TONY CLIFF

LENİN

Cilt 1 Partinin İnşası

Lenin I
1893-1914

Partinin inşası

Tony Cliff

Çeviren:
Tarık Kaya

Uluslararası Tanıtım ve Yayıncılık Ltd. Şti.

Z
YAYINLARI

Sakızgülü Sokak, Göynük Apt, No:24/4.
Kadıköy-İstanbul
Tel: (0216) 418 53 40
Faks: (0216) 449 05 04

Lenin: Partinin inşası

Özgün adı: Lenin: Building the Party
İngilizce basımı, Bookmarks 1986

Türkçe birinci basım:
Yeni Gün Yayınları Temmuz 1987
ISBN: 1870379101
Z Yayınları'nda birinci basım: Ekim 1994
Z Yayınları'nda ikinci basım: Nisan 2002
ISBN 9757972045

Çeviren: **Tarık Kaya**
Yayına hazırlayan: **Özden Dönmez**

Dizgi: Uluslararası Tanıtım ve Yayıncılık
Baskı: YÖN MATBAACILIK

İçindekiler

Türkçe baskıya önsöz

Türkiyeli bir grup sosyalistin, devrimci parti konusunda sürdürdükleri tartışmaların bir parçası olarak elinizdeki bu eseri Türkçe yayınlamak istediklerini söylemeleri ve buna bir Önsöz istemeleri beklenmedik bir sürpriz oldu. Çünkü bu kitap egemen resmi sosyalizm geleneğinin, Lenin ve Bolşevik Partisi hakkındaki çarpıtmalarıyla hesaplaşmak üzere yazılmış bir incelemedir ve Türkiye solu hakkında söylenebilecek ilk şeylerden biri, aynı Stalinist geleneğin bu ülkede oldukça yerleşik ve güçlü bir akım olduğudur.

Türkiye'de kuşkusuz böylesi geleneklerden koptuğunu iddia eden sosyalistler de var. Ancak bunların çoğunluğu, ya işçi sınıfı yerine 'halkı' ikame eden (ve 1970'lerin ikinci yarısında anti-faşist mücadelede olduğu gibi, sonunda halkı örgütlemek yeteneğini de yitirip salt kendi güçlerine ve silahlarına dayanan) popülistler, ya da daha acıklısı, sosyalizm mücadelesinde, sözde, işçi sınıfının merkezi rolünden bahsederken pratikte her şeye rağmen öğrenci ve küçük burjuva unsurlara ağırlık vermeyi daha kolay bulan sosyalistlerdir.

Bunların her ikisi de sosyalist devrimin gerçek özünü, yani devrimin ancak işçi sınıfının kendi eylemi olacağını görmezlikten gelen seçkinci akımlardır. Oysa devrimci partinin rolü, kendini işçi sınıfının yerine ikame etmek değil, işçi sınıfının mücadeleciliğini pekiştirmek ve buna yön vermektir. Bir benzetme yapmak gerekirse, işçi sınıfı lokomotifin buharı, parti ise pistonudur.

İkameci akımlar dünyanın hiçbir yerinde gerçek bir devrimci parti kuramamışlardır. Bu, Türkiye için de aynen geçerlidir. 1970'lerdeki bir dizi sol örgütün hemen hemen tümünün, onca zamandır kumdan kale kurmaya çalışıyor olduklarının 12 Eylül 1980 günü ortaya çıktığını gözlemlemek için Türkiye solu üzerine uzman olmak gerekmez. Böylece, sadece bir nesil devrimci, askeri diktatörlüğün işkence hanelerinde kaybedilmekle kalmadı, aynı zamanda 1960'ların ortalarından bu yana yükselen işçi sınıfı militanlığı da israf edilmiş oldu.

Daha adil bir dünya kurmak için kendi bildiklerince savaşan çeşitli sol grupların kadrolarının büyük çoğunluğunun, hayatları da dâhil olmak üzere pek çok özveride bulunmakta tereddüt etmeyen, kendini adamış, yiğit savaşçılar olduğu kuşkusuz. Fakat, örnekleri dünyanın başka yerlerinde de

olduğu gibi, darbe öncesi Türkiye solunun sorunu, kendini adamışlıkta kusur veya samimiyetsizlik etmesi değil, işçi sınıfı içinde yer edinme perspektifinden yoksun olmasıydı.

Dolayısıyla, eğer bu hatalardan ileride sakınılmak isteniyorsa, o dönemin eleştirisini şimdi yapmak son derece önemli. Kuşkusuz, bu ülkede devrimci işçi partisini kurmaya kararlı tüm sosyalistler o zamanlardaki uğraşlarının değerlendirmesine çoktan başladılar. Bunu yaparken, salt kendi geçmişlerinden değil, benzer şartlar altında mücadele vermiş diğer Marksistlerin deneyimlerinden de yararlanmak gerek.

Tabii ki, bu konuda en iyi örnek, sonunda işçi sınıfının iktidara gelmesine başarıyla öncülük etmiş olan Bolşevik Partisi'nin tarihidir.

Elinizdeki kitap, Lenin ve yoldaşlarının Çarlık Rusyası'nın zorlu koşulları altında devrimci partiyi kurmakta izledikleri yolu incelemeyi amaçlıyor. Kuşkusuz onların deneyimi ile başka ülkelerdeki Marksistlerin koşulları arasında benzerlikler olduğu kadar farklılıklar da olacaktır, dolayısıyla bu deneyi kopya edilmeye hazır bir şey olarak düşünmek yanlış olur. Kaldı ki Lenin, komünist partilerin örgütlenme biçimleri hakkında Komintern'in kabul ettiği bir karar üzerine, bu kararın Rus deneyimini kopya edilmeye hazır bir şey gibi sunmasının yanlış olduğunu söylemiştir.

Önemli olan Bolşeviklerin deneyimini harfiyen uygulamaya çalışmak değil, onun özünü kavramaktır. Çünkü Lenin için daima önde gelen şey, o an için geçerli olan koşulların çerçevesinde sınıf güçlerinin gerçekçi bir değerlendirmesini yapmak, bu değerlendirmeden işçi sınıfı ve devrimci parti için sonuçlar çıkarmak olmuştur.

Merkeziyetçi ve profesyonel örgüt konusu buna bir örnektir. Bazılarına göre Lenin, siyasi polise karşı dayanabilmek için, çoğunluğu devrimci faaliyeti profesyonel bir biçimde sürdüren kimselerden oluşan merkeziyetçi ve istikrarlı bir örgüt gerektiğini söylemekle, iktidar düşkünü birisi olduğunu göstermiştir. Bazılarına göre ise bu öneri, partinin tüm iplerini liderliğin eline vererek hepten felakete yol açacak bir öneriydi.

Bu acele yorumların hiçbirisinin Lenin'in o an karşı karşıya bulunduğu gerçekle ilgisi yoktur. Lenin'in o an için önündeki sorun, Rusya'nın her bir köşesindeki çeşitli dağınık Marksist grupların eşgüdümünü sağlayabilecek bir örgütlenme yaratabilmekti. Zorlu otokrasi koşulları altında, işçiler arasında etkinliğini yaya bilme şansına sahip olmak için, bu örgütün esasen, polis takiplerine karşı dayanıklı ve nasıl olursa olsun yaşamını sürdürebilecek devrimcilerden oluşması gerekiyordu. Üstelik bu örgüt

yeterince merkezileşmiş ve disiplinli olmalı, tüm üyeler tek bir vücut halinde davranabilmeliydi. Nesnel koşulların dayattığı örgütlenme biçimi o an için buydu.

Buna karşılık, 1905 Devrimi'yle sınıflar dengesi işçi sınıfı lehine tamamen değiştiği an, parti bu defa kendini bu yeni koşullara uyarlamak durumunda kaldı. Bu yeni dönemde parti, devrim sürecinde politize olmuş yeni işçi militanları saflarına kazanmak zorundaydı.

Stalinist efsanelerde partinin faaliyet ve örgütlenme biçiminde böyle sorunlara rastlamak mümkün değildir. Resmi tarihe göre Bolşevik Partisi tarihin her dönemecinde körü körüne Lenin'in iradesinin peşinden gitmiştir. Bu efsaneye göre Lenin her şeyi genç yaşlarından beri bilir. Her zaman ne yapılması gerektiğini bilir ve hep haklıdır. Partiye ise onun peşine takılmak düşmüştür.

Halbuki gerçek bambaşkadır. Lenin'i her şeyi bilen bir peygamber gibi göstermek onun entelektüel gelişimine ve işçi sınıfı mücadelesinin koşullarındaki değişikliklerden öğrenme yeteneğine hakaret etmektir. Lenin her şeyden önce, gençliğinde Rusya'da tamamen egemen olan Narodnizm geleneğinden kendini kurtarmak için çok uğraşmış, çok düşünmüştür. Marksizm'de karar kıldıktan sonra bile, her an mücadeleyi yönlendirebilmek ve bunun taleplerine teorik-siyasal ifadeler kazandırabilecek anlayışları geliştirebilmek üzere sınıf mücadelesinin her an değişen koşullarını çok iyi gözlemlemek ve bunlardan öğrenmek zorunda kalmıştır. Çoğu zaman sonu belirsiz olaylar içinde ve sınıf mücadelesinin o inişli-çıkışlı yolunda pratik Marksist tavırlar üretebilmenin hiçbir otomatik yanı olamaz.

Lenin ile partinin diğer kadroları arasındaki ilişkiye gelince; partinin geri kalanının onu körü körüne takip ettiğini varsayan efsanenin aksine, Lenin parti kadrolarını kendi görüşlerine kazanabilmek için çok uğraş vermiştir. Sık sık kendini azınlıkta, hatta bazen tek başına bulmuştur. 1905 öncesi dönemde profesyonel örgüt konusunda uzun bir mücadele sonucunda tartışmayı kazandıktan sonra, 1905 Devrimi'nin yarattığı ortama partiyi uyarlamak üzere bu defa savunduğu daha açık müdahaleci bir tavrı partiye kabul ettirebilmesi hiç de kolay olmamıştır (Lenin'in yıllar sonra, Nisan 1917'de savunduğu yön değişikliği ise çok daha iyi bilinen ve birçok bakımdan çok daha güçlü bir örnektir, fakat o olaylar ikinci cildin konusudur).

Kadrolar yıllarca dar örgütsel çevrelerde faaliyet göstermiş olmanın sonucu bir çeşit içe dönük tutuculuk ve örgütsel sekterlik geliştirmişlerdi. İşçi sınıfının 1905 Devrimi esnasında yaratmaya başladığı yeni iktidar organları, yani Sovyetler, büyük kuşkuyla karşılandı. Kadroların gözü partiden başka bir şey görmüyor ve bundan başka bir şey olabileceği akıllarına yatmıyordu. Böylece Lenin, *Ne Yapmalı?*'yı yazmasının ardından çok geçmeden, yeni duruma uyacak farklı bir tavır savunmak zorunda kaldı.

Sonuç olarak özetlemek gerekirse, işçi sınıfı içinde kökleri olan bir devrimci partinin inşası için ilk gereken, sosyalizm mücadelesinde işçi sınıfının merkezi yerini ve sosyalizmin ancak işçi sınıfının kendi eylemi olabileceğini bellemektir. Bu işin kestirme yolu yok. İşçi sınıfı içinde yer edinmek, çabuk sonuçlar getiren kolay bir hedef değil, ancak tek hedef olmak zorundadır.

Elbette ki, bu uğraşın hızını esas olarak sınıflar dengesi belirleyecektir. Sınıf mücadelesinin düzeyi düşük olduğu anlarda, devrimciler ancak yayınlarında ve etraflarındaki işçilere genel olarak Marksist düşüncelerin propagandasını yapmakla sınırlı kalacaklar, müdahale edilebilecek nispeten az mücadele olacaktır. Böyle zamanlarda partiye katılan işçilerin sayısı az olacaktır.

Fakat, ne kadar az da olsa, bu koşullar altında partiyi inşa etmeye başlamayan örgütler, işçi sınıfının militanlığının yükseldiği zamanlarda önemli adımlar atabilecek bir konuma gelemezler. Büyük mücadelelerde örgütün etkin müdahalelerde bulunabilmesi, ancak daha önceki küçük mücadelelerdeki tutarlı müdahaleler temelinde olabilir. Ve işçi sınıfı mücadelesi yükselmeye başladığı zaman, o ısrarlı devrimci örgüt artık büyük kazanımlar elde edebilecek durumdadır. Genel propaganda, yerini giderek doğrudan ajitasyona bırakacaktır. Daha önceleri birkaç işçiyle tartışılan genel fikirler, şimdi yerini birçok işçiyle tartışılan birkaç dolaysız slogana bırakacaktır. Devrimcilerin ön plana çıkıp daha açık ve dolaysız müdahale edebilmekteki, işçilerin taleplerine tercüman olmaktaki ve mücadelelerine yön vermekteki başarıları artık nihai sosyalizm mücadelesinin hızını tayin edecektir.

Lenin'in inşa ettiği devrimci örgütün özü işte budur. Bugün hâlâ Rusya'yı dünya sosyalizminin merkezi olarak gören tek-düze 'komünist' partilerinin ya da egemen sınıfın dayattığı koşullara uyarak her ne pahasına olursa olsun iktidara ortak olmak adına işçi sınıfının uzlaşmaz çıkarlarını çoktan terk eden yeni 'Avrupa komünisti' neslinin veya artık işçi sınıfıyla

herhangi bir ilişkisi olduğunu bile iddia etmekten vazgeçen sosyal demokrat partilerin reformistlerinin çarpıtmaları ne olursa olsun, bugün hâlâ Marx, Engels, Lenin ve Troçki'nin izinden yürüyen o gelenek yaşamaktadır ve işçi sınıfı iktidarı ve enternasyonal sosyalizm bayrağını şerefle dalgalandıran da işte bu gelenektir.

Tony Cliff ve Tarık Kaya
Nisan 1987

Yayınevinin notu:

Elinizdeki bu kitap Tony Cliff'in 4 ciltlik Lenin biyografisinin birinci cildinin ikinci baskısıdır. 4 cilt tarihsel olarak birbirlerini takip etmelerine rağmen her biri Lenin'in yaşamındaki belirli bir politik dönemi kapsamaktadır ve bu nedenle diğerlerinden bağımsız olarak okunabilir.

Çevirenin notu

Elinizdeki bu eser yazarın dört ciltlik (ikinci baskıda 3 ve 4. ciltler birleştirilmiş ve eser üç cilde indirilmiştir) Lenin biyografisinin ilk bölümüdür. Bu ilk bölüm, Rusya'da 1880'lerde ilk Marksist çevrelerin ortaya çıkışından 1914'de Bolşevik Partisi'nin sınıf içinde etkin bir partiye dönüşmesine kadar geçen dönemi ve Lenin'in bu süreç içindeki rolünü ele alıyor. Diğer üç cilt ise sırasıyla, 1914'de ilk emperyalist paylaşım savaşının patlak vermesinden 1917'de Rusya'da "Tüm İktidar Sovyetlere!" sloganının gerçekleşmesine kadar geçen dönemi; 1917-1920 arasında devrimin zorlu günlerini ve son olarak, Lenin'in ölümüne kadar geçen dönemde Bolşeviklerin dünya devrimi perspektiflerini ve Komintern'i inceliyor.

Elinizdeki bu eserde verilen tarihler, o zaman Rusya'da geçerli olan eski Roma takviminin gösterdiği tarihlerdir. Bu takvim Miladi takvimin 13 gün gerisindedir.

Eserin Türkçe çevirisini yaparken yazarın çeşitli kaynaklardan yapmış olduğu alıntıları, her ne kadar bunlardan bazıları daha önce Türkçe'ye çevrilmiş eserlerde bulunabilecek olsa bile, hem hepsi elimizde bulunmadığı için, hem de bilinçli olarak yeniden çevirdik. Bu nedenle dipnotlardaki kaynaklar yazarın diğer dillerdeki -İngilizce, Almanca ve Rusça- eserlerden verdiği kaynakların bu dillerde çıkmış baskılarına denk düşmektedir.

Tarık Kaya

Yazar hakkında

Tony Cliff İngiltere'deki Socialist Workers Party (Sosyalist İşçi Partisi)'nin önde gelen üyelerindendi. Adı geçen partinin haftalık gazetesi Socialist Worker, aylık dergisi Socialist Review ve teorik yayın organı International Socialist'teki yazılarının yanı sıra şu kitapları vardır:

Imperialism in the Middle East (Orta Doğu'da Emperyalizm), 1944.

Stalin's Satellites in Europe (Stalin'in Avrupa'daki Uyduları), 1952.

The Nature of Stalinist Russia (Stalinist Rusya'nın Niteliği), 1955. Bu eser genişletilmiş bir biçimde 1963'te Russia: A Marxist Analysis (Rusya: Marksist Bir İnceleme) ve yeniden 1974'de State Capitalism in Russia (Rusya'da Devlet Kapitalizmi) adıyla yayınlanmıştır. 'Rusya'da Devlet Kapitalizmi' Türkçe yayınlandı.

Mao's China (Mao'nun Çin'i), 1957.

Rosa Luxemburg, 1959. Z Yayınlarından Türkçe yayınlandı.

Permanant Revolution: A Re-examination (Sürekli Devrim: Bir Değerlendirme), 1963. Türkçe yayınlandı.

Incomes Policy, Legislation and Shop Stewards (Gelir Politikası Yasası ve İşyeri İşçi Temsilcileri), 1966. Colin Baker ile birlikte.

The Employers' Offensive: Productivity Deals and How to Enligten (İşverenlerin Saldırısı: Üretimi Arttırma Politikaları ve Bunlara Karşı Mücadele), 1970.

The Crisis: Social Contract or Socialism (Kriz: Sosyal Uzlaşma veya Sosyalizm), 1970.

Lenin, (Volume 1): Building The Party (Lenin: Cilt 1, Partinin İnşası), 1975. Z Yayınlarından Türkçe yayınlandı.

Lenin, (Volume 2): All Power to the Soviets, (Lenin: Cilt 2, Tüm İktidar Sovyetlere), 1976. Z Yayınları'ndan Türkçe yayınlandı.

Lenin, (Volume 3): Revolution Besieged, (Lenin: Cilt 3, Kuşatılmış Devrim), 1979. Z Yayınlarından Türkçe yayınlandı.

Lenin, (Volume 4): The Bolsheviks and World Revolution, (Lenin, Cilt 4, Bolşevikler ve Dünya Devrimi), 1979. Z Yayınları'ndan Türkçe yayınlandı.

Neither Washington nor Moscow (Ne Washington, Ne Moskova), 1982. Bu kitap, yazarın 1945 ile 1979 arasındaki çeşitli makalelerini kapsar.

Class Struggle and Women's Liberation, (Sınıf Mücadelesi ve Kadınların Kurtuluşu), 1984. Türkçe yayınlandı.

Marxism and Trade Union Struggle: The General Struggle of 1926, (Marksizm ve Sendikal Mücadele: 1926 Genel Grevi), 1986. Donny Gluckstein ile birlikte.

Russia: Workers State to State Capitalism, (Rusya; İşçi Devletinden Devlet Kapitalizmine), 1987. Peter Binns ve Chris Harman ile birlikte.

The Labour Party: A Marxist History, (İşçi Partisi: Marksist Bir Tarih), 1988. Donny Gluckstein ile birlikte.

Trotsky (Volume 1): Towards October, (Troçki, Cilt 1, Ekim'e Doğru), 1989.

Trotsky (Volume 2): The Sword of the Revolution, (Troçki, Cilt 2, Devrimin Kılıcı), 1990.

Trotsky (Volume 3): Fighting the Stalinist Bureaucrary, (Troçki, Cilt 3, Stalinist Bürokrasiye Karşı Mücadele), 1991.

Trotsky (Volume 4): The Darker the Night, the Brighter the Star, (Troçki, Cilt 4, Karanlık Arttıkça Yıldız Parlar), 1993

Trotskyism after Trotsky, (Troçki'den Sonra Troçkizm), 1999

A World to Win, (Kazanılabilecek Bir Dünya), 2000

1

Lenin Marksist oluyor

Tüm dinlerde kutsal kişinin sadece kendisi değil, ataları da olağanüstü dindardırlar. Aynı şekilde Stalinist efsaneler de, Lenin'in devrimci inançlarını onun çocukluk yıllarından başlatmakla kalmamış, ana-babasına kadar uzanmışlardır. Marksizm-Leninizm Enstitüsü'nün denetimi altında, 1960'da Moskova'da yayınlanan Lenin'in 602 sayfalık biyografisi (Vladimir İlyiç Lenin, Biografia) Lenin'in babasını ilerici, radikal bir eğitimci ve Simbirsk'deki evini ise bir çeşit devrimci dernek olarak tanımlar. 'Konuyu Aleksandr (Lenin'in ağabeyi) belirlerdi ve Vladimir de tartışmaya sık sık ve hem de büyük başarıyla katılırdı'.

Tüm bunlar saçmalıktan başka bir şey değildir. Lenin'in babası, İlyiç Nikolayeviç Ulyanov, ilerici bir eğitimci olmaktan çok uzaktı. 1869'da küçük bir Volga kasabası olan Simbirsk'e eğitim müfettişi olarak atanmış, 1874'de ise tüm eyalet okulları müdürlüğüne getirilmiştir. Böylece, devlet encümeni aslı üyesi olmuş, birinci dereceden Stanislav Rütbesi ile donatılmış, kendisine 'Ekselans' diye bitap edilmeye başlanmıştır. Bu onu, ondört basamaklı hiyerarşinin tepeden dördüncü kademesindeki yüksek rütbeli ve her şeyini soyuna aktarma statüsüne sahip bir asilzade yapmıştır.

Babasının yükselişindeki iki tarih -1869 ve 1874- oldukça önemli. Bu iki tarih, Lenin'in 1901'de yazdığı '*Zemstvo'ya Zulmedenler ve Liberalizm'in Aniballeri*[1] adlı, çarlığın yerel yönetimlere (Zemstvo) karşı mücadelesinin tarihini inceleyen bir yazısında bahsettiği ve çarlık bürokrasisinin bu yerel yönetim organlarına müdahale ettiği ve halk eğitiminin denetimini devraldığı tarihlerdir. İlyiç Nikolayeviç'in Eğitim Bakanlığı'ndaki yeri ve hiyerarşideki şaşmaz yükselişi, onun hiç de devrimci ya da radikal biri olmadığını gösteriyor.

Lenin, 1881'de II. Aleksandr öldürüldüğünde, babasının nasıl üzüntüyle resmi üniformasını giyip Simbirsk kilisesine, bu otokrat için matem tutmaya gittiğini anlatır. Babası, hayatının sonuna kadar Rus Ortodoks Kilisesi üyesi, dindar bir adam ve çarlık otokrasisinin tartışılmaz bir taraftarıydı. Bir devrimcinin babasının da devrimci olmasını ummak, şüphesiz anlamsızdır.

Mezhep yaratıcıları bununla da kalmayıp, Lenin'e insanüstü özellikler atfederler. O, neredeyse doğuştan tam teçhizatlı ve çocukluğundan beri Marksist ve devrimcidir. Ve saçsız başından öylesine tastamam bir parti fışkırmıştır ki, bu partiye devrimde işçi sınıfına yol göstermek ve şekil vermek nasip olmuştur. Oysa gerçek çok farklıdır. Genç Lenin'in Marksist olması onun aylarca, hatta yıllarca okumasının ve düşünmesinin bir sonucuydu; önce babasının tutucu görüşlerini reddetmesi, sonra da ağabeyinin Narodnik tavrını aşması gerekiyordu.

8 Mayıs 1887'de, Lenin'in ağabeyi Aleksandr İlyiç Ulyanov, Çar'ı öldürmeye teşebbüsten asıldı. O zaman 17 yasındaki Lenin için bu korkunç bir şoktu. Ağabeyinin politika ile ilgilendiğini pek bilmiyordu. Aleksandr suskun, içine kapanık, 'daima düşünceye dalmış ve mahzun' idi. Siyasi düşüncelerini ailesindeki herkesten saklardı ve hatta Petersburg'da, suikast planını yaparken yanında olan, ondan iki yaş büyük ablası Anna, onun siyasetle uğraşan bir kimse olduğunun farkında bile değildi. Bu olaydan birkaç yıl sonra, 1893'de sosyal demokrat Lalayants, Lenin'i bu suikast hakkında sorguladığında, Lenin, 'ağabeyimin 1 Mart olayına karışmış olması benim için ve bütün aile için tam bir sürpriz olmuştu"[2] diye cevaplamıştır.

Ulyanovlar birbirine yakın ve kişisel ilişkileri çok sıcak bir aileydi. Aleksandr diğerlerini korumak için siyasal girişimlerini onlardan gizledi. Annesi gibi son derece iyi bir insandı ve Anna'nın dediği gibi onda da annelerindeki 'olağanüstü kararlılık ve açıklık ile harikulade bir duyarlılık ve doğruluğun ender bileşimi' vardı. 'Fakat o, daha katı ve amacına sadık, hatta daha cesurdu' diye yazıyor Anna.

Vladimir her zaman kendinden dört yaş büyük ağabeyine benzemeye çalıştı. Mısır ezmesini tereyağ ile mi yoksa süt ile mi istediği sorulduğunda, 'Saşa'nınki gibi' diye cevaplardı. Her şeyi hep 'Saşa gibi' yapmak istedi - siyaset hariç. Aleksandr 1885 yazında üniversite tatili için St.Petersburg'dan döndüğünde yanında, Marx'ın Kapital'i de dahil olmak üzere birkaç iktisat kitabı getirmişti. Anna'nın anılarına göre Vladimir, aynı

odada yattığı ağabeyinin kitaplarını okumak bir yana, bunlara hiç bakmadı bile. Anna'ya göre, o zamanlar Vladimir siyasete hiç ilgi göstermiyordu.[3]

Aleksandr'ın idam edilmesinin Vladimir'de derin ve kalıcı bir etki bıraktığı şüphesiz. Fakat aynı zamanda, Vladimir'e kendisi için iki alternatif sundu: Ya şehit ağabeyinin yolundan yürüyecek, Narodnik ve terörist olacaktı ya da devrimci faaliyetten tümüyle kaçınacaktı. Stalinist efsanecilere göre her şey son derece basitti, hatta onlara göre böyle bir sorun yoktu bile. Efsaneye göre, ağabeyinin idamını duyduğunda Vladimir şöyle haykırmış: "Hayır, biz o yolu izlemeyeceğiz. İzlenmesi gereken yol, o yol değildir."[4]

Daha ancak birkaç ay önce dinle ilişkisini kesmiş, henüz Marx'ın adını bile duymamış, tek bir yasak kitap bile okumamış, Rus devrimci hareketinin tarihi hakkında henüz hiçbir şey bilmeyen on yedi yaşında bir delikanlının olaya tepkisi bu olmuş!

Troçki, Lenin'in biyografisini yazarken, genç Vladimir'in bu bilgece sözleri kime söylemiş olduğunu kinayeli bir dille sorgular. Açık ki, o sırada Vladimir babası ile konuşuyor olamazdı, çünkü babası bir yıl önce ölmüştü. Aleksandr da değildi konuştuğu, çünkü o da idam sehpasında yitip gitmişti. Ablası Anna da değildi, çünkü o hapisteydi. Annesi ise hiç değildi, çünkü o da oğlunu kurtarmak için St.Petersburg'da bir bakandan öbürüne koşturuyordu. 'Anlaşılan' der Troçki, 'Vladimir yeni bir yol keşfettiğinin sırtını on üç yaşındaki Dimitri'ye ve dokuz yaşındaki Maria'ya söylemiş!'.

Eğer Lenin, Saşa'nın yolunu takip etmek, devrimci mücadelenin başka bir yolundan yürümek ya da devrimci siyasetten tamamen uzak durmak gibi bir kararı daha Mart 1887'de almış olsaydı, bundan sonraki altı yıl boyunca sürdürdüğü tavrına akıl erdirmek olanaksız olurdu. Gerçekte, Lenin hiçbir siyasi faaliyete katılmadı, zamanını okumaya ayırdı.

Haziran 1887 sonunda Ulyanovlar Kazan'a taşındılar ve Lenin buradaki üniversitede hukuk eğitimine başladı. Ancak bu çok sürmedi, çünkü 4 Aralık'ta kendisi önemli bir rol almamış olmasına rağmen katıldığı bir öğrenci gösterisinin ardından geceyi karakolda geçirdikten sonra üniversiteden atıldı ve şehirden uzaklaştırıldı. Gördüğü muamelenin nedeni diğer Ulyanov'un kardeşi olmasıydı. Bu olaydan sonra Vladimir ve ailesi Kazan'dan otuz mil uzaklıktaki Kokuşkino'ya, annesine ait bir eve taşındılar.

1888 sonbaharında ise daha önce Mart 1887'de ağabeyisini ziyaret ederken tutuklanan Anna hariç, tüm Ulyanov ailesine tekrar Kazan'da

oturma izni verildi. Vladimir burada, bugün hakkında çok az şey bilinen küçük bir sosyalist çevreye katıldı. Bu çevre, iyi kitaplar okuyup bunları tartışan birkaç öğrenciden oluşuyordu. Kazan'da böylesi çevrelerin en önemlisi, daha o zamanlar bir Marksist olan N.E. Fedoseyev'in öncülük ettiği çevre idi. O yıllarda Volga'da bulunan ve bu radikal çevrelere katılan Maksim Gorki'ye göre Fedoseyev, Plehanov'un ilk önemli Marksist broşürü 'Farklarımız'ı daha 1887'de desteklemişti. Fedoseyev'in grubunun küçük bir illegal kütüphanesi ve hatta gizli bir basımevi vardı. Vladimir, Kazan'dayken bu grubun pek önemli sayılmayacak bazı üyeleriyle ilişki içindeydi.

Temmuz 1889'da Kazan'da geniş çaplı tutuklamalar oldu. Sadece Fedoseyev ve onun çevresi değil, Vladimir'in üyesi olduğu çevrenin üyeleri de yakalandılar. Ancak, Ulyanovlar 3 Mayıs'ta bu kasabadan Samara yakınlarındaki Alakayevka köyüne taşınmışlardı ve böylece Vladimir bu tutuklamaları atlatmış oldu. 11 Ekimde ise Ulyanovlar bu kez Samara'nın içine taşındılar. Vladimir, Ağustos 1893 sonunda, Petersburg'a geçene kadar burada kaldı. Dört sene boyunca Samara çıkmazında kalmaya razı olması bile Lenin'in kendisini siyasete adamaya henüz hazır olmadığının, hâlâ okuduğunun ve hangi yola yöneleceğine karar vermeye çalıştığının göstergesidir. Samara'da ne sanayi ne de sanayi işçisi vardı. Kazan'da olduğunun aksine burada üniversite de yoktu ve dolayısıyla öğrenci de yoktu. Kasabada ne işçi, ne de öğrenci olayları yaşanıyordu.

Saşa'nın yolundan mı yürüyeceğine, yoksa başka bir yol mu seçeceğine karar verebilmesi için Lenin'e bu yıllar gerekli idi. Stalinist efsaneler ne derlerse desinler, genç Lenin şüphesiz Narodnizme yakınlık duyuyordu. Aralık 1887'de Kazan'da birlikte tutuklandığı öğrenci arkadaşı, o gece çoğu öğrencilerin aralarında nasıl hafiften şakalaştıklarını anlatır. Bir ara biri dönüp, düşüncelerine dalmış bir şekilde tek başına oturan Ulyanov'a, serbest bırakıldıktan sonra ne yapmayı düşündüğünü sorar. Ulyanov: "Benim düşünmeme kalmış ne var ki? ... Benim yolumu ağabeyim çoktan çizdi" der.[5]

Lenin, Samara'dayken terörist yeraltı eyleminin ilk öncülerini buldu ve onlardan gizlilik teknikleri hakkında çok şey öğrendi. Daha sonra Bolşevik Partisi'nin örgütlenmesinde kullanacağı bilgileri böylece elde etti. Stalinist efsane makinesi çalışmaya başlamadan önce, Lenin'in gençliğinde Narodnizmin etkisinde kaldığına dair birçok delil bulmak mümkündü. Bu konuda bir şahit, daha sonra Marks-Engels-Lenin Enstitüsü yönetmeni olan

V.V. Adoratski'dir. Adoratski, Lenin'in Narodnik düşünceden çok etkilendiğini 1905'de kendisine söylediğini anlatır. Lenin, 1888'de, Narodnik terörist harekete çok saygı duyduğunu ve kendisini bu düşüncelerden kurtarmasının epeyce zamana mal olduğunu kabul eder. "Samara'daki son yıllarında, 1892-1893'de, Lenin artık bir Marksist olmuştu, ancak hâlâ *Narodnaya Volya*'ya, (yani terörizme) yakın yanları vardı."[6]

Uzun yıllar sonra Lenin, 'Ne Yapmalı'da (1902) şöyle der:

"Birçokları (Rus Sosyal Demokratları'nın birçoğu -T. Cliff) devrimci düşüncelerine Narodnaya Volya *taraftarı olarak başladılar. Neredeyse hepsi gençliklerinde terörist kahramanlara coşkuyla taptılar. O kahramanlık geleneğinin cazip etkisini terk etmek bir mücadeleyi gerektiriyordu ve bu mücadele* Narodnaya Volya*'ya sadık kalmaya kararlı ve genç sosyal demokratların derin saygınlık duyduğu kimselerle kişisel ilişkilerin kesilmesini de beraberinde getirdi."*[7]

Krupskaya anılarında Lenin'in bu sözlerini hatırlatırken bunun aynı zamanda Lenin'in otobiyografisinin bir parçası olduğunu da ekler.

Samara'dayken Lenin'i iyi tanıyan Lalayants, Mart 1893'de Lenin'de 'Narodnaya Volya terörüne belli bir sempati' sezdiğini ve bundaki bu eğilimin ikisi arasında anlaşmazlığa neden olduğunu belirtir. Lenin 1893 sonbaharında Petersburg'daki bir sosyal demokrat çevre tarafından terörizm konusunda sıkıca sorgulanmış ve terörizme yatkın fikirlere sahip olduğuna karar verilmişti.[8]

Vladimir'in uzun ve dikkatli bir değerlendirmeye gereksinim duymasının nedeni, sadece Narodnizmin derin kökler salmış olması değil, aynı zamanda ileride göreceğimiz gibi, o zamanlar henüz Narodnizm ile Marksizm arasındaki ayrım çizgisinin radikal gençlik tarafından açıkça çizilmemiş olmasındandı.

Diğer bir neden ise, Rus Marksizmi'nin henüz işçi sınıfı hareketinde ete-kemiğe bürünmemiş olmasıydı. Böylesi tezler henüz tek-tük entelektüellerin ayrıcalıklarıydı.

Vladimir'in temel kitapları Marx'ın Kapital'inin birinci ve ikinci cildiydi (Üçüncü cilt daha basılmamıştı). Bunları hayatının daha sonraki yılları boyunca çok yoğun bir şekilde inceledi, onlarda düşüncelerine kılavuzluk

ve yeni fikirler için tükenmeyen bir kaynak buldu. Daha sonra söylediği gibi, Marx'a 'danışmayı' öğrendi. Aynı dönemde 1860'ların ve 1870'lerin Rus radikal gazeteciliğini inceledi ve böylece Narodnizm hakkında çok geniş bilgi sahibi oldu. Bu bilgileri daha sonraki yıllarda Narodniklerle tartışmalarında ve 1893-1899 yılları arasındaki ilk yazarlık denemelerinde oldukça iyi kullandı. Daha sonra söylediği gibi, hayatında bir daha hiç 1888-1893 yıllarındaki kadar çok okumadı.[9]

Bundan başka Rus ulusal istatistikleri üzerine ciddi bir çalışma yaptı ve Rus ekonomik ve sosyal düzenini açıklamayı hedef alan ilk bağımsız incelemelerini kaleme aldı. Samara kütüphanesi kayıtlarının tesadüfen korunmuş tek yılı olan 1893 yılı kayıtlarına bakıldığında Vladimir'in, hem resmi istatistik derlemelerinden, hem de Narodniklerin ekonomik incelemelerinden işe yarar hiçbir yayını kaçırmadığı görülür.[10]

Narodnizm ile Marksizm arasında bir seçim yapabilmek için Lenin yıllarca okudu. Ağabeyinin trajedisi, hemen bir karara varabilmesine izin vermeyen çok derin bir iz bırakmıştı. Marx'ın Kapital'ini incelemeye 1889'da başladı. Ancak bu, onun Narodnizme sırtını çevirmeye karar verdiği anlamına gelmez. İleride göreceğimiz gibi, Narodnikler de Marx okurdu. Öyle anlaşılıyor ki Lenin, Plehanov'un eserleri ile ancak 1891'de karşılaştı. Troçki'nin haklı olarak dediği gibi, "Plehanov'un eserleri olmaksızın hiç kimse sosyal demokratik tavırlara ulaşamazdı."[11]

Lenin 1919'da bir anketi cevaplarken, sosyal demokrat (o zamanlardaki anlamıyla Marksist) olmasının yılını açık bir şekilde 1893 olarak belirtir,[12] 1920'deki diğer bir ankette, ne zaman devrimci harekete katıldığı sorusuna, '1892-1893' diye cevap verir.[13]

Ağabeyinin ölümünü duyar duymaz genç Vladimir'in nasıl hemen doğru yolu seçtiğini anlatan Stalinist efsane sadece psikolojik bir olanaksızlık değil, üstelik Lenin'in entelektüel ve duygusal kişiliğine bir hakarettir. Bu efsanede Lenin, katı, kuru, duygusuz, değişme yeteneği olmayan garip bir insan olarak görünür.

Ağabeyinin trajedisini tekrarlamamak için Vladimir, Narodnizmi uzun uzun inceledi, kaldı ki ağabeyinin kendisi de suikast girişiminin son anına kadar doğru yolda olup olmadığından şüpheliydi:

"Yılın (1886) son haftasında bile Saşa hâlâ suikaste karşı çıkıyor, dayandığı ilkeleri açıklayamadan bir siyasi eyleme girişmenin anlamsız ve hatta intihar olduğunu söylüyordu. Daha teorik bir çalışmaya ve amaçlar

ile araçların daha kesin bir tanımlamasına gerek duyuyordu... Ancak diğerleri onun tereddütlerine etkili bir sitemle cevap verdiler: Yoldaşlarımız ve arkadaşlarımız kurban olurken bütün ülke baskı altındayken ve aptal yerine koyulurken biz kollarımızı kavuşturup arkamıza mı yaslanacağız? Şimdi teorik ilkelerin ayrıntılarıyla uğraşmak teslimiyetçilik olur. Teori kesmeyi herkes yapar - devrimciyse savaşmak zorunda... Tabii ki, bütün bunlar deneyimsizliğin ve sabırsızlığın sesi, gençliğin sesi idi. Kendisi daha iyisini bildiği halde, onun devrimci onur duygusu söylenenlere karşı çok duvarlıydı ve Aleksandr teslim oldu: Hayır, kolları bağlı oturmayacaktı.”[14]

Her dönemin düşünceleri bir önceki dönemin düşünceleriyle yakından ilişkilidir. Ağabeyinin düşünceleri hesaba katılmadan, Lenin’in 1887’deki düşünceleri anlaşılamaz. Lenin’in entelektüel evrimi, Narodnik miras ile bağlantılı ve ondan akıp gelen bir evrim olarak düşünülmelidir. Her ciddi bilim adamı gibi Lenin, Narodnizmi kavramak ve ona karşı tavır alabilmek için başkalarının kanaatlerine güvenmemeli, konuyu kendisi incelemeliydi.

Aslında Lenin, bir sonraki Marksist kuşaktan, örneğin Troçki’den, daha uzun bir inceleme dönemine gerek duydu. Troçki elbetteki, ağabeyinin Narodnik terörizm sonucu asılması gibi sarsıcı bir deneyim geçirmemişti. Ayrıca, Lenin’den dokuz yaş genç olan Troçki, devrimci siyasete daha sonradan, 1896’da, artık Marksistlerin pratik olarak işçi grevlerine ve hatta kitlesel işçi grevlerine karıştıkları bir dönemde katıldı. Bu 1887’de böyle değildi, o zamanlar Marksist hareket topu topu dört-beş göçmenden ve onları orada burada destekleyen bir avuç öğrenciden ibaretti. Ancak Troçki bile Narodnik düşüncelerle mücadele etmek zorunda kalmıştı. Nikolayeviç’de katıldığı ilk grup kendini Narodnik sayan insanlardan oluşuyordu. Muğlak bir Marksizm anlayışları vardı. O çevrenin sadece tek bir üyesi, bir Narodnik’in kızı olan Aleksandra Sokolovskaya adındaki genç bir kadın, kendisinin Marksist olduğunu iddia ediyordu. Başlangıçta Narodnikler ile taraf olan Troçki’nin Aleksandra Sokolovskaya tarafından Marksizme kazandırılması o çevre içinde birkaç ay süren bir tartışma gerektirdi. (Daha sonra Troçki ile Aleksandra evlendiler ve iki çocukları oldu, Aleksandra ve çocuklarının sonu da Troçki’nin sonu ile trajik bir şekilde bağlantılıdır.)

Ciddi -ve sonraki yılların gösterdiği gibi- aktif bir kimse olan Vladimir İlyiç Ulyanov’un beş-altı yıl neden kesin bir siyasi tavır almaktan kaçındığını anlamak zordur. Lenin’in neden böyle beklediğini

açıklayabilmek için Narodnizmin içeriğini, bununla Marksist düşünceler arasındaki ilişkiyi ve Narodniklerin kahramanlıklarının o zamanki genç radikallerde uyandırdığı derin heyecanı kavramak gerekir. Ayrıca Rus Marksizmi'nin babası Plehanov'un o sıralarda geliştirdiği ideolojik alternatifi de anlamak gerekir. Son olarak, bireylerin -ve bizi burada ilgilendiren Vladimir'in- tavır almaları sadece saf akıl yürütmekle olan bir şey değil, aynı zamanda düşünceler ile eylem arasındaki ilişki ile de ilgili bir şey. Bu nedenle, o zamanki işçi sınıfı hareketinin gerçek durumunu da kavramak gerekir -yani kaç grev oldu, Marksistlerin veya Narodniklerin bunlar üzerinde herhangi bir etkisi var mıydı? vb.- Bütün bunları yeterince iyi değerlendirmek elimizdekinin çok ötesinde yer gerektiriyor. Ancak, dönemin entelektüel ve siyasi mücadelelerini anlamaksızın Lenin'in gelişimini anlamak mümkün değildir. Lenin'in siyasi gelişiminin kökleri son iki Narodnik kuşağın Rus devrimci geleneklerinde yatar ki, bu gelenek Lenin'in kendisi açısından Aleksandr'ın şehit düşmesine kadar sürer. Bu yüzden Narodnizmin ve Rus Marksizmi'nin irdelenmesi kaçınılmazdır. Vladimir'in kendi evrimi ile Rus devrimci aydınlar sınıfının ve sınırlı bir devrimci işçi katmanının evrimi yakından ilişkilidir. Onun siyasi biyografisi hareketin tarihi ile iç içedir.

Narodnikler

Narodnizm 19. yüzyılın ortalarında başlayan radikal bir harekettir. Kırım Savaşı ve köleliğin kaldırılması (1861) döneminde doğmuş, 60'lı ve 70'li yıllarda önem ve ün kazanmıştır. Çar II. Aleksandr'ın öldürülmesi (1881) ile doruğuna ulaşmış ve ondan sonra hızla gerilemiştir. Ancak, bundan sonra birkaç kez tekrar ortaya çıkmaya çalışmıştır.

Hareketin temelini 50'li ve 60'lı yıllarda Herzen atmıştı. Her şeyden önce Rusya'da sosyalizmin temelini köylülüğün oluşturacağına inanıyordu. Herzen 1851'de Fransız tarihçisi Michelet'e, "Gelecek Fransa'da nasıl işçiye aitse, Rusya'da da köylüye aittir" diye yazmıştır.

Sosyalizmin temelini, toplumun malı olacak fabrikalar değil, Rusya'da hâlâ yaşamakta olan ortak mülkiyete dayalı köy komünü -*obşçina*- oluşturacaktı. Herzen'e göre, kapitalist dönem atlanabilirdi. Mazzini'ye yazdığı bir mektupta, "Rusya'da köylü savaşından başka hiçbir devrimin olabileceğine inanmıyorum" diyor ve 1773-1775 köylü savaşı lideri Emalian Pugaçev'den alıntılar yapıyordu. Bu devrim 'Petersburg'un yüzlerce yıllık despotizmini' kıracaktı. Devleti yerle bir edecekti. Rus köylerindeki geleneksel toprağın sürekli yeniden dağılımını koruyacak, böylece bir proletaryanın ve açlığın ortaya çıkmasını önleyecekti. Kendi içinde özyönetimi geliştirecekti, 'Tüm siyasi gelişim dönemi boyunca koruduğu, hem imparatorların Avrupa-tipi otokrasisi hem de Moskova Çarlığı'nın ağır boyunduruğu altında bozulmadan kalan köy komününü Rusya şimdi niye kaybetsin?

Böyle bir devrim Rusya'da mümkün müydü? Bu soruya olumlu bir cevabı teşvik eden iki etken vardı. Bunlar sürekli mutlakıyete rağmen insanlığını yitirmeyen, bağımsızlık ve otoriteden uzak durma hissine sahip Rus köylüsünün gücü ve bütün bunlardan öte, modern Rusya'daki manevi ve entelektüel hayat tarzıydı.[15] Herzen'e göre tek gerekli şey kendini halka adayacak devrimciler idi. 1861'de öğrencilere yazdığı bir çağrıda şöyle der: "Halkımızın arasında olmalısınız!... Sizin yeriniz orasıdır... Çarın memurları değil, Rus halkının askerleri olacağınızı gösterin."

N.G. Çernişevski ise Herzen'den bile daha aşırı sonuçlara vardı. Herzen ile Çernişevski arasındaki ilişkiyi Narodnizmin tarihçisi Franco Venturi şöyle tarif ediyor: "Herzen popülizmi yarattı, Çernişevski ise bunun siyasetçisi idi. Popülizme en sağlam içeriğini kazandırdı. Sadece ona fikir

vermekle kalmadı, 1853 ile 1862 arasındaki mükemmel tanıtımcılığıyla onun temel faaliyetine ilham kaynağı oldu.”[16]

Temmuz 1848’de Çernişevski günlüğüne, ‘sosyalist düşüncelere giderek daha çok ikna olduğunu’ yazdı. Bu inançları Rusya’ya uyarlama gereğini çoktandır hissediyordu. ‘Devrim’ ve ‘sosyalizm’ kelimeleri bu ülkede ne anlama gelebilirdi? Bu soruyu, tek umudun köylülükte olduğunu söyleyerek yanıtladı. Tek eksik şey çeşitli mahalli ayaklanmaların birlikteliği’ idi.[17] Herzen’e gönderilmiş imzasız, fakat şüphesiz Çernişevski ve arkadaşı N.A. Dobrolyubov’un görüşlerini dile getiren bir mektup, açık bir şekilde bir köylü ayaklanmasına çağrıydı.

“Rusya’daki durumu senin yanlış değerlendirdiğin açık. Liberal toprak sahipleri liberal profesörler, liberal yazarlar hükümetimizin ilerici amaçlarına bağladıkları umutlarla seni oyalıyorlar... Bir saniye için bile olsa unutmamalısın ki I. Nikolas gibi II. Aleksandr da dişlerini gösterecektir. Adım attığımızı iddia eden rivayetlere aldanma. Olduğumuz yerde oturuyoruz... Umut ile kendini kandırma, başkalarını da kandırma... Hayır, durumumuz berbat ve dayanılmaz. BİZİ ancak köylülerin baltaları kurtarabilir. Bu baltalardan başka işe yarar hiçbir şey yok. Bunun sana daha önce söylendiği anlaşılıyor ve bu fevkalade doğrudur. Kurtuluşun başka yolu yok. Soruna barışsal bir çözüm getirmek için mümkün olan her şeyi yaptın, şimdi ise lafını değiştiriyorsun. Çanlar ayin için değil, hücum için çalsın. Rusya’yı silahlanmaya çağır.”[18]

Herzen gibi Çernişevski de obşçhinayı sosyalizmin temeli olarak gördü. Fakat o, bu babadan kalma kurumu idealleştirmedi. Yeniden canlandırılması ve Batı’nın sosyalizmi tarafından değiştirilmesi gerektiğini düşündü. Çernişevski’ye göre asıl düşman kapitalizm değil, Rusya’nın geri kalmışlığı, Asya tipi hayat koşulları, Asya tipi sosyal yapısı, Asya tipi düzeni idi ve onun birincil hedefi çarlık rejiminin devrilmesiydi.

1860’da Petersburg’da *Genç Rusya* adlı küçük bir yeraltı örgütü kuruldu. İlk hedefi ‘günümüz toplumunun tüm temellerini kökünden değiştirecek kanlı ve amansız bir devrim’di ve Çernişevski’den ilham alıyordu. 1862 yılında Çernişevski tutuklandı ve Petrus & Pavlus Hisarı’nda on sekiz aydan fazla kaldı. Ardından, ağır iş cezasıyla Sibirya’ya gönderildi ve 1883’e kadar burada kaldı. Sonra, Astrahan’da oturmasına ve 1889’da,

ölümünden birkaç ay önce ise doğduğu kasabaya, Saratov'a dönmesine izin verildi.

1862-63'de *Zemlya i Volya (Toprak ve Özgürlük)* kuruldu. Bu, genellikle öğrencilerden oluşan grupların gevşek bir birliğiydi. Çernişevski, tutuklanmasından sonra bile, bu hareketin ilham kaynağı durumundaydı. *Zemlya i Volya*'nın kurulmasının bir sonucu otokrasiye karşı terörist eylemlerin artması oldu. 4 Nisan 1866'da Dimitri Karakozov adlı bir öğrenci Çar'ı öldürmeye teşebbüs etti. Başaramadı ve idam edildi, ancak onun eylemi, yarım asır sonra çarlığın devrilmesi ile sonuçlanacak bir devrimci piyesin ilk perdesi oldu.

19 Şubat 1861'de kölelerin kurtuluşu ile başlayan 1860'lı yıllar, Narodnizmin kahramanlar galerisinin büyük isimlerinden biri olan Neçayev'in Petrus & Pavlus Hisarı'nda hücre hapsine konulması ile kapandı.

Neçayev, köylü ayaklanmasına önderlik edecek *"Halkın İntikamı"* adlı sıkı bir suikastçı çevre kurmaya çalışmıştı. Başaramadı ve ayaklanma da olmadı, Neçayev'in çabası ise hücre hapsi ile ödüllendirildi.

70'li yılların başlarında ikinci bir devrimci hareket dalgası başgösterdi. Bu kez ibre, Neçayev'in suikastçı yöntemlerinden tam aksi yöne döndü (bunda, Neçayev'in birlikte çalıştığı arkadaşlarından birisinin ölümünü örgütlemesine karşı doğan nefretin de etkisi oldu). Köylülüğü kazanmak üzere aydınların kırsal bölgelere kitle haccı başladı. Bu hareketin çapı hakkında bir gösterge, 1874'de 4 bin kişinin hapse atılmış, sorgulanmış veya en azından takip görmüş olduğudur.[19]

1894'deki 'Çılgın Yaz' diye bilinen dönem boyunca yüzbinlerce genç erkek ve kadın "...evlerini, zenginliklerini, ünlerini ve ailelerini terk etti. Neşe, coşku ve kişinin hayatı boyunca bir kez duyabileceği ve kaybedince bir daha bulamayacağı bir inanç ile kendilerini harekete adadılar. Fakat ortada henüz bir siyasal hareket yoktu. Bu daha çok dini bir hareket gibiydi ve böyle bir hareketin tüm bulaşıcılığını taşıyordu. Bu sadece pratik bir sonuca ulaşma uğraşı değil, aynı zamanda derinden duyulan bir görevi yerine getirme uğraşı, ahlaki bir mükemmellik arzusu idi."[20]

Ancak Rus köylüsünün, devrimci entelektüellerin sandığı gibi sosyalist düşüncelere pek duyarlı olmadığı ortaya çıktı. Gençler, köylülerle ilişki kurmayı çok zor buluyor, köylüler de gençleri şüpheyle karşılıyordu. Gençler yardım etmeye geldikleri bu insanlar tarafından sık sık polise teslim edildiler.

Narodnik hareket artık pratik deney kazanmıştı ve bunun sonucu olarak, yeni politikalar çizmek gerekiyordu. Eğer köylüler hazır değilse, devrimciler kendileri harekete geçmeliydiler. Yeni liderlerden P.M. Tkaçev, birkaç yıl sonra 1879'da, halka gidiş girişiminin 'tam bir fiyasko' olduğunu yazıyor ve övünçle şunu ekliyordu:

"Bu fiyaskonun kaçınılmazlığına ilk işaret eden bizler olduk; devrimcilikle alakası olmayan o sonu belirsiz yolu terk etmeleri ve dolaysız devrimci faaliyete ve mücadeleye, merkezi devrimci örgütlenme geleneklerine (yani, Neçayev akımının geleneklerine) dönmeleri için gençliğe yalvaran... ilk bizler olduk. Ve bizim sözlerimiz ayağı yere basmayan şeyler değildi... Devrimci güçlerin mücadele örgütünü kurmak, hükümet otoritesini bozmak ve teröre tabi tutmak başından beri bizim programımızın temel talepleri olmuştur. Bugün bu talepler nihayet pratiğe dönüştürülmeye başlandı... Şu andaki tek görevimiz hükümetin otoritesine karşı terör uygulamak ve onun düzenini bozmaktır."[21]

Böylece, halka gitmenin ardından ibre tekrar terörizme döndü. 24 Ocak 1878'de tek başına bir genç kız, Vera Yasuliç, daha önce Bogolyubov ismindeki bir mahkûmu öldüren Petersburg polis şefi General Trepov'a ateş açtı. Mayıs ayında, Kiev jandarma şefi öldürüldü. Ağustos 1879'da ise Kravçinski, Rus jandarma komutanını öldürdü.

Vera Zasuliç'in aksine Kravçinski yalnız başına değildi. O artık çok iyi örgütlü ve disiplinli bir grup olan *Zemlya i Volya* üyesiydi.

2 Nisan 1879'da Aleksandr Sololev, Çar II. Aleksandr'ı öldürmeye niyetli olduğunu *Zemlya i Volya*'ya şahsen bildirdikten sonra örgütün desteğini almaksızın eyleme geçti, ancak başaramadı. Birkaç hafta sonra ise, *Zemlya i Volya*'nın içinde 'Ya Özgürlük, Ya Ölüm' adlı aktif bir terörist örgüt kuruldu. Bu örgüt, 1 Mart 1881 günü Çar'ı öldürmeyi başardı.

Ancak devrimcilerin umdukları acı bir şekilde boşa çıktı. Eylemleri bir halk ayaklanmasına değil, bunun yerine otokrasinin güçlenmesine ve uzun yıllar boyunca her türlü devrimci faaliyetin bastırılmasına yol açtı. Teröristlerin insanüstü cesareti ve manevi dayanıklılığı çarlığı devirmeye yetmedi.

Narodnikler Marksizmi 'uyarlıyor'

Rus Marksizminin gelişimini anlamak için Narodnikler'in Marksizme karşı tavırlarını kavramak gerekiyor. 1848'de ve ondan sonraki dört yıl boyunca Marx ve Engels'in eserleri Rusya'ya legal olarak getirilebiliyordu, çünkü sansüre göre, bunlar Rusya ile ilişkisi olmayan 'soyut birer spekülasyondan ibarettiler.[22] Marx'ın Kapital'i (I. cilt), Fransızca ve İngilizcesinin çıkmasından yıllar önce, 1872'de Rusça basıldığında anında 3 bin sattı. *Narodnaya Volya Merkez Komitesi* 1880'de Marx'a şöyle yazar: "Yurttaş! Rusya'daki entelektüel ve ilerici sınıf... senin bilimsel eserlerini heyecanla karşıladı. Bu eserler Rus hayatının en iyi ilkelerini bilimsel bir şekilde teşhis ediyor.

"Marx'ın ilkel sermaye birikiminin kötülüklerini, İngiliz sanayi devrimini, artık değer teorisini anlatışı, kapitalist işbölümüne ve yabancılaşmaya saldırışı, 'biçimsel' burjuva parlamenter demokrasisini eleştirisi, Narodnikler tarafından Rusya'da kapitalizmin gelişmesinin önlenmesi için her türlü çabanın sarf edilmesinin gerekliliğine kanıt olarak yorumlandı. Narodnikler, "kapitalist gelişmenin yüksek faturasını Marx'tan öğrendikten sonra bu faturayı ödemeyi reddettiler ve ümitlerini, eski toplumsal yaşama biçimlerini onarma ve bunu yeni koşullara uyarlama iddiasındaki olasılığa bağladılar."[23]

Marx'a göre kapitalizmin ancak feodalizm ile karşılaştırıldığında daha ileri olduğunu ve parlamenter demokrasinin her ne kadar biçimsel ve kısıtlı olsa da otokrasi ile karşılaştırıldığında ileri bir adını olduğunu Narodnikler göremediler. Marx'ın Kapital'inden edindikleri bilgileri Narodnik ekonomistler Rusya'da kapitalist olmayan bir gelişmenin olabilirliğini ve gerekliliğini kanıtlayan kitaplar yazmak için kullandılar. Bu ekonomistlerin en yaratıcısı V.V. adıyla yazan V.P. Vorontsov idi. Vorontsov, *Rusya'da Kapitalizmin Kaderi (1882)* adlı kitabında, Rus kapitalizminin yaptığı üretime dış pazar bulamayacağını iddia etti. Aynı zamanda iç pazar genişlemiyor, aksine daralıyordu, çünkü kapitalizm köylüyü ve esnafı mahvediyor, onların alım gücünü azaltıyordu. Kapitalizm, yüksek sınıfların taleplerini tatmin etmek için gereken küçük modern sanayi adacıkları yaratmaktan öteye gidemezdi. Egemen üretim biçimi konumuna

ulaşamazdı. Milyonlarca köylüyü ve esnafı mahveder, fakat onlara iş sağlayamaz ve onları 'üretimi toplumsallaştırmaya' yönlendiremezdi. Emeği sömürmesinden dolayı yoğunlaşarak gelişebilir, ancak daha çok iş sağlayamayacağından genişleyerek gelişemezdi. Genel olarak geri kalmış ülkelerde kapitalizm ancak yıkıcı olabilirdi. Bu, 'kapitalizmin beceriksizliğinin', 'tarihin gayrimeşru çocuğu' olduğunun göstergesiydi. Rusya'da var oldukları kadarıyla kapitalist adacıklar devletin çabasının yapay ürünleriydiler.

Marksizmi uyarlamalarında Narodnikler esas olarak ütopik sosyalisttiler. Kendileri sosyalizmi arzu edilir bir ideal olarak görüyor, fakat öte yanda Rus kitlelerin ataletiyle karşı karşıya kalınca bugünün ve geleceğin kitleleri arasında gerçek nedensel ilişkiyi kuramıyorlardı. Narodnizmin teorisyenlerinden N.K. Mihaylovski bu ikilemi iki çeşit doğrudan bahsederek açıklıyordu: 'hakikate dair doğru', yani şu andaki durum ve 'adaletin doğrusu', yani olması gereken durum. 'Dünyanın olması gerektiği hali, doğruluk ve adalet dünyası' ile tarihsel gelişimin nesnel yönü arasında bir ilişki kurulamazdı. Marx'ın, kendi dönemindeki ütopik sosyalistlerin dünya görüşlerinin başlıca özelliklerini tanımlayışı Narodniklere çok uyar. Komünist Manifesto'ya göre bunların başlıca eksikleri, onlar için, proletaryanın 'hiçbir tarihi inisiyatifi veya bağımsız siyasi örgütlenmesi olmayan bir sınıf görünümünde olması', sınıf mücadelesi bakış açısını benimsememiş olmaları ve proletaryayı 'en çok çeken sınıf' olmaktan başka bir şey olarak görmemeleridir.[24] Bu tarifin Rus popülistlerine tıpa tıp uyması için, sadece 'proletarya' yerine 'köylü' kelimesini geçirmek yeterli. Rus popülistlerinin ütopik tavırları onları entelektüellerin rolü hakkında seçkinci bir anlayışa -atalet içindeki kitleleri şekillendirecek tarih yaratıcıları- anlayışına vardırdı.

Ekonomik gelişme sürecinin farklı aşamalarındaki insanların kendilerine göre farklı bir içerik uyarlayarak nasıl tek ve aynı dine inanmaları mümkünse, Narodnik entelektüellerin inandığı 'Marksizm'de işçi sınıfı hareketinin Marksizminden öyle farklıydı ki 'Marksizm' ile Narodnizmin bu acayip bileşimini yaşlı Engels 26 Şubat 1895 tarihli bir mektubunda şöyle anlatır:

"Modern geniş ölçekli sanayinin ilkel köy komününe eklemlendiği ve aynı zamanda medeniyetin tüm ara düzeylerinin yanyana yaşandığı sizinki gibi bir ülkede ve buna ek olarak despotizmin entelektüel bir Çin seddi ile

kuşattığı böyle bir ülkede en inanılmaz ve garip düşünce bileşimlerinin ortaya çıkması hiç kimseyi şaşırtmamalı.” [25]

Popülistlerin toplumsal felsefesi üzerine önemli bir incelemenin yazarı A. Valiski’nin şu satırları ile anlaşmamak mümkün değil:

“Popülizm, Batı kapitalizmine bir Rus tepkisi ve aynı zamanda batı sosyalizmine bir Rus cevabı, yani kapitalist gelişmenin ilk dönemlerindeki geri bir köylü ülkesinin demokratik entelektüellerinin Batı kapitalizmine ve batı sosyalizmine karşı tepkileri idi. Ve klasik Rus popülizminin her şeyden önce Marksizme karşı bir tepki olması anlaşılır bir şeydir. Marx bu dönemde artık Avrupa sosyalizminin en önde gelen kişisidir ve aynı zamanda, kapitalizmin gelişimi üzerine en yetkin kitabın yazarıdır. Olgun ve klasik popülizmin başlangıcı ile Marksist düşüncelerin Rusya’da yayılmasının ilk dalgasının aynı zamanlara denk düşmesi elbette ki tesadüf değildir... Popülist ideolojinin şekillenmesinde Marx ile tanışıklığın fevkalade önemli olduğunu, Marx olmasaydı bunun şu anda olduğundan başka bir şey olacağını söylemek abartmak olmaz."[26]

Narodnizm ile Marksizm arasındaki sıkı ilişkiyi anlamadan, Narodnizmi aşarak kendi yolunda ilerleyen Rus Marksistlerinin karşılaştıkları büyük zorlukları, Rus Marksizmi’nin babası Plehanov’un aşmakta yıllarını alan ve onun yolunu izleyen Vladimir İlyiç Ulyanov’un da yeniden karşısına çıkan engelleri kavramak mümkün değildir.

Narodniklerin kahramanlığı

Geçen yüzyılın 60'lı ve 80'li yıllarındaki Narodnik fikirlerin buradaki kaba incelemesi Narodnizmin dünyasının tam bir tablosunu çizmekten uzaktır. Onlar bu düşünceleri, çok çeşitli tehlikeler ve acılarla yüz yüze gelebilme manevi cesaret ve kararlılığını onlara aşılayan olağanüstü bir tutku ile taşıdılar. Yüzlercesi Petrus & Pavlus Hisarına'na hücre hapsine, Sibirya'ya ve hatta idam sehpasına kadar gittiler.

Narodniklerin kahramanlıklarına, onların muhalifi olarak işe başlayan Amerikalı yazar George Kennan'dan daha iyi bir tanık bulmak güçtür. 1892'de teröristleri alenen lanetlediği için, kendisinin Rus devrimcilerine karşı olumsuz tavrı dünya kamuoyunu Rus hükümetinin tarafına çekmeye yardımcı olur ümidiyle, Rus otoriteleri Kennan'ın Rusya'ya girmesine, hapishaneleri ve çalışma kamplarını ziyaret etmesine seve seve izin verdiler. Ancak, 1884-86 yıllarını Sibirya'da geçirdikten sonra Kennan (Bayan Dawes'in Amerikan dergisi *The Century*'nin Ağustos 1888 sayısındaki mektubunda anlattığı gibi) şu sözleri söylemekteydi: "Sibirya'da gördüklerim ve öğrendiklerim ruhumu en derinden sarstı, bana insan hayatının yeni bir dünyasını açtı ve bir bakıma tüm manevi değerlerimi arttırdı.

"Gerçekten kahramanlık dolu karakterler ile tanıştım, tarihte sözü edilenlerin her biri kadar yüce karakterler. Ve kendimde düşünebileceğim her bir şeyin üresindeki cesareti, dayanıklılığı, fedakârlığı ve bir inanca adanmışlığı onlarda gördüm... Sibirya'ya giderken, siyasi sürgünleri ruhi dengesi bozuk fanatikler, bombacılar ve suikastçılar sanıyordum. Ayrılırken ise o aynı insanları kucaklayıp yaşlı gözlerle öperek vedalaştım."[27]

1880'ler korkunç baskı yıllarıydı. II. Aleksandr'ın öldürülmesinin ardından tüm ülke bir mezarlığa dönüşmüştü. Neredeyse hiçbir direniş hareketi yoktu. 1883'de *Narodnaya Volya Merkez Komitesi*'nin en gözde kişilerinden Vera Figner tutuklandı. Ertesi yıl ise, yurt dışında iken Marx ve Engels ile yakın ilişki içinde olan G.A. Lopatin terörist eylemleri yenilemek için Petersburg'a döndü, ancak kısa bir süre içinde tutuklandı. Onun yakalanması ile birçok adres polisin eline geçti ve böylece *Narodnaya Volya*'nın son kalıntıları da tasfiye edildi.

1 Ekim 1885'de artık partinin kendisinden bir eser kalmamışken çıkan *Narodnaya Volya* dergisinin son sayısı aydınların morallerinin kara tablosunu çiziyordu:

"Tam bir entelektüel çözülmüşlük, toplumsal hayatın en temel sorunlarında bile en çelişkili düşüncelerin keşmekeşliği... bir yandan hem kişisel hem toplumsal karamsarlık, öte yandan sosyolojik-dinsel mistisizm... Hainlerin her türlüsünün bolluğu var. Aydın sınıfının en yerleşik kesimi, köylülerden artık bıkıp usandıklanı samimiyetle ilan ediyorlar. Bugünleri de mi görecektik! Azalan radikal ve liberal dergiler toplumsal ilginin düştüğünü gösteriyor."[28]

Dönemin bir diğer tasviri ise 1. Dünya Savaşı sırasında hapishaneden yazan Rosa Luxemburg'un kaleminden:

"II. Aleksandr'ın öldürülmesinin ardından tüm Rusya'yı kaskatı bir ümitsizlik kapladı... III. Aleksandr hükümetinin kurşundan çatıları (hapishaneleri) mezat sessizliği ile doldu. Barışçı reform için tüm ümitlerin sonu ve tüm devrimci hareketlerin gözle görünür başarısızlığı ile karşı karşıya kalan Rus toplumu ümitsiz bir teslimiyetin pençesine düştü."[29]

Taraf değiştirip Batı Avrupa'da, *Neden Devrimciliği Bıraktım?* adlı bir itiraf yayınlayan Narodniklerin en önemli önderlerinden Lev Tikhomirov bu dönemin bir ürünüdür (Tikhomirov bundan kısa bir süre sonra ise çarlığın en keskin taraftarlarından biri olmuştur). Eski devrimcilerin büyük bir kısmı artık, çarlığın kötülüklerini eleştiren, fakat şiddet hareketlerine karşı çıkan Leo Tolstoy'u kendilerine peygamber edindiler. Tolstoy'un telkinleri hayal kırıklığı içindeki pasif aydınlara manevi güç sağlar oldu.

Ancak bu genel baskı dalgasının içinde küçük anaforlar da vardı. Bunların başlıcası Aleksandr Ulyanov'un önemli bir rol aldığı Mart 1887 suikast girişimidir. Eyleme katılan altı kişiden Ulyanov dahil üçü kendilerini *Narodnaya Volya* taraftarı olarak görüyor, diğer üçü ise kendilerine sosyal demokrat diyorlardı. Ancak bu iki terim arasındaki fark hiç açık değildi.

Aleksandr, Marx'ı dikkatle okumuştu, ancak grubu için yazdığı *Narodnaya Volya Partisi Terörist Hizbinin Programı*'ndan açıkça görüldüğü gibi kendisi halen bir Narodnik idi. Fakat temel devrimci güç olarak

köylülüğü değil, sanayi işçi sınıfını görüyordu. Sosyalizm, ‘kapitalist üretimin, kapitalist sınıf yapısının kaçınılmaz bir sonucu’ olacaktı.[30] Ancak bu programda, ‘halkın alışkanlıklarında ve aydınlar ile hükümetin karakterinde özel, uygun koşullar olduğu takdirde başka ve daha dolaysız bir sosyalizme geçiş olanağını ortadan kaldırmaz deniyordu.

Kapitalizm, sosyalizmden önceki gerekli bir aşama değildi. Kapitalizm ancak ‘geçiş süreci kendi kendine gelişmeye bırakılırsa, bir toplumsal grup tarafından bilinçli bir müdahale yapılmadığı takdirde’ gerekliydi. Program, ‘işçi sınıfını örgütlemek ve eğitmek’ gereğini kabul ediyordu, ancak kitleler arasında devrimci faaliyet ‘şimdiki siyasi rejim altında hemen hemen imkânsız’ olduğu için bu görev ertelenmek zorunda idi. İşçi sınıfının siyaset sahnesine çıkabilmesi için önce otokrasinin terör kullanılarak devrilmesi gerekiyordu.

Bu garip eklektiklik, Narodnizm ve Marksizmi birleştirme girişiminin bir ürünüydü. Daha önceki sayfalarda söylendiği gibi, Aleksandr’ın düşüncelerini düzene sokması için zamana ihtiyacı vardı. Fakat buna fırsatı olamadı.

Lenin 1893’de Lalayants’a Aleksandr’ın ‘kendini Marksist saydığını’ söylemişti. Şüphesiz bu bir abartma idi. Aleksandr’ın trajedisi, bu yılların bir geçiş dönemi olması ve kendisinin de bu geçiş dönemini yaşıyor olmasındaydı. Rus toplumsal düşüncelerini inceleyen İvanov Razumnk, 1880’lerin bir geçiş dönemi olduğunu şöyle anlatır: “Onlardan hemen önce Narodniçestvo, hemen sonra ise Marksizm vardı; kendileri ise ideolojik bir boşluğu temsil ederler.”[31]

Plehanov’un Zemlya i Volya’dan kopuşu

Tarihindeki zikzakların bir sonucu olarak 1878-79 yılları arasında *Zemlya i Volya* içinde, kitle ajitasyonu ve halkın arasına gidiş taraftarları ile terörizm taraftarları arasında bir çekişme başladı. Bunlardan birinci eğilimin en önde gelen ismi Georgi Valentinoviç Plehanov’dur.

Ekim 1879’a gelindiğinde *Zemlya i Volya* artık varlığını yitirmişti. Ajitasyoncular Çerniy Peredel (Kara Bölüşüm) adında ayrı bir örgüt kurdular. Örgütün adı, toprağın ‘kara’ halk, yani köylüler arasında eşit bir dağılımını kastediyordu. Teröristler ise *Narodnaya Volya* adını aldılar. Bu isim, ‘Volya’ kelimesinin ikili anlamı nedeniyle hem ‘halkın iradesi’ hem de ‘halkın özgürlüğü’ anlamına geliyordu.

Çerniy Peredel’in zaten ölü doğduğunu söylemek yanlış olmaz. Kurucularından Deutsch, anılarında “kurulduğu günden itibaren örgütün tek bir işi rast gitmedi” diye dert yanar. Çerniy Peredel’in kurucularından ve örgütün önde gelen isimlerinden O.V. Aptekman ise kendi öyküsüne şu kasvetli sözlerle başlar: “Çerniy Peredel örgütünün doğuşu talihsiz bir zamana denk düştü. Tanrı ona hayat vermedi ve üç ay sonra örgüt tükendi.”[32]

Örgüt içindeki bir hainin faaliyetleri sonucu önderlerden Plehanov, Akselrod, Zasuliç ve Deutsch birbiri ardından Rusya’yı terk etmek zorunda kaldılar. Grubun basım makinalarının ele geçmesi ve ülke dışında olmayan üyelerinin hemen hemen tümünün tutuklanmasıyla sonuçlanan bir dizi polis baskını ardından grup neredeyse tüm varlığını yitirdi. Her şeye rağmen Çerniy Peredel popülizm ile Marksizm arasında köprü olmak gibi önemli bir tarihsel role sahiptir.

İşçi sınıfına yöneliş

Kendi deneyimlerinden yola çıkarak, fakat sorunlarının ne olduğunu açık bir şekilde anlamaksızın, Narodniklerin içinden zaman zaman işçi sınıfına yönelenler de olmuştur. Bu sınırlı girişimleri değerlendirmeden Rus Marksizmi'nin gelişimi kavranamaz.

Rus tarihinde ilk kez olarak 1870 yılında, N.V. Çaykovski'nin öncülük ettiği bir öğrenci grubu bir işçi örgütünün tohumunu attı. Bunu, proletaryayı sosyalizmin aracı olarak gördüklerinden değil, fabrika işçilerini Narodnik mesajı köylüler arasında yaymakta bir araç olarak gördüklerinden yaptılar.

"Bu nedenle, en vasıfsız, köy hayatına ve ruhuna en çok bağlı olanlarla ilişki kurtlular. İlke olarak her zaman tekstil işçilerini maden işçilerine tercih ettiler, çünkü bunları gerçek halk olarak değerlendirdiklerinin temsilcileri olarak gördüler. En aktif propagandacılardan A.V. Nizovkin, 'maden işçileri artık şehir uygarlığının damgasını taşıyorlar' demişti. "Daha iyi giyiniyorlar, artık ortak yaşamıyorlar ve eski geleneklerini yitiriyorlar. Öte yandan tekstil işçileri ise hâlâ köydeki gibi giyiniyorlar ve topluca yaşamaktan sarhoş olmaya kadar tipik köy alışkanlıklarını koruyorlar.'"[33]

Çaykovistlerin sayıları oldukça azdı.

"Çaykovistlerin St.Petersburg grubunda tam olarak kaç üyeleri olduğunu kestirmek zor... Hemen hemen yarım yüzyıl sonra, 1928'de, sağ kalanlardan üçü 1871 ile 1874 arasındaki yoldaşlarının tam bir listesini çıkarmaya çalıştılar. Moskova'da 19 kişilik bir grup, Odessa'da II. Kiev'de 8, Harkoy, Orel, Kazan ve Tula'da birkaç kişinin olduğunu hesapladılar."[34]

Her Çaykovist siyasi çalışmasına üç veya beş kişilik küçük bir işçi grubu ile ilişki kurarak başlar, bunlara okuma yazma öğretirdi. Ayrıca coğrafya, tarih, fizik ve başka konularda da ders verirdi. İşlenenler, Rusya'da ayaklanmaların tarihi, Enternasyonal, Alman işçi sınıfı hareketi ve ekonomi politik (Marx'ın eserleri temelinde) gibi konulardı. Maaşlarının yüzde ikisini katmaya razı olan işçiler için bir kütüphane kurulmuştu. Ancak

Çaykovistler polis baskısını atlatamadılar. 1873'de örgütlü bir grup olarak varlıklarını yitirdiler.

Çaykovistler St.Petersburg'da bunları yaparken Odessa'da çok daha önemli bir proleter grup kurulmuştu. E. Zaslavski'nin etrafında kurulan bu grubun adı Güney Rusya İşçileri Birliği idi. Bu örgüt için, Rus İmparatorluğu'nda ortaya çıkan gerçekten işçi sınıfı içerikli ilk örgüt denilebilir.[35] Merkezi örgütlenmesinde 50-60 üyesi olan bu Birlik, ilki Ocak 1805'te Bellino-Venderiç fabrikasında ve diğeri Ağustos'ta Gullier-Blançard'da olmak üzere iki grevi desteklemişti. İkinci grev sırasında bir manifesto yazılmış ve dağıtılmıştı. Birlik'in etkisi sadece Odessa'da değil, Karadeniz sahilindeki diğer kasabalarda da hızla arttı. Programı bazı yeni konuları kapsıyordu. Önüne koyduğu görevlerden bazıları şöyleydi:

a) Sermayenin ve ayrıcalıklı sınıfların boyunduruğundan işçilerin kurtuluşu düşüncesinin propagandası;

b) Mevcut ekonomik ve siyasi düzene karşı yaklaşan mücadele için Güney Rusya işçilerinin örgütlenmesi."[36]

1875'in sonunda bir muhbir, grubun tüm liderlerini tutuklatarak fiilen gruba son verilmesini sağlamıştır.

Ancak, 1876 başlarında Çaykovistlerin tutuklanması her ne kadar bu örgütün kadrolarını ortadan kaldırdıysa da, St.Petersburg işçileri arasında devrimci düşüncelerin yavaş ve gözle görünemeyecek bir düzeyde bile olsa yayılmasını önleyemedi. Altı uzun yıl süren bu faaliyetin sonucunun en çarpıcı ifadelerinden birisi 6 Kasım 1876 günü Kazan Kilisesi meydanındaki bir gösteri oldu. Bu olay Rus devrimci hareketi tarihinde bir dönüm noktası sayılır. Bu gösteride önemli bir rol oynayan Plehanov, olayı yıllar sonra şöyle anlatmıştı: 1875 yılı baharında hapishanede iken öldürülen bir öğrencinin cenazesinde aydınların yaptıkları gösteriden esinlenen bir grup işçi kendilerinin de bir gösteri yapmalarını teklif ederler. Plehanov'a 2.000 kişilik kadar bir güç toplayacaklarını temin ederler. Gösteri gününde ise kilisenin önünde çoğunluğu öğrencilerden oluşan, ancak aralarında işçilerin de bulunduğu bir kalabalık toplanır. Kalabalığın sayısı üzerine tahminler 150 ile 500 arasındaydı. Daha fazla işçi gelir ümidiyle eylemi bir süre geciktirdikten sonra tüm girişimin boşa gitmesi tehlikesiyle karşı karsıya kalınca, Plehanov ayağa kalkar ve şu sözlerle biten bir konuşma yapar; "Yaşasın toplumsal devrim!", "Yaşasın Zemlya i Volya!" Bu sözlerin ardından üzerinde 'Toprak ve Özgürlük' yazılı kızıl bir

bayrak açılır. İşte bu küçük gösteri Rusya tarihindeki ilk işçi gösterisi olmuştur.

1877 ile 1879 arasında Petersburg'da bir grev dalgası yükseldi. 1890'lara kadar tekrarlanmayan ve daha önce görülmemiş olan bu grev hareketi döneminde toplam yirmi altı grev olmuştu. İşte bu dönemde Petersburg'da yeni bir işçi örgütü, Kuzey Rusya işçileri Birliği ortaya çıktı. İkiyüz kadar üyesi vardı ve şehrin tüm işçi mahallelerinde gruplar kurmuştu. Kurucusu, Vyacka vilayetinden bir köylünün çocuğu olan marangoz Stepan Kalturin'dir. Ancak, sadece birkaç aylık bir faaliyetten sonra bu Birlik de polis tarafından dağıtıldı ve 1880 yılında varlığını yitirdi.

1879'da Plehanov ve önderliğini yaptığı Çerniy Peredel, Narodnik terörizme sırtını çevirdi ve propagandaya ağırlık vererek işçi sınıfına yönelmek gerektiğini öne sürdü. Bu, daha önceki faaliyetlerin ışığında, Plehanov'un pratikte vardığı bir sonuçtu. Ancak yine de sosyalizmin aracı olarak köylüyü gören Narodnik düşünce ile göbek bağını kesmiş sayılmazdı. Plehanov Şubat 1879'da şöyle yazar: "Ajitasyon fabrikalarda her gün artıyor: Günün haberi bu. Bu ajitasyon devrimcilerin teorik kararlarına rağmen, hayatın kendisinin ön plana, hak ettiği yere getirdiği sorunlardan biriydi. Geçmişte bütün ümidimizi bağladığımız ve gücümüzü yönelttiğimiz köylü kitlelerdi, haksız da değildik. Şehir işçisi devrimcilerin hesaplarında ancak ikinci sırayı almıştı.

"Köydekiler köy topluluğunun daha tutucu ve ürkek mensuplarına etkisi alanda iken, şehir işçileri toplumun en hareketli, propagandaya en duyarlı, en kolaylıkla devrimcileşen kesimini oluşturuyorlar.

"Büyük sanayi merkezlerimiz onbinlerce ve hatta bazen yüzbinlerce işçiyi bir araya getiriyor. Büyük bir çoğunlukla bu insanlar köylüler ile aynı... Toprak sorunu, Olişcina özyönetim sorunu, toprak ve özgürlük: Bütün bunlar işçilerin kalbine köylülere olduğu kadar yakındır. Tek kelimeyle, kitleler köyden kopmuş değil, köyün bir parçası durumundadırlar. Amaçları aynıdır, mücadeleleri de aynı olabilir ve olmalıdır. Üstelik şehirler, köy nüfusunun en seçkinini, gençlerini, girişkenlerim topluyor... Köy topluluğunun tutucu ve korkak unsurların etkisinden uzaktalar... Bütün bu nedenlerle, toplumsal devrim başladığında onlar köylülerin değerli bir müttefiki olacaklar."[37]

Kısacası, sosyalist devrim bir köylü devrimi olacaktı, ancak işçiler, zaten kendileri de aslında köylü oldukları için, köylünün paha biçilmez müttefikleri olacaklardı ve şehirdeki aydınlar ile kırsal alanlardaki köylüler arasında aracılık edebilecek bir durumdaydılar. Plehanov'un bu dönüşümünün ardından *Narodnaya Volya* uzun süre, sanayi işçileri arasında propaganda çalışmasına da önem verilmesini savundu. Kalender Narodnay Voli'deki *Partinin Hazırlık Çalışması (1883)* adlı program üzerine bir yazı şöyle der: "Şehirlerde çalışan insanlar, hem konumları hem de hızlı gelişmeleri itibariyle büyük bir öneme sahiptir ve partinin dikkatinin konusu olmalıdır."[38]

Ancak, Plehanov'un 1879'daki durumu da dahil olmak üzere, Narodniklerin sanayi işçileri arasındaki propaganda çalışması ile Marksistlerin çalışması arasında temel bir fark vardır. Marksistler 'işçilerin devrim için değil, devrimin işçiler için gerekli olduğuna inanmışlardır.'[39] Narodniklere göre ise 'işçiler devrim için önemlidir.' Bir Narodnik 'neden işçi sınıfı?' diye sorabilir, bir Marksist ise ancak 'neden Marksizm?' diye sorar, çünkü onun için işçi sınıfı tarihin nesnesi değil, öznesidir.

Narodniklerin proletarya içerisinde çalışma konusundaki tavırlarından, pratiğin teoriyi bir kez daha aşıp geçtiğini, yani tutarlı bir yön değişikliği için gerekli teorik sonuçları çıkarılmaksızın yapılan bir taktik değişikliğini görüyoruz. Narodnizmin günleri artık dolmuştur ve onun ideolojik yapısının içinde Marksist öğeler belirmeye başlamıştır.

Marksist öncü Plehanov

1880 ile 1882 arasında Plehanov Narodnizmden kopup Marksizme yöneldi. 1883 yılında ise Emeğin Kurtuluşu Grubu kuruldu.

Yine 1883'de Plehanov, ilk büyük Rus Marksist eser olan, *Sosyalizm ve Siyasi Mücadele*'yi yazdı. Bir yıl kadar sonra ise, bu kısa sayılamayacak broşürü *Farklarımız* adlı kalın bir kitap izledi. Bolşevik tarihçi Pokrovskiy, *Farklarımız* için, "yüzyılın sonuna kadar Rus Marksizmi'nin sermayesini teşkil eden hemen hemen tüm temel düşünceleri içeriyor"[40] dediği zaman, zaten herkesin farkında olduğu bir şeyi söylemiş oluyordu.

Köy komününü sıkı bir incelemeye tabi tutan Plehanov, "Gelecek ne köylünün, ne de onun komünündür" der. Plehanov köylüler arasında gelişen eşitsizliği ve bireyciliği kanıtlayan bir dizi istatistiği delil göstermişti. Bir yandan birçok köylü, payına düşen toprağı işleme yeteneğini kaybetmiş veya kaybediyor ve kendi hakkını diğer köylülere bırakarak ücret emekçisi oluyordu. Öte yandan, zengin köylüler ve kulaklar (Rusça'da 'kulak' yumruk demektir) giderek kendi topraklarından öte başka köylülerin de paylarını işliyor, ayrıca toprak satın alıyor veya kiralıyor ve ücretli emek çalıştırıyordu.

Plehanov komünün geçmişteki rolünün idealize edilmesine karşı çıktı: "Bizim köy toplumumuz aslında Rus mutlakiyetçiliğinin en büyük dayanağı olmuştur ve köylü nüfusunun çoğunluğunun kırsal burjuvazinin ellerinde sömürülmesinin giderek bir aracı olmaktadır."[41] Ayrıca, yeterince pazar yok diyerek Rusya'da kapitalizmin gelişemeyeceğini savunan Narodnik ekonomist V.V.'nin tezini çökertmişti. Fransa'da Colbert döneminden, Almanya'da Zollverein döneminden ve Amerika Birleşik Devletleri'nden örnekler vererek tarihi taramış ve buralarda devletin, İngiltere'nin büyük üstünlüğü karşısında, yeni gelişen sanayisini korumak için her zaman müdahale ettiğini göstermişti.

Üstelik, V.V.'nin tezlerinin tersine, iç pazarların ortaya çıkması kapitalizmin gelişiminin önkoşulu değildir, bizzat kapitalizm tarafından yaratılmaktadır. "Burjuvazi o pazarları hazır bulmuş değil, kendisi yaratmıştır."[42] Zanaatkarların mahvolması ve para ilişkilerinin tarımı istila etmesi pazarları yaratmıştır. "Doğal ekonomiden para ekonomisine geçiş her ülkede iç pazarın muazzam gelişimini mutlaka beraberinde getirir ve

ülkemizde de bu pazarın tümünün burjuvaziye gideceğinden şüphe yoktur."[43]

Plehanov, Narodniklerin sandığı gibi kapitalizmin Rus ekonomisini ve toplumunu değiştirmesinin önlenebileceğine inanmanın ütopyacılık olduğunu söyler. Sosyalistler, geleceğin müjdecisi olarak sanayi işçisini bellemelidirler sonucunu çıkarır: "Geri toplumsal koşullarda yaşamakta olan bugünün kırsal nüfusu, sanayi işçileri ile karşılaştırıldığında, sadece bilinçli politik önderlik yapmaktan yoksun değil, aynı zamanda devrimci aydınlarımızın başlattığı harekete de daha az duyarlıdır... Üstelik köylülük bugün zor ve kritik bir dönem geçiliyor. Ekonomisinin eski 'atadan kalma' temelleri çöküyor ve talihsiz köy toplumunun kendisi bile köylünün gözünden düşmekte, ki bunu Narodnizmin 'atadan kalma' organı *Nedelya* bile itiraf etmektedir. Yeni emek ve hayat biçimleri henüz şekillenmeye başladı, fakat bu yaratıcı süreç sanayi merkezlerinde daha yoğundur."[44]

Çarlık mutlakiyetine karşı, yaklaşan Rus devriminde işçi sınıfının başrolü oynayacağını savunan ilk Rus Plehanov olmuştur. Sosyalist II. Enternasyonalin Kuruluş Kongresi'nde (Temmuz 1889) yaptığı açıklamada ilan ettiği gibi, "Rusya'daki devrimci hareket ancak isçilerin devrimci hareketi olduğu takdirde başarılı olacaktır. Bizler için başka seçenek yoktur ve olamaz!"[45]

Narodnizmin tükenmeyen etkisi

Ancak Plehanov hâlâ Narodnizmin etkisi altındaydı. Özellikle 1883 ve 1884'de yazdığı eserler Narodnik fikirlerle doludur. O tarihte, *Narodnaya Volya* ile geleceğin sosyal demokratları arasındaki farkları çizmiyor, *Narodnaya Volya*'nın Marksizmi benimsemesini talep etmekle yetiniyordu. Farklarmız'da şöyle der:

"*Rusça'da çalışan yoldaşlara Rus Marksistleri için bir program denemesi sunmaktaki amacımız, Narodnaya Volya ile yarışmak değildir; tam tersine bu parti ile tam ve kesin bir anlaşma kadar arzuladığımız başka bir şey yoktur. Bize göre, eğer devrimci geleneklerine sadık kalmak ve Rus hareketini şu anda içinde bulunduğu duraklamadan kurtarmak istiyorsa Narodnaya Volya partisi Marksist bir parti olmak zorundadır!* [46]

Köy komünlerinin rolü üzerine yaptığı eleştirilere rağmen, Narodniklere bu konuda daha da büyük ödünlerde bulunmuştur:

"*Toplumun yukarı tabakalarına karşı işçilerin partisinin kesin zaferinin saati geldiği zaman, işte yine o parti ve ancak o parti, ulusal üretimin sosyalist örgütlenmesinin önderliğini yapacaktır... Mevcut köylü toplumlarının artık daha ileri, komünist biçimlere geçişi başlayacak... Ortak toprak hakkı sadece mümkün değil, gerçeğin ta kendisi olacak ve köylümüzün fevkalade gelişiminin Narodnik rüyaları gerçekleşecek.*[47]

Plehanov Narodniklerin bireysel terörizmine de ödün vermiştir. "Terör konusunda ise... mevcut kurtuluş hareketinde biz hiçbir şekilde terörist mücadelenin önemli rolünü yadsımadık. Terör, içinde bulunduğumuz sosyal ve politik koşullardan doğal olarak gelişip gelmiştir ve daha iyi koşullara ilerlemenin aynı şekilde doğal bir aracıdır."

"*Narodnik Partisi, günümüz toplumunun sınıflarının en devrimcisi olan işçi sınıfına yönelmeli... Biz, mücadeleyi daha geniş, daha çeşitli ve dolayısıyla daha başarılı kılmanın yollarına işaret ediyoruz... Hükümete karşı terörist mücadeleye girişmeleri daha uygun olan başka kesimler de var toplumda. (Yani işçilerden başka -T. Cliff) İşçiler arasında propaganda yapmak terörist mücadelenin gereğini ortadan kaldırmayacak, aksine ona şu ana kadar olmayan fırsatlar temin edecektir."*[48] [(*)]

Plehanov Narodniklerin aydınlara karşı seçkinci tavırlarına da müsamaha göstermiştir:

“Bugünkü kurtuluş hareketinin başını çekmek zorunda kalan sosyalist aydınlarımızın önlerindeki görev ülkemizde bağımsız siyasi kurumlar oluşturmak ve aynı saflardaki sosyalistlerle beraber görevleri, işçi sınıfına Rusya’nın gelecekteki siyasi hayatında aktif ve verimli bir rol alma olanağını sağlamak olmalıdır... İşte bunun için sosyalist aydınlar işçileri örgütlemekle ve onları bugünkü yönetim sistemine karşı olduğu kadar, gelecekteki burjuva partilerine karşı mücadele için de mümkün olduğunca hazırlamakla yükümlüdürler."[50]

Her şeye rağmen Plehanov Rusya’ya gerçek Marksizmi tanıttı ve onu devrimin gereklerine uyarlanmış bir silah haline getirdi. Gelecek Rus devriminin dayanağı olacak işçi sınıfını keşfetti. Böylesine uzun bir adım atmak onun sahip olduğu cinsten geniş bir tarihsel bakış açısını gerektiriyordu. Zamanının en bilgili, zeki ve kültürlü kişilerinden biriydi. Güçlü ve özgün bir kafa yapısı, birçok konuda eleştirel ve yaratıcı ve fevkalade edebi yetenekleri olan bir insandı. Organik kimyadan jeoloji ve antropolojiye, zoolojiden karşılaştırmalı anatomiye kadar çok çeşitli alanlarda uğraştı. Tarih, estetik, etnografya, edebiyat, epistemoloji ve sanat gibi değişik konularla ilgilendi. Marksist edebi eleştiriyi başlattı ve birçok değişik konuda Marksist araştırmaya öncülük etti.

Yılların mücadelesinin ve birçok şehidin kanlarının dokunulmaz kıldığı Narodnizm ile örülmüş, 1880’li yılların radikal aydın çevrelerini göz önüne almadan Rus devrimci hareketine Plehanov’un yaptığı katkının önemini kavramak zordur. Ancak bu ortam hesaba katıldığında bir öncü olmanın, Marksizmi Rus koşullarına uygulayan ilk insan olmanın gerçek heyecanını hissetmek mümkündür. Lenin’e göre, Plehanov’un ilk Marksist incelemesi olan *Sosyalizm ve Siyasi Mücadele*’nin Rusya için önemi *Komünist Manifesto*’nun Batı için önemi ile kıyaslanabildi. Yine Lenin’e göre, Plehanov’un *Monist Tarih Kavramının Gelişimi Üzerine (1894)* adlı kitabı “bütün bir Rus Marksist neslini yetiştirdi.” Troçki ise şöyle der:

“1890’ların Marksist kuşağı Plehanov’un attığı temel üzerinde yer edinmiştir... Marx ve Engels’den sonra Vladimir’in en çok borçlu olduğu

kimse Plehanov'dur."[51]

Emeğin kurtuluşu grubunun gücü

Genç Vladimir Ulyanov'un, Plehanov'un düşüncelerine katılmasının neden uzun sürdüğünü anlamak için, bunların herhangi bir hareketliliğe dayanmayan düşünceler olduğunu görmek gerekiyor, yani ne bu düşünceleri destekleyen kitle grevleri, ne de bunların pek fazla taraftarı vardı. Aslında 1883-93 arasında, on yıl boyunca Emeğin Kurtuluşu Grubu sadece yurt dışında var oldu. Marksist hareketin hemen hemen tamamı bu idi.

Başlangıçta bu grup sadece beş kişiden ibaretti. Plehanov, Akselrod, Deutsch, Vera Zasuliç ve V.I. İgnatov. Kısa bir süre sonra ise üçe düştü. Örgüte büyük para sağlayan İgnatov 1895'de veremden öldü. Zaten hastalığı başından beri grubun çalışmalarında çok aktif bir rol oynamasını engellemişti. Deutsch ise, Rusya'ya yayın göndermeyi örgütlerken 1884 ortalarında tutuklandı. Plehanov ve geriye kalan iki kişi yıllar boyu hemen hemen tam bir yalnızlık içinde kaldılar. 1880'lerde çeşitli Rus şehirlerinde işçiler arasında çalışma yapan çeşitli çevreler vardı, ancak bunlar öylesine zayıf, faaliyetlerinin sonuçları öylesine fark edilmez, polis baskısı öylesine etkindi ki bu çevreler hiçbir yerde tutunamadılar ve birbirlerinden tam olarak habersizdiler. Böylesi grupların varlığını saptamak bile daha sonra yıllarca süren tarihi araştırmaların konusu olmuştur. Ancak son derece kötü koşullar altında faaliyet sürdüren bu gruplar, daha sonraki yılların geniş çaplı faaliyetlerinin ilk temellerini atmışlardır.

Başlarında Bulgar öğrenci Blagoyev olan (daha sonra Bulgaristan Komünist Partisi'nin kurucusu oldu) küçük bir aydın ve işçi grubu 1884'de Emeğin Kurtuluşu Grubu ile temas kurdu:

"Kendi görüşlerimiz ile Emeğin Kurtuluşu Grubu'nun görüşleri arasında büyük benzerlikler olduğu sonucuna vardık." Ellerinde daha çok yayın bulunan ve daha çok devrimci deneyimleri olan yurt dışındakilerin düşüncelerine katılan Blagoyevciler düzenli temas, yayın temini ve program üzerine tartışma talep ettiler ve para temin edeceklerini söylediler, Plehanov'un, 'uğraşımız boşuna değil' diye Akselrod'a iç rahatlığı ile haykırmasını anlamak zor değil. Böylece başlayan bir yıllık işbirliği 1885-85 kışında Blagoyev grubunun, kendinden önceki diğer gruplar gibi, baskına uğratıp sona ermesine değin sürdü."[52]

Blagoyevcilerin dağılmasından kısa bir süre sonra Totşiskiy Çevresi diye bilinen bir başka grup ortaya çıkmış, ancak bunun ömrü de çok kısa sürmüş, 1888'in sonunu bile görememişti. Polisin bu grubu da imha etmesinden hemen sonra, 1889 yılında, Brusnev ismindeki bir makinistin adıyla bilinen yeni bir devrimci grup belirmişti. Bu grubun üyeleri arasında Bogdanov, Norinski, Şelgunov ve Fedor Afanasiyev gibi bazı önemli işçiler vardı. Fakat, bu grup da varlığını ancak 1892 polis baskınlarına kadar sürdürebilmiştir.

Sonuç olarak, 1880'li yıllar Rus işçileri arasında son derece sınırlı Marksist propaganda çevrelerinin kurulduğu yıllar oldu. Genel olarak bu yıllar karanlık dönem olarak hatırlanır. '80'li yılların devrimcisi' hayal kırıklığına uğramış, ümitsiz ve aylaktır. Bu tablo edebiyatta Çehov'un eserlerinde ifadesini bulmuştur. Vanya Dayı, İvanov ve diğer karakterler hep bu kederin, küçük ve önemsiz işlerin görünümleridir.

1880'lerde çok az grev yaşandı. 1881-86 arasındaki altı yıl boyunca sadece kırk sekiz grev oldu[53] ve Marksistlerin bunlarda hemen hemen hiçbir etkisi söz konusu değildi. 1893'de bir Rus işçi sınıfı tarihçisi, o yıla değin Rusya'da işçi hareketi ile "sosyal demokrat birimlerin herhangi bir ilişkisi olmamıştır"[54] diyebilmekteydi.

Aynısı, ancak farklı

Kendi düşüncelerini berraklaştırmak ve Narodnizm ile bağlarını araştırmak için genç Vladimir Ulyanov bu yıllarda Narodnikler ile polemik yapmaya başladı. Yıllar sonra, “polemik yapmadan kimse yeni düşünceler geliştiremez” diye yazacaktı.[55] Düşünceler tarihi, düşüncelerin çatışmasının tarihidir. Bu ilk yılların polemik yazıları boş incelemeler değildir, Rus ekonomik ve toplumsal gelişiminin gerçekleri üzerine derin araştırmalar söz konusudur. Lenin, içinde yaşadığı ve daha sonradan köklü bir şekilde değişmesinde rol oynayacağı bu toplumun gerçeklerini kavramak istemiştir.

Samara dönemi sonunda Ulyanov imzalı bir metin, yoldaşlar arasında dolaşıyordu. Bu metnin başlığı *Bir Sosyal Demokrat ile Bir Popülist Arasındaki Tartışma* idi ve herhalde Samara tartışmalarının diyalog şeklindeki bir özetiydi. Maalesef bu yazı kaybolmuştur. Ardından Lenin toprak sorunu üzerine *Köy Hayatında Yeni Ekonomik Gelişmeler* (V.Y. Postnikov’un *Güney Rusya’daki Köylü Tarımı Üzerine*) adlı kitap uzunluğunda bir inceleme yazdı. İstatistiklerle dolu ve legal bir dergi için yazılmış bu inceleme sözkonusu dergi tarafından, belki uzun, belki de Narodnik görüş açısının sert bir eleştirisi olduğu için reddedilmişti. Ulyanov bu metni Samara çalışma çevresine okudu ve derhal bu grupta itibar kazandı. Devrimci eserlerin usanmaz koleksiyoncusu ‘Çarlık Gizli Polisi’ sayesinde, bu eleştirinin el yazısı iki kopyasından biri günümüze ulaşmıştır. Ulyanov daha henüz yirmiüç yaşında olmasına rağmen bu eser kırsal alanlardaki ekonomik ve sosyal tablonun çok olgun ve olağanüstü derin bir incelemesidir. Bu yazının büyük kısmı beş yıl kadar sonra yazdığı *Rusya’da Kapitalizmin Gelişmesi* adlı kitabına dahil edilmiştir.

Ulyanov’un üçüncü yazısı da Narodnikler ile bir polemiktir. *Pazar Sorunu Denen Şey Üzerine* başlıklı bu yazı 1893 sonbaharında Petersburg’da yazılmıştı. Yazının başlıca noktaları daha önce Lenin tarafından, G.B. Krasin adlı bir diğer genç Marksistin, bir Marksist çevre toplantısında verdiği Pazar Soruttu konulu seminerde özetlenmişti. Bu toplantıya katılanlara göre Lenin’in tezi tüm toplantıdakiler üzerinde büyük bir etki yapmıştı.[56] Bu yazı Lenin’in, Marx’ın Kapital’inin ikinci cildini çok iyi kavradığını gösterir. Pazar yokluğu yüzünden Rusya’da sanayinin ‘yaygın’ şekilde gelişmesinin imkansız olduğunu savunan V.V.’nin teorisini yerle bir eder (Yazının uzun süredir kayıp olduğu sanılan tek kopyası

1937’de ortaya çıkmıştır). Ulyanov’un 1894’deki en önemli eseri ise *Halkın Dostları Kimlerdir ve Sosyal Demokratlarla Nasıl Savaşırlar*’dır *Russkoye Bogatsvto*’da(*) Marksistlere karşı çıkmış olan yazılara bir cevap). Bu eser üç kalın defter halindeydi ve bu şekliyle elden ele dolaşmıştı. Bu defter Petersburg’daki birkaç Marksist arasında olağanüstü ilgi uyandırdı ve kısa süre içinde hektografla basılıp elden ele dolaştı. Yazının sadece birinci ve üçüncü bölümleri geriye kalmıştır ve bunlar Lenin’in Toplu Eserleri’nin (dördüncü Rusça basımı) 199 sayfasını oluşturur. Bu metni temiz bir şekilde el yazısı ile yazmak ve ardından tekrar harf harf hektograf kağıtlarına geçirmek için harcanan emeği gözümüzün önüne getirebiliriz.

Lenin’in 1894 sonlarında ve 1895 başlarında yazdığı bir sonraki eser yine Narodniklerin bir eleştirisi olmuştu. Narodnizmin ekonomik içeriği ve onun Bay Struve’nin kitabındaki (Marksistlerin burjuva edebiyatındaki yansıması olan) eleştirisini keren P. Struve, *Rusya’nın Ekonomik Gelişimi Konusunda Eleştirel Notlar (St.Petersburg 1894)* başlıklı eser oldukça uzun bir çalışmadır, Toplu Eserlerin. 166 sayfasını kapsar ve Lenin’in basılan ilk eseridir. Ancak polis kitabı toplattığı için sadece birkaç kopyası kurtarılabilmiştir.

1895’in geriye kalan günlerinde ve 1896’da Lenin, Narodniklere karşı başka bir şey kaleme almadı. Fakat 1897 yılında 18 sayfalık *Ekonomik Romantizmin Bir Tanımlaması (Sismondi ve Bizim Yerli Sismondistlerimiz)* başlıklı önemli bir eleştiri yazdı. Bunun arkasından ise Toplu Eserlerin 3. cildinin hemen hemen tamamını kapsayan (535 sayfa) büyük teorik eser, *Rusya’da Kapitalizmin Gelişmesi* geldi. Bu, Narodniklere karşı bir polemik olarak yazılmış, Rusya’nın ekonomik gelişmesinin Marksist bir incelemesidir. Bu kitap için yapılan araştırma ve eserin yazılması, önce hapiste ve daha sonra ise Sibirya’da, polis gözetimindeyken gerçekleşti. Lenin bu eseri için 299 Rusça ve 38 Almanca, Fransızca ve İngilizce incelemeyi (ya da Rusça çevirilerini) kullandı. Bunları, hapisteyken ve Sibirya’da yaşarken, ya satın alarak ya da uzak kütüphanelerden getirterek elde etti. Kitap, kendisi henüz Sibirya’da sürgünün son yılındayken (1899) V. İlyiç imzasıyla yayınlandı.

Bu eserler birçok bakımdan Plehanov’un açtığı yolu takip etmiştir ve Lenin, Plehanov’a olan entelektüel borcu için şükranını belirtmeyi hiçbir zaman ihmal etmemiştir. Kendine özgünlük payı çıkarmak, onun aklını bile yormadığı bir şey idi. Herhalde hocası ve ilham aldığı Çernişevski’nin bu konudaki sözlerini aklından çıkarmamıştı:

“Özgün olmak için verilen uğraş özgünlüğün düşmanıdır ve gerçek bağımsızlık ancak bağımsız olmamak ihtimalini de durmadan düşünenlere aittir. Karakterlerinin gücünden söz etmek olsa olsa zayıf olanların işidir. Ve sadece kolayca mağlup olmaktan korkanlar kendilerini başkalarının etkisine açmaktan çekinirler. Günümüzün özgün olma uğraşı şekilcilik ile uğraştır. Söyletecek sözü olan özgün olmak için fazla kafa yormaz. Şekilcilik ile uğraş ise ayağı yere basmayan uydurmalara ve tamtakırlığa yol açar.”[57]

Yine de Plehanov’un söylediklerinden çok farklı oldukları için, Lenin’in Narodniklere karşı olan yazıları birçok bakımdan özgünlük taşırlar. Bir bakıma, genç öğrenci henüz ustasının tarihsel boyutundan yoksundur. Plehanov’un değişik ülkelerden verdiği örnekler, ilkel toplumların kaderi hakkındaki antropolojik araştırmaları, vb, Lenin’in yazılarında yoktur. Plehanov’un edebi ve kültürel ifade gücünü ve parlak üslubunu görmek de mümkün değildir. Ancak öte yandan Lenin’in ekonomik ve sosyal gerçekliği kavrama yeteneği çok daha üstündür. İstatistiksel verileri gerçek hayatın incelemesinde kullanmakta gösterdiği yetenek, Plehanov’un herhangi bir yazısındakinden daha iyidir. Kırsal bölgelerde yeni kapitalist ilişkilerin ardından ortaya çıkan karışık feodal kölelik biçimlerine nüfuz edişini başka bir yerde bulmak mümkün değildir. Ulyanov henüz öğrenciyken kendi düşüncelerinin çizdiği ayrı yola saptı ve birbiriyle bağlantılı ve gelecek yılların gösterdiği gibi çok önemli iki konuda;

1) Kapitalist gelişmeye karşı tavrı ve...
2) Narodniklere karşı tavrında

...ustasından ayrıldı

İlk nokta üzerindeki farklılık kendini en açık bir biçimde *Narodizmin Ekonomik İçeriği ve Onun Bay Struve’nin Kitabındaki Eleştirisi* kitabında gösterir. Bu farklılığı takdir etmek için önce bu kitabın hangi koşullarda ortaya çıktığını görmek gerek. Uzun bir dönem çarlık makamları Marksizme karşı kayıtsız idiler. 1870’li ve 80’li yıllarda Kapital’in hem birinci hem de ikinci cildi çarlık sansüründen geçmişti.

Sansürcü Skuratov 1872 yılında Kapital’in birinci cildi hakkındaki raporunda, “Kesinlikle Rusya’da bu kitabı sadece birkaç kişi okuyacak ve bunların bile birçoğu anlamayacak” demişti. İkinci cildin 1885’deki Rusça baskısını ise III. Aleksandr’a bağlı makamlar, “içeriği ve sunulduğu haliyle,

ancak bir uzmanın anlayabileceği ciddi bir ekonomik eser”[58] diyerek tereddüt etmeden denetimden geçirmişlerdi.

Çarlık asıl düşman olarak bellediği Narodniklere karşı savaşı desteklemek amacıyla 1870’li yıllarda ‘legal Marksizmi’ hoş görüyordu. 1880’lerin başında bir polis ajanı, daha tehlikeli olduğu düşünülen Narodniklere karşı Marksist gruplar kurulması için amirlerine hoşgörülü davranmalarını tavsiye etmişti. Marksist yazılar nasıl olsa bir şekilde Narodnikleri eleştirdiği için, resmi makamlar bunun asıl muhalefet ideolojisi olarak kabul edilen Narodnizmi alaşağı etmekte yardımcı olacağını düşündüler. Marksistlerin hükümet için sorun çıkaracaklarını tahmin etmiyorlardı. Örneğin, bir Nijni-Novgorod polis albayı, onların ‘şu anda bir tehlike olmadığını’ öne sürmüş, bir Petersburg savcısı ise Marksistleri ‘henüz sadece teorisyen’ olarak görmüştü.[59]

1894 yılında Peter Struve, *Rusya’nın Ekonomik Gelişmesi Hakkında Eleştirel Notlar* başlıklı eserini onaya sundu ve sansür buna izin verdi. Bu kitabın Eylül 1894’deki basımı beş yıl sürecek bir ‘Legal Marksizm’ dönemini başlattı.

Lenin her ne kadar Marksist yayınlar için açılan legal kapıdan, örneğin kendi kitabı olan *Rusya’da Kapitalizmin Gelişmesi* için yararlandıysa da, en başından beri kendisi ile Legal Marksistler’in önderi Struve arasında açık bir farklılık çizdi. Struve’nin kitabı Narodnizme karşı sert bir saldırı idi, ama aynı zamanda kapitalizmin savunusundan başka bir şey de değildi.

Plehanov bu kitabı övgü ile karşılamıştı. Struve gibi o da Rusya’da kapitalist gelişmenin çelişkili, eziyetli ve trajik yönlerini genellikle göz ardı etmişti. Bazen, kapitalist sanayileşmenin bir özürcüsü gibi yazmıştı. Narodnik ‘öznelciliğe’ karşı katı ‘nesnelciliği’ öne sürmüştü. Ona göre, bilimsel sosyalistler, sosyalizm olması gereken bir şey olduğu için değil, zaten tarihin muazzam ve karşı konulamaz gidişinin bir sonraki dönemi olduğu için mücadele veriyorardı.[60] Plehanov’a göre “Sosyal Demokratlar tarihin akışı ile yürüyorlar”dı[61] ve tarihsel gelişimin sebeplerinin “insan iradesi veya bilinci ile hiçbir alakası yok”tu.[62] Gramsci bu bakımdan Plehanov’u ‘kaba materyalist tekrarcılık’[63] ile suçlamakta haklıdır. Bu temel tavrı yüzünden Plehanov rahatlıkla Struve’nin şu sözlerini tekrarlayabiliyordu: “Kültürsüz olduğumuzu itiraf etmeli ve kapitalizmin okuluna gitmeliyiz.”[64]

Lenin de Plehanov ve Struve kadar Narodniklere karşıydı, ama onun tavrı kökten farklıydı. Narodnizmin ekonomik içeriği ve onun Struve'nin kitabındaki eleştirisi üzerine incelemesinin daha başında Lenin, Marksizm ile 'her ülkenin kapitalist süreçten geçmesi zorunluluğu inancı' ya da buna benzer yanlış düşünceler arasında hiçbir ilişki olmadığını açıkça belirtir.[65]

"Marksizm, Rus tarihi ve gerçeklerinden başka bir şeye dayanmaz; o da (Narodnizm gibi -T. Cliff) çalışan sınıfın ideolojisidir; ancak o, Rus kapitalizminin büyümesine ve başarılarına dair gerçeklerin bambaşka bir açıklamasını yapar, bu ülkedeki gerçekliğin, dolaysız üreticilerin ideologlarının önüne kovduğu görevlere dair çok farklı bir anlayışa sahiptir."[66]

Lenin'in şiddetle saldırdığı Struve'deki bu 'dar nesnelcilik':

"...sürecin kaçınılmazlığını ve zorunluluğunu kanıtlamakla yetinir ve bu sürecin her bir aşamasında, bu aşamanın kendisine ait sınıf çelişkilerinin biçimini açıklamak için hiçbir çaba sarf etmez. Bu süreci genel olarak tarif eden, ama çelişkilerin o süreci meydana getirdiği uzlaşmaz sınıfların hiçbirini tarif etmeyen bir nesnelciliktir."[67]

"Bir dizi gerçeğin kaçınılmazlığını gösterirken, bir nesnelcilik taraftarının her zaman için karşı karşıya kaldığı tehlike, o gerçeklerin özürcüsü olmaktır."[68]

Lenin'in buna karşı öne sürdüğü ise, "sınıf çelişkilerini açan ve bunu yaparken kendi bakış açısını da tanımlayan"[69] materyalist bir yöntemdir.

Lenin'e göre kapitalizm feodalizm ile karşılaştırıldığında daha ileridir, çünkü kapitalizm kendi mezar kazıcısını yaratır. Kapitalizm milyonlarca insanı feodal uyuşukluktan kurtarır ve örgütlenmesine neden olur, onun ilerici olması da işte burada yatar Marksistlerin en önemli görevi ise kapitalistlere karşı proletaryanın sınıf mücadelesini keskinleştirmektir.

Plehanov ve Akselrod da Lenin'in Struve hakkındaki yazısını eleştirmişlerdir. Onlara göre Lenin liberal burjuvaziye karşı çok keskin davranıyordu. Akselrod, Lenin ile tartışmasını anılarında şöyle anlatır:

"Ona, 'benim hazırladığım yazıdakinin tam tersi bir eğilim göstermişsin' dedim. 'Benim göstermek istediğim, tarihin verili anında Rus

proletaryasının ivedi çıkarları ile, toplumun diğer ilerici unsurlarının can alıcı çıkarlarının uzlaştığı idi... İkisinin de karşısındaki acil sorun aynıdır: Mutlakıyetin devrilmesi...' dedim. Ulyanov gülümsedi ve şöyle dedi: 'Biliyor musun. Plehanov da yazım hakkında tam aynı şeyleri söyledi. Düşüncelerini çok güzel bir şekilde, 'sen liberallere sırtını çeviriyorsun, ama biz yüzümüzü çeviriyoruz' diye ifade etti' dedi.[70]

Bu düşünce ayrılığı, Lenin'in liberallere karşı tavrı ile Plehanov ve Akselrod'un tavırları arasındaki geleceğin zıtlığını içinde taşıyordu. Plehanov'un *Sosyalizm ve Siyasi Mücadelesi*'ni dikkatle okuyan biri onun liberaller ile olan ilişkisini sezecektir. Plehanov bu broşürde anti-çar devrimin amaçlarını 'demokratik bir anayasa talebi' ile sınırlamayı savunur.

"Henüz uzakta olan 'kızıl hayalet' ile kimseyi korkutmaksızın, bu tip bir siyasi program, demokrasinin sistematik düşmanı olmayan herkeste devrimci partimiz için sempati uyandıracaktır; buna, sosyalistler kadar liberallerimizin pek çok temsilcisi de katılabilir... Böyle olunca, liberallerin çıkarları, onları, 'hükümete karşı sosyalistlerle birlikte' hareket etmeye gerçekten 'zorlayacaktır', çünkü artık devrimci yayınlarda mutlakiyetin devrilmesinin Rusya'da toplumsal devrimin başlangıcı olacağına dair teminatlarla karşılaşmaları sona erecektir. Aynı zamanda, liberal toplumun daha korkak ve temkinli olan diğer kesimi artık devrimcileri, erişilmesi imkânsız ve hayali planlar peşinde koşan, gerçeklerden uzak gençler olarak görmeyecektir. Bu devrimcilerin işine gelmeyen bir durumdur, ama sadece kahramanlıklarından dolayı değil, aynı zamanda siyasi olgunluklarından dolayı da toplumun saygınlığını kazanmalarını sağlayacaktır. Bu sempati yavaş yavaş aktif desteğe ya da daha büyük olasılıkla bağımsız bir toplumsal harekete dönüşecek ve böylece mutlakiyetin düşme anı nihayet gelmiş olacaktır."[71]

Lenin'in Narodniklere karşı tavrı da Plehanov'unkinden farklıydı. Her ne kadar 1893-95 yıllarının Lenin'i kendisi ile Narodnikler arasında kesin (hem de Plehanov'un 1883-84'de yaptığından daha kesin) bir farklılık çizdiyse de, Narodnizmin; ilerici, demokratik devrimci yönünü hiç unutmamıştı. Bu, bir kez Narodnizm ile ilişkisini kopardıktan sonra, artık onda hiçbir ilerici yan bulmayan Plehanov'un tavrından farklıdır. Lenin şöyle der:

“Açıktır ki... Narodnik programın tamamını fark gözetmeden ve bütünüyle reddetmek yanlış olur. Onun gerici ve ilerici yanlarını açıkça ayırt etmek gerekir. Narodnizm, toprak hisselerinin devredilememesi vb. konularda olduğu gibi, köylüyü toprağa ve eski üretim biçimlerine bağlayan yöntemler ileri sürdüğü kadarıyla, para ekonomisinin gelişmesini geriletmek istemesi kadarıyla da gericidir... Ancak, özyönetim gibi, ucuz krediler, teknik ilerlemeler, pazarlamanın daha sıkı denetlenmesi vb. aracılığıyla ‘halk’ (yanı, küçük) ekonomisi gibi yanları da var... Bu gibi genel demokratik tasarılar ilericidirler... Teorik konularda bir yüzü geçmişe, diğer yüzü geleceğe dönük duran, Janus gibi davranan Narodniklerin durumu, gerçek hayatta, bir yüzüyle geçmişe bakarak genel ekonomik sistem hakkında hiçbir şey bilmeksizin ya da bilmek istemeksizin, kendi küçük çiftliğini güçlendirmeyi arzulayan ve diğer yüzüyle geleceğe bakarak kendisini harap eden kapitalizme karşı düşman bir tavır takınan küçük üreticiye benzer.”[72]

İlerki sayfalarda göreceğimiz gibi, uzun yıllar boyunca Lenin, Plehanov’un önerdiği gibi liberallerle, Kadet Partisi ile değil, Trudoviklerle, Narodnizmin küçük burjuva mirasçılarıyla ittifak için savaştı. 1912’de Narodnizmin ‘değerli demokratik özü’ ile Bolşevizm arasındaki ilişkiyi şöyle belirtmişti:

“Açıkça, Marksistlerin yapması gereken şey, Narodnik ütopyaların içinden köylü kitlelerin samimi, kararlı ve militan demokrasisinin sağlam ve değerli özünü dikkatli bir şekilde söküp çıkarmaktır. Seksenli yılların eski Marksist yazılarında bu demokratik özü ayrıştırmak için şart edilen sürekli çabayı görmek mümkündür. Bir gün tarihçiler bu çabayı sistematik bir şekilde incelediklerinde, bunun 20. yüzyılın başlarında ‘Bolşevizm’ diye adlandırılan şeyle ilişkisini göreceklerdir.”[73]

“Sosyalizmin yanlış bir öğretisi olarak Narodnizme karşı mücadele verirken Menşevikler, liberal toprak sahibi kapitalizmine karşı, demokratik kapitalizmin kitlevi küçük-burjuva mücadelesinin teorisi olarak Narodnizmin gerçek ve ilerici tarihsel içeriğini doktriner bir şekilde göz ardı ettiler... Bu nedenle de, köylü hareketinin gerici olduğu ve bir Kadet’in bir Trudovik’ten daha ilerici olduğu şeklinde ahmak ve hain fikirlere kapıldılar.”[74]

Lenin aynı şeyi defalarca tekrarlamıştır: “Rus Sosyal Demokratları her zaman için Narodnik doktrin ve eğilimin devrimci yanlarını ayıklayıp özümlemek gereğinin farkında olmuşlardır.”[75]

*Ne Yapmalı?’*da (1902) devrimci Marksistlerin, Narodniklerin örgütsel yapı konusundaki olumlu kazanmalarını göz ardı etmemeleri gerektiğini ileti sürer:

...Devrimcilerin 70’li yıllardaki fevkalade örgütleri... bizlere örnek olmalıdır... Çarlığa karşı kararlı bir savaş açan, merkezileşmiş hiçbir militan örgüt... bu tip bir örgütlenmeden kaçamaz... Ancak Marksizmi anlamaktaki büyük bir başarısızlık (ya da onu ‘Struveizm’ ruhu ile ‘anlamak’), kitlesel, kendiliğinden bir işçi sınıfı hareketinin yükselişi bizleri Zemlya i Volya’nınki gibi, veya aslında ondan bile defalarca daha iyi bir devrimciler örgütü yaratmak görevinden kurtarır şeklinde bir düşünceye yol açabilir.”[76]

Plehanov ile, önce Lenin’in hocası olarak, sonra onun yaşça daha büyük yoldaşı olarak ve sonunda ise amansız düşmanı olarak ilerde tekrar karşılaşacağız. Ancak, öğrenci daha başından beri, hatta Narodnizme karşı hocasının yaptığı gibi Rus Marksizmi’ni yeniden savunurken bile, hocasından bağımsızlığını gösterdi.

Bekleyiş

Plehanov’un veya başka birisinin genç Lenin üzerindeki etkisini aramanın anlamı yok, çünkü önemli olan neyin kimden ödünç alındığı değil, ödünç alınılan şey ile ne yapıldığıdır. Bu ise, ödünç alan kişinin deneyimleri ve tarihi ile, mücadele içindeki eylemleri ile ilgili bir şeydir.

Vladimir Ulyanov’un daha sonraki tüm gelişmesinin temelini oluşturan şeyler; onun Narodnizm’den kopuşu, Struve’nin liberalizmine karşı özgün tutumu ve diyalektik tavrı, yani Narodnizme devrimci demokratik bir hareket olduğu ölçüde verdiği eleştirel destektir. Tüm siyasi hayatı boyunca Lenin, devrimcilerin üç toplumsal sınıfa, yani proletaryaya, köylülüğe ve burjuvaziye karşı tavrını en temel nokta olarak bellemiştir.

Lenin’in bu dönemdeki belirlemeleri, onun daha sonraki teorik gelişiminin temel temalarının ipuçlarını da taşır: Liberal burjuvaziye karşı amansız muhalefet, proletaryanın köylülük üzerindeki hegemonyası, sanayi ülkelerinin proletaryası ile sömürgelerde olan ve çoğunlukla köylü hareketinden oluşan ulusal kurtuluş hareketleri arasındaki ittifak. Küçük burjuva niteliğine bağlı olarak köylülük, proletarya ile burjuvazi arasında yalpalar; köylüler feodalizme ve emperyalizme karşı savaştıkları ölçüde devrimci, küçük özel mülkiyete tutundukları kadarıyla da gericidirler. Proletarya köylülerle hem ittifak kurmak, hem de ondan ayrı durmak zorundadır. Birleşmeksizin ve onun yalpalamalarına kapılmaksızın ona önderlik etmelidir. Batı’dan alınan Marksizm ile Narodniklerin verdiği devrimci mücadelenin Rus ulusal gelenekleri, Lenin’in tavrında bir bütünlük oluşturur.

Marx, “filozofların bugüne kadar yaptığı şey dünyayı yorumlamak olmuştur, oysa görev bu dünyayı değiştirmektir” der. Lenin’in bu göreve kattığı şey ise sadece kendi kişisel tutkusu ve eylemciliği değil, aynı zamanda Narodnizmin kahramanlık geleneğidir. Narodnizmin büyük kahramanlarından Zelyabov (II. Aleksandr’ın suikastını örgütlemişti), “Tarihin akışı çok yavaş, onu ittirmek gerekiyor” demişti. Lenin’in yapmaya hazır olduğu şey ise tam bu idi. Lenin’in kendisi bir bakıma Rus proletaryasının özelliklerini taşıyordu. Köylülükle sıkı bağları olan genç, tekdüzelik ve tutuculuk zincirleri ile bağlanmamış bir sınıf, üstelik gözü pek ve cüretkâr, çünkü kendisinden başka milyonlarca ezilen, aç, her türlü haktan yoksun ve onuru ayaklar altına alınmış insanlar, köylüler vardı.

Proletarya demokrasi mücadelesi verirken sadece kendi sınıf çıkarları için değil, aynı zamanda tüm halk kitlesinin ve her şeyden önce köylünün temsilcisi olarak mücadele verirdi. Tek başına ‘halkın arasına giden’ Narodnik nerede, kırların önderliğini yapan proletarya nerede! Ancak bu konuya burada girmek kitabın gidişini aksatmaya neden olacak.

2
Teoriden pratiğe

31 Ağustos 1893 günü Vladimir Ulyanov St.Petersburg'a geldi. Aynı yılın sonbaharında Teknoloji Enstitüsü öğrencilerinden oluşan Marksist bir çevreye katıldı. (G.M. Krjijanovski, S.I. Radçenko, V.V. Starkov, G.B. Krasin ve diğerleri). Yukarıda gördüğümüz gibi, 1892 baharında Brusnev grubunun birçok üyesi polis tarafından tutuklanmıştı. Buna rağmen grubun bir kısım işçi üyeleri serbestti ve iç disiplini oldukça gevşek bir işçi örgütü yaşıyordu. Bu işçilerin (tamamen olmasa bile başlıca merakları) eğitimdi. Bu çevrelere (*kruzhki*) katılan işçiler bilgiye karşı tükenmez bir susuzluk içindeydiler.

Plehanov bu eğitim gruplarına katılan işçi tipini şöyle anlatır:

"Günün 10-11 saati fabrikada çalışıp geç vakit eve döndükten sonra gece saat 1'e kadar kitaplarının başında oturur. Onu ilgilendiren teorik sorunların çeşitliliği ve zenginliği beni çok şaşırtmıştı... Ekonomi-politik, kimya, toplumsal sorunlar ve Darwin'in teorisi, hepsi onun ilgi duyduğu konulardı... Öğrenmeye duyduğu susamışlığını gidermesi çok uzun seneler gerektirecek bir şeydi."[1]

"İşçilere devrimci yazılardan yana ne beklediklerini sorduğum zaman çok çeşitli cevaplarla karşılaştım. Çoğunlukla, bet biri o anda kendileri için özel ilgi alanı olan sorunlara çözüm istiyordu. İşçilerin kafalarındaki bu tip sorunlar hızla çoğalıyordu ve her birinin, kendi eğitimlerine ve karakterlerine göre, en çok üzerinde durduğu belli konular vardı. Biri özellikle tanrı sorunu ile ilgileniyordu ve devrimci yayınların güçlerini esas olarak halkın dinsel inançlarını kırmak için harcamaları gerektiğini

savuyordu. Diğerleri tarihsel veya siyasi sorunlarla ya da doğal bilimlerle ilgileniyorlardı. Fabrikalardan tanıdıklarım arasında birisi özellikle kadın sorununa ilgi duyuyordu.”[2]

Yahudi işçilerden oluşan bir sosyalist eğitim grubunun liderleri ise işçileri çok çeşitli konularda aydınlatmaya çalışıyorlardı. Örneğin Vilna’daki Leon Bernstein bir yandan öğrencilerine ‘dünyanın oluşumunu, güneşi ve dünyayı, denizleri ve volkanları’ anlatırken bir yandan da ‘vahşi kavimlerden başlayarak parlemantoları ve işçi sendikaları üzerine dersler veriyordu. Bir diğer çevrede, ‘tartışılan konular arasında toplumsal sınıfların, köleliğin, toprak köleliğinin ve kapitalizmin ortaya çıkışı vardı. Çevre üyeleri Darwin’i ve Mill’i inceliyor, Rus edebiyatının ünlü eserlerini okuyorlardı.’[3]

Rus işçi hareketinin bu dönemini incelemiş bir tarihçi şöyle diyor:

“Bu isçiler kentli umutsuz toplumsal durumlarından kurtulmanın yolunu okuma-yazma ve eğitimde gördüler ve böylece kruzkhinin sağladığı olanaklardan hevesle yararlanmaya çalıştılar. Bazı yetenekli işçiler sadece öğrenmenin temel ilkelerini iyice bellemekle yetinmeyip ‘bilim’ ve içinde yaşadıkları dünyanın bilimsel bir açıklamasına da derin bir ilgi duydular.”[4]

1891 yılının 1 Mayıs’ındaki bir gizli kutlama toplantısında yoldaşlarına seslenen bir işçi, eğitim çevresi üyeleri arasındaki mevcut yaklaşımı çok canlı bir şekilde şöyle özetliyordu:

“Şu anda yapabileceğimiz tek şey kendimizi işçilerin eğitimine ve örgütlenmesine adamaktır -ve bu görevi, umarım, hükümetimizin tehditlerine ve ortaya koyduğu engellere rağmen yerine getireceğiz. Başarıya ulaşabilmek için kendimizi ve başkalarını bilimsel ve manevi olarak eğitmek üzere elimizden gelenin en iyisini yapmalıyız; bu konuda mümkün olan her gayreti göstermeliyiz ki etrafımızdaki insanlar bizleri akıllı, dürüst ve cesur kimseler olarak görsünler, bizlere daha çok güvensinler ve bizleri kendilerine ve başkalarına örnek edinsinler.”[5]

Aslında *kruzkhiler*, devrimi ilerletmenin yöntemi olarak, Marksist düşüncelerin barışçı bir şekilde yayılmasına güveniyorlardı.

"Bu çevrelerin niyeti sosyalizm okulları olmaktı, fakat işçiler bazen bunları sadece okul olarak görüyor, tüm ümitlerini öğrenmenin gücüne bağlıyor ve devrimci doktrinlere pek az dikkat gösteriyorlardı. 1892'de Vilnalı bir işçi bu tavrı şöyle ifade etmişti: 'Bilgi bize, sadık bir ana gibi, korku ve acı denizini barışçı bir şekilde aşıp hayat adasına ırmakta yol gösterecek.'"[6]

Okulların hedefleri alabildiğine muğlaktı, örneğin P.N. Skvortsov'un görüşleri bunlar arasında en tipik olanı olarak ele alınabilir. Skvortsov ilk Rus Marksislerindendir ve Nijni-Novgorod'daki ilk Marksist çevrenin kurucusudur. Öğrencilerinden Mitskeviç onun tavrını şöyle anlatır:

"İşçi hareketinin geleceği üzerine uzun sohbetlerimiz oldu. İşçi hareketinin gelecekteki biçimlerini hâlâ ne kadar soyut bir şekilde anladığımızı Skvortsov'un çizdiği şu tablo gösterir: Marx'ı okuyan işçilerin sayısı yavaş yavaş artacaktı; bunlar, Marx'ı inceleyen bu çevrelere daha da çok işçiyi çekecekti; zamanla tüm Rusya böyle kruzkhilerle *dolacaktı ve o zaman işçilerin sosyalist partisini kuracaktık. Bu partinin hangi görevleri üstleneceği ve nasıl mücadele vereceği bilinmiyordu."*[7]

Ivanovo-Voznesensk'deki sosyal demokratik 'İşçi Birliği' tüzüğü, üyelerini 'insanlığın ilerlemesini gerçekleştirmeye çalışan eleştirel görüşlü bireyler' olarak tanımlıyor ve baş görevini, 'nispeten kültürlü kadın ve erkek işçiler arasında propaganda' olarak tespit ediyordu.[8]

Bundan daha da kötüsü, çevre üyelerinin diğer işçilerden yabancılaşmalarıydı. "Sosyalist dünyanın entelektüel havasına uzun süre maruz kalmanın sonucu olarak birçok işçi, görünüşleri itibarıyla ve bilgilerinin genişliği ve de derinliği bakımından, aydınlardan ayırt edilemez oldular."[9]

"Genellikle vasıflı işlerden gelen 'ileri' işçiler, sıradan işçilerden neredeyse aydınlar kadar yabancılaşmışlardı. İşçi arkadaşlarından daha aydınca bir dille konuşurlar, kitap bilgileriyle övünürler ve demokratik düşünceli ayanlardan bile daha özenli giyinirlerdi. Çoğu sigara ve içki

içmediklerinden ve küfürlü konuşmadıklarından bazen Paşkovitçilerle (bir dini mezhep) karıştırılır ve işçi arkadaşları arasında alay konusu olurlardı. Daha da kötüsü, giderek artan grevlerden ve diğer temel protesto eylemlerinden genellikle uzak dururlardı."[10]

Martov, çevre üyesi işçileri şöyle anlatır:

"... kendilerini gerici unsurların içinden yükselmiş, yeni bir kültürel ortam yaratan bireyler olarak görürlerdi. Ancak bu daha sorunun yarısıydı. (Asıl) sorun, bu tavırları yüzünden, sınıflarının ilerideki ayaklanmasının tüm sürecini basite indirgenmiş mantıksal bir yaklaşımla algılamalarıydı: bu ayaklanmanın, çevre içinde ve kitaplardan kendilerinin edindikleri o bilgi ve yeni manevi kavramların yayılması ile olacağına inanıyorlardı. Onlarla yaptığımız tartışmalarda hayretle farkına vardık ki tüm sosyal düşünme tarzları idealistti, sosyalizm anlayışları hâlâ tamamen soyut ve hayal mahsulüydü. Kendi toplumsal uyanışlarına yol açan 'medeniyet görmemiş dünyanın' kendisini değiştirmek için sınıf mücadelesini benimseme fikri onlara hâlâ tamamen yabancıydı."[11]

Hatta bazı işçiler, 'kitlelere karşı, onları sosyalizmin öğretilerine layık görmemeyi düşünecek kadar, bir çeşit tenezzül etmeme, hor görme tavrı' geliştirdiler. Birçoğu için, eğitim çevreleri "... bilgi edinmenin ve işçi kitlelerinin içinde yaşadığı karanlıktan kurtulabilmenin kişisel aracıydı."[12]

Ajitasyona doğru

1891 kıtlığı Plehanov'u, her ne kadar başarısız da olsa, Marksist hareketin yeni bir sayfasını açmaya itti: Eğitim faaliyetinden kitle ajitasyonuna. *Kıtlık Rusyası'nda Sosyalistlerin Görevleri* adlı broşüründe, Marksistlerin proletarya içindeki eğitim faaliyetlerini iki düzeyde -'propaganda' ve 'ajitasyon' düzeyinde- yürütmeleri gerektiğini savundu: "Bir sekt, kelimenin dar anlamıyla, propaganda ile yetinebilir; bir siyasi parti, asla". "Bir propagandist birçok düşünceyi bir ya da birkaç kişiye taşır, oysa bir ajitatör sadece bir ya da birkaç düşünceyi pek çok insana iletir; çünkü tarihi kitleler yapar."[13]

Kısacası, devrimciler kendilerini 'sosyalist işçi çevreleri örgütlemek' ile kısıtlamak yerine, dışa açılmaya ve sekiz saatlik işgünü talebi gibi siyasi ve 'ekonomik' sloganlar temelinde, kitlesel hoşnutsuzluğu yükseltmeye çalışmalıdır. Bu tür talepler tüm işçileri sosyalist harekete çekecektir. "Böylece, en geri unsurları dahil tüm işçiler, hiç olmazsa bazı sosyalist uygulamaları yerine getirmenin işçi sınıfının yararına olduğuna kesinlikle kani olacak... Çalışma gününün kısaltılması gibi ekonomik reformların işçi sınıfına dolaysız yararlar sağlayacak oldukları için benimsenmeleri gerekir."

"Partinin görevi, ...günün koşullarına uygun ekonomik talepler belirlemektir."[14]

Plehanov'un çağrısı Rus işçileri arasında hiçbir yankı uyandırmadı. Fakat, Rus imparatorluğunun batısında, Polonya'da yaşayan Yahudi işçilerden olumlu bir tepki geldi. Polonya'daki sosyalist hareket genel olarak Rusya'dakinin çok ilerisindeydi. Sovyet tarihçisi S.N. Valk'ın dediği gibi, "Polonya'daki sosyalist hareket, aydınların ve eğitim çevrelerinin belirlediği Rus devrimci sosyalist hareketinin aksine, daha başından beri hem bir işçi hareketi hem de bir kitle hareketiydi."[15] 1891 Mayıs'ında bir grev dalgası birçok Polonya şehrini sarmış ve ertesi yıl Lodz'daki genel grev ile doruğuna varmıştı.

Yahudi sosyalistler ajitasyonu örgütlemekte daha da becerikli olduklarını gösterdiler. Yahudi nüfusun yoğun olduğu bölgelerde grevler sıklaştı ve 1895'de 15.000 kadar işçinin katıldığı Bialystok'daki tekstil sanayii grevi ile en yüksek noktasına ulaştı. Gerçekte Yahudi işçiler sendikal örgütlenmede de Rus işçilerinin çok ilerisindeydiler. 1907'e gelindiğinde

bile St.Petersburg işçilerinin henüz %7'si sendikalaşmışken[16], 1900 yılında Bialystok'daki Yahudi işçilerin %20'si, Vilna'da %24'ü, Gomel'de %40'ı ve Minsk'de %25-40'ı sendikalarda örgütlüydü.[17]

Dolayısıyla, Plehanov'un işçiler arasında ajitasyon yapma çağrısına herkesten önce Yahudi sosyalistlerinin kulak vermiş olması ve daha sonradan kendilerini Yahudi Bund'u olarak örgütlemeleri şaşırtıcı değildir. Yahudi sosyalist örgütünün önder üyelerinden biri olan A. Kremer 1894 yılında Martov ile birlikte, *Ob Ajitatsii (Ajitasyon Üzerine)* adlı bir broşür yazdı. *Ob Ajitatsii*, 'kendini mükemmelleştirmek' ile uğraşmaktan başka bir şey yapmayan Marksist eğitim çevresi üyelerine şiddetle çatıyordu. "Bizim yaramaz diye mahkum ettiğimiz meşguliyeti (eğitim çevresi propagandasını) en çok destekleyenler tam da işçi sosyal-demokratlardır. Krujkovsçina'nın yaptıklarını gözden geçiren broşür şöyle devam ediyor "...gerçek hayat ve etraflarındaki koşullar ile çok yüzeysel bir biçimde ilişkilendirdikleri teorik bilgiyi, ancak üstün ve daha yetenekli olanlar elde ettiler. Bilgi edinmeye, karanlıktan kurtulmaya çabalayan işçiler, bilimsel sosyalizmin genellemelerinin ve ilkelerinin kafalarına sokulma niyetinin, gayretinin kurbanı olmuşlardı."[18]

Yapılması gereken şey işçi sınıfına yabancılaşmış işçi aydınlar yaratmak değil, ajitatörler yetiştirmekti. İşçi kitleleri, soyut entelektüel faaliyet ile sosyalizme kazanılamazdı. "Geniş kitleler kavgaya entelektüel değerlendirmeler ile değil, olayların nesnel akışı ile çekilirler."[19]

"(Ekonomik) mücadele işçiye kendi çıkarlarını savunmasını öğretir, cesaretinin artımı, kendi gücüne güvenini sağlar, birlik olma gereğinin bilincini verir, önüne çözüm itekleyen önemli görevler koyar. Daha ciddi mücadelelere böylece hazırlanan işçi sınıfı bu önemli sorunları kavramaya başlar. Bu daha bilinçli biçimiyle sınıf mücadelesi, siyasi ajitasyon için zemin yaratır. Bu ajitasyonun amacı, mevcut siyasal koşulları işçi sınıfının lehine değiştirmektir. Sosyal demokrasinin programının devamı kendiliğinden ortaya çıkar."[20]

"İşçileri mücadeleye toparlayacak özellikteki ve belki de önemsiz görünen konuyu yakalatabilmek için, hangi kötü muamelenin işçilerin ilgisini en kolaylıkla tahrik ettiğini anlayabilmek, harekete geçmek için en uygun anı seçmek, söz konusu anda ve yerde hangi mücadele yönteminin en etkin olacağını bilmek gerekir. Böyle bilgiler ajitatörün işçi sınıfı ile sürekli temas içinde olmasını ve söz konusu sanayi dalındaki gelişmeleri aralıksız

takip etmesini gerektirir. Her fabrikada sayısız kötü muamele vardır ve işçi en önemsiz ayrıntılarla ilgileniyor olabilir; söz konusu talebi tam ne zaman ileri sürmeyi kestirmekle ortaya çıkabilecek karışıklıkları önceden bilebilmek -ajitatörün asıl görevi işte budur. Yaşam koşullarını bilmek, kitlelerin duygularını bilmek, onu doğal önder yapacaktır.[21]

Kitlelerin önderleri olarak sosyalistlerin rolü ise şöyle ifade edilmişti:

"Sosyal demokratların görevi, fabrika işçileri arasında, onların günlük gereksinimleri ve talepleri temelinde aralıksız ajitasyon tapmaktır. Ajitatörün sosyal demokratik görüşleri, onun kitlelere önderlik edeceği yolu belirleyecektir. O her zaman kitlelerden bir adım önde olmalıdır, kitlelere onların kendi mücadelelerini ve, daha genel bir bakış açısından, onlara kendi çıkarlarının (işverenlerin çıkarlarıyla) uzlaşmazlığını anlatmalı ve böylece kitlelerin ufkunu genişletmelidir."[22]

Ob Ajitatsii'nin ekonomik mücadele, işverenlere karşı mücadele ve çarlığa karşı siyasi mücadele arasındaki ilişki konusunda 'aşamalar' kavramına dayanan mekanik bir teorik anlayışı vardı. Daha sonraları bu anlayış Lenin'in şiddetle karşı çıktığı 'ekonomizm'in gelişmesinin teorik temelini oluşturmuştur. Örneğin aynı broşürde şöyle deniyordu:

"Kitlelere şu an için daha geniş görevler saptamaktan geri duran sosyal demokrasi, işçilerin sadece tek tek işverenlerle değil fakat tüm burjuva sınıfı ve bunun arkasındaki hükümet gücü ile hesaplaşmalarını mücadelenin kendi akışına bırakır ve bu deneyim temelinde sosyal demokratik ajitasyonu genişletmeyi ve derinleştirmeyi öngörür."[23]

Eğitim çevreleri üyelerinin *Ob Ajitatsii*'ye karşı ilk tepkileri genel olarak çok düşmancaydı. Martov, Kiev ve Karkov'daki sosyal demokratik çevrelerden Vilna'yı ziyaret eden temsilcilerin ajitasyon yapmaya karşı çıktıklarını anlatır. Bu temsilcilerden biri, ajitasyonun, 'kurulması senelerce sürmüş ve eğitim çevresinin tüm propaganda faaliyetinin dayandığı gizlilik sisteminin bozulması' anlamına geleceğini savunmuştur. Bir başkasına göre ajitasyon "...proletaryanın bilincine sadece şöyle bir dokunmakla kalır, oysa sosyal demokrasinin gerçek görevi 'sınıf bilinçli öncü işçiler' yetiştirmektir, bundan anlaşılan ise 'çok yönlü, eğitim görmüş İşçi-

Marksistlerdir'."[24] Hareketin ilk dönemlerini kaydedenlerden biri olan Akimov, Marksist çevrelerden birinin üyesi olan bir işçinin şu sözlerini aktarır: Bildiriler zaman kaybından başka bir şey değil. Tek bir bildiri de ne anlatılabilir? İşçiye bildiri değil kitap vermek gerek. İşçi eğitilmelidir. Eğitim çevresine çekilmelidir!"[25]

Kiev'den bir yoldaşı bir defasında Akimov'a aşağıdaki şu olayı anlatmıştır:

Bir kadın işçiyi görmeye gittim ve onu ağlar buldum. Kendisini rahatsız eden şeyin ne olduğunu sorduğumda bana, eski işçi eğitim çevresinden bazı arkadaşlarının onu görmeye geldiklerini ve kendisi ile çevre eğitiminden geçmeden onlara nasihat vermeye kalkıyor diye dalga geçtiklerini anlattı: "Seni yarım-yamalak bir sosyal demokratik ajitatöre çevirmişe benziyorlar. Öğretmeye kalkmadan önce biraz kendin öğreneydin."[26]

Abram Gordon adındaki bir işçi yazdığı *Aydınlara Mektup* başlıklı bir broşürde sosyal demokratik aydınlara, görevlerinin, işçileri 'devrimin askerleri olarak görmek' yerine onlara hizmet etmek olması gerektiğini hatırlatır. Ajitasyonu, işçileri yarı-cahillikte tutmak ve onların burjuva asıllı aydınlara bağımlılıklarını devam ettirmek için yeni bir girişim olarak suçlar.[27]

Bu tavrı eleştiren Akimov böyle işçiler hakkında şunları söyler:

"...bu taktik değişikliğinin derin önemini anlayamamışlardı. İşçi eğitim çevrelerindeki propaganda faaliyetini bırakmakla aydınlar, kültürel rollerini terkediyor, kitlelerin bilinçsiz temel hareketini istismar etmeye çalışıyor ve işçileri sadece 'asker' olarak görüyorlar gibi geliyordu onlara. Gerçekten, eğitim çevrelerindeki işçiler, aydın kesimlerden gelen devrimcilerden daha az demokratik düşünceli çıkmışlardı. Kendilerini kitlelerden daha üstün görüyor ve toplantılara cahil isçilerin katılmasından rahatsız oluyorlardı. Sonuç olarak, o ana kadar tempoyu tayin eden bütün mesleki işkolları işçileri, basın işkolundaki dizgi işçileri de dahil olmak üzere hareketten çekildiler."[28]

Eğitim çevrelerinde işçilerin bir çoğu, "...kelimenin en seçkin anlamıyla, kendini eğitmeyi sosyalist hareketin abc'si olarak görüyordu, ve tüm

zamanlarını kendilerini ‘eleştirel düşünceli bireyler’ yapmaya adamak yerine ajitasyon yetenekleri olan insanları seçip, bunları kitleleri etkilemeye yetecek asgari bilgi ile donatmak düşüncesini çekilmez buluyorlardı.”[29]

Eğitim çevrelerinden gelen bu güçlü muhalefete rağmen ajitasyon sonunda kabul gördü ve Krujkovsçinaları bir kenara itti. 1894 Nisan’ında Oh Agitatsii’nin bir kopyası Moskova’ya geldi ve burada teksit edilerek Rusya’nın her tarafındaki diğer sosyal demokrat gruplara gönderildi. Ayrıca bu eser 1896’da Akselrod’un önsözü ile Emeğin Kurtuluşu grubu tarafından yurt dışında, Cenevre’de basıldı ve geniş bir şekilde dağıtıldı.

Plehanov sınavı geçemiyor

Ajitasyona geçiş, eğitim çevrelerindeki işçilerin büyük bir kısmı, belki de çoğunluğu tarafından kabul görmedi ve gerçekleşmedi. Her ne kadar 1891'de ajitasyona yönelme gereğini ilk defa Plehanov savunmuş olsa bile kendisi ve onun önderliğindeki Emeğin Birliği Grubu pratikte bunu yeterince uygulamaya koyabilmekten uzak kaldı.

Daha 1892'de, St.Petersburg'dan A. Voden ismindeki eğitim görmüş genç bir Marksist, Plehanov'u ziyaret etmiş ve Brusne grubunun, 'işçilere yönelik popüler yayın' isteğini iletmişti. Plehanov'un buna cevabı sert olmuş ve belli ki bu genç praktikilerin "Marksist gibi düşünme'yi öğrenmeye niyetleri yok" demişti. Voden, Plehanov'un 'uzun bir zamandır birikmiş kızgınlıkla' konuştuğunu hatırlar.[30] 1895'e kadar en az altı defa böyle girişimler olmuş, her biri uzlaşmaz bir zıtlaşma ile sonuçlanmıştır. Eşi Rosaliya Mavkovna, Plehanov'un sözleriyle, "Bizimle boy ölçüşmeye gelmişler" dediği bu çeşitli 'taşralı Lasselle'ların kabalık, hamlık ve küstahlıklarına Plehanov'un nasıl sinirlendiğini anlatır.[31]

Kievli Marksist Tuçapski 1897 yılında, Rus işçileri için bir dizi popüler propaganda broşürleri yayınlamalarını istemek üzere İsviçre'ye Plehanov ve Akselrod'a gönderilir. Böyle şeylere zamanları olmadığı gerekçesiyle bu istek derhal reddedilir.[32]

Bundan bir yıl önce Plehanov'un grubunun, asıl olarak Rusya'daki işçi hareketi ve huzursuzluk üzerine haberlere ayrılmış bir dergi, *Listok Rabotnika (İşçilerin İlavesi)*, yayınlamayı kabul ettikleri doğrudur. Ancak Plehanov'un kendisi bununla uğraşmayı reddetmişti ve Vera Zasuliç ile Akselrod bu görevi yüklenmiş olmaktan açıkça hoşnutsuzdular. 1890'ların sonlarında yazdığı bir mektupla Vera Zasuliç, *Listok Rabotnika*'ya gelen yazılardaki 'işe yaramaz, inanılmaz sözleri' görünce 'isyan etmeye başladığını anlatır.[33] Akselrod ise, 'böyle edebi karikatürler hiç şüphesiz bensiz de yayınlanabilir' diye yakınmıştır.[34] Bundan iki yıl sonra gene Akselrod, Plehanov'a, kendisinin ve Vera Zasuliç'in, 'cahil ve yarı-cahil yayınlarla uğraşmaktan kurtulmaya can attıklarını' yazmıştır.[35]

Popüler işçi yayınları çıkarmaya karşı niyetsizlik, yayın kararı alınmasından *Listok Rabotnika*'nın ilk sayısının çıkmasına kadar altı aydan

fazla zamanın geçmesine ve Kasım 1896 ile Kasım 1897 arasında sadece bir tek sayının çıkmasına neden oldu!

Emeğin Kurtuluşu grubunun kitle ajitasyonuna geçiş lehindeki teorik desteği ile bunu pratikte uygulamak konusundaki niyetsizliği arasındaki uçurum, grubun kuruluş dönemi olan 1880'li yıllarda ve 1890'ların başlarında görünürde hiçbir devrim beklentisi olmaması ile açıklanabilir. Vera Zasuliç samimi bir şekilde kendi grubu ile Rusya'da yeni ortaya çıkmaya başlayan ajitatörler arasındaki uçuruma işaret eder. Plehanov'a şöyle yazar: "Bu tip insanlarla bir örgüt içinde çalışamayacağımızı görmüyor musun? Ve bu, onların kötü olduğundan falan değil! Sadece zaman, anlayış ve haleti ruhiye farkı."[36] Vera birkaç hatta sonra tekrar şöyle yazar:

"Neredeyse tüm genç göçmenler, zaten faaliyete başlamış ya da ciddi bir şekilde faaliyete hazırlık yapan o öğrenci unsurlarla birlikte, bizim karşımızdalar. Enerji ile dolular, Rusya'nın arkalarından geldiğini hissediyorlar... Biz, Birlik'in işçi yayını çıkarma görevini yerine getiremeyiz... Talebi karşılayacak bir işçi yayını çıkartamayız. Ve bunu çıkarabilecek olanlara engel oluyoruz gibi geliyor herkese... Onlar da ideallerini gerçekleştiremeyecekler ama onların bir idealleri var, bizimse yok. Onlar o çeşit faaliyete can atıyorlar, ama bizim yönlendirmemiz altında değil.

İşçi yazınındaki editörlüğümüzün sonuçlarını bizim kendimizin de pek parlak bulmadığımızı ve bizi eleştirenlere, kendilerini denemeleri için fırsat vermekten yana olduğumuzu açıkça ilan etmekten yanayım."[37]

Lenin'in fabrika ajitatörlüğü

Lenin ajitasyonun gerekliliğine kendini mükemmel bir şekilde uyarladı. Üstelik, resmi biyografları ne derse desin, Lenin 1894-96 yıllarında *Ob Ajitatsii*'yi tek taraflılıkla, mekanik ya da ekonomist olmakla suçlamış değildir. Bu dönemde yazdığı yazılar, *Ob Ajitatsii*'nin önerdiği çizgiyle tamamen uyuşur.

Lenin 1895'de hapisteyken sosyal demokratlar için bir program taslağı yazmıştır. Bu belge hapishaneden kaçırılmış, sonradan kaybolmuş ancak devrimden sonra yeniden ortaya çıkmıştır. Bu ilginç eser Lenin'in *Ob Ajitatsii* hakkında ne düşündüğünü çok açık bir şekilde gösterir:

"İşçilerin, yaşamsal gereksinimleri için kazanımlar, daha iyi hayat koşulları, ücret ve çalışma saatleri için şimdi Rusya'nın her tarafında başlayan kararlı kavgaya katılmaları Rus işçilerinin çok büyük ilerleme kaydettiklerini gösterir ve bu nedenle Sosyal Demokratik Parti'nin ve tüm sınıf bilinçli işçilerin dikkatleri ***başlıca*** *(vurgu benim -T. Cliff) bu mücadelede, onun ilerletilmesinde toplanmalıdır."*[38]

Lenin'e göre, bu ekonomik mücadele, ilk olarak, işçiye ekonomik sömürünün doğasını gösteriyordu; ikinci olarak, ona mücadele ruhu aşılıyordu, ve üçüncü olarak, onun siyasi bilincini geliştiriyordu. Siyası bilinç dahil olmak üzere sınıf bilinci, ekonomik mücadele içinde otomatik olarak gelişecekti.

İşçilerin sınıf bilinci, onların, kendi koşullarını düzeltmelerinin ve kendi kurtuluşlarını kazanmanın tek yolunun, büyük fabrikaların yarattığı, kapitalist ve fabrika sahibi sınıfa karşı mücadele vermek olduğunu anlamaları demektir. Ayrıca, işçilerin sınıf bilinci, herhangi bir ülkenin tüm işçilerinin çıkarlarının aynı olduğu, kendilerinin toplumdaki tüm diğer sınıflardan ayrı bir sınıf oluşturduklarını anlamaları demektir. Son olarak, kendi amaçlarını elde etmek için aynen toprak sahipleri gibi, devlet işlerini etkilemek üzere çalışmaları gerektiğini anlamaları demektir.

"İşçiler bütün bunları nasıl anlarlar? İşverenlere karşı vermeye başladıkları mücadeleden sürekli deneyim kazanarak anlarlar ve bu

mücadele giderek gelişir, daha keskinleşir ve büyük fabrikalar ortaya çıktıkça daha fazla sayıda işçiyi kapsar”.

“Çalışan halk kitlesinin yaşam koşulları onları öyle bir durumda bırakmıştır ki, devlet sorunlarıyla ilgilenmeye ne zamanları ne de olanakları vardır (olamaz). Öte yanda, işçilerin günlük gereksinimleri için fabrika sahiplerine karşı mücadele, onları otomatik ve kaçınılmaz olarak devlet, siyasi sorunlar, Rus devletinin nasıl yönetildiği, hangi yasaların ve yönetmeliklerin çıkarıldığı ve bunların kimin çıkarlarına hizmet ettiği üzerine düşünmeye sevkeder. Fabrikadaki her çatışma işçileri mutlaka yasalarla ve devlet otoritesinin temsilcileriyle çatışmaya sokar.”[39]

Lenin 1894-96 yıllarında yazdığı tüm ajitasyon bildiri ve broşürlerinde tutarlı bir şekilde bu düşünce çizgisini izlemiştir. Okuyucu adım adım siyasi sonuçlara yönlendirilmiştir, ancak bunlar açıkça ifade edilmemiştir. Örneğin, 1895 yılında hapishanedeyken yazdığı *Fabrika İşçilerine Verilen Para Cefalarına İlişkin Yasanın Açıklaması* başlıklı broşür şöyle biter:

“İşçiler, hükümetin ve memurların fabrika patronlarından yana olduklarını ve yasaların, işverenin işçiye baskısını kolaylaştıracak bir şekilde düzenlediklerini anlayacaklar... Bunu bir defa anlayınca işçiler kendilerini savunmak için sadece tek bir yolun kaldığını, yani fabrika sahiplerine ve yasanın koruduğu haksız uygulamalara karşı mücadele için güçlerini birleştirmeleri gerektiğini görecekler.’[40]

Bunun nasıl yapılacağı o zamanlar henüz Lenin’in aklında tam şekillenmemişti. Örneğin, *Thornton Fabrikası’nın Erkek ve Kadın İşçileri* başlıklı bir bildiride Lenin yalnızca ekonomik konular üzerinde durmuş ve siyasete hiç girmemiştir. Bu bildiri şu ılımlı sözlerle biter:

“Yoldaşlar, bu talepleri savunurken hiçbir şekilde isyan ediyor değiliz; sadece, diğer fabrikaların işçilerinin artık yasal olarak ellerinde olan şeyin bize de verilmesini, tüm ümitlerini bizim kendi hakkımızı korumaktan aciz olduğumuza bağlayanların elimizden aldıklarını geri vermelerini istiyoruz.”[41]

Kasım I895’de yazdığı *‘Devlet Bakanlarımızın Düşündüğü Nedir?’* adlı bir yazısında Lenin, Çarlığı tartışma konusu dışında bırakmayı savunmuş,

onun yerine, işverenleri kollayan yeni yasalardan ve işçi sınıfı düşmanı bakanlardan söz etmiştir. İşçiler ve köylüler çarı hâlâ baba olarak görüyorlardı. Ablası Anna, Lenin'in şu sözlerini hatırlar: "Tabii ki, eğer konuşmaya çardan ve mevcut sosyal düzenden başlarsan işçileri karşına alırsın."[42]

1894 sonlarında Lenin ve G.M. Krjijanovski o zamanlar Vilna, Moskova ve Kiev'deki Marksist gruplar içinde çalışan ve Vilna grev hareketi deneyimini çok yakından bilen Greshin-Kopelzon, Nikitin-Sponti ve Liyakhovski ile görüştüler. Bu toplantıda *Ob Ajitatsii*'nin temel tezleri kabul edildi. Toplantıyı takip eden dönem içinde, 1895'de, Lenin, Martov, Krjijanovski ve diğerleri '*St.Petersburg İşçi Sınıfının Kurtuluşu için Mücadele Birliği*'ni kurdular. Yirmi-yirmi beş aydın ve işçiden oluşan bu Birlik St.Petersburg işçi sınıfı içinde sosyal demokratik ajitasyonu başlatmakta çok önemli bir rol oynamıştır. Birliğin kuruluşundan itibaren Marksizm, St.Petersburg işçileri arasında her zaman itibar sahibi olmuştur. Martov ve Lenin bu birliğin tartışmasız önderleriydiler ve temel faaliyet fabrika bildirileri çıkarmaktı. Lenin bu bildirileri hazırlamak konusunda, 1894 yılında tanıdığı ve birkaç yıl sonra evlendiği Nadezhda Konstantinovna Krupskaya'nın büyük yardımını görmüştür.

Krupskaya 1890 yılında Brunev Marksist eğitim çevresine katılmış ve beş yıl süreyle (1891-96) St.Petersburg işçi mahallelerinde 'Pazar Akşam Okulu'nda ders vermiştir. Pazar günleri ve hafta içinde iki kez işçilere okuma-yazma düzeyinden oldukça ileri bir düzeye kadar aritmetik, tarih ve Rus edebiyatı öğretirdi. Genç Krupskaya'yı ve aynı okuldaki diğer Marksist öğretmenleri oraya çeken şey bu okulun ciddi işçilerle temas kurabilme olanağı yaratıyor olmasıydı. Diğer öğretmenler arasında, yayınevi ve popüler bir kitabevi sahibi, varlıklı bir kadın olan ve daha sonradan Lenin'in ilk yurt dışı gazetesi *Iskra*'yı finanse eden Alestanda Kalmikova, sonradan *Iskra*'nın gizli ajanı olarak çalışan Lydia Kinipoviç, ve 1917 yılında Krupskaya'nın yerine parti sekreterliğine gelecek olan Elena Stasova vardı. Bu Marksist öğretmenler faaliyetlerini düzenlemek üzere bir gizli çevre oluşturdular.

"İşçiler kadın öğretmenlere karşı sonsuz bir güven gösterdiler. Örneğin, Gromov kereste deposunun kederli bekçisi, sevinç içinde, öğretmenine bir çocuğu olduğunu anlatıyordu; veremli bir kadın tekstil işçisi, gözü açık

birisi olan sevgilisine okuma-yazma öğretmelerini istiyordu; tüm hayatını tanrıyı aramakla geçirmiş metodist bir işçi, memnuniyet içinde, aslında tanrı diye bir şey olmadığını, ancak Kutsal Pazar günü Rudakov'dan (okuldaki başka bir öğrenciden) öğrendiğini yazıyordu."[43]

Bu okul devrimci işçileri örgüte kazanmanın önemli bir kaynağıydı.

"Örgütümüzün üyesi işçiler, insanları gözlemek ve kimin eğitim çevrelerine götürülebileceğini veya harekete kazanılabileceğini görmek için okula gelirlerdi. Bu işçiler tüm kadın öğretmenlere aynı gözle bakmazlardı. Onları, bizim eğitim çevresi faaliyetini ne derece bildiklerine göre ayırt ederlerdi. Eğer bir öğretmenin 'bizden biri' olduğunun farkına varırlarsa, şu veya bu sözle kendilerini ona belli ederlerdi."[44]

Krupskaya'nın okuldaki işçi-öğrencilerle arası çok iyiydi ve bu işçi-öğrenciler hem birlik bildirilerinde kullanmak için fabrika koşulları hakkında bilgi toplamak konusunda, hem de fabrikalarda bu bildirilerin dağıtılmasını örgütlemek konusunda çok önemli bir rol oynamıştır.

Birlik, bildiriler için gerekli bilgiyi temin etmek için, öğretmenler aracılığıyla temas kurulan işçilere anketler dağıtmaya başladı. Ivan Babuşkin adlı bir işçi bu anketleri şöyle hatırlar:

"Bize, fabrika hayatını dikkatle izlememizi gerektiren önceden hazırlanmış sorularla dolu listeler verildi... Benim takım kutum her zaman çok çeşitli notlarla ağzına kadar doluydu ve bizim atölyedeki günlük ücretleri farkedilmeden not etmek için epey çaba sarfettim."[45]

Lenin şöyle yazıyor:

"Bir daha hiçbir zaman tekrarlamayı arzu etmediğim 'ilk deneyimimi' çok iyi hatırlarım. Beni sık sık görmeye gelen bir işçiyi, çalıştığı son derece büyük fabrikadaki koşullarının her yönü hakkında haftalarca 'sorguladım'. Gerçi, büyük uğraştan sonra, fabrikanın (tek bir fabrikanın!) nasıl bir yer olduğu hakkında malzeme edinmeyi becerdim, ama görüşmemizin sonunda işçi alnının terini sildi ve gülümseyerek bana, 'senin sorularını cevaplamaktansa mesai yapmak daha kolay' dedi."[46]

Bu şekilde temin edilen bilgi düzenlenip söz konusu işyerinde işçiler için bildiri haline getiriliyordu. Bildiriler her işçinin ilgileneceği somut konuları ele alıyordu.

Fabrikalara ilişkin yasa ve uygulamaları açık bir şekilde anlatabilmek ve işçilerin müdüriyete şikayet edebilecekleri talepleri belirleyebilmek için Lenin aylarca iş yasasını incelemişti. Krupskaya bunu şöyle hatırlar:

"Vladimir İlyiç, işçilerin koşullarını ve hayatını gösteren en ince ayrıntıyla ilgilenirdi. Bu özellikleri ayrı ayrı ele alıp işçinin hayatını bir bütün olarak kavramaya çalışırdı -devrimci propaganda ile işçiye nasıl daha iyi yaklaşmak için neyin yakalanması gerektiğini bulmaya çalışırdı. O günlerin aydınlarının çoğu işçileri iyi anlamıyorlardı. Eğitim çevresine gelirler, işçilere bir çeşit ders verirlerdi."[47]

"Mesela Thornton fabrikası hakkındaki malzemenin nasıl toplandığını iyi hatırlarım. Aynı fabrikada çalışan, daha önceden Petersburg'dan uzaklaştırılmış Krolikov isminde bir öğrencimle benim konuşmama karar verildi. Önceden Vladimir İlyiç'in çizdiği plana göre Krolikov'dan tüm bilgiyi toplayacaktım. Krolikov sırtında birisinden ödünç aldığı bir kürk paltoyla geldi ve ayrıca sözlü eklemeler yaptığı bir defter dolusu bilgi getirdi. Bu bilgiler çok yararlı oldu. Vladimir İlyiç deftere adeta saldırdı. Bundan sonra ben ve Apollinaria Aleksandrovna Yakubova başımıza başörtüsü örtüp kendimizi fabrika işçisine benzettik ve Thornton fabrika konutlarına gidip hem bekarların hem de ailelerin kaldıkları yerleri gördük. Koşullar son derece kötüydü. Vladimir İlyiç mektuplarını ve bildirilerini sadece bu şekilde elde edilen malzemeye dayanarak yazardı. Onun, Thornton fabrikası kadın ve erkek işçilerine seslendiği bildirilerine bir bakın. Bu bildirilerin ele aldığı konular hakkındaki ayrıntılı bilgi hemen göze çarpar. Ve o zamanki faaliyete katılan tüm yoldaşlar için bu büyük bir eğitim olmuştu. Ayrıntılara dikkat etmeyi böylece öğreniyorduk. Ve o ayrıntılar adeta beynimize kazınmıştı."[48]

O zamanlar ajitasyonun pratikte ne zorluklarla karşılaştığını görmek için Lenin'in yazdığı bildirilerden birinin kaderini Krupskaya'nın anılarından dinleyelim:

"Semyanikov işçileri için Vladimir İlyiç'in yazdığı ilk bildiriyi hatırlarım. O zamanlar hiçbir teknik olanağımız yoktu. Bildiri elle kitap harfleriyle

çoğaltıldı ve Babuşkin tarafından dağıtıldı. Dört kopyadan ikisi bekçinin eline geçti ama ikisi elden ele dolaştı."[49]

St.Petersburg Birliği -Lenin, Martov ve diğerleri- tarafından yapılan ajitasyon faaliyetinin o an için pek etkili olduğu söylenemez. Bir tarihçi bu faaliyeti şöyle anlatır:

"Lenin'in (Thornton işçilerine) bildirisi grubun teksir makinasından 10 Kasım 1895 günü çıktı, ama aynı gün dokuma işçileri müdüriyetten hiçbir ödün kazanamadan işe geri döndüler, Stariki (gedikliler -Lenin, Martov, vb. -T. Cliff) sanayideki huzursuzluğu bu ilk körükleme girişimlerinde böylece başarısız kalmış oldular."

"Thornton grevi hâlâ devam ederken, Leferm Tütün Fabrikası'nda kendiliğinden bir grev başladı (9 Kasım) ve dört gün sonra ise Skorokbod Ayakkabı Fabrikası'nda bir grev daha oldu. Stariki bu her iki grev üzerine, grevdeki fabrikaların işçilerinden Merkezi İşçi Grubu aracılığıyla temin ettikleri malzemeye dayanarak, grevcilerin taleplerini tespit eden bildiriler hazırladı. Ancak olayların gidişatı üzerine bunların hiçbir etkisi olmadı, çünkü her iki grev de kısa sürdü ve işçilere hiçbir ödün verilmeden sona erdi. Ama bu çabalar en azından yasadışı örgütün duyulmasını yaradı".

"Polis henüz izlerini bulamadan Stariki'nin başlatmakta başarılı olduğu tek grev Putilov İşletmeleri'nin bir bölümünde olmuştur. Putilov'da çalışan ve Merkezi Grup'da bu fabrikanın temsilcilerinden biri olan Zinovyev, buhar makinası bölümündeki işçileri greve çağıran bir bildiri yazdı. Bu bildiri Martov tarafından teksir edildi ve sonuçta 5 Aralık günü bir günlük greve yol açtı. Aynı anda Martov tarafından Kenig Fabrikası işçilerine yapılan çağrının ise hiçbir sonuç vermediği anlaşılıyor."

"Elde ettiği başarılar ile ölçülecek olursa, Kasım ayında ve Aralık ayının başlarında Stariki'nin yayınladığı çağrıların ve bildirilerin ürünü hemen hemen sıfırdır."[50]

Lenin ve birliğin diğer beş üyesi Aralık 1895'de tutuklandılar. Martov dahil olmak üzere birkaç kişi de yeni yılın hemen başlarında ele geçtiler. Fakat verilen mücadeleler meyvasını verdi ve sosyal demokrasi bayrağı altındaki ilk grev gerçekleşmiş oldu. Bu, Mayıs 1896'daki St.Petersburg tekstil işçileri grevidir. Birlik üyeleri, daha doğrusu polisin eline düşmekten kurtulmuş üyeler, bu büyük grevde çok önemli bir rol oynadılar. Grev, II. Nikolay'ın tahta çıkışının kutlandığı üç günlük tatil dönemi için ücretlerin

ödenmemesine karşı bir protesto olarak başladı. Ama çok geçmeden, işgününün kısaltılması ve ücretlerin artırılması için mücadeleye dönüştü ve 30.000 işçinin çalıştığı Rusya'daki en büyük yirmi fabrikaya yayıldı. İşçiler üç hafta boyunca 10 buçuk saatlik işgünü için mücadele verdiler ve sonunda işbaşı yapma kararı aldıkları zaman her fabrikaya aynı anda tek bir vücut olarak döndüler. Bu sadece Rusya'nın o zamana kadarki en büyük grevi değil, aynı zamanda, tek bir fabrikanın sınırlarını aşan ilk grevi oldu ve St.Petersburg Birliği bu grevde çok önemli bir rol oynadı. Rusya'nın devrimci hareketinin uzun tarihinde ilk defa devrimciler kitleleri eyleme çekmişlerdi. Sosyal demokrasi önemli bir hareket haline gelmişti.

1895'in sonundan beri Rusya'nın ne kadar ilerlediğini görmek için Maliye Bakanlığından o zamanın Fabrika Müfettişliğine gönderilen gizli tutanağa bir göz atmak yeterli: "Çok şükür Rusya'da Batı'daki gibi bir işçi sınıfı yok; dolayısıyla bizim işçi problemimiz de yok; bunların hiçbiri yeşerebilecekleri toprağı Rusya'da bulamazlar! [51]

Hareket içinde yeni sorunlar

Ancak hareketin kazandığı zaferler yeni bir bunalımı beraberinde getirdi. Sosyal demokratik hareket, ‘ekonomik’ ve ‘siyasi’ eğilimler arasında bölünmeye başladı. *Kruzkhovschina*nın tek taraflılığının -teoriye verilen fazla önemin- düzeltilmesi, bu defa bunun eşit derecede tek taraflı zıddına –‘ekonomizm’e- yol açtı. Lenin ve diğerlerinin 1898’de sonradan gördükleri gibi, *Ob Ajitatsii* bu tehlikeyi zaten barındırıyordu. *Ob Ajitatsii*’nin vardığı sonuçları hatırlatmakta yarar var:

“Sosyal demokratların görevi, fabrika işçileri arasında, mevcut küçük gereksinmeler ve talepler temelinde aralıksız ajitasyon yapmaktır. Bu ajitasyonun harekete geçirdiği mücadele işçilere kendi çıkarlarını savunmasını öğretecek, cesaretlerini artıracak, kendi güçlerine güvenmelerine ve birlik olma gereğinin uyanmasına yol açacak, ve son tahlilde kaçınılmaz olarak onların karşısına çözüm bekleyen daha önemli sorunlar koyacak. Daha ciddi bir mücadeleye bu şekilde hazırlanan işçi sınıfı en temel sorunlarının çözümüne yönelecek.”

Bu anlayış, geleceğin ‘ekonomistlerimin karakteristiği olan ‘aşamalar teorisi’ne kapıyı açmıştır. Buna göre, sosyalistler ajitasyonlarını önce tek bir fabrikadaki saf ekonomik sorunlarla, sonra fabrikalar-arası taleplerle vb. kısıtlamalıydılar. Rus halkının bir bütün olarak karşı karşıya bulunduğu genel siyasi ve toplumsal konular hakkında sosyalistlerin ajitasyon yapmasına gerek olmaksızın işçiler, mücadeleden edindikleri deneyler sayesinde siyasete ihtiyaç olduğunu öğreneceklerdi. Lenin, Martov ve diğerlerinin tutuklanması St.Petersburg Birliği’nin içindeki ‘ekonomizm’e kayışı hızlandırmıştır. Gruba katılan yeni yoldaşların teorik eğitimi daha azdı.

“Her şey ajitasyona ayrıldı”, diye yazar Krupskaya. “Propagandayı düşünecek zaman bile yoktu... 1896 dokumacılar grevi sosyal demokratların etkisiyle olmuştu. Bu, birçok yoldaşın başını döndürdü. ‘Ekonomizm’in gelişmesi için temel oluştu.”[52]

Önde gelen Menşeviklerden F.I. Dan’ın bundan elli yıl kadar sonra yazılmış siyasi vasiyetnamesinde sosyal demokrasi içinde ‘ekonomist’ eğilimin yükselişi şöyle anlatılır:

“Aktif örgütsel mücadeleye ilk defa katılan onbinlerce işçi, birliğin ekonomik ajitasyonundaki siyasal konuları sempati ile karşılamalarına rağmen siyasal kurtuluş konusunu hareketlerinin sadece uzak ‘nihai’ amacı olarak kabul ediyorlardı. Onlar için ‘acil’ pratik hedef, uğrunda grev yapma ve belki de ücret kaybetme riskini almaya hazır oldukları ekonomik taleplerdi. Kitle mücadelesinin ateşinde pişmeye başlayan yeni ‘işçi aydınları’nın, yeni ileri işçi katmanının bu konudaki tutumu, sadece Marksist aydınlarınkinden değil aynı zamanda, sosyal demokrasiye ‘pratik’ ekonomik mücadele yoluyla değil fakat küçük gruplar içerisindeki ‘ideolojik’ propaganda yoluyla varan ilk sosyal demokratik neslin tutumundan da kökten farklıdır.”[53]

Rus sosyal demokrasisinin, bu döneminin, bir tarihçisinin ‘ekonomistler’ hakkında söylediği şu sözler çok doğrudur:

“Ekonomizmin kökünü sosyal demokratik faaliyetin ajitasyon yöntemlerinde aramak gerekir. Bu yöntemi keşfeden sosyalistler işçilerin siyasete kayıtsızlıklarını kabul ettiler ve ekonomik çıkarlar ile ülkenin siyasi düzeni arasında var olduğu iddia edilen ayrılmaz ilişkiyi sergileyerek bunu gidermeyi öne sürdüler. Teorik olarak ajitasyonun siyasi olması gerekirken pratikte iktisat ile sınırlı kaldı. Taktik kolaylık olarak siyaseti arka plana iten ajitasyondan, ilke olarak siyaseti iktisata tabi kılan asıl ekonomizme kaymak çok sürmedi. Böylece ekonomizm Rusya’da 1896-97 döneminde, yükselen kitlesel işçi hareketi ortamında ortaya çıktı.”[54]

Ayrıca, o zamanlar Rus işçi hareketini etkileyen diğer iki etken de ekonomizmin etkinliğinin ve bunun sosyalizm için taşıdığı tehlikenin büyümesinde rol oynamıştır. Bunlardan birincisi, çarlık gizli polisinin işçi politikasıdır. Diğeri ise, o anda dünyanın en önemli sosyalist partisi olan Alman Sosyal Demokratik Partisi içinde Eduard Bernstein’ın önderlik ettiği güçlü revizyonizm akımının yükselişidir.

Rusya’da yükselen işçi mücadelesine bir tepki olarak, ‘ekonomizm’ fikri, gizli polisin aklına yatıyordu. Gizli polis şefi General Trepov 1898’de şöyle diyordu:

“Eğer işçilerin küçük gereksinmeleri ve talepleri devrimciler tarafından hükümete karşı böylesine büyük hedefler için kullanılıyorsa, devrimciler

için bunca karlı bu silahı bir an önce onların ellerinden almak ve bu görevi kendisi verine getirmek için hükümet tereddüt etmemelidir... polis, devrimcilerin ilgilendiği her şeyle ilgilenmek zorundadır."

İleride göreceğimiz gibi, bu mantığın ürünü olarak Moskova Emniyet Müdürü Albay Zubatov, önce 'ekonomist' ajitasyonun en başarılı olduğu yer olan Yahudi işçiler arasında ve daha sonra Rus işçileri için polis denetimi altında işçi sendikaları kurmuştur. St.Petersburg'da, Papaz Gapon'un sendika örgütlenmesinde ifadesini bulan bu girişim aslında 'Kanlı Pazar'a ve 1905 Devrimi'nin başlamasına yol açmıştır.

'Ekonomizm'i besleyen ikinci etken -Alman revizyonizmi- Ocak 1899'da Eduard Bernstein'ın *Sosyalizm Öncülleri ve Sosyal Demokrasimizin Görevleri* adlı kitabının yayınlanmasıyla ortaya çıktı. Bu kitabın temel tezi, kapitalizmi adım adım, aşama aşama reforme etmek, sonunda sosyalizme dönüştürmekti. Bernstein'a göre "eğer sosyal demokrasi kendini modası geçmiş terimlerden kurtaracak cesareti bulabilecek olsa ve şu anda gerçekten olduğu gibi, demokratik sosyalist bir reform partisi olarak görünmeye çalışabilse" partinin etkinliği "bugününden çok daha öte olurdu." "Genel olarak sosyalizmin nihai hedefi olarak sözü edilen şey bana bir şey ifade etmiyor; önemli olan hareketin kendisidir." Bu sözler Rus 'ekonomist'lerinin mantığıyla tam uyuşuyordu. Onlar için de 'hareket', işçilerin ekonomik koşullarında küçük somut ilerlemeler sağlamak anlamıyla, her şeyin başında geliyordu. Böylece hareketin bütün siyasi hedefi -her şeyden öte çarlığın devrilmesi- ufuklardan silindi.

'Ekonomizm' ile Bernstein'ın revizyonizmi arasındaki ilişki *Credo (1899)* adlı bir eserde somutlandı. Bu eserin yazarı, o zamanlar *Rus Sosyal Demokratları Yurt Dışı Birliği* üyesi olan Y.D. Kuskova'dır. *Credo* açık bir şekilde kendi teorik zemininin Bernstein'ın revizyonizmi olduğunu ilan etti, işçi sınıfı faaliyetinin genel kuralı, 'asgari direniş çizgisini' izlemek olmalıydı. "Asgari direniş çizgisi Rusya'da hiçbir zaman siyasi faaliyetten yana gelişmeyecek. Mevcut korkunç baskı siyasi faaliyet hakkında çok laf ettirtecek ve dikkatlerin tamamen bu konu üzerinde toplanmasına sebep olacak ama hiçbir zaman siyasi eylem başlatamayacak." Dolayısıyla, 'Rusya'da asgari direniş çizgisi', işverenlere karşı ekonomik eylem ve sendikalar örgütlemeye çalışmak demekti.

“Ekonomik mücadele de zor, çok zor, fakat bu mücadeleyi vermek mümkün, ve aslında kitleler bu mücadeleyi zaten veriyorlar. Bu mücadele içinde örgütlenmeyi öğrendikçe ve mücadele esnasında siyasi düzen ile sürekli ihtilafa düştükçe Rus işçisi hiç olmazsa, işçi hareketinin bir biçimi diyebileceğimiz, Rus koşullarına en uygun örgütlenmeyi veya örgütlenmeleri yaratacaktır. Şu an için kesinlikle denilebilir ki Rus işçi sınıfı hareketi daha hâlâ işin başında ve herhangi bir biçim edinmiş değil. Her türlü örgütlenme biçimiyle uyumlu olan grev hareketleri ise henüz Rus hareketinin kristalleşmiş şekli olarak düşünülemez, öte yandan yasadışı örgütlenmelerden salt nicel olarak bile söz etmeye değmez (kaldı ki, mevcut koşullar altında bunların yararlı olup olmadığı da şüphe götürür).

“...Öyleyse, Rus Marksisti’nin yapması gereken nedir? Bağımsız bir siyasi işçi partisi lafları, yabancı hedefleri ve kazanımları bizim toprağımıza aşılama faaliyetlerinin ürününden öte bir şey değildir...

“Rus Marksisti’nin yapacağı tek bir şey var: Proletaryanın ekonomik mücadelesine katılmak, yani yardımcı olmak ve liberal muhalefet faaliyetine katılmak.”[55]

Yani, sosyalistlerin görevi sendika kurma çabalarında işçilere, ve siyasi mücadelede liberal burjuvaziye destek olmaktı.

Lenin Sibirya’da sürgündeyken *Credo* eline geçer geçmez hemen cevap vermeye oturdu -Rus Sosyal Demokratlarının Bir Protestosu (Ağustos 1899). Minusink bölgesinde sürgündeki on yedi Marksistin bir araya geldiği bir toplantıda Lenin’in yazısının taslağı tartışıldı ve kabul edildi. Bu yazı Lenin’in sosyal demokrat çevreler içinde oldukça geniş bir şekilde tanınmasını sağladı ve amacına ulaştı. Martov’un yıllar sonra dediği gibi, bu eser Sibirya’nın her tarafındaki yüzlerce sürgünü devrimci Marksizm etrafında birleştirdi.[56]

1883-99 yılları Rus Marksistlerinin dağınık ve işçi sınıfından uzak bir propaganda grubu olmaktan, kendisini işçilerin, ivedi günlük mücadelesi ile sınırlayan, ajitasyona dayalı bir örgütlenmeye; saf teoriden dar pratiğe dönüştüğü yıllardır. Lenin’in *Credo*’ya sert cevabı, teori ile pratiğin bileşiminin gerekliliğini anlatır:

“Bernsteinizm musibeti -genelde anlaşıldığı ve bilhassa Credo *yazarlarının anladığı şekliyle- Marksizmin teorisini daraltma, devrimci işçi partisini reformist bir partiye çevirme girişimidir.*

“Bir yandan, işçi sınıfı hareketi sosyalizmden koparılıyor, işçilerin ekonomik mücadeleyi sürdürmesine yardım ediliyor fakat bir bütün olarak hareketin sosyalist hedeflerini ve siyasi görevlerini işçilere anlatmak üzere hiç, ya da hemen hemen hiçbir şey yapılmıyor. Öte yandan, sosyalizm işçi hareketinden koparılıyor; Rus sosyalistleri yeniden, hükümete karşı mücadelenin yalnızca aydınlar tabakası tarafından verilmek zorunda olduğundan, çünkü işçilerin kendilerini ekonomik mücadeleyle sınırladıklarından giderek daha fazla söz etmeye başlıyorlar.”[57]

Bunun yerine Lenin, Marksistlerin anladığı şekliyle, işçi sınıfının ekonomik ve siyasi mücadelesinin bileşimini savundu:

“Ekonomik mücadele, bir sosyalist için, işçilerin devrimci partide örgütlenmesine, onların tüm kapitalist sisteme karşı sınıf mücadelelerinin güçlenmesine ve gelişmesine temellik ettiği için önemlidir. Eğer ekonomik mücadele tamamen kendi başına bir şey olarak alınacak olursa bunun sosyalizmle bir alakası yoktur... ‘proletaryanın ekonomik mücadelesine yardımcı olmak’ burjuva politikacısının işidir; sosyalistin görevi, ekonomik mücadeleyi, sosyalist hareketin ve devrimci işçi sınıfının partisinin başarılarının ilerletilmesine bağlamaktır. Sosyalistin görevi, ekonomik ve siyasi mücadelenin ayrılmaz birlikteliğim sosyalist işçi sınıfı kitlelerinin tek sınıf mücadelesi ne dönüştürmektir.

“Kitleler arasında ajitasyon faaliyeti, hem ekonomik hem siyasi en geniş içerikte, mümkün olabilecek her konuda ve hangi biçimde olursa olsun baskının her türlüsüne karşı olmalıdır. Bu ajitasyonu, devrimci sosyal demokrat parti saflarına daha fazla işçiyi çekmek, akla gelebilecek her biçimiyle siyasi mücadeleyi teşvik etmek, bu mücadeleyi örgütlemek ve onu kendiliğinden biçimlerinden tek bir siyasi partinin mücadelesine dönüştürmek için kullanmalıyız. Yani ajitasyon, siyasi protestoyu ve siyasi mücadelenin daha örgütlü biçimlerini daha geniş olarak yaygınlaştırmanın bir aracı olmalıdır. Bugün bizim ajitasyonumuz çok dar; değindiği sorunların sayısı çok kısıtlı. Dolayısıyla görevimiz bu kısıtlılığı meşrulaştırmak değil, aksine kendimizi bundan kurtarmak, ajitasyon faaliyetimizi derinleştirmek ve genişletmektir.”[58]

Lenin, reformizmin tarihsel kökeninin hem Krujkovschina’nın tek taraflılığında, hem de buna karşı tepkinin aynı şekilde tek taraflı olmasında

yattığını anlatır. “Başlardaki faaliyetlerinde Rus sosyal demokratları kendilerini sadece propaganda çevrelerinde çalışmakla sınırladılar. Kitleler arasında ajitasyona başladığımız zaman ise bu defa diğer aşırı uca gitmekten kendimizi her zaman alıkoyamadık.”[59] Lenin, hem *kruzhkovskachina* döneminin hem de ajitasyon döneminin bir özelliği olan bu bir çeşit dar görüşlülüğünün aynı zamanda ‘ekonomizm’i beslediğini anlatır:

“...küçük yerel işçi eğitim çevrelerinin tecrit edilmiş ortamında faaliyet yapan sosyal demokratlar, yerel grupların tüm faaliyetlerini birleştirecek ve devrimci faaliyeti doğru çizgide örgütlemeyi sağlayabilecek bir devrimci partinin örgütlenmesi gereğine yeterli dikkat ayırmadılar. Tecrit edilmiş faaliyet hakimiyeti doğal olarak, şimdi ekonomik mücadeleye verilen önemin hakimiyetiyle ilişkilidir.”[60]

Lenin ve Martov gibi ortodoks Marksistler ile ‘ekonomistler arasındaki anlaşmazlık örgütün biçimi konusunda da kendini gösterdi. Bu, daha sonra Bolşevikler ve Menşevikler arasındaki örgüt konusu üzerine olacak tartışmanın habercisidir. Ancak, gelecekteki bu iki eğilimin baş isimleri, Lenin ve Martov henüz tartışmanın aynı safındaydılar.

1896’da St.Petersburg’daki başarılı grevin ardından harekete katılan, hem işçi hem aydın, yeni üyelerin birçoğu, örgütün özünde profesyonel devrimcilerden oluşan bir örgüt olmaktan çıkarılmasını istiyorlardı. ‘Ekonomistler’, Birlik’in siyasi ve oldukça gizli karakterinin nedeninin, aydınların siyasi faaliyete verdikleri önemden ve onların işçi kitlelerinin gerçek ihtiyaçlarını anlayamadıklarından kaynaklandığını söylüyorlardı. Esas olarak ekonomik ajitasyon faaliyetinin yapıldığı bir ortamda gizlilik ve merkeziyetçilik bu kadar önemli olmayacaktı. ‘Ekonomist’ örgüt özünde yerel örgütlenmelerden oluşacak, tek bir fabrikadaki ya da en fazla bir bölgedeki birkaç fabrikadaki işçilerin karşı karşıya olduğu sorunlarla ilgilenecekti. Bu fabrika ve bölge temelinde kurulacak yerel işçi örgütleri yeterli sayılıyordu. Merkeziyetçilik konusundaki farklılık, siyasal faaliyeti temel alan devrimciler ile ‘ekonomistler’ arasındaki ayrışmanın örgütsel yansımasıydı. ‘Ekonomist’ anlayışa göre, profesyonel devrimciye yer kalmayacak, bunların yerini, işyerinden ve normal mekanından ayrılması gerekmeyen işçiler alacaktı.

Aslında, gördüğümüz gibi, eğitim çevreleri üyelerinin birçoğu ajitasyona geçişi zaten reddetmişlerdi. Bu dönüşümü yapanlar içinden ise, ancak bazıları ‘ekonomizm’e kapıldılar. Teslim olanlar esas olarak, 1896 tekstil grevi ile sonuçlanan mücadelenin içinden çıkan yeni üyelerdi. Menşevik önderlerden Dan’ın bundan elli yıl kadar sonra yazdığı satırlar, bu olaylar ile daha sonrasının Bolşevizmi ve Menşevizmi arasında şu ilişkiyi kurar:

“Şurası kayda değer ki, 1905 ve 1917 devrimlerini görecek kadar ömrü uzun olan bu ‘ilk devre’ işçi sosyal demokratların en ünlülerinin hemen hemen tümü (Babuşkin, Şelgunov, Şapoval, Poletayev ve diğerleri) daha sonradan Bolşevik safları oluşturdular. Öte yandan, 1890’li yılların ikinci yarısındaki grev hareketinden doğan ‘işçi aydınlar’ın içinden ise, daha sonrasının yasal ve yasa dışı sendikalarının, kooperatiflerinin, kitlesel aydınlanma vb. gibi öğelerin oluşturduğu işçi hareketinin diğer eğiliminin kadroları çıkmıştır ki, bunlar uzun bir zaman boyunca Menşevizmin başlıca tabanını oluşturmuştur.”[61]

Değneği bükmek

1894-96 dönemi, Lenin'in bir işçi önderi olarak ortaya çıkmasında önemli bir dönemdir. Krupskaya bunu şöyle dile getirir:

"Farkına varılmamış ve esasında göze çarpmamış olsa bile Vladimir İIyiç'in faaliyetinin bu Petersburg dönemi son derece önemli bir dönemdir. Kendisi de böyle demiştir. Bu faaliyetin gözle görünür bir etkisi olmamıştır. Bu dönemde bizleri ilgilendiren şeyler kahramanca bir şey yapmak değil fakat kitlelerle nasıl yakın ilişki kurulacağı, onlarla nasıl içli dışlı olunacağı, nasıl onların en önemli amaçlarının ifadesi olacağımız, onların bizleri anlamalarını ve önderliğimizin arkasından gelmelerini nasıl sağlatacağımız olmuştur. Fakat Vladimir İlyiç'in işçi kitlelerinin lideri olarak şekillenmesi işte St.Petersburg'daki faaliyetin tam bu dönemine rastlar."[62]

O sıradaki fabrika ajitasyonunun tek taraflılığına rağmen Lenin bu dönemi Rus sosyal demokrasisinin gelişiminde çok önemli ve gerekli bir dönem olarak görmüştür. Bunun hem ilerici rolünü hem de barındırdığı tehlikeyi her zaman itiraf etmiştir. Örneğin, Plehanov'a yazdığı 9 Kasım 1900 tarihli mektubunda şöyle der:

"Ekonomik eğilim, şüphesiz, her zaman için bir hataydı, ama o sırada daha gelişmemişti; bu eğilim olmadan bile 'ekonomik' ajitasyona aşırı önem veriliyordu (ve bazı yerlerde hâlâ de verilmektedir) ve 1880'li yılların sonlarıyla 1890'lı yılların başlarında hareketimizin Rusya'daki mevcut koşullarından herhangi ileri bir adım atabilmesi için bunun meşru ve kaçınılmaz bir yeri vardı. O zamanki durum hayal edemeyeceğin kadar kötüydü, ve öyle bir durumdan kurtulmaya çalışırken tökezleyenleri suçlamamak gerekir. Bu durumdan kurtulmaya çalışırken birtakım dar görüşlülükler kaçınılmaz ve meşruydu. O zaman için öyleydi diyorum ama bu eğilimin bunları teorileştirmesi ve Bernsteinizm ile bağdaştırmasıyla her şey tabii ki kökünden değişti... 'ekonomik' ajitasyona aşırı önem verilmesi ve 'kitle' hareketine çanak tutulması doğaldı."[63]

Değneği bir tarafa böylesine bükmek ve sonra geriye büküp alabildiğince aksi yöne bükmek Lenin'in hayatı boyunca elden bırakmadığı bir özelliği olmuştur.

Lenin mücadelenin her döneminde zincirin en önemli addettiği halkasına bakmıştır. Bunu yakalayınca, tekrar tekrar bu halkanın önemini vurgulamış, her şeyin buna tabi kılınmasını savunmuştur. İş bittikten sonra ise, 'çok ileri gittik, değneği çok büktük' demiştir, ancak bundan kastettiği, öyle yapmış olmanın yanlış olduğu değildir. Günün asıl muharebesini kazanmak için tüm enerjinin o görevde yoğunlaşması gerekmiştir.

Mücadelenin değişik yönlerinin eşitsiz gelişimi, her somut durumda her zaman kilit halkayı aramayı gerektirir. Eğitime gerek olduğu zaman, ilk eğitim çevrelerinin temellerinin kurulması gerektiği an, Lenin eğitimin önemli rolünü vurgulamıştır. Bundan sonraki dönemde, eğitim çevresi mantığının üstesinden gelinmesi gerektiği an, Lenin bu defa tekrar tekrar ajitasyonun önemini vurgulamıştır. Bir sonraki dönemde, 'ekonomizm'in ezilmesi gerektiği an geldiğinde ise, Lenin alabildiğine bunu vurgulamıştır. Her zaman mevcut durum içindeki görevi açık bir şekilde belirtmiş, neyin yapılması gerektiğini sayısız defalar en basit, en güçlü, en tek taraflı ve katıksız sözlerle ifade etmiştir. Görev yerine getirildiğinde ise Lenin dengesini yeniden sağlar, değneği düzeltir, ve bu defa başka bir tarafa büker. Bu yöntem, o an için karşı karşıya bulunulan engellerin üstesinden gelmekte yarar sağlamakla birlikte, Lenin'in taktiksel ve örgütsel konulardaki yazılarını kaynak olarak kullanmak isteyenler için bir tehlike barındırır. Lenin'den alıntılar yaparak delil göstermek her zamankinden daha büyük dikkat gerektirir. Eğer taktiksel veya örgütsel bir konuda Lenin delil olarak gösterilmek isteniyorsa, o anda hareketin karşı karşıya bulunduğu somut durum çok açık bir şekilde belirtilmelidir.

Lenin'in gelişimindeki bu ilk dönemde hemen göze çarpan diğer bir özellik onun örgütsel biçimleri daima tarihe bağımlı olarak gören tavrıdır. Hiçbir zaman soyut, dogmatik örgüt biçimlerine ilgi göstermez, ve sınıf mücadelesinin her yeni döneminde partinin örgütsel yapısını değiştirmeye hazırdır. Örgütün siyasete tabi bir şey olması gerektiği konusunda hiç şüphesi yoktur. Ancak bu, örgütün siyaset üzerinde hiçbir bağımsız etkisi yoktur anlamına gelmez. Bunların arasında karşılıklı bir ilişki vardır. Hatta belirli koşullarda örgüt öncelik bile kazanabilir.

3
Partinin inşası yolunda

“Bize bir devrimciler örgütü verin, Rusya’yı altüst edelim.”[1]

Mart 1898’de Minsk’de sosyal demokratlar bir ‘kongre’ yaptılar. Bu küçük toplantıya Petersburg, Kiev, *Raboçaya Gazeta* dergisi ve Yahudi sosyalist örgütü *Bund*’dan toplam dokuz kişi katıldı. Toplantı, bir program veya tez üzerinde anlaşamadan dağıldı. Tek başarısı, Peter Struve’nin (sonradan önde gelen bir liberal ve daha sonra ise monarşist olan bu ‘ekonomist’in) hazırladığı manifestonun yayınlanması, ülke çapında bir parti kurma kararının alınması. Üç kişilik bir merkez komitesinin üç üyesinden ikisi dahil olmak üzere dokuz delegenin sekizi tutuklandı. (*)

Lenin o sırada Sibirya’daydı. 1898 kongresinin başarısızlığı Lenin’i, Rus sosyal demokrasisini içinde bulunduğu krizden çıkaracak ulusal bir partinin inşasının ciddi ve düzenli bir hazırlık gerektirdiğine inandırdı. Sürgündeki son aylarında ulusal bir gazete çıkarmanın ve bunu bir gizli ajanlar zinciri aracılığıyla sınırdan geçirerek şehirlerde ve fabrikalarda dağıtmanın planlarını kurdu. Gazete, mahalli grupları ulusal bir örgütte birleştirmenin aracı olacaktı. Hem teorik, hem de pratik faaliyet konularında açıklık ve birlik sağlayacaktı.

Krupskaya bu dönemi şöyle hatırlar: “Vladimir İlyiç uykusuz geceler geçirmeye başladı. Son derece zayıfladı. Sabahlara kadar planının ayrıntılarını düşünüyor, bunları Krzhizhanovsky ile ve benimle tartışıyor, Martov’a ve Potresov’a mektuplar yazarak planını ve yurt dışı yolculuğunu tartışıyordu.”[3]

Mücadeleyi genelleştirme gereği

1899'un ikinci yarısında Rus 'ekonomizm'inin ve Alman revizyonizminin yükselişinin hareket için yarattığı tehlikenin korkusu Lenin'i değneği tekrar diğer yana doğru, yani, kendiliğinden ve günlük parça parça ekonomik mücadeleden uzaklaşıp ulusal bir siyasi partinin örgütlenmesine doğru bükmeye itti. 1899 yılının sonlarına doğru yazdığı *Acil Görevlerimiz* adlı yazısında şöyle der:

"Tek bir fabrikada veya sanayinin tek bir dalında işçilerin işverene veya işverenlere karşı giriştikleri mücadele sınıf mücadelesi midir? Hayır, bu onun sadece zayıf bir tohumudur, işçilerin mücadelesi, ancak ülkenin işçi sınıfının bütününün önde gelen temsilcileri kendilerinin tek bir işçi sınıfı olduğu bilincine varınca ve tek tek işverenlere karşı değil, kapitalist sınıfın tamamına ve o sınıfı destekleyen hükümete karşı bir mücadele başlattıkları zaman bir sınıf mücadelesi haline gelir... Sosyal demokratların görevi, işçileri örgütleyerek, işçiler arasında propaganda ve ajitasyon yürüterek onların kendilerini ezenlere karşı kendiliğinden mücadelesini tüm sınıfın mücadelesine, belirli siyasi ve sosyalist idealler için, belirli bir siyasi parti mücadelesine dönüştürmektir. Bu ise salt yerel faaliyetler ile elde edilemez. "[4]

Dar, ekonomist örgüt anlayışını aşmak gerekiyordu:

"Aşmak için tüm enerjimizi harcamamız gereken başlıca sorunumuz, yerel faaliyetin dar 'amatörce' karakteridir. Bu amatörlük yüzünden Rusça'daki işçi sınıf hareketlerinin büyük çoğunluğu sadece mahalli olaylar olarak kalmakta ve Rus sosyal demokrasisinin tümüne örnek olma, Rus işçi sınıfı hareketinin tamamı için bir basamak olabilme özelliklerinden pek çok şey yitirmektedir."[5]

Buradan çıkarılacak sonuçlar son derece açık:

"Sosyal demokratik düşüncelerin tohumu Rusya'nın her bir köşesinde ekilmiş durumda; işçi bildirileri -sosyal demokratik yazının ilk biçimleri- St.Petersburg'dan Krasnovarski'ye, Kafkasya'dan Urallar'a kadar bütün

Rusya işçilerince biliniyor. Şimdi ihtiyacımız olan şey tüm bu çalışmayı tek bir parti çalışması içinde birleştirmektir... Amatörlük artık yetti! Ortak eyleme geçmek için, ortak bir parti programı hazırlamak, partimizin taktiklerini ve örgütlenmesini beraberce tartışmak için yeterli olgunluğa erdik."[6]

Sosyalistlerin birliğini sağlayabilmek için merkezi görev bütün Rusya için bir gazete çıkarmaktı:

"En acil görevimiz, bütün yeni gruplar ile yukarıdan bağlantılı, düzenli bir parti organı kurmak olmalıdır."

"Önümüzdeki dönemin tamamı boyunca sosyal demokratların tüm faaliyetinin bu amaca yönelmesi gerektiğine inanıyoruz. Böyle bir organ olmadan yasal çalışma dar bir şekilde 'amatörce' kalacaktır. Eğer belirli bir gazetede doğru bir biçimde temsil edilmesi örgütlenemeyecek olursa, partinin kurulması büyük ölçüde boş sözler olarak kalacaktır. Merkezi bir organ tarafından birliği sağlanmayan ekonomik mücadele Rus proletaryasının tamamının sınıf mücadelesi haline gelemez. Tüm siyasi konularda görüş belirtmeyi ve mücadelenin çeşitli örneklerine yön vermeyi bir bütün olarak başaramadan bir partinin siyasi mücadele vermesi olanaksızdır. Merkezi bir organda tüm bu sorunları tartışmadan, işleri yürütmek için gereken yöntemleri ve kuralları topluca değerlendiremeden her bir parti üyesinin tüm partiye karşı sorumluluğunu -merkezi bir organ aracılığıyla- saptayamadan devrimci güçlerin disiplinli bir şekilde örgütlenmesi ve devrimci tekniğin geliştirilmesi olanaksızdır."[7]

Lenin, aynı dönemde yazdığı *'Acil Bir Sorun'* adlı diğer bir yazıda ise, Marksistlerin ulusal bir partide bir araya getirilmesinin hareket içindeki işbölümünü geliştireceğini ve böylece verimliliği arttıracağını savunmuştur:

"Her bir parti üyesinin ya da değişik üye gruplarının partinin faaliyetinin değişik yanlarında uzmanlaşması -bazılarının yayınları çoğaltması, diğerlerinin bunları sınırdan geçirmesi, üçüncü bir kesimin bunları Rusya içinde dağıtması, dördüncüsünün bunları şehirlerde yayması, beşincisinin gizli toplantı yerleri bulması, altıncı birilerinin para toplamaları, yedincilerin hareket hakkında haberleşme ve tüm bilgi aktarımını sağlaması, sekizincilerin ise ilişkileri sürdürmeleri vb. vb.

gerekiyor. Bu şekilde uzmanlaşmanın daha büyük ölçüde kendini sınırlamayı gerektirdiğini, mütevazi, göze çarpmayan günlük işlerde daha çok yoğunlaşma yeteneği gerektirdiğini, eğitim çevrelerindeki olağan faaliyetten daha büyük gerçek kahramanlık gerektirdiğini biliyoruz.”[8]

Lenin’in planı iki gazete içeriyordu: İki aylık teorik bir dergi (daha sonraların *Zarya*’sı) ve hareketin örgütsel ve ideolojik olarak pekişmesini sağlayacak, daha geniş bir şekilde dağıtılacak iki haftalık bir gazete (*Iskra*).

“*Iskra*” neredeyse sönme noktasına nasıl geldi?

Lenin, Sibirya’dayken ikisi de sürgün olan Martov ve Potresov ile mektuplaşıyordu. Martov ve Potresov, ulusal gazete ve örgüt hakkında Lenin’in planlarına katılıyorlardı. Gazetenin geleceği hakkında uzun uzun mektuplaştılar: Kimlerin gazeteye yazı yazacağı, ne zaman basılacağı, şehirlere nasıl ulaştırılacağı ve bir dizi sorun üzerine gazetenin nasıl tavır alması gerektiği hakkında tartıştılar. Bu üçlü grup birçok bakımdan birbirlerine çok yakındılar, üçü de aynı yaşlardaydı (Potresov Lenin’den bir yaş büyük, Martov ise üç yaş küçüktü), üçünün de sürgün süreleri hemen hemen aynı zamanlarda bitiyordu, ve üçü de gazeteyi başlatmak amacıyla yurt dışına gidecekti. Birbirlerine öylesine yakındılar ki, Lenin kendilerine ‘üçlü ittifak’ adını takmıştı.

Üçü de Plehanov’a ustaları gözü ile bakıyorlardı. Ancak, Ağustos 1900’de ‘Rus Marksizmi’nin babası’ ile yaptığı görüşme Lenin için kötü bir şok oldu. Olayı burada aktarmanın önemi var çünkü bu olay Lenin’in sonraları uzun yıllar boyunca kendi içinde zapt ettiği duygusal yanı hakkında bazı ilginç şeyleri açığa çıkarıyor. Aynı zamanda bu olay Lenin’in Plehanov, Akselrod ve Zasuliç gibi Rus Marksizminin öncü nesli ve eski ustaları ile ilerideki ayrılığının ipuçlarını taşıyor.

Lenin bu görüşmeyi uzun bir özel raporda anlatır (Toplu Eserlerin 18 sayfasını kapsar). Krupskaya, Martov ve bazı diğer yakın taraftarlara hitaben yazdığı bu rapora *‘Kıvılcım’ Nasıl Az Daha Sönüyordu?* başlığını koymuştur. (Lenin burada kelime oyunu yaparak *Iskra*’yı kasteder -*Iskra* kıvılcım demektir.)

Karşılaştıklarında, Lenin’e göre Plehanov:

“Şüpheci, güvenmez, ve kendini daima son derece haklı sanan birisiydi. İhtiyatlı davranmaya çalıştım ve tüm ‘nazik’ konulardan uzak durdum, ancak kendi kendime uyguladığım bu sınırlama beni çok zor durumda bıraktı... Derginin taktikleri konusunda da ‘anlaşmazlık’ oldu ve Plehanov başından sonuna kadar tam bir tahammülsüzlük, başka insanların düşüncelerini anlama yeteneksizliği ya da niyetsizliği ve doğrusunu söylemek gerekirse, samimiyetsizlik sergiledi.”’[9]

Struve'nin 'ekonomizm'i ortaya çıkmaya başladığı zamanlarda Plehanov ona karşı da duyarsız ve yanlış davranmıştı. Ancak Plehanov bunu kabul etmek niyetinde değildi. Lenin, raporunda bu konuda şöyle diyor:

"Biz, Struve'ye karşı mümkün olan her türlü hoşgörünün gösterilmesi gerektiğini, onun öyle gelişmesinden bizim kendimizin de bir bakıma suçlu olduğumuzu, çünkü Plehanov dahil hepimiz gerektiğinde (1895-1897) müdahale etmediğimizi alenen söyledik. Plehanov ise, konuya açıklık getirmeksizin, anlamsız sözlerle konuyu savuşturdu ve herhangi bir suçu olduğunu kabul etmeyi kesinlikle reddetti. Geleceğin müşterek editörlerinin yoldaşça sohbeti sırasında geçen bu diplomasi son derece tatsız oldu. 1895'de Struve'ye 'sataşma diye emredildiği' (kim emretmiş?) ve kendisine emredileni yapmaya alışık olduğu (sahi mi!) gibi bahanelerle kendini aldatması niye? 1897'de (Struve, amacının Marksizmin temel hedeflerinden birisini çürütmek olduğunu Noraye Slovo'da yazdığı zaman) ona karşı çıkmamasının nedeni olarak aynı dergide işbirliği yapanlar arasındaki polemikleri asla tasavvur edemeyeceği (ve etmeyeceği) iddiasıyla kendini aldatması niye? Bu samimiyetsizliği son derece sinir bozucu buldum.[10]

Öte yanda Lenin, bir taraftan gazetenin devrimci Marksizmin şaşmaz savunucusu olması gerektiğini öne sürerken, aynı zamanda gazeteyi liberaller, 'ekonomistler' ve revizyonistler ile polemiğe açmak taraftarıydı. Hazırladığı yazı kurulu bildirisinde yayınların amaçlarını ve programını açıklıyordu.

"Bu bildiri (Plehanov'a göre) 'oportünist' bir anlayışla yazılmıştı -kurul üyeleri arasında polemiğe izin veriyordu, alçak gönüllüydü, 'ekonomist'lerle anlaşmazlıkları barışçı bir şekilde çözümleme olanağına ver bırakıyordu. Bildiri, hepimizin partiye bağlı olduğumuzu ve partinin birliği için çalışma arzumuzu vurguluyordu."[11]

Lenin, Struve ve Tugan-Baranovski'yi dergiye yazı yazmaya davet etmek taraftarıydı. Ancak Plehanov, aksi görüşleri dahil etmeye tümüyle karşıydı ve 'müttefiklere karşı "çirkinlik sınırlarına kadar varan (onların casus olduklarından şüphelenen, onları dolandırıcılık ve yalancılıkla suçlayan ve böyle 'hainleri kurşunlamakla bile tereddüt etmeyeceğini iddia eden, vb.)" bir düşmanlık sergiledi.[12]

Plehanov, Akselrod ve Zasuliç bu görüşmeden birkaç gün sonra iki nesil arasında bir anlaşmaya varabilmek için Lenin ve Potresov'la bir araya geldiler. Gergin ilişkiler bu defa açık anlaşmazlığa dönüştü. Plehanov'un sonsuz hakimiyet sağlama arzusu son derece açıktı, ancak 'diplomatik bir şekilde' başlamayı uygun gördü:

"...Kendisinin yazı vermekle yetinmesinin, sıradan bir yazar olmasının daha iyi olacağını, çünkü aksi takdirde sürekli sürtüşme olacağını, kendi görüşlerinin bizim görüşlerimizden besbelli farklı olduğunu, partimizi ve görüşlerimizi anladığını ve saygı duyduğunu ancak bunlara kendisinin katılamayacağını söyledi. Dolayısıyla, yazı kurulunun bizlerden oluşmasının, kendisinin ise yazı vermesinin daha iyi olacağını söyledi. Bunu duyunca biz çok şaşırdık, gerçekten şaşırdık, ve bu öneriye karşı tartışmaya başladık."

Lenin ve arkadaşları Plehanov'un yazı kurulunda yer alması için ısrar edince bu defa Plehanov, kasıtlı bir şekilde, altı kişilik yazı kurulunda (eskilerden Plehanov, Akselrod ve Zasuliç; gençlerden Lenin, Martov ve Potresov) oylamanın nasıl sonuçlandırılacağını sordu. Bunun üzerine Vera Zasuliç, herkesin bir oyuna karşılık Plehanov'un iki oyu olmasını önerdi.

"Bunun ardından Plehanov yönetim dizginlerini eline aldı ve başyazar havasıyla hiçbir itiraza tahammül göstermeyen bir eda içinde oradakileri gruplara bölmeye ve ona-buna yazacakları makaleleri vermeye başladı. Biz, sersemletilmiş gibi orada oturakaldık; ne olup bittiğini kavrayamadan ardı ardına her bir şeye razı olduk. Aptal yerine koyulduğumuzun farkına vardık."[13]

"Plehanov'a 'tutkunluğum' bir anda siliniverdi, inanılmayacak kadar gücendiğimi ve darıldığımı hissettim. Hayatımda hiç ama hiçbir zaman bir başka insana böylesine içten bir şekilde saygı göstermemiş, hiçbir insanın önünde böyle 'aciz' durmamıştım ve bundan önce hiçbir zaman böylesine acımasızca 'tekme' yememiştim. Evet, olan tam buydu, gerçekten tekmelenmiştik."[14]

Lenin, Plehanov'un otoriter tavrına karşı kendisinin ve Potresov'un tepkisini derin bir kızgınlıkla şöyle anlatır:

"Öfkemizin haddi hesabı yoktu. İdealimiz yerle bir edilmişti; idealimizi tahttan düşürülmüş tanrı gibi dalga geçercesine ayaklarımız altında çiğnedik. Ona karşı söylemediğimiz şey kalmadı. Karar aldık; bu böyle devam edemez. Bu şartlar altında onunla birlikte çalışmak istemiyoruz, çalışmayacağız, çalışamayız. Elveda dergi! Her şeyden vazgeçip Rusya'ya döneceğiz, orada en başından tekrar başlayacağız ve kendimizi gazete ile sınırlayacağız. Yoldaşça ilişkileri anlamayan ve sürdüremeyen bu adamın elinde alet olmayacağız. Editörlüğü kendimiz üstlenmeye cüret edemedik; üstelik, buna şimdi kalkışmak son derece iğrenç olurdu çünkü, aslında editörlükte gözümüz var gibi görünecek, bizim de daha az da olsa gerçekten mevki düşkünü, kariyerist olduğumuz ve gösteriş meraklısı olduğumuz sanılacak... O gece ne hissettiğimizi -o karmakarışık, yüklü, şaşkın düşüncelerimizi- yeterince anlatabilmek çok zor.

"Ve bunların hepsi bizim önceden Plehanov'a olan delicesine tutkunluğumuz yüzünden. Eğer böylesine tutkun olmamış olsaydık, ona daha serinkanlı, daha aklı başında bir şekilde yaklaşsaydık, yazdıklarını daha nesnel bir gözle okumuş olsaydık ona karşı tavrımız daha değişik olurdu ve kelimenin tam anlamıyla, böylesine bir felaket gelmezdi başımıza... Hayatımızın en acı dersini almış olduk, son derece acı, son derece merhametsiz. Genç yoldaşlar yaşlı bir yoldaşa duydukları buruk sevgiden dolayı ona 'nezaket gösterirler -fakat o aniden bu sevgiyi entrika havasına sokar... (Ona) kapılmış genç, sevdiğinden acı bir ders görür- artık tek tek herkesi 'duygusuzca' dikkate almayı, duygularını saklı tutmayı öğrenir. O gece buna benzer pek çok acı laf ettik kendi kendimize."[15]

Bu olay hayatı boyunca Lenin'in hareket içindeki herhangi bir hiyerarşiye, hareketin liderlerinin herhangi bir zorba tavrına ve bu liderlerin geçmişlerindeki hatalarını dürüst olmayan bir şekilde örtbas etmelerine niye nefret duyduğunu gösterir. Lenin artık kendisi bir lider olmak için kolları sıvamıştır. Aynı zamanda bu olay Lenin'e gelecekteki ittifaklarında ve kavgalarında hiçbir zaman kişisel ve siyasi yanları birbirine karıştırmamayı öğretir -artık kendi doğasının duygusal yanını disiplin altında tutmayı öğrenmiştir.

Olanları en yakın arkadaşlarımız dışında hiç kimseye anlatmamayı aramızda kararlaştırdık... Dışarıdan bakınca sanki hiçbir şey olmamış gibiydi... fakat içeride uyum bozulmuştu, mükemmel kişisel ilişkiler yerine

‘barış istiyorsan, savaşa hazır ol’ cinsinden kuru iş ilişkisine benzer ilişkiler sürdü.”[16]

Lenin’in bir daha hiçbir yazısında tekrarlamadığı bu olay sadece geleceğin kişisel anlaşmazlıklarının -Lenin ile Plehanov (ve onun yakın arkadaşları Akselrod ve Zasuliç) arasındaki anlaşmazlıkların habercisi olmakla kalmadı, aynı zamanda ‘Rus Marksizminin Babası’nın gerçek temel zayıflığını gösterdi. Bunun başlıca olası nedeni herhangi gerçek mücadele hareketinden uzak yalnızlık yıllarıdır. Krupskaya bunu şöyle dile getirir:

“Plehanov’un kaderi trajikti. Onun işçi hareketine teorik alandaki hizmeti çok büyüktü. Fakat yılların göçmenliği onu etkilememiş değildi -bu yıllar onu Rusya’daki gerçek hayattan ayrı bıraktı. Geniş kitlelerin işçi hareketi ancak o yurt dışına çıktıktan sonra gelişti. Plehanov çeşitli partilerin temsilcileriyle, yazarlarla, öğrencilerle ve hatta tek tek işçilerle görüştü fakat ne Rus işçi kitlelerini gördü, ne onlarla çalıştı, ne de onların hislerini paylaştı. Rusya’dan ne zaman hareketin yeni biçimlerinin üstündeki örtüyü kaldıran ve perspektiflerinin kavranmasını sağlayan bir mektup çıkagelse, Vladimir İlyiç, Martov ve hatta Vera Ivanovna bu mektupları tekrar tekrar okurlardı: Vladimir İlyiç ondan sonra uzun süre odada aşağı yukarı gezinir, bir türlü uyuyamazdı. Cenevre’ye taşındıktan sonra ben bu tür mektupları Plehanov’a göstermeye çalıştım fakat onun tepkisi beni hayretler içinde bıraktı; ne yapacağını bilemez gibi baktı ve yüzünü şüpheli bir eda kaplar gibi oldu. Arkasından bu mektuplardan hiçbir zaman söz etmedi... Önceleri bu beni biraz gücendirdi; fakat sonradan onun bu tavrının nedenlerini düşünmeye başladım. Plehanov Rusya’dan ayrılalı çok olmuştu ve her bir mektubun göreli değerini kavramaya ve satırlar arasında bir sürü şeyler okumayı mümkün kılan o -deneyimle şekillenen- ölçü onda yoktu.

“Iskra’ya sık sık işçiler gelirdi ve tabii ki hepsi Plehanov’u görmek istiyorlardı. Plehanov’la görüşebilmek bizle ve Martov’la görüşmekten çok daha zordu, fakat bir işçi onunla görüşmeyi başarabilse bile kafasının karıştığını hissederek ayrılırdı. İşçi, Plehanov’un fevkalade zekâsıyla, bilgisiyle ve yaratıcılığıyla büyülenir ancak ayrılırken kendisiyle bu fevkalade teorisyen arasında ne kadar büyük bir uçurum olduğundan başka

bir şey hissetmez gibi görünürdü. Kendi söylemek istediği ya da danışmak isteyeceği şeylerden tek bir kelime etmeden ayrılırdı.

"Eğer işçi Plehanov'la anlaşmayacak ve kendi düşüncesini açıklamaya çalışacak olursa, Plehanov kızmaya başlardı, 'senin anan, baban daha çoluk çocukken ben...'

"Tahmin ederim göçmenliğinin ilk yılları böyle değildi, fakat 1900'lerin başından itibaren Plehanov, Rusya'yı doğrudan hissedebilme yeteneğinin tümünü artık kaybetmişti. 1905'te ise Rusya'ya gitmedi."[17]

Troçki de Plehanov'un koşullarını çok iyi açıklıyor:

"Plehanov artık bir gerileme dönemine girmişti. Onun gücünü zayıflatan şey tam da Lenin'e güç katan şeydi -devrimin yaklaşması. Plehanov'un faaliyetinin tümü hazırlık ve teori günlerinde kalmıştı. Mükemmel bir Marksist propagandacı ve polemikçiydi, ama proletaryanın devrimci politikacısı değildi. Devrimin gölgesi yaklaştıkça Plehanov'un rağbetten düştüğü daha da belli oldu. Kendisi de bunun farkındaydı ve gençlere sinirlenmesinin nedeni buydu."[18]

Plehanov'un tam tersine Lenin, Rus işçilerinin hayatlarını ve mücadelesini biliyor ve anlıyordu.

Lenin’in olağanüstü özgüveni

Plehanov’la arasındaki şiddetli anlaşmazlık Lenin’in iradesi ve kendine güveninin ilk sınavı olmuştur.

Lenin kadar kendine güvenen, niyetli ve ısrarlı bir devrimci belki de hiç olmamıştır. Yazılarında en sık tekrarladığı kelimelerin ‘usanmaz’ ve ‘uzlaşmaz’ olması herhalde çok şey gösterir. Her şeyden öte, Lenin’in sarsılmaz bir iradesi vardır. Lunaçarski’nin *Devrimci Silüetler’*de dediği gibi. “Onun karakterinin hâkim yanı, yaradılışının yarısını oluşturan özelliği, iradesidir: En acil görev üzerinde kendisini yoğunlaştırabilen son derece sıkı, son derece kuvvetli, fakat güçlü idrakinin çizdiği sınırın ötesinde hiçbir zaman kaybolmayan ve her bir sorunu kocaman, dünya çapındaki bir siyasi zincirin halkası gibi doğru yerine oturtan bir irade.”[19] Rusçada özgürlük ve iradenin aynı kelime olması oldukça anlamlıdır.

Lenin’in hayat tarzı disiplin, düzen ve sabırla kendine hakim olma örneğidir. Gorki onu “kişisel olarak iddiasız, sigara, içki içmez, sabahtan akşama kadar karışık, zor işlerle uğraşır, kendisine doğru dürüst bakmaktan aciz” diye tarif etmiştir.[20] Mektuplarında Lenin hiçbir zaman etrafından bahsetmezdi -ister hapishanede, ister Sibirya’da, Cenevre’de, Paris’te veya Londra’da olsun, sözünü ettiği şey her zaman için işi olmuştur. Yazdığı en kişisel şey ancak günlük faaliyetinin kısa bir özeti olmuştur. Bir defasında ailesi, Sibirya’dan hiçbir şey yazmıyor diye şikayet ettiğinde Krupskaya buna şöyle cevap vermiştir: “Volodya, hayatın olağan yanları hakkında yazmaktan gerçekten aciz.”[21]

Potresov’un 1927’de yazdığı düşmanca bir biyografide her şeye rağmen itiraf ettiği gibi, “ve gene de... yakınındaki hepimiz... Lenin’i sadece bilgisi, kafası ve çalışma yeteneği ile değil, aynı zamanda davaya olağanüstü adanmışlığı, kendisini tamamen vermeye her zaman hazır oluşuyla, en tatsız görevleri kabul etmeye daima hazır olması ve bunları en büyük ihtimam ve başarıyla yerine getirmesi ile takdir ederdik.”[22]

Troçki, bir defasında Vera Zasuliç’in Lenin’e şöyle dediğini aktarır: “George (Plehanov) bir tazıdır -bir şeyi bir süre için silkeler ama sonra vazgeçer; oysa sen bir buldogsun- sen öldürürcesine yakalıyorsun.” Bu sözleri Troçki’ye anlattıktan sonra Vera Zasuliç şunu ilave eder: “Bu Lenin’in çok hoşuna gitti -memnuniyetle, ‘öldürürcesine’ diye tekrarladı.[23]

Akselrod (Rus Marksizmi'nin kurucularından ve sonraların önde gelen bir Menşeviği) ile Uluslararası Sosyalist Büro'nun bir üyesi arasında geçen şu sözler çok aydınlatıcı:

"Uluslararası Sosyalist Büro üyesi: 'Yani, bütün bu bölünmeler, kavgalar ve skandallar tek bir insanın işi mi diyorsun? Nasıl olurda tek bir insan bu kadar etkili ve tehlikeli olabilir?"

Akselrod: "Çünkü, gününün yirmidört saatini devrime adayan, aklından devrimden başka bir şey geçmeyen, uykusunda bile devrimden başka bir şeyin rüyasını görmeyen başka bir insan daha yok. Gel de uğraş böyle birisiyle."[24]

Son olarak, yakın arkadaşı Alman devrimcisi Clara Zetkin'e Lenin'in şu sözlerini hatırlayalım:

"Devrim güderin yoğunlaşmasını ve çoğalmasını gerektirir. Hem kitlelerin hem de bireylerin. D'Annunzio'nun sefahatini yaşayan kadın ve erkek kahramanlarınınki gibi, sefahat ortamına tahammülü yoktur. Cinsel yaşamda ahlaksızlık burjuvadır, çürümenin göstergesidir. Proletarya yükselen bir sınıftır. Bir uyuşturucunun ya da uyarıcının verdiği sarhoşluğa ihtiyacı yoktur. Ne cinsel aşırılığın ne de alkolün vereceği en ufak bir sarhoşluğa. Kapitalizmin ayıbını, pisliğini, vahşetini unutmamalıdır, unutmayacaktır. Savaşmak için en güçlü itkiyi sınıfın konumundan ve komünist idealden alır. Berraklık, berraklık ve yine berraklığa ihtiyacı vardır. Ve tekrar ediyorum, gücümüzü zayıflatmak, israf etmek, mahvetmek yok. Özkontrol ve özdisiplin kölelik değildir, aşkta bile."[25]

4
"Ne Yapmalı?"

Rus sosyal demokrasisinin önündeki örgütsel görevler üzerine Lenin birkaç yıldır aklından geçirdiklerini 1902 yılında *Ne Yapmalı?* adlı çok önemli bir kitapta topladı. Bu kitap “üç sorunu” ele alıyordu - “gerekli siyasi ajitasyonun karakteri ve başlıca içeriği; örgütsel görevler; militan ve tüm Rusya çapında bir örgütün aynı anda çeşitli taraflardan inşasının planı.”[1]

Sendikal ve sosyalist bilinç arasındaki fark

Lenin'in "gerekli siyasal ajitasyonun karakteri ve başlıca içeriği" hakkındaki görüşleri onun sendika siyaseti ve sosyalist siyaset arasındaki farkı çözümlemesine doğru gelişti. Bunu şöyle dile getiriyordu: "Tüm ülkelerin tarihi göstermiştir ki, işçi sınıfı yalnızca kendi çabasıyla ancak sendikal bilinç geliştirebilir, yani sendikalarda birleşmek, işverenlere karşı mücadele vermek, gerekli işçi yasalarını geçirmesi için hükümeti zorlamaya çalışmak vb. gerektiği inancı."[2]

Diğer sayfalarda ise şunları der:

"İşçi sınıfı hareketinin kendiliğinden gelişmesi onun burjuva ideolojisine tabi olmasına yol açar... çünkü kendiliğinden işçi sınıfı hareketi sendikacılıktır, Nur-Gewerkschaftlerei'dir ve sendikacılık işçilerin burjuvazi tarafından ideolojik olarak esir edilmesi demektir."[3]

"Kendiliğinden hareket, asgari direniş çizgisindeki hareket, neden burjuva ideolojisinin egemenliğine yol açıyor diye soracaktır okuyucu. Şu basit sebeple ki, burjuva ideolojisi sosyalist ideolojiden köken olarak çok daha eskidir, gelişiminin daha ileri bir düzeyindedir ve emrinde ölçülemeyecek kadar daha çok yayılma aracı vardır.'"[4]

"Bu yüzden görevimiz, sosyal demokrasinin görevi, kendiliğimdenlikle mücadele etmek, işçi sınıfı hareketini burjuvazinin kanadı altına girmek için verdiği bu kendiliğinden, sendikacı uğraştan çevirmek ve devrimci sosyal demokrasinin kanadı altına almaktır."[5]

Devamla:

"Siyasal sınıf bilinci işçilere ancak dışarıdan götürülebilir; yani, ekonomik mücadelenin, işçilerle işveren arasındaki ilişkiler alanının dışından. Bu bilgiyi edinmenin olanaklı olduğu tek alan, tüm sınıfların ve katmanların devlet ve hükümet ile ilişkileri alanı, tüm sınıfların arasındaki karşılıklı ilişkiler alanıdır."[6]

Şüphesiz Lenin'in bu ifadeleri, kendiliğindenlik ve bilinç arasındaki farkı abartıyor. Çünkü aslında kendiliğindenliği bilinçten tamamen ayırmak

mekanik olur ve diyalektik değildir. Daha ilerde göreceğimiz gibi Lenin başka yazılarında bunu kabul etmiştir. Saf kendiliğindenlik yoktur - “her ‘kendiliğinden’ hareketin içinde bilinçli önderliğin ve disiplinin daha tam gelişmemiş unsurları vardır.”[7] En küçük grevde bile, eksik ve gelişmemiş de olsa bir önderlik vardır.

1899’un sonunda yazdığı *Grevler Üzerine* başlıklı bir yazısında Lenin daha sonra *Ne Yapmalı?*’da kendiliğinden sınıf mücadelesi ve sosyalist bilinç arasındaki ilişki üzerine söyledikleriyle açıkça çelişir, ilk yazısında örneğin şöyle demiştir:

“Her grev çok etkin bir şekilde işçinin aklına sosyalizme dair düşünceleri, sermayenin zulmünden kurtulmak için tüm işçi sınıfının mücadelesi düşüncelerini getirir.”[8]

“Grev işçilere, işverenin gücünün ve işçilerin gücünün ne olduğunu anlamalarını öğretir; sadece kendi işverenini veya hemen yanı başındaki kendi işçi arkadaşlarını değil, bütün işverenleri, kapitalistler sınıfının tümünü ve işçi sınıfının tümünü düşünmeyi öğretir.”[9]

“Üstelik grev, sadece kapitalistlerin değil, hükümetin ve yasaların ne olduğu konusunda da işçilerin gözünü açar.”[10]

Kendiliğindenlik ve bilincin mekanik bir şekilde karşı karşıya konmasının mantığı, partiyi, işçi sınıfı önderliğini, mücadele içinde ortaya çıkmış fiili unsurlardan tamamiyle ayırmaktır. Bu anlayış, kendiliğinden mücadelenin ortaya çıkarabileceği her soruna partinin bir cevabı olduğunu varsayar. Savaşa hazır bir sürü insanın körlüğü, daha önceki bir avuç insanın âlimliğinin mutlaklığının öbür yüzüdür.

Genel olarak, ekonomik ve siyasi mücadelenin ikiye bölünmüşlüğü Marx’a yabancıdır. Bir ekonomik talep eğer sadece bir kesimin talebiyse, Marx bunu ‘ekonomik’ diye tanımlar. Ancak, eğer bu aynı talep devlete yöneltilmişse bu defa ‘siyasi’ olur:

“Belli bir fabrikada veya hatta belli bir işkolunda grevler vb. atacılığıyla tek tek kapitalistlerden daha kısa bir işgünü kazanma girişimi saf ekonomik bir harekettir. Öte yandan, 8 saatlik işgünü vb. yasasını kazanmayı hedefleyen hareket siyasi bir harekettir. Ve bu şekilde işçilerin ayrı ayrı ekonomik hareketlerinden her yerde siyasal bir hareket gelişir, yani çıkarlarını genel bir biçim içinde zorlama hedefi olan, genel olarak

toplumsal cebir gücüne sahip bir biçim içinde, bir sınıf hareketi... İşçi sınıfının hakim sınıfların karşısına bir sınıf olarak çıktığı ve dışardan baskı ile onları zorlamaya çalıştığı her hareket siyasi bir harekettir."[11]

Çoğu zamanlar ekonomik (kısmi) mücadeleler siyasi (sınıf çapında) mücadelelere sebep olmaz, ancak ikisi arasında Çin Şeddi de yoktur ve zaman zaman bazı ekonomik mücadeleler siyasi mücadelelere dönüşebilir.

Lenin'in *Ne Yapmalı?*'da, örgütlenmeyi mekanik bir şekilde abartacak kadar bir tarafa doğru 'değneği bükmesi' her şeye rağmen örgütsel faaliyet açışından oldukça yararlı olmuştur, çünkü dört-beş yıllık bir süredir Rusya'daki Marksistler işçi sınıfında, fabrika düzeyinde mücadele etme isteğini yükseltmişlerdi, oysa şimdi kitlelerin hiç değilse siyasal bilinci olan kesiminde siyasal eylem isteğini yükseltecek adım gerekliydi.

Demokrasi ve sosyalizm mücadelesi

Lenin'in 'hareketin örgütsel görevleri' üzerine yazılarının tümünde var olan tema devrimci sosyalistlerin zulme karşı her hareketi, sadece ekonomik değil, siyasi ve kültürel ve sadece işçilerin değil, toplumun ezilen her kesiminin hareketini desteklemesi gerektiğidir.

"Kırsal alanlardaki yöneticiler ve köylülerin kırbaçlanması, şehirlerde rüşvet alan memurlar ve polisin 'sıradan halka' karşı muamelesi, açlığa karşı mücadele ve halkın aydınlanma ve bilgi için verdiği uğraşın gördüğü baskı, vergi zorbalığı ve dini mezheplere karşı zulüm, öğrencilerin ve aydınların gördüğü aşağılayıcı muamele - bütün bunlar ve zorbalığın binbir başka benzer ifadesi, her ne kadar 'ekonomik' mücadele ile doğrudan ilişkili olmasalar bile, genel olarak siyasi ajitasyon ve kitleleri siyasi mücadeleye çekmek için genel olarak, daha az genişlikte uygulanabilir araç ve fırsatları temsil ederler."[12]

"İşçiler, hangi sınıfı etkilediğini gözetmeksizin zorbalığın, baskının, şiddetin ve kötü muamelenin her türlüsüne cevap vermek üzere eğitilmedikçe - üstelik, herhangi bir bakış açısıyla değil, sosyal demokratik bakış açısıyla cevap vermek üzere eğitilmedikçe- işçi sınıfı bilinci gerçek siyasi bilinç olamaz."[13]

Bu zorbalıklar teşhir edildiği takdirde:

"En geri işçi, öğrencilere ve dini mezheplere, köylülere ve yazarlara, kendi hayatının her adımında kendisine zulmeden ve ezen aynı karanlık güçler tarafından körü muamele ve hakaret edildiğini anlayacak veya hissedecektir. Bunu hisseden işçi tepki göstermek için karşı konulmaz bir istek ile dolacak ve bir gün sansür memurunu yuhalayacak, bir başka gün bir köylü ayaklanmasını merhametsizce bastırmış bir valinin evinin önündeki gösteriye katılacak, diğer bir gün ise Engizisyon'un işini yapan cüppeli jandarmalara bir ders verecektir, vb."[14]

Lenin'in 1903'de dini mezheplerin üyeleri için (ki, Rusya'da bunların sayısı 10 milyonun üzerindedir) özel bir yayın çıkarmayı önermesi, bu tüm ezilenleri destekleme anlayışındandır. İkinci Kongre'ye şu kararı sunmuştur.

“DİNİ MEZHEP ÜYELERİ İÇİN YAYIN ÇIKARILMASI ÜZERİNE KARAR TASLAĞI:

Rusça’daki mezhep hareketinin birçok yönüyle Rusya’daki demokratik akımlardan birini oluşturduğunu göz önüne alarak İkinci Kongre, bunları sosyal demokratik etki alanı içine almak üzere mezhep üyeleri arasında çalışmanın gereğine tüm parti üyelerinin dikkatini çeker. Kongre, deneme olarak Yoldaş Bonch-Bruyevich’in(*) Merkezi Organın yazı kurulunun denetimi altında ‘Mezhep Taraftarları Arasında’ başlıklı popüler bir gazete çıkarmasına izin verir ve Merkez Komite ve Merkezi Organ yazı kuruluna, bu gazetenin başarıyla yayınlanmasını sağlamak üzere ve düzgün işlemesi için tüm koşulları yaratmak üzere gerekli önlemleri almasını emreder.”[15]

Böylece, dini mezhep üyelerine yönelik Rassvet (Şafak) adında bir gazete başlatılmıştır. İlk sayısı Ocak 1904’de çıkmış ve aynı yılın Eylül ayına kadar her ay çıkmaya devam etmiştir. Dini mezhepler arasındaki faaliyetin büyük sosyalist değeri olmuştur. İşçi sınıfı bölgelerinin nasıl Rum Ortodoks kilisesine muhalif dini mezheplerle dolu olduğunu görmek için Troçki’nin otobiyografisini okumak yeterlidir. Bu muhalefet, genelinde, siyasal anlamlar kazanmıştır.[16]

Baskının her türlüsüne tepki göstermek gereği üzerine Lenin bir devrimci sosyal demokratı bir sendika sekreteri ile karşılaştırarak şöyle der:

“Herhangi bir işçi sendikasının, örneğin bir İngiliz sendikasının sekreteri işçilere ekonomik mücadeleyi sürdürmekte daima yardım eder, fabrikadaki suistimalleri teşhir etmekte yardım eder, greve çıkmak ve grevdeki işyerinin önünde grev gözcüsü bulundurmak (yani belli bir fabrikada grev başlatıldığı yolunda herkesi uyarmak) konusunda yardım eder, özgürlüğünü kısıtlayan yasaların ve önlemlerin haksızlığını anlatır, burjuva sınıfların üyelerinden oluşan hakem mahkemeleri yargıçlarının taraflılığını anlatır vb. Tek kelimeyle, her sendika sekreteri işverenlere ve hükümete karşı ekonomik mücadeleyi yürütür ve yürütülmesine yardım eder... Sosyal demokratın ideali bir sendika sekreteri gibi olmak değil, nerede ortaya çıkarsa çıksın, hangi halk katmanını veya sınıfını etkiyecek olursa olsun zorbalığın ve baskının her ifadesine tepki gösterebilen, bütün bu ifadeleri genelleştirip polis şiddetinin ve kapitalist sömürünün tek bir tablosunu çizebilen, sosyalist inançlarını ve demokratik taleplerini herkesin önüne

koyabilmek için ve proletaryanın kurtuluş mücadelesinin dünya tarihindeki önemini herkese açıklayabilmek için ne kadar küçük de olsa her olaydan yararlanabilen halk önderi olmak olmalıdır.”[17]

Yüksek derecede merkezileşmiş bir profesyonel devrimciler örgütünün gereği

Sosyal demokrasinin ihtiyaç duyduğu örgütlenme biçimleri siyasal görevlerinin içeriğince belirlenir. Hareketin yeni görevleri her şeyden önce, Lenin'in *Kustarichestvo* -ilkel 'el yordamıyla örgütlenme yöntemi'- dediği şeye karşı ölümcül bir mücadele vermekti. 1894-1901 dönemindeki tipik Marksist eğitim çevresini Lenin şöyle anlatır:

"Bir öğrenci çevresi işçilerle temas kurar ve işe başlar -hareketin eski üyeleri ile hiçbir ilişki kurmaksızın, devrimci faaliyetin çeşitli yönlerini hiç örgütlemeksizin ve belli bir dönemi kapsayan herhangi bir sistematik faaliyet planı yapmaksızın-. Zamanla bu çevre, propagandasını ve ajitasyonunu genişletir; faaliyetiyle oldukça geniş bir işçi kesiminin ve aydınlardan belli bir kesimin sempatisini kazanır, bunlardan para sağlar ve aralarında 'komite'ye yeni genç insan gruplarını kaydeder. Komite'nin çekim gücü büyür, faaliyetinin alanı genişlet, ve komite bu faaliyetini oldukça kendiliğinden bir şekilde genişletir.

"Artık, başka devrimci gruplarla ilişki kuracak, yayın üretecek, yerel bir gazete yayınlamak üzere işe girişecek, bir gösteri düzenlemekten bahsetmeye başlayacak, ve sonunda açık savaşa yönelecektir (bu, duruma göre, ilk ajitasyon bildirisini yayınlamak, bir gazetenin ilk sayısını çıkarmak, ya da ilk gösteriyi örgütlemek şeklinde olabilir). Bu tip eylemlere girişmek genellikle derhal ve tam bir fiyaskoyla sonuçlanır, çünkü bu açık savaş, uzun ve inatçı bir mücadele için sistematik, dikkatle düşünülmüş ve adım adım hazırlanmış bir planın sonucu değil, sadece geleneksel eğitim çevresi faaliyetinin kendiliğinden bürümesi sonucu olmuştur."[18]

"Bu çeşit savaşı, sopalarla silahlanmış bir köylü kitlesinin modern orduya karşı savaşı ile karşılaştırmamak elde değil. Savaşçıların hiçbirinin eğitimden geçmiş olmamalarına rağmen genişleyen, büyüyen ve zaferler kazanan bu hareketin canlılığına şaşırmamak elden gelmez. Doğrudur, tarihsel bir bakış açısıyla bakıldığı zaman, teçhizatın ilkelliği önceleri sadece kaçınılmaz değil, geniş çapta savaşçı toplayabilmenin bir koşulu olarak meşrudur, ancak ciddi savaş harekatları başlar başlamaz (ki, aslında bunlar 1896 yazının grevleri ile başlamıştır) mücadele örgütümüzün noksanları giderek artan bir şekilde kendini göstermiştir."[19]

Ayrıca, hareketin amatör karakteri, çökertici polis baskınlarına kendini açık bıraktırmıştır.

"Hükümet çok geçmeden kendini mücadelenin yeni koşullarına uyarladı ve mükemmel bir şekilde donatılmış provokatör, casus ve jandarma birliklerini iyice yerleştirmeyi başardı. Baskınlar öylesine sıklaştı, o kadar çok insanı kapsadı ve yerel eğitim çevrelerini öylesine baştan başa temizledi ki işçi kitleleri kelimenin gerçek anlamıyla tüm önderlerini kaybetti, hareket şaşırtıcı derecede dağınık bir karakter kazandı ve faaliyette devamlılık ve tutarlılık sağlamak tamamen imkansızlaştı. Yerel önderlerin korkunç bir şekilde dağıtılması; eğitim çevreleri üyeliğinin tesadüfi karakteri; teorik, siyasi ve örgütsel sorunlarda eğitim noksanlığı ve dar bakış açısı -bunların hepsi yukarıda tarif edilen koşulların kaçınılmaz sonucudur. Olaylar öyle bir duruma vardı ki, bazı yerlerde işçiler, kendine hakim olamıyor ve sır tutamıyor diye aydınlara karşı güvenlerini kaybetmeye ve onlardan uzak durmaya başladılar; onlara göre, aydınlar çok dikkatsizdiler ve polis baskınına sebep oldu."[20]

Bunlar gerçekten ağır eleştiriler. Lenin, kendisi dahil hiç kimseyi esirgemiyor:

"Bu samimi sözlerden hiçbir faal işçi alınmasın, çünkü yetersiz eğitim söz konusu olduğunda ben bu sözleri herkesten önce kendime yöneltiyorum. Önüne çok geniş, her şeyi kapsayan görevler koyan bir eğitim çevresinde ben de çalıştım; ve hepimiz, o çevrenin bütün üyeleri, çok iyi bilinen bir sözü uyarlamak gerekirse, tarihin 'bize bir devrimciler örgütü verin, Rusya'yı altüst edelim' diyebileceğimiz bir anında amatörce davrandığımızı fark ettiğimiz zaman acıyla ve şiddetle bunun sıkıntısını çektik. O zaman duyduğum derin utancı hatırladıkça, devrimciliği karalayan ve görevimizin, devrimciyi amatörün seviyesine indirmek değil, amatörleri devrimcilerin seviyesine yükseltmek olduğunu anlayamayan bu sahte sosyal demokratlara karşı duygularım daha da şiddetleniyor."[21]

Lenin'in buradan çıkardığı sonuç, 'devamlılığı sürdüren istikrarlı bir önderler örgütü' kurulmasıdır:

“...böyle bir örgüt başlıca, devrimci faaliyete profesyonelce katılan insanlardan oluşmalıdır; otokratik bir devlette, böyle bir örgütün üyeliğini devrimci faaliyete profesyonelce katılan ve siyasi polis ile savaşma sanatında profesyonelce eğitilmiş insanlarla ne kadar sınırlarsak örgütü keşfetmeleri o kadar zor olacaktır.”[22]

Ancak hareketin profesyonel devrimcileri sadece öğrenci ve aydın çevreleri ile sınırlanmamalıdır:

“Yetenekli ve ‘ümit vaat eden’ bir işçi-ajitatör günde onbir saat fabrikada çalışmaya terk edilmemelidir. Deneyimini artırması, görüşünü genişletmesi ve jandarmaya karşı mücadelede hiç olmazsa birkaç yıl dayanabilmesi için ona parti tarafından bakılmasını, zamanında yeraltına çekilmesini ve faaliyet bölgesini değiştirmesini sağlamalıyız." [23]

Lenin’in Menşevik kamptaki muhalifleri daha sonradan onu, *Ne Yapmalı?*’da aydınları işçilerden daha üstün tutmakla suçladılar. Bu hiç de böyle değildir. Aslında, Lenin aydınları, ‘alışkanlıklarında dikkatsiz ve tembel’ olmakla suçlar. Fabrika hayatı disiplinine alışık işçilerin aksine, aydınların parti tarafından disiplin altına sokulması gerekecektir. Onların partideki rolü zaten geçicidir. “Aydınların rolü, aydınların arasından özel önderler çıkarmayı gereksiz kılmaktı.”[24]

Bir örgütlenme aracı olarak '*Iskra*'

Iskra'nın yayına başladığı andan itibaren Lenin, onun tüm Rusya'yı kapsayan, merkezileşmiş bir örgütün kurulması için bir silah olarak hizmet görmesi gerektiğini açıkça ortaya koydu. Nereden Başlamalı?'da (*Iskra*, sayı 4) Lenin'in 'gazetenin rolünün sadece düşünceler yayınlamak, siyasi eğitim yapmak veya siyasi müttefikleri sıralamakla sınırlı kalmaması' gerektiğini savunur:

"Gazete sadece kolektif propaganda ve kolektif ajitasyon aracı değil, aynı zamanda kolektif örgütlenme aracıdır. Bir benzetme yapmak gerekirse, bu son bağlamıyla gazete, planın dış hatlarını gösteren, inşaat işçileri arasındaki iletişimi kolaylaştıran, ve böylece işi paylaşmalarını ve örgütlü emek güçlerinin kazandığı ortak sonucu görmelerini sağlayan inşa halindeki bir yapının etrafındaki iskeleye benzetilebilir. Gazetenin yardımı ve aracılığı sayesinde sadece yerel faaliyete değil, düzenli genel faaliyete girişecek; üyelerini siyasi olayları dikkatli bir şekilde izlemek, bu olayların toplumun çeşitli katmanları üzerindeki önemini ve etkilerini değerlendirmek ve bu olayları devrimci partinin etkileyebilmesi için etkin yöntemler geliştirmek konusunda eğitecek kalıcı bir devrimci örgüt doğal olarak şekillenecektir. Her şey bir yana, gazeteye düzenli yazı temin etmek ve onun düzenli dağıtımını sağlamak gibi teknik görevler bile birleşik partinin, birbirleriyle daimi ilişkiler sürdürecek, olayların genel gidişini bilecek, tüm Rusya çapındaki faaliyet çerçevesinde ayrıntılı görevlerini düzenli bir şekilde yerine getirmeye alışacak, çeşitli devrimci eylemler örgütlemekteki güçlerini sınavdan geçirecek bir yerel ajanlar ağının oluşmasını gerektirecektir.

"Bu ajanlar ağı işte tam da bizim ihtiyacımız olan örgütün belkemiğini oluşturacak -sıkı ve detaylı bir işbölümü uygulayabilecek kadar geniş ve çok yönlü; her türlü koşullar altında, her 'ani yön değişikliği'nde ve her beklenmedik olay karşısında kendi faaliyetini istikrarla yürütebilecek kadar azimli; düşman tüm güçlerini bir noktada topladığı zaman bu güçlü düşmana karşı açık savaştan uzak durabilecek ama, öte yanda, düşmanın hantallığından yararlanabilecek ve hiç beklemediği bir anda ve hiç beklemediği yerden ona saldırabilecek kadar esnek bir örgüttür."[25]

Gelecekteki bir silahlı ayaklanmanın önderlerinin örgütleyicisi olarak gazete

Lenin'in yaratıcılığı gazeteyi sadece ajitatörler partisini örgütleme aracı olarak görmekle kalmadı. *Ne Yapmalı?*, gazetenin yerel ajanlar ağının çarlığa karşı ilerideki silahlı ayaklanmanın örgütlenmesinin tabanı olması gerektiğini savunur:

"Bu gazetenin etrafında oluşturulacak örgüt... zorlu devrimci 'buhran' dönemlerinde partinin şerefini, prestijini ve devamlılığını ayakta tutmaktan, ülke çapındaki silahlı ayaklanmaya hazırlanmaya, bunun zamanını saptamaya ve bunu yerine getirmeye kadar her şey için hazır olacaktır...(.) ...gözünüzün önünde bir halk ayaklanması canlandırın. Herhalde herkes şimdi bunu düşünmemiz ve hazırlamamız gerektiğini farkındadır. Ama nasıl? ...(.) ...ortak gazetenin kuruluşu ve dağıtımı esnasında oluşacak ajanlar ağı ayaklanma çağrısı için oturup beklemeyecek, bu ayaklanmanın başarılı olması için en yüksek olasılığı garantilemek üzere düzenli faaliyet sürdürecekler. Böyle faaliyet, işçi kitlelerinin en geniş katmanı ve otokrasiden hoşnutsuz tüm sosyal katmanları ile aramızdaki ilişkiyi güçlendirecek, ki bu bir ayaklanma için son derece önemli. İşte tam böyle bir faaliyet genel siyasi durumu doğru tahmin etme yeteneği ve dolayısıyla ayaklanma için doğru anı seçme yeteneğini edinmeyi sağlayacaktır. İşte tam böyle bir faaliyet tüm yerel örgütlere, Rusya'nın tümünü hareketlendiren aynı siyasi sorunlara, konulara ve olaylara aynı anda karşılık vermeyi ve bu 'konulara' mümkün en etkin, benzer ve uygun şekilde tepki göstermeyi öğretecektir; çünkü, bir ayaklanma özünde halkın tamamının hükümete karşı en etkin, benzer ve uygun cevabıdır. Son olarak, işte tam böyle bir faaliyet Rusya'nın her tarafındaki tüm devrimci örgütlere birbirleriyle en aralıksız fakat aynı zamanda en gizli ilişkileri sürdürmeyi öğretecek ve böylece gerçek parti birliğini yaratacaktır; çünkü böyle ilişkiler olmadan ayaklanma planını topluca tartışmak ve ayaklanmanın arifesinde gerekli hazırlık önlemlerini -en sıkı gizlilikle saklanması gereken önlemleri- almak imkânsız olur."[26]

Lenin bu sözlerine şunu eklemiştir: "Bizim ihtiyacımız olan şey askeri bir ajanlar örgütüdür."[27]

Gerçekten de 1905'e çok kalmamıştı!

Partinin Yapısı

*Ne Yapmalı?'*da savunduğu örgütlenme planını Lenin bundan birkaç ay sonra yazdığı *Örgütsel Görevlerimiz Üzerine Bir Yoldaşa Mektup* adlı yazısında daha da açtı. Bu belge geniş bir şekilde dağıtılmış ve daha sonra 1904'de broşür olarak basılmıştır.

Lenin partinin iki merkezi olması gerektiğini savunur: Merkezi Organ ve Merkez Komite. Birincisi ideolojik önderlikten sorumlu, ikincisi ise dolaysız ve pratik önderlikten sorumlu olmalıdır. Merkezi Organ Rus jandarmalarının uzanamayacağı bir yerde kurulmalı, devamlılığı ve istikrarı sağlanmalıdır, yani yurt dışında olmalıdır.

Merkez Komite'nin altındaki örgüt birimleri yerel ve işyeri grupları olmak üzere iki çeşit gruptan oluşmalıdır. Yerel komite, "kendini bütünüyle sosyal demokratik faaliyete adayan tamamen ikna olmuş sosyal demokratlardan oluşmalı" ve kalabalık olmamalıdır.

"Mümkün olduğu kadarıyla, komitelerde çok üye olmamalıdır... ancak, aynı zamanda faaliyetin bütün yönlerinin sorumluluğunu yüklenebilecek, örgütün tümünü temsil edecek ve bağlayıcı kararlar çıkartabilecek sayıda üyesi bulunmalıdır, üye sayısı yüksek olur da bunların sık sık toplanması tehlikeli olursa, o zaman bu komiteden, biri mutlaka komite sekreteri olmak üzere, faaliyete bir bütün olarak pratik yön vermeye en yetenekli olanlardan çok küçük (örneğin, beş ya da daha az kişiden oluşan) bir yürütme grubu seçmek gerekebilir."[28]

Yerel komitelerin denetimi altında olması gereken birimler şunlardı:

"(1) 'en iyi' devrimcilerin tartışma toplantıları (konferanslar), (2) semt çevreleri ve bunların her birine bağlı, (3) propagandacılar çevresi, (4) fabrika çevreleri ve (5) belirli bir bölgedeki fabrika çevrelerinin delegelerinden meydana gelen 'temsilciler toplantısı'. Tüm diğer birimlerin (ki, senin bahsettiklerinden başka böyle bir dizi son derece ihtisaslaşmış birimlerin olması gerekir) komiteye bağlı olması gerektiği konusunda, ve semt grupları (çok büyük şehirler için) ve fabrika grupları (her zaman ve her yerde) olması gerektiği konusunda sana tamamen katılıyorum."[29]

Büyük şehirlerde, yerel komite ve fabrika komiteleri arasında ‘aracı’ görevini yapacak semt gruplarına gerek vardı.

“Fabrika çevrelerine gelince. Bizim için bunlar son derece önemli: hareketin asıl gücü büyük fabrikalardaki işçilerin örgütlenmesinde yatıyor, çünkü büyük fabrikalar (ve imalathaneler) sadece sayıca değil, daha da önemlisi, etki, gelişme ve savaşma yeteneği ile işçi sınıfının en üstün kesimlerini kapsıyor. Her fabrika bizim kalemiz olmalıdır.”

"Fabrika alt-komitesi kurulur kurulmaz değişik görevleri ve değişen derecelerde gizlilik ve örgütlenme biçimleri olan bir dizi fabrika grubu ve çevresi örgütlemeye başlamalıdır -örneğin, yayın, taşıma ve dağıtım çevreleri (bu en önemli görevlerden biri; gerçekten kendi posta servisimizi sağlayabileceğimiz bir şekilde, sadece yayın dağıtmak için değil aynı zamanda evlere kadar götürmek için denenmiş yöntemler edinebileceğimiz bir şekilde ve bütün işçilerin adreslerini ve onlara ulaşma yollarını kesin olarak bilmemizi sağlayabilecek bir şekilde örgütlenmesi gerekiyor); yasadışı yayın okuma çevreleri; casus yakalama grupları; özel olarak sendika hareketine ve ekonomik mücadeleye rehberlik etmesini bilen ajitatör ve propagandacı çevreleri çıkaran ve tamamen legal bir şekilde makinalar, müfettişler vb. hakkında uzun uzun konuşabilen işçi çevreleri.”

Fabrika örgütünün çekirdeğini yerel komitenin denetimi alandaki küçük bir devrimciler grubu oluşturacaktı. “Fabrika komitesinin her üyesi kendini, katıldığı ve savaş zamanında resmi izin olmadan ayrılmaya hakkının olmadığı, ‘savaş meydanındaki ordu’nun ‘yasa ve gelenekleri’ni yerine getirmek ve bütün emirlerine uymak zorunda olduğu komitenin bir ajanı olarak görmelidir.”[30]

Lenin’in savunduğu parti yapısı azami işbölümünü, gerçekten müdahaleci ve merkezi bir önderliği ve bütün üyeler arasında mümkün en yaygın sorumluluk ve inisiyatifi hedefler. Lenin, parti faaliyetinin temel ilkesini şöyle ifade eder:

“Hareketin ideolojik ve pratik liderliği ve proletaryanın devrimci mücadelesi açısından mümkün en fazla merkeziyetçilik gerekirken, parti merkezini (ve dolayısıyla bir bütün olarak partiyi) hareket hakkında bilgilendirmek ve partiye karşı sorumluluk açısından ise mümkün en fazla ademi merkeziyetçilik gereklidir. Hareketin önderliği, büyük pratik deneyimi

olan mümkün en az sayıdaki en uyumlu profesyonel devrimci gruplarına emanet edilmelidir. Harekete katılım, proletaryanın (ve diğer halk sınıflarının) çok çeşitli kesimlerinin en farklı ve değişik gruplarından mümkün en büyük sayıda insanı kapsayacaktır... Hareketin önderliğini merkezileştirmeliyiz. Yapmamız gereken diğer şey... tek tek üyelerin, parti faaliyetine katılan herkesin, ve partiye bağlı veya onunla ilişkisi olan her çevrenin partiye karşı sorumluluğunu mümkün olabildiğince ademi merkezileştirmektir. Bu, devrimci merkeziyetçiliğin öze ilişkin bir önkoşulu ve öze ilişkin düzelticisidir:"[31]

Lenin'in tüzükçülüğe ve bürokrasiye karşı tavrı

Lenin kurallar üzerine şöyle diyor:

"Bizim ihtiyacımız olan şey tüzük değil, tabiri caizse, parti içi bilgi aktarımını örgütlemektir. Yerel örgütlerimizin hepsi şimdilerde en azından birkaç akşamını tüzük üzerinde tartışarak geçiriyor. Onun yerine, bu zamanı, her üye partinin tümüne kendi görevinin detaylı ve iyi hazırlanmış bir raporunu yazmak için harcarsa, faaliyetimiz yüz misli daha kazançlı çıkar."

"Tüzüğün boşuna olması, sadece, devrimci faaliyetin her zaman belirli örgütsel biçimlere uymamasından değil. Hayır, belirli bir örgütsel biçim gereklidir, ve tüm faaliyetimize mümkün olduğu kadar böyle bir biçim vermeye çalışmalıyız. Buna, sanıldığından daha geniş bir ölçüde izin verilebilir ve ulaşılabilir, fakat tüzükle değil, ancak ve ancak (bunu tekrarlamaya devam etmeliyiz) gerçek sorumluluk ve parti-içi aleniyet ile bağlanmış iletici örgüt biçimiyle."[32]

"Aslında tüzük yerine her çevre ve çalışmanın bütün yönleri hakkında raporları ikame ederek, kurallar olmadan da ilerlenebileceğini, umarım okuyucu görecektir."[33]

Lenin, 1903 haziran sonu ve temmuz başında, RSDİP için taslak hazırladığı zaman, tüzük gerçekten son derece basit olup birkaç maddeden ibaretti. Ve hepsi *Ne Yapmalı?* ve *Yoldaşa Mektup*'ta söylediği şeylerden esinleniyordu.[34]

Lenin, Martov'un hazırladığı tüzükten, "laf kalabalığı ve bürokratik denklemler yığını (yani, faaliyet için işe yaramaz ancak gösteriş için sözde yararlı denklemler)" diye söz etmiştir.[35] Lenin'in 12 maddesine karşılık Martov'un "lüzumsuz, işe yaramazlığı aşikar, işgüzar noktalar ve maddeler" sıralayan 48 maddelik tüzüğü "gerçekten laf kalabalığının daniskası ve gerçek bürokratik şekilciliktir."[36]

Kendi pratiğinde Lenin'in fraksiyonu uzun bir süre biçimsellikten uzak durmuştur. Lenin örgütünü *Iskra* ajanları aracılığıyla kurmuştu. İkinci Kongre'den sonra, daha ilerde göreceğimiz gibi, kendi Merkez Komite'nin desteğini kaybedince, taraftarlarını yeni bir konferans etrafında tekrar toparlamış ve bu konferans bir Rusya Bürosu seçmiştir. 1909'da

Bogdanov'la bozuştuğu zaman ise, Bogdanov'un Bolşevik Merkez Komitesi'ne Kongre (1907) tarafından seçilmiş olmasına rağmen, *Proletari* dergisinin genişletilmiş bir yazı kurulu toplantısında onu uzaklaştırmıştır.

Gereğinden fazla biçimsel bir parti yapısı kaçınılmaz olarak devrimci hareketin iki temel özelliği ile ters düşer: (1) devrimci örgütün değişik kısımları arasındaki bilinç, militanlık ve kendini adamışlık açısından eşitsizlik; ve (2) mücadelenin belli bir döneminde olumlu ve öncü rol oynayan üyelerin başka bir dönemde geride kalabileceği gerçeği.

‘Kahraman’ ve ‘kalabalık’

Hem Lenin’in muhalifi Menşeviklerin, hem de daha sonra, Stalinistlerin Ne Yapmalı’dan çıkardıkları başlıca yorum, kalabalıktan ziyade ‘kahraman’ın önemli olduğu şeklindedir.

Bu, son derece haksız bir yorumdur. ‘Kahraman’ ile ‘kalabalık’ı birbirinden ayırmak kadar bütün hayatı boyunca Lenin’in düşüncesine yabancı olmuş bir başka şey daha yoktur. Yoksa kahraman, kalabalığı çok seviyor bile olsa, gene de ona yukarıdan bakmamazlık edemeyecektir; çünkü, hareketsiz kitleye şekil vermesi tamamen onun işidir. Oysa Lenin hiçbir zaman tarihin aynasında kendisine bakmamıştır. Örneğin, Troçki ile Lenin’i karşılaştıran Lunaçarski şöyle der: “Şüphesiz, Troçki’de arada sırada bir adım geri çekilip kendini seyretme eğilimi var, Troçki tarihsel rolüne büyük değer biçer, gerçek bir devrimci önder olmak hevesiyle çevrilmiş olarak insanoğlunun hafızasında yer etmek için herhalde, en büyük fedakarlık -kendi hayatını feda etmek- dahil, her kişisel fedakarlığı yapmaya hazırdır. Bu aynı karakteristiği onun ihtirasında da görmek mümkün.”[37] Buna karşılık, “Lenin’de en ufak bir ihtiras görmek mümkün değil... Hiçbir zaman geri çekilip kendini seyrettiği veya gelecek nesillerin onun hakkında ne diyeceğini düşündüğünü sanmıyorum - o sadece işini yapıyor.”

Lenin’i tanıyanlar onun kendini hiç önemsememesine şaşırmışlardır. Angelica Balabanova onunla sürgünde ilk defa ne zaman tanıştığını hatırlamadığını, Lenin’in “bütün devrimci önderler arasında dışarıdan bakınca en renksizi olarak göründüğünü” söyler. 1917’de Moskova’daki İngiliz Konsolosu Bruce Lockhart, Ekim Devrimi’nden sonra Lenin’i ilk kez gördüğünde onu “ilk bakışta bir önderden çok taşralı bir bakkala” benzetmiştir.[38] Clara Zetkin Alman komünist delegelere verilen bir daveti şöyle anlatır: Reichstag’ın cüppeli ve kendini bir şey sanan Marksistlerini görmeye alışmış olan Almanlar belli ki başka bir şey bekliyordu. Lenin randevusuna tam zamanında geldi, odaya öyle belirsiz girdi ve onlarla öyle tabii bir şekilde ve sade konuştu ki delegeler Lenin’le konuşuyor olduklarının farkına bile varmadılar.

Eski bir Bolşevik 1924’de yayınladığı anılarında Lenin’den şöyle bahseder: “Bende, ve herhalde diğerlerinde de, bıraktığı izlenim önceleri

oldukça muğlak oldu. Onun rahat ve ilk bakışta sıradan görünüşü bizleri pek tesir altında bırakmadı."[39]

Maksim Gorki ise Lenin'in kendinde bıraktığı ilk izlenimi şöyle hatırlar: "Lenin'in böyle olacağını hiç beklemiyordum. Bana sorarsan, bir şeyler noksandı. 'R' harflerini ağzında yuvarlıyor ve kolları böğründe, her nasılsa koltuk altlarından yumruklarını çıkarmış öyle duruyordu. Bir bakıma çok sıradan bir hali vardı. Bir 'önder' izlenimi vermiyordu."[40]

Lenin gerçekten de çok mütevazi idi. 13 Şubat 1922 tarihli bir parti anketini şöyle doldurmuştur: "Konuştuğu dil: 'Rusça'. Başka hangi dilleri rahatça konuşabilirsiniz? 'Rahatça konuşabildiğim başka dil yok'."[41] Aslında Lenin Almanca, Fransızca ve İngilizceyi akıcı bir şekilde okur ve konuşur ve İtalyancayı da okuyabilirdi. Herhangi bir şüpheye karşı, Komintern oturum ve komite toplantılarına katılımı, bu konuda yeterli delildir.

Her şeyden öte, ağabeyinin 1887'de çarlık otokrasisi tarafından idam edilmesinin ardından bu şehitlik şanından hiçbir zaman faydalanmaya çalışmamıştır. Lenin'in elli beş ciltlik Toplu Eserlerinin en son beşinci ve en bütünlüklü baskısında Aleksandr'ın adı ancak üç defa, tesadüfen geçer: (1) bir anketi doldururken verdiği tamamen nesnel bir cevapta; (2) Çebotarev adında birisini bir şey için tavsiye ederken 1921'de yazdığı bir mektupta ("Çebotarev'i 1880'lerden beri, 1887'de asılan ağabeyim Aleksandr İlyiç Ulyanov'un davasından bilirim. Çeboratev şüphesiz dürüst bir insan"); ve (3) aynı olayda idam edilen diğerlerinin arasında Aleksandr Ulyanov'un adının da geçtiği bir yazıda.

Yükselen devrimci dalga

Lenin'in, *Ne Yapmalı?*'da hedef aldığı 'ekonomizm' bu broşür çıktığında artık gerileme dönemini yaşıyordu; neredeyse iflas etmişti. Bundan birkaç yıl sonra Lenin, 1898-1900 arasında 'ekonomist' *Raboçeye Dyelo*'cuların hem yurt dışında hem de Rusya'da aslında *Iskra*cılardan daha güçlü olduklarını söylemiştir.[42] Fakat o dönemden sonra 'ekonomizm' süratle geriledi. Rusya'da sanayinin başarı dönemi 1898-99 yıllarında sona erdi ve grev hareketi zayıflamaya başladı; 1901'de greve çıkan işçi sayısı 1899'dakinin ancak üçte biri kadardı. Grevlerin karakteri de değişti: grevler bir çaresizlik görünümüne büründü. İşsizlik çoğaldı, polis ve ordunun müdahale ettiği birkaç kargaşalık oldu. Devrimci ajitasyon yükseldi ve bir dizi örgütlü sokak gösterisi yer aldı.

Lenin'in gelecekteki partinin belkemiğini oluşturacak profesyonel devrimcilerden oluşan ulusal çapta bir ajanlar ağı yaratmakla ve *Iskra*'yı kurmakla meşgul olduğu 1900-03 yılları aynı zamanda Rusya'da devrimci duyguların kitlesel bir şekilde yükseldiği yıllardır.

Tarihte ondan önce ve sonra çok örneklerini gördüğümüz gibi bu kez de öğrenci hareketi kitlesel işçi sınıfı hareketinden önce geldi. Toplumun derin bir kriz yaşadığı, fakat işçi sınıfının bunun üstesinden gelme görevini almaya henüz hazır olmadığı zamanlarda genellikle öğrencilerin ön saflara çıktığı görülür. Rusya'da da 1899'da büyük bir öğrenci hareketi ortaya çıktı. Çeşitli öğrenci örgütleri kuruldu ve çatışmalar giderek sıklaştı. Öğrencilerin polis baskısına karşı protestoları kitleselleşti.

Petersburg polisinin öğrencilere karşı zorbalığı Şubat 1899'da ülke çapında bir üniversite boykotuna yol açtı. Bu boykota 5 bin kadar öğrenci katıldı. Bundan birkaç ay sonra, bir toplantıda konuşan bazı öğrencilerin sürgüne yollanması üzerine Kiev'de küçük bir öğrenci gösterisi oldu. Bu olayın arkasından 183 öğrenci tutuklandı ve askere alındı. Petersburg'da da buna benzer bir şekilde 30 öğrenci ceza olarak askere gönderildi.

Bu olaylar öğrenciler arasında büyük bir kızgınlığa yol açtı. Her üniversitede toplantılar yapıldı, ortak bir eylem çağrısı yapan bildiriler dağıtıldı. 4 Mart günü Karkov sokaklarında bir öğrenci topluluğu polis tarafından dağıtıldığı zaman bu defa kalabalık bir işçi grubu öğrencilere katıldı ve bütün gün boyunca sokaklarda çatışmalar oldu, devrimci şarkılar söylendi ve hükümete karşı protestolar yükseldi. Bir kaç gün sonra yüzlerce Moskovalı öğrenci tutuklanıp Marstall'a hapsedildiğinde ise kalabalık işçi ve

küçük burjuva grupları binanın önünde toplanıp öğrenciler ile dayanışma gösterdiler.[43]

Böylesine geniş çaplı bir faaliyet toplumsal krizin derinleştiğini gösteriyor ama işçi sınıfının müdahalesi yavaş gelişiyordu. 1900 yılı işçi sınıfı açısından nispeten olaysız geçti. Ancak, yerel sosyal demokratik komitelerin yoğun ajitasyonu sonucu 1 Mayıs'ta Karkov'da bir genel grev gerçekleşti. Bu grevde öne sürülen siyasi talepler, bir bakıma bu grevi Rus işçi sınıfı hareketinin gelişiminde bir dönüm noktası kılar.[44]

Bu olaydan sonra hareket hızla büyüdü. 1901'den başlayarak Karkov'da, Moskova'da, Tomski'de ve başka şehirlerde öğrenci gösterilerine işçilerin de katılmasıyla bu gösteriler daha savaşçı ve güçlü bir içerik kazandı. Polis ve ordu ile kanlı çatışmalar giderek arttı. St.Petersburg'un Vyborg bölgesinde Obukhov Ordu Levazım Fabrikası'ndaki 1 Mayıs 1901 grevini kırma girişimi, fabrikanın askeri muhasarasına dönüştü ve sonunda 800 işçi tutuklandı (ve askeri mahkeme tutuklanan işçilerin çoğuna ağır iş cezası verdi).

1901-02 kışında 30.000 öğrencinin katıldığı bir genel boykot oldu. Köylülerin kurtuluşunun kırkıncı yıldönümü olan 19 Şubat 1901 günü öğrencilerin düzenlediği bir kitle gösterisine çok sayıda işçi katıldı. 23-26 Şubat Moskova gösterileri daha da görkemli oldu. Buna katılan onbinlerce işçi kırbaçlarıyla üzerlerine saldıran kazakları defalarca püskürttüler. Moskova sokaklarında ilk defa barikatlar yükseldi. Bunun arkasından Mart ayında, ve tekrar Mayıs ayında, Petersburg'da Obukhov fabrikası işçileri ve polis arasında çatışmayla sonuçlanan kitle gösterileri oldu: bu gösterilerde altı işçi öldü ve 80 işçi yaralandı. Nisan ayında Tiflis'te ve Aralık ayında Ekaterinoslav'da da bunlara benzer işçi olayları yer aldı.

Kasım 1902'de Rostovan-Don'da bir demiryolu grevi patlak verdi. Kısa sürede bu grev şehrin bütün fabrikalarında genel bir dayanışma grevine dönüştü. Grevler sırasında onbinlerce işçinin katıldığı kitle toplantıları oldu ve bunların çoğunda sosyal demokratik konuşmacılar konuştular. Temmuz 1903'de ise yeni bir grev dalgası yükseldi ve bu defaki dalga tek bir şehir ile sınırlı kalmadı. Ukrayna'nın ve Transkafkasya'tun tamamına yayıldı. Bakü'de, Tiflis'te, Odessa'da, Nikolayev'de, Kiev'de, Elizavetgrad'da, Ekaterinoslav'da ve Kerç'te siyasi grevler patlak verdi. Bunlara 250.000 civarında işçi katıldı. Bu grevler sırasında yapılan devrimci gösteriler polis ve ordu tarafından vahşice bastırıldı.

1901-03 yıllarında çarlığın başlıca faal siyasi muhalifleri artık işçilerdi. Bunu, özgürlük mücadelesinde devlete karşı suç işlemekten yargılananların

meslek dağılımında açıkça görmek mümkün.[45]

Meslek dağılımı, yüzde olarak şöyle:

	soylular	köylüler	işçiler	aydınlar
1827-46	76,0	?	?	?
1884-90	30,6	7,1	15,1	73,2
1901-03	10,7	9,0	46,1	36,7
1905-08	9,1	24,2	47,4	28,4

Nüfus içinde azınlık olmalarına rağmen şehirlerdeki işçiler artık bu rakamların neredeyse yarısını oluşturuyorlardı. Aydınlar ve öğrenciler çoktan ikinci sıraya düşmüşlerdi.[46] Olayların tutturduğu yön (ve *Iskra*'cıların faaliyetleri) 'ekonomizm'in soluğunu kesmişti. Lenin'in daha sonradan dediği gibi, 'ekonomizm'e karşı mücadele daha 1902'de iyice yavaşladı ve tamamen sona erdi."[47]

5
1903 Kongresi:
Bolşevizmin Doğuşu

Kongreye hazırlık

Lenin sadece genel teorik ve siyasi sorunlarla değil, örgütlenme faaliyetinin ayrıntılarıyla da uğraşmaya hazır ve istekliydi. Bu onun ve önderlik ettiği her örgütün güçlü taraflarından biri, ve 1900-1903 arasındaki *Iskra* döneminde ve İkinci Kongre'ye hazırlık sırasında açığa çıkan bir karakteristiğiydi.

Lenin her zaman yeraltında faal parti işçileriyle görüşmeye meraklıydı. Sibirya'dan dönen sürgünleri ve hapisten kaçanları yurt dışına davet etmiş, onlarla siyasi, taktik ve örgütsel sorunları tartışmıştır. Ümit veren yoldaşları örgütün merkez faaliyetine çekmiş, onları bir bölgeden diğerine göndermiş ve *Iskra* ajanı olarak kullanmıştır. Böyle olup da Lenin'in düzenli ilişkide olduğu en çok 20-30 kişi vardı. Rusya ile temas sürdürme konusunda önemli rol oynayanlardan biri Krupskaya'ydı:

"Ben geldiğim zaman Vladimir İlyiç benim Iskra sekreteri olmamı ayarlamayı başardığını söyledi. Tabii bu, Rusya ile ilişkinin Vladimir İlyiç'in en yakın denetimi altında sürmesi demekti. Martov ve Potresov'un o zaman buna hiçbir itirazları yoktu, ve Emeğin Kurtuluşu Grubu kendi adayını çıkarmamıştı; aslında, o zamanlar Iskra'yı pek önemsemiyorlardı. Vladimir İlyiç bana, bunu ayarlamak zorunda kalmasının kendisini zor durumda bıraktığını, fakat davanın iyiliği için bunun gerekli olduğunu düşündüğünü anlattı. Çok geçmeden bir yığın iş beni bekler oldu."[1]

Rusya’daki devrimcilerle haberleşmenin önünde bir dizi zorluklar vardı- her şeyden öte, polis müdahalesi:

“Rusya ile o günlerdeki yazışmamızı şimdi okuyunca, gizli faaliyetimizin tecrübesizliğine şaşırmamak elde değil. Mendil (pasaport), bira mayalamak, sıcak kürk (yasak yayınlar) hakkındaki mektuplar, şehirlerin şifreli isimleri -şehirlerin isimleri ile aynı harfle başlayan isimler (Odessa yerine ‘Ossip’, Tver yerine Terenty’, Poltava yerine ‘Petya’, Pskov yerine ‘Pasha’ vb.); bütün kadın isimlerini erkek isimleri ile, erkek isimlerini ise kadın isimleriyle değiştirmeler- bütün bunlar son derece barizdi”[2]

Aynı dönemi Troçki şöyle hatırlar:

“Krupskaya... tüm örgütsel faaliyetin merkezindeydi; gelen yoldaşları karşılıyor, ayrılırken talimatlar veriyor, ilişkiler kuruyor, gizli adresler temin ediyor, mektuplar yazıyor, mektupları şifreliyor ve şifreleri çözüyordu. Odasında her zaman, okumak için ısıttığı gizli mektupların yanık kokusu vardı. O kibar ve ısrarlı tavrıyla, “Rusya’dan yeterince mektup gelmiyor” ya da “şifreyi karıştırmışlar” bazen de “kimyasal mürekkeple öyle bir yazmışlar ki satırlar üstüste gelmiş” falan diye sık sık şikayet ederdi.”[3]

Krupskaya yeraltı *Iskra* örgütünü o zamana kadar hiçbir Rus devrimci örgütünün beceremediği bir şekilde düzene sokmayı başardı- ve bütün bunları tek bir yardımcısı bile olmaksızın ‘yanık kağıt’ kokan tek odalı ‘karargah’ta yaptı.

Lenin’in sinirleri gergindi.

“Her şey Vladimir İlyiç’e dayanıyordu. Rusya’yla yeterince haberleşememe onda büyük sinir bozukluğuna neden oluyordu. Haftalarca, hatta aylarca mektuplara cevap beklemek, her an her şeyin mahvolduğu haberini duymayı beklemek, işlerin nasıl gittiği hakkında tek bir şey bilmemek- bütün bunlar Vladimir İlyiç’in karakteriyle son derece uyuşmaz şeylerdi. Onun Rusya’ya yolladığı mektuplar her şeyin tam yazılmasını isteyen ricalarla dolup taşıyordu: ‘Bize daha sık ve daha ayrıntılı yazmanızı bir kez daha ciddi ve kesin olarak rica ve talep ediyoruz- özellikle bu mektubu aldığınızın aynı günü, aksatmadan ***derhal*** *yazmanızı.*

Mektubumuzun elinize geçtiğini sadece iki satırla bile olsa bize bildirin'. Mektupları, daha süratli hareket edin diye ricalarla dolup taşıyordu. 'Gene Sonya'dan ses seda yok', veya "Zarin Komite'ye zamanında gelmedi' ya da 'Yaşlı Kadın'dan hiç haber yok' gibi haberler veren mektuplar geldiği zaman İlyiç'in geceleri uykusuz geçerdi... O uykusuz geceler aklımdan hiç çıkmaz."[4]

Kongreye hazırlık sırasında *Iskra* çok önemli bir rol oynadı. Gazetecilik tarihinde bu gazetenin emsalsiz bir yeri vardır: Rusya'daki yeraltı partisinin örgütleyici merkezi görevini görmüştür. Yazı kurulu ajanları -bunların sayısı 1901 sonunda sadece dokuz idi[5]- tüm ülkeyi gizlice dolaşmış, yerel gruplarla temasa geçmiş, grup olmayan yerlerde grup kurmuş ve faaliyetlerini düzenlemişlerdir. Buna benzer daha önceki girişimler karamsarlık yaratmıştı. 1900 yılında Lenin, Martov ve Potresov...

"...bir gazete ve onun aracılığıyla bir Rus örgütü kurmak üzere yurt dışına çıktıklarında kendilerinden önceki birkaç Rus devrimci neslin kaderini paylaşmayı göze almışlardı. Onlar da Batı Avrupa'dan Rusya'da bir devrimci hareket yaratacağız ümidiyle yurt dışına çıkmışlardı; ancak birbiri ardı sıra her birinin kurmayı başarabildikleri şey, olsa olsa, göçmen örgütlerinden başka bir şey değildi. Fakat bu defa, diğerlerinin başaramadığını bu üçlü başardı; onların kongresi gerçekten galiplerin kongresi olarak başladı."[6]

Başarısız 1898 Kongresi'nden sonra partinin gerçek kuruluş kongresi olacak ve devrimci gruplar arasında işbirliği sağlayacak bu yeni kongreye hazırlık döneminde Lenin hiçbir şeyi tesadüfe bırakmadı.

Iskra ajanlarından F.V. Lengnik'e yazdığı 23 Mayıs 1902 tarihli mektubunda Lenin şöyle der:

"Şimdi senin görevin kongreye hazırlık için kendini bir komiteye çevirmektir... ve mümkün olan en fazla sayıda komiteye kendi insanlarını sokmak, kongreye kadar kendini ve kendi insanlarını gözbebeğinden daha iyi korumaktır. Unutma: tüm bunlar son derece önemli! Bu konuda daha atılgan, daha girişken ve daha yaratıcı davran ve diğer konularda mümkün olduğu kadar ihtiyatlı ve dikkatli ol. Yılan kadar bilge- ve (komitelerle, Bund'la ve St.Petersburg'la) güvercin gibi barışçı ol."[7]

Diğer bir ajana, I. I. Rodçenko'ya ise Yahudi sosyalist örgütü Bund'a karşı dikkatli davranmasını söyler:

*"Elinden geldiğince etkileyici ol ve **dikkatli** davran. Kongreye hazırlık için üstlendiğin bölgelerden mümkün olan en fazlasıyla kendin ilgilen, Büro'dan söz et (başka bir isim kullanarak), tek kelimeyle söylemek gerekirse, her şeyin **tamamen** kendi ellerinde olmasına dikkat et ve şimdilik Bund'a sadece Bund'u bırak... Yani şimdilik, kongreye hazırlık için bir Rusya Komitesi'nin senin için en avantajlı olacak bir kompozisyonu aklında bulunsun (böyle bir komiteyi halihazırda kurduğunu, ve Bund'un **katılmasından** çok memnun olacağını, ya da buna benzer bir şey söylemek daha uygun olabilir). **Mutlaka** bu komitenin sekreterliğini üstten. İlk adımlar bunlar, ondan sonrasını düşünürüz. Elimizi bağlamamak için komitenin kompozisyonu 'aklında olsun' diyorum: Bund'a hemen söz verme (örneğin, Volga'yla, Kafkasya ile, merkezle -ki, orada bir adamımız var- ve Güneyle -buraya da iki kişi gönderiyoruz- ilişki kurulduğunu söyleyebilirsin) ve ipler senin elinde olsun. Fakat bütün bunları çok dikkatli bir şekilde, itiraza yol açmadan yap."*[8]

1902-03 kışında *Iskra* sayfalarında çıkan bağlılık bildirgeleri Lenin'in ajanlarının görevlerini başarıyla yerine getirdiklerinin açık delilidir. *Iskra* ardı ardında komiteleri kendi saflarına çekti: Aralık 1902'de Nijni-Novgorod Komitesi; Ocak 1903'de Saratov Komitesi, Şubat ayında Kuzeyli İşçiler Birliği; Mart atında Don Komitesi (Rostov), Sibiryalı İşçiler Birliği, Kazan ve Ufa Komiteleri; Nisan ayında Tula, Odessa ve İrkutsk Komiteleri ve Mayıs ajanda Güney Rusya Maden İşçileri Sendikası ve Ekaterinoslav Komitesi.[9]

Iskra ajanlarının faaliyetini Jandarma Generali Spiridoviç şöyle anlatmıştır:

"Sıkı bir gizli profesyonel devrimci grubunda bir araya gelmiş bu kimseler; parti komitelerinin olduğu bir yerden bir yere dolaşır, üyelerle ilişki kurar, onlara yasak yayın götürür, basımevi kurmalarına yardım eder ve Iskra'ya gereken bilgileri toplarlardı. Yerel komitelere sızıp 'ekonomizm'e karşı propaganda yaptılar, ideolojik muhaliflerini saf dışı ettiler ve böylece komiteleri kendi etkileri altına çektiler."[10]

Aylar süren ısrarlı çabanın sonucunda *Iskra* ajanlarından ve Rusya'daki diğerlerinden mektuplar düzene girdi ve oldukça arttı. Bu mektuplar Lenin'e militan işçilerin düşünceleri ve duyguları hakkında derin bilgi sağladı. Krupskaya'nın dediği gibi:

"Rusya'daki devrimci hareket büyümeye devam etti ve Rusça'dan gelen mektuplar da çoğaldı. Çok geçmeden ayda üçyüz mektuba çıktı, ki bu o günler için müthiş bir rakamdır. Ve bu mektuplar İlyiç'e tonlarca malzeme sağladı! O, işçi mektuplarını okumayı gerçekten biliyordu. Odessa taş ocağı işçilerinin yazdığı bir mektubu iyi hatırlarım. Bu, ilkel görünüşlü birkaç değişik el yazısıyla yazılmış, öznesi yüklemi olmayan nokta veya virgülden yoksun kolektif bir yazıydı. Fakat, sonuna kadar savaşmak, zafere kadar savaşmak için tükenmez bir enerji ve gönüllülük saçıyordu. Her kelimesi, her ne kadar saf bile olsa, sarsılmaz bir inançla doluydu. Mektubun neden bahsettiğim şimdi hatırlamıyorum, ama kendisi hâlâ gözümün önünde-kağıdı ve kırmızı mürekkebi. Lenin bu mektubu defalarca okudu ve düşünce içinde odada aşağı-yukarı gezindi. Odessa taşocağı işçileri mektuplarını İlyiç'e yollamak için boşuna çaba sarf etmemişlerdi: mektuplarını doğru insana yazmışlardı, onları herkesten daha iyi anlayan birisine."[11]

Krupskaya aynı zamanda Bolşevik Parti'nin saymanıydı ve hesaplarına sadece o bakardı. Bundan başka, *Iskra*'nın Rusya'ya gönderilmesini örgütleyen de oydu. Gazeteyi Rusya'ya geçirmekle sorumlu olanlardan birisinin, Ossip A. Piatniski'nin kullanılan yöntemler hakkında söyledikleri gerçekten çok şey anlatıyor:

"Rusya'ya az miktardaki yayın naklini hızlandırmak için çift dipli bavullar kullanıyorduk. Ben daha Berlin'e gelmeden önce bile küçük bir fabrika, bu bavulları bize toplu olarak imal ediyordu. Fakat sınırdaki gümrük memurları çok geçmeden bir şeyden şüphelendiler ve birkaç yolculuk başarısızlıkla sonuçlandı. Anlaşılan, bu hep aynı olan bavulları tanıdılar. Bundan sonra biz kendimiz normal bavullara sert kartondan çift dip takmaya başladık. Bunlar, Iskra'nın yeni sayısından 100-150 tane alıyordu. Sahte bavuldipleri öyle ustaca kolalanmıştı ki bavulların içinde yayın olduğunu hiç kimse anlayamazdı. Böyle yapınca bavullar çok fazla ağır bile olmuyordu. Iskra grubuna sempatizan bütün yolcu kadın ve erkek

öğrencilerin ve Rusya'ya legal veya illegal olarak giren bütün yoldaşların bavullarına bu yöntemi uyguladık. Ama bu bile yetmedi. Yayınlara çok fazla talep vardı. Bu defa, 'göğüs kalıpları' icat ettik: erkekler için, içine Iskra'nın 200-300 tanesini ve ince broşürleri sıkı şura bileceğimiz bir çeşit yelek imal ettik; kadınlar için ise özel korse yaptık ve eteklerinin içlerine yayınlardan diktik. Bu malzemelerle kadınlar 300-400 tane gazete taşıyabiliyorlardı.

"Biz bunlara 'ekspres nakliyat' derdik. Bizden olan herkes -sorumlu yoldaşlar olsun, sıradan insanlar olsun- bu 'göğüs kalıplarını' giymek zorundaydı."[12]

Rusya'ya bu şekilde gazete sokmak çok zordu ve pahalıya mal oluyordu. Daha sonradan Krupskaya'nın dediği gibi; "bu nakliye işine her ne kadar tonlarca para, enerji ve zaman harcandıysa da, büyük tehlikelere girildiyse de, gene de gönderdiğimiz yayınların herhalde onda birinden fazlası yerine ulaşamamıştır."[13] Rivayete göre gazetenin Kiev'deki dağıtımı 100.000'dir, fakat aslında ilk sayının toplam baskısı sadece 8.000'di.[14]

Parti örgütlenmesinin ayrıntılarına gösterdiği tavrı ile Lenin bu dönemde devrimci önderler arasında emsalsizdir. Onun bu konudaki tavrı ile örneğin Polonya Sosyal Demokratik Partisi önderlerinden Rosa Luxemburg ve arkadaşlarının tavrını karşılaştırmak öğreticidir:

"Genellikle 'Elite'in her üyesi kendi başına, kendi tercihi ve alışkanlıkları doğrultusunda hareket ederdi. Emirlere rastlamak gerçekten nadir bir şeydi; olağanüstü durumlar dışında... haberleşme ancak akademik görüş atıllıklarını tartışmak için söz konusuydu. Bu gevşeklik Djerjinski'nin tüylerini diken diken etti, ona göre bunlar çürüme işaretiydi. 'Saptanmış politika yok, yönlendirme yok, karşılıklı yardım yok... Herkes başının çaresine bakmak zorunda'..(.).. Bu gelişigüzel resmiyetsizlik parti yönetiminde tesadüfi bir eksiklik değil, bilinçli olarak uygulanan, kıskançça korunan bir şeydi. Önderlerden bazıları parayla ve örgütsel ayrıntılarla uğraşmaktan nefret ediyordu; böyle şeyler onları yazı yazmaktan alıkoyuyordu: 'Para işleriyle uğraşmaya hiç niyetim yok... Bu konuda sayman Vladek [Olszevski]'ye gitmen gerekiyor' diye öfkeyle yazmıştı Marçlevski 1902'de Cezarina Vojnarovska'ya. Aynı şeyler Rosa Lüksemburg için daha fazlasıyla geçerliydi. Hatta bir ara Rosa'nın parti işleriyle hiç ilgilenmemesi ve hiçbir resmi konferansa veya kongreye

katılmaması gerektiği resmen karara bile bağlanmıştı."(*) diye anlatır J.P Nettl.[15]

Rosa Lüksemburg gibi Troçki de parti yönetimiyle ilgilenmemiştir. Ama bunun nedeni onun gerçek bir partide bulunmamış olmasındandır. 1904'te Menşeviklerden ayrılmasından 1917'de Bolşeviklere katılmasına kadar zamanını küçük bir yazar çevresinde geçirmiştir.

1903 Kongresi'nin tüm hazırlığını Lenin yönetmiştir. "Kongreyi dört gözle bekledi!" diye hatırlar Krupskaya.[16] Fakat onun bütün ısrarına ve yaptığı bütün faaliyete rağmen kongre hiç beklenmedik bir şekilde gelişmiştir. Birlik kongresi olmak yerine Rus Marksistleri'nin Bolşevik ve Menşevik olmak üzere iki ayrı akıma ve örgüte kökünden bölündükleri bir kongre olmuştur.

1903 Kongresi

Plehanov, Lenin, Martov, Akselrod, Zasuliç ve Potresov'dan oluşan ortak önderlik açısından Kongre iyi başladı. 51 delegeden 33'ü yani kesin bir çoğunluk, *Iskra* taraftarıydı. Lenin'in dikkatli hazırlık faaliyeti bunu sağlamıştı. *Iskra*'nın başlıca muhalifi olan 'ekonomist' gazete *Raboçeye Dyelo*'nun yalnız 3 oyu, Yahudi Bund'un 5 oyu vardı, ve geri kalanlardan 6 delege tarafsızdı. Plehanov ve Lenin bu son delege grubuna 'bataklık' adını takmışlardı, çünkü bunlar bazan *Iskra*cılarla bazan da onlara karşı oy kullanıyorlardı. Eğer 33 *Iskra*cı birliği koruyabilecek olursa her oylamayı kazanmaları işten bile değildi.

Kongre'nin ilk üç oturumu (toplam 37 oturum olmuştur) genellikle önemsiz usûl meseleleri ile geçti. Ondan sonra ise gündemin en önemli konusu olan parti programı tartışması başladı. Sözü Plehanov açtı. Proletaryanın diktatörlüğü temel sorunu, 'ekonomist' Martinov ve Akimov dışında hemen hemen herkesin tam desteğini topladı. Programın kabul edilmesine sıra geldiğinde çekimser kalan Akimov dışında oradaki herkes lehte oy kullandı.

Akimov, programın anlamının partinin proletaryayı vesayet altına alması demek olduğunu söyleyerek programı eleştirdi:

"Parti ve proletarya kavramları birbirine zıt bir şekilde karşı karşıya koyulmuş: bunlardan birincisi faal, harekete sevkedici ve kolektif bir şey, ikincisi ise partinin faaliyet sürdürdüğü pasif bir aracı. Parti, yalın isim halinde, baştan sona özne olarak kullanılmış, proletarya ise ismin 'i' halindeki nesne olmuş... Sosyal devrim için vazgeçilmez koşul proletaryanın diktatörlüğüdür, yani, sömürücülerin her türlü direnme girişimini bastırmaya izin verecek bir şekilde proletaryanın iktidarı de geçirmesidir."

Ancak, bu diktatörlük demokratik bir cumhuriyet talebi ile nasıl uzlaştırılabilirdi? Delegelerden birisi, Posadovski, "Parti politikasının şu veya bu temel demokratik ilkeye kayıtsız şartsız tabi olması mı gerekir, yoksa tüm demokratik ilkeler yalnız partinin çıkarlarına mı tabidir?" diye Kongre'ye sorduğunda Plehanov buna açık ve kesin bir cevap verir:

Demokratik ilkeler kendi başına, soyut olarak değil, demokrasinin temel ilkesi olarak adlandırabileceğimiz salus papuli supremales [en yüce yasa halkın çıkarıdır] ilkesine göre değerlendirilmelidir. Devrimcilerin diline tercüme edildiğinde bu, en yüce yasa devrimin başarısıdır anlamına gelir. Ve eğer devrimin başarısı şu veya bu demokratik ilkenin işlemesinin geçici bir kısıtlamasını gerektiriyorsa o takdirde bu kısıtlamadan çekinmek suç işlemek olur. Kendi kişisel görüşüme göre, genel oy hakkı ilkesi bile demokrasinin temel ilkesi olarak belirttiğim bakış açısından değerlendirilmelidir, derim. Farazi olarak biz sosyal demokratların genel oy hakkına karşı tavır alması mümkündür. İtalyan cumhuriyetlerinin burjuvazisi bir defasında soyluluğa mensup kimseleri siyasi haklardan yoksun bırakmıştır. Aynen yüksek sınıfların daha önceden proletaryanın siyasi haklarıın kısıtladığı gibi, devrimci proletarya da yüksek sınıfların siyasi haklarını kısıtlayabilir. Böyle önlemlerin uygunluğuna ancak şu kural temelinde karar verilebilir: salus revolutiac suprema lex [en yüce yasa devrimin çıkarıdır].

"Ve aynı tavrı parlamentoların süresi sorununda da benimsemeliyiz. Eğer devrimci coşkunun patlaması esnasında halk çok iyi bir parlamento -bir çeşit chambre introuvable [eşi bulunmaz Meclis]- seçtiyse o zaman bunu uzun ömürlü bir parlamento kılmaya çalışmak zorunda kalabiliriz; fakat eğer seçimler başarısız çıkarsa o takdirde onu iki yılda değil, mümkünse iki haftada dağıtmaya çalışmak zorunda kalabiliriz."[17]

Plehanov'un sözleri Bolşeviklerin gelecekteki politikalarını, özellikle 1917'deki politikalarını mükemmel bir şekilde tanımlar; ancak kendisi bu sözleri ettiğine son derece pişman olacaktır.

Kongre'nin bitiminde artık Lenin'in muhalifi durumuna düşen Martov, bu aşamada Plehanov'un proletarya diktatörlüğü üzerine ettiği sözlere karşı çıkmamıştır. Ancak kendisi bunu çok daha ılımlı bir şekilde tarif etmiştir. Bundan iki hafta sonra yurt dışında Rus Sosyal Demokratları Kongresi Birliği'ne bu kongre üzerine verdiği raporda Martov, Plehanov'un sözlerini yumuşatarak onu 'savunmaya' çalışmıştır: "Bu sözler [Plehanov'un sözleri] bazı delegeleri öfkelendirdi; eğer yoldaş Plehanov, proletaryanın, zaferini pekiştirmesi adına, basın özgürlüğü gibi siyasal hakları ayaklar altında çiğnemesi gibi feci bir durumu tasavvur etmenin elbette ki olasılık dışı olduğunu sözlerine ekleseydi böyle bir durumun ortaya çıkması önlenebilirdi. (Plehanov: 'Sağol')[18]

Kongre'nin sonlarına doğru Lenin'e karşı Martov'la birlikte tavır alacak olan Troçki, bu aşamada, proletarya diktatörlüğü kavramını savunurken diktatörlüğün hâlâ sağ kalma savaşı veren eski toplum düzeninin kitleler arasına saçtığı tutucu düşüncelere karşı yönetilmesi gerektiği acı gerçeğini gözden kaçırdı. Programı savunmaya Komünist Manifesto'dan bir açıklamayla katıldı.

"İşçi sınıfının büyük çoğunluğu amaç için birleşmeden işçi sınıfının hakimiyeti düşünülemez. Ancak o zaman ezici bir çoğunluk olacaklardır. Bu, küçük bir suikastçı çetesi ya da bir azınlık partisinin diktatörlüğü değil, karşı-devrimi önlemek için büyük çoğunluğun çıkarları adına büyük çoğunluğun diktatörlüğü olacaktır. Kısacası, gerçek demokrasinin zaferini temsil edecektir."[19]

Tabii ki bu sözler, özellikle proletaryanın çok küçük bir hareket oluşturduğu Rusya koşullarında Akimov'un tartışmasına bir cevap değildi.

Lenin, toprak sorunuyla ilgili yaptığı bir müdahale dışında (bkz. 11. Bölüm), program üzerine geçen bu önemli tartışmada pek az söz aldı. Ancak, 1917'deki politikasının da gösterdiği gibi, bu tartışmada Plehanov ile tamamen hemfikir olduğu açık.

Kongre'nin kabul ettiği program Kongre'ye sunulan taslak programın hemen hemen aynısıydı·[20] Tek farklılık, hakimlerin seçilmesi talebinin eklenmesi ve çalışma koşullarının iyileştirilmesi için talep edilen yasaların ayrıntılarında yapılan bazı değişiklikler oldu. Program üzerine geçen tartışmada 'ekonomist' delegelerden Martinov'un Lenin'in *Ne Yapmalı?* eserine sert bir saldırı yöneltmesi, fakat hiçbir destek toplayamaması kayda değer diğer bir olay oldu.

Daha sonraki olaylar açısından tekrar hatırlatmakta yarar var: Program sadece bir delegenin çekimser oy kullanması dışında oybirliğiyle kabul edildi. Kongre'nin 16. ve 17. oturumlarına gelindiğinde ise *Iskra*cılar'ın birliği eskisi kadar sağlam görünmüyordu. Birkaç defasında kararların çok kısıtlı bir oy çoğunluğuyla geçmesi, bazı *Iskra*cılar'ın Lenin'e ve Plehanov'a karşı Bund'la veya ekonomistlerle oy kullandığını gösteriyordu. Fakat bu oylamalar önemsiz noktalar üzerindeydi.

Asıl sürpriz, parti tüzüğüne ayrılan 22. oturumda geldi. Konu, tüzük taslaklarının parti üyeliğini tanımlayan ilk paragrafının tartışmasıydı, Lenin, 1. maddenin, parti üyesini, 'parti programını kabul eden, onu maddi olarak

ve parti örgütlerinden birine kişisel olarak katılarak destekleyen' kimse olarak tanımlamasını önerdi. Martov ise aynı şekilde başlayan ancak '...parti örgütlerinden birinin yönlendirmesi altında düzenli kişisel ilişki ile destekleyen' diye devam eden bir alternatif önerdi.

Lenin tekrar söz alarak kendi önerisini anlattı. O, sıkıca örgütlenmiş bir devrimciler partisine taraftardı:

"Parti, -tamamı (neredeyse tamamı) parti örgütlerinin kontrolü ve yönlendirmesi altında çalışan, fakat hepsi parti üyesi olmayan ve olmaması da gereken- engin işçi sınıfı kitlelerinin öncüsü ve önderi olmalı... Faaliyetimizin çoğunluğunun dar, gizli çevreler ve hatta gizli toplantılar ile kısıtlı olmak zorunda olduğu bir anda iş yapanları sadece laf edenlerden ayırmak bizim için son derece zor ve hatta neredeyse olanaksızdır. Bu iki katmanı karıştırmanın Rusya'daki gibi yaygın olduğu ve böylesine sınırsız karışıklık ve zarar yarattığı bir ülke daha yok dünyada. Bunun büyük sıkıntısını çekiyoruz... Gerçekten iş yapan on kişinin kendilerine parti üyesi diyememesi sadece laf eden bir kişinin parti üyesi olma hakkı ve fırsatı olmasından daha iyidir (gerçekten iş yapanlar etiket meraklısı değildirler!). Bu, benim için aksi iddia edilemeyecek bir ilkedir ve Martov'a karşı mücadele etmemi zorunlu kılıyor... Her bir parti üyesinin partiden sorumlu olduğunu ve partinin de her bir üyesinden sorumlu olduğunu unutmamalıyız."[21]

Martov da tekrar tekrar söz aldı. O, geniş bir parti yanlısıydı. Troçki Martov'dan yana tavır aldı. Bir önceki oturumda Lenin'den bile daha aşırı merkeziyetçi gibi davranmasının arkasından Troçki'nin bu tavrı şaşırtıcıydı. O zaman şöyle demişti:

"Tüzük Merkez Komite'nin yetkilerini yeterli bir kesinlikle tanımlamıyor denildi (Yoldaş Akimov tarafından). Tam tersine, bu tanımlama kesindir ve parti bir bütün olduğu ölçüde Merkez Komite'nin yerel komiteler üzerinde kontrolü sağlanmalıdır anlamına gelir. Yoldaş Lieber, benim bir terimimi kutlanarak, bu tüzüğün 'örgütlenmiş güvensizlik' olduğunu söyledi. Doğrudur. Ancak ben bu terimi Bund sözcülerinin önerdiği tüzük için kullanmıştım: çünkü o tüzük partinin bir kesiminin partinin tümüne karşı örgütlenmiş güvensizliğini ifade ediyordu. Öte yandan bizim tüzüğümüz ise

tüm kesimlere karşı partinin [merkezi] örgütlenmiş güvensizliğini, yani tüm yerel, semt, ulusal ve diğer örgütlere karşı kontrolünü ifade ediyor.”[22]

Şimdi ise Troçki şöyle diyordu: “Oportünizmin tüzüksel yasaklarla önlenebileceğine inanmıyorum. Ben tüzüklere hiçbir mistik anlam vermem... Oportünizmi tüzükteki şu veya bu madde değil, çok daha karışık nedenler yaratır; o, burjuva demokrasisi ve proleteryanın göreli gelişmişlik düzeyi ile ilgilidir.”

Akselrod da Lenin’e karşı tavır aldı. Fakat Plehanov, Lenin ile aynı saflardaydı: “Ben kararımı zaten peşinen vermiştim, ama burada söylenenlere baktıkça Lenin’in doğru olduğuna inancım daha da güçleniyor... Aydınlar kişisel nedenlerle partiye katılmakta tereddüt edebilirler, ve böylesi daha da iyi, çünkü onlar genellikle oportünisttirler... Sadece bu neden yüzünden bile olsa oportünizmin muhalifleri Lenin’in taslağı lehinde oy kullanmalıdırlar.”

Fakat *Iskra*cılar bölünmüştü ve Lenin’in önerisi 23’e karşı 28 oy ile mağlup edildi. Matrov’un saflarına beş Bund delegesi ve iki ‘ekonomist’ de dahildi. Bu yedi kişinin Martov ve taraftarlarına sağladığı oy çoğunluğu onların bu andan İtibaren Lenin’e karşı Kongre’yi hakimiyet altına almaları için yetiyordu.

Nasıl olur da, Merkez Komite’ye mutlak otorite verilmesi gerektiğini savunan Lenin’in *Ne Yapmalı?*’sını tümüyle destekleyen Martov ve Troçki şimdi Lenin’in parti üyesi tanımını reddedebilirlerdi? Güçlü bir merkeziyetçi önderlik ile gevşek üyeliği bir kaba koymaya çalışmak eklektisizmin en aşırısı demekti.

Devrimci işçi sınıfı partisinde demokratik merkeziyetçiliğe olan acı gereklilik, proletarya diktatörlüğünün acı zorunluluklarından kaynaklanır. Martov ve Troçki işte buna razı değillerdi. Ayrıca, bir devrimci partinin önderliği, günlük hayatında partiye adanmışlığın ve onunla tam özdeşleşmişliğin en yüksek örneğini sergilemelidir. Ancak bu, üyelerden en yüksek özveriyi talep edebilmeleri için onlara gerekli manevi otoriteyi temin eder.

Yıllarca önce Engels anarşistlere karşı tartışırken proletarya devriminin çok sağlam bir disiplin, güçlü bir otorite gerektirdiğini söylemiştir.

“Bu beyler hiç devrim görmüşler midir? Devrim elbette ki en otoriter şeydir; nüfusun bir kesiminin, tümü fazlasıyla otoriter araçlar olan tüfek,

süngü ve top aracılığıyla iradesini bir başka kesime dayattığı bir eylemdir. Ve muzaffer taraf, silahlarının karşı koyanlarda uyandırdığı terör ile hakimiyetini sürdürmek zorundadır.”[23]

Sonuç olarak, devrimci parti kendi üyelerinden büyük özveri ve disiplin istemekten kaçınmaz. Martov’un parti üyesi tanımı onun proletarya diktatörlüğü anlayışındaki zayıflık ile uyuşur.

Parti tüzüğünün 1. maddesi üzerine alınan karardan sonra Lenin kendisini tekrar tekrar azınlıkta bulmuştur. 23. oturumdan 27. oturuma kadar Martov sürekli olarak Lenin’e karşı çıkmış ve birbiri ardına her konuda kazanmıştır. Ancak bunlar pek önemli konular değillerdi.

Yahudi Bund’un Yahudi işçilerin tek örgütü olma ve parti içinde otonomisini koruma isteğinin mağlup edildiği 27. oturumda Lenin yeniden çoğunluğu kazandı (5 çekimser oy ve 5 lehte oya karşı 41 oyla). Bunun ardından beş Bund delegesi Kongre’yi terk etti. Bundan sonra *Iskra* taraftarı *Rus Devrimci Sosyal Demokratları Yurt Dışı Ligi*’nin partinin yurt dışındaki tek temsilcisi olduğu kararı alınınca ise iki ‘ekonomist’ delege de Kongre’yi terketmiştir. Böylece Martov bir anda 7 oy yitirmiş ve taraftarları 20’ye düşmüş, Lenin ise 24 oyunu korumuştur.

Şimdi sıra Kongre’nin parti önderliğini seçmesine gelmiştir. Merkezi yapı daha önceden karara bağlanmıştı. Parti tüzüğü Rusya içinde faaliyet gösterecek üç kişilik bir Merkez Komite öngörüyordu ve ideolojik önderlik için *Iskra*’yı partinin Merkez Organı olarak tayin etmişti. İkisinin de üzerinde beş üyeli bir Parti Konseyi olacaktı- Merkez Komite’ye Merkez Organ ikişer üye atayacak, beşinci üye ise Kongre tarafından seçilecekti.

Kendi çoğunluğu ile Lenin üç kişilik Merkez Komite için kendi aday listesini geçirdi. Asıl zorluk yaratan ise artık partinin Merkez Organı olan *Iskra*’nın yazı kurulu seçimiydi, çünkü eski altı kişilik yazı kurulunun yeniden seçileceği genel olarak varsayılıyordu. Oysa, bu altı kişinin dördü - Martov, Potresov, Akselrod ve Zasuliç- şimdi Lenin’in muhalifi olmuşlardı. Lenin üç kişilik bir liste önerdi- Plehanov, Lenin ve Martov. İşte bu sorun üzerine parti, Bolşevikler (Çoğunluk) ve Menşevikler (Azınlık) olarak bölündü.

Plehanov, Lenin ve Martov yazı kuruluna seçildiler. Noskov, Krjijanovski ve Lengnik -‘üç Leninist’- Merkez Komite’ye ve Plehanov, Parti Konseyi başkanlığına seçildiler. Yazı kurulu üyeliği tartışması -Martov’un istediği

gibi eski altı üye yeniden mi seçilsin, yoksa Lenin'in önerdiği üç kişi mi olsun tartışması- tam dokuz uzun oturum sürdü. Tartışma acı ve sert geçti.

Bu konudaki uzun ve yorucu tartışmanın ardından Kongre'nin geri kalan tek günü sanki delegeler yarı uykudaymış ve hiçbir şey umurlarında değilmiş gibi geçti. Gündemdeki 24 maddeden son güne kadar sadece 4 tanesi görüşülmüştü. Bir ay boyunca süren tartışmaların ardından, son akşam saat beşten sonra Kongre taktik sorunlar üzerine bazı önergeleri istikrarsız bir şekilde tartışmaya başladı. Bunların arasında gösteriler; sendika hareketi; dini mezhepler arasında faaliyet; öğrenci gençlik arasında faaliyet; 1904 Amsterdam Enternasyonal Kongresi; Liberaller (Struve'in önergesi); Liberaller (Plehanov'un önergesi); Sosyalist Devrimciler; parti yayınları; Yahudi kıyımları gibi konular vardı.

Bu oturumda karar haline gelen en talihsiz önerge Potresov'un (Struve) önerdiği ve Martov ve Akselrod'un savunduğu önerge oldu. Bu karar, bazı koşullarda liberallere sosyalist destek öngörüyordu. Yani, (1) 'Liberal ve liberal-demokratik akımların otokratik hükümete karşı mücadelelerinde kararlı bir şekilde Rus Sosyal Demokratlarından yana tavır aldıklarını açık ve şüphe götürmez bir şekilde ilan etmeleri', halinde! (2) liberallerin programlarına işçi sınıfı çıkarlarına veya genel olarak demokrasiye ters düşen, ya da işçi sınıfının siyasi bilincini karartan talepler dahil etmemeleri' halinde; ve (3) genel, eşit, gizli ve dolaysız seçim hakkını mücadelelerinin sloganı yapmaları halinde sosyalistler liberalleri destekleyeceklerdi. (Bu koşullar, liberallerin devrimci potansiyelleri hakkında ilerideki yaygın yanlış anlamaların nedeni olacaktır). Delegeler öylesine yorgundular ki bu önergeyi, ve bunun yanı sıra Plehanov'un önerdiği ve Lenin'in desteklediği bu ilk önergeyle çelişen bir diğer önergeyi alelacele geçirdiler. Martov, Zasuliç ve Akselrod'un (ve, şaşırtıcıdır, Troçki'nin) desteklediği Potresov'un önergesi 1905 ve daha sonrasının Menşevizminin ipuçlarını sergiler.[24] İlginçtir, hem Kongre sırasında hem de Kongre sonrasında Lenin bu karara çok az önem vermiş, o daha çok yazı kurulunun sayısı üzerine geçen tartışmayla ilgilenmiştir.

Partinin bölündüğü 'yazı kurulunda üç kişi mi olsun, altı kişi mi olsun' konusu, küçük bir anlaşmazlık, kişisel bir tartışma sorunu, ciddi bir hareketin bölünmesi için çok önemsiz bir şey gibi görünüyordu. Lenin burada ortaya çıkan farklılığı, bir tarafta görevlilerin tayin edilmesi konusunu bir parti olma mantığı içinde kabul edenler ile öte tarafta eski grup faaliyeti tavırlarına ve 'eski arkadaş çevresi' anlayışına alışmış olanlar

arasındaki bir anlaşmazlık, kişisel boyutu büyük bir anlaşmazlık olarak gördü. O zamanlar bu konunun bir bölünmeyi gerektirip, gerektirmediğinden hiç emin değildi.

Iskra'nın eski yazı kurulunun taraftarları şöyle gerekçeler kullanıyorlardı: "Yazı kuruluna yeniden şekil vermeye Kongre'nin ne ahlaki ne de siyasi hakkı var" (Troçki); "bu çok nazik (aynen alınmıştır!) bir konudur" (gene Troçki); "tekrar seçilmeyen editörler Kongre'nin onları artık kurulda görmek istemediği konusunda ne hissedecekler?" (Tsaryov).

Lenin'in yorumu ise şöyleydi:

"Bu türden gerekçeler bütün konuyu sadece acıma ve kırılan duygular düzeyinde ele alıyorlar ve gerçek ilke tartışması, gerçek siyasi tartışma bağlamında iflasın dolaysız itiraflarıdır... Eğer bu bakış açısını kabul edersek, ki bu bir parti bakış açısı değil, basitçiliktir. O zaman her seçimde şöyle düşünmek zorunda kalırız: eğer kendisi değil de İvanov seçilecek olursa Petrov gücenmez mi, eğer Örgütlenme Komitesi'nden bu üye değil de başka bir üye Merkez Komite'ye seçilirse o zaman o alınmaz mı? Bu bizi nereye götürür, yoldaşlar? Eğer biz burada karşılıklı nezaket ve basit duygusallık yapmak değil de parti kurmak niyetiyle toplandıysak o zaman bu görüşe hiçbir zaman katılamayız. Parti görevlilerini seçmek için toplandık ve seçilemeyen kimselere güvenimizin olmadığı lafı edilemez: tek düşüncemiz faaliyetin çıkarları ve bir kimsenin seçildiği göreve uygunluğu olmalıdır."

Lenin, eski çevre faaliyeti mantığından kurtulamamış ve "kendi gruplarının 'devamı' konusunda ısrar eden o eski, kapalı, küçük çete"ye karşı tartışmıştır.[25]

"Bu kimseler o yakın ve sıkı küçük çevrenin, kavanoz içindeymişçesine inzivasına öylesine alışmışlardı ki, birisi kendi sorumluluğuyla serbest ve açık bir ortamda konuşmaya kalkınca neredeyse baygınlık geçirdiler. Entelektüel bireycilik ve çevre mantığı, parti önünde açık konuşma gereği ile zıt düştü.[26]

Martov, yazı kurulu üzerine Kongre kararına uymayı reddederek "köle olmadıklarını!" ilan ettiği zaman Lenin bu 'aristokratik anarşizm'e karşı çıktı ve, "parti üyeliğinin görevlerinin sadece üyeler tarafından değil fakat

‘en tepedeki insanlar’ tarafından da yerine getirilmesinde ısrar etmeyi öğrenmek zorunda” olduklarını söyledi.[27] Neden, şimdi Kongre’nin görevden aldığı, eski yazı kurulu üyelerinin gerçekten iyi çalışmadığını Martov ve arkadaşları inkar etmeye çalışıyorlardı?

“Altı kişilik eski kurul öyle başarısızdı ki, tüm üç yıl boyunca bir defa bile tüm üyeleriyle toplanamadı. Bu inanılmaz gibi gelebilir ancak doğru. Iskra’nın 45 sayısının hiçbiri Martov veya Lenin’den başkası tarafından hazırlanmamıştır (editörlük ve teknik anlamda). Ve hiçbir zaman herhangi büyük bir teorik konu Plehanov’dan başkası tarafından ortaya sürülmemiştir. Akselrod hiçbir iş yapmadı (Zarya’da kelimenin gerçek anlamıyla hiçbir şey vermedi ve Iskra’nın tüm 45 sayısına ancak üç ya da dört yazı verdi). Zasuliç ve Struve sadece yazı verdiler ve tavsiyelerde bulundular, hiçbir zaman herhangi bir editörlük faaliyeti yapmadılar.”[28]

Lenin, eski *Iskra*’nın 45 sayısına Martov’un 39, kendisinin 32 ve Plehanov’un 24 yazı verdiğini belirterek söylediklerini açıkladı. Zasuliç sadece 6, Akselrod 4 ve Potresov 8 yazı yazmışlardı.[29]

Her şeyi devrimin gereklerine tabi kılmak yerine, büyüklerine terbiyeli destek yağdırmak eğilimi, Lenin’e tamamen yabancı bir şeydi. Rus Marksizmi’nin öncülerine karşı soğuk davranan birisi değildi. Özellikle Vera Zasuliç onun için, ve onun olduğu kadar Krupskaya için de, çok önemliydi. “Münih’e geldiğim ilk akşam ‘Vera Ivanovna’yı görene kadar bekle’ demişti Vladimir İlyiç, ‘kristal kadar berrak bir insan göreceksin’ ve gerçekten de öyleydi.”[30]

Vera Zasuliç’in şanlı geçmişinin Lenin’de derin bir etkisi vardı. Ocak 1878’de, daha 29 yaşında genç bir kadın iken, bir siyasi tutukluya karşı uyguladığı kötü muamele ve aşağılamayı protesto için Petersburg Jandarma Şefi General Trepov’u öldürmüştü. Davası sırasında polisin iğrenç kötü muamelesi açığa çıkarıldı. Dava jürisi bu açıklamalardan öylesine şok olmuş ve onun savunmasından öylesine etkilenmişti ki, onu beraat ettirdi. Mahkeme salonundan çıkarken polis onu tekrar yakalamaya çalışınca kalabalık onu kurtarmış ve kaçmasına yardım etmişti. Vera yurt dışında Karl Marx ile yakın ilişki içinde bulundu. Lenin onu çok sever ve hayranlık duyardı, ve *Iskra* yazı kurulundan alınmasının onu çok etkileyeceğinin farkındaydı. Krupskaya’nın dediği gibi:

“Vera Ivanovna Rusya’yı çok özlerdi. Sanıyorum 1899’da kaçak olarak Rusya’ya, faaliyet yapmak için değil, sadece ‘Mujik’e, bir göz atıp burnunun nasıl uzadığını görmem lazım’ diye gitti. Ve Iskra çıkmaya başlayınca, Rusya’daki faaliyetin gerçek bir parçası olduğunu hissetti ve ona sıkıca sarıldı. Iskra’dan ayrılmak onun için bir kez daha Rusya’dan tecrit olmak, göçmenliğin insanı dibe çeken ölü denizinde yeniden batmaya başlamak demek olacaktı.

“Bu nedenledir ki, İkinci Kongre’de Iskra’nın yazı kurulu konusu ortaya çıkınca Vera isyan etti. Onun için bu bir kendini beğenmişlik sorunu değil, yaşamak ya da ölmek sorunuydu.”[31]

Ancak Lenin örgüt gereklerini kendi duyguları için feda edemeyecek kadar çok dürüst, davaya kendini fazlasıyla adamış birisiydi. Ve bu, Vera Zasuliç’in görevden alınması demekti. Hareketin gereklerini ikincil şeylere tabi kılmaya razı olanlar kendilerinin devrimci değil, arabulucu olduklarını sonradan göstermişlerdir. Fakat bu gerçek kendini Lenin’in keskin gözlerinden bile henüz saklıyordu.

Lenin'in yoldaşlara karşı tavrı

Yukarıda aktarılan olaydan Lenin'in yoldaşlarına karşı duygusuz, soğuk ve duyarsız olduğu sonucunu çıkaranlar olabilir. Fakat bu gerçeğin tam tersidir. Aslında Lenin yoldaşlarına karşı son derece sıcak ve cömerttir, onların tüm gereksinimlerine şefkat ve ilgi göstermiştir. İnsanlarla siyasi olarak ayrıldığında bile, çoğu zaman onlara karşı sevgisini kaybetmemiştir. Martov'a karşı tavrı bunun iyi bir örneğidir:

"Martov'dan ayrılması onun için fazlasıyla zordu. Petersburg'daki ortak faaliyet, eski Iskra'daki faaliyet dönemi onları sıkıca birbirlerine bağlamıştı. Kavrayışı son derece kuvvetli birisi olan Martov, birliktelikleri sırasında İlyiç'in düşüncelerini kavrayarak onları becerikli bir şekilde geliştiren, keskin bir anlayışa sahipti. Sonradan Vladimir İlyiç, Menşeviklerle şiddetle savaştı ama Martov, en küçük derecede bile olsa, ne zaman doğru bir hat savunsa, ona karşı eski tavrı yeniden ortaya çıkardı. Örneğin 1910'da Paris'te, Martov ve Vladimir İlyiç, Sosyal Demokrat Yazı Kurulu'nda beraber çalıştıkları zaman böyle olmuştur. Ofisten eve döndüğünde Vladimir İlyiç sık sık sevinçli ifadelerle Martov'un tavrından nasıl memnun olduğunu anlatırdı: bunun Bolşeviklere bir yararı olduğundan değil, Martov bir devrimciye yakışan bir şekilde hareket ettiği için."[32]

1919-20 kışında Lenin, Martov'un çok hasta olduğunu duydu ve ona Moskova'daki en iyi doktorları yolladı.

Lenin'in, ne kişisel duyguları insanları siyasi olarak değerlendirmesini ne de siyasi değerlendirmeleri kişisel duygularını etkilemedi. Krupskaya şöyle anlatır:

"İlyiç'in özelliklerinden birisi onun ilkeler üzerine anlaşmazlıkları kişisel anlaşmazlıklardan ayrı tutma ve davanın çıkarlarını her şeyin üstüne koyabilme yeteneğidir. Bir muhalifi ona saldırdığında Lenin tahrik olup ona geri saldırır, kendi görüşünü hakim kılmaya çalışırdı; fakat yeni görevler ortaya çıktığında ve bu muhalifle işbirliği yapma olasılığı söz konusu olduğunda İlyiç, bir önceki günün muhalifine bir yoldaş gibi yaklaşabilirdi. Bunu yapmak için kendini zorlamak zorunda kalmazdı, bu doğal olarak

böyleydi. İşte İlyiç'in muazzam gücü burada yatar. İlkeler söz konusu olduğunda alabildiğine iyimserdi. Bazen hata yaptığı da olurdu, ama bu iyimserliği dava için genellikle faydalıydı."[33]

Aynı anda bir insana hem o andaki siyasal tavrı yüzünden şiddetle saldırabilir, hem de onun diğer alanlardaki katkılarına saygı gösterebilirdi.

Plehanov'un 1905'deki siyasal iflasından söz ettiği bir mektubunda, "Yaşlı adam için gerçekten üzgünüm... Ne büyük zeka", diye yazmıştır.[34] Bundan iki yıl sonra Plehanov'un 1905 Devrimi sırasındaki politikalarına acımasızca saldırdığı bir yazısında onun daha önceki önemli teorik katkılarını övmek için özen göstermiştir.

Yine, 25 Mayıs 1913'den bir süre sonra *Pravda* yazı kuruluna yazdığı bir mektubunda Lenin geçmişi dikkate almayarak şöyle yazabilmiştir: "O (Plehanov) şimdi değerli çünkü işçi sınıfı hareketinin düşmanlarıyla savaşıyor."[35]

1917'den sonra Plehanov sadece savaşı desteklemekle kalmayıp, *Edintsvo* adlı gazetesinde Lenin'i paralı Alman ajanı olarak suçlayacak kadar ileri gittiği zaman bile Lenin onun Marksist teoriye katkılarını övmeye devam etmiştir.

Lenin, yoldaşlarının bilgilerini geliştirmelerine ve ilerletmelerine yardım ederken büyük sıcaklık ve dikkat göstermiştir. Krupskaya şöyle hatırlar:

"İlyiç'in tecrübesiz yazarlara karşı tavrını hatırlarım. Onlarla birlikte onların yazılarını tanışırken derhal konunun özüne, esasına iner ve yazıyı daha iyi bir hale sokmak için önerilerde bulunurdu. Fakat bütün bunları çok dikkatle yapar, yazarlar yazılarını düzelttiğinin farkına bile varmazlardı. Ve İlyiç insanlara çalışmalarında çok iyi yardım ederdi. Örneğin, eğer birisinin bir makale yazmasını istiyorsa fakat onun bunu iyi yapabileceğinden emin değilse, onunla bir tartışmaya başlar, kendi düşüncelerini açıklar ve karşısındakinde ilgi uyanmasını sağlardı. Onu bu konu üzerinde yeterince yokladıktan sonra, 'bu konuda bir makale yazmak ister misin?' diye sorardı. Ve yazar İlyiç ile ilk tartışmalarının kendisine yardımcı olduğunu ve makalesini yazarken aslında İlyiç'in ifadelerini ve terimlerini kullandığını bile fark etmezdi."[36]

Eğer Lenin'in bir zayıf tarafı varsa, bu da onun insanlara çok kolayca tutulmasıdır. "Vladimir İlyiç her zaman insanlara karşı coşkuyla doluydu.

Bir insanda değerli bir özellik sezer ve buna sıkıca satılırdı.”[37] Fakat bu coşku çok sürmezdi. İlk tanıştığı birine ‘tutulmaya’ her zaman için hazır bile olsa uzun bir tanışıklıktan sonra, hemen hemen her zaman o kimsede zayıflık unsurları sezerdi.

Bir kimsenin o anda kendi tarafında mı yoksa kendisine karşı mı olduğuna göre Lenin’in o kimseye karşı tavrı kökünden değişirdi. Tavrında hiçbir kararsızlık yoktu. Yazılarında insanlar hakkında söylediklerinde sık sık şaşırtıcı çelişkiler bulunmasının nedeni, onun temel kuralının, mücadelenin gereklerinin her şeyin önünde geliyor olmasıdır. Muhalifleri de dâhil olmak üzere insanların katkılarını değerlendirirken objektif davranmasını sağlayan büyük özkontrolü, cömert tabiatı, ve olağanüstü sıcaklığı, arkadaşlarının sadece güvenini değil, aynı zamanda sevgisini de kazanmıştır.

Lenin’in yoldaşlarına karşı tavrı üzerine yazdıklarımızı burada keselim ve 1903 Kongresi’nin sonrasına dönelim.

Bölünmenin çılgınlığı

Bir defasında Leo Tolstoy yürürken uzakta çömelmiş ve garip el hareketleri yapan birisini farketmiş; deli herhalde diye düşünmüş. Fakat yaklaşınca adamın işinin gereği öyle yaptığını görüp tatmin olmuş - adamcağız bir taşın üzerinde bıçak biliyormuş. Lenin bu örneği vermeyi çok severdi. 1903 Kongresi'ndeki tükenmez tartışmaları ve fraksiyon kavgalarını dışardan izleyen birine delilerin işi gibi görünür.

Bolşevikler ve Menşevikler arasındaki bu bölüme kadar önemsiz ve anlamsız gibi görünen bir olay daha yoktur. Kongre tutanaklarını okuyunca, bu olayın Rus işçi hareketinin bir dönüm noktası olduğuna şaşırmamak elde değildir. Olayın içindekiler bile bu bölünmenin pek fazla önemi olduğuna ya da uzun bir zaman süreceğine inanmıyorlardı. Örneğin Lunaçarski sonradan şöyle yazmıştır:

"Bu mücadeledeki en büyük güçlük, ikinci Kongre'nin Parti'yi bölmesine karşılık, Martovistlerle Leninistler arasındaki gerçekten engin farkları henüz doğrultmamış olmasıydı. Bu farklılıklar hâlâ parti tüzüğünün bir paragrafı ve yazı kurulu üyelerinden ibaretmiş gibi görünüyordu. Bölünmeye yol açan nedenlerin önemsizliğinden birçok kimse utanıyordu."[38]

Daha sonralarının önemli bir Komintern görevlisi olacak olan o günlerin genç işçisi Piatniski ise anılarında şöyle der:

"Küçük farklılıkların bizi bir arada çalışmaktan niye alıkoyduğunu anlayamıyordum... Iskra grubunun kendi içinde görüş ayrılıkları olduğu haberi geldi."

"Bu söylentilere inanamıyordum. Raboçeye Dyelocular ve onların taraftarları ile önemli farklılıklar duymayı bekliyorduk; ancak kişisel olarak ben, homojen bir bütün olarak görmeye alıştığım Iskra grubu içinde bir ayrılık beklemiyordum. Ne olduğunu bilememe sıkıntısı günlerce sürdü. Sonunda delegeler Berlin'e döndüler. İki tarafında Kongre raporlarını dinledik, ve derhal her iki taraf kendi çizgisini ileri sürmeye başladı. İki taraf arasında kaldım. Bir yanda, Zasuliç, Potresov... ve Akselrod'u Iskra yazı kurulundan atarak gücendirdiklerine çok üzüldüm... Üstelik özellikle

yakın bulunduğum yoldaşlar... Menşevik kamptaydılar, oysa Yoldaş Lenin'in savunduğu parti örgütlenme yapısını tamamen onaylıyordum. Mantıksal olarak çoğunlukla beraberdim fakat, eğer kendimi şöyle ifade edebilirsem, kişisel sempatim azınlıkla beraberdi."[39]

O yıllarda Lenin'e çok yakın olan makinist Krjijanovski, "Yoldaş Martov'un oportunistliği hakkında söylenenler şahsen bana özellikle asılsız gibi geldi" diye hatırlar. Böyle daha çok örnek vermek mümkün. Petersburg'dan, Moskova'dan ve vilayetlerden protestolar ve feryatlar geldi. Kongrede *Iskra*cılar arasında olan bölünmeyi kimse kabul etmek istemiyordu.[40]

Bir fabrika işçisi Lenin'e yazarak bölünme ve 'anlamsız hizip kavgası' hakkında şikayet etti:

"Bak yoldaş, tüm enerjinin, yalnızca çoğunluk ve azınlık hakkında konuşmak gayesiyle, komiteler arasında koşuşturmaya harcanması normal bir durum mudur? Hakikaten bilemiyorum. Bu konu gerçekten bütün enerjinin sarf edileceği ve insanların birbirlerine neredeyse düşmanlarmış gibi bakacağı kadar önemli mi? Çünkü sonunda iş şuraya varıyor; eğer bir komite, diyelim ki, bir kampın taraftarlarından oluşmuş, o zaman öbür kamptan hiç kimse, iş için ne kadar uygun olursa olsun, o komiteye girmiyor; gerçekten o kimse o iş için çok önemli bile olsa, o olmadan iş yürümeyecek bile olsa komiteye girmiyor. Elbette bu konu üzerinde mücadele edilmemelidir demek istemiyorum, hayır, ancak bu mücadelenin başka bir şekilde olması gerektiğini ve kitleler arasında Sosyal Demokratik görüşleri yaymak olan temel görevimizi unutmamıza yol açmaması gerektiğini düşünüyorum; çünkü eğer bunu unutursak o zaman partimizi gücünden mahrum etmiş oluruz. Haklı mıyım değil miyim bilmiyorum ama insanların faaliyetimizin çıkarlarını çamurda çiğnediğini ve tamamen unuttuğunu gördükçe, onların hepsine siyasi entrikacılar diyorum. İşin başındaki insanların zamanlarını başka şeye harcadığını görmek insanı gerçekten incitiyor ve dehşetle dolduruyor. Bunu görünce insan kendine soruyor: böyle önemsiz şeyler yüzünden partimiz sürekli bölünmeye mahkum mudur, içerdeki ve dışardaki mücadeleyi aynı zamanda sürdürmekten aciz miyiz?"[41]

Kişisel tartışmalar ve iftiralar bölünmeyi katlandırdı. Yıllar sonra Lenin şöyle yazar:

"Dünyanın hiçbir yerinde, Sosyal Demokrat hareket içindeki grupların ilkeler uğruna verdiği mücadele bir takım kişisel ve örgütsel anlaşmazlıklardan sakınmayı becerememiştir. Kötü niyetliler kasıtlı bir şekilde 'yatışma' ifadelerinin üzerine gitmeyi iş edinirler. Fakat sadece 'sempatizanlar' arasındaki metanetsiz amatörler bu anlaşmazlıklardan utanabilir, çaresizlik ya da küçümseme edası ile, sanki 'hırgürden başka bir şey değil!' dercesine omuz silkebilir."[42]

Muarızlar arasındaki -1903'deki- kişisel düşmanlık, kargaşayı daha da büyüttü.

Bölünmenin derinliği ve gelecekteki öneminden, o zamanlar Lenin'in pek emin olmadığı, o zamanki yazılarında açıktır. Toplu Eserler'in bu dönemi kapsayan bölümünde ilk defa bunca postalanmamış mektup, verilmemiş demeçler, hazırlanmış ancak yayınlanmamış makaleler bulunması, kısmen onun bu dönemdeki tereddütlerini gösterir. Yazdıklarından gün ışığına çıkanlar ise, Menşeviklerle bölünmenin çok uzun sürmeyeceğini beklediğini ve 'önemsiz' konular yüzünden partiyi parçalamanın doğru olmadığını düşündüğünü gösterir. Örneğin A.N. Potresov'a yazdığı mektubunda (13 Eylül) şöyle der:

"Kendime soruyorum: ebedi düşmanlar gibi ayrılmamızı gerektirecek ne var ki? Kongredeki tüm olaylara ve gözlemlerime tekrar bakıyorum. Bazen, müthiş öfkeyle, 'çılgınca' davrandığımın ve hareket ettiğimin farkındayım; eğer, atmosferin, tepkilerin, ortamın, mücadelenin vb.nin doğal bir ürünü olan bu şeye hata denilebilirse ben bu hatamı herkese itiraf etmeye hazırım. Fakat şimdi sakin bir şekilde, varılan sonuçları, çılgın mücadelenin elde ettiği sonuçları inceleyince bu sonuçlarda partimize zarar veren ya da azınlığa hakaret eden veya onurunu kıran hiçbir şey, kesinlikle hiçbir şey göremiyorum."[43]

Kongreden altı ay sonra ise gene şunları yazmıştır: "Şu anda iki kanadı ayıran anlaşmazlıkların çoğu program veya taktik sorunlarda değil, sadece örgütsel sorunlarla ilgilidir."[44] "Örgütsel sorunlar, şüphesiz taktik sorunlardan daha az önemlidirler, nerede kaldı ki programatik

sorunlardan”[45]. “Daha önceleri, hatta bazı hallerde bir bölünmeye bile hak verebilecek kadar büyük konularda anlaşamazdık. Şimdi tüm büyük ve önemli noktalarda anlaştık; sadece, üzerinde tartışabileceğimiz ve tartışmamız gereken fakat ayrılmanın anlamsız ve çocukça olacağı nüanslarda ayrılıyoruz.”[46]

“Eğer parti üyelerimiz, sınıf bilinçli militan proletaryanın adına layık temsilcileri ve dünya işçi sınıfı hareketinin adına layık mensupları ise, parti programımızı yorumlamada ve ilkelerini yerine getirme yöntemlerinde hiçbir kişisel farklılığın, merkezi kurumlarımızın yönlendirmesi altındaki uyumlu ortak faaliyete müdahale etmemesini veya edememesini temin etmek için en büyük gayreti göstermelidirler.”[47]

Lenin aylarca tereddüt etti. İlah yaratıcılarının yaydığı efsanelerin aksine, Lenin her şeye kadir değildi ve partideki ‘ufak çatlak’ın sonuçlarını önceden görememişti. Kararsızlığı sinirlerini bozuyordu. İkinci Kongre’nin eşiğinde Krupskaya şöyle hatırlar: “Vladimir İlyiç öyle sinirliydi ki sırt ve göğüsteki sinir uçlarının iltihaplanmasından meydana gelen ‘kutsal alev’ diye bilinen bir sinir hastalığına tutuldu... Yolculuk boyunca Vladimir İlyiç hiç yerinde duramıyordu; Cenevre’ye vardığımızda tamamen çözüldü ve iki hafta yatmak zorunda kaldı.”[48] Kongre boyunca artık hiç uyuyamaz hale geldi ve son derece huzursuzdu.[49]

Aslında Lenin her konferanstan sonra genellikle Krupskaya ile birlikte uzun yürüyüşler yapabileceği veya bisiklete binebileceği bir geziye çıkardı. Özdisiplini öylesine güçlüydü ki, kendisini sarsan heyecan dalgasını hiç göstermezdi. Oysa Krupskaya’nın hatıralarında Lenin’in haftalarca ve hatta aylarca süren sinir yorgunluklarının sürekli sözü geçer.

Eğer Lenin entelektüel dürüstlüğünü korumuş, kişisel üzüntülerinin, sinir bozukluğunun ve yorgunluğunun kendi üzerindeki etkilerini asgari düzeyde tutarak mücadeleye devam edebilmiş ve sakinliğini korumayı becerebilmişse, bunda, Krupskaya’nın üstün kişiliğinin, davaya adanmışlığının, enerjisinin, temiz karakterinin ve Lenin’e karşı sarsılmaz sevgisinin büyük rolü olmuştur.

1903 Kongresi’ni takip eden olaylara dönecek olursak, Lenin ancak altı aydan fazla bir süreden sonra, bölünmenin haklı ve gerekli olduğu yargısına varmıştır. Tereddütlerini sona erdirmiş ve kesin bir şekilde bu bölünmenin partinin proleter kanadı ile küçük burjuva aydın kanadı arasındaki farklılıkların bir yansıması olduğunu öne sürmüştür.

1903 Kongresi'ni ve kongre sonrasını değerlendirdiği 230 sayfalık *Bir Adım İleri, İki Adım Geri* adlı eserinde (Şubat-Mayıs 1904) Lenin, "oportünist gerekçelere ve anarşist laf ebeliğine eğilimini göstererek 1. Madde üzerindeki tartışmada kendini çoktan açığa vuran aydın bireyciliğine göre, tüm proletarya örgütlenmesi ve disiplini **kölelik** olarak görünüyor" der.[50]

Lenin, artık bir Menşevik gazete olan *Iskra*'da yayınlanan ve kendisini, partiyi, başında Merkez Komite şekline bürünmüş bir müdür bulunan 'koca bir fabrika' olarak görmekle suçlayan bir mektuptan alıntılar yapar ve mektubun yazarı hakkında şöyle der:

"...bu berbat benzetmenin, proletarya örgütünün pratiğine ve teorisine yabancı burjuva entelektüel mantığını derhal ele verdiğinin farkında bile değil. Çünkü, bazılarına sahte bir şeymiş gibi görünen fabrika, proletaryayı bir araya getiren ve disipline eden, ona örgütlenmeyi öğreten ve onu, emekçi ve sömürülen toplumun tüm diğer kesimlerinin başına geçiren en yüksek düzeydeki kapitalist işbirliğini temsil eder. Ve kapitalizm tarafından eğitilen proletaryanın ideolojisi Marksizm, istikrarsız aydınlara bir sömürü (açlık korkusuna dayanan disiplin) aracı olarak fabrika ile teknik olarak yüksek derecede gelişmiş bir üretim biçimi olarak fabrika arasındaki farkı öğretmiştir ve öğretmektedir. Burjuva aydınlarına o kadar zor gelen disiplin ve örgütlülüğü işte bu 'fabrika okulu' sayesinde proletarya çok kolayca kazanır."[51]

Aydınlara bu saldırısında, ve onların devrimci parti tarafından disiplin altına sokulmasının gerekliliğinin önemini vurgularken Lenin, Kautsky'nin entelektüel bireycileri betimleyen parlak sözlerinden uzun uzun alıntılar yapar:

"Aydın kapitalist değildir. Hayat düzeyinin burjuva olduğu, ve yoksul olmak istemiyorsa bunu korumak zorunda olduğu doğrudur; fakat aynı zamanda emeğinin ürününü, hatta çoğu zaman emek gücünü satmak zorundadır. Kendisi de çoğu zaman kapitalist tarafından yeterince sömürülmekte ve aşağılanmaktadır. Bu yüzden aydın, proletaryayla herhangi bir ekonomik uzlaşmazlık içinde değildir. Ancak onun toplumsal konumu ve çalışma koşulları proleter değildir. Bu da bir çeşit duygusal ve düşünsel uzlaşmazlığa neden olur.

“Tek başına birey olarak bir proleter hiçbir şey değildir. Onun tüm gücü, tüm ilericiliği, tüm ümitleri ve beklentileri örgütlenmekten, onun büyük ve güçlü bir örgütün bir parçası haline gelmesinden kaynaklanır. Onun için en önemli şey budur; bununla karşılaştırılınca tek başına bir birey bir şey ifade etmez. Proleter, kişisel çıkar veya şöhret gözetmeksizin isimsiz bir kitlenin bir parçası olarak en büyük sadakatle savaşır, tüm duygularını ve düşüncelerini kapsayan gönüllü bir disiplinle kendine düşen görevi yerine getirir. “Aydının durumu ise oldukça farklıdır. O gücüyle değil, tartışmayla savaşır. Onun silahları kişisel bilgisi, yeteneği ve inançlarıdır. Sadece kişisel nitelikleri aracılığıyla herhangi bir konuma ulaşabilir. Bu yüzden, bireycilik için en serbest ortam, ona, başarılı faaliyet için en önemli koşul olarak görünür. Ancak zorlukla bir bütünün içinde, o bütüne tabi olmaya razı olur. O zaman bile bunu hevesle değil, zorla yapar. Sadece kitleler için disiplinin gereğini görür, seçkin beyinler için değil. Tabii ki kendini bu ikinci kategorinin içinde sayar...

“Kendi bireyciliğinin gereklerinin sağlanması onun için her şey olan ve bireyciliğini herhangi bir büyük sosyal amaca tabi kılmayı bayağı ve adi gören bir süper insandan bahseden Nietzsche’nin felsefesi, entelektüelin gerçek felsefesidir; ve bu onu proletaryanın sınıf mücadelesinde yer almaktan tamamen uzaklaştırır.

“Entelektüellerin duygularına cevap veren felsefenin Nietzsche’den başka en önemli temsilcisi herhalde Ibsen’dir. Onun (Halkın Düşmanı’ndaki) Doktor Stockmann’ı birçoğunun sandığı gibi sosyalist değil, daha içinde çalışmaya kalkar kalkmaz proletarya hareketi ile ve genel olarak herhangi bir halk hareketi ile anlaşmazlığa girmesi kaçınılmaz olan bir entelektüel tipidir. Çünkü, proletarya hareketinin temeli, her demokratik hareketin temeli gibi, insanın yoldaşlarının çoğunluğuna saygıdır. Stockmann cinsinden tipik entelektüel ise ‘malum çoğunluğu’ devrilmesi gereken bir canavar olarak görür.”[52]

Lenin, Martov ve taraftarlarının aldıkları tavrın, entelektüellerin bireyciliklerine teslim olma anlamına geldiğini söyleyerek sözlerini tamamladı. Parti tüzüğü bu aynı entelektüelleri disipline etmeliydi.

Lenin’in *Ne Yapmalı?*’daki tartışmaları ile *Bir Adım İleri, İki Adım Geri*’deki tartışmalarını karşılaştırmakta yarar var. Birincisindeki eleştirinin hedefi, kendi çevresinin dar ufkuyla sınırlı kalmış yerel aktivistti. Dolayısıyla Lenin burada, proletaryanın kendiliğinden ancak sendika

bilincine yaklaştığını, oysa Marksist aydınların işçilere dışardan sınıf ve siyasi bilinç götürmekte vazgeçilemez bir yeri olduğunu anlatır. Öte yanda, bundan iki yıl sonra *Bir Adım İleri, İki Adım Geri*'de ise partinin içindeki proleter unsurların aydınları disiplin altında tutmaları gerektiğini söyler. Zaman değiştikçe hareketin gerekleri de şartlarla birlikte değişir ve Lenin'in yapağı şey ise gereken yöne yönelebilmek için değneği o tarafa doğru bükmek olmuştur.

Bekleyiş

1903 bölünmesi, daha sonraki gelişmeler için bir ipucu idi. Lenin ile Martov arasındaki siyasi farklılıklar yüzeysel, yani mekanik bir şekilde de alınacak olursa bunların herhangi bir bölünmeyi haklı çıkartamayacak kadar küçük farklılıklar olduğu sonucuna varmak işten bile değildir. Ancak bu farklılıklara, bunların gelişimini hesaba katan bir bakış açısından, yani diyalektik olarak bakınca, ufak farklılıkların büyük farklılıklara dönüşebileceği son derece açık olur. Birleşik bir parti içinde küçük-burjuva çevreler işçi çevrelerinden tamamen tecrit edilmiş bir durumda değildirler. Bunlardan birisi kendi etrafında toplanmaya ve proleter olmayan bir sosyal grubun borazanı olmaya eğilimlidir; diğeri ise bu küçük-burjuva unsurlarla giderek uzlaşmaz bir çelişki içine girer. 1903'deki farklılıklar sadece örgütlenme konusundaydı ve siyasi ve programatik farklılıklar daha kendini göstermeye başlamamışlardı. Bu nedenle Lenin daha o aşamada bir bölünmenin gerekmediğini düşünüyordu. Ancak, ayrı örgütlerin varlığı, bu örgütlerin kendi politika alanını geliştirmeleriyle birlikte siyasi farklılıklara da yol açabilir ve her bir grubun içinde politikaların belirlenmesinde kişisel faktörler önemli bir rol oynamaya başlayabilir.

1903'te her iki kanadın da kendi bileşimlerinde saf olmadıkları doğrudur. O zaman Bolşeviklerle saf tutan Plehanov sonradan en aşırı sağcı Menşevik olmuştur, öte yanda Troçki ve Rosa Lüksemburg ise o zaman Menşevik saflarda yer almışlardı. Ancak, her iki kanadın da karakteri esas olarak, karşılıklı olarak en büyük farklılıkları taşıyan iki lider, Lenin ve Martov, tarafından tayin edilmişti. Daha başından Bolşeviklerin 'katı' ve Menşeviklerin 'mülayim' diye adlandırılmaları her ne kadar psikolojik bir tanımlama olsa bile, aslında bu tanımlama hareketin iki kanadının önderlerine oldukça uygundur. Herkes Lenin'in katılığından söz ederdi ve Martov'un mülayimliğinden söz edenler az değildi. 1903 Kongresi'nden yıllar sonra Troçki, Martov'u 'Demokratik Sosyalizmin Hamleti'ne benzetmiştir. "Onun düşüncesi, iradeden nasibini almamıştır."[53]

Lenin ve Martov'un psikolojik özellikleri arasındaki farkın bir ifadesini Bolşevik ve Menşevik isimlerini seçmelerinde görmek mümkün. Lenin her zaman için Bolşevik lakabına sahip çıktı. Martov ise uysal bir şekilde hayatının sonuna kadar Menşevik etiketini taşıdı. Hatta çoğunlukta olduğu zaman bile Martov kendisine Menşevik demeye devam etmiştir.

İkinci Kongre'den sonra Lenin'e karşı yazdığı bir broşüre Martov, 'Gene Azınlıktanız!' adını vermiştir. Eğer Lenin 1. Madde'deki gibi kongre boyunca her bir konuda azınlıkta kalmış olsaydı kendi grubuna Menşevik adını takar mıydı? Şüphesiz takmazdı. Herhalde, 'Katılar', 'Ortodoks Marksistler', 'Devrimci Sosyal Demokratlar' gibi bir isim bulurdu. Martov'un ve Lenin'in kendilerine seçtikleri isimler gerçekten anlamlı: bir yanda kadercilik ve itaatçılık, öte yanda ise irade gücü ve eylem. O gün tarihsel kişisel faktörler iç içe geçmişti.

Şüphesiz, 1903'deki Martov'u reformist olarak tarif etmek yanlış olur. Ortayolculuk belirtileri vardı, ki bu terim reformizmden Marksizme kadar çok çeşitli akımları ve grupları kapsayabilen genel bir tanımlama. Ortayolcuların en önemli özelliği, sınıfın öncüsü ile kitlesi arasında, ve azınlığın girişimciliği ile çoğunluğun alışagelmişliği arasında kesin bir ayrım yapma gereğini çarpıtmalarıdır. Ortayolculuğun en büyük derdi tarihsel kaderciliktir. İçeriği böylesine belirsiz olduğu için, açık ve keskin bir karakter saptamaktan böylesine yoksun oldukları için ve Marksizm ile reformizm arasında bocaladıkları için ortayolcu gruplar hep aynı yönde gitmezler. Bazıları sola doğru Marksizme, bazıları sağa doğru reformizme yönelirler. Üstelik, tutarlılıktan da mahrum oldukları için bazen de önce sola saparlar, sonra ise sağa dönerler. Bu süreç boyunca grubun kendisi içinde farklılaşmalar ortaya çıkar ve bölünmeler olur: bazı kesimler kesin olarak reformizme kayarlar, diğerleri ise işçi sınıfının devrimci kanadına katılırlar.

Çarlık Rusya'sında tutarlı devrimciler, ortayolcular ve reformistler arasındaki farklılaşmaya otokratik rejimin kendisi mani oldu. Batı Avrupa'da ise işçi sınıfı hareketinin en ılımlı unsurları kendilerine açıkça reformist diyorlardı. Fakat çarlık rejimi koşullarında en ılımlı sosyalistlerin bile kendilerini bir reform partisine dönüştürmelerine imkan yoktu. 'Parlamenter yol'un parlamentonun olmadığı yerde ilgi uyandırması söz konusu değildi. Parlamento ahmaklığının kafasını çıkarabilmesi için hiç olmazsa bir yarı-parlamento -daha sonraki yılların Çarpık Duma'sı- gerekiyordu. 1903'de Rus sosyalist hareketinde reformizm bayrağını daha kimse açmamıştı.

Rus Sosyal Demokrasisi'nin Bolşevik ve Menşevik kanatları, iki kanadın daha belirginleşmemiş eğilimlerinin gerçek siyasi ifadelerini bulacakları ve böylece bir uzlaşma olanağına imkan bırakmayacak derin bir ayrışmaya doğru yol atıyorlardı. Ancak bu, o zamanki tartışmalarda yer alanların daha göremedikleri bir şeydi.

Menşevizmin iyice şekillenmesi için 1905 Devrimi'ne ve 1907-10 baskı dönemine gerek vardı. 1903 yılının Menşevizmi kabaca ortayolculuk olduğu için, Lenin dahil Bolşeviklerin bölünmeye karşı tavırları oldukça belirsiz ve kararsızdı. Bolşeviklerle Menşevikler arasındaki tam kopuşmanın birkaç yıl sürmesinde bunun da payı olmuştur. Bir an için tarihe bir göz atacak olursak, iki kanat arasındaki ilişkinin tarihini şöyle özetleyebiliriz:

Temmuz-Ağustos 1903	**resmi bölünme**
Bahar 1905	**gerçek bölünme**
1906-07	**yarı-birlik**
1908-09	**bölünme**
1910	**yarı-birlik**
Ocak 1912	**nihai bölünme**

Bolşevik önderler Menşeviklerden ayrılmayı reddediyor

Kongrede Lenin'i destekleyen Plehanov bundan kısa bir süre sonra fikrini değiştirdi. "Yoldaşlara ateş etmeye" katlanamadığını, "bölünmek yerine, insanın kendi kafasına bir kurşun sıkmasının daha iyi" olduğunu ilan etti. Ardından, Martov'u, Akselrod'u, Zasuliç'i ve Potresov'u *Iskra* yazı kuruluna katılmaya davet etti.

Lenin'in ilk tepkisi yeni bir Kongre çağırmak için örgütlenmek oldu. 18 Aralık 1903'de en yakın arkadaşlarından biri olan G.M. Krjijanovski'ye şöyle yazdı:

"Tek kurtuluş - kongre. Şiarı: Bozguncular karşı mücadele. *Ancak bu şiar ile Martovcuları teşhir edebilir, geniş kitleleri kazanabilir ve durumu kurtarabiliriz. Bence tek olası plan şu: Şu an için hiç kimseye kongre hakkında hiçbir laf edilmemeli, tam gizlilik olmalı.* ***Tüm, kesinlikle tüm güçler komitelere ve turlara gönderilmeli.*** *Barış için, bozgunculuğu durdurmak için, Merkez Komite'ye tabi olunması mücadelesi verilmeli. Komiteleri bizim insanlarımızla güçlendirmek için her çaba sarf edilmeli. Martovcuları ve Yujni-Raboçicileri bozgunculuk yaparken suçüstü yakalamak için her gayret gösterilmeli, bozguncular karşı belgelerle ve kararlarla onları bağlamalı; Merkez Organ'a komitelerden kararlar yağmalı. Ayrıca, bizim insanlarımız kaypak komitelere sokulmalı. Komiteleri, 'bozgunculuğa karşı' şiari ile kazanmak bu en önemli görev. Kongre ocak sonundan önce toplanmalı, öyleyse faaliyet enerjik bir şekilde başlamalı. Tekrar söylüyorum: Ya tam yenilgi... ya da* ***derhal kongre hazırlığı. En fazla bir ay boyunca, önce gizli hazırlık yapılmalı, bundan sonraki üç hafta boyunca komitelerin yarısının talepleri toplanmalı ve kongre çağrılmalı. Bir kez daha söylüyorum-*** *bu tek kurtuluş."*[54]

Ancak, Kongre'yi toplamak ve böylece Menşeviklerle bölünmeyi mühürlemek Lenin'in Mayıs 1905'e kadar 18 ayını aldı.

Lenin, yeni kongre fikrine ilk muhalefeti Merkez Komite'den gördü. Tüm üyelerinin Bolşevik olmasına rağmen, bölünme onları giderek öfkelendirmişti ve Menşeviklerle bir uzlaşma yolu arıyorlardı:

“...Ocak toplantısından kısa bir süre sonra o zaman Rusya’daki Merkez Komite’nin 6 üyesinden 5’i Lenin’in yeni bir kongre talebini tasvip etmediklerini belirttiler. Ayrıca, Lenin’in Merkez Komite’ye 2 üye daha alınması teklifini de reddettiler... Bu öneriler: ‘Tümümüz, Üstat’ın (Lenin’in) tartışmayı sona erdirip işe başlamasını rica ediyoruz. Bildiriler, broşürler ve her türlü tavsiye bekliyoruz - sinirleri yatıştırmanın ve iftiralara cevap vermenin en iyi yolu bu.”

“Ancak Lenin’in bu yolu kabul etmeye hiç niyeti yoktu. ‘Ben makina değilim’, diye cevap yazdı ‘ve mevcut rezil durumda hiçbir iş yapabilmenin imkanı yok."[55]

Merkez Komite üyeleriyle aylarca sert bir şekilde mektuplaştıktan sonra 1904 yazında Lenin resmi üyesi olarak kalsa da artık fiili olarak Merkez Komite’den düşürülmüş sayılırdı. 1904 Temmuz’unda Merkez Komite Menşeviklerle uzlaşma yönünde bir adım attı. *Iskra*’da yayınlanan bir duyurularında gazetenin (Plehanov dahil beş Menşevikten oluşan) yazı kurulunun tam otoritesini kabul ettiler ve Lenin’i yazı kuruluna yeniden katılmayla çağırarak onun Menşeviklerle hesaplaşmak için yeni, üçüncü bir Kongre kışkırtıcılığı yapmasını suçladılar. Merkez Komite, Güney Büro’yu fesh etti ve Lenin’in yazılarının kendi onayı olmadan yayınlanmasını yasaklayarak onu Merkez Komite’nin dış temsilciliği görevinden aldı.[56] Lenin’in yerine uzlaşmacı birisi olan Noskov resmi temsilci olarak atandı.

Fakat bütün bunlar olurken Lenin oturduğu yerde durmuyordu. Cenevre’de Krupskaya’nın, ve Rusya içinde faaliyet sürdüren bir grup taraftarının yardımıyla, yeni komite örgütleme ve tanıma hakkını Merkez Komite’ye veren parti tüzüğünün 6. Maddesine rağmen bir dizi, yeni merkezileştirilmiş komiteler kurdu. Eylül-Aralık 1904 arasında üç tane Bolşevik yerel komiteler konferansı toplandı:

(1) Güney Konferansı (Odessa, Ekaterinoslav ve Nikolayev komiteleri),

(2) Kafkas Konferansı (Bakü, Batum, Tiflis ve Imeretian-Mingrelian komiteleri), ve…

(3) Kuzey Konferansı (St.Petersburg, Moskova, Tver, Riga, Kuzey ve Nijni-Novgorod komiteleri).

Bu konferanslar Lenin’in önerisiyle, Üçüncü Parti Kongresi’ne hazırlık ve çağrı için bir Çoğunluk Komiteleri Bürosu seçtiler. Lenin’in de üyesi bulunduğu büro resmen Aralık 1904’de kuruldu.[57]

Yeni bir kongre için ilk çağrıyı Eylül 1904'de İsviçre'de 19 kişinin katıldığı ve 3 diğer kişinin de alınan kararlara katıldıklarını bildirdikleri, 22 Bolşevikten oluşan bir konferans yaptı. Bu 19 kişiye Lenin, eşi ve kız kardeşi dahildi.

Aralık 1904'de Lenin yeni bir gazete, *Vperyod (İleri)*'yi çıkarmaya başladı ve bu gazete Bolşevizmin organı haline geldi. Ancak bütün bu olanlara rağmen işler iyi gitmiyordu. 11 Şubat 1905'de Lenin iki yakın taraftarı A.A. Bogdanov ve S.L Gusev'e şöyle yazıyordu:

"Bundçulara bakın. Onlara merkeziyetçilik hakkında gevezelik etmek yerine, her biri merkeze her hafta mektup yazıyor ve temas böylece gerçekten sürdürülüyor. Bu teması görmek için onların Posledniye Izrestia'larına bir bakmak yeter. Oysa biz burada Vperyod'un altıncı sayısını çıkarıyoruz fakat editörlerimizden biri (Rahmetov), ne Vperyod hakkında ne de onun için tek bir satır bile yazmış değil. Bizim insanlarımız, St.Petersburg'da ve Moskova'da geniş edebi ilişkilerimiz olduğundan 'bahsediyorlar' fakat biz burada işbirliği çağrısı yapmamızdan iki ay sonra... bunlardan ne bir şey gördük ne de bir şey duyduk... St.Petersburg Çoğunluk Komitesi ile bir grup Menşevik arasında bir çeşit ittifak oluşturulduğunu başkalarından 'duyduk' ancak bizim kendi insanlarımızdan tek bir kelime çıkmadı. Bolşeviklerin böylesine budala ve öldürücü bir adım attıklarına inanmayı reddediyoruz. Başkalarından bir Sosyal Demokratlar Konferansı ve bir 'blok' oluşturulduğunu 'duyduk.' Bunun oldu bittiye getirildiği hakkında dedikodular olmasına rağmen kendi insanlarımızdan tek bir kelime yok."[58]

Taban arasında da bölünmeye karşı yaygın bir direniş vardı, ve Bolşevikler ile Menşevikler arasındaki kopuşmayı bir takım Rus şehirlerinde gerçekten hayata geçirmek aylar süren büyük bir çaba gerektirdi. Menşevik azınlığın yerel komiteden ayrılmasıyla St.Petersburg'daki parti 1904 sonbaharında bölünmüştü fakat "semt hücrelerinin birçoğu 1904-1905'de bile karışık bir Bolşevik-Menşevik bileşiminden oluşuyordu, ve tabandaki üyelerin birçoğu ne bölünmenin, ne de bölünmenin öneminin farkındaydı."[59]

Resmi bölünme Moskova'da ancak Mayıs 1905'de oldu. Sibirya'da ve bazı diğer yerlerde iki kanat tüm 1904 ve 1905 boyunca aynı örgütsel yapı

içerisinde faaliyet yaptılar ve Nisan-Mayıs 1906'daki birleşme konferansına kadar böyle yapmaya devam ettiler.

Bolşevik sempatizanların hakimiyetindeki ünlü illegal Kafkasya matbaası 1904'de Menşevik *Iskra* ve birçok Menşevik broşürü basmaya devam etti. (*) "Bizim düşünce farklılıklarımız hiçbir şekilde faaliyetimize yansımıyordu" diye yazar Yenukidze. Ancak Üçüncü Parti Kongresi'nden sonra, yani 1905 ortalarında matbaa Bolşevik Merkez Komite'nin eline geçti.[60]

RSDİP'in bölünmesine karşı işleyen birkaç unsur vardı. Birincisi, daha önce de belirttiğimiz gibi, Bolşevikler ile Menşevikler arasındaki farklılıklar çok açık değildi. İkincisi, birlik her zaman için insanların aklına daha çabuk yatan bir şeydir. Üçüncüsü, Lenin dışında tüm önemli yazarlar ve teorisyenler -Plehanov, Akselrod, Zasuliç, Martov, Troçki ve Potresov- Menşevik saflardaydılar.

Daha ilerde göreceğimiz gibi, baskı yılları (1906-10) döneminde Lenin, Bolşeviklere katılan yeni önemli yazarları da -Bogdanov, Lunaçarski, Pokrovski, Rozkov ve Gorki'yi de- kaybetti. Bolşevikler her zaman saflarında Menşevik saflardakinden daha az sayıda aydın ve yetenekli gazeteci olmasından sıkıntı çektiler. Ancak bu gerçeğin diğer yüzü ise şu oldu ki Menşevikler, edebi üstünlüklerinin gelecekte işçi sınıfı hareketi içinde etkinliği garantileyeceği hayalinin kurbanı oldular.

Lenin'in içinde bulunduğu güç durumu iyice güçleştiren diğer bir şey, 1904 yazında Rusya dışındaki sosyalist hareketin tüm önderlerinin Martov ve Menşeviklerden yana tavır alması oldu. Bunların arasında Karl Kautsky, Rosa Lüksemburg ve August Bebel vardı. Bunlardan Bebel, Rus parti kavgaları 'müthiş skandalı'nın, Bolşeviklerin tavrının, hareketin önderi olmak konusunda 'vicdansız ve tam yetersizlik' sınırına vardığını gösterdiğini söyleyecek kadar ileri gitti.[61]

Rusya'daki aksilikler

Lenin 15 Ağustos 1904 günü St.Petersburg Bolşevik önderliğine şöyle yazdı:

"İnsan azlığından, yayın ve tam bir haberleşme noksanlığından sıkıntı çeken sizin komitenizdeki durum Rusya'nın tümündeki durumdan farklı değil. Her yerde korkunç bir insan azlığı... tam bir tecrit, genel bir sıkıntı ve kızgınlık havası, olumlu faaliyette bir duraklama var. İkinci kongreden beri parti parçalanıyor ve bugün bu bağlamda işler çok, çok ileri gitmiş durumda."[62]

22 Aralık 1904'de ise Lenin şöyle diyordu: "Partimizin ciddi bir şekilde hasta olduğunu ve geçtiğimiz yıl içerisinde etkinliğinin en az yarısını yitirdiğini tüm dünya biliyor."[63] Ve 11 Mart 1905'de; "Şu anda Menşevikler bizden daha güçlü. Mücadele uzun ve zorlu olacak."[64]

1904 boyunca Bolşevikler St.Petersburg'da pek az faaliyet sürdürdüler. 1903 yılındaki 55 bildiriye karşılık 1904'de sadece 11 bildiri yayınladılar. 1904 Mayıs ve Kasım arasında, sadece Temmuz ayında tek bir bildiri çıktı.[65]

"Ocak 1905'de St.Petersburg'un tümünde Bolşevikler altmış tane ajitatörleri olduğunu söylüyorlardı ve bunların yarısından çoğu 'çok genç' ve herhalde devrimci faaliyette pek yeniydiler. Buna rağmen, St.Petersburg Komitesi Sekreteri Gusev, Bolşeviklerin şehir içinde geniş bir gizli örgütlenmesi olduğunu hesap ediyordu. Bu yerel önderlerin genellikle öğrenci oldukları anlaşılıyor. Şehir Merkez bölgesinde Bolşeviklerin varlığını iddia ettikleri 15 ajitatör ve 10 propagandacı 'tamamen öğrencilerden' oluşuyordu."[66]

Doğrudan devrime yol açan Rus-Japon savaşının patladığı 1904 yılındaki durum buydu.

Hem Bolşevikleri hem de Menşevikleri etkileyen bir gerileme dönemi de Moskova'da yaşandı:

"...Sosyal Demokratlar'ın Moskova'da ancak birkaç tane hücresi vardı. 1904 yazında ve sonbaharında Moskova'da RSDİP'in tamamen bozguna

uğradığı anlaşılıyordu. Önderleri hapisteydiler ve faaliyet neredeyse tamamen durdurulmuştu. Komite'nin yayınladığı bildiri sayısı faaliyet düzeyinin bir göstergesi durumundaydı: Litovski Moskovskikh bolshevikov vperiod pervoy russkoy revolyutsii (M. 1955)'de yayınlanan 252 bildiriden 1904'de basılanların sayısı sadece 16'dır."[67]

5 Ocak 1905 günü, devrimin başlamasından dört gün önce, Krupskaya, Cenevre'den Bolşevik Petersburg Komitesi'ne şöyle yazıyordu:

"Peki, Komite'nin şehri dolup taşıracağını söz verdiği bildiriler nerede? Bizim elimize geçmedi. Hiçbir rapor da almadık. Yabancı gazetelerden Putilov fabrikasının grevde olduğunu öğrendik. Orada ilişkilerimiz var mı? Grev hakkında bilgi almamız gerçekten imkansız mı? Fakat çok çabuk gelmeli. İşçilerin kendilerinin rapor yazmaları için her türlü gayreti gösterin."[68]

Bu mektuptan alıntılar yapan Nevski şunları ekler: "En büyük proleter hareketlerinden biri başlıyordu, hareketin öncüsü -Putilov İşçileri- çoktan kapitalistlerle mücadeleye başlamıştı, fakat yurt dışında merkez bu çatışmaları yabancı gazetelerden öğreniyordu. Çünkü Petersburg'daki Bolşevik Komite kendini tamamen uzlaşmacı Menşevik örgütler ile mücadele etmeye ayırmak zorundaydı."[69] Daha sonraki satırlarda ise Nevski artık berbat Menşevikleri suçlamayı bırakıp, 'örgütümüzün geniş kitlelerden uzaklığı ve bu kitlelerin hayatı ve çıkarları hakkındaki bilgisizliği'nden söz eder.

"Gerçekten büyük bir grev hareketi başlamıştı, bilinmeyen muazzam bir dalga yükseliyordu. Fakat Bolşevik Komite kendi tecrit hayatını yaşıyordu; bir defa Gapon hareketini Zubarovcu olarak değerlendirdikten sonra Putilov fabrikasındaki grevin sıradan bir grev olmadığını fakat tüm yerel Gaponlara, tüm Petersburg proletaryasının fevkalade grev hareketine yakından bağlı bir hareket olduğunu sezinlemekten bile acizdi."[70]

Petersburg Komitesi'nin Üçüncü Kongre'ye (Nisan-Mayıs 1905) raporu partinin durumunu şöyle değerlendiriyordu:

“Ocak olayları Petersburg Komitesi’ni son derece acıklı bir durumda yakaladı, Komite’nin işçi kitlelerle bağları Menşevikler tarafından tamamen altüst edilmişti. Bu bağları büyük çabayla ancak Merkez Semti’nde, (bu bölge her zaman Bolşevik görüşleri benimsemiştir), Vasilyev-Ostrov’da ve Vyborg sektöründe korumayı başarabildik. Aralık sonlarına doğru Petersburg Komitesi’nin matbaası (polis tarafından) keşfedildi. Bu ana gelindiğinde Petersburg Komitesi bir sekreterden (onun aracılığıyla komite matbaa sorumlusu ile ve malı komisyonla haberleşiyordu), bir başyazar ve editörden (otvetstvernnyi literatür), bir baş örgütçüden oluşuyordu. Komite üyeleri arasında tek bir işçi yoktu. Putilov fabrikasındaki grev Komite’yi hazırlıksız yakaladı." [71]

Menşeviklerin durumu da kötüydü. Hizip savaşı RSDİP’in iki kanadına da zarar vermişti. Yıllar sonra Martov şöyle yazar:

“İşçi sınıfı hareketinde yükselen dalgayı ileri götürebilmek ve onu doğru yola yöneltebilmek için Sosyal Demokratik güçlerin muazzam taze çabaları gerekiyordu. Ancak parti içindeki mücadele bu olanağı önledi. Partinin tüm gücü bu mücadelede eritilmişti ve 1903-04 kışında örgütsel faaliyet tamamen durmuştu.”[72]

Petersburg’un bir bölgesinde Menşevik çevrelerin sayısı 1904 başlarındaki 15-20 çevreden, Aralık ayında sadece dört ya da beşe düşmüştü.[73]

Merkezi önderlikten yoksunluk

1904 boyunca ve devrim yıllarının başlangıcından sonra Lenin Rusya'daki yakın taraftarlarına yazdığı mektuplarda tekrar tekrar, ülke içindeki merkezi önderlik yoksunluğundan ve yurt dışındaki önderlik ile haberleşmenin zayıflığından yakındı.

A.A. Bogdanov ve S.I. Gusev'e yazdığı 1905 tarihli mektubunda şöyle der:

"İyi iş doğrusu: örgütten, merkeziyetçilikten söz ediyoruz, oysa merkezdeki en yakın yoldaşlar arasında bile aslında öylesine bir dağınıklık, öylesine bir amatörlük var ki insanın moral bozukluğu içinde her şeyi bırakacağı geliyor."[74]

"Menşeviklerin daha çok parası, daha çok yayın, daha çok ulaşım olanakları, daha çok ajanları, daha çok 'isimleri' ve daha geniş bir yazar çevreleri var. Bunu görmemek affedilemeyecek bir çocukluk olur."[75]

29 Ocak 1905 günü Çoğunluk Komiteleri Bürosu Sekreterine ise şöyle yazar: "Senden büyük bir ricam var. Lütfen Rahmetov'u bir haşla, evet, iyice bir haşla." Çünkü Rahmetov otuz gün içinde sadece iki tane mektup yollamıştı.

"Buna ne dersin? Tek bir haber yok. Vperyod'a tek bir satır yok. Faaliyet, planlar, ilişkiler hakkında tek bir kelime yok. Bu kısacası imkansız, inanılmaz, bir rezalet. Vperyod'un 4. sayısı bir-iki gün içinde çıkacak ve hemen ondan sonra (birkaç gün sonra) 5. sayı çıkacak, fakat Rahmetov'un hiçbir desteği olmadan. Bugün St.Petersburg'dan 10 Ocak tarihli birkaç mektup geldi, oldukça kısa hepsi. Ve hiç kimse 9 Ocak hakkında iyi ve uzun bir mektup yazmaya düşünememiş!"[76]

RSDİP Merkez Komitesi'ne yazdığı 11 Temmuz 1905 tarihli mektubunda Lenin şunları der: "Genel kanı şu ki, Merkez Komite diye bir şey yok, kendisini hissettiremiyor, hiç kimse onu fark etmiyor. Ve olaylar bunu doğruluyor. Merkez Komite'nin partiye siyasi önderlik yaptığının hiçbir delili yok. Oysa tüm Merkez Komite üyeleri sabah-akşam iş yapıyorlar. Olan nedir?" Lenin kendi sorusunu kanıtlayarak devam eder:

“Kanımca, bunun başlıca sebeplerinden biri düzenli Merkez Komite bildirileri olmamasıdır. Devrim sırasında konuşmalar ve kişisel ilişkiler yöntemiyle önderlik yapmak en halisinden ütopyacılıktır. Önderlik açık bir şekilde yapılmalıdır. Tüm diğer faaliyet biçimleri tamamen ve koşulsuz bu biçime tabi olmalıdır. Sorumlu bir Merkez Komite yazarı her şeyden önce haftada iki defa parti hakkında ve siyasi konular üzerine (liberaller, sosyalist devrimciler, azınlık, bölünme, Zemstvo delegasyonu, sendikalar, vb.) bildiri yazmakla ilgilenmelidir (ya da, bunu diğer yazarlardan derlemelidir- ancak editörün kendisi her zaman için bildiriyi kendisi yazmaya hazırlıklı olmalıdır) ve bunu mümkün her yolla çoğaltabilmek, derhal 50 kopya balmumu teksiri yapılmak (eğer basım makinası yoksa) ve komitelerin tekrar basabilmeleri için dağıtmalıdır. Proletari’deki makaleler -bazı değişikliklerden sonra- belki bazan böyle bildiriler için kullanılabilir. Bunun niye yapılmadığını hiç anlayamıyorum! Schmidt ve Werner bu konuda konuştuklarımızı unuttular mı? Elbette ki haftada hiç olmazsa bir tane bildiri yazıp dağıtmak mümkün. Üçüncü Kongre raporu Rusya’nın hiçbir yerinde bugüne kadar bir bütün olarak çıkmadı. Bu bir rezalettir.”[77]

“Anlaşılan, Merkez Komite üyeleri, ‘halkın aklında bulunma’ görevini hiç anlamıyorlar. Oysa bu olmazsa, ne merkez ne de parti var demektir! Merkez Komite üyeleri sabah-akşam çalışıyorlar fakat gizli randevularda, ajanlarla toplantılarda vb. vb. köstebek gibi çalışıyorlar. Bu boşuna yapılan bir çalışmadır! Yapılması gereken şey her zaman için açık çalışmaktır, dilsizliğe son vermektir. Yoksa biz de burada tamamen habersiziz.”[78]

“Bizim Merkez Komitesi... direnme ve duyarlılık noksanlığının, parti mücadelesinde her ufak şeyden siyasi avantaj sağlayamama yeteneksizliğinin sıkıntısını çekiyor.”[79]

Lunaçarski’ye yazdığı 2 Ağustos 1905 tarihli mektubunda gene Bolşevik Merkez Komitesi’ni, hizip mücadelesinde Menşevikler kadar etkin olmamakla suçlar: “Menşevikler,” der:

“Canlı bir şekilde her şeye burunlarını sokuyorlar, arsızca pazarlamacılık yapıyorlar ve uzun demagoji deneyimleri sayesinde iyice tecrübeliler - oysa bizim insanlarımız arasında bir çeşit ‘dürüst bir aptallık’ ya da ‘aptalca bir dürüstlük’ kol geziyor. Mücadele edemiyorlar, elleri işe yakışmıyor, avare, beceriksiz ve çekingenler... insan olarak çok iyiler, ama

politikacı olarak beş para etmezler. Direnme, mücadele ruhu, uyanıklık ve süratten yoksunlar.”[80]

Lenin, ayrıca Merkez Komite’nin yurt dışındaki önderliği tamamen ihmal etmesinden şikayetçiydi. Merkez Komite:

“Biz ‘yabancıları’ çok hor görüyor ve en iyi insanları ya bizden uzak tutuyor ya da buradan alıyor. Ve biz yurt dışında kendimizi arka plana düşmüş buluyoruz. Yeterince heyecan, dürtü ya da itici güç yok. İnsanlar kendi kendilerine uğraşmaktan ve mücadele etmekten aciz. Toplantılarımızda konuşacak insan bulmakta zorluk çekiyoruz. İnsanlarımızın moralini düzeltecek, önemli konuları ortaya sürecek kimse yok, insanlarımızı bu Cenevre bataklığından daha ciddi konuların ve sorunların tartışıldığı bir ortama yükseltebilecek birisi yok. Ve bütün faaliyet aksıyor. Siyasi mücadelede duraklama ölüm demektir. Binlerce talep var ortada ve bunlar her geçen gün daha da çoğalıyor.”[81]

Örgütlenme sorununa öncelik

Ne Yapmalı?'da, *Örgütsel Görevlerimiz Üzerine Bir Yoldaşa Mektup*'ta Lenin'in anlattığı merkeziyetçilik kavramı ile 1904 ve 1905 yıllarında Bolşeviklerin içinde bulunduğu durum arasındaki fark gerçekten dağlar kadardır! Lenin'in yazılarında dile getirdiği uyumlu ve işler parti yapısı ideali ile mevcut harap parti örgütlenmesi arasında tam bir zıtlık vardır.

Lenin, Menşeviklerden ayrı ve ona muhalif bir örgüt inşa edebilmek ve bir parti mekanizması yaratabilmek için her şeyi ile seferber olmuştu. Menşeviklere karşı mücadele ile öylesine meşguldü ki, inanılır gibi değildir, tüm 1904 yılı boyunca yazılarında Rus-Japon savaşının ancak üç defa sözü geçer! Yazılarına neredeyse tamamen hakim olan konu Menşeviklerle bölünme konusudur. Toplu Eserler'in bütün bir cildi ve en kalın ciltlerden birisi, tamamen Kongre ve bölünme üzerine yazılarla doludur ve bunlar en polemikçi, sert ve sinirli ifadelerle yazılmıştır.

Devlet yerinden oynarken tüm dikkati parti mekanizması inşa etmeye ayırmak çılgınlık değil midir? Fakat Lenin, merkezi olarak alınmış bir karardan sapacak birisi değildir. 1900 yılından beri, hareketin önündeki kilit görevin devrimci partinin inşası olduğunu her defasında tekrarlamıştır. 21 Nisan 1901'de Plehanov'a, "mevcut dönemde örgütlenmenin ajitasyondan önce geldiğini" yazmıştır.[82] 1902 yılında ise, Arşimet'ten uyarlayarak, "Bize bir devrimciler örgütü verin, Rusya'yı altüst edelim" demiştir.[83]

Kapitalizmin gelişme döneminde yaşayan ve dolayısıyla parti inşası üzerinde durmayan Marx ve Engels'in aksine, devrimin güncelliği Lenin için partinin inşasını en önemli konu haline getirmiştir. Marx'ın 11 Şubat 1851'de Engels'e yazdığı şu satırlar Lenin'den beklenemez:

"Ben şimdi senin ve benim, kendimizi içinde bulduğumuz bu genel ve gerçek tecritten çok memnunum. Bu bizim ilkelerimize ve konumumuza mükemmel bir şekilde tekabül ediyor. Sadece görünümü korumak için tahammül edilen karşılıklı tavizler ve azla-yetinmecilik sistemi ve bütün bu budalalarla parti maskaralığını alenen paylaşma zorunluluğu - tüm bunlar artık geldi geçti."[84]

Aynı şekilde, Engels'in 12 Şubat 1851'de Marx'a verdiği şu cevap gene Lenin'den beklenemezdi:

“Nihayet şimdi tekrar bir şansımız var... hiçbir parti tarafından hiçbir şekilde rağbet veya destek görmeye ihtiyacımız olmadığını göstermek için... şu andan itibaren sadece kendimize karşı sorumluyuz, ve bu beylerin bize ihtiyacı olduğu an geldiği zaman onlara kendi şartlarımızı dayatabilme durumunda olacağız. O zamana kadar hiç olmazsa rahat kalacağız. Gerçeği söylemek gerekirse, hatta bir çeşit yalnızlık... (bile diyebiliriz).,. Resmi konumlardan veba gibi kaçınan bizim gibi insanların bir ‘parti’ içinde rahat edebilmeleri hiç mümkün müdür?... Şu an için asıl önemli olan şey: düşüncelerimizi yayınlamanın bir yolunu bulmak... Hele sen ekonomi-politik ile onlara bir cevap verdikten sonra tüm göçmen takımının sana karşı yaptıkları dedikodu ve skandalın bir anlamı kalacak mı?”[85]

Dışardan bakan için -ve hatta içindeki birçoğu için- 1903-04 dönemi kavga, bitmek tükenmek bitmeyen tartışma, Bolşevikler ile Menşevikler arasında bölünme ve Bolşevik kanadın kendisi içinde kavga ve bölünme dönemiydi - ve bütün bunlar Rusya devrimin eşiğindeyken oluyordu.

Troçki o zamanlar Lenin’in hizipçiliğine hiç anlam veremiyordu. Nisan 1904’te yazdığı bir broşürde şöyle der: “Tarihin bizim önümüze dünya gericiliğinin düğümünü koparmak üzere muazzam bir görev koymuş bulunduğu şu anda Rus Sosyal Demokratları önemsiz bir iç mücadeleden başka bir şeye pek ilgi göstermiyorlar.” Bu ‘acıklı trajedi’ tam bir ‘kabus ortamı’ yaratıyordu; “hemen hemen herkes bölünmenin bu cani karakterinin farkındaydı.”[86]

Fakat Lenin kararında son derece ısrarlıydı. Ne olursa olsun, devrimci partinin bir an önce kurulması gerekiyordu. Böylece Lenin, bıkmadan usanmadan ve inatla 1900-1904 döneminde o parti mekanizmasını kurdu. İdealindeki modelden ne kadar uzak olsa da, 1905 yılı geldiğinde kontrolü altında olan bir yapı vardı. Böylece bir mekanizmayı kurmak için gerekli siyasi örgütleyicilik ve yöneticilik yeteneklerini tam anlamıyla göstermiş oldu.

Daha sonra devrim süreci boyunca, gerektiğinde ve kitleler parti mekanizmasının atmaya razı olduğu adımlardan daha fazlasını attıklarında Lenin tabandaki işçilerin enerjisini harekete geçirerek kendi kurduğu o mekanizmanın geride kalışını gidermeye hazır olduğunu ve giderebildiğini göstermiştir. Ancak buna şimdi burada girmek konumuzu atlamak olur.

6
Liberallere karşı mücadele

“Bir liberal kendisine kötü muamele edildiği zaman, ‘Tanrıya şükür, dayak atmadılar’ diye düşünür. Dayak yediği zaman ise, öldürülmediği için tanrıya şükreder. Ve iş ölüme gidecek olursa, bu defa ölümsüz ruhu fani vücudundan kurtarıldığı için tanrıya şükredecektir.”[1]

8-9 Şubat 1904’te Rusya ile Japonya arasında savaş patlak verdi. Bunun bir nedeni, hükümete, savaş histerisini devrimci kımıldanmalara karşı kullanma olanağı vermesiydi. Başbakan Plehve aynen şöyle demiştir: “Devrim dalgasını önleyebilmek için küçük, başarılı bir savaşa ihtiyacımız var.”[2]

Liberaller çarlığın bu oyununa gelmeye pek gönüllüydüler. Onların ilk tepkisi yurtseverlikti. Yurt dışında yayınladıkları *Osvobojdenye* adlı gazetelerinde, artık sadık bir liberal olan Struve, ‘Yaşasın Ordu!’ sloganını önerdi. Ardından, Japonlar hem karada hem denizde daha üstün gelmeye başlayınca liberallerin yurtseverlikleri biraz çözüldü ve ılımlı bir muhalefete başladılar. Temmuz ayında Japonlar Liaoyang Muharebesi’ni kazanınca Rusların savaşı kazanamayacakları ve hükümetin açıkça çıkmazda olduğu ortaya çıktı, liberallerin tavrı daha da keskinleşti. Böylece soyluları ve orta sınıfların cesur öncüleri ağızlarından baklayı çıkardılar. *Osvobojdenye* “Mançurya’nın ve denize açılan yolun işgali Rusya açısından ekonomik olarak saçmalıktı” diye yazdı.[3] Savaşa karşı tavırları yenilgi taraftarlığına dönüştü. Yenilgi çarlığı zayıflatacak ve otokrasiyi uzlaşmaya

zorlayacaktı. Bir Rus liberali bu tavrı “Kremlin’e Japonlar değil, Ruslar girecek” diye özetliyordu.[4]

Kendilerine güvenmeye başlayan liberaller, Rus yerel özyönetim organları Zemstvo’ları zemin olarak kullanan bir kampanya başlattılar. Buralarda şikayetlerini dile getirdiler ve bir Zemstvo ulusal konferansı planladılar. Konferans Kasım ayında oldu ve bunu liberal toprak sahiplerinin, sanayicilerin, profesörlerin, avukatların, doktorların, iktisatçıların vb. ziyafetleri takip etti. Uzun uzun nutuklar atıldı, anayasal reform planları tartışıldı, protestolar yapıldı. İlginç olan soru, liberallerin amacının çarlığı devirmek mi, yoksa bir pazarlığa ulaşmak mı olduğudur.

Menşevikler bu ziyafetlere pek meraklıydılar. Onların politikaları, işçileri liberalleri desteklemeye, cesaretlerini arttırmaya, ancak onları korkutmamak için aşırı eylemlerden kaçınmaya çağırmak oldu.

Iskra başyazarının tüm parti örgütlerine Kasım 1904’de gönderdiği mektup şöyle diyor:

“Liberal Zemstvo’ları ve Duma’ları bizim düşmanımızın düşmanları olarak ele almalıyız, ancak onlar düşmana karşı mücadelede proletaryanın çıkarlarının gerektirdiği kadarını yapmaya gönüllü ya da muktedir değildirler. Fakat mutlakiyete karşı resmen tavır almalarıyla ve imhasını hedef alan taleplerle onunla çatışmalarında müttefikimiz olduklarını gösteriyorlar... Mutlakiyete karşı mücadele sınırları içinde ve özellikle şu dönemde liberal burjuvaziye karşı tavrımız, onun cesaretini artırmak ve Sosyal Demokrasinin önderlik ettiği proletaryanın öne sürdüğü taleplere katılmasını sağlamak göreviyle tanımlanır.”[5]

Zemstvo’ların ve burjuva muhalefetinin diğer organlarını, ağır yıldırma yöntemleriyle, hemen şimdi paniğin etkisi altında taleplerimizi hükümete sunmaya söz vermeleri için zorlamayı denersek büyük bir hata yapmış oluruz. Böyle bir taktik Sosyal Demokratların itibarını düşürür, çünkü siyasi kampanyamızı bütün gericiliğin manivelası haline getirir...

“Mevcut Zemstvo’lara gelince... görevimiz, devrimci proletaryanın siyasi taleplerini onlara sunmak ile kendini sınırlar, ki eğer onlar halkın adına konuşmak ve işçi kitlelerin enerjik desteğine dayanmak hakkını iddia edeceklerse bu talepleri desteklemek zorundadırlar.”[6]

En önemlisi Menşevik önderlerden Akselrod bu bildirgenin ardından kampanya taktiklerini sıralamaya başladı: “Kitleleri Zemstvo meclisiyle

doğrudan temasa sokmak için, Zemstvo meclisi üyelerini oturum yaptığı binanın önünde gösteriyi yoğunlaştırmak için” gayret sarfedilmeliydi:

“Göstericilerden bazıları toplantı salonuna sızmalı ve uygun bir anda, bu amaçla özel olarak yetkilendirilmiş bir sözcü aracılığıyla, işçiler adına bir bildirge okumak için Meclis’ten izin istenmeli. Eğer izin verilmezse, halk adına söz sahibi dan Meclis’in halkın gerçek temsilcilerinin sesini dinlemeyi reddetmesini yüksek sesle protesto etmeye başlamalı.”

“Yürütme komitesi, Zemstvo meclis üyelerinin toplantı yaptığı binanın önünde birkaç bin işçinin ve binanın içinde de yüz kadar işçinin bulunması için önceden önlem almalı. Böylece, Zemstvocular paniğe kapılmayacaklar ve kendilerini polisin ve kazakların utanç verici koruyuculuğuna terk edemeyecekler. Böylece barışçı bir gösterinin, bütün anlamını mahvedecek çirkin bir kavgaya, vahşi bir dövüşe dönüşmesi engellenecektir.”[7]

Menşevizmin sözcüsü Martinov, *İki Diktatörlük (1904)* broşüründe bu tavrın altında yatan nedenleri benzer ifadelerle açıklamıştır:

"Yaklaşan devrim burjuvazinin devrimi olacak; bunun anlamı devrimin şu veya bu ölçüde ancak burjuva sınıfların tümünün ya da bir kısmının egemenliğini sağlayacağıdır... Böyle olunca açıktır ki önümüzdeki devrim hiçbir şekilde burjuvazinin tümünün iradesine karşı olan siyasi biçimler almayacaktır, çünkü yarının efendisi burjuvazi olacaktır. Öyleyse, burjuva unsurların çoğunluğunu ürkütecek herhangi bir yol tutturmak proletaryanın devrimci mücadelesinin ancak tek bir sonuca varacağı anlamına gelir; mutlakıyetin eski şekline tekrar dönmek.”

Yani, devrimci hedef, “burjuva devrimini mantıki sonucuna götürmesi için toplumun daha demokratik ‘alt’ kesiminin ‘daha üstteki’ kesimi razı olmaya zorlaması” demekti.[8]

Menşeviklerin gazetesi *Iskra* Rus toplumunun ve işçilerin görevlerini o zamanlar şöyle görüyordu:

“Rusya’daki mücadele sahnesine baktığımızda ne görüyoruz? Sadece iki güç görüyoruz: Çarlık otokrasisi ve liberal burjuvazi. Bunlardan ikincisi örgütlü ve muazzam bir özgün ağırlığı var. Emekçi kitleler bölünmüş ve yapabilecekleri hiçbir şey yok; bağımsız bir güç olarak biz yokuz; öyleyse

görevimiz bu ikinci güce -liberal burjuvaziye- destek olmaktır; ona cesaret vermeliyiz ve hiçbir şekilde proletaryanın bağımsız taleplerini öne sürerek onu korkutmamalıyız.”[9]

Plehanov da 1905’de yazdığı yazılarında aynı şeylerden söz ediyordu:

*“**Toplumun** sempatisi bizim için çok önemli ve programımızda tek bir şey bile değiştirmeksizin bu sempatiyi kazanmamız mümkün - ya da, daha doğrusu, bunu kazanmak için birçok şansımız olmuştur. Fakat tabii ki bu olanağı gerçekleştirmek incelik gerektiriyor ve bizde olmayan şey de işte bu.”*

“O zaman liberallerin çıkarları, onları gerçekten de ‘hükümete karşı sosyalistlerle birlikte hareket etmeye’ **zorlayacaktır** *çünkü böyle yaparak, artık devrimci yayınlarda mutlakiyetin devrilmesinin Rusya’da sosyal devrimin işareti olacağı teminatıyla karşılaşmayacaklar.”*[10]

Plehanov’un kaleminden çıkan her yazı, Bolşevikleri patavatsızlıkla suçlar, alay eder oldu. Hatta, yazdığı bir dizi yazıya topluca, *‘Taktikler ve Patavatsızlıklar Üzerine Mektuplar’* başlığını verdi.[11]

Lenin ise tam aksine her zaman usanmadan Rus liberal burjuvazisini karşı-devrimci bir güç olmakla itham etti. Zemstvo Meclisi üzerine Martinov’un öne sürdüğü kampanya taktikleri hakkında Kasım 1904’de alay edercesine şöyle yazdı:

“İşçilerin partisinin görevlerinin şahane bir tasviri bu doğrusu! Devrimci proletaryaya karşı mücadele etmek için ılımlı Zemstvocular ile hükümet arasında bir cephenin bu kadar açıkça mümkün ve muhtemel olduğu bir anda... hükümete karşı mücadelede gayretimizi iki misli arttırmak yerine, görevimizi liberallerle karşılıklı destek üzerine anlaşmak için ahlaki kurallar saptamaya ‘indirgeme’ durumundaymışız.”[12]

“Eğer biz Zemstvo Meclis salonunda heybetli işçi kitle gösterileri düzenleyebilecek durumdaysak tabii ki bunu yapacağız (aslında, kitle gösterisi için yeterince gücümüz varsa bunları Zemstvo’nun önünde değil, polis, jandarma, ya da sansür ‘binası önünde’ ‘yoğunlaştırmak’ çok daha iyi olurdu). Ancak bunu yaparken Zemstvocuların panik korkusu gibi düşüncelerinden etkilenmek ve bu konuda tedbirlerle meşgul olmak beceriksizliğin en alası, saçmalığın en alası olur.”[13]

“Burada gerekli olan, ‘tedbir almak’ değil, gerçekten güç toplamaktır; Zemstvocularla değil, hükümete ve onun ajanlarına baskı yapmaktır.”[14]

Liberallerin niye karşı-devrimci olduklarını kanıtlayacaklarını açıklarken Lenin sözünü esirgemedi:

“Bize göre, proletarya ile burjuvazi arasındaki uzlaşmazlık 1789’da, 1848’de, ya da 1871’de olduğundan çok daha derin; bu yüzden, burjuvazi proletarya devriminden çok daha fazla korkuyor ve kendini karşı-devrimin kucağına çok daha kolay atacak.”[15]

“Genel olarak burjuvazi otokrasiye karşı kararlı bir mücadele vermekten acizdir; bu mücadelede, onu mevcut düzene bağlayan mülkünü kaybetmekten korkar; demokratik devrimde durmayacak, sosyalist devrime talip olacak işçilerin çok daha devrimci eylemlerinden korkar; çıkarları bin-bir bağ ile mülk sahibi sınıflara bağlı olan memurlarla, bürokrasiyle tam bir bölünmeden korkar. Bu nedenle burjuvazinin özgürlük mücadelesi adı kötüye çıkmış bir şekilde ürkek, tutarsız ve yarı-gönüllüdür.”[16]

“Tüm halkın Kurucu Meclisi ancak çara bir anayasa kabul ettirebilecek kadar güçlü olacak, fakat bundan daha güçlü olmayacak ve (burjuvazinin çıkarları açısından) olmamalıdır. Monarşiyi ancak dengelemeli, fakat devirmemelidir; önemli iktidar organlarını (ordu vb.) monarşinin elinde bırakmalıdır.”[17]

Kadetler aslında genellikle toprak sahibi sınıfın temsilcileriydiler. Lenin bunun delillerini göstermiştir: Kadetler liberal burjuvazinin, liberal toprak sahiplerinin ve burjuva aydınlarının partisidir. Eğer toprak sahiplerinin Kadetler’e rengini verdiğinden herhangi bir şüphe varsa şu iki gerçeğe işaret etmek gerekir: (1) ilk Duma’daki Kadet grubunun kompozisyonu, ve (2) Kadetlerin toprak programı taslağı.[19]

Birinci gerçek üzerine Lenin şu rakamları sıralar:

“Birinci Duma’daki 153 Kadet’in 92’si soyludur. Bunlardan üçünün 5.000 ile 10.000 desiatin(*) arasında, sekizinin 2.000 ile 5.000 desiatin arasında, sekizinin 1.000 ile 2.000 desiatin arasında ve otuzunun 500 ile 1.000 desiatin arasında malikaneleri vardır. Yani Kadet grubunun yaklaşık üçte biri büyük toprak sahibidir.”[20]

Kadetlerin toprak programı üzerine ise Lenin şunları anlatır:

"Bu... aslında bir kapitalist toprak sahibi planı, köylüyü Knecht'e(*) *dönüştürme planı, eşit sayıda toprak sahibi ve köylüden oluşan ve hükümetin bir başkan atadığı yerel toprak komisyonları kurulması planıdır. Bütün bunlar çok açıkça gösterir ki tarım sorununda Kadet politikası, bazı feodal özelliklerini temizleyerek, taksit ödemeleri ve hükümet memurları tarafından elinin-kolunun bağlanması yoluyla köylünün harap edilerek toprak sahipliğinin korunması politikasıdır."*[21]

Stolipin(*) ve Kadetlerin anlaşamadığı şey ne derece taviz verileceği ve reformların hangi yollarla (zorla mı yoksa daha karmaşık bir yöntemle mi) uygulamaya sokulacağıdır. Her ikisi de reformları, yani köylülere tavizler vererek toprak sahipliği hakimiyetinin korunmasını desteklerler.[22]

Bundan iki yıl kadar sonra, Mart 1908'de, Lenin *"Rus Devrimi'nin İçeriği Üzerine"* adlı bir yazısında, yaşanan deneyimin, köylü sorununa karşı liberallerin tavrının özünde karşı-devrimci olduğunu gösterdiğini söyler:

"1906'nın başında, birinci Duma'dan önce, Kadet önderi Bay Struve, 'Duma'daki köylü, bir Kadet olacıktır diye yazmıştı… Monarşist gazete, 'Mujik bize yardımcı olacaktır' diye ilan etmişti, yani köylülerin geniş bir şekilde temsil edilmesi otokrasinin lehine olacaktı. Bu gibi fikirler... o günlerde yaygındı... Fakat birinci Duma monarşistlerin ve de ***liberallerin hayallerini*** *tamamen yanlış çıkardı. En cahil, geri, siyasi olarak bakir, örgütsüz Mujik bile, Kadetlerle karşılaştırılamayacak kadar daha sol olduğunu ispat etti."*[23]

Lenin sözlerini şöyle bağlar:

"Ve Rus devriminin ilk döneminin tüm tarihsel önemi şöyle özetlenebilir: Liberalizm karşı-devrimci özünü, köylü devrimine önderlik etmekten aciz olduğunu daha şimdiden kesin olarak gösterdi; köylüler ise, gerçek zaferin ancak devrim ve cumhuriyet yolunda, sosyalist proletaryanın kılavuzluğu alanda kazanılabileceğini daha tamamen anlayamadılar."[24]

Liberalizm gerçek yüzünü gösteriyor

1905 Devrimi boyunca liberallerin izlediği siyasi hat kararsız bir hattı. Önce ileri atıldılar ve sonradan devrim hamle yaptıkça ve milyonlarca işçiyi ve köylüyü, siyasi ve sosyal mücadeleye çektikçe, geriye çekildiler.

Devrimin başında Struve, "Rusya'daki her samimi ve düşünen liberal devrim istiyor" diye yazmıştı.[25] Struve'nin Kadet Partisi ve hatta işverenlerin çoğunluğu, işçilerin çarlığa karşı-devrimci genel grevi bir silah olarak kullanmalarına bile karşı değildiler. Petrograd Sovyeti Başkanı Krustalev-Nosat şöyle demişti:

"Ekim grevi sırasında işverenler fabrikalardaki işçi toplantılarına engel çıkarmamaya razı olmakla kalmayıp grev sırasında ücretlerin yüzde 50'sini ödediler; hatta bazı fabrikalarda ücretlerin tamamını ödediler. Grev yüzünden kimse işten atılmadı. Putilov işletmesinde ve başka yerlerde müdüriyet, sovyet toplantılarına katıldıkları günler için delegelere tam ücret ödedi. Putilov işletmesi müdüriyeti o kadar anlayışlıydı ki, sovyet delegelerinin şehire gittikleri günlerde işyeri vapurunu onların hizmetine verdi."[26]

Kısa zaman sonra Kadet Partisi'ni kuranların temel organı Pravo'nun başyazarı şöyle yazıyordu: "Bu ilk grev, kurtuluş hareketi tarihinde şanlı bir sayfa olarak, halkın siyasi ve sosyal kurtuluşu için mücadelesinde işçi sınıfının büyük hizmetlerinin bir abidesi olarak ilelebet yerini koruyacak."[27] Aynı şekilde, Kadetlerin kuruluş kongresinde bir önerge şöyle diyordu:

Ancak devrimci işçilere karşı gösterilen bu sempati çabucak kayboldu. İşçilerin çarlığa karşı talepleri ile, işverenlerin çıkarlarıyla çelişen bir şekilde, hayat koşullarını iyileştirme mücadeleleri arasında bir ayrım yapılamayacağının anlaşılması uzun sürmedi. Ekim 1905'de çarlığa karşı genel greve katılan işçiler kendi güçlerine öylesine güven kazandılar ki, bundan bir ay sonra içlerinden en ileri kesim olan St.Petersburg işçileri sekiz-saatlik işgünü talebiyle greve çıktı. Bu açıkça işverenlerin ceplerine dokunuyordu ve derhal tepki gösterdiler. Grevci işçiler acımasızca işten

atıldılar. Kasım ayında St.Petersburg'da 110.000 işçinin bulunduğu 72 fabrika, Moskova'da 58.634 işçinin çalıştığı 23 fabrika kapılarını kapadı; diğer şehirlerde de durum farklı değildi.[29] (Yeterince örgütlü olmayan işçiler, daha önceden çarlığa karşı müttefikleri olan kapitalistler ile giriştikleri bu çarpışmada yenildiler).

Bundan böyle tüm burjuva politikacıları işçilere karşı kinlerini ve grevlere karşı korkularını gösterir oldular. Önceden övülen grev eylemi için Kadet önderi Milyukov. "suç, devrime karşı suç" diyordu.[30]

1905'in başında devrim kışkırtmacılığı yapan Struve şimdi şöyle yazıyordu: "Rus devriminin zararlı anarşisi, ülkeyi de düzenlemek yerine, daha da dağıtması gerçeğinde açıkça gözükmektedir."[31] Burjuvazi böylece karşı-devrimci çarlıktan çok, devrimci işçilerden korkar oldu.

Kadetler devrimci mücadeleye karşı oldukları için, o zamanın can alıcı sorununu -toprak sorununu- çözümleme girişimlerinden sonuç çıkmadı. Mart 1905'te Struve şöyle yazıyordu:

"Sadece demokratik değil, aynı zamanda ılımlı-anayasal bir muhalefet olan Rus muhalefeti, içinde bulunduğumuz anda kendine başlangıç noktası olarak kırsal bölgelerde tarım devriminin halihazırda başlamış olduğu gerçeğini alır. Böyle olunca, her bakımdan en aklı başında taktik, devrimi başından ele geçirmek ve bu devrimin adil özünü kabul ederek onu yasalara uygun bir sosyal reform hattına doğru yönlendirmektir."[32]

Kadet Partisi'nin kuruluş kongresinde kabul edilen programda bir Kurucu Meclis talebi vardı (13. Madde) fakat monarşiden hiç söz edilmiyordu. Daha sonradan, Ocak 1906'da Kongre 13. maddeyi değiştirdi ve yerine 'anayasal ve parlamenter monarşi' talebini koydu. Lenin'in daha önceden söylediği gibi Kadetler böylece Robespierre ve Jakobenler'le, ya da Cromwell ve onun Süvarileri'yle hiç de aynı mayadan yoğrulmamış olduklarını ispat ettiler.

Sonuç

Lenin'in liberallere kini, kendi gençliğinin deneyimlerinden kalmıştır. Krupskaya bunu şöyle anlatır:

"Bir defasında Vladimir İlyiç bana liberallerin, ağabeyinin tutuklanmasına karşı tavırlarını anlattı. Ulyanov ailesinin tüm tanıdıkları onlardan kaçmıştı. Hatta daha önceden her akşam satranç oynamaya gelen yaşlı bir öğretmen bile uğramaz olmuştu. O zamanlar Simbirsk'te demiryolu yoktu ve Vladimir İlyiç'in annesi, oğlunun hapiste olduğu St.Petersburg'a gidebilmek için önce at üzerinde Syzran'a gitmek zorundaydı. Vladimir İlyiç yolculuk için annesine bir yol arkadaşı bulmaya gönderilmişti. Fakat hiç kimse tutuklu bir insanın annesiyle yolculuk yapmak istememişti. Bu çocukluk anısı şüphesiz Lenin'in liberallere karşı tavrına damgasını vurdu. Tüm liberal boş lafların değerini o daha çok küçükken öğrenmişti."[33]

Lenin, zamanın büyük devrimcisi Çernişevski'nin liberallerden nasıl nefret ettiğini de unutmamıştı. Çernişevski 1860'ların liberallerinden, 'çenesi düşükler, yüksekten atanlar, aptallar' diye bahsederdi. Liberallerin devrimden nasıl korktuklarını, onların ne kadar korkak ve alçak olduklarını çok iyi kavramıştı.

7
1905 Devrimi

Polis sendikacılığının yükselişi

4. Bölümde 1900-03 yılları arasında işçi sınıfı hareketinin büyük çapta yükselişini gördük. Çarlık buna olağan yöntemleriyle -ağır baskıyla- tepki gösterdi. Fakat aynı zamanda, devrimci dalgayı önlemek için yeni bir yöntem denedi.

1901 yılındaki bir polis raporu işçilerin durumunu şöyle değerlendiriyordu:

"Amaçlarını yeniden belirleyen ajitatörler hükümete karşı mücadele etmek üzere işçileri örgütlemekte maalesef bazı başarılar elde ettiler. Son 3-4 yıl içinde uysal Rus genci, dini ve aileyi reddetmek, yasaya aldırmamak, mevcut otoriteyi inkar etmek ve hiçe saymak zorunluluğunu hisseden yarı okur-yazar özel bir aydın tipine dönüştürüldü. Çok şükür böyle gençler fabrikalarda az sayıdalar fakat bu önemsiz bir avuç genç, çoğunluktaki hareketsiz işçileri, peşlerinden sürükleyebilmek için terörize ediyorlar."[1]

Bu rapor her ne kadar gerçek durumu çarpıtıyor olsa da işçi sınıfı içinde önemli bir değişikliğe işaret ediyordu: bazı işçiler devrimci gruplara katılmaya başlamışlardı.

Bu gelişmeyi saf dışı etmek ve saptırmak için gizli polisin bir bölümü Zubatovizm diye bilinen yeni çeşit bir polis sendikacılığı başlattı (Zubatov, Moskova Jandarması Şefi'ydi). Amaçlandığı şekliyle, polisin izni altında, işçilerin kendileri için kooperatif olanakları sağlayacağı ve onları devrimcilerin etkinliğine karşı koruyacak işçi dernekleri kurulacaktı. Böyle

gruplar Moskova'da, Odessa'da, Kiev'de, Nikolayev'de ve Karkov'da kuruldu.

Ancak polisin planları umduğu gibi yürümedi, işçiler bu yasal Zubatov örgütlerini grevler örgütlemek ve taleplerini dile getirmek için kullandılar. Bolşevik tarihçi M.N. Potrovski'nin anlattığı gibi Zubatovizm'in sonucu aslında Zubatov'un umduğundan tamamen farklı çıktı:

"...işte tam da işçiler siyasi olarak bu kadar geri oldukları için, Zubatovizm, işçilerin kendileri ile işveren arasındaki sınıf muhalefetini anlamalarına yardım ederek onların sınıf bilinçlerini geliştirmeleri yönünde muazzam bir adım oldu. Bütün bu girişim sosyal demokratların ajitasyonunu taklit etmekten öte bir şey yapamadı - kafalardaki tek şey buydu. Devrimci ajitatörleri beceriksiz bir şekilde taklit eden Zubatov'un ajanları, hükümetin yakında fabrikaları işverenlerden alarak işçilere devredeceğini söz verecek kadar ileri gittiler. İşçiler 'küçük aydınlara' kulak vermeyi bırakacak olurlarsa, hükümetin onlar için her şeyi yapmaya hazır olduğunu söylediler. Bazı grevlerde polis grevcileri gerçekten destekledi, onlara para yardımı yaptı vb."[2]

Temmuz 1902'de Odessa'da Zubatov sendikalarının başlattığı bir grev, işin başını çekenlerin umduklarının tersine, şehrin tümüne yayıldı ve siyasi bir içerik kazandı. Siyasi kitle grevleri 1903 yılında hemen hemen Güney Rusya'nın tümüne (Kiev, Ekaterinoslav, Nikolayev, Elizavetgrad ve diğer şehirlere) yayıldı. Bunun sonucunda, çarlık hükümeti Zubatovizme karşı tavır aldı. St.Petersburg ve Moskova'dakiler dışında tüm işçi dernekleri 1903 sonlarında feshedildi ve Zubatov sürgüne gönderildi. Fakat çarlık yalpalamaya devam etti ve birkaç hafta içinde 'polis sosyalizmi' devrimci hareketlere karşı bir silah olarak yeniden uygulamaya sokuldu.

St.Petersburg'daki polis sendikasının adı *'Rus Fabrika ve Atölye İşçileri Meclisi'* idi. Başkentin bütün bölgelerinde şubeleri vardı ve karşılıklı yardım faaliyetleri, kültürel, eğitsel ve dini faaliyetler düzenliyordu. Önderi, bir hapishane papazı olan ve Zubatov'un himayesi altındaki Papaz Gapon idi.

"Gapon hareketi, emek ile sermaye arasındaki mücadeleye katılmak konusunda en ufak bir girişimden uzak son derece 'sadık' bir girişim olarak başladı. Onun mütevazı amacı işçilere bir araya gelmeleri ve boş

zamanlarını eğitici uğraşlar için harcamaları olanağını vermekti. Gapon'un sonradan yazdığı gibi ilk zamanlar her toplantı oturma odasında 'dua okuyarak açılır ve kapanırdı'. Tüzüğünü aldıktan sonra Meclis'in 11 Nisan 1904'deki resmi açılışında dini bir tören yapılmış, 'tanrı çarı korusun' üç kere okunmuş ve Meclis, İçişleri Bakanına 'taht ve anavatan için hararetli sevgilerinden ilham alan işçilerin en itaatkar duygularını götürmek için saygı dolu istirhamlarıyla' diye telgraf göndermiştir."[3]

Kanlı Pazar

Aralık 1904 sonlarında ekonomik huzursuzluk Petersburg'da 12.000 işçinin çalıştığı büyük Putilov Makine İşletmeleri'ni karıştırdı. Olayın başlangıçtaki nedeni önemli sayılmazdı: dört işçi Gapon'un örgütünün üyesi oldukları için işten atılmışlardı. 3 Ocak 1905 Pazartesi günü bu küçük olay dört işçinin işe geri alınması için bir greve dönüştü. Karşı konulmaz bir şekilde devrime varan olayların mütevazi başlangıcı bu oldu.

Rus devrimi deneyimi ve diğer ülkelerin deneyimleri, şüpheye yer bırakmayacak bir şekilde kanıtlamıştır ki, derin bir siyasi bunalımın nesnel şartlarının mevcut olduğu bir ortamda devrimin asıl doğum yerinden görünüşte uzak, en ufak bir çarpışma, halkın duygularındaki kabarmayı alevlendirecek bir kıvılcım olabilir.

Putilov işçileri, işten atılan işçilerin geri alınmasına yardım etmesi için *Rus Fabrika ve Atölye İşçileri Meclisi*'ne gittiler. Meclis önderliği eğer işten atılan üyelerin yardımına yanaşmazsa tüm itibarını kaybedecekti. Putilov işçilerinin diğer fabrikalardaki işçileri yardıma çağırmalarına müsamaha göstermek zorunda kaldılar. Böylece Meclis'in St.Petersburg'un her tarafındaki tüm şubelerinde kitle toplantıları yapıldı. Bu toplantılar işçilerin öfkesini yükseltti ve çok geçmeden Putilov fabrikasındaki tek bir olaydan Rus işçilerinin karşı karşıya bulunduğu genel sorunlara -son derece zor maddi koşullara ve hiçbir haklarının olmamasına geçildi.

Bu kitle toplantılarının yarattığı havanın etkisi altında, Gapon, atılan dört işçinin işe geri alınması ve sorumlu ustabaşının değiştirilmesi talebine, Meclis'te uzun uzun tartışılan fakat işçilerin öne sürmeye bundan önce hiçbir zaman cesaret edemedikleri bazı diğer taleplerinin de eklenmesini önerdi. Bu talepler, sekiz saatlik işgünü, günlük asgari ücretin erkekler için 60 kopekten bir rubleye ve kadınlar için 40 kopekten 75 köpeğe yükseltilmesi, temizlik olanaklarının iyileştirilmesi ve ücretsiz sağlık yardımı idi. Bu aşamada Gapon, işçileri, mücadelelerini yalnızca ekonomik taleplerle sınırlamaları için etkilemekte başarılı oldu. İşçilere, öğrencilerin dağıttığı ve çarlığa karşı mücadele talepleri içeren bildirileri okumadan yırtmalarını söyledi.

Meclis önderleri işçilerin destek için çara başvurmalarının çok iyi fikir olacağını düşündüler. Polis Dairesi buna razı oldu: Tahttan gelecek bir-iki hayırsever söz ve her ne kadar az da olsa işçilerin durumlarını iyileştirecek

bazı tedbirler hareketin aşırı noktalara varmasını önler ve çarın işçilerin dostu olduğu hayalini güçlendirir diye düşündüler. Böylece, bir dilekçe yazılması ve çarın resimleri, dinsel resimler ve kilise sancakları ile ağırbaşlı bir yürüyüş fikri doğdu. Dilekçe, tevazu ile çara işçilerin şikayetlerinin düzeltilmesi için yalvaracaktı. Dualar ve ilahiler söyleyen işçiler dizlerinin üzerine eğilerek dilekçeyi çara vereceklerdi.

Ancak polis kendi planlarını yaparken Petersburg sosyal demokratları da harekete geçtiler. Önceleri işler yavaş gitse de sonunda harekete etkin bir şekilde müdahale ederek önemsiz sayılamayacak başarı elde ettiler. Meclisin bölgesel toplantılarına konuşmacılar gönderdiler ve dilekçenin ilk haline yeni kararlar ve değişiklikler katmayı başardılar. Aslında bu teşebbüs Menşevik gruptan gelmişti. (Daha ileride Bolşeviklerin bu andaki taktiklerine geleceğiz.) Sonuç olarak ortaya çıkan dilekçe Meclis önderlerinin başta tasarladıkları dilekçeden çok farklıydı; Sosyal demokratların etkisi altında bir dizi siyasi talep eklenmişti - sekiz saatlik iş günü, işçilere toplanma özgürlüğü, kilise ile devletin ayrılması, Rus-Japon savaşına son ve bir Kurucu Meclis çağrılması.

3 Ocak'ta başlayan Putilov grevi 7 Ocak'ta tüm St.Petersburg çapında bir genel greve dönüştü. Sadece tüm büyük fabrikalar değil, birçok küçük atölyede de iş durdu ve hemen hemen bütün gazeteler çıkmaz oldu. Resmi raporlar bile grevcilerin sayısının 100-150.000 olduğunu söylüyordu. "Rusya hiçbir zaman böylesine muazzam bir sınıf mücadelesi patlamasına daha şahit olmamıştı" diye yazar Lenin.[4]

9 Ocak Pazar günü 200.000 Petersburg işçisi, önlerinde Papaz Gapon, çarın kışlık sarayına büyük, fakat olaysız bir yürüyüş yaptı. Çar dilekçeyi kabul etmeyi reddetti. Kışlık sarayı koruyan askerlere kalabalığa ateş açmaları emri verildi. Bin kişiden fazla insan öldürüldü ve ikibin kişi kadar yaralandı. Çar devrimi bu şekilde ezmeye çalıştı. Aynı gece dehşet içindeki Gapon kalabalığa hitap etti ve "artık bizim çarımız yok" diye ilan ederek, askerlere, "masum kanların dökülmesini emreden haine", çara karşı sorumluluklardan kendilerini kurtarmaları için seslendi. İşçiler acı bir dersle, kutsal resimlerin ve çarın resimlerinin tabanca ve tüfek kadar etkili olmadığını öğrenmiş oldular.

9 Ocak olayları üzerine çeşitli yorumlar yapıldı. En kestirme olanı, kitle grevinde İngiliz-Japon eli (ve parası) olduğunu söyleyen Savaş Bakanlığı'nın yorumuydu:

“Savaş Bakanlığı, savaş malzemesi üretiminde çalışanların greve çıkmasından ‘İngiliz-Japon provokatörlerinin’ sorumlu olduğunu gazetelerde yayınlayacak ve afişlerle ilan edecek kadar ileri gitti. Kilise Meclisi bile bu yorumu kabul etti ve ayın 14’ünde, ‘Rusya’nın düşmanlarının verdiği rüşvetlerle kışkırtılan’ son karışıklıkları kınayan bir demeç yayınladı.”[5]

Liberaller devrimci halk kitlelerinin varlığını yadsıyarak olayları Gapon’un kişiliğinin doğal sonucu olarak açıkladılar. Muhafız alayının Petersburg işçilerinin gösterisini ezmesinden tam iki gün önce, 7 Ocak 1905’te, yurt dışında yayınladığı *Osvobojdenye (Kurtuluş)* adlı gazetesinde Peter Struve, ‘Rusya’da devrimci halk diye bir şey henüz yok’ diye yazmıştı.[6]

“Liberaller, 9 Ocak olaylarının tüm sırrının Gapon’un kişiliğinde yattığı inancında uzun süre ısrar ettiler. Gapon, kitleleri kontrol etme sırrını bilen bir siyasi lidermiş ve sosyal demokratlarsa doktriner bir tekkeymiş gibi bu ikisini birbiriyle karşılaştırdılar. Bunu yaparken, Gapon sosyalizm okulundan geçmiş binlerce siyasi bilinçli işçiyle karşı karşıya kalmamış olsa, 9 Ocak olaylarının hiç olmamış olacağını unuttular.”[7]

Öte yanda Lenin 9 Ocak olaylarını çok farklı değerlendiriyordu. Kanlı Pazar’dan üç gün sonra şöyle yazmıştır:

“İşçi sınıfı iç savaş konusunda çok önemli bir ders edindi; proletaryanın devrimci eğitimi bir gün içinde, sıkıcı, yavan ve sefil varlık koşullarının aylar ve yıllar boyu yapabileceğinden daha fazla ilerleme kaydetti.”[8]

Hükümet derhal devrilmeli! - daha önceden Çarlığa inanan St.Petersburg işçilerinin bile 9 Ocak katliamına verdiği cevap bu slogan oldu; o kanlı günün ardından ‘Artık bizim çatımız yok. Bir kan nehri çarı halktan ayırıyor. Yaşasın özgürlük mücadelesi!’ diye ilan eden önderleri papaz Georgi Gapon aracılığıyla cevaplarını verdiler.”[9]

Lenin 8 Şubat’ta bu sözlerini şöyle tekrarladı: “9 Ocak 1905, proletaryanın engin devrimci enerji hazinesini tamamen ortaya çıkardı”. Fakat hemen üzüntüyle şunu ekledi: “aynı zamanda... sosyal demokratik örgütün kesin yetersizliğini” de ortaya çıkarmıştı.[10]

Lenin ve Gapon

Sosyal demokratlar, Gapon hareketine önceleri pek yavaş tepki gösterdiler. Örneğin Martov şöyle anlatır:

“Garip görünse de belirtmek gerekir ki, 1904 sonbaharında artık eski ‘karşılıklı dayanışma için yardım fonu’ olmaktan bir çeşit işçi derneklerine dönüşen Papaz Gapon’un kurduğu legal işçi örgütlerinin büyümesini ve yavaş yavaş değişmesini, Petersburg’daki devrimci örgütler gözden kaçırdılar. “Aralık 1904’ün sonunda Gapon’un grubu, Putilov işletmelerindeki uzlaşmazlık sonucu fabrika sahiplerine karşı tam bir mücadeleye girdiği sırada sosyal demokratlar tamamen olayların gerisinde kalmışlardı.

“Sonunda Gapon’dan etkilenen sosyal demokratlar işçilere yöneldikleri zaman ise kimse yüzlerine bakmadı. Sosyal demokratların bildirileri grevciler tarafından imha edildi. Sosyal Demokratik Komite’den 500 rublelik bir bağış bile ‘isteksizce’ kabul edildi.”[11]

Bolşevik Petersburg Komitesi’nin, büyüyen işçi hareketinden tecrit olması üzerine Komite üyelerinden N.V. Doroşenko şöyle der:

“Aralık atının son günlerine kadar, ne ben, ne de yakın yoldaşlarım, tek bir yerel Gapon derneğini ziyaret etmiştik. Bundan öte, Vasilyev-Ostrov ve Petersburg bölgelerinden örgütlü işçilerle yaptığım ve bizim insanlarımızın herhangi bir tanesinin bu yerleri ziyaret ettiği hakkında tek bir sohbet bile hatırlamıyorum.”[12]

Ocak başlarından itibaren Petersburg Komitesi’nin partili işçileri Gapon hareketini dikkate almaya başladılar:

“Çoğunluğu tartışmasız Gapon’un etkisi alanda olan işçiler, o zamanlar sosyal demokrasiyi kendi partileri olarak görmüyorlardı. Bundan öte, sosyal demokrasinin açık, berrak çizgisi onlara, Gapon’un yapılması için öne sürdüğü şeylerin başarılmasında engel oluyormuş gibi görünüyordu. Tüm partili işçiler olarak toplandığımız gizli komite randevularından birinde S.I. Gusev, Komite’nin aldığı önlemleri bize bildirdi ve yerel Gapon

derneklerinin olduğu fabrikalara sızmamızı, partinin asgari programıyla Gapon'un taleplerine karşı çıkmamızı, saraya yürüyüş projesinin ümitsizliğini ve saçmalığını teşhir etmemizi isteyen emirler aktardı."[13]

Doroşenko, 7 Ocak günü şehir merkez bölgesinde Gapon şubesinin bir toplantısında, bu muhalefet ve teşhir görevini yerine getirmeyi denediği zaman, 'yeter, defol, karışma' gibi bağrışmalarla susturulmuştu. "Konuşmama devam edebilmem olanaksızlaştı ve salonu terk etmek zorunda kaldım."[14] Bu toplantıdan çıkan Doroşenko Bolşevik Petersburg Komitesi'nin toplantısına gitti: Burada "Genel intiba, saraya yürüyüşün olacağına her nasılsa inanmamaktı. Hükümetin Gapon'un niyetlerini daha başlamadan durduracak önlemler alacağı sanılıyordu. Dolayısıyla, bir kitle katliamına müsaade edileceğini gösterecek kesin bir şey yoktu."[15]

Ancak Petersburg Komitesi sonunda parti üyelerinin 9 Ocak gösterisine katılması gerektiği kararını aldı.

"Petersburg Komitesi'nin kararını yerine getirmek üzere Şehir (Şehir, Petersburg'un bir semtinin adıdır - ç.n.) Birimi 9 Ocak için toplanma yeri olarak Sadovaia ve Çernişev Manastırı'nın köşesini seçti ve alt-birim örgütleyicileri örgütlü çevreleriyle sabahtan buraya gelecekti."

Fakat katılım çok kötü oldu, "sadece küçük bir grup, onbeş kadar işçi randevuya geldi."[16]

Oysa Lenin daha başından Gapon hareketinin çarlık otoritelerinin beklediğinden ileri gideceğinin farkına varmıştı. *'St. Petersbutg Grevi'* adlı bir yazısında şöyle yazmıştır:

"3 Ocak günü Putilov işletmelerinde başlayan grev işçi sınıfı hareketinin en muhteşem örneklerinden birine dönüşüyor... Ve Zubatov hareketi artık kendi sınırlarını aşıyor. Polisin çıkarları için, otokrasiyi desteklemek ve işçilerin siyasi bilincini bulandırmak için polis tarafından başlatılan bu hareket, otokrasiye karşı çıkmaya ve proleter sınıf mücadelesinin bir patlamasına dönüşüyor.

"Sosyal demokratlar Zubatov hareketinin ülkemizdeki kaçınılmaz, sonucunun böyle olacağını çok önceden görmüşlerdir. İşçi sınıfı hareketinin yasallaştırılmasının kesinlikle biz sosyal demokratlara yarayacağını söylemişlerdir. İşçilerin belirli kesimlerini, özellikle geri kesimlerini

hareketin içine çekecektir; bir sosyalist ajitatörün hemen, belki de hiçbir zaman harekete geçiremeyeceği işçileri harekete geçirmeyi sağlayacaktır. Ve bir defa hareketin içine çekilip kendi geleceklerine ilgi duydukları zaman işçiler, demokratik işçi hareketi için yeni ve daha geniş bir taban olacaktır.”[17]

“İşçi sınıfının devrimci içgüdüsü ve dayanışma duygusu bütün adi polis hilelerini yenecektir. En ileri işçiler Zubatovcular tarafından hareketin içine çekilecekler ve ondan sonra çarlık hükümetinin kendisi, işçileri daha öteye götürmemek için özen gösterecek; fakat kapitalist sömürünün bizzat kendisi işçileri barışsal ve düpedüz iki yüzlü Zubatov takımından devrimci sosyal demokrasiye doğru yönlendirecek."[18]

Lenin Gapon’un peşinde oluşan kitle hareketine karşı tavrında sadece sekter olmamakla kalmadı, üstelik Gapon’un kendisine samimi duygular besledi. Gapon yurt dışına çıktığı zaman Lenin onunla görüşmeye pek meraklıydı. Görüşmeleri sonunda Gapon’un tamamen samimiyetle davrandığı hakkında hiçbir şüphesi kalmamıştı. Bundan yıllar sonra Gapon’un polis ajanı olduğu ortaya çıkıp bir devrimci tarafından ölümle cezalandırılmasının ardından Krupskaya Lenin’in ona ilgisini şöyle anlatmıştır:

“Gapon Rusya’da yayılan devrimin canlı bir parçasıydı. Kendisine sadakatle inanan, çalışan kitlelere yakından bağlıydı ve İlyiç bu görüşmeden etkilenmişti.

“Geçenlerde bir yoldaş dehşetle, ‘Nasıl olur da Lenin’in Gapon’la herhangi bir ilişkisi olabilir?’ diye sordu.”

“Tabii ki, papazdan hayır çıkmaz diye peşinen hüküm vererek Gapon’la hiç ilgilenmemek mümkün olabilirdi. Örneğin Plehanov böyle yapmış, Gapon’u son derece soğuk bir şekilde karşılamıştı. Fakat İlyiç’in esas güçlü yanı devrimin onun için canlı bir şey olması, devrimin özelliklerini anlayabilmesi, çok çeşitli ayrıntısını kavrayabilmesi, kitlelerin ne istediğini bilmesi ve anlayabilmesidir. Ve kitleleri bilmek ancak onlarla sıkı temas içinde olmaktan geçer. İlyiç kitlelere yakın ve onları böylesine etkileyen Gapon’a nasıl aldırmazlık edebilirdi?”[19]

18 Ocak 1905’de Lenin şöyle der;

“Peder Gapon’un samimi bir Hristiyan sosyalist olabileceği ve onu gerçek devrimci çizgiye kazandıran şeyin Kanlı Pazar olabileceği fikrini peşinen aklımızdan almamalıyız. Bu fikre katılma eğilimindeyiz, çünkü özellikle Gapon’un 9 Ocak Katliamı’ndan sonra ‘artık çarımız yok’ diye yazdığı mektuplar, özgürlük mücadelesine çağrıları onun dürüstlüğünü ve samimiyetini gösteren gerçeklerdir."[20]

Ve 23 Nisan günü Lenin, Gapon hakkında şöyle konuşur:

“Bende, devrime tartışmasız sadık, ancak maalesef tutarlı bir devrimci bakış açısı olmayan, becerikli ve akıllı bir insan izlenimi bıraktı.”[21]

Lenin, Gapon’a Marksizmi öğretmek için çok uğraştı, ancak başaramadı. Gapon’la bir buluşmasının ardından, Krupskaya, Lenin’in şöyle dediğini anlatır; “Kendinle çok övünme Peder bey, okumaya bak, yoksa kendini bulacağın yer işte şurasıdır, dedim - ve elimle masanın altını işaret ettim.”[22]
Gapon diğer Bolşevik önderlerin aklına bu kadar girmemiştir. Örneğin, Aralık sonunda ya da Ocak başında Cenevre’den gelip Petersburg Komitesi’nin sekreteri ve önderi olan S.I. Gusev, 5 Ocak günü ‘lanet Gapon’ hakkında Lenin’e şöyle yazmıştır:

“Bu Peder Gapon hiç şüphesiz en ala Zubatovist... onu teşhir etmek ve onunla mücadele etmek acilen hazırlandığımız ajitasyonun temelini oluşturacak. Her şeyi bu greve harcamak zorunda olsak bile tüm güçlerimizi harekete geçirmeliyiz; çünkü durum bize sosyal demokrasinin şerefini kurtarmak zorunluluğunda olduğumuzu gösteriyor.”[23]

S.I. Gusev, Gapon hakkındaki düşüncesini Kanlı Pazar’dan sonra da sürdürdü. Lenin’e yazdığı 30 Ocak tarihli mektubunda şöyle der:

“Gapon’a karşı (doğru) tavır hakkında işçilerin de aklı biraz karışık (Gene Menşeviklerin karşı-devrimci vaazlarının etkisi yüzünden). 4. sayıdaki yazın, hükümetin rolünü çok doğru anlatıyor, fakat Gapon’a karşı çok yumuşaksın. Gapon çok şüpheli bir karakter. Bunu sana birkaç defa yazdım ve düşündükçe daha çok şüphe ediyorum. Onun sadece ortada kullanılan birisi olduğu söylenemez - onun kendisi Zubatovcuydu ve onların ne olduğunu ve ne istediklerini bile bile Zubatovcularla çalıştı.”[24]

Bolşeviklerin sendikalara ve sovyetlere karşı sekter tavırları ve Lenin'in mücadelesi

Yükselen sendika hareketine dar ve sekter bakan taraftarlarına karşı Lenin, sosyal demokratik tavır üzerine mücadele vermek zorunda kaldı. Lenin'e ve yurt dışındaki Bolşevik merkeze yakın birisi olan S.I. Gusev; Eylül 1905'teki bir Bolşevik Odessa Komitesi toplantısında, sendikalar konusunda Bolşeviklerin şu kuralları kendilerine kılavuz etmelerini önerdi:

"1. Özellikle işçi hareketinin nihai amaçları ile karşılaşırıldığında sendikaların darlığının üzerinde durarak tüm propagandamızda ve ajitasyonumuzda sendikalar hakkındaki tüm hayalleri teşhir etmek.

2. Otokratik düzen altında sendikal hareketin geniş ve istikrarlı bir gelişiminin düşünülemeyeceğini ve böyle bir gelişmenin her şeyden önce çarlık otokrasisinin devrilmesini gerektirdiğini proletaryaya açıklamak.

3. Mücadele içindeki proletaryanın en önemli ve temel görevinin, çarlık otokrasisini silahlı bir ayaklanma ile devirmek ve demokratik cumhuriyeti kazanmak için derhal hazırlanmak olduğunu propagandada ve ajitasyonda kuvvetle vurgulamak.

4. Sendikalar konusunda, sosyal demokrasinin görevlerini azımsayan ve proletarya hareketinin hamlesini gerileten dar ve yanlış ekonomist bakış açısına geri dönen Menşeviklere karşı enerjik bir ideolojik mücadele vermek.

Ve aynı zamanda Bolşeviklerin görevi, "tüm yeni oluşmakta olan ve halihazırda oluşmuş olan yasal ve yasadışı sendikalarda sosyal demokratik etkinliği ve mümkünse önderliği sağlayabilmek için her gayreti göstermektedir." Fakat komitenin bazı üyeleri bu son maddeye razı olmaya hiç niyetli değildiler. Toplantı tutanakları bir üyenin itirazlarını şöyle kaydeder:

"Yoldaş S., önergenin 5. maddesinin ondan önceki tüm maddelerle doğrudan çeliştiğini gözden kaçırıyor. Ne deniliyor? Hayaller teşhir edilmeli, bertaraf edilmeli, kısacası sendikalar zararsız hale getirilmeli, bir başka deyişle, yıkılmalı. Ve 5. madde aniden önderlikten bahsediyor. Bana göre, bir sendikanın belirli bir içeriği var. Eğer ben önderliği üzerime

alırsam, böylece bu içeriği üzerime alırım, fon vb. şeyler örgütlemek zorundayım. Bu yanlış bir Menşevik kavramdır.”[25]

Gusev sonunda bu itirazların üstesinden gelmeyi başardı ve önerge oybirliğiyle kabul edilip, Cenevre’ye Lenin’e gönderildi.

Lenin kararı beğenmedi. 30 Eylül 1905’de Odessa Komitesi’ne yazdığı mektupta, kararın ‘oldukça hatalı’ olduğunu anlattı:

“Genel olarak söylemek gerekirse, bu konuda Menşeviklere karşı mücadeleyi abartmamaya dikkat etmeliyiz diye düşünüyorum. Muhtemelen tam sendikaların ortaya çıkmaya başlamak üzere olduğu bir andayız. Onlardan ayrı kalmamalıyız ve her şeyden önce ayrı durmamız gerektiği şeklinde düşünmemeliyiz, aksine katılmaya, etkilemeye vb. çalışmalıyız... Daha başından Rus sosyal demokratlarının sendikalar konusunda doğru hattı tutturmaları ve derhal bir sosyal demokratik katılım, sosyal demokratik önderlik geleneği yaratmaları önemli.”[26]

Bundan birkaç ay sonra Lenin, Nisan-Mayıs 1906 Stokholm (Birlik) Kongresi için bu sözlerine uygun bir önerge hazırladı:

“1-... tüm parti örgütleri parti dışı sendikalar kurulmasını savunmalı ve tüm parti üyelerini içinde bulundukları işkollarındaki sendikalara katılmaya teşvik etmeli...

2-... parti, sendika üyesi işçileri sınıf mücadelesinin ve proletaryanın sosyalist amaçlarının geniş bir anlayışı temelinde eğitmek üzere; faaliyetiyle bu sendikalarda fiilen önderlik konumunu kazanmak üzere; ve son olarak, belirli koşullarda bu sendikaların parti ile doğrudan bir ilişkiye geçmesini - ancak, saflarından parti üyesi olmayanları hiçbir şekilde ihraç etmeksizin - sağlamak üzere her gayreti göstermeli.”[27]

Lenin’in bazı Bolşevik önderlerin sendikalar karşısındaki tutumlarına karşı bu mücadelesinden daha da önemlisi, onun yeni kurulan Sovyet konusunda, neredeyse tüm St.Petersburg Komitesi’ne karşı verdiği mücadeledir. Petersburg İşçi Temsilcileri Sovyeti, Ekim 1905’teki genel grevin ürünüydü. Her şey, yazdıkları her bin kelime için birkaç kuruş daha isteyen ve noktalama işaretleri için de ayrıca ücret ödenmesini talep eden Moskova’daki küçük bir basın grevi ile başladı. Grev kendiliğinden tüm

ülkeye yayıldı. Petersburg'da Sovyet kurma girişimi Menşeviklerden geldi, ancak bunun uzun dönemdeki sonucu hakkında hiçbir fikirleri yoktu, öte yanda Petersburg Bolşevik Komitesi ise Sovyet'e karşı aşırı bir düşmanlık gösterdi.

Hatta P.A. Krasikov'un, "Menşeviklerin bu yeni entrikası ... parti dışı Zubatovcu komite"ye karşı Bolşevikleri uyardığı söylenir.[28] Rusya Bürosu Başkanı ve ülke içindeki en önemli Bolşevik önder olan Bogdanov ise, çeşitli siyasi görüşlerdeki insanları kapsayan Sovyet'in kolaylıkla anti-sosyalist bağımsız bir işçi partisinin çekirdeği olabileceğini ileri sürdü.[29]

Petersburg'daki Bolşevik şehir örgütü merkezinin temsilcisi B.I. Gorev açıkça, "Petersburg Sovyeti faaliyetini artırıp birleşik bir devrimci güç olduğu zaman Petersburg Komitesi korkuya kapıldı" diye yazmıştır. B.I. Gorev bu yargısını Nina L'vovna'nın (M.M. Essen - Petersburg Komitesi'nin önde gelen üyelerinden) bir sözüne ve bazı birim toplantılarında alınan kararlara dayandırır:

Nina L'vovna'nın sözlerini hatırlarım; "Peki biz ne zaman devreye gireceğiz? Açık ki onları hesaba katmak zorundayız! Sovyet kararlar çıkarıyor ve biz Sovyet'in peşine takılıyoruz, kendi kararlarımızı geçirtemiyoruz" gibi sözlerdi. Bu düşünce ayrıca, birim toplantılarındaki kararlarda da kendini gösteriyordu. Özellikle de Doroşenko ... Bolşevik Mendelev ve günümüzün ünlü Menşeviği haline gelen Schwarz-Monoszon'un önderlik ettiği Petersburgskaya Storona biriminde. Bu kararlar ya Sovyet'in kendisini bir sendika örgütüne dönüştürmesini ya da bizim programımızı kabul edip, sonuç olarak parti örgütü ile birleşmesini talep ediyordu."[30]

Petersburg Komitesi'nin Sovyet'e karşı tavrı olumsuzdu. Bazı üyeler, ortada parti varken Sovyet'in gereksiz olduğunu ve boykot edilmesini istiyordu, diğerleri ise mümkün olduğu kadar çok sayıda Bolşevik'i içine sokarak Sovyet'e katılınmasını ve 'Sovyet'i içeriden patlatmayı' savunuyorlardı - bu tavrın nedeni Sovyet'in 'gereksiz' olduğudur.[31] Petersburg Neva semti Bolşevik Yürütme Komitesi'nin 29 Ekim günkü toplantısında:

“15 üyeden bir tanesi, ‘seçim ilkesi Sovyet’in sınıf bilincini ve sosyal demokratik karakterini garanti edemeyeceği’ için katılmaya karşıydı; 4 kişi, Sovyet sosyal demokratik bir program kabul etmediği takdirde katılmama taraftarıydı; 9 kişi katılma yanlısıydı; iki kişi ise çekimser kaldı.”[32]

Petersburg Bolşeviklerinin Ekim 1905’teki Sovyet’e karşı olumsuz tavırlarının bir nedeni Menşeviklerin olumlu tavır almasıydı. Menşeviklerin tutarsızlığını ve ilkesizliğini kınayan Bolşevikler Sovyet’i boykot etmek niyetindeydiler.[33]

O zamanlar Petersburg’da olan Bolşevik Merkez Komitesi 27 Ekim’de gönderdiği “*Tüm Parti Örgütlerine Mektup*’ta “proletaryanın kendiliğinden devrimci hareketinin yarattığı siyasal olarak şekilsiz ve toplumsal olarak olgunlaşmamış işçi örgütleri”nin tehlikesine işaret ediyordu:

“Böyle örgütler proletaryanın siyasi gelişmesindeki belirli bir dönemi temsil eder, fakat bunlar sosyal demokrasinin dışında kaldıkça, nesnel olarak, proletaryayı ilkel bir siyasal düzeyde tutma ve böylece burjuva partilerine tabi kılma tehlikesini taşırlar.”

"Petersburg İşçi Temsilcileri Sovyeti de işte böyle bir örgüttü. Bu yüzden Merkez Komite, Sovyet içindeki sosyal demokrat üyelerden şunları yapmalarını istedi:

1- Sovyeti, RSDİP’nin programını kabul etmeye çağrılmak ve bu gerçekleştiğinde partinin önderliğini kabul etmeye ve sonunda ‘kendini parti içinde çözülmeye’ davet etmek;

2- Eğer parti programı kabul edilmeyecek olursa Sovyeti terk etmek ve böyle örgütlerin anti-proleter niteliğini teşhir etmek;

3- Eğer Sovyet, parti programını kabul etmemesine rağmen, ortaya çıkacak durumlar karşısında kendi öz siyasal duruşunu belirleme hakkını saklı tutuyorsa, Sovyet içerisinde kalmak fakat ‘bu tarz bir siyasi önderliğin saçmalığına’ karşı konuşma hakkını korumak.[34]

"Bundan birkaç gün sonra, Bolşevikler adına yoldaş Anton (Krasikov) Sovyet’e, partinin programını kabul etmesini ve önderliğini tanımasını önerdi. Hatırladığım kadarıyla tartışma çok kısa sürdü. Krustalev karşı çıktı. Krasikov’un önerisi hemen hemen hiç destek görmedi. Ancak, Bogdanov planının aksine Bolşevikler Sovyet’i terk etmediler.”[35]

Petersburg Bolşevik önderliğini toparlamak ve Sovyetlere karşı bu tamamen sekter tavrın uçurumundan kurtarmak Lenin'in müdahalesini gerektirdi. Sovyet'in kurulmasından bir ay sonrasına kadar Lenin yurt dışındaydı. 8 Kasım'da Petersburg'a ulaşmadan önce bir hafta Stokholm'de kaldı ve bu süre içinde Bolşeviklerin dergisi *Novaya Jizn* için, *'Görevlerimiz ve İşçi Temsilcileri Sovyeti - Editöre Mektup'* başlıklı yazıyı kaleme aldı:

"...İşçi Temsilcileri Sovyeti mi, parti mi? Bence soruyu bu şekilde koymak yanlış ve karar kesinlikle, hem İşçi Temsilcileri hem de parti olmalı. Tek sorun -ve bu önemli bir sorun- Sovyet'in görevleri ile Rusya Sosyal Demokratik İşçi Partisi'nin görevlerinin nasıl paylaşılacağı ve nasıl birleştirileceği. "Bence, Sovyet'in tamamen herhangi tek bir partiye bağlı olması makul olamaz."[36]

Sovyet hem ekonomik hem de siyasal bir mücadele veriyordu.
Ekonomik mücadele hakkında Lenin şöyle diyor:

"Bu mücadelenin sadece sosyal demokratlar tarafından ve sadece sosyal demokratik bayrak altında verilmesi mi gerekir? Ben böyle düşünmüyorum; ben hâlâ Ne Yapmalı?'da ifade ettiğim görüşü savunuyorum (tamamen değişik, şimdi geçerliliğini yitirmiş koşullarda söylenmiş olduğu doğrudur). Yani, sendikaların bileşimini ve dolayısıyla sendikal, ekonomik mücadelede yer alanları Sosyal Demokrat Parti üyeleri ile sınırlamak makul değildir."[37]

Siyasi mücadele konusunda ise:

"…bu konuda da, bence İşçi Temsilcileri Sovyeti'nin sosyal demokratik programı kabul etmesi ve Sosyal Demokratik İşçi Partisi'ne katılması gerektiğini talep etmek makul değildir. Bana öyle geliyor ki, siyasi mücadeleye önderlik etmek için hem Sovyet hem de parti eşit derecede, kesinlikle gereklidir."[38]

Lenin, Sovyet'in sadece proletaryanın yeni bir örgütlenme biçimi değil, aynı zamanda işçilerin ve köylülerin gelecekteki devrimci iktidarının biçimi olduğunu savunur.

“İnanıyorum ki,... siyasi olarak İşçi Temsilcileri Sovyeti geçici devrimci hükümetin üyesi olarak görülmelidir. Bence, Sovyet mümkün olduğu kadar çabuk kendini Rusya’nın tümünün geçici devrimci hükümeti olarak ilan etmeli, ya da geçici bir devrimci hükümet kurmalıdır (ki, bu da biçim olarak farklı olmakla birlikte aynı şeydir).”[39]

Bunu yapabilmek için tabanını genişletmelidir. Yani, sadece işçilerden değil, bunun yanı sıra:

“İlk olarak, her yerde özgürlük arayan denizcilerden ve askerlerden; ikinci olarak devrimci köylülerden ve üçüncü olarak, devrimci burjuva aydınlardan yeni temsilcilerin katılmasını sağlamalıdır... Bizim böyle geniş ve karışık bir bileşimden korkumuz yok- aksine, bunu istiyoruz, çünkü proletarya ile köylüler birleşmedikçe ve sosyal demokratlar ile devrimci demokratlar mücadeleci bir ittifak kurmadıkça büyük Rus devrimi tam başarıya ulaşamaz. “[40]

Bu önemli mektup *Novaya Jizn*’in editörünce reddedildi ve ancak 34 yıl sonra, 5 Kasım 1940’da *Pravda*’da gün ışığı gördü.

Sonuç olarak daha neredeyse işin başından itibaren Lenin, Sovyetler’in gelecekteki tarihsel rolünü, ona katılanlardan daha iyi gördü. Ona göre Sovyet sadece proletaryanın mücadele içinde yarattığı yeni bir örgütlenme biçimi değil, gelecekteki işçi iktidarının biçimiydi. Lenin bu düşünceyi durup dururken yaratmış değildi. Birçok işçinin içgüdüsel olarak hissettiklerini dile getirmiş ve genelleştirmişti. Troçki’nin Rus devrimi tarihine dair aşağıdaki hikayesi bu köklü duyguyu iyi ifade eder:

“Poltava vilayetinden yaşlı bir Kazak, katipliğini yaptığı 28 sene boyunca kendisini sömüren ve sonra haksız yere işten çıkaran Prenses Regnin’den şikayetçidir ve adamcağız Sovyet’ten kendisi adına Prenses ile görüşmesini istemektedir. Bu garip dilekçe, üzerinde sadece ‘İşçi Hükümeti, Petersburg’ yazan bir zarfa konulmuştur, fakat devrimci posta servisi bu mektubu anında yerine ulaştırır!”[41](*)

Novaya Jizn’e gönderdiği o önemli yazısından bir yıl sonra ve Moskova’daki Aralık 1905 Ayaklanması deneyiminin ardından, Lenin, Sovyet ile devrimci hükümet arasındaki ilişki kavramını daha da geliştirdi.

O yazısında Lenin, Sovyet’in gelecekteki devrimci hükümetin biçimi olduğunu savunmuştu. Bundan bir yıl sonra, Sovyet’in devrimci durumdan bağımsız olarak var olamayacağını ve bunun yanı sıra, kendi başına silahlı ayaklanmayı örgütleyemeyeceğini yazdı.

“Ekim-Aralık deneyimi çok öğretici oldu... İşçi Temsilcileri Sovyetleri dolaysız kitle mücadelesinin organlarıdır. Bunlar grev mücadelesinin organları olarak ortaya çıktılar. Koşulların zorlamasıyla, çok çabuk hükümete karşı genel devrimci mücadelenin organları haline geldiler. Olayların gelişimi ve grevden ayaklanmaya geçiş, kaçınılmaz olarak bunları ayaklanmanın organlarına dönüştürdü. Birçok ‘Sovyet’in ve ‘komite’nin Aralık’ta işte tam bu rolü oynadıkları tartışma götürmeyen bir gerçek. Olaylar en çarpıcı ve inandırıcı bir şekilde kanıtladı ki militan eylem anında, böyle organların gücü ve önemi tamamen ayaklanmanın gücüne ve başarısına bağlıdır.

“Bu parti-dışı kitle organlarına ayaklanmanın gereğini gösteren ve onları ayaklanmanın organlarına dönüştüren şey; herhangi bir teori, bir grubun çağrısı, birilerinin keşfettiği bir taktik ya da bir partinin doktrini değil; koşulların zorlamasıydı...”

“Bu böyle ise -ki şüphesiz böyledir- o halde çıkarılması gereken sonuç açık: ‘Sovyetler’ ve benzeri kitle kurumları ayaklanma örgütlemek için kendi içlerinde yetersizdirler. Onlar kitleleri bir araya getirmek, mücadele içinde birliği sağlamak, partinin siyasi önderlik sloganlarını (ya da partiler arasında anlaşmanın getirdiği sloganları) aktarmak, kitlelerin ilgisini uyandırmak ve kitleleri harekete geçirmek için gereklidirler. Fakat, kelimenin dar anlamı ile, onlar acil mücadele güçlerini örgütlemek için, ayaklanma örgütlemek için yeterli değildirler.”[43]

Bu alıntı, Sovyetler ile silahlı ayaklanma arasındaki stratejik ilişkinin mükemmel bir kavranışını gösterir - ve bu sadece birkaç haftalık bir deneyime dayanmaktadır! Neredeyse 1917’nin hikayesi burada özetlenmiştir.

Sovyetler hemen hemen işçi sınıfının tümünü kapsar. Dolayısıyla, her ne kadar devrimci bir durumda ortaya çıksalar da mutlaka devrimci önderlik altında oldukları söylenemez. Devrimin muhalifleri tarafından bile önderlik ediliyor olabilirler. Örneğin, Şubat 1917’nin ardından Rusya’da böyle olmuş, geçici burjuva hükümeti ve onun emperyalist savaş çabaları

destekenmiştir. 1918'de Almanya'da da böyle olmuş ve Berlin İşçi Konseyi sadece Rosa Luxemburg'u ve Karl Liebknecht'i üyeliğe kabul etmemekle kalmamış, aynı zamanda devrimin başını ezen ve bu iki seçkin önderi katleden kapitalist hükümeti desteklemiştir.

Devrimci parti işçi sınıfının ileri kesimlerinden oluşur, işçi iktidarı için partinin ve Sovyetlerin belirli bir bileşimine gerek vardır. Yani, "Sovyetler ve benzeri kitle örgütleri ayaklanma örgütlemek için kendi içlerinde yetersizdirler." Fakat bunun bir nedeni daha var. 1917'de olduğu gibi, Sovyetler devrimci partinin etkisi altında olsalar bile kendi başlarına ayaklanmayı gerçekleştiremezler. Ani bir silahlı ayaklanma eylemi için son derece önemli olan homojenlikten yoksundurlar. Onlar, ayaklanmaya yasallık özelliği katmak için önemlidirler. Fakat, Lenin'in 1917'den çok önce açık bir şekilde ifade ettiği gibi onlar, "kelimenin en dar anlamı ile,... bir ayaklanma örgütlemek için yeterli değildirler."

Lenin'in bu açık ifadesini Rosa Luxemburg'un ve Lev Troçki'nin 1905'ten çıkardıklarıyla karşılaştırmakta yarar var. 1905 Devrimi'ne katılan Rosa Luxemburg, *Kitle Grevi, Siyasal Parti ve Sendikalar* adlı fevkalade kitabında Sovyetler'den hiç bahsetmez. 1918'e kadar bir işçi hükümeti olarak Sovyet'in rolünü değerlendirememiştir.

"Rosa Luxemburg, Sovyetlere herhangi bir hükümet rolü biçmemiştir... bunların öneminin çok iyi farkında olmasına rağmen. Bunlar mücadelenin kendiliğinden ortaya çıkan kurumlarıdır ve sürekli kurumsal yapılara dahil edilmemelidirler. Sovyetleri bir amaç olmaktan çok bir araç olarak görme anlayışı on iki yıl sonra bile Almanya'da Spartakusband'ın ilk tezlerindeki hakim anlayıştır ve ancak SPD'nin kurucu meclis talebiyle zorunlu olarak karşı karşıya kaldıkları zaman Spartakus önderleri -Rus örneğinin ilhamıyla- işçi ve asker konseylerine daha olumlu ve kalıcı bir rol biçmişlerdir."[44]

Öte yanda, 1905'de Petrograd Sovyeti'nin başkanı olan ve gelecek Rus devriminin sosyalist içeriğini önceden gören Troçki, devrimin hemen ardından hapishaneden yazdığı yazılarında Sovyetlerin hükümet rolünü açık bir şekilde tarif eder:

"Sovyet aslında çekirdek halindeki bir işçi hükümetiydi... Sovyetin kurulmasından önce sanayi işçileri arasında bir dizi devrimci örgüt vardı...

Fakat bunlar proletarya içerisindeki örgütlerdi ve ilk hedefleri kitleler üzerinde etkinlik kazanmaktı. Oysa Sovyetler başından itibaren, proletaryanın örgütüydü ve amacı devrimci iktidarı için mücadeleydi... Modern Rusya tarihinde demokratik iktidarın ilk ortaya çıkışı Sovyet ile olmuştur. Sovyet, kitlenin kendi değişik kesimleri üzerindeki örgütlü iktidarıdır. Alt ve üst meclissiz, profesyonel bürokrasisiz, fakat seçmenlerin kendi temsilcilerini her an geri alma haklarının olduğu gerçek demokrasidir. Sovyet, üyeleri -işçilerin doğrudan seçtikleri temsilciler- aracılığıyla, bir bütün olarak proletaryanın ve onun tek tek gruplarının tüm sosyal ifadelerinin üzerinde doğrudan önderlik uygular, onun eylemlerini düzenler ve onlara bir slogan ve bayrak sağlar.”[45]

Bu sözlerine rağmen, ilginçtir, birkaç ay geçtikten ve artık Sovyetler mevcut varlıklarını yitirdikten sonra 1905 Devrimi'nin derslerini çıkardığı *Sonuçlar ve Olasılıklar (1906)* adlı kitabında Troçki Sovyetlerden hiç bahsetmez. Devrimci işçi hükümetinin biçimini tespit etmek için hiç çaba göstermez: “Devrim her şeyden önce bir iktidar sorunudur, devlet biçimi (Kurucu Meclis, Cumhuriyet, Birleşik Devletler) sorunu değil, hükümetin sosyal içeriği sorunudur.”[46] Ortaya çıkmış olan Sovyetleri tarif etmiştir, fakat onun için bunun tarihsel bir olay olmaktan öte bir özelliği yoktur. Petersburg Sovyetini kuran Menşevikler için ise, bu, ne iktidar için bir mücadele örgütüdür, ne de bir hükümet biçimi. Onlar için sovyet sadece bir ‘proleter parlamentosu’, ‘devrimci özyönetim organı’ ve benzeridir.

8
"Partinin kapıları açılsın"

Lenin ve kadrolar

Lenin'in *Ne Yapmalı?*'da, İkinci Kongre sırasında ve sonraki tartışmalarında yaptığı parti üyesi tanımı, Bolşevik kadroya (committee-man) tekabül eder. Lenin'in kendisi mükemmel bir profesyonel devrimci ve hayatı, kaçak bir ajitatörün ve örgütleyicinin hayatıdır. Yakalanana kadar tüm zamanını grevler örgütleyerek, sokak gösterileri, gizli toplantılar ve konferanslar düzenleyerek geçirmiştir. Bunu hapis ve sürgün takip etmiş, kaçtığında yeni bir faaliyet dönemi yaşamış, ancak bu da tutuklanması ve sürgün edilmesiyle kesilmiştir.

İlerideki sayfalarda sayıların göstereceği gibi Menşevikler de en az Bolşevikler kadar profesyonel devrimcilerin faaliyetine dayanmışlardır. Ancak, Menşevik parti anlayışı profesyonel devrimciye özel bir rol biçmez. Teorik olarak, profesyonel devrimciler tüm diğer sosyalistlerle -grevciler ve sosyalist aydınlar da dahil- aynı düzeydedir. Oysa Lenin'e göre profesyonel devrimcilerin oynaması gereken çok önemli bir rol vardır. Martov'un aksine Lenin kendi görevini sadece partinin siyasi önderi olarak değil, aynı zamanda profesyonel devrimciler hiyerarşisinin başı olarak görür.

Diğer Bolşevik önderlerin eksiğini gördüğü her an Lenin, çok doğal bir şekilde alt parti komitelerinin daha kararlı ve daha az yalpalayan üyeleriyle doğrudan temas kurmaya çalışmış, onlara cesaret vermiş ve daha yüksek pozisyonlara gelmelerini sağlamıştır. Kadrolara çok büyük önem vermiştir. I.V. Babuşkin, Inessa Armand, G.K. Orjonikidze, S.S. Spandaryan, M.P. Tomski, J.V. Stalin, A.I. Rikov, L.B. Krasin, F.I. Goloşçekin, V.K. Taratuta,

L.P. Serebryakov ve birçok diğer faal ve kararlı kadın ve erkeği ödüllendirmiştir.

Lenin merkezileşmiş parti mekanizmasını bir fetiş ya da başlı başına bir amaç olarak değil, işçi sınıfının öncü kesimlerinin faaliyetini, bilincini ve örgütlülüğünü yükseltme aracı olarak görmüştür. Oysa kadroların kendileri açıktan tutucu ve elitist özellikler göstermişlerdir. Örneğin, 1905 Devrimi'nin eşiğinde Stalin'in yazdığı bir çağrı şu sözlerle biter: "Birbirimize el uzatalım ve parti komitelerinin etrafında toparlanalım. Bir an bile unutmamalıyız ki, ancak parti komiteleri bize gereken önderliği edebilir, ancak onlar sosyalist dünya denilen 'cennetin' yolunu bize aydınlatabilir!"[1]

Bu sözleri hemen hemen aynı günlerde uzaklarda, Cenevre'de Lenin'in yazdığı şu sözlerle karşılaştırın: "Yol verin yüzyıllar boyu sömürünün, ıstırabın ve acının kalbinizde biriktirdiği kızgınlığa ve kine!" Lenin'in bu sözlerini aktaran Troçki altına şu kendi sözlerini ekler: "İşte tüm Lenin bu sözlerdedir. O, kitlelerle birlikte nefret duyar ve isyan eder, isyanı kemiklerinde hisseder ve ayaklananlardan ancak 'komite'nin izniyle hareket etmelerini istemez."[2]

Birçok bakımdan kadrolar çok değerli insanlardı. Hayatlarını devrimci harekete adamış ve kendilerini tamamen partinin gereksinimlerine tabi kılmışlardı. Hareketin dışında hiçbir hayatları yoktu. Yaptıkları fedakarlıklardan dolayı büyük manevi otoriteleri vardı. Kendileri böylesine örnek oluşturdukları için, tabandaki işçilerden her zaman fedakarlık talep edebilecek konumdaydılar. Genel olarak yetenekli, gözü açık, enerjik ve irade sahibi insanlardı, zaten böyle olmasalardı kanun kaçağı insanlar olarak fazla ayakta kalamazlardı.

Aylar ve yıllar boyu faaliyetlerini aralıksız sürdürdüler. Bolşevizmin belkemiğini oluşturan, partinin geleneğini, devamlılığını sürdüren bir dizi insanın isimlerini, örneğin Londra (beşinci) Kongresi (1907) delegeleri listesinde görmek mümkün.

1906-10 baskı dönemi sırasında partiyi kalabalık sayılarda terk edenler bu kadrolar değildiler, onlar çoğunlukla davaya sadık kaldılar. Mücadele içinde bir eleme süreci yaşandı ve geriye kalanlar genellikle bu kadrolar oldu. Ancak, ne yazık ki, özveri ve özel yetenekler parti mekanizmasının tutuculaşmasına karşı garanti sağlamıyor. Ünlü doğa bilimcisi Herbert Spencer, her oluşum mükemmelleştiği ölçüde tutuculaşır der. Ve bu kadroları seçen, yetiştiren ve davaya sadık kalmalarında büyük rolü olan

Lenin, 1905 Devrimi sırasında onların tutuculuğuna karşı mücadele vermek zorunda kaldı.

Her ne kadar 1905 Devrimi öncesinde ve bunu izleyen baskı yıllarında kadrolar proletaryanın ileri kesimlerinden bile çok daha fazla faal ve bilinçli olsalar da devrim zamanında onların gerisinde kaldılar.

Zorlu yasadışı ve ıstırap yılları sırasında ayakta kalabilmek için geliştirdikleri disiplin şimdi bir engel olmaya başlamıştı. Krupskaya'nın kadrolar hakkındaki aşağıdaki sözleri çok canlı bir tespittir.

"Komitekçik (komiteci) genellikle, kendine oldukça güvenen bir kişiydi ve komitelerin faaliyetinin kitleler üzerindeki etkisinin farkındaydı; çoğunlukta hiçbir parti-içi demokrasi tanımazdı. 'Bu demokratiklik ancak otoritelerin eline düşmemize yol açar, biz hareket ile zaten yeterince ilişkideyiz' diye düşünürlerdi Komitekçikler. Ve bu komite üyeleri, 'yurt dışındakileri' her zaman oldukça hor görürler, onların sadece göbek büyüttüklerini ve entrika düzenlediklerini sanırlardı. Yargıları, 'onları Rus koşulları altında çalışmaya göndermek lazım' şeklindeydi. Komitekçikler yurt dışından baskı görmekten hoşlanmazlardı. Yeniliklerden de hoşlanmazlardı. Değişen koşullara kendilerini uydurmaya ne hevesleri vardı ne de uydurabilecek durumdaydılar.

"1904-1905 döneminde bu komite üyelerinin omuzlarında çok büyük sorumluluklar vardı, fakat çoğu, yasal faaliyet olanakları için oluşan koşullara ve açık mücadele yöntemlerine kendilerini uyarlamakta en büyük zorlukları çektiler. Üçüncü Kongre'de hiç işçi yoktu - ya da daha doğrusu tek bir önemli işçi yoktu. Oysa bir sürü komite üyesi vardı."[3]

Partinin dışa açılması

1905 baharının yeni devrimci koşullarında Lenin yeni şeyler söylüyordu ve kadroları eski alışkanlıklarından, biçimciliklerinden, temkinliliklerinden ve korkularından kurtarmak, onlara cesaret vermek ve girginlik aşılamak için umutsuzca uğraştı.

Usanmadan ve ısrarla tekrarladığı mesaj: Örgütleyin, partinin kapılarını yeni güçlere açın, oldu. A.A. Bogdanov ve S.I. Gusev'e yazdığı 11 Şubat 1905 tarihli mektubunda şöyle der:

"Bazen, gerçekten Bolşeviklerin onda dokuzunun aslında biçimciler olduklarını düşünüyorum... Bize taze güç lazım. Kazanılacak hiç kimse olmadığını sananların anında kurşunlanmasından yanayım. Rusya'da insan çok, bizim yapmamız gereken tek şey, ***korkutmadan****, genç insanları daha geniş ve daha cüretli bir şekilde ve gene daha geniş ve daha cüretli bir şekilde partiye kazandırmak. Savaş anı yaşıyoruz. Gençlik -öğrenciler ve daha önemlisi genç işçiler- tüm mücadeleyi tayin edecek. Eski uyuşukluk alışkanlıklarını, rütbeye saygıyı falan unutun. Gençlerden yüzlerce Vperyodcu çevreler oluşturun ve onları tam hızla çalışmaya teşvik edin. Genç insanları katarak komiteleri iki misli genişletin, yarım düzine ya da bir düzine alt-komite kurun, her bir dürüst ve enerjik kişiyi komiteye alın. Her alt-komitenin hiçbir bürokrasi olmaksızın bildiri yazıp yayınlamasına izin verin (hata yapmalarının hiçbir sakıncası yok, biz Vperyod'da bunları 'gücendirmeden' düzeltiriz). Acil bir şekilde devrimci inisiyatifli her insanı bir araya getirmeli ve bunları işe koşmalıyız. Onların eğitim noksanlığından korkmayın, tecrübesiz ilklerinden, geriliklerinden endişe etmeyin...*

Yüzlerce çevreyi örgütlemelisiniz ve geleneksel, iyi niyetli komite hiyerarşisi saçmalıklarını tamamen arka plana itmelisiniz. Savaş anı yaşıyoruz. "Ya, bütün katmanlar içinde her çeşit devrimci sosyal demokratik faaliyet için her yerde yeni, genç, taze, enerjik, savaşan örgütler yaratırsınız; ya da komite bürokratları olarak batarsınız."[4]

25 Mart 1905'de ise partinin Odessa Komitesi'ne şöyle yazdı: Komite'ye işçi alıyor musunuz? Bu çok önemli, son derece önemli! Neden bizi işçilerle doğrudan temasa sokmuyorsunuz? *Vperyod*'a yazı yazan tek bir

işçi yok. Bu skandaldır. Ne pahasına olursa olsun bize onlarca işçi yazar lazım."[5]

Lenin bundan kısa bir süre sonra, *Yeni Zamanlar ve Yeni Güçler* adlı broşüründe, daha ısrarlı bir dille partiyi dışa açılmaya çağırdı. Fakat onun çağrıları tutucu kadroların inatçı muhalefeti ile karşılaştı.

1905 baharındaki Üçüncü Kongre'de Lenin ve Bogdanov, partinin kapılarının işçilere açılması ve işçilerin partinin öncülüğüne getirilmesi için bir karar tasarısı sundular:

"...proleter ve yarı-proleterlerin daha geniş bir kesimini, tam Sosyal Demokratik bilince yükselterek... Onların devrimci sosyal demokrat faaliyetlerini geliştirerek... Partimize bağlı azami sayıda işçi sınıfı örgütü aracılığıyla, harekete ve parti örgütlerine önderlik etme yeteneğine sahip olabilecek en yüksek sayıdaki işçinin, işçi sınıfı kitleleri arasından ilerletilip yerel merkezlerde ve parti merkezinde üyelikleri sağlanarak... Ve partiye katılmak istemeyen veya katılamayan işçi sınıfı örgütlerinin en azından partiyle ilişki içinde olmaları sağlanarak... parti ile işçi sınıfı kitleleri arasındaki bağların güçlendirilmesi için her gayretin sarfedin..."[6]

Kongredeki tartışma çok şiddetli oldu. Hemen söz alan Gradov (Kamenev) şöyle itiraz etti: "...bu öneriye... şiddetle-karşı çıkmak zorundayım. Parti örgütlerinde işçiler ile aydınlar ilişkisi konu olduğunda böyle bir sorun yoktur. [Lenin: "vardır"] Hayır, yoktur; ancak laf kalabalığı yapmak için vardır"[7]

İşçilerin yerel komitelere dahil edilmeleri tartışması özellikle sert bir şekilde geçti. Filippov, Petersburg'da onbeş yıldır faaliyet yapılmasına rağmen komitede tek bir işçi olduğunu söyledi. (Lenin: "Rezalet!)[8] Leskov ise Kuzey Komitesi'nde durumun daha da kötü olduğunu anlattı:

"Bir zamanlar Kuzey Komitemizde 7 üyenin 3'ü işçiydi, şimdi 8 üyeden 1 tanesi bile işçi değil. Çok yakında, bu sorun daha da karışık bir hale gelecek. İşçi hareketi, partinin etkisinin dışında karşı konulamaz bir şekilde büyüyor ve yeni ortaya çıkan kitlelerin örgütlenmesi gerek. Bu durum, sosyal demokrasinin ideolojik etkisini zayıflatıyor."[9]

Ossip'in raporu ise şöyleydi: "Geçenlerde Kafkas komitelerini dolaştım... Bakü Komitesi'nde ve Batum Komitesi'nde birer tane işçi vardı, Kutais Komitesi'nde ise hiç işçi yoktu. Sadece Tiflis Komitesi'nde birkaç tane işçi vardı... Yoksa Kafkasyalı yoldaşlarımız, aydın kadroları işçi kadrolara tercih mi ediyorlar?"[10]

Orloski: "Önderliğin aydınlardan aydınlara geçen bir mirasa dönüştüğü her işçi partisi hastalığa mahkumdur" diyerek tartışmaya katıldı.[11] A. Belski (Krasikov) ise, "Faaliyetim sırasında birçoğunu tanıdım. Komitelerimizde işçilere karşı bir çeşit korku var.[12] Lenin tartışmaya müdahale ettiği zaman ortalık daha çok karıştı.

"Komitelerimizin epeyce bir kısmını yeniden örgütlemek, yeni merkezin görevi olacak. Kadroların hareketsizliğinin üstesinden gelmek gerekiyor. (Alkışlar ve yuhalamalar) Komitecilerin dışındakiler alkışlarken, yoldaş Segeyev'in yuhaladığını duyuyorum. Bence konuya daha geniş bir şekilde bakmalıyız. İşçileri komitelere almak siyasi bir görev, sadece pedagojik bir görev değil.

İşçilerde sınıf içgüdüsü var ve biraz siyasi deneyim edindikleri takdirde çok geçmeden sağlam sosyal demokrat olurlar. Ben ısrarla, komitelerimizde her iki aydına karşı sekiz işçi olmasından yanayım."[13]

Lenin'den hemen sonra söz alan Mihayilov ateşe körükle gitti:

"Komitelerimizin derhal 15-20 üyeye çıkartılmasını ve bir seçici kurul edinmelerini sağlamalıyız. Her komitenin çoğunluğunu işçiler oluşturmalı. Komitelerimize girecek yetenekte işçilerimizin olmadığı söyleniyor.

Bu doğru değil. İşçilere uygulanan ölçüler... aydınlara uygulanan ölçülerden farklı olmalı. Eğitim görmüş sosyal demokratlardan bahsediliyor, ama... Erfurt Programı ile Iskra'nın bir-iki sayısı ile sosyal demokrat fikirlere aşina olan bir veya iki yıllık öğrenciler hemen eğitim görmüş sosyal demokratlar sayılıyorlar. Yani pratikte aydınlarda aranan gereklilikler çok düşük, fakat işçilerden çok şey isteniyor. [Lenin: "Çok doğru!"] Delegelerin çoğunluğu: ["Doğru değil!"] İşçilerde aranan tek geçerli ölçüt onların kitleler arasındaki etkinlikleri olmalı. [Islık ve bağırışmalar] Önder olan ve sosyal demokrat çevrelerde yer alan işçiler komitelerimizin üyeleri olmalı. ["Doğru!"] Bence, işçiler ile aydınlar

arasındaki bu can sıkıcı sorunu halletmenin ve laf kalabalığının önüne geçmenin tek yolu bu.”[14]

Daha sonra Lenin tekrar aynı konuya döner:

“Komitelerimize katılacak yetenekte işçi yok denildiğinde oturduğum yerde zor durdum. Konu uzatılıyor; partiye bir şeyler olduğu açık. Komitelerde işçilere yer verilmeli. Gariptir, kongrede sadece üç gazeteci var, gerisi komite üyeleri, ancak gazetecilerin işçilere yer vermek yanlısı oldukları, oysa komitecilerin nedense sinirlendikleri görülüyor.”

Lenin, ‘sandalye ısıtanların ve mühür bekçilerinin’ temizlenmesini istiyordu:

“Eğer bu öneri komitelerin aydınlardan oluşmasını tehdit ediyorsa, o zaman ben hepten bundan yanayım. Aydınlar her zaman sıkı bir denetim alanda tutulmalı. Onlar her zaman her türlü kavgacılığın kışkırtıcısıdır. “Küçük bir aydın çevresine güvenilmez, ama yüzlerce örgütlü işçiye güvenilir ve güvenilmelidir.”[15]

Kongredeki delegelerin çoğu, kendilerinin taban üzerindeki otoritelerini zayıflatacak herhangi bir adıma karşı olan kadrolardı. *Ne Yapmalı?*’dan alıntılarla sözlerini donatan bu kadrolar, işçileri komitelere almak konusunda ‘aşırı dikkat’ gösterilmesini isteyerek ‘demokrasi oyunu’ oynayanları lanetlediler. Lenin’in önerisi 12 oya karşı 9 buçuk oy ile reddedildi. Bu, Lenin’in, kendisini, Bolşevik önderler arasında azınlıkta bulduğu ve hatta Bolşevik Kongre’de yuhalandığı son olay olmayacaktı.(*)

Lenin, *Ne Yapmalı?*’da önerdiği çizginin andaki duruma uymadığına taraftarlarını ikna etmek zorunda kalmıştı. *Ne Yapmalı?*’daki kendi ifadelerini, İkinci Kongre’de, özel ilkeler olarak ‘programatik’ düzeye çıkarmak gibi bir niyet gütmediğini anlatmıştı:

“Tam tersine benim kullandığım -ve o zamandan beri sık sık aktarılan- ifade, ‘ekonomist’lerin bir aşırı noktaya vardığıdır. Ben Ne Yapmalı?’nın, ‘ekonomistlerin çarpıttıklarını düzelttiğini söyledim. Çarpıtılanları böylesine gayrette düzelttiğimiz içindir ki, her zaman en doğru olanın bizim eylem çizgimiz olacağını özellikle belirtirim.

“Bu sözlerin anlamı yeterince açık: Ne Yapmalı?, ‘ekonomist’ çarpıtmaların tartışmalı bir düzeltmesidir ve bu broşürü başka bir şekilde görmek yanlış olur.”[17]

Sosyalist bilincin sadece ‘dışarıdan’ götürülebileceği ve işçi sınıfının kendiliğinden ancak sendika bilinci kazanabileceği konusunda ise Lenin şimdi, Ne Yapmalı?’daki ifadelerinin tersi olan bir sonuç çıkardı. Kasım 1905’de yazdığı ***‘Partinin Yeniden Örgütlenmesi’*** *adlı yazısında açık bir şekilde söyle der: “İşçi sınıfı içgüdüsel olarak, kendiliğinden bir şekilde sosyal demokrattır.”*[18]

Bundan birkaç yıl sonra 1905 Devrimi’ni anan bir yazısında Lenin, kapitalizmin kendisinin, işçi sınıfına sosyalist bilinç aşıladığını söyleyerek tartışmasını daha ileri götürür:

“İşçilerin bizzat yaşam koşulları, onları mücadele etmeye yetenekli kılar ve mücadeleye zorlar. Sermaye, işçileri büyük kitleler halinde büyük şehirlerde toplar, onları birleştirir ve birlikte hareket etmesini öğretir. İşçiler her adımlarında düşmanları -kapitalist sınıf- ile karşı karşıya gelir. Bu düşman ile mücadele sırasında işçi sosyalist olur, tüm yoksulluğun ve tüm baskının tamamen yıkılması gereğinin farkına varır.”[19]

Bütün bunlar Lenin’in *Ne Yapmalı?*’da söylediklerinin yanlış olduğu anlamına gelmez. 1900-03 döneminde profesyonel devrimciler örgütünün gerekliliği üzerinde durması tamamen haklıdır. 1908’de bunu şöyle açıklar:

“Bugün Iskra’nın profesyonel devrimciler örgütü fikrini abarttığını (1901 ve 1902’de!) iddia etmek, Rus-Japon savaşının ardından Japonları, Rusya’nın silahlı güçlerinin kuvvetini ve bu güçlerle savaşmaya hazırlanma gereğini, savaştan önce abartmış oldukları için ayıplamaya benzer. Zafer kazanmak için Japonlar muhtemel en büyük Rus gücüne karşı tüm güçlerini harekete geçirmek zorunda kaldılar. Ne yazık ki; partimizi yargılayanların çoğu konuyu bilmeyen, profesyonel devrimci fikrinin bugün zaten tam bir zafer kazanmış olduğunun farkına varamayan, dışımızdaki unsurlar. Bu fikir o zaman en öne çıkarılmış olmasaydı, bunun farkına varılmasını önlemeye çalışan insanların kafasına sokmak için ‘abartmış’ olmasaydık zafer olanaksız olurdu.”[20]

Mücadeleden vazgeçmek Lenin'in huyu değildi ve böylece Üçüncü Kongre'den birkaç ay sonra, Kasım 1905'de, aynı konuya daha da inançlı bir şekilde geri döndü. Tutucu kadrolara rağmen partinin dışa açılması gerekiyordu: "Tüm işçi sosyal demokratları etrafınızda toplayın, yüzlercesini ve binlercesini parti örgütlerinin saflarına katın."[21]

Kadrolar partinin sulandırılması tehlikesinden çok tedirgindiler. İşçi üyeler kazanılmasına karşı olan bu muhalefete Lenin'in cevabı şöyle oldu:

"Partiye aniden çok sayıda sosyal demokrat olmayanın girmesinin tehlikeli olduğu söylenebilir. Eğer böyle olursa, parti kitleler içinde erir, sınıfın bilinçli öncüsü olmaktan çıkar, rolü kuyruk olmaya iner. Bu gerçekten çok acıklı bir dönem olur. Eğer laf kalabalığına herhangi bir eğilim gösterecek olursak, eğer parti ilkelerinden (program, taktiksel kurallar, örgütsel deneyim) yoksunsak, ya da bu ilkeler zayıf ve sarsak ise, bu tehlike şüphesiz çok ciddi bir tehlikeye dönüşebilir. Fakat gerçek şu ki, böyle 'eğerler' aslında geçersiz... Bizim, tüm sosyal demokratların resmen kabul ettiği ve temel ilkelerinin hiçbir eleştiriye neden olmadığı, sağlam bir şekilde yer etmiş bir parti programımız var (tek tek noktalar ve ifadeler üzerine eleştiri tamamen meşrudur, her canlı partide gereklidir). İkinci ve üçüncü kongrelerde ve yıllarca sosyal demokrat basın faaliyeti sırasında tutarlı ve sistematik bir şekilde belirlediğimiz taktikler üzerine kararlarımız var. Ve de, eğitim rolü gören ve şüphesiz meyve veren birtakım örgütsel deneyimlerimiz ve gerçek bir örgütümüz var."[22]

Eğer işverenlere ve hükümete karşıysalar partinin kapıları dini inançları olan işçilere bile sonuna kadar açık olmalıydı:

"Doğruyu söylemek gerekirse, hıristiyan olmaya devam eden, tanrıya inanan işçiler ve mistisizmi savunan aydınların (yazıklar olsun!) ikisi de tutarsızdır; fakat onları Sovyet'ten ve hatta partiden ihraç etmeyeceğiz. Çünkü kuvvetle inanıyoruz ki, gerçek mücadele ve taban içerisindeki faaliyet, Marksizmin asıl doğru olduğuna canlılık taşıyan her unsuru ikna edecek ve hayatiyetten yoksun olanları bir kenara itecek. Ve bir an için dahi gücümüzden, Rusya Sosyal Demokrat İşçi Partisi içindeki Marksistlerin üstün gücünden şüphemiz yok."[23]

İşçiler dışındaki unsurları da partiye katılmaya teşvik etmek gerekiyordu:

“Şehirlerdeki sanayi proletaryası kaçınılmaz olarak Sosyal Demokrat İşçi Partimizin çekirdeğini oluşturacak, fakat, programımızda belirttiğimiz gibi, tüm çalışanları ve sömürülenleri partimize çekmeliyiz, aydınlatmalıyız ve örgütlemeliyiz - hiç eksiksiz tümünü: el sanatçılarını, yoksulları, dilencileri, hizmetçileri, düşkünleri, fahişeleri. Tabii ki, sosyal demokratik hareketin onlara değil, onların sosyal demokratik harekete katılmaları; proletaryanın onların bakış açısını değil, onların proletaryanın bakış açısını benimsemesi gerekliliği ve zorunluluğu koşuluyla."[24]

Lenin kendine özgün bir şekilde, hareketin önündeki acil görevleri heyecanla ve tekrar tekrar vurguladı. Bu dönem boyunca hep partiyi işçi kitlelerine açılmaya çağırdı:

“Partinin Üçüncü Kongresi’nde parti komitelerinde her iki aydına karşı yaklaşık sekiz işçi olmasını önermiştim.[25] *Bu teklif bugün ne kadar modası geçmiş görünüyor! Şimdi, parti örgütlerinin bir sosyal demokrat aydına karşı birkaç yüz sosyal demokrat işçisi olmasını istemeliyiz."*[26]

Bir yıl sonra, Aralık 1906’da, Lenin gene bu konuyu öne çıkarıyordu:

“Açık ki, şimdi partiyi proleter unsurların yardımıyla genişletmek gerekiyor. St.Petersburg’da sadece 6 bin parti üyemizin olması ve Merkezi Sanayi Bölgesi’nde sadece 20 bin parti üyesi bulunması anormaldir (St.Petersburg Guberniası’nda 500 ve daha fazla işçi çalıştıran fabrikalarda 81 bin 900 işçi, toplam olarak ise 150 bin işçi var; Merkezi Sanayi Bölgesinde 500 ve daha çok işçinin bulunduğu fabrikalarda 377 bin, toplam olarak ise 652 bin işçi var). Böyle merkezlerde partiye beş misli, on misli daha çok işçi kazanmasını(*) *öğrenmeliyiz.”*

Ancak Lenin zamanında kendisinin örgütlediği ve yetiştirdiği insanları buna ikna etmeyi gerçekten çok zor buldu. Lenin’in teşvik ettiği ve önem verdiği örgütsel bağlılık bu kadrolar için örgüt fetişizmine dönüşmüştü ve Bolşevizmin önünde ciddi bir engel durumuna gelmişti.

Kadrolara rağmen

Kadroların kararlı muhalefetine rağmen Bolşevik Parti devrimi takip eden dönem içinde süratle büyüdü ve toplumsal bileşimi kökünden değişti.

"İkinci Kongre'ye sunulan raporlara göre RSDİP'nin Rusya'da 1903'deki üye sayası, Bund'un üyeleri hariç, birkaç binden fazla olamazdı... Nisan 1906'daki Dördüncü Kongre'ye gelindiğinde, tahminlere göre, Bolşeviklerin üye sayısı 13.000, Menşeviklerinki 18.000'dir. Bir diğer tahmin (Ekim 1906) Bolşevikleri 33.000, Menşevikleri 43.000 olarak gösterir... 1907'de ise toplam üye sayısı 150.000'e çıkmıştır: Bolşevikler 46.143; Menşevikler 38.174; Bund 25.468; Polonya ve Letonya partileri sırasıyla, 25.654 ve 13.000."[28]

Bolşevikler aynı zamanda genellikle genç insanların partisi haline geldi ve bu faktör, parti içindeki tutucu direnişin üstesinden gelmekte Lenin'e birçok defalar yardıma olmuştur. 1907'de parti 'taban'ının yaş ortalaması, tüm parti üye sayısını 100 olarak alırsak şöyledir:[29]

Yaş	Bolşevik	Menşevik	Toplam
30 üzeri	13	7	20
25-29	8	6	14
20-24	19	6	25
10-19	11	1	12
Toplam	51	20	71

Propagandacı, açık toplantı konuşmacısı, ajitatör ve yerel sovyet ya da silahlı (Sosyal Demokratik) birlik üyelerini kapsayan 'aktivist'lerin yaş ortalaması ise bundan farklı değildir:[30]

Yaş	Bolşevik	Menşevik	Toplam
30 üzeri	10	10	20
25-29	14	16	30
20-24	25	9	34
10-19	10	0	10
Toplam	59	35	94

Parti önderliği de oldukça gençti. 1907'deki Bolşevik önderlerin "en yaşlıları Krasin, Lenin ve Krasikov'du (hepsi 37). En gençler Litvinov ve Zemlyaçka'ydılar (ikisi de 31). Dokuz Bolşevik önderin yaş ortalaması 34 idi. Menşevik önderlerin yaş ortalaması ise 44 idi.[31]

Partinin bir gençlik partisi olmasından Lenin son derece memnundu ve bununla övünüyordu:

"Biz geleceğin partisiyiz çünkü gelecek gençliğe aittir. Biz yenilikçilerin partisiyiz ve yenilikçilerin peşinden en candan gelenler her zaman gençliktir. Biz eski kokuşmuşluğa karşı fedakarca mücadele veren partiyiz ve gençlik, her zaman fedakarca mücadeleyi üstlenenlerin en başında gelir.

"Hayır; otuzluk 'yorgun' ihtiyarları, 'bilgeleşmiş' devrimcileri ve sosyal demokrasiden dönenleri toparlamayı Kadetlere bırakalım. Biz her zaman ileri sınıfın gençliğinin partisi olacağız."[32]

Bundan birkaç yıl sonra, Inessa Armand'a yazdığı mektupta Lenin, "Uğraşmaya değer yegane insanlar gençliktir!" demiştir.[33]

Parti içindeki tutucu direnişin üstesinden gelmekte Lenin'e yardım eden diğer bir faktör, çoğunluğu proleterlerden oluşan parti bileşimidir. 1905'deki Bolşevik üyeler hakkında bilgi toplayan 1922 yılındaki bir parti anketi şu meslek dağılımını gösterir:[34](*)

	Sayı olarak	Yüzde olarak
İşçi	**5200**	**61,9**
Köylü	**400**	**4,8**
Büro İşçisi	**2300**	**27,4**
Diğerleri	**500**	**5,9**
Toplam	**8400**	**100**

Pek çok fabrikada parti hücreleri oluştu. St.Petersburg Komitesi'nin Üçüncü Bolşevik Kongre'ye (Mayıs 1905) verdiği rapora göre Petersburg bölgesindeki fabrikalarda 17 hücre, Vyborg bölgesinde 18 hücre, Şehir bölgesinde 29 hücre, Neva bölgesinde 20 hücre ve el sanatçıları arasında 15 çevre oluşmuştur.[36] Aynı şekilde, 1905 yazının sonunda Bolşevikler Moskova'da 40 fabrika hücreleri olduğunu söylediler.[37]

Bu gerçekler, anti-Bolşevik yazarlar arasında yaygın bir görüş olan partinin bir avuç aydından oluştuğu fikrini tamamen çürütür. Örneğin J.L. Keep, "Sözde proleter bir parti olan RSDİP aslında sadece bir nebze halk desteği olan bir profesyonel aydınlar örgütüdür" diye iddia etmiştir.[38]

Lenin, 1907'de "Sadece yalancılar artık Rusya'da Sosyal Demokratik Parti'nin kitlesel proleter karakterinden şüphe edebilir" der.[39]

İşçilerin oranı zamanla sadece tabanda değil, parti kongresine seçilen delegeler arasında da oldukça arttı. Dört kongresine katılan delegelerin sosyal bileşimi şöyledir:

	işçi	köylü	büro işçisi	bilin-meyen
2. Kongre (1903)	3	0	40	8
3. Kongre (1905)	1	0	28	1
4. Kongre (1906)	6	1	108	0
5. Kongre (1907)	116	2	218	0

Partinin durumunu herhalde en iyi gösteren Kongre, 1907'deki Beşinci Kongre'dir ve bu kongrede her delegenin 500 parti üyesini temsil ettiği söylenebilir. Bu kongreye katılan Bolşevik ve Menşevik delegelerin sosyal bileşimini aşağıdaki meslek dağılımı tablosunda görmek mümkün.[40]

	Bolşevikler		Menşevikler	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
İşçiler	38	36,2	30	31,9
Büro işçileri	12	11,4	5	5,1
Serbest	13	12,4	13	13,4
Profesyonel Devrimciler	18	17,1	22	22,1
Yazarlar	15	14,3	18	18,6
Öğrenciler	5	4,8	5	5,2
Toprak Sahipleri	0	0	1	1,0
Mesleksizler	4	3,8	3	3,1
Toplam	105	100	97	100

"Bu meslek tablosu, iki kanat arasında yüksek derecede bir benzerlik arzeder... Tek farklılık; büro ve fabrika işçileri grupları (Burada Bolşevikler, Menşeviklerden fazladır) ve profesyonel devrimciler grubundadır, burada

ise Menşeviklerin oranı Bolşeviklerden biraz daha yüksektir. Bu son karşılaştırma, Menşeviklere kıyasla Bolşeviklerin bir 'profesyonel devrimciler' grubu olduğu şeklindeki yaygın iddianın yanlış olduğunu gösterir. [41]

Sonuç

Lenin'in örgütsel biçimlere ilişkin tavrı her zaman tarihsel bir somutluk taşımıştır ve bu tavrın gücü de burada yatar. Soyut, dogmatik örgüt projelerine hiç aldanmamış, sınıf mücadelesinin gelişimini yansıtmak üzere her zaman için partinin örgütsel yapısını değiştirmeye hazır olmuştur.

Örgüt siyasete tabidir. Bu, onun siyaset üzerinde hiçbir bağımsız etkisi yoktur anlamına gelmez. Fakat, günlük somut politikalara tabidir ve tabi olmak zorundadır. Lenin'in tekrar tekrar söylediği gibi, doğru her zaman somuttur. Ve bu, somut görevleri yerine getirmek, gerekli örgütsel biçimler için de geçerlidir.

Lenin, merkezileşmiş bir parti örgütünün gerekliliğini herkesten daha iyi kavramıştı. Ancak bunu başlı başına bir amaç olarak değil, işçi kitleleri arasında faaliyet ve bilinç düzeyini yükseltmek için bir araç olarak görür. Örgütü fetişe çevirmek, kitle eylemine engel olduğunu göre göre ona teslim olmak, Lenin'in mantığına ters düşer. Koşullar gerektirdiğinde, 1905-07'de olduğu gibi, Lenin, parti mekanizması içindeki tutuculuğun üstesinden gelmek için kitlelerin gücüne sığınmıştır.

9
Silahlı ayaklanma üzerine

"Ulusların hayatındaki büyük sorunlar ancak zorla çözümlenir."[1]

Silahlı ayaklanma, Lenin'e göre, devrimin en yüksek noktasıydı. Pasif Menşevikler ayaklanma için aktif hazırlığın rolünü hiçbir zaman anlamamışlardır. Eski Blanquist darbecilerse ancak ayaklanmanın teknik yönünden bahsetmişler, bunu genel kitle hareketinden, kitlelerin günlük yaşamından, onların örgütlenmesinden ve sınıf bilincinden tamamen soyutlamışlardır. Oysa Lenin ayaklanmanın aktif inceleme ve icra gerektiren ve devrimin genel hareketiyle ilişkisi olan bir sanat olduğuna tekrar tekrar değinmiştir.

Marx, devrimin, yeni toplumun ebesi olduğunu söyler ve ebelik, incelenmesi gereken özgün kuralları olan bir şeydir. Lenin ayaklanma sorununa bu açıdan bakmış ve meydana gelişinin somut koşullarını incelemiştir. Dolayısıyla, hayatının değişik dönemlerinde bu konuyu değişik şekillerde değerlendirmiştir.

Örneğin, 1897'de bu konuyu değerlendirmeyi ertelemiştir. *Rus Sosyal Demokratlarının Görevlerinde* şöyle der:

"Şu anda, otokrasiyi doğrudan devirmek için sosyal demokrasinin hangi yöntemlere başvuracağını kararlaştırmak, ayaklanmayı mı yoksa yaygın bir siyasal görevi mi ya da başka cins bir saldırıyı mı seçeceğini düşünmek orduyu toplamadan önce generallerin savaş konseyini toplantıya çağırmasına benzer."[2]

Orduyu toplamak, genel örgütlenme, propaganda ve ajitasyon gerektiriyordu. 1902'de *Ne Yapmalı?*'da ise Lenin ayaklanma konusundan genel hazırlık düzeyinde söz eder:

"Gözünün önünde bir halk ayaklanması canlandırın. Bunu düşünmemiz ve hazırlık yapmamız gerektiği konusunda şimdi herhalde herkes anlaşıyordur. Ama nasıl? Tabii ki Merkez Komite'nin ayaklanmaya hazırlanmak amacıyla her bölgede ajanlar atamasıyla olmaz! Bir Merkez Komitemiz olsaydı bile, böyle atamalarla günümüz Rusyası koşullarında hiçbir şey yapamazdı. Ancak, ortak gazetenin kuruluşu ve dağıtımı esnasında oluşacak bir ajanlar ağı, ayaklanma çağırışı için 'oturup bekleyerek' değil, işçi kitlelerinin geniş katmanlarıyla ve otokrasiden hoşnutsuz tüm sosyal katmanlarla ilişkilerini güçlendirecek düzenli faaliyeti yapacaktır, ki ayaklanma için bu çok önemlidir. İşte bu tıp faaliyet, genel siyasi durumu doğru hesaplama ve dolayısıyla, ayaklanma için uygun anı saptama yeteneğini edinmeye yarayacaktır. İşte bu tip faaliyet tüm yerel örgütlerin, Rusya'nın tümünü tahrik eden ayrı siyasi konulara, olaylara aynı anda tavır almayı, ve böyle olaylara mümkün en gayretli, benzer ve kestirme biçimde tepki göstermeyi öğretecektir; çünkü esasında ayaklanma, tüm halkın hükümete en gayretli, en benzer ve en kestirme ***cevabıdır***. *Son olarak, Rusya'nın her tarafındaki tüm devrimci örgütlere birbirleriyle en düzenli ve aynı zamanda en gizli ilişkiyi sürdürmeyi öğretecek ve böylece gerçek parti birliğini yaratacak faaliyet işte bu tip faaliyettir; çünkü böyle ilişkiler olmazsa, ayaklanma planını hep birlikte tartışmak ve ayaklanma öncesi gerekli hazırlık önlemlerini hep birlikte almak -ki bu önlemler en sıkı gizlilik ile saklanmalıdır- olanaksız olur."*[3]

Konunun değerlendirilmesinin üçüncü aşaması 1905'tedir. 9 Ocak 1905'teki Kanlı Pazar'ın ardından Lenin, *Vperyod* gazetesinde ve Mayıs 1905'teki Üçüncü Kongre'de ayaklanmayı doğrudan bir çağrı olarak ortaya sürer. Kongreye sunduğu *Silahlı Ayaklanma Üzerine Karar*'da şöyle der:

"Üçüncü RSDİP Kongresi, silahlı ayaklanma ile otokrasiye karşı doğrudan mücadele için proletaryanın örgütlenme görevini, mevcut devrimci durumda partinin en önemli ve acil görevlerinden biri olarak görür."

Dolayısıyla Kongre tüm parti örgütlerine şunları emreder:

"a) Propaganda ve ajitasyon ile proletaryaya, yaklaşan silahlı ayaklanmanın sadece siyasi öneminin değil, pratik örgütlenme yanının anlatılması,

"b) Bu propaganda ve ajitasyonda, ayaklanmanın başında ve ayaklanma esnasında büyük önemi olabilecek kitlesel siyasi grevlerin rolünün anlatılması ve...

"c) Silahlı ayaklanmanın ve doğrudan önderliğinin planının çizilmesine yönelik ve bununla beraber proletaryanın silahlandırılması yolunda en enerjik adımların atılması amacıyla, gereğinde özel parti-işçi grupları kurulması."[4]

Silahlı ayaklanma konusu Üçüncü Kongre'deki tüm kararların ortak noktasıydı. Gündemdeki her madde bu konu açısından tartışıldı ve karara bağlandı.

Kongreden iki ay kadar sonraki *Demokratik Devrimde Sosyal Demokrasi'nin İki Taktiği* adlı kitabında Lenin gene ayaklanma hazırlığının acilliğini vurguluyordu:

"İşçi sınıfını eğitme ve örgütleme konusunda şüphesiz yapacağımız daha çok şey var; fakat şimdi meselenin özü: eğitim ve örgütlenme faaliyetinde asıl siyasi ağırlığı hangi konuya vereceğiz? Sendikalara ve mevcut yasal derneklere mi, yoksa ayaklanmaya, bir devrimci ordu ve devrimci hükümet yaratma faaliyetine mi? Her ikisi de işçi sınıfını eğitmeye ve örgütlemeye yarar. Her ikisi de şüphesiz gerekli. Ancak mevcut devrimdeki sorun şu: işçi sınıfını eğitim ve örgütleme faaliyetinde bunlardan hangisi üzerinde duracağız, birincisi mi, ikincisi mi?"[5]

Bu sözlerin peşi sıra Lenin kararını ilan eder: "Ulusların hayatındaki büyük sorunlar ancak zor yoluyla çözümlenir."[6]

Aralık 1905'de Moskova'da silahlı ayaklanmanın arifesinde Lenin, bir defa kitleler devrime kalkışmaya ve harekete geçmeye hazır duruma geldiklerinde, partinin ayaklanma çağrısı yapmasını ve zafer için gerekli pratik adımları kitlelere anlatması gerektiğini açıkça savunur:

"Ayaklanma sloganı konunun zor kullanarak halledilmesi yolunda bir slogandır, ki bugünün Avrupa uygarlığında bu ancak askeri zor olabilir.

Devrim için genel şartlar olgunlaşmadan, kitleler harekete geçmeye hazır olduklarını kesin bir şekilde göstermeden ve dış etkenler açık bir krize yol açmadan bu slogan ileri sürülmemelidir. Fakat böyle bir slogan bir defa öne sürüldüğünde, ok yaydan bir defa çıktığında, bütün bahaneler kenara itilmeli; mevcut durumda başarılı bir devrim için gereken pratik şartların ne olduğu kitlelere doğrudan ve açıkça anlatılmalı."[7]

Ayaklanma sanatı

Lenin tekrar tekrar ve özellikle Moskova'daki Aralık 1905 silahlı mücadelesinin ardından, Marx ve Engels'in, ayaklanmanın bir sanat olduğu ve bu sanatın başlıca kuralının son derece cüretkar ve geriye dönüşü olmayan bir atak olduğu şeklindeki anlamlı ifadelerini tekrarlar. Askeri bilginin, askeri tekniklerin ve askeri örgütlenmenin büyük öneminin üstünde durur. İşçilerin düşmanlarının bilgi ve tekniklerinden ve kendi mücadele deneyimlerinden ders almaları gerektiğini söyler.

Ağustos 1906'da yazdığı *Moskova Ayaklanması'nın Dersleri* adlı bir yazısında şöyle der:

"Çok yakın geçmiş dönemde askeri tekniklerde yeni ilerlemeler kaydedildi. Japon savaşı el bombasını ortaya çıkardı. Silah fabrikaları pazara otomatik silahlar sürdü. Bu silahların her ikisi de Rus devriminde zaten başarıyla kullanılıyor, fakat bir başına bunlar yeterli olmaktan çok uzak. Teknikteki ilerlemelerden yararlanabiliriz ve de yararlanmalıyız, işçi birliklerine seri şekilde bomba yapmasını öğretmeliyiz, onlara ve kendi savaş ekiplerimize patlayıcı madde, fitil levazımı ve otomatik silahlar tedarik etmek konusunda yardım etmeliyiz."[8]

Ve Lenin, Moskova Ayaklanması'ndan şöyle ders çıkarır:

"Askeri taktikler askeri tekniğin düzeyine bağımlıdır. Bu açık gerçeği Engels göstermiş ve tüm Marksistlere kabul ettirmiştir. Günümüzün askeri tekniği, on dokuzuncu yüzyıl ortalarının askeri tekniği değildir. Ağır silahlara kalabalıkla cevap vermek ve barikatları tabancalarla savunmak saçmalık olur. Moskova'nın ardından, Engels'in sonuçlarını gözden geçirmenin zamanı çoktan gelmiştir ve "Moskova gündeme yeni barikat taktikleri getirmiştir" derken Kautsky haklıdır. Bu taktikler gerilla savaşı taktikleridir. Böyle taktikler için gereken örgütlenme, hareket kabiliyeti olan ve nispeten küçük birimlerden, on kişilik, üç ve hatta iki kişilik birimlerden oluşan örgütlenmelerdir. Üç ya da beş kişilik birimlerden söz edildiği zaman dalga geçen sosyal demokratlarla şimdilerde sık sık karşılaşmak mümkün. Fakat, dalga geçmek, modern askeri tekniklerin yol açtığı koşullar altında, sokak mücadelesinin gerektirdiği yeni taktik ve örgütlenme sorunlarını

umursamazlıkla göz ardı etmek demektir. Beyler lütfen Moskova Ayaklanması'nın hikayesini dikkatle incelesinler, 'beş kişilik birimler'le 'yeni barikat taktikleri' sorunu arasındaki ilişkiyi göreceklerdir.

"Moskova bu taktikleri ilerletti ama yeterince geliştirmeyi ve hatırı sayılır bir düzeyde, gerçekten kitlesel bir düzeyde uygulamayı başaramadı. Gönüllü savaş ekipleri çok az sayıdaydı, gözü pek saldırı sloganı işçi kitlelerine iletilmedi ve kitleler bunu uygulamadılar; gerilla birlikleri özünde birbirinden farksızdı, silahları ve yöntemleri yetersizdi, kalabalığa önderlik etme yetenekleri hemen hemen hiç yoktu. Tüm bu noksanlıkları gidermeliyiz ve bunu, Moskova deneyinden ders çıkararak, bu deneyimi kitleler arasında yayarak ve teşvik ederek yapacağız."[9]

Lenin, ordunun hiç olmazsa bir kesimi devrimcilerin saflarına katılmadan devrimin başarıya ulaşamayacağının çok açık bir şekilde farkındaydı. 1917'de bu daha da açık bir şekilde ortadaydı. Ancak bunun başarılması, işçilerin hayatları pahasına bile olsa zafere ulaşmaya hazır olduklarına askerlerin ikna olmasına bağlıydı.

"Şüphesiz, devrim kitlesel bir karakter kazanmadan ve orduyu etkilemeye başlamadan ciddi bir mücadelenin sözü edilemez. Ordu içinde çalışmamız gerektiği son derece açık. Fakat, ikna olarak ya da kendi inançları sayesinde bizim tarafımıza bir çırpıda geçeceklerini hayal edemeyiz. Moskova Ayaklanması bu görüşün nasıl basmakalıp ve hayal ürünü bir şey olduğunu açıkça gösterdi. Gerçekte, ordunun yalpalaması, ki bu her gerçek halk hareketinde kaçınılmazdır, devrimci mücadelenin keskinleştiği anlarda orduyu kazanmak için gerçek bir mücadeleye yol açar... ayaklanma anında orduyu kazanmak için fiziki bir mücadele verilmesi gerektiğini de unutacak olursak sefil bilgiçler olduğumuzu gösteririz.

"Aralık günlerinde, örneğin 8 Aralık'ta, Strastnaya Meydanı'nda, kalabalık, Kazakları çevreleyip, aralarına katılarak ve onlarla kaynaşarak geri dönmeye ikna ettiğinde Moskova proletaryası orduyu ideolojik olarak 'kazanmak' konusunda bize harikulade bir ders verdi. Ya da 10 Aralık'ta Ptesnya bölgesinde iki emekçi genç kızın 10,000 kişilik kalabalığın arasından ellerinde kızıl bayrakla çıkıp, Kazaklara doğru koşarak, 'öldürün bizi! Bayrağı canımızı vermeden teslim etmeyeceğiz!' diye bağırmaları gibi. Ve kalabalığın 'Yaşasın Kazaklar!' diye bağırışları arasında Kazaklar

şaşkın bir şekilde atlarını çevirip dörtnala uzaklaşmışlardı. Bu cesaret ve kahramanlık örnekleri proletaryanın belleğinde her zaman kalacaktır.”[10]

Lenin, karakterine uygun olarak, sadece genel sloganlar yayınlamakla kalmayıp pratik işlerle de uğraştı. Savaş ekiplerinin kağıt üzerinde kalmamasına ya da günlük alışkanlıklar içinde boğulup gitmemesine özen gösterdi. Kanlı Pazar’ın hemen ardından, General Gustave-Paul Cluseret’in *Sokak Savaşı Liderine (Bir Komün Generalinin Öğütleri)* adlı broşürünü Rusça’ya çevirdi.[11] General Cluseret macera dolu bir hayat geçirmiş, Haziran 1848’de Paris işçilerinin isyanının bastırılmasına katılmış, fakat sonradan İtalya’da Garibaldi’nin yanında çarpışmış, ardından Amerikan İç Savaşı’nda Kuzeylilerin saflarında savaşmış (burada general olmuş) ve sonunda Paris Komünü’nün askeri lideri olmuş birisiydi. Lenin bundan başka askerlik bilimi üzerine bulduğu her şeyi okudu. En beğendiği yazar, *Savaş Üzerine* adlı klasik incelemenin yazarı Clausewitz’di. Ayrıca Marx ve Engels’in askeri konular ve ayaklanma üzerine yazdıkları her şeyi yeniden dikkatle okudu. Kanlı Pazar olayına bu şekilde tepki gösteren, sürgündeki tek Rus liderdi.

Çalışmalarının sonuçlarını yoldaşları arasında savundu. Petersburg Komitesi Savaş Komitesi’nin, ayaklanmanın hazırlıklarının örgütlenmesi üzerine, örgütsel bir şema öneren raporunu aldığında ise kağıt üzerinde hesaplar yapmaya ve plan uydurmaya karşı 16 Ocak 1905 günü şu sert uyarıya kaleme aldı:

“Bu belgelere dayanarak yargılamak gerekirse, her şey büro işine dönüşerek yozlaşma tehlikesi altındadır. Savaş Komitesi’nin tüm bu projeleri, tüm bu örgütlenme planları, bir ‘kırtasiyecilik’ havası uyandırıyor - açık sözlülüğüm için kusuruma bakmayın, ancak umarım, hata bulmaya çalıştığımı sanmazsınız. Şemalar ve Savaş Komitesi’nin işlevi ve hakları üzerine tartışmalar böyle bir konuda önemi en az şeylerdir."

“Her şeyden önce gerekli olan, iş yapmaktı:

“Gereken şey kararlı bir şekilde iş yapmak ve gene iş yapmak. Altı aydır bomba hakkında konuşulduğunu ama hâlâ bir tane bomba bile yapılmadığını (!) duymak beni -inanın- dehşete düşürüyor. Üstelik konuşanlar bu işi en iyi bilen insanlar.”

Lenin komitenin gençlere yönelmesini öneriyordu:

“Gençlere gidin beyler! Tek çare bu! Yoksa -inanın- iş işten geçecek (her şey bunu gösteriyor) ve elinizde ‘bilgin’ notlar, planlar, tablolar, projeler ve kusursuz tarifler olacak ama ne örgüt ne de canlı bir gaye kalmayacak. Gençlere gidin.”[12]

Bu sözlerden sonra Lenin atılması gereken pratik adımları sıralar:

“Derhal her yerde, öğrenciler arasında ve özellikle işçiler arasında savaş ekipleri kurun. Derhâl üç, on, otuz vb. kişilik gruplar örgütlensin. Bunlar derhal tabanca, bıçak, yangın başlatmak için gazlanmış bezle vb. bile olsa kendilerini ellerinden gelen en iyi şekilde silahlandırsın. Bu birlikler derhal lider seçsinler ve mümkün olduğu kadarıyla St.Petersburg Komitesi’nin Savaş Komitesi’yle temas kursunlar. Hiç formalitelerle uğraşmaşın ve tanrı rızası için, bütün o şemaları unutun, ‘rol, hak ve imtiyazları’ şeytan görsün...

"Üç kişiden oluşuyor bile olsa hiçbir grupla temas kurmayı reddetmeyin; tek şart olarak, polis casusluğu söz konusu olabileceği kadarıyla, güvenilir olmalarını ve çarlık askerleriyle çarpışmaya hazır olmalarını arayın. Bu gruplar isterlerse RSDİP’e katılsınlar ya da kendilerini RSDİP’le ilişki içinde görsünler; ne ala. Fakat bunda ısrar edilmesi bence son derece yanlış olur. “St.Petersburg Komitesi Savaş Komitesi’nin rolü bu devrimci ordu birliklerine yardım etmek, temas ‘büro’su olarak hizmet vermek olmalı; eğer böyle bir işe şemalarla ve Savaş Komitesi’nin ‘hakları’ hakkında konuşmakla başlayacak olursanız her şeyi mahvedersiniz; hiç şüphem yok, her şeyi telafi edilemeyecek şekilde mahvedersiniz."

“Yaygın propagandaya başlamalısınız. Beş-on kişi her hafta yüzlerce işçi ve öğrenci eğitim çevrelerini dolaşsın, sızabildiklerine girsin ve her yerde açık, kısa, dolaysız ve basit bir plan önersin: derhal savaş grupları örgütlenmeli, elinizden geldiğince iyice silahlanın, ve tüm gücünüzle çalışın; biz elimizden gelen her şekilde sizlere yardım edeceğiz, fakat bizim yardımımızı beklemeyin, kendi kendinize harekete geçin."

“Böyle bir işin en önemli yanı küçük gruplardan meydana gelen kitlenin girişimciliğidir. Her şeyi onlar yapacak. Onlar olmadan tüm Savaş Komitesi beş para etmez. Ben, Savaş Komitesi’nin verimini temas kurduğu

böylesi savaş gruplarının sayısıyla ölçmeye hazırım, Eğer bir-iki ay içinde Savaş Komitesi St.Petersburg'da asgari 200 veya 300 grup edinemezse ölmüş demektir. Gömülmesi gerekir. Eğer böylesine kaynayan bir ortamda 100-200 grubu toplayamayacak olursa o zaman hakikaten gerçek hayattan uzak demektir."

"Propagandacılar her gruba bomba yapımı için kısa ve basit tarifler dağıtmalı, işin ne olduğu hakkında temel açıklamalar yapmalı, ve sonrasını onlara bırakmalı. Ekipler hemen operasyonlara girişerek bir an önce askeri eğitime başlamalı, bekleyecek zaman yok. Bazıları hemen bir casusu öldürmeye ya da bir polis karakolunu uçurmaya girişebilir, diğerleri ayaklanma için para müsadere etmek üzere bir banka basabilir ve bir diğerleri talim yapabilir ya da belli yerlerin planlarını çıkarabilir, vb. Fakat önemli olan bir an önce gerçek pratikten öğrenmeye başlamak: bu deneme saldırılarından çekinmeyin. Şüphesiz bunlar aşırıya kaçıp yozlaşabilir, ama bu yarının sorunu, oysa bugünün sorunu, bizim tembelliğimiz, doktriner yapımız, bilgiç hareketsizliğimiz ve teşebbüsten bunakça korkumuz. Sadece polis döverek bile olsa her grup deneyim kazanmalı: bugün verilecek birkaç kurban, yarın yüzbinlere önderlik edecek yüzlerce deneyimli savaşçıyı yetiştirmekle fazlasıyla telafi edilmiş olacak."[13]

Her ne kadar silahlı ayaklanma konusunda Lenin'in genel yaklaşımı fazlasıyla tutarlı ve somut olmuşsa da, verdiği teknik tavsiyeler hatalıydı ve zamanın gereklerine uygun düşmemişti. Aldıkları önlemlere bakılacak olursa Lenin ve Leonid Krasin (Krasin, savaş gruplarının Bolşevik şefidir ve görevi, silah tedarik ve imal etmek; grubu ayaklanmaya hazırlamaktı) sokak çarpışmalarının kitle saldırısı ve yakın kavga biçimlerini alacağını varsaymışlardı. Dolayısıyla, el bombalarına ve tabancalara önem verdiler. Aralık 1905'de Moskova'da ayaklanma başladığı zaman ise, Lenin'in olaydan sonra çekinmeden itiraf ettiği gibi, bu kısa menzilli silahların çarlık ordusunun uzun menzilli tüfek ve toplarıyla boy ölçüşemeyeceği belli oldu.

Ekim 1917 ayaklanmasında Lenin'in önerileri gene somut şartlara taktiksel olarak uygun değildi. (Örneğin, ayaklanmanın Petrograd'da değil Moskova'da başlamasını öneriyordu). Neyse ki, bu defa Lenin'in tavsiyeleri, Ekim ayaklanmasının fiili örgütleyicisi olan Troçki tarafından düzeltilmiştir. 1905'de ise Krasin, Lenin'in teknik tavsiyelerini kabullenmişti. Tepenin doruğundan komuta edenler tüm mücadele alanını

çok iyi götür, fakat savaşçıların mücadele verdiği meydanda gerçekten neler olduğunu ve neler olacağını yanlış hesaplayabilir.

Bir ayaklanma zamanlanabilir ve zamanlanmalıdır

Lenin, daha Şubat 1905'de, silahlı ayaklanma anının devrimci önderlik tarafından tespit edilmesini sadece mümkün değil, fakat gerekli bir şey olarak görüyordu.

"Eğer biz ayaklanma için gerçekten hazırlanmışsak ve eğer sosyal ilişkilerde zaten başlamış olan devrimler nedeniyle halk ayaklanması gerçekleştirilebilir ise, o zaman ayaklanma anını saptamak mümkündür... İşçi sınıfı hareketini zamanlamak mümkün müdür? Hayır, değildir, çünkü bu hareket sosyal ilişkilerdeki devrimlerin sonucu ortaya çıkan binlerce değişik eylemden oluşur. Bir grevin zamanını saptamak mümkün olabilir mi? Evet mümkündür, her grev sosyal ilişkilerdeki devrimlerin sonucu olmasına rağmen. Grev anı ne zaman saptanabilir? Bu grevi çağıran örgüt veya grubun söz konusu işçi kitleleri arasında etkinliği varsa ve işçilerin huzursuzluk ve kızgınlıklarının yükseldiği anı doğru tespit edebiliyorsa."[14]

Eğer eylemleri planlamak ve zamanlarını saptamak için bir grevin kararlı bir önderliğe ihtiyacı varsa, bu gereklilik bir silahlı ayaklanma söz konusu olduğunda daha da önem kazanır. Ancak tamamen kararlı bir devrimci parti, gerçek bir kitle ayaklanmasına önderlik edebilir. Çünkü kitleler yalpalayan bir önderlik ile kararlı bir önderliği çok kesin bir şekilde ayırt ederler.

Daha Şubat 1905'de nazik bir konu olan ayaklanma anının saptanması konusu 1917'de can alıcı bir önem kazandı. Eylül ve Ekim aylarında Lenin ayaklanma gününün saptanması için Bolşevik liderlere hem yalvardı, hem de onlara çattı. "Gerek Rus, gerek dünya devriminin başarısı iki-üç günlük bir çatışmaya dayanıyor" diye ifade etmiştir, Lenin konunun önemini.[15]

Lenin'in yaratıcı imgelemi

Lenin'in ayaklanmanın doğası hakkında vardığı sonuçlar Aralık 1905'de Moskova'daki ayaklanmanın çok kısıtlı deneyimine dayanıyordu. Bu ayaklanma çok az sayıda işçiyi kapsamış ve çok kısa sürmüştü. Ayaklanmanın önderlerinden bir tanesi daha sonra anılarında şöyle yazmıştır: "Silahlı savaşçıların sayısı herhalde birkaç yüz civarındaydı. Çoğunluğunun elinde işe yaramaz tabancalar vardı, ancak bazılarının sokak savaşı için yeterince güçlü sayılabilecek Mausers ve Winchester'leri vardı." Diğer önemli bir önder ise şu değerlendirmeyi yapmıştır:

"Moskova'da kaç tane savaşçı vardı diye soracaksınız. Kabaca, elimdeki bilgilere göre, tabancalarla silahlanmış savaş ekiplerinde 700-800 kadar kişi vardı. Demiryolu bölgesinde bunların sayası 100'ü geçmezdi; Presnya'da, Kamovniki'de ve Butyrki'de, ele geçirdiklerimiz dahil ama Schmidt ekibi hariç, 180-200 kadar silah vardı - polisten kaptığımız geniş çaplı tabancalar ve el tabancaları ile halkın verdiği çift namlulu tüfekler de bu rakama dahildir."[16]

Bir diğer önemli önder ise ayaklanmaya katılan savaşçıların sayısını 2000 olarak tahmin eder.[17]

"Ve eğer gözcü, devrimci 'istihkamcılar' ve sıhhiye görevlisi (ki, o günlerde bu çok tehlikeli bir görevdi. Çünkü Dubasov askerleri özellikle yaralılara yardım edenleri hedef almıştı) olarak harekete hizmet vermiş herkesi katacak olursak ilk devrimimizin onikinci yıldönümünde Lenin'in verdiği söylevde geçen 8000 rakamına çok yaklaşmış oluruz."[18]

İlk barikatlar 9 Aralık günü kurulmuştu. En son direniş ise sekiz gün sonra Presnya bölgesinde Semyanikovski Alayı tarafından ezilmişti. Bu ayaklanmanın yenilgisinden Lenin bir dizi sonuçlar çıkarırken, öte yanda, artık Menşeviklerin en aşırı sağında yer alan Plehanov ise tam tersi sonuçlara varmıştı:

"Plehanov, 'zamansız başlayan siyasi grev Moskova'da, Rostov'da ve her yerde silahlı ayaklanmaya vardı' der. 'Proletaryanın gücünün zafer için

yetersiz olduğu belli oldu. Bunu önceden görmek zor değildi. Yani, silahlara sarılmak yanlıştı.' İşçi sınıfı hareketinin sınıf bilinçli unsurlarının pratik görevi, 'proletaryaya hatasını göstermektir ve silahlı ayaklanma denilen bu oyunun ne kadar rizikolu olduğunu anlatmaktır.' (Gene Plehanov'a göre,) 'Proleter olmayan muhalefet partilerinin desteğinin önemini görmeliyiz, düşüncesiz eylemlerle onları kızdırmamalıyız."[19]

Plehanov'un gösterdiği bu rahatlığın ve pasifliğin aksine, Lenin'in tepkisi liderliği özeleştiriye ve silahlı ayaklanma konusuna daha aktif bir tavıra çağırmak oldu.

"Proletarya, mücadelenin nesnel koşullarındaki değişikliği ve grevden silahlı ayaklanmaya geçmenin gerekliliğini kendi liderlerinden daha çabuk sezdi. Her zaman olduğu gibi, pratik teoriden önde geldi. Barışçı bir grev ve gösteriler artık işçileri tatmin etmez oldu; işçiler, bir sonraki adım ne olmalı diye soruyor ve daha kararlı eylem istiyorlardı. Barikatları kurma talimatı bölgelere son derece geç, zaten bunlar şehir merkezinde kurulmuşken verildi, işçiler kalabalık bir şekilde işe koyuldular, ancak bu bile onları tatmin etmiyordu; onlar, bir sonraki adımın ne olması gerektiğini bilmek istiyorlar, daha aktif eylem talep ediyorlardı. Aralık ayında, biz, sosyal demokrat proletaryanın önderleri, ordularını, çoğunun mücadele içinde hiçbir aktif rol oynamadığı saçma sapan bir şekilde yerleştirmiş kumandanlara benziyorduk. İşçi kitleleri kararlı kitle eylemi için talimat bekliyor, fakat bu talimatlar gelmiyordu."

"Yani, tüm oportünistlerin dört elle sarıldığı, Plehanov'un, grevin zamanı yanlıştı, başlamamalıydı, işçiler silahlara satılmamalıydı' şeklindeki görüşlerinden daha dar görüşlü hiçbir şey olamaz. Tam tersine, işlerin barışçı bir grevle kısıtlanamayacağını, yılmaz ve amansız bir silahlı çarpışmanın gerektiğini kitlelere anlatmalıydık."[20]

Sonuç

Silahlı ayaklanma karşısındaki pratik ve kararlı tavrıyla Bolşevizm, Menşevizmden kökünden farklıydı. Daha 1904'de, Bolşevik *Vperyod*'a karşı yazdığı bir başmakalede Martov, sosyal demokrasinin ancak bir tek anlamda -kitlelerin gelecek ayaklanmasına kendi güçlerini hazırlayarak- 'ayaklanmayı hazırlayabileceğini' yazmıştı. Ne kadar önemli olursa olsun bu hazırlığın teknik yönü kesinlikle siyasi yönüne tabi kılınmalıydı. Ve bu tamamen ihtimal dahilinde olan ayaklanma için partimizin ve tüm bilinçli proletaryanın siyasi hazırlığı, bir kere daha ajitasyonun derinleştirilmesinin ve genişletilmesinin, proletaryanın tüm devrimci unsurlarının örgütlenmesinin pekiştirilmesinin ve geliştirilmesinin bir parçası olmalıydı.[21] Lenin'in Martov'a cevabı ise şu olmuştu: "Devrimin 'teknik' yönünü siyasi yönünden ayırmak saçmalığın ta kendisidir."[22]

1907'de Londra'daki Beşinci Parti Kongresi'nde Martov, silahlı ayaklanma sırasında partiye uygun gördüğü pasif rolü daha açık bir şekilde sergiledi: "Bir Sosyal Demokratik Parti, silahlı ayaklanmada yer alabilir, kitleleri ayaklanmaya çağırabilir... ama eğer programına sadık kalacak ve bir 'darbeciler' partisi olmaktan geri duracaksa ayaklanma hazırlığı yapamaz.[23]

Lenin, Martov'un, 'halkı' kendilerini silahlandırma arzusuyla silahlandırmak' formülü üzerine dalga geçerek konuştu. Kanlı Pazar'ın haberini aldıktan sonra yazdığı ilk yazısında Lenin, "halkın silahlanması acil bir görevdir" diye yazmıştır. Silahlı ayaklanma konusu devrimcilerin hedefleri ile iç içeydi: İktidarı ele geçirmeyi hedefliyorlar mıydı, hedeflemiyorlar mıydı? Lenin'in dediği gibi, "eğer uğrunda mücadele verdiğin noktaya varmayı ummuyorsan mücadele edemezsin."[24]

Zaferi kazanmayı reddederek tutarlı bir mücadele sürdürmek olanaksızdır. Menşevikler Rus devriminin liberal burjuvaziyi iktidara getireceğine inanıyorlardı. Ayaklanma konusundaki pasif, kararsız tavırları bundan kaynaklanıyordu. Bolşevikler ise iktidarı ele geçirmeyi hedeflemişlerdi; ayaklanma sanatında onların gösterdikleri kararlılık, usanmazlık ve pratik yaklaşım, bundandır.

Ekim 1917, Lenin'in kitle hareketiyle planlı ve silahlı ayaklanma arasındaki ilişkiyi kavrayışının can alıcı sınavı olacaktı. Siyasi önderlik ile teknik hazırlık arasında doğru dengeyi sağlayabilmek için silahlı ayaklanma

dikkate hazırlanmak ve cesaretle uygulanmak zorundadır. Devrimci parti ayaklanmanın gününü ve tam nasıl yapılacağını saptamalıdır, çünkü bu işçi sınıfı için bir ölüm-kalım sorunudur.

Proletaryanın silahlı ayaklanmasının doğası hakkında Lenin'in öngörüsünün doğruluğunu aşağıdaki satırlar çok iyi gösterir. Bu satırlarının Ağustos 1906'da değil de, 1917'de yazıldığını sanmak, herhalde çok kolay yapılabilecek bir hata olmalı:

"Büyük bir kitle mücadelesinin yaklaştığını hatırlayalım. Bu silahlı bir ayaklanma olacak. Mümkün olduğu kadar eşzamanlı olmalı. Kitleler silahlı, kanlı ve tehlikeli bir mücadeleye girdiklerini bilmeli, ölüme aldırmazlık kitleler arasında yaygınlaşmalı. Bu, zaferi sağlamlaştıracaktır. Düşmana saldırı en büyük gayretle zorlanmak; kitlelerin sloganı savunma değil, saldırı olmalıdır. Mücadelenin örgütlenişi değişken ve esnek olmalıdır. Yalpalayan unsurlar aktif mücadeleye çekilmelidir. Ve bu büyük mücadele esnasında sınıf bilinçli proletaryanın partisi, görevini başarıyla yerine getirmek zorundadır."[25]

10
Geçici devrimci hükümet tartışması

Devrimden doğan hükümetin doğası üzerine Bolşevik ve Menşevik yaklaşım

Liberal burjuvazinin peşinden giden Menşevikler devrimin hedefi olarak burjuvazinin başını çekeceği bir devrimci hükümetin zaferini görüyorlardı. Nisan-Mayıs 1905'de Cenevre'de toplanan Menşevik Konferansı, *'İktidarın Zaptı ve Geçici Hükümete Katılım Üzerine'* başlıklı bir karar geçirdi. Bu karar, devrim bir burjuva devrimi olduğu için ortaya çıkacak olan hükümetin geçici olacağını öngörüyordu. Geçici hükümet, 'sadece devrimi daha ileri götürmek değil, üstelik devrimin kapitalist düzenin temellerini tehdit eden unsurlarına karşı mücadele vermek' zorunda olacaktı.

"Bu böyle olduğuna göre, sosyal demokrasi, devrim boyunca, devrimin ilerletebilmesini en iyi sağlayacak, burjuva partilerinin tutarsız ve bencil politikalarına karşı mücadele vermekten kendisini alıkoymayacak ve burjuva demokrasisi içinde erimesini önleyecek bir konumu korumaya çalışmalıdır. Bu yüzden sosyal demokrasi geçici hükümeti ele geçirmeyi veya iktidara ortak olmayı hedeflememeli, en aşırı devrimci muhalefet partisi olarak kalmalıdır."

Bu mantığı, sonucuna vardıran Kafkasya Menşeviklerinin konferansı ise şöyle diyordu:

“Bu konferans, sosyal demokratların bir geçici hükümet kurmalaları ya da böyle bir hükümete katılmaları halinde bir yandan proleter kitlelerin Sosyal Demokratik Parti’den hayal kırıklığına uğramalarına ve onu terk etmelerine yol açacağına -çünkü iktidarın ele geçirilmesine rağmen sosyal demokrasi, sosyalizmin kurulması dahil olmak üzere işçi sınıfının acil ihtiyaçlarını yerine getiremeyecektir- ...ve öte yandan burjuva sınıfların devrimden geri çekilmesine ve böylece devrimin başarılarının kısıtlanmasına neden olmayacağına inanır.”[1]

Buna karşı Lenin devlet iktidarını de geçirmeyi hedeflemeyenin devrim yapamayacağını savundu.

Sosyal demokrasinin asgari programını başarabilmek için bir devrimci diktatörlük gerekiyordu. Mart-Nisan 1905’de *Sosyal Demokrasi ve Geçici Devrimci Hükümet* adlı broşüründe şunları öne sürüyordu:

“…Otokrasinin devrilme döneminde devrimci-demokratik diktatörlük düşüncesini kabul etmemek, asgari programımızın yerine getirilmesini reddetmek anlamına gelir. Gerçekten, bu programda ifade edilmiş tüm ekonomik ve siyasi dönüşümlere bir bakalım - cumhuriyet talebi, halkın silahlandırılması, kilisenin devletten ayrılması, tam demokratik özgürlük, kesin ekonomik reformlar. Alt sınıfların devrimci demokratik diktatörlüğü olmadan burjuva toplumunda bu değişimlerin hiçbir şekilde sağlanamayacağı açık değil mi?”[2]

Lenin aynı düşünceleri *Demokratik Devrimde Sosyal Demokrasinin İki Taktiği* adlı broşüründe (Haziran-Temmuz 1905) daha da geliştirir:

*“**Çarlığa karşı kesin zafer** elde edebilecek tek güç halktır, yani proletarya ve köylülüktür... ‘Çarlığa karşı devrimin kesin zaferi, proletarya ve köylülerin devrimci-demokratik diktatörlüğünün kurulması demektir.”*

Devrimin hedefi buydu. Lenin sözlerine şöyle devam eder:

“Ve böyle bir zafer tam bir diktatörlük olacaktır, yani kaçınılmaz olarak askeri güce, halkın silahlandırılmasına ve ayaklanmasına dayanmak zorundadır, ‘yasal’ ya da ‘barışçı’ yolla kurulacak şu veya bu kuruma değil. Bu ancak bir diktatörlük olabilir, çünkü proletarya ve köylülük için acil ve olmazsa olmaz değişikliklerin gerçekleşmesi, toprak ağalarının, büyük burjuvazinin ve çarlığın müthiş direnişi ile karşılaşacaktır. Diktatörlük olmadan bu direnişi kırmak ve karşı-devrimci girişimleri püskürtmek olanaksız olur.”[3]

Yukarıda aktarılan Menşeviklerin Cenevre Konferansı kararına Lenin’in cevabı ise şuydu:

“Bir düşünün; bunlar geçici hükümete katılmayacaklar, çünkü bu, burjuvazinin devrimden geri çekilmesine ve böylece devrimin başarılarının kısıtlanmasına neden olurmuş! Aslında bu, saf ve tutarlı haliyle yeni Iskra felsefesinin tamamıdır: devrim bir burjuva devrimi olduğuna göre, binler burjuvazinin önünde eğilmeli ve ona yol açmalıyız. Eğer biz kısmen ve bir an için bile olsa, kendi katılımımızın burjuvazinin geri çekilmesine neden olacağını düşünürsek, o zaman bize devrimin önderliğini tamamen burjuvazinin himayesine (tam ‘eleştiri özgürlüğümüz’ü saklı tutarak!) devretmek ve burjuvazinin geri çekilmemesi için proletaryayı ılımlı ve mütevazı olmaya zorlamak düşer.”[4]

Bolşevikler ve Menşevikler devrimin burjuva karakteri üzerinde anlaşıyorlar

Bolşevikler ve Menşevikler devrimin doğuracağı hükümetin karakteri üzerine farklı düşünüyorlardı. Bolşevikler işçi ve köylü demokratik diktatörlüğü çağırışı yapmışlar, Menşevikler bir burjuva hükümeti ümit ediyorlardı. Fakat Rus sosyal demokrasisinin iki kanadının da anlaştığı bir şey vardı: yaklaşan devrim bir burjuva devrimi olacaktı. Bundan kastedilen, bir yanda kapitalizmin üretici güçleri, öte yanda ise otokrasi, toprak ağaları ve feodalizmin diğer kalıntıları arasındaki uzlaşmazlığın doğuracağı bir devrimdi.

Menşeviklerin görüşünün bu olduğunu tekrarlamaya gerek yok. Fakat, o zamanlar Lenin'in de bu görüşü paylaştığını ve bundan sonra uzun yıllar bu görüşü koruduğunu, özellikle, bir burjuva devrimi sınırlarının çok ötesine varan Ekim Devrimi'nin fiili zaferini göz önüne alarak incelemekte yarar var.

Lenin, *Demokratik Devrimde Sosyal Demokrasinin İki Taktiği*'nde Rus devriminin geleceği hakkında şöyle yazmıştı;

"En fazla, köylülerin lehinde toprak mülkiyetinin köklü bir yeniden dağılımını getirebilir, cumhuriyetin ilanı dahil olmak üzere tutarlı ve tam bir demokrasiyi kurabilir, sadece kırsal alanlarda değil fabrika hayatında da Asya tipi köleliğin tüm zorba yanlarını temizletebilir, işçilerin koşullarında adamakıllı bir düzelmenin ve işçilerin yaşam düzeyinde yükselişin temellerini atabilir ve -son, fakat aynı derece önemli olarak- devrim ateşini Avrupa'ya taşıyabilir. Böyle bir zafer hiçbir şekilde bizim burjuva devrimimizi henüz sosyalist devrime dönüştürmez; demokratik devrim hemen burjuva sosyal ve ekonomik ilişkilerinin sınırlarını aşmaz."[5]

Aynı şekilde, "Rusya'daki bu demokratik devrim burjuvazinin egemenliğini zayıflatmaz, daha da güçlendirir."[6]

Rusya'nın geriliği ve işçi sınıfının küçüklüğü göz önüne alındığında Lenin, "azami programa derhal geçerlilik verilmesi şeklindeki anlamsız ve yarı-anarşist düşünceleri ve sosyalist devrim için iktidarın ele geçirilmesini" reddederek şöyle devam eder:

“Rusya’nın ekonomik gelişmişlik düzeyi (nesnel bir koşul) ve proletaryanın geniş kitlelerinin sınıf bilinci ve örgütlenme düzeyi (nesnel koşula ayrılmaz bir şekilde bağlı öznel bir koşul) işçi sınıfının derhal ve tam kurtuluşunu olanaksız kılmaktadır. Şu anda gerçekleşmekte olan demokratik devrimin burjuva karakterine ancak cahiller gözlerini kapalı tutabilir... Kim ki, sosyalizme siyasal demokrasi yolundan başka bir yol ile ulaşmak ister, kaçınılmaz olarak hem ekonomik hem politik anlamda anlamsız ve gerici sonuçlara varacaktır.”[7]

Üstelik, “Biz Marksistler şunu bilmeliyiz ki, burjuva özgürlüğü ve burjuva ilerlemesi dışında proletarya ve köylülük için gerçek özgürlüğe giden başka bir yol yoktur, olamaz.”[8]

Aynı eserde Lenin, devrimin programının kapitalizm sınırları içinde kalan reformlarla sınırlandırılması gerektiğini belirtir:

“Mevcut dönemin nesnel koşullarına ve proletarya demokrasisinin hedeflerine uygun bir eylem programı (gereklidir). Bu program partimizin asgari programının tamamıdır, mevcut sosyal ve ekonomik ilişkilerin temelinde bütünüyle gerçekleştirilebilecek... acil siyasi ve ekonomik reformların programıdır."[9]

Lenin bu düşüncesini 1917 Şubat Devrimi sonrasına kadar değiştirmedi. Örneğin *Savaş ve Rus Sosyal Demokrasisi*’nde (Eylül 1914), hâlâ Rus devriminin kendisini “tutarlı demokratik reform için üç temel koşul, yani demokratik cumhuriyet (tüm uluslar için tam eşitlik ve kendi kaderini tayin hakkı dahil olmak üzere), toprakların kamulaştırılması ve sekiz saatlik iş günü” ile sınırlaması gerektiğini yazmıştır.[10]

Ayrıca, 1917’ye kadarki bütün yazılarında Lenin’in, yaklaşan burjuva devrimi ile proletaryanın sosyalist devrimi arasında bütün bir dönemin geçeceğini beklediği açıktır. Daha ileride 11. bölümde göreceğimiz gibi, Lenin’in toprak sorununa yaklaşımı bunu gösterir. Lenin ısrarla, toprağın kamulaştırılmasının, kapitalist gelişim için yol açması anlamında, proleterlerin sayılarının süratle çoğalmasına ve sınıf mücadelesinin keskinleşmesine yol açacak olmasına rağmen, aslında sosyalist bir talep değil, kapitalist bir talep olduğunu söylemiştir. Bu, ‘Amerikan tipi kapitalist gelişim’i mümkün kılacaktır - yani, feodal kalıntıların zincirlerinden kurtulmuş bir gelişme. Özel toprak mülkiyetinin kaldırılması, toprakta

serbest sermaye yatırımının ve bir üretim kolundan diğerine serbest sermaye akımının önündeki tüm engelleri temizlemek için burjuva toplumunda yapılabilecek şeylerin en fazlasıdır. “Kamulaştırma, toprak mülkiyetinin tüm engellerinin en son haddine kadar yıkılmasını ve kapitalizmin gereklerine uygun yeni ekonomik düzen için toprağın ‘temizlenmesini’ mümkün kılar.”[11]

Açık ki, eğer Lenin burjuva devriminin sosyalist devrime dönüşeceğini peşinen görebilseydi, toprağın kamulaştırılması için bu gibi tartışmaların üzerinde böylesine durmasına gerek kalmazdı.

Troçki

Lenin gibi Troçki de, liberal burjuvazinin tutarlı bir şekilde hiçbir devrimci görevi yerine getiremeyeceğinden ve her şeyden öte, burjuva devriminin temel unsuru olan toprak devriminin ancak işçi sınıfı ve köylüler ittifakı tarafından yerine getirilebileceğinden emindi. "Rusya'da toprak sorunu, kapitalizmin sırtında ağır bir yük durumundadır; devrimci partiye fırsatlar yaratır ama aynı zamanda en büyük meydan okumadır. Liberalizm açısından büyük bir engel ve karşı-devrim için *memento mori*'dir (öldüresiye saldırı sembolü)."[12] Ancak Troçki yaklaşan Rus devriminin karakterini Lenin'den tamamen farklı görür.

Troçki'ye göre, Alman Reformasyonu'ndan bu yana tüm devrimlerde köylülük burjuvazinin şu ya da bu kesimini desteklemiştir, ama Rusya'da isçi sınıfının gücü ve burjuvazinin tutuculuğu köylülüğü devrimci proletaryayı desteklemeye zorlayacaktır. Çarlığa ve bölük toprak ağalarına karşı yapılacak olan devrimde, her ne kadar işçiler ile köylülerin büyük çoğunluğu arasında bir ittifak kurulacak olsa da, bunun ardından gelecek hükümet iki bağımsız gücün koalisyonu değil, proletaryanın başını çektiği bir hükümet olacaktır. Troçki hiç şüpheye yer bırakmayacak ifadelerle, bu yüzden devrimin burjuva demokratik görevleri yerine getirmekle kendini sınırlamayacağını, aksine derhal proleter sosyalist önlemleri almak üzere ilerlemesi gerektiğini savunmuştur:

"Kapitalizmin gelişmesiyle proletarya büyür ve güçlenir. Bu anlamda kapitalizmin gelişmesi, aynı zamanda proletaryanın diktatörlüğe doğru ilerlemesidir. Ancak iktidarın işçi sınıfının eline geçme günü ve anı, doğrudan doğruya üretici güçlerin ulaştığı düzeye değil, sınıf mücadelesindeki ilişkilere, uluslararası duruma ve son olarak bir dizi öznel faktöre dayanır; işçilerin geleneklerine, girişkenliğine ve mücadeleye hazırlıklarına... Proletarya diktatörlüğünün herhangi bir şekilde otomatik olarak bir ülkenin teknik gelişmesine ve kaynaklarına dayandığını düşünmek abese vardırılmış ekonomik materyalist önyargıdır. Bunun Marksizmle hiçbir ilişkisi yoktur. "Bize göre, Rus devrimi öyle koşullar yaratacaktır ki, burjuva liberalizminin politikacıları yönetim maharetlerini tam olarak ortaya dökme fırsatını bulamadan, iktidar işçilerin ellerine geçebilir. başarılı bir devrim söz konusu ise, geçmek zorundadır da."[13]

Devrimin kesin başarıyla sonuçlanması halinde iktidar mücadelede önder rolü oynayan sınıfın eline -diğer bir deyişle, proletaryanın eline- geçecektir.”[14]

İktidardaki proletarya, köylülerin önünde, onları kurtarmış olan sınıf olarak duracaktır.”[15]

Fakat köylülerin proletaryayı kenara itip onun yerini alması mümkün değil midir? Değildir. Tüm tarihsel deneyim bu varsayıma karşı çıkmaktadır. Tarihsel deneyim köylülüğün bağımsız bir siyasi rol almaya yetenekli olmadığını gösterir. Kapitalizmin tarihi kırsal alanların şehirlere tabi olmasının tarihidir.”[16]

“Proletaryanın siyasi egemenliği, onun ekonomik esaretiyle bağdaşmaz. Proletarya hangi siyasi bayrak altında iktidara gelirse gelsin, sosyalist politikaların yolundan yürümek zorundadır. Burjuva devriminin iç mekanizmaları sonucu siyasi egemenliği eline geçiren proletaryanın, istese bile görevini, burjuvazinin sosyal egemenliği için cumhuriyetçi-demokratik koşulların yaratılması ile sınırlayabileceğini düşünmek ütopyacılığın en alası olur... Proletarya iktidara geldiği an ‘asgari’ ve ‘azami’ program arasındaki engel kaybolur.”’[17]

Troçki’nin sürekli devrim tezindeki diğer bir önemli unsur yaklaşan Rus devriminin uluslararası karakteridir. Troçki devrimin ulusal ölçekte başlayacağına, ancak gelişmiş ülkelerde zaferin kazanılmasıyla tamamlanacağına inanır:

"Fakat, işçi sınıfının sosyalist politikası Rusya’nın ekonomik koşullarında nereye kadar uygulanabilir? Kesinlikle söyleyebileceğimiz tek bir şey var: ülkenin teknik olarak geri kalmışlığı sorun haline gelmeden çok önce daha başka siyasi engeller ile karşılaşacaktır. Avrupa proletaryasının doğrudan devlet desteği olmadan Rus işçi sınıfı iktidarını sürdüremez ve geçici egemenliğini kalıcı bir sosyalist diktatörlüğe çeviremez. Bu bir an için bile şüphe götürmez. Öte yandan Batı, bir sosyalist devrimin (Rusya’da) işçi sınıfının geçici egemenliğini doğrudan bir sosyalist diktatörlüğe çevirmemizi sağlayacağına hiç şüphe yoktur.”[18](*)

Troçki’nin görüşlerinin 1917’de tamamen doğru çıktığı şüphesiz. Troçki hem Menşevik görüşlerle, hem de Lenin’in 1905-16 boyunca sürdürdüğü demokratik işçi-köylü diktatörlüğü görüşleri ile kıyaslandığında haklı

çıkmıştır. Ancak, geleceğin gelişmeleri hakkındaki doğru önsezilerine rağmen Troçki, Menşevizme karşı Bolşevizmin gelişiminin somut belirtilerini göremedi. Soyut bir düzeyde bakıldığında, Rus devriminin bir burjuva devrimi olacağını savunan Bolşevikler, en az Menşevikler kadar hatalıydılar. Troçki'ye göre, her ikisi de devrimin yolunda engel oluşturmaya adaydılar. Örneğin 1909'da Rosa Luxemburg'un Polonya'daki Marksist dergisi *Pryeglad Social-Demokratyczyn*'a yazdığı *'Farklarımız'* başlıklı bir makalede şöyle demiştir:

"Menşevikler 'devrimimiz burjuva devrimidir' diye soyut bir fikirden yola çıkarak, devlet iktidarının liberal burjuvaziye devrini sağlamak adına, 'proletarya tüm taktiklerini onların tavrına uyarlamalıdır' düşüncesine varıyorlarsa, Bolşevikler de en az o kadar somut olan 'sosyalist değil, demokratik diktatörlük' fikrinden yola çıkarak devlet iktidarını eline geçiren ama kendine burjuva-demokratik sınırlamalar koyan bir proletarya tasarlamaya varıyorlar. Bu konuda ikisinin arasındaki farkın büyük olduğu doğru: Menşevizmin karşı-devrimci yanları bütünüyle ortaya çıkarken Bolşevizminkiler ancak zafer anında ciddi bir tehlike olacağa benzer."[20]

Ancak Troçki Lenin'i yanlış değerlendiriyordu, çünkü daha önceki sayfalarda gördüğümüz gibi, Lenin'in 1905'deki görüşleri, sadece gelecek devrimin burjuva demokratik görevlerle kısıtlanmasını değil, aynı zamanda bağımsız işçi sınıfı eyleminin iç dinamiğini de içeriyordu. Ve 1917 sınavı geldiğinde Bolşevizm, bir iç mücadelenin ardından burjuva demokratik kabuğunu aştı. Lenin, kısıtlı programa sahip bir devrimci ordunun, programının sınırlarını aşabileceğini gördü. Yeter ki gerçekten devrimci, bağımsız ve mücadele içinde egemen olsun. Önce girilir, sonra görülür.

Lenin'in Rus devrimi üzerine tavrında, devrimin burjuva demokratik görevleri ve proleter önderliği şeklinde bir çelişki vardır. Bu denklemin ilk kısmı Bolşevizm ve Menşevizm arasında bir ayrım yapmaz, fakat ikinci kısmı çok temelden bu ayrımı yapar.

"Bolşevikler demokratik devrimde proletaryaya önderlik rolü talep etmişlerdir, Menşevikler ise proletaryanın rolünü 'aşırı muhalefete' indirgemişlerdir. Bolşevikler devrimin sınıf karakterinin ve sınıf öneminin olumlu bir tanımlamasını yapmış, başarılı bir devrimin 'proletaryanın ve köylülerin devrimci-demokratik diktatörlüğü' olacağını söylemişlerdir.

Menşevikler ise burjuva devrimini, daima proletaryanın burjuvaziye tabi ve bağımlı bir rol oynayacağını kabul etmeye varacak kadar yanlış yorumladılar.”[21]

“Sosyal demokratlar... tamamen ve yalnızca proletaryanın eylemine, sınıf bilincine ve örgütlülüğüne, onun emekçi ve sömürü altındaki kitleler üzerindeki etkinliğine güvenirler.”[22]

“Proletaryanın bakış açısından, savaşta üstünlük en fazla mücadele edenin, düşmana darbe vurma fırsatını hiç kaçırmayanın, eylemini her zaman sözüne uyduranın, dolayısıyla demokratik güçlerin ideolojik önderinin, her türlü yarım kalmış politikaları eleştirenindir.”[23]

Burjuva devriminde proletaryanın bağımsızlığı ve egemenliği ilkesinden yola çıkarak, Lenin’in önerdiği gibi, devrim süreci içerisinde proletaryanın burjuva demokratik sınırlamaları aşabileceği tezine varmak son derece doğaldır: “Demokratik devrimden derhal gücümüze, sınıf bilinçli ve örgütlü proletaryanın gücüne tam uygun bir şekilde sosyalist devrime geçmeye başlayacağız. Biz kesintisiz devrim taraftarıyız. Yarı yolda durmayacağız. [24]

Kısacası, Lenin ‘devrimin zaferinden sonra ne olacak?’ sorusuna iki değişik cevap verir. Birincisi, ki bunu çoğunlukla *İki Taktik* ve 1905 ile 1907 arası yazılarında bulmak mümkündür, bir kapitalist gelişme dönemi olacağıdır. İkincisi ise şöyle özetlenebilir: İktidarı alalım, sonrasını düşünürüz.

Troçki Lenin’in bakış açısını yanlış değerlendirdi çünkü onu diyalektik olarak kavrayamadı. Bunu kavramak için, Lenin’in dayandığı ve şekillendirdiği dinamik güçleri hesaba katmak gerekir: proletaryanın çarlığa ve onun işbirlikçisi liberal burjuvaziye karşı savaşı, proletaryanın köylülerin öncüsü olarak mücadelesi; proletaryanın silahlı ayaklanmada önderliği; Marksist partinin iktidarı ele geçirme mücadelesi vb. Bu devrim cebirinde Lenin’in denkleminin bilinmeyen ya da şüpheli tarafının -devrimin asgari programı ne kadar aşacağının- gerçek değeri çoğunlukla mücadelenin kendi dinamiği tarafından saptanacaktır.

Troçki’yi yanlış yola iten şey, her şeyden önce onun soyut genelleme yeteneğidir. Troçki, Bolşevizmin değerini sadece programların farklılığı konusunda değil, aynı zamanda bu programların çevresinde toplanmış, örgütlenmiş ve eğitilmiş insanların farklılığı konusunda da yanlış yargıladı. Dolayısıyla, 1905 Devrimi’nin tarihini konu aldığı kitabının hiçbir yerinde,

Bolşeviklerden ya da Lenin'den bir kere dahi söz etmemiştir. Bu hatasını sonradan kendisi de görmüştür.

"Göçmenlik döneminde her iki kesimin de dışında olduğundan, yazar, aslında Bolşevikler ve Menşevikler arasındaki anlaşmazlık çizgileri boyunca, bir tarafta kararlı devrimcilerin ve öte tarafta giderek daha oportünist ve uzlaşmacı olan unsurların gruplaştığı gerçeğini bütünüyle takdir edememişti."[25]

Troçki ile Lenin arasındaki yanlış anlamalara, herhalde Lenin'in 1919'dan önce Troçki'nin *Sonuçlar ve Olasılıklar* adlı kitabını okumamış olmasının da katkısı olduğunu hatırlamak gerekir. Bu kitabın ilk baskısı 1906'da polis tarafından ele geçirilmişti. Lenin'in bu esere kendi yazılarında bir-iki kez değindiği doğrudur, fakat bu eserden hiçbir alıntı yapmaması -ki, Lenin'in huyu, polemiklerinde tekrar tekrar alıntılar yapmaktır- onun ilk defa sonradan kitabın ikinci baskısını görmüş olabileceği ihtimalini güçlendirmektedir.

Sonuç olarak denilebilir ki, Lenin'in soyut, cebirsel demokratik diktatörlük formülü, aritmetiğin diliyle hayata tercüme edilmiş ve çıkarılan sonuçlar, Bolşevik Parti'nin işçi sınıfına önderlik etmekteki toplam faaliyetinin sonucunda elde edilmiştir.

11
‘Mujik’ isyan ediyor

Köylülerin sahneye çıkışı

Devrimin belirleyici mücadeleleri şehirlerde geçti, fakat bunları kırsal alanlarda yaygın ayaklanmalar takip etti. 1905 baharından itibaren (boydan boya kırsal kesimde) köylü mücadeleleri başladı. Köylüler toprak ağalarının topraklarına el koydular, çiftliklerini yağmaladılar, mahsule ve hayvanlara el koydular. Bir tarihçi bu hareketi şöyle anlatacaktı:

“Moskova’nın güneyinde, Kara Toprak bölgesinin içlerinde Kursk vilayeti vardır ve devrimci dönemin ilk önemli kırsal karışıklığı burada başlar. 6 Şubat 1905 gecesi Kolzovki köyünde büyük bir karışıklık, Popov adlı birinin çiftliğine giden yol boyunca (dolanan büyük kalabalıklar), çiftlik sahibinin ormanlarında birçok ağaç kesme eylemi ve sonra köye dönüş yolunda daha çok gürültüler olur. Nöbetçiler çıkageldiğinde ise artık çok geçtir; köylüler zaten büyük miktarda odun kesmişlerdir ve şimdi de polise karşı direniş’ önermektedirler -en azından Polis Şubesi böyle düşünmektedir- Karışıklık Kolzovki’den çevredeki komünlere yayılır. Geceleri köylüler işe başlamak için emir bekler olurlar. Ve ufukta bir sinyal ateşi yandığında, büyük bir haykırmayla ve gelişigüzel silah sesleri altında, köylüler o gece yağmalamak için (seçilen çiftliğe giden) yola koyulur ve taşıyabilecekleri her şeyi alıp evlerine dönerler. Bölgeye asker birlikleri gönderilir, fakat karışıklıklar dört vilayete daha yayılmıştır”[1]

1905 yazı boyunca 27 vilayetin 60 bölgesinde köylü isyanları olur. Son üç ayında ise 47 vilayetin 300 bölgesi köylü ayaklanmalarına sahne olur.[2]

Köylü hareketinin en şiddetli olduğu bölge az gelişmiş merkezi bölgedir. Burada, toprak ağalarının evleri ve mülkü en büyük yıkıma uğramıştır. Grevler ve boykotlar çoğunlukla güneyde ver almış ve hareketin en zayıf olduğu kuzeyde ise, en yaygın ifade biçimi ormanları kesmek olmuştur. Ekonomik hoşnutsuzluğun radikal siyasi taleplerle karışmaya başladığı her yerde, köylüler idari makamları tanımayı ve vergi vermeyi reddetmişlerdir".[3]

"En öfkeli olaylar... 1905 sonunda Saratov vilayetinde olmuştur. Harekete katılan köylerde tek bir pasif köylü kalmamıştır; hepsi ayaklanmada yer almıştı. Toprak ağaları ve aileleri evlerinden atılmış, tüm taşınır mülk paylaşılmış, hayvanlar alınıp götürülmüş, işçilerin ve ev hizmetçilerinin ücretleri ödenip işlerine son verilmiş ve en son olarak 'kızıl horoz' binalara salıverilmiştir (yani, ateşe verilmiştir). Bu baskınları yapan köylü 'birlik'lerine silahlı müfrezeler öncülük etmiştir. Köy polisi ve bekçileri görünmez olmuşlar ve bazı yerlerde ise silahlı köylüler tarafından tutuklanmışlardır. Bir süre sonra topraklarına dönmelerini önlemek için toprak ağalarının binaları ateşe verilmiştir; ancak hiçbir şiddet kullanılmamıştır."[4]

Köylü ayaklanmaları 1905 sonbaharından 1906 sonbaharına kadar Rusya'nın her tarafında devam etti. Bunların amaçları, feodal mülk ve üretim ilişkileri kalıntılarından kurtulmaktı. Toprak sorunu Rus ulusal hayatında on yıllar boyunca önde gelen bir sorun olmuş ve uzun yıllar boyunca arka arkaya köylü ayaklanmaları olmuştu. Aslında, uzun bir geleneğin sahibi ve kitleler arasında yaygın etkinliği olan devrimci bir köylü hareketi uzun bir zamandır vardı.

Doğru kavranması gereken bir şey, köylülerin bütünlüklü bir sınıf değil, çelişen sınıflara bölünmüş bir sosyal grup olduklarıdır: bunları, zengin köylüler –yani, kulaklar- orta köylüler ve son olarak yoksul köylüler ve tarım işçileri olarak sıralayabiliriz.

Lenin'in Avrupa Rusyası'ndaki Rus tarımsal nüfusun 1905'teki sınıf bölünmesini şöyle özetlemiştir.[5]

	İşletme sayısı	Toprak alanı (milyon destain)	İşletme başına düşen toprak (destain)
(a) Feodal sömürü altında ezilmiş köylüler	10,5	25,0	7,0
(b) Orta köylüler	1,0	15,0	15,0
(c) Kırsal burjuvazi ve kapitalist toprak sahipleri	1,5	70,0	46,7
(d) Feodal toprak sahipleri	0,03	70,0	2333,0
Toplam	13,3	230,0	17,6
İşletmelere göre sınıflandırılmayan toprak		50,0	
GENEL TOPLAM	13,3	280,0	21,4

Tarımdaki müthiş teknik geriliğin, köylü kitlelerinin ezilmiş durumunun ve feodal angarya sömürüsün sayısız biçiminin arkasında yatan şey, toprağın, bir yanda birkaç toprak ağası, diğer yanda yoksul köylü kitleleri arasında bölündüğü temel ayrımdı - "Her büyük toprak sahibine yaklaşık, 330 yoksul köylü ailesi düşmesiydi."

'Angarya' çiftlik sistemi altında köylünün toprak hissesi, toprak ağasına ucuz emek, araç ve hayvan sağlamanın araçlarıydı. Bu sistem özellikle Rus tarımının merkezi olan Rusya merkezi vilayetlerinde çok yaygındı. Başlıca özelliği emek kiralama yönetimiydi ve bunun biçimi, yaz aylarında yapacakları işe karşılık olarak köylülere kışın peşin ödenmesiydi. Köylülerin kış aylarında paraya son derece ihtiyaçları olması, onları çok kötü koşullarda anlaşmaya zorluyordu. Emek kiralama yönteminin bir diğer biçimi 'bileşik emek hizmeti' idi. Buna göre, köylüler para karşılığında ya da kiraladıkları toprağın karşılığı olarak, toprak sahibinin bahar mahsulünün bir desiatinini ve kış mahsûlünün bir desiatinini ve bazen de ayrıca bir

desiatinlik çayır arazisini toprak sahibi için, fakat kendi araç ve atlarıyla işlemeyi taahhüt ediyorlardı.

Köylülerin en büyük şikayetlerinin konusu olan *otrezki*ler aynı şekilde sömürü aracıydılar. 1861'de kölelerin 'kurtuluş'u sırasında toprak ağaları tarafından gasp edilen bu topraklar, köylülerin daha önce ellerinde bulunan toprakların yaklaşık beşte birini oluşturuyordu. Üstelik, köylüden alınan bu topraklar en verimli topraklardı ve böylece köylüler çayırlardan ve otlaklardan, ağaçlıklara ve nehirlere ulaşabilmekten mahrum edilmişlerdi. Ayrıca köylüler ellerindeki toprak hisselerinin bedelini ödemek zorundaydılar. Bunu ya emeği ile, ya da hissesinin kira değerini aşan (bu fark, değerin yüzde 50-75'ine varabiliyordu) bir nakit ödeme yaparak kurtulabilirdi. 1905 yılına gelindiğinde toprak sahipleri faizleriyle birlikte tamamlama ödentileri olarak 1,9 milyar ruble toplamışlardı - rublenin 44 yılda uğradığı değer kaybını hesaba katınca bu rakam toprağın pazar değerinin neredeyse üç misliydi. Bu borçları ödeme zorunluluğu köylüleri çok kötü bir şekilde toprak ağasının boyunduruğu altına sokuyordu. Üstelik, yaraya tuz basarcasına, birçok köylü sonradan bu topraklar üzerinde işçi olarak çalışmak zorunda kalıyordu.

Köylülerin toprak hisseleri çoğunlukla birkaç dağınık dar şeritten oluşan ve verimsizliği bilinen küçücük toprak parçalarıydı. En iyi topraklar 1861'de toprak ağalarınca gasp edilmiş, geriye ancak tükenmiş topraklar kalmıştı.

Serflik zincirleri köy komünlerinin oluşturulmasıyla güçlendirilmişti. Bu, zorunlu olarak her yıl değişik ekin ekme ve taksim edilmemiş ağaçlıklar ve otlaklar ile karakterize edilen, toprağın ortak kullanımını gerekli kılıyordu. Temel özelliği, toprak ağasına ve devlete her türlü hizmet ve ödeme konusunda ortak sorumluluk getirmesi, verilen hisseyi reddetme hakkı olmaksızın toprağın belli aralıklarla yeniden dağıtımını öngörmesi ve toprak alım ve satımını yasaklaması idi. Köy komünü sistemi büyük toprak ağaları tarafından feodal baskının yoğunlaştırılmasının ve tamamlama ödentisi ve diğer çeşit ödemeleri köylülerden çıkarmanın aracıydı.

Marksizm ve köylüler

Daha ilk başlardan beri Rusya'da Marksist hareket toprak sorununun ve özellikle köylü sorununun can alıcı öneminin farkındaydı. 1885'de Emeğin Kurtuluşu Grubu tarafından yayınlanan Rus Marksistleri'nin ilk program taslağındaki taleplerden bunu görmek mümkün:

"Toprak ilişkilerimizin, yani toprağın bedel tamamlama ve köylü topluluklara tahsisinin koşullarının köklü bir yeniden düzenlenmesi. Köylülerin kendilerine tahsis edilen toprağı reddetme ve komünü terk etme haklarının böyle yapmayı uygun gören köylülere verilmesi, vb."[6]

Programın bütün söylediği bundan ibaretti. Yıllar sonra Lenin'in dediği gibi, "o programın hatası, ilkelerinin ve kısmi taleplerinin yanlış olması değildi. Hayır... O programın hatası, onun soyut karakteri, konu hakkında hiçbir somut görüşü olmamasıdır. Daha doğrusu, o bir program değil, ancak en genel haliyle Marksist bir beyandır."[7] Ve hemen şunu ekler:

"Tabii ki, bu hatanın günahını, bir işçi partisinin kurulmasından çok önce, ilk defa olarak bazı ilkeleri saptamayan o programı yazanlara atfetmek saçmalık olur. Tam tersine, Rus devriminden yirmi yıl önce, Köylü Reformu'nun 'köklü bir yeniden düzenlenmesi'nin kaçınılmazlığının bu programda tespit edildiği özellikle belirtilmelidir."[8]

Lenin siyasi yaşamının başlangıcında kırsal hayatın derin bir incelemesini yapmıştır. Elde kalan ilk yazısı, 1893 baharında yazdığı *Köylüniin Hayatındaki Yeni Ekonomik Gelişmeler* adlı yazısıdır. İlk önemli teorik çalışmasını ise 1899'da yayınlamıştır. Sibirya'da sürgündeyken ve hapishanedeyken araştırdığı ve yazdığı bu eser *Rusya'da Kapitalizmin Gelişmesi*'dir.

Bunun üçte ikisi, Rus kırsal kesimindeki kapitalist evrimin feodal ekonominin zayıflamasının ve gelişen geçici oluşumların karmaşık çeşitliliğinin, fevkalade ve baştan sona belgelenmiş bir incelemesine ayrılmıştır. Bu teorik eser, Rus Marksistleri'nin toprak politikasının, strateji ve taktiklerinin temelini oluşturmuştur.

Ayrıntılı bir toprak programı üzerine Lenin'in ilk denemesi, RSDİP'in toprak programının ilk kabataslağı denilebilecek *İşçi Partisi ve Köylüler (1901)* adlı yazısıdır. Partinin 1903'deki İkinci Kongresi'nde kabul edilmiştir. Toprak devriminin temel talepleri şunlardır:

"...bedel tamamlama ödemelerinin ve ayrılma harçlarının derhal tamamen kaldırılması ve köle sahiplerinin açgözlülüğünü tatmin etmek için çarlık hükümetinin yıllardır halktan gasp ettiği yüz milyonların iadesi - ki bu, onları angaryaya, bedelsiz çalışmaya bağlamaktadır, yani fiilen köle kalmalarını sağlamaktadır."[9]

İkinci Kongre için toprak programını hazırlarken, Lenin kırsal alanlarda tüm feodal ilişkilerin kaldırılmasını hedef alan şu ilkeleri saptamıştır:

"Birincisi, toprak devrimi kaçınılmaz olarak Rusya'da demokratik devriminin bir parçası olacaktır. Bu devrimin içeriği, kırsal bölgelerin yarı-feodal kölelik ilişkilerinden kurtuluşu olacaktır. İkincisi, önümüzdeki toprak devrimi, sosyal ve ekonomik yanlarıyla, burjuva-demokratik devrim olacaktır; kapitalizmin ve kapitalist sınıf çelişkilerinin gelişimini zayıflatmayacak, aksine güçlendirilecektir."[10]

Lenin'in hiç değiştirmediği diğer taleplerden (köylülerden alınan sosyal mülk vergisinin kaldırılması, kiraların düşürülmesi, toprağın istenildiği gibi kullanılması) başka, İkinci Kongre'de kabul edilen toprak programında, bedel tamamlama ödentilerinin iadesini ve *otrezki*lerin geri verilmesini talep eden birkaç madde vardı. Bunlar (Programın 4. maddesi) en önemli taleplerdi. Bu madde feodalizmin halen yaşayan yanlarını gidermenin aracı olarak düşünülmüştü:

"Köylü Reformunun yarı-gönüllü karakterinin bugüne kadar köylülerden gasp edilen topraklar sayesinde köleci tarım biçimlerinin yaşamasına yol açtığı her yerde, köylüler bu uygulamalardan derhal ve her zaman için, kurtulma hakkına ve hatta kamulaştırma yoluyla 'gasp edilen toprakların iadesi' hakkına sahiptirler."[11]

Lenin bu konunun tekrar tekrar üzerinde durdu: "Biz inanıyoruz ve ispat etmeye çalışacağız ki, gasp edilen toprakların iadesi talebi şu anda toprak

programımızda ileri sürebileceğimizin en fazlasıdır.”[12] O sırada Lenin gaspedilen toprakların iadesinden ötesini istemenin büyük-çaplı tarıma karşı küçük-çaplı tarımı savunmak anlamına geleceğini söylüyordu.

“Genel olarak söylemek gerekirse, küçük-çaplı tarımı ve küçük mülkiyeti, değil çoğaltmak; bunları geliştirmek, desteklemek ve sağlamlaştırmak bile hiçbir şekilde sosyal demokratların görevi değildir.”[13]

"Genel olarak söylemek gerekirse, küçük mülkiyeti desteklemek genelliktir, çünkü bu destek büyük-çaplı kapitalist ekonomiye karşı çıkmaktır ve dolayısıyla, sosyal gelişimi geciktirir ve sınıf mücadelesini çarpıtıp gizler. Ancak mevcut durumda biz küçük mülkiyeti kapitalizme karşı değil, köleciliğe karşı destekleme durumundayız.”[14]

Toprağın kamulaştırılması konusunda ise o zamanlar -1902’de- Lenin’in tutumu açıktı; ‘Toprağın kamulaştırılması talebi her ne kadar ilke olarak doğru ve belirli anlarda uygun ise de şu anda siyasi olarak uygun değildir.”[15] Yani, eğer toprak devriminin hedefi, feodal ilişkilerden kurtulmak ise, o halde tüm toprak sahiplerinin topraklarını, özellikle kapitalist tarımcılık için kullanılan ve ücretli işçi çalıştıran kesimlerin toprağını almaya gerek yoktur.

Lenin’in Gapon’dan öğrendikleri

Ancak, 1905 Devrimi’ndeki köylü ayaklanmalarının çapı açıkça gösterdi ki, Lenin’in 1903 programı gereğinden fazla tutucu idi. 1905 Devrimi zamanında Lenin’in köylülerin duygularını, gaspedilen toprakların iadesi talebinin bu duygulara uyup uymadığını öğrenmeye ne kadar meraklı olduğu ilginçtir. Öyle ki, papaz Gapon’dan ve tesadüfi bir ziyaret sırasında Matinşenko adında bir denizciden de aynı şeyi öğrenmeye çalışmıştır. Krupskaya, bir gün Lenin’in odasında bir öğrencinin satır satır açıklayarak sosyal demokratik programın neden doğru bir program olduğunu ateşli bir şekilde anlatırken geçen bir olayı şöyle anlatır:

“Genç delikanlı programı okumaya devam etti. O anda Gapon ve Matinşenko geldiler. Tam ben onlara da çay getirmeye giderken genç adam, köylülere ‘toprak parçaları’nın iadesini anlatan paragrafa geldi. Bu noktayı okuduktan sonra köylülerin bu topraklar için mücadele etmekten ileri gidemediklerini anlattı. Bunun üzerine Gapon ve Matinşenko kızdılar ve ‘Tüm toprak halka!’ diye bağırdılar.”[16]

Bu tepki Lenin’de derin bir etki bırakmış olmalı, çünkü Krupskaya şöyle devam eder:

"Tammerfors’taki Aralık Konferansı’nda İlyiç, köylülerin toprakları hakkındaki bu noktayı programdan tamamen çıkaran bir önerge sundu. Onun yerine, toprak ağalarının mülklerine; ve devlet, kilise, manastır ve kraliyet topraklarına el koyulması dahi dahil olmak üzere, köylülerin devrimci önlemlerine destek verilmesini öngören bir paragraf eklendi.”[17]

Eski hatalarını saklamak için hiç çaba göstermedi:

“1903 programı sosyal demokratların 1885’de ancak genel hatlarıyla sözünü ettikleri ‘yeniden düzenleme’nin karakteri ve koşullarının somut olarak tanımlamaya çalışır. Bu çaba -programın gaspedilen topraklarla ilgili başlıca maddesi- kölelik ve esaret yoluyla sömürüye hizmet eden topraklar (1861’de gaspedilen topraklar) ile kapitalist yöntemlerle işlenen topraklar arasında gütmeye çalışmıştır. Böyle bir ayrım oldukça yanlıştır, çünkü pratikte köylü kitle hareketi, toprak ağası mülklerinin belirli

kategorilerine karşı değil, ancak genel olarak toprak ağalığına karşı yönlendirilebilir.”[18]

“Ülke çapında ve kitlevi bir köylü hareketinin -hatta bundan da fazlası- deneyimi olmaksızın Sosyal Demokratik İşçi Partisı’nin programı somutlaşamaz.”[19]

“1903’de partimizin İkinci Kongresi, ilk RSDİP toprak programını kabul ettiği zaman, köylü hareketinin karakterini ve çapını tartabilecek böyle bir deneyimimiz henüz yoktu. 1902 baharında Güney Rusya’daki köylü ayaklanmaları dağınık patlamalar olarak kalmıştı. Dolayısıyla sosyal demokratların toprak programını hazırlarken gösterdikleri tutukluğu anlamak mümkündür.”[20]

1905’den sonra bu dar görüşlülüğü ve tutuculuğu devam ettirmenin hiçbir mazereti kalmamıştı: “Mevcut durumda tüm toprak mülküne el koyulması talebini reddetmek, açıktır ki, artık kesin şeklini kazanmış bir sosyal hareketin alanını sınırlamak anlamına gelir."[21]

Bolşeviklerin Tammerfors Konferansı’nda (12-17 Aralık 1905) Lenin şu karar tasarısını sunmuştur:

“Konferans partimizin toprak programını şu şekilde değiştirmeyi uygun görür: gaspedilen topraklar üzerine maddenin çıkarılması yerine; tüm devlet, kilise, manastır, kraliyet ve özel mülkiyet altındaki topraklara el koyulması dahil olmak üzere köylülerin devrimci önlemlerini partinin desteklediğinin ilan edilmesi.”[22]

Toprağın kamulaştırılması talebi

Lenin, daha sonra toprak programının yeniden değiştirilmesini, tüm toprağın kamulaştırılması sloganının eklenmesini savundu. Mart 1906'da yazdığı *İşçi Partısi'nin Toprak Programının Düzeltilmesi* adlı broşüründe şöyle der:

"Eğer... bugün Rusya'daki devrimin kesin zaferi halkın tam egemenliğini getirecek olursa, yani, cumhuriyet ve tam demokratik bir devlet sistemini kuracak olursa, parti, toprakta özel mülkiyetin kaldırılmasına ve bütün toprakların tüm halka ortak mülk olarak devredilmesine çalışacaktır."[23]

Köylü hareketinin toprak sahiplerine karşı gücü, Lenin'e aynı zamanda, kendisinin 1903'de kırsal alanlardaki kapitalist gelişmişliğin çapını abarttığını gösterdi. Feodal ilişkiler, o zamanlar Lenin'in sandığı gibi sadece geçmişin kalıntıları değildiler, aksine, kırsal kesimin her tarafında halen büyük geçerliliğe sahiptiler. *İlk Rus Devriminde Sosyal Demokrasinin Toprak Programı: 1905-1907* adlı kitabında buna işaret eder:

"Bizim '1903: gaspedilmiş topraklar' programımızın hatası... gelişimin yönünü doğru tespit etmemize rağmen, anını doğru tespit edememiş olmamızdandır. Biz, hem toprak sahiplerinin tarımında (gaspedilmiş topraklar ve bunların köleci koşulları hariç - ki, bu toprakların köylülere iadesi talebimiz bundandır) hem de köylülerin tarımında kapitalist tarımcılık öğelerinin Rusya'da tam halini almış olduğunu varsaydık ve bu güçlü bir kırsal burjuvazi ortaya çıkarmış, dolayısıyla da köylü tarım devrimini sağlamaktan acizmiş gibi göründü. Bu yanlış program... Rus tarımında kapitalist gelişmişliğin derecesindeki bir abartmanın sonucudur. Köleciliğin kalıntıları o zaman bize küçük bir detaymış, oysa köylü tahsislerinde ve toprak sahiplerinin çiftliklerinde kapitalist tarım oldukça olgun ve oturmuş bir haldeymiş gibi göründü... Bu hatamızı, eski tarım düzeninin kalıntılarıyla mücadeleyi öngören kısmi hedef yerine, eski tarım düzenine karşı tümüyle mücadele hedefini koyarak düzelttik. Toprak ağası ekonomisini temizlemek yerine, onu yıkma hedefini koyduk."[24]

Lenin'in köylülerden öğrendikleri

1905-07'deki devrim yılları sırasında Lenin Rus köylüsünü dikkatle dinlemeye çok önem verdi. Çarlık Duma'sındaki kral yanlısı köylü temsilcileri bile, Lenin'e aslında bu muhafazakar kabuğun çok derinlerinde devrimci bir öz yattığını gösterdi. Örneğin kral yanlısı sağcı köylü Storçak'ın Çarlık Duma'sında yaptığı konuşmayı Lenin zevkle anlatır:

"Sözlerine II. Nikolas'ın 'kutsal mülkiyet hakkı', bunun 'ihlal edilmez' olduğu vb. sözlerini kelimesi kelimesine tekrarlayarak başladı. 'Tanrı hükümdara sağlık ihsan etsin. O tüm halkın iyiliğini istemiştir' diye devam etti... Ve 'Fakat eğer majesteleri hak ve düzen olmalıdır diyorsa, benim 3 desiatinlik toprağımın yanında 30.000 desiatinlik toprak varsa tabii ki bu hak ve düzen değildir' diye sözlerini bitirdi."[25]

Devam ederek:

"... cahil köylü... doğmamış bir bebe kadar masum ve siyasi olarak şaşılacak kadar cahildir. Monarşi ile 'düzen', yani, 30.000 desiatinin sahibini koruyan düzensizlik ve haksızlık arasındaki ilişki onun için belli değildir."[26]
Storçak ve onun görüşlerini aslında paylaşan diğer meclis üyeleri -Peder Titov, Andreyçuk, Popov ve Nitkyuk- değil açıkça söylemek, kendi sözlerinin ve önerilerinin ne anlama geldiğini düşünmekten bile korkan kimseler olmalarına rağmen, farkında olmadan ve kendiliğinden köylü kitlelerin devrimci duygularını dile getiriyorlardı."[27]

Duma'ya hitap eden diğer köylü konuşmacılardan da örnekler verir:

Tomilo: "Tek çıkar yol... bizce şudur: Rusya'nın tüm köy komünlerinde, daha önce yapılan sayımlara benzer bir sayım temelinde, topraklar derhal yeniden dağıtılmalıdır; bu sayım 3 Kasım 1905 günündeki erkeklerin sayısını saptamalıdır."
"Köylünün en derin rüyası toprak ve özgürlük kazanmaktır, ancak duyuyoruz ki, bu hükümet iktidarda oldukça toprak mülküne dokunulmayacak. (Salondan sesler: "Özel mülk!"). Evet, özel, asilzadelerin

mülkü. (Salondan sesler: "Seninki de!") Bize kalacak olsa, biz kendi tahsislerimizden vazgeçmeye razıyız... Her köyde köylülerin kendi tahsislerinden karış karış vazgeçmeye ve birbirleriyle eşit olmaya razı olduklarını söyleyebilirim. Bakanlığın temsilcisinin demeci şu demektir; iktidar köylülerin ve genel olarak halkın eline geçmedikçe, köylüler ne toprak ne de siyasi özgürlük görecekler. Her ne kadar zaten biliyorduysak da açık sözlülüğünüz için teşekkür ederim."[28]

III. Petrov "Beyler, Aleksey Mihayloviç hükümeti zamanlarını ve Razin'in (*) önderliğindeki harekette ifadesini bulan köylü halkın protestosunu hatırlayın. (Sağ taraftan sesler: 'O-ho!')... Halk, 1905'de taleplerini en güçlü bir şekilde ifade etmiştir. O zaman da açlık halkı sokaklara çıkarmış ve ne istediklerini çok etkin bir şekilde söyletmişti... Tüm toprak bütün halkın eşit mülkiyetine geçmelidir... Ben tabii ki, toprakta özel mülkiyete karşıyım... ve tüm toprak çalışanların eline geçmedikçe onların işi kolaylaşmayacaktır derim... Şundan kesinlikle eminim ki, ortalığın gene karıştığını göreceksiniz. Ve o zaman İncil'deki şu sözler gerçekleşecek: kılıcını kaldıran kılıcın kurbanı olur. (Sağ taraftan gülüşmeler). Trudovik [köylü] grubu ideallerini değiştirmemiştir, gayesini değiştirmemiştir... Biz... tüm toprak, toprağı işleyenlere ve tüm iktidar çalışan insanlara diyoruz!

Merzlyakov: "Rusya'da kimse topraktan haraç yememelidir ve toprak onu kendi emeğiyle işleyenlerin olmalıdır."[29]

Köylü Neçitaylo ise şöyle demiştir; "Köylülerin kanını içenler ve beyinlerini emenler onlara cahil diyorlar. (Golovin lafa karışır; Toprak ağası köylüye hakaret eder, ama köylü toprak ağasına hiç hakaret edebilir mi?') Halkın malı olan bu topraklar için bize şöyle deniliyor: satın alın. Yani biz İngiltere'den, Fransa'dan falan gelmiş yabancılar mıyız? Bu bizim ülkemiz, neden kendi toprağımıza para verecekmişiz? Biz zaten kanımızla, alın terimizle ve paramızla onu on defa ödedik."

Köylü Kimosov'un (Saratov Vilayeti) sözleri ise şöyle: "Bu günlerde topraktan başka bir şeyden bahsedilmiyor; ama bize gene, 'kutsaldır, dokunulmaz' deniyor. Bana sorarsanız, dokunulmaz olamaz; eğer halk istiyorsa hiçbir şey dokunulmaz olamaz! (Sağ taraftan bir ses 'O-ho!') Evet, o-ho! (sol taraftan alkışlar). Soylu beyler; kağıt oyunlarınızda bizi para gibi kullandığınızı, bizi köpeklerle değiş tokuş ettiğinizi bilmiyor muyuz sanıyorsunuz? Biliyoruz. Her şey sizin kutsal dokunulmaz mülkünüzdü... Toprağı bizden çaldınız... Beni buraya gönderen köylüler şöyle diyorlar: 'Toprak bizim. Biz buraya onu satın almaya değil, almaya geldik.'

Köylü Vasyutin (Karkov Vilayeti): "Bakanlar Konseyi Başkanı'nın, tüm ülkenin değil, sadece 130.000 toprak ağasının bakanı olduğunu görüyoruz. Doksan milyon köylünün ise onun için hiçbir önemi tok... Sizler (sağ tarafa dönerek) sömürücüsünüz, toprağınızı fahiş fiyatlardan kiralıyor ve köylülerin derisini yüzüyorsunuz. ... Bilesiniz ki eğer hükümet halkın ihtiyaçlarını karşılayamayacak olursa halk sizden izin almayacak, toprağınızı alacak... Ben Ukraynalıyım ve köylü, Katerina'nın Potemkin'e 2.000 serf ile birlikte 27.000 desiatinlik bir arazi hediye ettiğini anlatır... Önceden toprak desiatini 25-50 rubleden satılırdı ama şimdi sadece kirası bile 15-30 ruble, ve otlaklık arazinin kirası ise 35-50 ruble arasında. Bu soygunculuktur. (Sağ taraftan bir ses: 'Ne? Soygunculuk mu?' Gülüşmeler). Evet, hiç heyecanlanmayın öyle (sol taraftan alkışlar): bu köylülerin canlı canlı derisini yüzmek demektir!"[30]

Lenin köylü meclis üyelerinin sözleri için, "köylülerin kitle mücadelesi, ruhunu; sözünü sakınmadan ifade eder" der.

"...görüşlerini samimiyetle belirten Trudovik köylülerin nutukları kitlelerin duygularını ve özlemlerini şaşılacak bir isabetle ve canlılıkla aktarmakta, çeşitli programları karıştırmakta (bazıları '42 Köylünün Yasa Tasarısı'na yakınlıklarından bazıları ise Kadetlere yakınlıklarından bahsetmektedir) fakat hepsinden daha güçlü bir şekilde her programdan daha derinde yatan şeyleri ifade etmektedir."[31]

Lenin daha ileri giderek, köylü meclis üyelerinin konuşmalarında Sosyal Demokrat işçi temsilcilerinin konuşmalarından daha fazla şevk gördüğünü söyler:

"İkinci Duma'daki devrimci köylülerin konuşmaları ile devrimci işçilerin konuşmaları karşılaştırıldığında şu fark göze çarpar: devrimci ruh ile, toprak ağası düzenini derhal yıkmak isteyen ve hemen yeni bir düzen yaratmak isteyen derin bir arzu ile dolular. Köylü kendini derhal düşmanın üzerine atmaya ve onu boğazlamaya hazır."[32]

Lenin, dogmacılıktan ne kadar uzak olduğunu ve kral yanlısı bir köylüden geliyor bile olsa kitle hareketinin kalbinin nasıl çarptığına ilişkin dikkate değer bir kavrayışı olduğunu göstermiştir.

Bolşevikler, Menşevikler ve köylüler

İkinci Duma seçimleri sırasında, Sosyal Demokrasinin iki kanadı Bolşevikler ve Menşevikler arasında, Kadetlerle mi yoksa Kadetlere karşı Trudoviklerle mi bir ittifaka girilmesi gerektiği konusunda sert bir tartışma geçmiştir.

Daha 1892'lerde Plehanov, Rus köylüsünün temel olarak Batı'daki gibi tutucu olduğunu savunuyordu. "Burjuvazi ve proletaryadan başka ülkemizde muhalif ve devrimci grupların destek bulacağı hiçbir sosyal güç görmemekteyiz" demişti.[33]

Açlık Döneminde Sosyalistlerin Görevi adlı bir broşüründe Plehanov şöyle yazıyordu:

"Proletarya ve mujik gerçek siyasi zıtlıklardır. Proletaryanın tarihi rolü devrimci olduğu kadar mujikinki de muhafazakardır. Uzak Doğu mutlakiyetleri binlerce yıl hiç değişmeden köylüler sayesinde süregelmişlerdir. Oysa, nispeten kısa bir zaman içinde proletarya tüm Batı Avrupa toplumunun temellerini sarsmıştır. Ve Rusya'da proletaryanın gelişimi ve siyasi eğitimi Batı'dakiyle karşılaştırma götürmeyecek bir hızla ilerlemektedir."[34]

Bu anlayış Menşeviklerin bir yandan liberal partiye -Kadetlere- öte yandan köylü partisine -Trudoviklere- karşı tavırlarını etkilemiştir.

Menşevik D. Koltsov Trudoviklerle ittifak yerine Kadetlerle ittifak yapılması gerektiğini şöyle dile getirir:

"Sosyal demokratların en çok kimlerle, şehir demokrasisiyle mi yoksa, kır demokrasisiyle mi teması var? Kültürel, dini, ulusal ve diğer önyargılara karşı mücadelesinde sosyal demokrasi kimden daha önce destek görebilir? Üretici güçlere özgürlük kazandırabilecek tüm önlemleri kim daha önce destekleyecek? Sosyal demokratik politikanın temelini oluşturan bu soruları ortaya koyar koymaz cevaplar kendiliğinden açıklık kazanır. Burjuvazinin devrimci rolü hakkında Komünist Manifesto'daki her şey, 19. yüzyıldaki kadar 20. yüzyılda da, İngiltere için olduğu kadar Rusya için de geçerlidir... Kır demokrasisi, devrimci görünümüne rağmen birçok

konuda eski modası geçmiş üretim biçimlerini ve sosyal düzeni savunacaktır."[35]

Lenin ise buna şiddetle karşı çıkar:

"Partinin Bolşevik kanadı, liberalleri büyük sanayinin temsilcileri, proletaryadan korkularından devrimi bir an önce sona erdirmeye çalışan ve gericilerle uzlaşmaya giren kimseler olarak görür. Partinin bu kanadı, Trudovikleri devrimci küçük burjuva demokratları olarak görür ve bunların, köylüler için böylesine önemli olan toprak konusunda, çiftliklere el konulması konusunda radikal bir tavır takınmaya eğilimli oldukları düşüncesindedir. Bolşeviklerin taktiklerini bu belirlemektedir. Bolşevikler hain liberal burjuvaziye, yani Kadetlere destek vermeyi reddeder ve demokratik küçük burjuvaziyi liberallerin etkinliğinden kurtarmak için her şeyi yapar; Bolşevikler köylüleri ve şehirlerdeki küçük burjuvaziyi liberallerden koparmak ve onları devrimci mücadele için proletaryanın, öncünün arkasında bir araya toplamak isterler."[36]

"Kadetlerden birisi, sağcı bir köylünün bir Kadetten daha solda olduğunu söyledi. Evet, toprak konusunda her üç Duma'da da 'sağcı' köylülerin tavrı Kadetlerinkinden daha sol olmuştur ve böylece, sınıf hesapları sonucu monarşist olan iş adamlarının monarşistliğinin aksine, mujikin monarşistliğinin artık tükenen bir saflıktan geldiği ispatlanmıştır."[37]

Anti-feodal demokratik devrimde Lenin, proletarya partisinin küçük-burjuva köylü demokratik partilerle ittifakını desteklemiştir:

"Devrimci-demokratik partiler ve örgütler (Sosyalist Devrimci Parti, Köylü Birliği, yarı-sendikal ve yarı-siyasi örgütlerden bazıları vb) köylülerin ve küçük burjuvazinin büyük çoğunluğunun çıkarlarını ve görüşlerini çok yakından temsil etmekte, toprak ağalığına ve yarı-feodal devlete şiddetle karşı çıkmakta, tutarlı bir şekilde demokrasi için çabalamakta ve aslında burjuva demokratik olan hedeflerini bulanık bir sosyalist ideolojiyle sarmalamaktadırlar ve Sosyal Demokratik Parti bu partilerle savaş anlaşmalarına girmeyi, fakat aynı zamanda onların sahte sosyalist karakterlerini düzenli bir şekilde teşhir etmeyi ve onların

proletarya ile küçük mal sahibi arasındaki sınıf anti-tezini çarpıtma girişimlerine karşı mücadele etmeyi mümkün ve gerekli bulmaktadır.”[38]

Burada hemen ilave etmek ve açıklık kazandırmak gerekir ki, toprağın kamulaştırılması sloganı, Lenin için burjuva demokratik devriminin ötesine geçmek anlamına gelmiyordu. Lenin, Rus kırsal kesiminde kapitalist gelişimin iki yolu olduğunu anlatır; bunlardan birincisi feodal kalıntıların engel olduğu ve saptırdığı yoldur -ki, Lenin buna Prusya yöntemi der-, İkincisi ise köleliğin her türlü kalıntısından kurtulmuş olan yoldur -buna ise Amerikan gelişme yöntemi der:

“Birinci olasılıkta feodal toprak ağalığı ekonomisi yavaş yavaş burjuva, Junker toprak ağalığı ekonomisine evrilir. Bu süreç içinde köylüler onyıllar boyunca en kötü sömürüye ve esarete mahkum kalırlar ve öte yandan aynı anda küçük bir Grossbauern (‘büyük köylüler’) azınlığı oluşur... Üretici güçlerin (sosyal ilerlemenin bu en önemli ölçüsünün) gelişmesini kolaylaştırmak için bizlerin toprak ağası tipi burjuva evrimi değil, köylü tipi burjuva evrimini desteklememiz gerekir. Çünkü bunlardan ilki esaretin ve köleliğin (burjuva koşullarına göre düzenlenmiş biçimiyle) tamamen korunması, üretici güçlerin en yavaş bir şekilde gelişmesi ve kapitalizmin gelişmesinin gecikmesi anlamına gelir; köylülerin büyük çoğunluğu için ve dolayısıyla proletarya için defalarca daha fazla ıstırap, keder, sömürü ve baskı demektir. İkincisi ise, üretici güçlerin en çabuk gelişmesi ve (pazar üretimi koşullarında) köylülerin büyük çoğunluğu için mümkün en iyi yaşam koşulları demektir. Rus burjuva devriminde sosyal demokrasinin taktiklerini, oportünistlerin sandığı gibi liberal burjuvaziyi destekleme görevi değil, mücadele veren köylüleri destekleme görevleri belirler.”[39]

Yani, devrimcilerin Rusya’yı Amerikan gelişme yolundan götürmeyi hedeflemesi gerekmektedir. Dolayısıyla, feodalizmin geriye kalmış yanlarından kurtulmanın en aşırı ve tutarlı yolu olarak toprağın kamulaştırılmasını desteklemeleri gerekir. “Rus devriminde toprak mücadelesi kapitalist gelişme yolunu yeniden çizme mücadelesinden başka bir şey değildir. Böyle bir yeniliğin tutarlı sloganı toprağın kamulaştırılmasıdır.”[40]

Lenin bu tezini desteklemek için Marx’a başvurur. Marx, ‘sadece 1848’de Almanya’da burjuva devrimi döneminde değil, 1846’da da çok

doğru bir şekilde işaret ettiği gibi, daha henüz ‘sanayi’ devrimine başlamakta olan Amerika için belli toprağın kamulaştırılması olasılığına yer vermiş ve hatta bazen açıktan savunmuştur.”[41]

Birkaç yıl sonra, 1908’de Lenin aynı görüşlerini tekrarlar:

"Toprağın kamulaştırılmasının sosyalizm ile ve hatta eşitlendirilmiş toprak sahipliği ile bir ilişkisi olduğunu düşünmek kadar yanlış bir şey olamaz. Sosyalizm, bildiğimiz gibi, pazar ekonomisinin yıkılması demektir. Öte yandan kamulaştırma ise, toprağın devletin malı haline dönüştürülmesi demektir ve böyle bir değişim toprağın bireylerce kendileri adına işlenmesini hiçbir şekil de etkilemez.”[42]

Toprağın kamulaştırılması: Sosyalizmin ilk adımı mı?

Lenin, toprağın kamulaştırılmasının neden burjuva devriminin bir parçası olduğunu çok ayrıntılı bir şekilde açıklamıştır. Örneğin, Kasım ve Aralık 1907'de yazdığı *1905-1907: İlk Rus Devrimi'nde Sosyal Demokrasi'nin Toprak Programı* adlı kitabında şöyle der:

"Devrimci kamulaştırma görevinden sonra kapitalizmin gereklerini karşılamak için yeni toprak ilişkilerini mümkün olduğunca pekiştirmek arzusu toprağın bölünmesini akla getirir. Bu, mevcut toprak sahiplerinin kendi gelirlerini toplumun geriye kalan kesimi pahasına yükseltmek isteğiyle ortaya çıkabilir. Sonuncu olarak, toprağın kamulaştırılmasını sosyal üretimin tümünün sosyalleştirilmesi için bir başlangıç olarak gören proleter ve yarı-proleter katmanları susturmak (ya da, açıkça söylemek gerekirse, bastırmak) isteğiyle gündeme gelebilir."[43]

"Hiçbir şey kamulaştırma kadar, Rusya'daki ortaçağ kalıntılarını tamamen temizleyemez. Asya tipi yarı-harap bir durumda olan kırsal kesimleri baştanbaşa yeniden düzenleyemez. Devrimde toprak sorununun herhangi bir diğer çözümü, ancak daha sonrasının ekonomik gelişimi için daha geri bir başlangıç noktası oluşturabilir."

"Devrimci dönemde kamulaştırmanın manevi önemi proletaryanın 'özel mülkün bir çeşidine' bir darbe vurmasıdır, ki bu kaçınılmaz olarak tüm dünyada yankılarını bulacaktır."[44]

Ancak toprağın kamulaştırılması, her ne kadar burjuva devriminin bir parçasıysa da, sınıf güçlerinin durumuna göre kırsal bölgelerde sosyalizm mücadelesinin başlangıç noktasını oluşturabilir. *Sosyal Demokrasi'nin Toprak Programı*'nın Eylül 1917'deki ikinci baskısına (birinci baskısı 1908'de polisin eline düşmüştür) eklediği bir notta Lenin şöyle der: "Toprağın kamulaştırılması yalnızca burjuva devriminin son sözü değil, aynı zamanda sosyalizm yolunda bir adımdır."[45]

Rus devrimi hakkında yaptığı tüm tasarılarında Lenin, dogmatizmden uzaklık ve devrimi burjuva sınırlarından öte derhal ve kesintisiz bir sosyalizm mücadelesine dönüştürme azmi sergilemiştir.

Proletarya ve köylüler

Partinin toprak politikasının gelişimi boyunca Lenin'in düşüncesinde yatan iki temel nokta vardır:

1) İşçi sınıfı köylülere önderlik etmeli;

2) İşçilerin partisi kendisini köylülerden bağımsız ve açık bir şekilde ayrı tutmalı.

"Devrimci köylüleri desteklerken proletarya bir an için bile kendi sınıf bağımsızlığını ve kendi özel sınıf hedeflerini unutmamalıdır. Köylü hareketi başka bir sınıfın hareketidir. Proletarya mücadelesi değil, küçük mülk sahiplerinin verdiği bir mücadeledir. Kapitalizmin temellerine yöneltilmiş bir mücadele değil, köleliğin tüm kalıntılarından aklanma mücadelesidir."[46]

"Biz sonuna kadar köylü hareketinin yanındayız; ancak unutmamalıyız ki, bu, sosyalist devrimi getirecek veya getirebilecek sınıfın hareketi değil, başka bir sınıfın hareketidir."[47]

"Proletaryanın öncülüğü ve önderliği olmaksızın köylüler hiçbir şeye yaramaz."[48]

Lenin, Trudoviklerin ve sosyalist devrimcilerin bir koalisyonu şeklinde bağımsız bir köylü partisinin oluşması olasılığını değerlendirmiş, fakat bunun istikrarından ve homojenlik kazanabileceğinden şüphe duymuştur.

"İleride, Rusya'da burjuva demokrasisinin alacağı biçimi şu aşamada kimse söyleyemez. Muhtemelen Kadetlerin iflası, bir demokratik köylü partisinin, ancak sosyalist devrimcilerin olageldiği gibi bir terörist örgütün değil, gerçek bir kitle partisinin oluşmasına yol açabilir. Küçük burjuvazi içinde siyasi birliği sağlamanın nesnel güçlüğü böyle bir partinin kurulmasını önleyeceği ve daha uzun bir süre köylü demokrasisinin şu anki gevşek, şekilsiz, dengesiz bir Trudovik kitle konumunu koruyacağı anlamına da gelebilir."[49]

"Trudovikler hiçbir şekilde tam tutarlı demokrat değildirler. Onlar (sosyalist devrimciler de dahil olmak üzere) hiç şüphe yok ki, liberaller ile devrimci proletarya arasında yalpalıyorlar. Bu yalpalama tesadüf değildir. Bu, küçük üreticinin ekonomik koşullarının karakterinin kaçınılmaz bir

sonucudur. Küçük üretici bir yandan baskı altında ve sömürüye tabidir. Farkında olmadan bu durumuna karşı mücadeleye, demokrasi mücadelesine, sömürüye son verme düşüncelerine çekilir. Öte yandan ise, o bir küçük mülk sahibidir. Köylünün ruhunda, bugün olmasa bile yarın mülk sahibi olma içgüdüsü yatar. Köylüyü proletaryadan iten, dünyada bir şeyler olma, burjuva olma ve kendi toprak parçası üstünde, kendi gübre yığınının tepesinde tüm topluma karşı kendini kollama tutkusunu aşılayan, onun mülk sahibi, mal sahibi olma içgüdüsüdür."[50]

"... köylüler içindeki demokratik unsurlar... sağlam bir örgüt kurmaktan acizdirler."[51]

Hem yanlış hem doğru

1917 zaferi Rus devrimi hakkında Lenin'in iki önemli konuda yanlış olduğunu gösterdi - devrimin burjuva devrimi olacağı ve toprağın kamulaştırılmasının daha yaygın ve hızlı bir kapitalist ilerlemenin başlangıcı olacağı. Öyleyse nasıl olur da, Lenin bu aynı devrimin zaferle sonuçlanmasında böylesine önemli bir rol oynamayı başarmıştır? Bunun kısa cevabı, Lenin'in olasılıklara ilişkin olarak yaptığı hatalarda bile, temel strateji ve taktiklerin merkezini oluşturan bir öz vardır, ki bu öz proletarya devrimini böyle bir zafere doğru önlendirmiştir:

"Ekonomik içeriği itibariyle devrimimiz bir burjuva devrimi olsa bile (ki bundan şüphe edilemez), bundan devrimimizde öncü rolü burjuvazinin oynadığı, burjuvazinin devrimin itici gücü olduğu sonucu çıkarılmamalıdır. Plehanov'un ve Menşeviklerin yaptığı gibi böyle bir sonuç çıkarmak, Marksizmin kötü bir taklidi, onun bayağılaştırılması olur. Burjuva devriminin öncüsü ya fabrika sahibi, tüccar, avukat vb. ile birlikte, liberal toprak ağası ya da köylü kitleler ile birlikte proletarya olabilir. Her iki halde de devrimin burjuva karakteri aynı kalır. Ancak, çapı, proletaryaya yararının derecesi, sosyalizme (yani her şeyden önce, üretici güçlerin hızlı gelişmesine) yararının derecesi bu iki durumda tamamen farklıdır.

"İşte buradan, Bolşevikler burjuva devriminde sosyalist proletaryanın temel taktiklerini çıkarırlar - demokratik küçük burjuvazinin kazanılması, liberallerden uzaklaştırılması, liberal burjuvazinin istikrarının felç edilmesi ve toprak mülkiyeti dahil olmak üzere köleliğin her bir kalmasının tam yıkımı için kitlelerin mücadelesinin geliştirilmesi."[52]

Devrimin karakteri burjuva demokratik olsa bile köylülerin yukarıdan ve hatta devrimin doğuracağı Kurucu Meclis gibi ulusal kurululardan bile bir şey gelmesini beklemeden kendi bağımsız yerel mücadele örgütlerini kurarak en büyük girişkenliklerini göstermeleri gerektiğini Lenin tekrar tekrar savunmuştur.

"Toprak reformunun, ki bugünün Rusya'sında kaçınılmazdır, devrimci-demokratik bir rol oynamasını sağlamanın tek bir yolu var: toprak ağalarına, bürokrasiye ve devlete rağmen, toprak reformu, köylülerin

kendilerinin devrimci girişimi ile kazanılmalıdır, yani devrimci yöntemlerle kazanılmalıdır... Ve biz devrimci köylü komitelerinin kurulmasını temel talebimiz yaparken işaret ettiğimiz yol budur.”[53]

Paris Komünü deneyiminin ardından Marx, “İşçi sınıfı mevcut devlet mekanizmasını öylece ele geçirip kendi amaçları için kullanamaz”, proletarya bunu “yıkmak zorundadır ve her gerçek halk devriminin önkoşulu budur” demişti. Lenin’in sözleri de bunu tekrarlamaktadır: “Eski düzeni, orduyu ve bürokrasiyi yıkmadan köylüler toprak devrimi yapamazlar, çünkü bütün bunlar toprak ağalığının en güvenilir dayanaklarıdır, ona binbir bağ ile bağlıdır.[54]

Üstelik devrim sadece burjuva-demokratik bir devrim olsa bile bunun bir de uluslararası boyutu vardır:

“Rus devrimi kendi gayretleriyle zafer kazanabilir, fakat kazanımlarını kendi gücüyle koruması ve pekiştirmesi mümkün değildir. Batı’da bir sosyalist devrim olmadan bunu yapamaz... Demokratik devrimin tam zaferinin ardından küçük mülk sahibi kaçınılmaz olarak proletaryayı karşısına alacaktır: proletaryanın ve küçük mülk sahibinin kapitalistler, toprak ağaları, finans burjuvazisi ve diğerleri gibi ortak düşmanları devrilir devrilmez bu olacaktır. Demokratik cumhuriyetimizin Batı’nın sosyalist proletaryasından başka dayanağı yoktur."[55]

Liberal burjuvaziye karşı amansız mücadele, yalpalayan köylü partisine güvenmemek ve ondan bağımsız durmak, köylülere doğrudan eylem çağrısı, eski bürokratik polis devleti mekanizmasını yıkma mücadelesi ve devrimin uluslararası karakterinin önemi gibi 1905-07 devriminden kaynaklanan tüm bu düşünceler, 1917 zaferine yol açan politikaların özünü oluştururlar. O günün kavgasının fırtınası esmeye başladığında burjuva-demokratik örtü kenara itilmiştir. Ne yazık ki, Lenin’in, 1905’deki ve daha sonraki politikalarının tutarlı devrimci özü ile bunu sarmalayan burjuva-demokratik örtü arasındaki çelişki, Lenin kendi ‘eski Bolşevik’ ifadelerini telafi etmek üzere Rusya’ya dönene kadar, 1917 Şubat devrimini takip eden günler ve haftalar boyunca parti içindeki krizin ve Bolşevik önderliğin tutukluğunun nedenlerinden birini oluşturmuştur.

12
1905'in önemi

Yenilgiyle sonuçlanmış olsa bile 1905 Devrimi değişik sosyal sınıfların çıkarlarını ve amaçlarını, karşılıklı güçlerini ve zayıflıklarını, Rus toplumundaki göreli önemlerini ve birbirleri karşısındaki değişen ilişkilerini ortaya çıkarması bakımından son derece önemlidir. Aynı zamanda, mevcut siyasi partiler için önemli, fakat nihai sayılamayacak bir sınav olmuştur.

Devrim ve gerileme yılları -1905 ile 1907 arası dönem- Lenin'e göre, milyonlarca insanın deneyim kazanmaları ve damarlarında, sinir sistemlerinde, kalplerinde ve akıllarında yer edecek bir ders çıkarmaları için muazzam bir fırsattı.

Sınıfın ve partinin gerçek karakteri çok açık bir şekilde ortaya çıkmıştı. Bu süreç boyunca tüm siyasi partiler "gelişmelerinin cenin aşamasını" tamamladılar.

"İlk defa olarak bu dönemde sınıflar kesin bir ayrışmayı gerçekleştirdiler ve açık siyasi mücadelede şekillendiler: Şimdiki siyasi partiler... son üç yıl içinde bir önceki elli yıldakinden çok daha fazla olgunluk kazanmış sınıfların çıkarları ve görüşlerini benzeri görülmemiş bir isabetle ifade ediyorlar."[1]

Her şeyden önce "toplum" kendini teşhir etmişti. Liberaller gerçek yüzlerini göstermişlerdi.

"Devrimden önce liberal veya Liberal-Narodnik 'toplum' ya da tüm 'milletin' sözcüleri ve 'aydınlanmışlar' kesimi olarak bilinenler -geniş hali vakti yerinde olan kesim, soylular ve aydınlar 'muhalefeti', ki bunlar sanki

bölünmez bir bütünün parçalarıymış, hep aynıymış gibi görünüyorlardı. ***Zemstvo****larda, üniversitelerde ve bütün 'aklı başında' basında yer tutmuşlardı. Devrim zamanında aslında burjuvazinin ideologları ve taraftarları olduklarını gösterdiler. Sosyalist proletaryanın ve demokratik köylülerin kitle mücadelelerine karşı, şimdi herkesin karşı-devrimci olarak kabul ettiği tavırları aldılar. Karşı devrimci liberal burjuvazi böylece doğdu ve büyüyor."*[2]

Ve asıl önemlisi o dönemin çalkantılı olayları proletaryanın devrimdeki rolünü ortaya koydu.

"Bu döneme bir bütün olarak bakacak olursak, gösterilerden ayaklanmaya ve (tarih sırasıyla) 'parlamenter' faaliyete kadar devrimin başından sonuna kadar ve mücadelenin her alanında proleter kitlelerin öncü rolü herkes için gözle görünür oldu."[3]

Devrim harikulade bir kitle okulu idi.

"Toplumdaki milyonlarca insan gerçekten kitlesel ve doğrudan devrimci bir mücadelenin, 'genel grev', toprak ağalarının uzaklaştırılması, malikanelerin yakılması ve açık silahlı ayaklanma dahil olmak üzere çok çeşitli politik deneyimlerini kazandılar."[4]

En iyi eğitim mücadele içinde edinilir. 9 Ocak 1917 günü Zürih'te genç işçilere 1905 Devrimi üzerine yaptığı konuşmada Lenin şöyle diyordu:

"Burjuva aydın tabakası ve bunların eleştirisiz taklitçileri, sosyal reformistler, kitlelerin 'eğitim'inden ukalaca bahsettikleri zaman, genellikle kastettikleri okullu disiplini olan, lüzumsuz teferruatlı, kitlelerde umutsuzluk yaratan, onlara burjuva önyargıları aşılayan bir şeydir.

Kitlelerin gerçek eğilimi hiçbir zaman onların bağımsız siyasi ve özellikle devrimci mücadelelerinden ayrılamaz. Sömürü altındaki sınıfı ancak mücadele eğirir. Ona kendi gücünün çapını gösteren, ufkunu açan, kabiliyetlerini geliştiren, kafasını açıklığa kavuşturan, iradesini işleyen ancak mücadeledir."[5]

22 Ocak 1905 gününün tarihi önemi, muazzam halk kitlelerinin siyasi bilince ve devrimci mücadeleye işte bu uyanışında yatar."[6]

İşçiler devrimi kazanamamış olsalar bile, devrim işçileri kazanmıştır.

"Üç yıl (1905-07) boyunca verdiği kahramanca mücadele sonucu Rus proletaryası kendine ve Rus halkına, diğer ulusların onlarca yıl sonunda ulaştığı kazançları elde etmiştir. Hain ve rezilcesine aciz liberalizmin etkinliğinden işçi kitlelerinin kurtuluşunu kazanmıştır. Sosyalizm mücadelesinin önkoşulu olarak özgürlük ve demokrasi mücadelesinde kendi hegemonyasını elde etmiştir. Rusya'nın tüm baskı ve sömürü altındaki sınıflarına devrimci kitle mücadelesi vermek yeteneğini kazandırmıştır, ki bu olmadan dünyanın hiçbir yerinde insanlığın ilerlemesi yolunda kayda değer hiçbir şey elde edilememiştir."[7]

İşçi kitleleri hiçbir zaman 1905'i unutmayacaktır:

"Hele bekleyin, 1905 gene gelecek. İşçiler buna böyle bakıyor. Onlar için bu yılın mücadelesi ne yapılması gerektiğinin bir örneğiydi. Aydınlar ve hain küçük burjuva için ise bu 'delilik yılı'ydı, ne yapılmaması gerektiğinin örneğiydi. Aynı Ekim grevi mücadelesini ve Aralık silahlı ayaklanmasını daha büyük, daha yoğun ve daha bilinçli yapmak üzere, o zamanın mücadele yöntemlerinin daha başarılı bir şekilde nasıl uygulanabileceğini öğrenmek, proletaryanın bu devrimin deneyimini değerlendirişini ve eleştirel kabul ünü oluşturmalıdır."[8]

"Yenilen ordunun iyi ders çıkardığı söylenir... devrimin ilk yıllarından çıkan bir kazanç var, ama kitlesel devrimci mücadelede ilk geri adımların atılmış olduğuna da şüphe yok. Bu, kitlelerin daha önceki yumuşaklığına ve gevşekliğine vurulmuş çok büyük bir darbedir. Her şeyin sınırları artık daha nettir. Sınıflar ve partiler artık bütün açıklığıyla ortadadır."[9]

Devrim her siyasi partiye kesin bir şekil kazandırmıştır ve mücadeledeki değişiklikler bunu artık bütünüyle asla değiştiremez.

"Doğrudan devrimci mücadele dönemlerinde sınıf gruplaşmalarının derin ve kalıcı temeli atılır ve büyük siyasi partilere ayrışılınır. Bu, bundan sonraki uzun duraklama dönemlerinde bile böyle kalır. Bazı partiler yeraltına inebilir, hiçbir hayat izi göstermeyebilir, siyasi arenanın ortasında kaybolabilir fakat en ufak bir yeniden canlanmada temel siyasi güçler

kaçınılmaz olarak gene kendilerini göstereceklerdir. Bu belki değişik bir biçimde olabilir, ama şu veya bu derecede yenilgiye uğramış olan devrimin tamamlanacak nesnel görevleri olduğu sürece faaliyetlerinin yönü ve karakteri aynı kalacaktır.”[10]

Kitlelerin girişimine Lenin'in verdiği önem

1905 Devrimi Lenin için her şeyden çok, kendisinin işçi sınıfının yaratıcı yeteneklerine olan inancını doğruladığı için önemlidir.

Mart 1906'da yazdığı *Kadetlerin Zaferi ve İşçilerin Partisi'nin Görevleri* adlı yazısında şöyle der:

"Devrim dönemlerini sıradan, Kadet cinsi, reformist ilerleme dönemlerinden ayıran şey, onun, tarihin daha engin, daha zengin, daha kasıtlı, daha yöntemli, daha sistemli, daha cesurca ve daha canlı yapıldığı dönemler olmasıdır. Oysa liberaller gerçeği tersyüz ediyorlar! Onlar, bayağılık ortamını tarihin fevkalade yazılışı olarak yutturuyorlar. Onlar baskı altındaki ve ezilen kitlelerin durağanlığını bürokratların ve burjuvaların yarattığı 'düzen'in başarısı olarak görüyorlar. Yasa tasarılarının ikinci sınıf bürokratlar ve satırı-beş-para (penny-a-liner) liberal gazeteciler tarafından çekiştirilmesi yerine, kendisini baskı altında tutan tüm kurumları yıkmak, iktidarı ele geçirmek ve her çeşit halk soyguncusunun malı addedilen şeylere el koymak üzere hiç oyalanmadan işe koyulan 'bayağı halk'ın doğrudan siyasi faaliyet dönemi başladığı zaman -kısacası, milyonlarca ezilmiş insanın aklı ve fikri sadece kitap okumak Üzere değil, fakat eylem için, insanoğlunun olmazsa olmaz eylemi için, tarih tapmak için uyandığı zaman- onlar (liberaller - ç.n,), aklın ve mantığın yok olduğundan şikayet ediyorlar."[11]

Bir diğer ifadeyle,

"Halkın, özellikle proletaryanın ama aynı zamanda köylülerin örgütlenme yetenekleri devrimci fırtına dönemlerinde, sakin denilen (ağır yük beygiri hızıyla) tarihsel ilerleme dönemlerinde olduğundan milyon defa daha güçlü, daha bütünlüklü ve daha verimli bir şekilde kendini gösterir."[12]

"Yıllar sonra Lenin gene bu konunun önemini vurgulamıştır: 'Bir demokrat... kitlelerin çıkarları ve istekleri konusundaki hayalleri ne olursa olsun... kitlelere, kitlelerin eylemine, onların duygularının geçerliliğine ve mücadele yöntemlerinin uygunluğuna güven duyar."[13]

Lenin, yukarıda sözü edilen Zürih konuşmasında, 1905 Devrimi hakkında ayrıca şöyle demiştir:

(1905-ç.n.) proletaryanın uykuda olan enerjisinin ne derin olabileceğini gösterir. Devrimci bir dönemde -ve bunu hiç abartmadan, Rus tarihinin en doğru verilerine dayanarak söylüyorum- proletaryanın sıradan, barış zamanlarında olduğunun yüz misli mücadele azmi yaratabileceğini gösterir. Gerçekten büyük amaçlar için ve hele gerçekten devrimci yöntemlerle verilecek bu mücadelede proletaryanın ne kadar derin ve engin bir çaba göstermeye muktedir olduğunu ve olacağını insanoğlunun daha 1905 yılına kadar gütmemiş olduğunu gösterir."[14]

Yığınlardan öğrenmek

9 Ocak ile Petersburg Sovyeti'nin kurulması arasında geçen dönemde Bolşevik Parti'nin kitlelerin gerisinde kaldığını yukarıda gördük. Lenin her zaman buna işaret etmiş, partinin kitlelere dayanması gerektiğinin üzerinde durmuştur: "Devrimcilerin sloganları bırakalım kitleleri harekete geçirmeyi, aslında olayların akışının bile gerisinde kaldı. 9 Ocak ve onu takip eden kitle grevleri ve Potemkin olayı hep devrimcilerin doğrudan çağrılarının öncesinde yer almış olaylardır."[15] Partinin merkezi rolü, "normal zamanlarda böyle eylemlerde pek yer almayan fakat devrimci dönemlerde ön saflara gelen kitlelerin yaratıcı devrimci eylemlerine bütünüyle fırsat tanımak,"[16] "kitlelerin siyasi bilinçlerinin, başlıca güçleri"[17] olduğunun farkına varmalarını ve "kitlelerin siyasi ve sınıf bilinçlerinin gelişmesini her şeyin üzerinde"[18] tutmayı gerçekleştirmektir.

Kitleler ister yenmiş ister yenilmiş olsun, ister doğru hareket ediyor ister hata yapıyor olsun, parti her zaman kitlelerin yanında yer almalıdır. Ekim devrimi zaferinin ardından Lenin'in dediği gibi:

"Komünist Parti için asıl önemli olan şey, işçi kitleleriyle koparılamaz bağları olmak, aralıksız olarak onların arasında ajitasyon yapabilmek, her eylemine katılabilmek ve her talebine cevap verebilme yeteneğim gösterebilmektir."[19]

"Kitlelerin mücadele ederken hata yapmaları kaçınılmazdır, fakat komünistler kitlelerin yanında kalır, bu hataları görür, onları kitlelere anlatır, düzeltilmesine çalışır ve azimle sınıf bilincinin kendiliğindenciğe üstün gelmesi için çabalarlar."[20]

Lenin mücadele içindeki kitlelerden söz ederken bundan illa işçi sınıfının çoğunluğunu kastetmiyordu. Devrimci partinin işçi sınıfının içerisinde tabanı olmalıydı, ancak burada kastedilen işçi sınıfının tümü değildi. Tüm tarihsel dönem boyunca devrimci parti, sınıfın sadece bir azınlığının -sınıfın öncüsünün- içinde yer etmiş olabilirdi. Kendisinin 22 Ağustos 1907'de yazdığı gibi:

"Devrimciliğini açıkça ilan etmiş bir azınlığın hareketini desteklememek, sonuç olarak, her türlü devrimci mücadele yöntemini reddetmek olur.

Çünkü hiç şüphe yok ki, 1905 boyunca süren devrimci harekete katılanlar devrimciliklerini açıkça ilan etmiş bir azınlıktır: bu kitleler azınlıkta kaldıkları içindir ki -fakat her şeye rağmen azınlıklar halindeki kitledirler- mücadelelerinde tam başarı sağlayamamışlardır. Ancak, Rusya'daki kurtuluş hareketinin aslında kazandığı tüm başarılar, elde ettiği tüm kazançlar, bütünüyle ve istisnasız, sadece bu azınlıkta kalmış kitlelerin mücadelesinin sonucudur."[21]

Ocak 1905'de çoğu işçiler çarın samimiyetle konuşulabilecek biri olduğunu sanıyorlardı. 'Kanlı Pazar' milyonlarca insanın gözlerini açtı. Ekim ayında aynı işçiler çara bir yumruk göstermenin onu taviz vermeye zorlamaya yeteceğini sanıyorlardı. Ekim genel grevi onlara bunun böyle olmadığını gösterdi. Bir sonraki adım silahlara sarılmaktı. Fakat gene bu da işçi sınıfının çoğunluğu tarafından kabul görmemişti. Aralık ayındaki silahlı ayaklanmada Moskova işçilerinin sadece bir azınlığı yer aldı.

Sınıfın öncü kesiminde tabanı olan bir devrimci parti aynı anda hem mücadele içindeki işçilerden öğrenir, hem de onlara öğretir.

1905'in Bolşeviklere öğrettikleri

1905 Devrimi, devrimci işçi partisi için de büyük bir eğitim oldu. Devrim, teorilerin ve programların en iyi sınandığı yerdir. Her türlü siyasi belirsizliği ve kurguyu yıkar. Çünkü devrim, ideolojik bir uzlaşmazlık gerektirir. Öncü işçilerin bilinçlerini tek düzelikten, ataletten ve kararsızlıktan kurtarır. Aynı zamanda, mücadelenin uğradığı ani değişiklikler açısından, partiden üstün taktiksel beceriler ve hareketin hızla değişen gereklerine uyabilirlik talep eder.

Devrim sadece öncü partinin sınıfla ilişkisini değil, aynı zamanda parti önderinin partiyle ilişkisini açığa çıkarır. Lenin'in 1905'de partinin kendi kanadının içindeki önderliği tartışma götürmeyecek kadar kesindir. Fakat bu gene de aralıksız bir düşünce ve örgütlenme gayreti gerektirdi - bir bakıma, Lenin her gün liderliğini yeniden kabul ettirmek ve partiyi yeniden kazanmak zorundaydı. 1905'i düşündükçe, ve 1917'yi hatırladıkça, Lenin olmasaydı o zaman Leninistlerin önderliği nasıl olurdu konusunda herhalde çok ilginç şeyler yazılabilir. Eğer 1905 Bolşevikleri çelikleştirdiyse, Lenin'i hepsinden çok çelikleştirmiştir. Düşünceleri, programı ve taktikleri o günler boyunca en sıkı sınavdan geçmiştir.

Proletaryanın önder rolü ve liberallerden bağımsızlığı konusunda, Sovyetlerin devrimci mücadelenin örgütlenme biçimi ve geleceğin devrimci hükümetinin biçimi olması konusunda ve ayaklanmanın başlı aşına bir sanat olduğu konusunda hiçbir şüphesi yoktu. 1905 Devrimi Lenin'in doğru taktik ve stratejisine rağmen başarısız kaldı. Başarısız kaldı, çünkü proletarya ve proletarya partisi daha yeterince gelişmemişti. 1905, Lenin için çok önemli bir eğitim oldu, onu ve partisini 1907'nin büyük günleri için hazırladı.

Aynen Marx ve Engels'in sıkıcı 'normallik' dönemlerinde tekrar tekrar geriye, 1848'e dönüp o yıla, devrimci işçi hareketinin gelecekte izleyeceği yolun saptandığı an olarak bakmaları gibi, Lenin de 1905'i takip eden yıllarda dönüp bu yıla baktı. Bu dönemin kitlesel devrimci mücadelesi, Lenin'in Bolşevizmin stratejisini ve taktiklerini saptama ve gözden geçirme konusunda başlangıç noktası haline geldi.

13
Yenilgi dönemi

Devrim sürüyor mu?

Devrim birkaç aydır gerileme dönemine girmiş ve baskı artmaya başlamış olmasına rağmen, Lenin devrimin hâlâ ilerlediğine inanmaya devam ediyordu. Örneğin, Aralık 1905 ayaklanmasının yenilgisinden bir süre sonra şöyle sormuştur:

"Rusya'da demokratik devrim ne durumdadır? Yenilmiş midir, yoksa sadece geçici bir durgunluk mu yaşıyoruz? Aralık Ayaklanması devrimin doruğu muydu ve şimdi şaşmaz bir şekilde hızla 'Anayasal Çarlık' rejimine doğru mu ilerliyoruz? Yoksa, devrimci hareket genel olarak değil yatışmak, aksine yeni bir patlamaya hazırlık için yükseliyor, bu durgunluğu yeni güçler toplamak için kullanıyor ve o başarısız ilk ayaklanmanın ardından halen şansı çok daha fazla olacak ikinci bir ayaklanma mı vaat ediyor?"[1]

Ve bu soruları şöyle cevaplamıştır:

"Yeni patlama baharda olmayabilir; ama yaklaşıyor ve muhtemelen çok sürmeyecek. Onu silahlanmış, askeri bir şekilde örgütlenmiş ve kararlı saldırı operasyonlarına hazırlıklı bir şekilde karşılamalıyız."

Aynı şekilde, 12-17 Aralık 1905'de Tammerfors (Finlandiya)'da toplanan Bolşevik Konferansı tüm parti örgütlerine, "seçim toplantılarını polis kısıtlamalarına uymak, Duma'ya seçim yapmak için değil, proletaryanın

devrimci örgütlenmesini genişletmek ve halkın tüm kesimlerine silahlı ayaklanma ajitasyonu yapmak üzere en geniş şekilde kullanmak” çağrısı yapmıştır:

“Ayaklanma hiç gecikmeden, derhal hazırlanmalıdır ve her yerde örgütlenmelidir. Çünkü, ancak bu ayaklanmanın zaferle sonuçlanması, gerçek halk temsilciliğini, yani evrensel, doğrudan eşit ve gizli oy temelinde özgürce seçilmiş bir Kurucu Meclis toplama olanağını bize verecektir.”[2]

Bundan üç ay sonra RSDİP’nin Birlik Kongresi’ne sunulan bir karar taslağında Lenin hâlâ devrimin gündemde olduğunda ısrar ediyordu: “Şu an için silahlı ayaklanma özgürlük mücadelesinin sadece gerekli bir yöntemi değil, hareketin fiilen vardığı bir aşamadır”[3]

Haziran 1906’da ise şöyle yazıyordu: “Açık ki şu anda devrimin en önemli aşamalarının birinden geçiyoruz. Geniş, kitlesel hareketin eski düzene karşı yeniden kazanma işaretleri uzun zamandır ortadadır. Bu canlanma şu anda doruğuna varmaktadır.”[4]

Temmuz ayında bile devrimin yükseldiğinden söz eder: “Rusya’nın her tarafında eş zamanlı eylem olasılığı artmaktadır. Siyasi bir grevin ve iktidar için ayaklanmanın kaçınılmazlığını, nüfusun geniş kesimleri bundan önce hiç hissetmedikleri bir şekilde hissetmektedirler.”[5]

Ancak bundan altı ay sonra, Aralık ayı başlarında, Lenin artık durumu farklı görmektedir. Devrimin yenilgisini aylar öncesinden ilan edenleri -özellikle Menşevikleri- neden böyle geriden takip ettiğini hiçbir özüre başvurmadan şöyle dile getirir:

“Marksist, devrim döneminin yaklaştığını ilk görendir ve filistenler hâlâ sadık tebanın kölece uyuşukluğundan kurtulamamışken, o halkı harekete geçirmeye ve alarm zillerini çalmaya başlar. Yani Marksistler, doğrudan devrimci mücadele yoluna ilk çıkanlardır... Marksist, doğrudan devrimci mücadele yolunu en son terk eder, bu yolu ancak tüm olasılıklar tükendiği zaman, daha kısa bir yol umudunun hiçbir eseri kalmadığı zaman, kitlesel grevler, ayaklanma vb. hazırlığı yapma çağrılarının zemini açıkça kaybolduğu zaman bırakır. Dolayısıyla, biz sizden daha ilericiyiz, biz devrimden ilk vazgeçenleriz (!), biz monarşist anayasaya ilk ‘boyun

eğenleriz (!)' diye kendi kendilerine bağıran sayısız devrim hainlerine, bir Marksist, nefretle bakar."[6]

Yanlış bakış açısı

1907’deki uluslararası ekonomik kriz Lenin’i devrimci mücadelenin yeniden canlanacağını beklemeye itti. Örneğin, RSDİP’nin Beşinci Kongresi’ne Lenin’in sunduğu karar taslağı şöyle der: “Bir dizi gerçekler, proletaryanın yoksulluğunun ve aynı zamanda ekonomik mücadelesinin son derece yoğunlaştığına işaret etmektedir... bu ekonomik hareket Rusya’da gelişmekte olan tüm devrimci krizin başlıca kaynağı ve temeli olarak görülmektedir.”[7]

Ekonomik krizin devrimci mücadeleyi yükselttiği görüşü Rus Marksistleri tarafından genel olarak kabul gören bir görüştü. Bunun tek istisnası Troçki idi ve olaylar Troçki’yi tamamen doğru çıkarmıştır. Troçki’ye göre:

“Büyük bir muharebe ve yenilgi döneminden sonraki bir (ekonomik) krizin etkisi işçi sınıfını hareketlendirmek değil, zayıflatmak olur. İşçilerin kendi güçlerine olan güvenlerini zayıflatır ve siyasi olarak cesaretlerini kırar. Böyle durumlarda ancak sanayideki bir yeniden canlanma proletaryayı birleştirir, damarlarına taze kan doldurur, yeniden kendine güvenini sağlar ve yeni mücadelelere atılmaya hazırlar.”[8]

Daha sonradan dönüp 1907’ye bakarak Troçki haklı olarak şöyle diyecekti:

“1907’de ortaya çıkan dünya ekonomik krizi, Rusya’da uzun zamandan beri sürmekte olan buhranı üç yıl daha uzattı ve işçileri yeni mücadelelere atılmaya cesaretlendirmek şöyle dursun, aksine dağılmalarına ve çok daha zayıflamalarına neden oldu. Yorgun kitlelerin lokavtlar, işsizlik ve açlık darbeleri altında tamamen gözü korkutuldu. Stolipin’in baskısının “başarılarının maddi temeli, bu olmuştur. Gücünü canlandırmak, saflarını doldurmak, üretimde kendisinin vazgeçilemeyecek bir unsur olduğunu yeniden hissetmek ve yeni bir mücadeleye atılmak için proletaryanın sanayideki yeniden bir canlanmanın itilimine ihtiyacı vardır.”[9]

Baskı yılları

1907-10 dönemi çok ağır baskı yılları oldu. İşçi hareketinin gerilemesini 1905'den sonraki grev eylemlerindeki çok büyük düşüş ile tespit etmek mümkündür:[10]

Yıl	Grevdeki işçi sayısı	Bütün işçilere oranı (%)
1895-1904 *ortalama*	431.000	1,46-5,10
1905	2.863.000	163,8
1906	1.108.000	65,8
1907	740.000	41,9
1908	176.000	9,7
1909	64.000	3,52
1910	47.000	2,4

"1908'de ve hele 1909'da, grevdeki işçi sayıların devrimden önceki on yılın ortalamasından bile çok azdı."[11] Özellikle siyasi grevlerin sayısındaki düşüş çok belirgindi. Grevde geçen gün sayıları şöyledir:[12]

Yıl	Toplam grev günü	Siyasi grev günü
1895-1904 toplam	2.079.408	-
1905	23.609.387	7.759.708
1906	5.512.123	763.605
1907	2.433.123	521.647
1908	864.666	89.021

Devrimin gerilemesi, inisiyatifin çarlık hükümetine geçmesini ve kitlesel beyaz terörün kol gezmesini beraberinde getirdi.

“Stolipin’in diktatörlüğü sırasında 5000 ölüm cezası verilmiş ve 3500 kişinin cezası infaz edilmiştir - bu tüm kitle hareketi dönemindeki rakamın (silahlı ayaklanma bastırıldıktan sonraki mahkemesiz öldürmeleri dahil etmeksizin) en az üç mislidir.”[13]

İşçi hareketinin dağılması

Devrimci hareket düşüşe geçtikten ve çarlık hükümeti kendine güvenini yeniden kazandıktan sonra işçi hareketinin dağılma süreci daha da bu kazandı. Muharebeyi kaybetmenin ardından moral bozukluğu yükseldi ve gerileme tam bir bozguna dönüştü. İşçilerin daha fazla direnecek gücü kalmamıştı. Tüm hareket paramparça oldu. Lenin bu süreci Mart 1908'de şöyle dile getirir:

"3 Haziran gerici darbesinden bu yana altı aydan fazla zaman geçti ve hiç şüphesiz bu altı aylık ilk dönem sosyal demokratlarda dahil olmak üzere tüm devrimci örgütlerin büyük gerilemesine ve zayıflamasına damgasını vurmuştur. Yalpalama, bölünme ve dağılma - bu altı ayın genel karakteri işte budur."[14]

Ancak Lenin kolay pes etmiyordu. Yasak yayınların çoğalması ya da yerel fabrika gruplarının devam etmesi gibi hareketin yeniden canlanmasına işaret edebilecek her bir küçük olaya dört elle sarıldı. Ocak 1909'da ümitle şöyle diyordu: "Rus Sosyal Demokrat İşçi Partisi'nin geçen Tüm Rusya Konferansı partinin işe koyulmasını sağlamıştır ve açık ki karşı-devrimin zaferinden sonra Rus işçi sınıfı hareketinin gelişmesinde bir dönüm noktasına işaret etmektedir."[15]

Fakat Lenin'in iyimserliği tamamen yersiz ve yeniden canlanma belirtileri asılsızdı. Aslında, Lenin'in sözünü ettiği Aralık 1908 konferansına Rusya'dan sadece dört delege katılmıştır.[16] Stalin o zamanki durumu *Parti İçindeki Kriz ve Görevlerimiz* adlı bir yazısında şöyle anlatır:

"Partimizin şiddetli bir kriz geçirmekte olduğu kimse için bir sır değildir. Partinin üye kaybı, örgütlerinin küçülmesi ve zayıflığı, birbirinden tecrit durumunda olmaları ve ahenkli parti faaliyetinin yokluğu - bütün bunlar partinin sıkıntı içinde olduğunu ve ölümcül bir kriz geçirdiğini gösterir.

"Partiyi özellikle zayıflatan ilk şey, parti örgütlerinin geniş kitlelerden tecrit olma durumudur. Bir zamanlar örgütlerimizin saflarında binlerce insan vardı ve bunlar yüzbinlere önderlik ediyorlardı. O zamanlar partinin kitleler içinde sağlam kökleri vardı. Şimdi durum böyle değil. Binlerce insanın yerine örgütlerimizde onlarca, veya en fazla yüzlerce insan kaldı.

Yüzbinlere önderlik etmeye gelince, bunun lafını bile etmeye değmez... Krizin tam çapını hemen görebilmek için 1907'de 8000 üyemizin olduğu fakat şimdi 300-400 insanı güçlükle toparlayabildiğimiz St.Petersburg'a bakmak yeterlidir. Benzer durumlarda olan Moskova'dan, Urallar'dan, Polonya'dan, Donets Havzası'ndan vb. söz etmeye gerek yok.

"Dahası var. Parti sadece kitlelerden tecrit olmanın sıkıntısını çekmekle kalmıyor, kendi örgütlerinin birbirleri ile ilişkide olmamasının sıkıntısını da çekiyor. St.Petersburg, Kafkasya'da ne olduğunu bilmiyor, Kafkasya'nın Urallar'dan haberi yok vb; her küçük köşe kendi hayatını yaşıyor. Aslını söylemek gerekirse, 1905-07 döneminde gururla bahsettiğimiz aynı ortak hayatı yaşayan tek bir partimiz artık yok."[17]

Gerçekten tüm hareket tam bir karışıklık içindeydi. Örneğin, 1905 yazında Moskova bölgesinin 1435 üyesi vardı.[18] 1906'nın Mayıs'ının ortalarında bu rakam 5320'ye çıktı.[19] Fakat 1908 ortalarında 250'ye ve bundan altı ay sonra 150'ye düştü. 1910 yılında Bölge Sekreterliği görevi, Ohranka (gizli polis) ajanı olan Kokuşkin adında birisinin eline geçtiğinde ise tüm örgüt artık tükenmişti.[20]

Batan gemiyi ilk terkedenler aydınlar oldular. Mart 1908'de Lenin "aydınların partiden göçü" üzerinde durmuş ve merkeze gelen haberlerden alıntılar yaparak şöyle anlatmıştır:

" 'Son zamanlarda, aydın işçilerin yokluğundan dolayı bölge örgütü artık ölmüştür', diye yazıyor Kulebaki İşletmeleri'nden (Merkezi Sanayi Bölgesi Vladimir bölge örgütü) gelen bir mektup. 'İdeolojik güçlerimiz kar gibi eriyolar' diyor Urallar, 'Genel olarak illegal örgütlerden sakınan unsurlar… partiye ancak yükselme döneminde ve fiilen birçok yerde o zamanlar özgürlük varken katılanlar, parti örgütlerimizden ayrıldılar.' Bu raporları ve basmadığımız diğer raporları Merkezi Organdaki 'Örgütlenme Sorunları' başlıklı bir yazı şu sözlerle özetlemektedir: 'Aydınlar, bilindiği gibi, geçen aylarda yığınlar halinde kaçmışlardır.'[21]

Bir yıl sonra, Ocak 1909'un sonunda, Lenin hareketin içinde bulunduğu kötü durumu şu sözlerle anlatmıştın

"Dağınıklık, ideolojik ve siyasi ahenksizlik ve partinin olayların arkasından sürüklenmesi yılını geride bıraktık. Tüm parti örgütlerimizin

üye sayısı düşmüştür. Bazıları -açıkçası, üye yapısı en az proleter olanlar- paramparça olmuşlardır.

"Partideki krizin başlıca nedeni... İşçi partisinin saflarından temizlenmesi gereken yalpalayan aydın ve küçük burjuva unsurlardır. Bu unsurlar işçi sınıfı hareketine asıl olarak burjuva-demokratik devrimin çabuk zafer kazanacağı ümidiyle katılmış ve baskı dönemine dayanamamışlardır. Onların istikrarsızlıkları hem teoride ('devrimci Marksizmden ricat')... hem taktiklerde ('sloganların yontulması') hem de parti örgütlenmesinde ortaya çıkmıştır."[22]

Şubat 1910'da ya da Mart başlarında Maksim Gorki'ye yazdığı bir mektubunda Lenin gene, "örgütlerin her yerde muazzam gerilemesi, bazı yerlerde neredeyse tükenmeleri"nden söz edip, "aydınların toplu göçü"ne işaret etmiştir. "Geriye, işçi çevreleri ve tek tek tecrit olmuş bireyler kaldı. Genç, deneyimsiz işçi güçlükle ilerliyor."[23]

Aynı yılın Ekim ayında şöyle yazar:

"İşçi hareketindeki ve Rusya Sosyal Demokrat Partisi'ndeki derin kriz devam etmektedir. Parti örgütlerinin dağılmaları, aydınların örgütlerden neredeyse toptan hicreti, sadık kalan sosyal demokratların içindeki karışıklık ve yalpalamalar, öncü proletaryanın oldukça geniş kesimleri içindeki mahzunluk ve boş vermişlik, bu durumdan kurtulmanın çarelerinin bilinmezliği - mevcut durumun ayırt edici özellikleri işte bunlardır."[24]

Aralık ayında Lenin "Merkez Komite'nin Rusya Grubu yıl boyunca bir defa bile toplanmamıştır" diye şikayet ediyordu.[25] Mayıs 1911'de ise şöyle yazıyordu: "Şu anda partinin gerçek durumu şudur ki, gayriresmi, son derece küçük ve ufak parti işçi grupları ve çevreleri düzenli olarak toplanmaktadır. Birbirleriyle ilişkileri yoktur. Ellerine ancak çok nadir olarak yayın geçmektedir."[26]

Ajan provokatörlerin faaliyetleri de hareketin dağılmasına katkıda bulunmuştur. 1910'da ve 1911 yılı başlarında Merkez Komite'nin Rusya'da faaliyet gösteren tüm Bolşevik üyeleri tutuklanmıştı.[27]

Ohranka hemen hemen tüm parti örgütlerine sızmış ve bunun yarattığı şüphe ve karşılıklı güvensizlik ortamı, tüm faaliyet girişimlerini bozmuştur. 1910 yılı başlarında iyi hesaplanmış bir dizi tutuklamaların ardından

provokatör Kukuşkin, Moskova bölge örgütünün başına geçmiştir. Bir parti üyesi bu olaylardan ”Ohranka’nın ideali gerçekleşiyor”, “Gizli ajanlar tüm Moskova örgütlerinin başındalar” diye söz eder. Petersburg’daki durum da Moskova’dakinden farklı değildir. “Önderlik bozguna uğramış görünüyor, bunu düzeltmenin yolu yok, provokasyon hayatiyetimizi kemirdi, örgütler paramparça oldu.” Rusya’daki temsilcilerin katıldığı yurt dışı konferanslarının içinde en az bir Ohranka ajanının olmadığı tek bir toplantı olmamıştır.

1912 yılında Petersburg’da yasal Bolşevik günlük gazete *Pravda* kurulduğunda iki polis ajanı, Miran Çemomazov ve Roman Malinovski, yazı kurulundadır. Çernomazov başyazar ve yazı kurulu başkanı, Malinovski ise yazı kurulu üyesi ve saymandır. Polis Malinovski’den gazeteye mali yardımda bulunanların ve abonelerin tam listesini elde etmiştir. Malinovski aynı zamanda Duma’da Bolşevik Grup Başkanı ve Merkez Komite üyesidir. Lenin Malinovski’ye büyük değer veriyordu ve ondan “ilk defa Duma’daki insanlarımız arasında seçkin bir işçi önderi var” diye söz etmiştir.[28] Çok gizli toplantılar için yurt dışına çağırmış ve önemli sırları açıklamıştır.

Lenin’in o zamanlar çok yakınında olan Zinovyev sonradan “bu talihsiz dönemde parti bir bütün olarak bitti” demiştir.[29]

Sürgün hayatının çekilmezliği

Baskı dönemi boyunca yurt dışındaki devrimciler için hayat çekilmez hale gelir. Cenevre sokaklarında dolaşırken Lenin, “kendimi sanki buraya gömülmek üzere gelmiş gibi hissediyorum” diye yakınır olmuştur. Lenin’in bu sözlerinden bahseden Krupskaya, “İkinci göçmenlik dönemimiz birincisinden çok daha zordu” diye anlatır.[30]

Lenin’in yurt dışında ilk kalışı beş yıl sürmüştü ancak bu, hareketin yükseldiği dönemdi, umut yıllarıydı. Rusya’da baskı döneminin ve hareketin dağılmasıyla başlayan ikincisi ise on yıl sürdü.

Tecrit edilmiş ve aciz bir durumda olan göçmenler bu dönem boyunca aralarında sert tartışmalar yapmış, birbirlerini şiddetle eleştirmiş, herkes birbirini hainlikle suçlamış ve acı yenilgilerinin suçunu birbirlerinde aramışlardır. Lenin bu kötü günleri şöyle dile getirir:

“Göçmenlerin hayatında acı olan çok şey var... Her yerdekinden daha fazla açlık ve sıkıntı var. Aralarında intihar oranı özellikle yüksek ve tüm varlıkları bir tutam hasta sinirden ibaret olanların oranı inanılmayacak kadar fazla. Gerçekten de eziyet altındaki insanların farklı bir durumda olacağı düşünülebilir mı?”[31]

Lenin 14 Ocak 1908’de kız kardeşi Maria’ya yazdığı mektupta duygularını şöyle anlattı: “Bu allahın cezası Cenevre’de kaç gündür öylece oyalanıyoruz... Çok kötü bir yer, ama yapabileceğimiz bir şey yok. Alışacağız.”[32]

Bundan on ay kadar sonra Paris’e gitme hazırlıkları yaparken annesine yazdığı bir mektupta ise şöyle der: “Büyük bir şehirde olmanın bize biraz can katacağını umuyoruz, bu taşra durgunluğundan bıktık.”[33]

Oysa bir yıl sonra, Şubat 1910’da, bu defa Paris’ten şikayetçiydi: “Paris birçok bakımdan berbat bir yer... Kendimi, hâlâ (burada bir yıldır yaşadıktan sonra!) Paris’e tamamen uyarlayabilmiş değilim.”[34]

1911 sonbaharında Anna, Paris’e Lenin’i görmeye geldiğinde, ikinci sürgün hayatının son derece sıkıntılı olduğunu Lenin ondan gizleyememişti. “Gözle görünecek kadar neşesizdi... Bir gün birlikte yürürken bana, ‘bir dahaki devrime kadar acaba yaşayabilecek miyiz?’ diye soruyordu.”[35]

11 Nisan 1910'da Lenin, Gorki'ye yazdığı mektupta şöyle diyordu: "Şimdiki sürgün hayatı devrim öncesinden yüz kat daha zor. Sürgün hayatı ve kavga etmek birbirinden ayrılamayan iki şey."[36]

Öte yandan, kendi yoksullukları da büyük sorundu. Krupskaya o günleri şöyle anlatıyor:

"Çok yoksulduk. İşçiler şu veya bu şekilde zor da olsa geçinmeyi becerebiliyorlardı. Ama aydınların durumu çok kötüydü. Her zaman iş bulabilmek mümkün değildi. Göçmen fonlarından geçinmek... ve göçmen mutfaklarında karın doyurmak çok utandırıcı bir şeydi. Birçok acı olay hatırlarım. Bir yoldaş mobilya cilacısı olmayı denemişti fakat işi öğrenebilmek kolay olmadı ve sık sık iş değiştirdi. Diğer sürgünlerin yaşadığı yerden uzak bir işçi mahallesinde oturuyordu. Sonunda açlıktan öyle zayıfladı ki, yatağından kalkamaz oldu ve bizden para istedi. Ancak, paranın doğrudan kendisine verilmesini değil, kapıcıya bırakılmasını istedi."

"Nikolay Vasilyeviç Sapojkov (Kuznetsov) çok zorlu günler geçirdi. Kendisi ve karısı bir çömlek boyama işi buldular, fakat gelirleri o kadar düşüktü ki, o kocaman adamın açıkça sararıp solduğunu görüyorduk; açlıktan yüzü yavaş yavaş kırışıklıklarla doldu, ama durumundan hiç şikayet etmiyordu. Daha pek çok Yoldaş bu durumdaydı. En acıklısı, Moskova ayaklanmasına katılmış yoldaş Prigara'nın durumuydu. Bir isçi mahallesinde oturuyordu ve Yoldaşlar ondan haber alamıyorlardı. Bir gün bize geldi, heyceanlı ve anlamsız bir şekilde, mısır koçanlarıyla dolu gladyatör arabalarından ve bu arabaların tepesindeki güzel kadınlardan vb. bahsetmeye başladı. Belli ki, adamcağız çıldırmıştı. İlk aklımıza gelen şey, bu durumun açlıktan ileri gelmiş olabileceği oldu. Annem yiyecek bir şeyler hazırlamaya koyuldu ve daha sonra, kederden solgunlaşmış bir yüzle Prigara ile otururken ben akıl hastalıkları uzmanı bir arkadaşımızı çağırmaya gittim. Arkadaşımız geldi, hastayla konuştu ve Prigara'nın hastalığının açlıktan ileri gelen ciddi bir akli dengesizlik olduğu tanısını koydu. Durumun kritik olmadığını ama takip edilme manyasına dönüşebileceğini ve hastanın muhtemelen intihar edeceğini söyledi. Gözden uzak tutulmaması gerekiyordu. Adresini bile bilmiyorduk. Brittman hastayı evine götürmek üzere yola çıktı ama Prigara yolda kayboldu. Grubumuzu toparladık ve bir arama örgütledik ama hiçbir sonuç alamadık. Sonradan

Prigara'nın cesedi, boynuna ve ayaklarına taş bağlı bir halde Seine nehrinde bulundu -intihar etmişti."[37]

Rusya ile haberleşme zorlukları

Rusya'da ayakta kalabilmiş küçücük hareketten uzakta bulunmak, Lenin ve arkadaşlarının yurt dışındaki hayatlarını ve sinirlerini bir kat daha gerginleştiriyordu. Lenin ve Rusya yeraltı faaliyeti arasındaki haberleşme her zaman kötü olmuştu, fakat baskı döneminde bu daha da kötüleşti ve neredeyse yok oldu.

Lenin, kişisel ilişkilerinin çoğunu parti ve grup toplantılarında kurmuştu. Fakat bu toplantılara artık Rusya'dan katılan delegeler çok azalmıştı. Daha önce sözü edilen Aralık 1908 konferansına Rusya'dan sadece dört delege gelmişti. Bundan altı ay sonra Haziran 1909'daki bir başka toplantıya -'*Proletari Genişletilmiş Yazı Kurulu*' toplantısına- Rusya'dan katılan delegelerin sayısı beş idi. Üstelik bunlardan üçü Aralık konferansına katılan bölgelerdendi, diğer ikisi Sibirya'dan yeni kaçmış ve dolayısıyla olaylardan oldukça habersizdiler.

"Sık sık mektuplaşmalarına rağmen, o zamanlar Lenin'in muhalifi olan Gorki, Ağustos 1909'da Capri'de başlattığı okulunda daha başarılıydı. Gene de bu toplantıya, Rusya'dan, komite üyesi düzeyinde olan sadece 13 kişi katılmıştı. Her şeye rağmen bu olay Lenin'in kendi ilişkilerini biraz daha genişletmesini sağladı, çünkü Kasım ayında beş öğrenci ve bir örgütleyici bu okuldan 'Leninistler' olarak ayrılıp Paris'e Lenin ile görüşmeye geldiler. Aralık ayında okul bittiğinde diğer sekiz öğrenci de bunların peşinden geldi."

"Böylece Aralık 1908'den Aralık 1909'a kadar Lenin, komite üyesi olan sadece 22 kişi ile görüşmüş oldu. 1911 baharında Longjumeau'da Lenin'in kendi okulunu kurmasına kadar geçen 15 ay boyunca ise Lenin hiçbir Rus komite üyesiyle görüşmedi. Aralık 1910'da, aynı şekilde o zamanlar Lenin'in muhalifi olan Bogdanov ve Lunaçarski'nin Bolonya'da düzenledikleri okuldaki öğrenciler ile 'Capri deneyimini tekrarlamak' istedi, fakat çabası tamamen boşa çıktı."[38]

Rusya ile mektuplaşmak da oldukça düzensizdi, 1903 konferansından önce Lenin Rusya'ya ayda 300 kadar mektup yazıyordu, fakat şimdi haberleşme neredeyse tamamen durmuştu. Bu dönemdeki mektuplarını içeren Toplu Eserler (beşinci Rusça baskı) Rusya'ya yazılmış çok az sayıda

mektubu kapsar ya da sözünü eder: Tüm 1909 boyunca 9 mektup, 1910'da 15, 1911'de 7 ve 1912'nin ilk yatısında 8 tane. (Bundan sonra mektuplar gene artmaya başlar, 1912'nin ikinci yarısında 31 tane, 1913'de 43 tane ve 1914'ün ilk 7 ayında 35 tane.)[39]

İşin kötüsü Rusya'dan gelen mektuplar çoğu zaman pek işe yaramıyordu. Ya gerçekten sansürü şaşırtmak için, ya da söyleyecek bir şeyleri olmadığı veya gerçek durumu çarpıtmak istedikleri zaman sansürü bahane ederek anlaşılması çok güç bir dil kullanıyorlardı. Örneğin Lenin, "Nikolay neşeli laflarla dolu fakat tamamen işe yaramaz bir mektup yolladı" ve "mektup yerine bize oldukça anlamsız ve telgraf gibi çeşitli kısa laflar gönderiyorsun." "İki mektubunu aldım ve çok şaşırdım, bize konuyu açık ve basit bir şekilde yazmaktan daha kolay ne olabilir?" diye yakınıyordu.[40]

Çoğu zaman da hiç yazmıyorlardı ve bu nedenle Lenin'in 1909-1916 arası mektuplarında sık sık şöyle sözlere rastlamak mümkün: "Senden daha önce hiç haber alamamamız kötü oldu - burada çok habersiziz, Vyaç ile temas kurmaya çalıştık ama olmadı"[41], ya da (Merkez Komite Rusya Bürosu'na) "Sevgili yoldaşlar, uzun zamandır sizden haber alamıyoruz!"[42] Lenin'in bu yakınmalarını şu yalvarışı özetler: "Tanrı aşkına bize daha çok ilişki sağlayın. İlişki, ilişki ve gene ilişki - işte bizde olmayan şey bu."[43]

İşleri zorlaştıran bir diğer şey, 1910'a kadar hepsi yurt dışında basılan Bolşevik gazetelerin dağıtımının 1905'den sonra bozulması ve bir daha hiçbir zaman tam anlamıyla yeniden kurulamaması olmuştur. Rusya'ya çok az yayın sokulabilmiştir. Üstelik kadrolar yurt dışında basılan dergilerin yurtiçinde olanlardan habersiz olmasından ve pek işe yaramadığından sık sık şikayet etmişlerdir. Örneğin 1909'da Stalin şöyle yazar:

"Yurt dışında basılan yayınlar, Rusya'ya son derece kısıtlı sayılarda varmaktan ve doğal olarak Rusya'daki parti hayatını geriden takip etmekten öte, işçileri heyecanlandıran sorunları zamanında saptayamamakta ve değerlendirememekte ve dolayısıyla yerel örgütlerimizi kalıcı bağlarla birleştirememektedir."[44]

Bu sözler, güç koşullar altında örgütsel görevini yerine getirmekten gururlu ve kendisinin 'geçmiş' olduğu göçmen tartışma gruplarını küçümseyen 'pratik' bir kadronun nasıl düşündüğünün iyi bir örneğidir. 1912'de Prag konferansında Piyatnitski aynı düşünceleri dile getirmiştir:

“Yazı kuruluna şiddetle saldırdım, çünkü merkez organın -*Sotsial Demokrata*’nın- sadece tüm parti kavgalarına aşina yurt dışındaki yoldaşlar için değil, esasen Rusya’daki yoldaşlar için çıktığını bazen unutuyorlar.”[45]

Kendisi de bir göçmen olan Dr. N.A. Semaçko devrimden sonra şöyle yazmıştır: “Göçmen tartışmaları çoğu zaman hayattan kopuk ‘zamanı gelip geçmişlerin’ aralarındaki kapışmalar olarak görülüyordu. Bu tartışmalara doğrudan katılmış biri olarak ben bile büyük çapta bunun böyle olduğunu düşünüyorum.”[46] Yedi kişilik Merkez Komite’nin üyesi olan Suren Spandaryan, Merkez Komite’ye seçildiği Ocak 1912 konferansındaki konuşmasında, göçmen gruplarının herhangi bir yararından şüphesi olduğunu açıkça belirtmiştir; “Çalışmak isteyenler... benimle Rusya’ya gelsin.”[47]

Lenin, geri çekilmesini öğretiyor

Bir ordunun geriye çekilmesine önderlik etmek, hücum eden orduya önderlik etmekten çoğu zaman çok daha zor bir iştir. Şüphesiz Bolşevizmin tarihinin en zor dönemlerinden biri, Lenin'in bundan önce ve sonra hiç olmadığı bir şekilde tecrit olmuş olduğu baskı yıllarıdır. Yıllar sonra Lenin, bu günleri değerlendirmiş, devrimci önderlerin nasıl geri çekilmeyi öğrenmeleri gerektiğinin üzerinde durmuştur:

"Devrimci partilerin kendi eğitimlerini tamamlamaları gerekiyordu. Nasıl hücum edileceğini öğrenmişlerdi. Şimdi ise, bu bilginin, düzenli bir şekilde nasıl geri çekilmesini bilmekle tamamlanması gerektiğini anlamak zorundaydılar. Hücum etmeyi ve geri çekilmeyi iyi öğrenmeden zaferin olanaksız olduğunu anlamaları gerekiyordu - ki, devrimci sınıf bunu ancak acı deneyimlerinden öğrenir."

Ve haklı bir övgüyle şöyle hatırlar:

"Tüm yenilmiş muhalif ve devrimci partilerin içinde Bolşevikler, 'Ordu'larının en az kaybıyla, özlerini en iyi koruyarak, (derinlik ve giderilebilme açısından) en önemsiz bölünmelerle, faaliyete en yaygın, en doğru ve enerjik bir şekilde yeniden başlamak için en iyi koşullarda düzenli geri çekilmeyi başarmışlardır. Bolşeviklerin bunu başarabilmelerinin tek nedeni, devrimci laf ebelerini, geri çekilmek gerektiğini ve nasıl geri çekilineceğini anlamak istemeyenleri acımasızca teşhir etmiş ve saflarından uzaklaştırmış olmalarıdır."

Daha somut ifadelerle, geri çekilmek demek doğrudan, açık devrimci mücadele alanından çekilmek, bunun yerine 'parlamentoların en gericisinde, sendikaların, kooperatiflerin ve benzeri örgütlerin en gericisinde yasal olarak çalışmak" demektir."[48]

Duma seçimleri karşısında tavır

Birkaç yıldır (1906-10) Duma'ya karşı tavır, merkezi bir önem kazanmıştı. Bu konu Lenin'in hem kendi grubunun -Bolşeviklerin- çoğunluğuyla hem de, değişik nedenlerden dolayı, Menşeviklerle anlaşmazlığa düşmesine yol açtı.

Bu konu ilk olarak Mayıs 1905'de, hem Bolşevik hem de Menşevik kongrelerinden önce, çarın yeni İçişleri Bakanı Buligin'den danışma niteliğinde bir temsilciler meclisi yasa tasarısı hazırlamasını istediğinin açıklanmasıyla ortaya çıktı. Menşevikler seçimlere katılma taraftarıydılar. 6 Ağustos günü Duma yasası yayınlandığında bu meclisin çok kısıtlı bir gücü olacağı ve seçim sisteminin çok anti-demokratik olacağı açıklık kazandığında bile Menşevikler bu tavırlarını değiştirmediler. Seçmenler sosyal 'mevkilerine göre bölünecekler, işçilerin temsili son derece kısıtlı olacak, ve seçme süreci birçok aşama içerecekti. Bolşevikler seçimleri 'aktif' olarak boykota karar verdiler.

Eylül 1905'de tüm sosyal demokratların -Bolşevikler, Menşevikler, Letonya Sosyal Demokratları, Polonya Sosyal Demokratları, Yahudi Bund ve Devrimci Ukraynalılar Partisi'nin- katıldığı bir konferans Menşevik temsilciler hariç olmak üzere boykotu destekleme kararı aldı. Lenin, Ağustos 1905'de yazdığı *'Buligin Dumasını Boykot ve Ayaklanma'* başlıklı bir yazısıyla bu boykotun ne anlama geldiğini anlattı: "Pasif çekimserlikten farklı olarak aktif boykot, ajitasyonun on kat artırılması, her yerde toplantılar düzenlenmesi, zorla girecek bile olsak seçim toplantılarından yararlanılması, gösteriler, siyasi grevler yapılması vb. anlamına gelmelidir."[49]

11 Aralık'ta yeni seçim yasası yayınlandı. Bu yasa bir yandan seçmenlerin sosyal 'mevki' gruplarına bölüneceğini ve seçimlerin birkaç aşamada yapılacağını doğrularken, öte yandan işçi ve köylülerin temsili doğrultusunda büyük tavizler içeriyordu. İşçilerden seçilecek temsilcilerin sayısını oldukça arttırıyordu, köylü temsilcilerin sayısı ise daha da fazlaydı. Her şeye rağmen, toplumun zengin kesimlerinin çoğul oyu ve dolaylı seçim sistemi açıkça anti-demokratikti. Seçim sistemi toprak sahiplerine köylülerden daha fazla temsilcilik sağlıyordu. İşçiler ve köylüler toplumun diğer sınıflarından ayrı oy kullanacaklardı.

"Seçim sistemi; toprak sahipleri için her 2.000 seçmene bir seçici, şehirde ise her 7.000 seçmene bir seçici ayırıyordu, yani, bir toprak sahibinin oyu üç şehir burjuvasının, 15 köylünün ve 45 işçinin oyuna eşitti. İşçi seçmenlerin seçicileri, Devlet Duma'sına temsilci seçen seçicilerin sadece yüzde 40'ını oluşturuyordu."[50]

Lenin Duma seçimlerine karşı aktif boykotu savunduğu zaman bu taktiğin, devrimin hız kazanmaya devam edeceği varsayımına dayandığını açıkça belirtmişti: "Aktif boykot ... açık, kesin ve dolaysız bir slogan olmadan düşünülemez. Bu slogan ancak silahlı ayaklanma sloganı olabilir."[51] Aralık 1905 Moskova ayaklanmasının yenilgisinden sonra Lenin boykotu savunmaya devam etti. Çünkü devrimin ancak geçici bir duraklamaya maruz kaldığına ve yeni bir ayaklanmanın çok uzak olmadığına inanıyordu.

Sonunda hem Bolşevikler hem de artık tavır değiştiren Menşevikler, Duma seçimlerini boykot ettiler fakat tek tek sosyal demokratlar parti talimatlarına karşı çıktılar. Bu sosyal demokratların birçoğu oldukça başarılı sonuçlar elde ettiler, bu durum Menşeviklerin aceleyle, seçimleri boykot etmenin bir hata olduğunu söylemelerine yol açtı. 28 Nisan 1906 günü Duma toplandığında temsilciler arasında sosyal demokrat üyeler de vardı. 14 tanesi ayrı bir Sosyal Demokrat Grup oluşturdular. Daha sonraki seçimlerde Gürcistan Menşevikleri 5 Duma üyesi daha seçtirmeyi başardılar.

"Kafkaslardaki yoldaşlarımızın başarılarını selamlıyoruz... okuyucularımız bizim Duma seçimlerini boykot etme taraftarı olduğumuzu biliyorlar... Ancak söylemeye bile gerek yok ki, eğer gerçek partili sosyal demokratlar gerçek parti çizgisi ile Duma'ya seçilmişlerse, birleşik partinin üyeleri olarak, hepimize zorlu görevlerini yerine getirmeleri için onlara elimizden gelen her yardımı yapmak düşer."[52]

RSDİP'nin Stokholm Kongre'si (Nisan/Mayıs 1906) toplandığında Trans Kafkasyalı Menşevik delegeler partinin boykotu bırakmasını ve gelen seçimlere aday göstermesini önerdiler. Bunun üzerine Bolşevik kanat Menşevikleri hainlikle suçladı. Fakat hayretler içinde, Menşeviklerle taraf olan tek Bolşevik delegenin Lenin olduğunu gördüler. Aslında Lenin hizip disiplinini hiçe sayarak Menşeviklerle oy kullanmıştı.

Haziran 1906 seçimlerinde Lenin şöyle açıklıyordu:

"Duma'yı boykot etmiş olmamız ille de Duma içinde kendi parti grubumuzu kurmamamız anlamına mı gelir? Hiç de değil. Böyle düşünen boykotçular yanılıyorlar. Sahte bir temsilciler kurulunun toplanmasını önlemek için elimizden gelen her şeyi yapmamız gerekiyordu ve yaptık. Bu böyledir. Ama tüm gayretlerimize rağmen toplandığına göre bunu kullanma görevinden kaçamayız. "[53]

Ve 12 Ağustos'ta Lenin hiçbir şüpheye yer bırakmayacak bir şekilde boykotun sona erdirilmesini savundu.

"Sol sosyal demokratlar devlet Duma'sını boykot etme sorununu yeniden düşünmeli. Şu akıllardan çıkarılmamak ki biz sorunu her zaman somut bir biçimde ve somut bir siyasi durum ile ilişki içinde kovduk."[54]

"Devrimci sosyal demokratların boykotçuluktan vazgeçmelerinin zamanı artık gelmiştir. İkinci Duma toplandığı zaman (ya da 'toplanırsa') buna girmeyi reddetmeyeceğiz. Bu alanı kullanmayı reddetmeyeceğiz ama onun küçük önemini de abartmayacağız; tam tersine, tarihin şimdiye kadar verdiği deneyimin eşiğinde, Duma'da verdiğimiz mücadeleyi tamamen bir başka mücadele biçimine; yani grevlere, ayaklanmalara vb tabi kılacağız."[55]

Lenin tavrındaki bu değişiklikten sonra kendini diğer Bolşeviklerden tecrit olmuş buldu. 21-23 Temmuz 1907'de Kotka (Finlandiya)'da RSDİP'nin üçüncü konferansında Lenin boykota karşı bir karar tasarısı sunduğunda Bolşeviklerin resmi sözcüsü Bogdanov ise boykot taraftarı bir tasarı sundu. Lenin tek bir Bolşevik delegenin desteğini alamadı. Üstelik, Bolşevizme ihanet etmekle suçlandı. Lenin'in karar tasarısı şöyleydi:

"(1) Rus devriminin denetiminin gösterdiği gibi aktif boykot, ancak yaygın, evrensel ve devrimin sürekli yükselişi ve bunun silahlı ayaklanmaya dönüşme koşullarında ve ancak eski rejimin ilk temsilciler meclisini toplamasının doğurduğu anayasal hayallere karşı mücadelenin ideolojik amaçları bağlamında sosyal demokratların doğru taktiğidir;

(2) Bu koşulların olmadığı hallerde, ikinci Duma'da olduğu gibi devrimci sosyal demokratların doğru taktiği seçimlere katılmaktır."[56]

Duma seçimleri boykotunu sona erdirmek gerektiği sonucuna Menşeviklerden sonra varmış olmak Lenin'i hiç rahatsız etmemişti. Tam tersine, böyle bir 'hata' hiçbir şekilde hata sayılmazdı. "Devrimci sosyal demokratlar en kararlı, en doğrudan mücadele çizgisinden ilk yürüyenler olmalıdırlar ve dolaylı mücadele yöntemlerini en son benimsemelidirler."[57]

"Hiç şüphe yok ki, birçok hallerde boykot lehine sempati yaratan şey, devrimci tarihin en iyi dönemlerinin geleneğini sürdürmek isteyen ve mevcut durumun sıkıcı aleladeliğinin kasvetli karalığını cüretkar, açık ve kararlı mücadele kıvılcımıyla aydınlanmak isteyen devrimcilerin o övgüye değer çabalarıdır. Fakat, devrimci gelenekler hakkında duyduğumuz bu kaygıdan dolayıdır ki, belli bu tarihsel dönemin sloganlarından bir tanesini kullanarak o dönemin temel koşullarının yeniden üretilebileceği görüşüne şiddetle karşı çıkmak zorundayız. Devrimin geleneklerini korumak, sürekli propaganda ve ajitasyon için ve eski düzene karşı doğrudan ve atak mücadelenin koşullarına kitleleri alıştırmak için bunları kullanmasını bilmek bir şey, kendisini ranttan ve başarıya ulaşmasını sağlatan tüm koşullardan uzak bir halde bu sloganı tekrarlamak ve onu kökünden kırklı koşullara uygulamak tamamen başka bir şeydir."[58]

Lenin Bolşevikleri gerçekçi olmaya çağırır: "Lanet olası karşı-devrim bizi bu lanet olası domuz ağılına sürmüşse biz de sızlanmadan, ama öğünmeden de, devrimin yararı için orada da çalışacağız."[59] Yıllar sonra geri ve dönüp bu dönem üzerine söyle diyecektir:

"Koşullar çoğu zaman savaşmakta olan bir partiyi kaçınılmaz bir şekilde taviz vermeye zorlar... Gerçekten devrimci bir partinin görevi, taviz vermeyi reddetmenin olanaksız olduğunu ilan etmek değil, fakat bu tavizlerin kaçınılmaz olduğu hallerde, kendi ilkelerine, sınıfına, devrimci amaçlarına, devrim için yolu açma ve devrimin zaferi için halk kitlelerini eğitme görevine sadık kalabilmektir."

"Üçüncü ve Dördüncü Duma'lara katılmak bir tavizdi, devrimci taleplerden geçici olarak vazgeçmekti. Fakat bu, bizim tamamen mecbur kaldığımız bir tavizdi, çünkü güçler dengesi o an için bizim kitlesel ve devrimci mücadeleyi yürütmemizi olanaksız kılmıştı ve bu mücadeleyi uzun bir dönem boyunca hazırlamak için böyle bir domuz ağılının içinde bile

çalışabilmek zorundaydık. Bolşeviklerin bir parti olarak bu soruna yaklaşımlarının tamamen doğru olduğunu tarih göstermiştir."[60]

14
Strateji ve taktikler
(Lenin, Clausewitz'den öğreniyor)

1894-1914 yılları arasındaki 20 yıllık dönem Rus işçi hareketinin olgunlaşmasında çok büyük bir gelişmeye rastlar. Bu gelişme taktikler ve strateji açısından yaşayan bir okuldu. Bu okulun en büyük ürünü, Lenin'dir. Bu hareket ile gelişmiş, onu etkilemiş ve ondan etkilenmiştir. 1914'e kadarki 20 yıllık dönem, hem onun için hem de bir bütün olarak işçi sınıfı için, en büyük taktik ve strateji sınavına -savaşın acımasız katliamı ve devrim ile sonuçlanması- uzun bir hazırlık dönemi oluşturmuştur. Bu hazırlık döneminin en yoğun derslerini 1905 Devrimi ve sonrası sağlar.

Marksizm - bilim ve sanat

Daha önce gördüğümüz gibi, 1905 Devrimi patladığında Lenin, hızla Karl von Clausewitz'in askeri yazılarını incelemişti. Bu yazılar siyasal taktiklerini ve stratejisini şekillendirmesinde kendisini çok etkilemiştir.

Napolyon'dan ilham alan büyük savaş filozofu Clausewitz, taktiği "mücadelede askeri güçleri kullanmanın teorisi" ve stratejiyi "savaşın amacı için mücadeleyi kullanma teorisi" olarak tanımlar. Lenin de devrimci taktikler ile devrimci strateji arasındaki ilişkiyi Clausewitz'in kurduğu ilişkiye benzer ifadelerle tanımlamıştır. Taktik kavramı, sınıf mücadelesinin tek bir görevine ya da tek bir yanına hizmet eden yöntemlerle ilgilidir. Örneğin Lenin, Ocak 1905 günleri sırasında, ya da Gapon'la ilgili olarak gereken taktiklerden söz eder. Ayrıca işçi sendikaları üzerine taktikler, parlamento taktikleri vb.den bahseder. Öte yanda devrimci strateji, gelişmeleri ve birbiriyle ilişkileri sonucu işçi sınıfının iktidarı de geçirmesine yönelmiş taktikler bileşimini kapsar.

Kapitalizmin ve işçi hareketinin yavaş, organik ve sistemli döneminde ortaya çıkan İkinci Enternasyonal pratikte kendini, sendikalarda, parlamentoda, yerel hükümet organlarında, kooperatiflerde reformlar için günlük mücadelenin gerektirdiği görevlerle ilgili taktik sorunlarla sınırlamıştır. Oysa, fırtınalı zamanlarda olayların yönünün sık sık hızla değiştiği bir ortamda gelişen Rus devrimci hareketi strateji sorunuyla daha geniş bir şekilde ve bunun taktiklerle ilişkisiyle yüz yüze gelmiştir. Marksizmi bir bilim düzeyinden sanat düzeyine çıkarmayı herkesten daha iyi bilen Lenin bu konuyu geliştirmekte de herkesten daha yetkindi.

Marksizmden hep bir bilim olarak söz edilir, fakat bir eylem kılavuzu olarak aynı zamanda bir sanat olmak zorundadır. Bilim var olan şeylerle uğraşır, öte yandan sanat ise nasıl davranılması gerektiğini öğretir. Lenin'in başlıca katkısı, Marksizmi bir sanat olarak geliştirme konusunda olmuştur. Eğer Marx Birinci Enternasyonalin kuruluşuna katılmadan ölmüş olsaydı, o gene aynı Marx olarak bilinecekti. Fakat eğer Lenin, Bolşevik Parti'yi kurmadan, 1905 ve sonra 1917 devrimlerinde önderlik etmeden ve Komünist Enternasyonali kurmadan ölseydi aynı Lenin olamazdı.

Teoriden pratiğe, bilimden sanata ilerleyebilmek için Lenin bu ikisi arasındaki diyalektik ilişkiyi -her ikisindeki ortak yanları ve ikisini birbirinden ayıran yanları- göstermek zorundaydı.

“Tarihsel sürecin her bir döneminin somut ekonomik ve siyasi koşulları tarafından ister istemez değişikliklere uğrayan genel görevlerin en iyi halde bile ancak kaba sınırlarını tayin edebilen ‘formüllerin’ salt ezberlenmesini ve tekrarlanmasını alaya alan Marx ve Engels her zaman ‘bizim teorimiz bir dogma değil, eylem kılavuzudur’ demişlerdir.”[1]

Toplumun genel hareket yasaları ile gerçek somut tarihsel koşullar arasında dağlar kadar büyük bir fark vardır. Çünkü hayat herhangi bir soyut teoriden defalarca daha ayrıntılıdır. Birbirini etkileyen böylesine çok öge varken tek başına kitap bilgisi gerçeği bilmenin temelini oluşturamaz. Lenin’in sık sık tekrarlamayı pek sevdiği gibi; “teori gridir dostum, hayatın ebedi ağacı ise yeşildir.” Gerçek hayat, gelişmesiyle, olasılıklarıyla, zorluklarıyla herhangi bir teorik kavramdan veya kehanetten her zaman daha zengindir ve bu yüzden, Lenin Marksizmi bir puta çevirenlerle alay etmiştir; “Bir put, kendisine dualar okunulan, ününde salavat getirilen, eğilinen bir şeydir; fakat bu putun pratik hayat ve pratik siyaset üzerinde hiçbir etkisi yoktur.”[2] Inessa Armand’a yazdığı bir mektubunda ise şöyle yakınmıştır: “İnsanlar çoğunlukla (burjuvazinin yüzde 99’u, tasfiye olan sınıfların yüzde 98’i, Bolşeviklerin yüzde 60-70’i) düşünmesini bilmiyorlar, sadece ezberliyorlar.”[3]

Marksizmi dogma olmayan bir biçimde anlamanın, onu eylem kılavuzu yapmanın önündeki başlıca engel somutun yerine soyutu ikame etme eğilimidir. Özellikle tarihsel gelişimin sistemsiz bir süreç izlediği; öne atılmalar, geriye çekilmeler ve ani dönemeçlerle dolu olduğu devrim öncesi ve devrimci durumlarda bu en tehlikeli hatalardan biridir.

“Soyut doğru diye bir şey yoktur. Doğru her zaman somuttur.”[4]

“Herhangi bir somut duruma uyarlanan her soyut doğru boş bir lâf haline gelir. Şüphesiz ‘her grev, içinde sosyal devrimin tohumlarını barındırır.’ Ama, bir grevden devrime dümdüz yürüyebileceğimizi düşünmek saçmalıktır.”[5]

“Belli bir durumun koşullarının özel bir incelemesi yapılmadan bu duruma uyarlanan her genel tarihsel beyanat boş bir laf olur.”[6]

Aynı zamanda, sınıf mücadelesinin tarihsel gelişiminin genel hatlarının bilimsel bir anlayışı devrimci önder için vazgeçilmezdir. Genel bir iktisat ve

siyaset bilgisi olmadan hiçbir devrimci önder mücadelenin dönemeç nokralarında yönünü ve güvenini koruyamaz. Bu yüzden Lenin strateji ve taktiklerin, ‘nesnel durumun tam bir değerlendirilmesi’ne[7] dayandırılmasını ve aynı zamanda ‘sınıf ilişkilerini bir bütün olarak inceledikten sonra belirlenmesi’[8] gerektiğini defalarca tekrarlamıştır. Bir başka deyişle, strateji ve taktikler açık, güvenilir ve teorik bir incelemeye -yani, bilime dayanmalıdır.

Teorik şüphecilik, devrimci eylem ile uzlaşmaz. “Önemli olan, saptanan yolun doğru olduğuna güvenmektir. Bu güven, devrimci enerjiyi ve gayreti yüz defa artırır ve bu mucizeler yaratır.”[9]

Tarihsel gelişmenin yasalarını kavramadan mücadeleyi sürekli kılmak mümkün değildir. Zorlu, hayal kırıklığı dolu, soyutlanılmış ve kayıplara uğratılan yıllarda devrimciler eylemlerinin tarihsel gelişmenin gereksinmelerine uygun olduğuna inanmadıkları takdirde ayakta kalamazlar. Uzun bir yolun iniş ve çıkışları içinde kaybolmamak için ideolojik olarak sağlam olmak gerekir. Teorik şüphecilik ve devrimci kararlılık birbirleriyle uyumlu değildir. Lenin’in gücü, teoriyi daima insanlığın gelişimi ile bağlamasıdır. Bütün teorik anlayışları pratik gereksinimlere göre yargılar. Aynı şekilde, her pratik adımı Marksist teoriye uyumluluğu ile sınar. Bolşevik tarihçi M. N. Pokrovski’nin “Lenin’in çalışmalarında salt teorik bir çalışma bulamazsınız, hepsinin bir propaganda yanı vardır” demesi bir abartma değildir.[10]

Lenin uyarlamaya inanırdı. Fakat, bunu yaparken güncelin baskısı tarafından bozulmamak için sağlamca düşünülmüş bir teoriden kaynaklanan genel perspektiflere dayanmak gerekir. Teorisiz pratik kararsızlığa ve hataya yol açar. Diğer taraftan, mücadeleden ayrı bir Marksizm, onu, temel kaynağından -eylemden- ayırmaktır ve gereksiz kitap kurtları yaratmaktır. Pratik, devrimci teori tarafından netleştirilir ve teori pratik tarafından onaylanır. Marksist gelenekler sadece mücadele ile, insanlar tarafından içselleştirilir.

Teori geçmişin pratiğinin genelleştirilmesidir. Gramsci’nin çok iyi bir şekilde ifade ettiği gibi, “fikirler başka fikirlerden, felsefeler başka felsefelerden doğmaz; onlar gerçek tarihsel gelişimin sürekli yenilenen ifadeleridirler.” [11] Kişiliğini kaybetmeden herhangi yeni bir duruma kendini uyarlayabilmek teori ve pratiğin birliğini gerektirir.

Lenin, sürekli yaratıcı bir ideolojik laboratuarı olmadan hiçbir devrimci örgütün dayanamayacağının farkındaydı. Araştırmaları için sonunda daima

siyasi bir kullanım bulmaya çalışmıştır. Fakat bu araştırmalar ile uğraştığı zamanlar kendisi British Museum ya da Bibliotheque National'e kapamak üzere aylarca pratik siyasetten uzak durmakta tereddüt etmemiştir.(*)

Parti programı -partinin temel ilkeleri- hareket noktası olarak işçi sınıfının tarihsel potansiyelini alır, yani, genel olarak toplumun nesnel koşullarından ve özellikle işçi sınıfının toplum içindeki konumundan yola çıkar. Oysa strateji ve taktikler hareket noktası olarak nesnel dünyayı değil, işçilerin bilinç düzeyini alır. Eğer bilinç düzeyi -Marksist ideolojik üstyapı olarak tanımladığı şey- nesnel temeli doğrudan yansıtıyorsa, o taktirde taktikler ve strateji doğrudan parti programından türetilebilirler. Ancak, bu türetme aslında dolaylı ve karmaşıktır, partinin kendisinin faaliyeti de dahil olmak üzere işçilerin geleneklerinin, deneyimlerinin etkilerine tabidir. Bir devrimci parti ilke olarak ücretler sistemine karşıdır, fakat taktiksel olarak işçilerin daha yüksek ücret için mücadelelerinde tarafsız kalması da söz konusu olamaz.

Devrimci önderliğin sadece mücadeleyi bir bütün olarak anlayabilmesi değil, aynı zamanda her dönüm noktasında doğru sloganları öne sürebilmesi gerekir. Bunlar, öyle kolayca parti programından türetilemez, koşullara ve her şeyden öteye işçilerin haleti ruhiyesine ve duygularına uymalıdır, ancak böylece işçilere önderlik etmekte kullanılabilirler. Sloganlar sadece devrimci hareketin genel yönüne değil, aynı zamanda kitlelerin bilinç düzeyine de uygun olmalıdır. Ancak partinin genel hattının uygulanması sayesinde partinin gerçek değeri kendini gösterir. Genel teori ile özel taktiklerin organik birliği Lenin'in mücadele ve çalışma tarzının özüdür.

"Program olmadan parti, olaylar ne yönde gelişecek olursa olsun kendi hattını izleyebilen bütünlüklü bir siyasi organizma haline gelemez. Mevcut siyasi durumu değerlendirme ve günümüzün can sıkıcı sorularına kesin cevaplar verme temelinde taktiksel bir çizgi olmaksızın, bir teorisyen çevresi olabiliriz ama işleyen siyasi bir varlık olamayız."[13]

Bir stratejik planın, ya da taktiğin doğruluğunu kanıtlamanın tek yolu, onu pratiğin sınavına sokmak, sınıf mücadelesinin fiili gelişiminin deneyimi ile karşılaştırmaktır:

"Taktiklerle ilgili kararlar mümkün olduğu kadar sık, yeni siyasi olayların ışığında doğrulanmalıdır. Bu sınav hem teori hem de pratik

açısından gereklidir: Teori açısından, alınan kararların aslında doğru olup olmadığını ve yeni siyasi olayların bu kararlarda hangi değişikliklerin yapılmasını gerektirdiğini tespit etmek için; pratik açısından, kararların bir kılavuz olarak nasıl kullanılacağını, pratik uygulamalar için bunları talimat olarak görmeyi öğrenmek için.”[14]

Bu aynı fikri Troçki şu sözleriyle çok yerinde bir şekilde ifade etmiştir. “İnsanın ancak at üzerinde sıkıca oturarak ata binmeyi öğrenebileceği fikri temel Bolşevik önyargının ta kendisidir.”[15] Ancak mücadele içindeyken strateji ve taktikler öğrenilebilirler. Lenin tekrar tekrar Napolyon’un savaş felsefesini hatırlatmıştır. Ezberden aktaracak olursak, bu, “Önce mücadeleye atılalım, sonrasını orada görürüz” anlamına gelen bir sözdür.

Savaş sırasında, ve özellikle devrim dönemindeki sınıf savaşı sırasında, sadece düşman kampında değil, işçi sınıfı kampında da bilinmeyenler öylesine fazladır ki, aklı başında her tahlile sezgi, aktif ve yaratıcı hayal gücüne dayalı cüretkar uyarlamalar eşlik etmek zorundadır.

“Marksizmi tüm diğer sosyalist teorilerden ayıran şey, nesnel durumun ve nesnel evrim çizgisinin tamamen bilimsel bir incelemesi ile kitlelerin -ve de tabii ki, sınıf ile aktif ilişki kurabilen bireylerin, grupların, örgütlerin ve partilerin- devrimci enerjisinin, devrimci yaratıcı zekasının ve devrime atılganlığının öneminin en etkili bir kabulünü fevkalade bir şekilde birleştirmesidir.”[16]

Lenin daima kitlelerin duygu ve düşüncelerinin farkında olmak gerektiğinin üstünde durmuş ve kendisi bunu en iyi bir şekilde uygulamıştır. Troçki’nin dediği gibi, “devrimin en kritik anlarında devrimci önderlik sanatının onda dokuzu kitlelerin duygularını sezmesini bilmektir. Lenin’in en büyük kudreti, kitlelerin duygularını sezmekteki üstün yeteneğidir.”[17]

Kitlelerin gerçekten ne düşündüğünü ve neler yapabileceğini, parti, ancak mücadele içerisinde öğrenir. Marksizm ne mekanik determinizmi, kaderciliği ne de iradeciliği kabul eder. Onun temeli materyalist diyalektik ve kitlelerin kendi yeteneklerini eylem aracılığıyla keşfettiği ilkesidir. Lenin’in gerçekçiliği ile bayağı, pasif reelpolitik arasında herhangi bir ortak yan yoktur. Lenin’in dediği gibi, “öncü sınıfın acil görevlerini irdeleyen ve mevcut durum içerisinde bu durumu yıkmaya yol açacak unsurları keşfeden Marksist realizmin devrimci diyalektiği” reelpolitik’in zıddıdır.[18] Mevcut

güçlerin gerçekçi bir değerlendirmesinin gerekliliğinin ve devrimci partinin kendisinin bu güç dengesindeki merkezi öge olduğunun tamamen farkındadır. Partinin atılganlığı işçilere güven verir, öte yanda ise, kararsızlık kitlelerin pasifliğine ve bunalım hissine yol açar. Güçler dengesini ve kitlelerin mücadeleye gönüllülüğünü belirlemenin tek yolu, partinin önderlik ettiği eylemden geçer.

Devrimci mücadele geliştikçe ve değiştikçe yararlılığını yitirmiş taktiklere bağlı kalmaktan sakınmak gerekir. Bir devrimci önderin yapabileceği en tehlikeli, en yıkıcı hata, kendisinin saptadığı ve dün uygun olan ama bugünün farklı güçler dengesine uymayan formüllerin esiri olmaktır. Çoğu kez tarih ani bir dönüş yaptığında, ilerici partiler bile bir an için kendilerini yeni duruma uyarlayamazlar ve daha önce doğru olan fakat şimdi tüm anlamını tarihin akışındaki dönüşün 'aniliği' kadar 'aniden' yitirmiş sloganları tekrarlarlar.

Devrim boyunca doğru anı tespit etme sorunu son derece kritik bir sorundur. Devrimin gelişmesinin hızı mümkün olduğu kadar doğru saptanmalıdır. Bu olmadan hiçbir gerçekçi taktik mümkün değildir. Gerçekte olayların temposuna ilişkin beklentiler hiçbir zaman tamamen doğru çıkmaz ve zamanlamadaki gerekli düzeltmeler mümkün olduğu kadar çabuk yapılmak zorundadır.

Partinin taktikleri ve stratejisi, partinin genel ilkelerine uymaları için açık ve düz olmalıdırlar. Kitlelerin devrimci partinin siyasetini anlamaları açısından, bunlar detaylar içinde kaybolmamak, dikkatleri parti politikasının özünden uzaklaştırmamalıdır. Partinin politikası birkaç basit ve açık sloganla ifade edilmelidir. "Sade ve düz politikalar en iyi politikalardır. İlkelere dayanan politikalar en pratik politikalardır."[19]

"Son tahlilde geniş, ilkeli politikalar tek gerçek, pratik politikalardır... önce genel sorunları halletmeden kısmi sorunlara girişen herkes, her adımda kendi bile farkında olmadan kaçınılmaz olarak genel sorunlarla 'karşı karşıya' kalacaktır. Her bir olayda körce bu sorunlarla karşılaşmak o insanın siyasetini en kötü biçimde yalpalamaya ve ilkesizliğe mahkûm edecek demektir."[20]

"Bir eylem hattı kendisine teoriyi, tarihi, tüm siyası durumun incelenmesini vb. temel edinebilir ve edinmelidir. Ancak mücadele içindeki bir sınıfın partisi, tüm bu tartışmalarda siyasi tavrımıza ilişkin somut sorulara tamamen berrak -ikili yorumlara izin vermeyen- yanıtlar

gerektiğini hiçbir zaman unutmamalıdır: 'evet' mi, 'hayır' mı? Hemen şimdi, şu mevcut anda şu ya da bu yapılmalı mı, yoksa yapılmamalı mı?"[21]

Güçler dengesi son derece ciddi bir şekilde hesaplanmalı ve ondan sonra bir karar alındığında kararlı bir şekilde hareket edilmelidir. Napolyon bir defasında General Berthier'e "Ben bir askeri plan yapmaya çalışırken benim kadar yarı-gönüllü bir kimse daha yoktur... Her türlü tehlikeyi ve mümkün her aksiliği abartırım... Kararımı verdiğim zaman ise bunun zaferini sağlayacak şeylerden başka her şeyi unuturum" diye yazmıştır.

Bu sözleri hatırlatan Troçki şöyle devam eder:

"O uygunsuz yarı-gönüllü' sözünün ima ettiği tavır dışında bu düşüncenin özü Lenin'e fevkalade uyar. Bir strateji sorununa karar verirken Lenin düşmanına kendi kararlılığını ve uzak görüşlülüğünü giydirerek başlar. Onun yaptığı taktiksel hatalar çoğunlukla bu stratejik kudretin yan ürünleri olmuşlardır."[22]

Lenin'in özelliklerinden biri, en kötü olasılıkları hesaba katarak en cüretkar planı çizmektir.

‘Anahtar’ halkayı yakalamak

Lenin bize en karışık siyasi eylem zincirinde o anda tüm zincire yön verecek temel halkayı tespit etmek ve yakalamak gerektiğini öğretir.

“Her sorun ‘ucu olmayan bir halkaya’ benzer çünkü bir bütün olarak siyasi hayat sonsuz sayıda halkalardan oluşan uçsuz bir zincirdir. Siyaset sanatının tümü, elimizden kaçma olasılığı en az olan halkayı, o anda en önemli olan halkayı, sahibine tüm zincirin sahipliğini her şeyden çok garantileyen halkayı bulmakta ve elimizden geldiği kadar sıkıca yakalamakta yatar.”[23]

Lenin bu benzetmeden sık sık bahsetmiş ve bunun izah ettiği kuralı pratikte kendisi her zaman uygulamıştır; en kritik dönemlerde tüm ikincil faktörleri bir kenara bırakıp en temel faktörü yakalayabilmiştir. Asıl konudan kendisini doğrudan veya dolaylı olarak saptırabilecek her şeyi bir kenara atmıştır. Troçki’nin çok yerinde ifade ettiği gibi;

“Kritik engel başarıyla aşıldığında bile Lenin zaman zaman ‘ama aslında şunu veya bunu unuttuk...’ ya da ‘fırsat kaçırdık çünkü temel konuya çok gömüldük...’ diye söylenirdi. Bunun üzerine birileri ona, ‘ama bu sorun ortaya koyulmuştu ve bu öneri yapılmıştı, o zaman sen hiçbir şey dinlemek istemiyorum diyordun’ diye hatırlatırdı!

“Bu defa Lenin, ‘Ben mi? İmkansız! Hiç hatırlamıyorum’ derdi.

“Ardından gülmeye başlardı ve bu kasıtlı gülüşünde bir ‘hata’nın itirafı yatardı ve ellerini kaldırıp çaresizce tekrar indirerek ‘ne yapalım, insan her şeyi yapamaz’ demesine o kendisine has jestini yapardı. Onun bu ‘kusuru’ tüm iç güçlerini en üst haddine kadar harekete geçirebilme yeteneğinin diğer yüzünden başka bir şey değildi. Onu tarihin en büyük devrimcisi yapan yeteneği işte budur.”[24]

Gene Troçki’nin dediği gibi;

“Vladimir İlyiç ikincil şeylere ve bazı yan konulara görünüşte önem vermiyor diye ben dahil olmak üzere birçok yoldaş tarafından çok sık eleştirildi. ‘Normal’ yavaş gelişme dönemlerinde bu bir siyasi önderin

noksanlığı olmuş olabilirdi; ama, tüm gereksiz şeylerin, tüm tesadüfi ve ikincil şeylerin arka plana çekildiği, önemini yitirdiği ve geriye iç savaşın; keskin biçimiyle ancak temel sınıf uzlaşmazlığının kaldığı yeni çağda, yoldaş Lenin'i emsalsiz yapan şey işte budur. Dikkatli devrimci bakışlarıyla önemli, en gerekli, en vazgeçilmez şeyi yakalayabilmesi ve başkalarına gösterebilmesi onun en üstün düzeyde sahip olduğu özel bir yetenekti. Lenin'in eylemini ve kafasının işleyişini yakından görme şansını elde etmiş benim gibi yoldaşlar için onun dış, tesadüfi ve yüzeysel şeyleri reddeden ve konunun özüne vararak gereken eylem yöntemini kavrayan aklının keskinliğine ve inceliğine coşkunlukla hayran olmamak -evet, coşkunlukla hayranlık diyorum- elde değildir."[25]

Lenin'in taktiksel hataları da vardır ve bunların çoğu onun dikkatlerini temel halkada toplamasından ve eylem sahnesinden uzun süre uzak kalmasından olmuştur. Ancak, madalyonun diğer yüzü, onun müthiş stratejik kavrayışıdır. Taktiksel yargı hataları yapılmış olsa bile parti stratejisini uzaktan kesin bir şekilde tarif edebilmiştir.

Lenin 'değneği' bir gün bir tarafa, ertesi gün aksi tarafa 'bükmekte' ısrar ederken temel olarak haklıdır. Eğer işçi hareketinin her yönü eşit bir şekilde gelişmiş olsaydı ve dengeli bir büyüme söz konusu olmuş olsaydı, o zaman 'değnek bükme'nin hareket üzerinde zararlı bir etkisi olurdu. Fakat gerçek hayatta eşitsiz gelişme yasası söz konusudur. Her değişik ortamda hareketin belli bir yanı önem kazanır. İleri adım atmanın önündeki asıl engel parti kadrosu noksanlığı olabilir, ya da tam tersine, parti kadrolarının tutuculuğu onların sınıfın öncü kesiminin arkasında kalmalarına neden olabilir. Tüm unsurların mükemmel bir şekilde denk gelmesi 'değnek bükmeye' gerek bırakmayabilirdi, ama bu aynı zamanda devrimci partinin ya da devrimci önderliğin gereksizliği demek olurdu.

Sezgi ve cesaret

Nesnel durumun en aklı basında değerlendirmesi bile kendi basına devrimci strateji ve taktikleri geliştirme ve yetmez. Her şeyden öte devrimci önderin çok keskin bir sezgi duyusu olması gerekir.

Birçok şeyin bilinmediği ve tesadüflere, karışıklıklara açık olduğu devrimci bir durumda güçlü bir irade yetmez. Asıl gereken, önemliyi önemsizden ayırabilmek ve tablonun noksan yerlerini tamamlayabilmek için tüm durumu hızlı bir biçimde kavrayabilme yeteneğidir. Her devrim çok bilinmezli bir denklemdir. Dolayısıyla, devrimci önderin son derece gerçekçi bir hayal gücü olması gerekir.

1905'deki kısa bir aralık dışında Lenin devrim öncesi onbeş yılı yurt dışında geçirmiştir. Oysa onun gerçeği hissedişi, işçilerin duygularını kavrayışı zamanla körelmemiş, aksine iyileşmiştir. Gerçekçi hayal gücünün temeli derin teorik anlayışı, kuvvetli hafızası ve yaratıcı düşünme yeteneğidir. Ve sürgünde kendisini görmeye gelenlerle yaptığı seyrek görüşmeler hayal gücünü beslemiştir.

Lenin'in devrimci sezgisi olağandışıdır. Başka birisinin muhtemelen fark etmeden geçeceği ancak Lenin'in tüm sosyo-politik durumu gözünün önünde canlandırmasına neden olan tek bir cümleyi örnek vermek bunu anlatmaya yetecektir.

"Temmuz günlerinin ardından Kerenski hükümetinin bana gösterdiği büyük merak yüzünden yeraltına inmek zorunda kalmıştım... Petrograd'ın uzak bir isçi mahallesinde, küçük bir işçi evinde yemek zamanıydı. Evin sahibesi ekmeği masanın üzerine koyduğunda ev sahibi şöyle dedi: "Şu güzel ekmeğe bak. 'Onlar' artık bize kötü ekmek vermeye cesaret edemiyorlar. Biz ise artık Petrograd'da bir daha iyi ekmek göremeyeceğiz diye korkuyorduk."

"Temmuz günlerinin bu sınıf değerlendirmesine çok şaşırdım. Benim kendi düşüncelerim olayların siyasi önemi etrafında dolanıyor, olayların genel akışında oynadığı rolü tartıyor, tarihte bu zikzaka neden olan durumu ve bunun yaratacağı ortamı şimdiki duruma uyabilmek için sloganlarımızı ve parti mekanizmamızı nasıl değiştirmemiz gerektiğini değerlendiriyordu. Ekmeğe gelince, yokluğunu hiç bilmeyen ben, bunu düşünmemiştim. Bunun sorun olduğu hiç aklıma gelmemişti...

“Ancak ezilen sınıfın bu ferdi, maaşı iyi ve oldukça zeki işçilerden biri olmasına rağmen, şaşırtıcı bir basitlik ve açıklık ile, biz aydınların gökyüzündeki yıldızlar kadar uzak kaldığımız sağlam bir kararlılık ve hayret verici berraklıkta bir ileri görüş ile konunun can alıcı noktasına dokunmuştu. Tüm dünya iki kampa ayrılmıştı: Çalışan halk ‘biz’ ve sömürenler ‘onlar.’ Temmuz olayları hakkında herhangi bir pişmanlığın izi bile yoktu; bu olaylar emek ve sermaye arasındaki uzun mücadelenin muharebelerinden sadece birisiydi. Dereye giren paçayı sıvar.”

“Devrimin yarattığı ***olağanüstü karmaşık durum*** *ne kötü şey’” diye düşünür ve hisseder burjuva aydın.*

*İşçi ise, “**Onları** biraz sıkıştırdık; **onlar** artık bize önceki gibi yüklenmeye cesaret edemiyorlar. Gene sıkıştıracağız - ve kökünden söküp atacağız’”* diye düşünüyor ve hissediyor.”[26]

Krupskaya, “İlyiç’in her zaman özel bir içgüdüsü, işçi sınıfının o anda yaşamakta oldukları üzerine derin bir anlayışı vardı” dediğinde son derece haklıydı.[27] Tarihin en dramatik anlarında köklerin duygularını anlayabilmek için özellikle sezgi önemlidir ve Lenin’in bu konuda üzerine yoktur. “Özellikle büyük siyasi dönüm noktalarında kitleler için ve onlarla birlikte düşünmek ve hissetmek onun çok gelişmiş bir özelliğiydi.”[28]

Bir defa belli bir taktiksel karar alındığı zaman devrimci önder hiçbir tereddüt göstermemelidir, büyük cesaret sahibi olmalıdır. Lenin’in bu konuda hiçbir noksanı yoktu. Onun bu özelliğini M.N. Pokrovski’nin şu sözleri çok iyi anlarır:

"Şimdi dönüp geriye bakınca bana öyle geliyor ki Lenin’in başlıca özelliklerinden biri onun muazzam siyası cesaretiydi. Siyasi cesaret, kahramanlık veya açlığa meydan okuma ile aynı şey değildir. Devrimcilerin arasında idam sehpasından ya da Sibirya’dan korkmayan kahraman insanlar saymakla bitmez. Ama bu kimseler büyük siyasi kararların sorumluluğunu almaktan çekinirlerdi. Oysa, ne kadar zor olursa olsun Lenin’in karar verme sorumluluğundan hiç korkmadığı her zaman için malumdur. Bu konuda hiçbir zaman riskten asla kaçınmamıştır. Sadece kendisinin ve partisinin kaderini değil, tüm ülkenin kaderini ve bir dereceye kadar dünya devriminin kaderini kapsayan adımların sorumluluğunu yüklenmiştir. Bu öyle garip bir şeydi ki, eylemine her zaman küçük bir grup

insanla başlamak zorundaydı, çünkü işin en başından onun peşinden gelecek kadar yürekli ancak birkaç kişi vardı.”[29]

Birçok ‘Marksist’, Marksizme kaderci bir içerik katarak önemli kararlar alma zahmetinden kurtulmayı denemiştir. Bu, Menşeviklerin bir özelliğidir. Onlar her krizde şüphe, tereddüt ve korku göstermişlerdir. Oysa devrim, sosyal sorunları çözmenin en acımasız yöntemidir. Lenin çok tutarlı bir devrimciydi. Karar vermekte gösterdiği cüretkarlığıyla ve en büyük eylemler için sorumluluk almakta gösterdiği gönüllülükte üstüne kimse yoktur.

Rüya ve gerçek

Devrimci strateji ve taktikleri yerine getirmek için sadece gerçekçi olmak değil, aynı zamanda rüya görmek de gereklidir. Birçok yazar Lenin'i gerçekçi ve romantizmden uzak birisi olarak tarif etmiştir. Bu, ona haksızlık yapmak olur. Büyük bir rüyanın ilhamı olmadan kimse devrimcilik yapamaz.

"Pisarev, rüya ve gerçek arasındaki uzlaşmazlık hakkında, 'uzlaşmazlık var, uzlaşmazlık var' diye yazar. 'Rüyalarım olayların doğal gidişatının önünden yürüyor olabilir ya da olayların gidişatının asla gitmeyeceği bir yönde uçuyor olabilir. Birinci halde, rüyalarımın hiçbir sakıncası yoktur; hatta emekçi insanların enerjisini destekliyor ve genişletiyor olabilir... Bu rüyalarda emeğin gücünü çarpıtacak ya da engelleyecek hiçbir şey yoktur. Öte yanda, eğer insan bu çeşit rüya görme yeteneğinden tamamen yoksun olacak olsaydı, zaman zaman önden koşup bütün ve tamamlanmış bir tabloyu kafasında canlandıramayacak olsaydı o zaman sanat, bilim ve pratik çaba sahasında uzun ve zorlu işlere girişmek ve yapmak için insanoğlunu teşvik edecek ne gibi bir dürtü olabileceğini ben hiç düşünemiyorum... Hayal eden kimse ciddi bir şekilde hayaline inanıyorsa, hayatı dikkatle gözlemliyor ve gözlemlerini hayalindeki şeylerle karşılaşmıyorsa, ve genel olarak söylemek gerekirse, fantezilerini elde etmek için özenle uğraşıyorsa o zaman hayaller ile gerçek arasındaki uzlaşmazlığın hiçbir zararı olmaz. Eğer hayaller ile gerçek arasında biraz bir benzerlik varsa hiçbir sorun yoktur."

*Ne yazık ki hareketimiz içinde bu çeşit hayal kurma pek azdır. Ve bunun en büyük sorumluları, ağır başlı görüşleriyle ve **somuta yakınlıklarıyla** övünenlerdir."*[30]

Lenin kendi romantik çizgisini eylemin gerekliliğine tabi kılmıştır. Rus aydınlarının gerçekten uzaklıklarından nefretle sözetmiştir. Gonçarov'un ünlü romanının kahramanı Oblomov'u, her zaman büyük şeylerin hayalini kuran ama bunları yapabilmek için son derece tembel ve zayıf olan 'lüzumsuz insan' diye, hep küçümseyerek anmıştır.

Ferdinand Lassalle devrimci siyasetin temel gereklerini çok iyi ifade eder: "Her büyük iş mevcut durumun tespitiyle başlar." Lenin sık sık

İngilizce, “gerçekler inatçı şeylerdir” derdi. “Marksizm tavrını olasılıklara göre değil, gerçeklere göre belirler. Her Marksist politikasının temeline yalnızca kesinliği ve tartışılmazlığı kanıtlanmış olayları koymalıdır.”[31] Aynı zamanda Lenin daima gerçek ile olasılıklar arasındaki köprüyü aramıştır. Hareketin önündeki görevlerin büyüklüğü ile aynı hareketin fiili zayıflığı arasındaki uçuruma bakmaktan çekinmemiştir. Ayaklarını yere basmış fakat gözünü yukarılara dikmiştir.

Parti: Strateji ve taktiklerin okulu

Strateji ve taktik sorunları, bunların devrimci parti kanalıyla uygulamaya koyulma olasılığı gerçekçi bir olasılık olduğu kadarıyla Lenin için önemlidir. O partiyi strateji ve taktikler için bir okul, işçi sınıfının iktidarı ele geçirmesi için bir mücadele örgütü olarak görmüştür.

Devrimci önderlik ancak kitlelerin bir parçasıysa, işyerlerinde, sokaklarda, evlerinde, aş ocaklarında onları dinliyorsa kitlelerden bir şeyler öğrenebilir, onların ne düşündüklerini ve hissettiklerini bilebilir. Kitlelere bir şey öğretebilmek için önderlik önce onları dinlemelidir. Tüm hayatı boyunca Lenin buna inanmış ve bunu uygulamıştır.

Parti sınıfın öncü kesiminin gerisinde kalmamalıdır. Fakat aynı zamanda, erişilemeyecek kadar ileride de olmamalıdır. Kitlelerin en önünde olmalı ancak kökleri kitlelerin içlerinde bulunmalıdır:

"Başarılı olabilmek için her ciddi devrimci faaliyet, devrimcilerin ancak gerçekten yiğit ve ileri sınıfın öncülerinin rolünü oynamaya muktedir oldukları fikrinin anlaşılabilmesini ve eyleme dönüştürülebilmesini gerektirir. Öncü, öncülük görevini ancak önderlik ettiği kitlelerden tecrit olmaktan sakınabildiği ve tüm kitleyi gerçekten ileri yönlendirebildiği zaman yapmış olur."[32]

Daha önce de belirttiğimiz gibi, devrimci partinin gerekliliği işçi sınıfının bilincinin eşitsizliğinin bir sonucudur. Ancak, aynı zamanda, parti sınıf bilincini mümkün en üst düzeye yükselterek bu eşitsizliği gidermeyi hızlandırmakla yükümlüdür. Kendini sınıfın ortalama ya da en düşük bilinç düzeyine uyarlamak oportünizmin huyudur. Öte yanda, proletaryanın en ileri kesiminden örgütsel bağımsızlık ve tecrit ise sekterliğe giden yoldur, gerçek devrimci partinin rolü sınıfın ileri kesimini mevcut koşullar altında en üst düzeye yükseltmektir.

Kitlelerden bir şeyler öğrenebilmek için parti aynı zamanda kendi hatalarından dersler çıkartabilmeli, özeleştiri yapabilmelidir.

"Bir siyasi partinin kendi hatalarına ilişkin tavrı, o partinin ne kadar samimi olduğunu ve kendi sınıfına ve emekçi insanlara karşı sorumluluklarını pratikle ne derece yerine getirdiğini tanımanın en önemli ve emin yollarından biridir. Hatasını samimiyetle kabul etmek, bunun

nedenlerini tespit etmek ve düzelebilmesinin yollarını aramak ciddi bir partinin özellikleridir; görevlerini işte böyle yerine getirmeli, sınıfını ve sonra da kitleleri işte böyle eğitmeli ve yetiştirmelidir."[33]

"İleri sınıfın mücadeleci partisinin hata yapmaktan korkmasına neden yoktur. Asıl korkması gereken şey hatasını sürdürmek, yanlış bir utanç duygusuyla hatasını kabul etmeyi ve düzeltmeyi reddetmektir."[34]

Partinin hatasının düzeltilmesine kitleler de katılmalıdır. Örneğin 21 Ocak 1905 günü Lenin şöyle yazmıştır:

"Biz sosyal demokratlar Çar'a ve onun köpeklerine karşı gizliliğe başvururuz, fakat halkın partimiz hakkında her şeyi, parti içindeki her çeşit görüşü, programının ve politikasının gelişmesini bilmesi için ve hatta herhangi bir kongrede şu ya da bu parti kongresi delegesinin ne dediğini bilmesi için her türlü zahmete gireriz."[35]

25-26 Nisan 1906'da Lenin'in yazdığı gibi, doğrudan devrimci mücadele dönemlerinde açık tartışma daha da önemli ve gereklidir.

"Günümüzdeki gibi devrim dönemlerinde partinin tüm teorik hataları ve taktiksel sapmaları bu sürecin kendisi tarafından en acımasızca eleştiri görür ve bu işçi sınıfını emsali görülmemiş bir süratle aydınlatır ve eğitir. Böyle zamanlarda sosyal demokratın görevi, teori ve taktik konularında parti içindeki ideolojik mücadelenin mümkün olan en açık, geniş ve serbest bir biçimde yapılmasını, fakat bunun hiçbir şekilde sosyal demokratik proletaryanın devrimci eylem birliğini zedelememesini ve engellememesini sağlamaya çalışmaktır."[36]

Lenin, tartışmanın iç parti çevreleriyle kısıtlanmaması, fakat parti dışındaki insanların da takip edebilmesi için alenen sürdürülmesi gerektiğini tekrar tekrar söylemiştir.

"Partimizin ciddi bir hastalığı, kitle partisi olmanın artan sancılarıdır. Çünkü, önemli farklılıklar tam açıklık kazanmadan, çeşitli eğilimler arasında açık mücadele olmadan, partinin hangi önderlerinin ve örgütlerinin şu veya bu çizgiyi takip ettiğini kitlelere açıklamadan kitle

partisi veya sınıf partisi olunamaz. Bunlar olmadan da adına layık bir parti kurulamaz.”[37]

Başka bir zaman tekrarladığı gibi,

Parti programının ilke sınırları içinde eleştiri, sadece parti toplantılarında değil; halka açık toplantılarda da serbest olmalıdır (RSDİP’in İkinci Kongresi’nde Plehanov’un bu konuda söylediklerini okuyucuya hatırlatırız). Bu tip eleştiri ya da ‘ajitasyon’ (çünkü eleştiri ajitasyondan ayrı düşünülemez) yasaklanamaz.”[38]

Parti-içi demokrasi ile partinin sınıf içindeki kökleri arasında diyalektik bir ilişki vardır. Doğru sınıf politikası ve proleterlerden oluşan bir parti olmadan sağlıklı bir parti demokrasisinin olanağı yoktur. İşçi sınıfı içinde sağlam bir tabanı olmadan, her türlü parti-içi demokrasi ve disiplin lafı anlamsız laf kalabalığıdır. Aynı zamanda, parti demokrasisi ve sürekli özeleştiri olmadan doğru bir sınıf politikası geliştirmek de olanaksızdır.

“Disiplinin önemi ve işçi sınıfının partisinde bu kavramın nasıl anlaşılması gerektiği konusundaki teorik görüşlerimizi birçok defalar belirttik. Bunu, eylemde birlik, tartışma ve eleştiri özgürlüğü olarak tanımladık. İleri sınıfın demokratik partisine ancak böyle disiplin layıktır."[39]

“Tartışma ve eleştiri özgürlüğü olmadan proletarya eylem birliğini tanımaz.”[40]

Mücadele deneyimini özümsemek için demokrasi nasıl gerekliyse mücadeleye önderlik etmek için merkeziyetçilik ve disiplin de öyle gereklidir. Sağlam örgütsel ahenk partinin davranmasını, girişimlerde bulunmasını ve kitlelerin eylemini yönlendirmesini mümkün kılar. Kendi kendine güveni olmayan bir parti kitlelerin güvenini kazanamaz. Anında müdahale etme ve üyelerinin eylemini yönlendirme gücünden yoksun kuvvetli bir parti önderliği olmadan devrimci parti varlığını sürdüremez. Parti, iktidar için kararlı bir mücadeleye öncülük eden merkeziyetçi bir örgütlenmedir. Bu yüzden, eylemde çelikten bir disipline ihtiyacı vardır.

Savaş sanatı konusunda Clausewitz

Bu bölümün başlarında Lenin'in strateji ve taktik kavramlarının esas olarak Clausewitz'in yazılarından etkilendiğini belirtmiştik. Lenin'in ifadelerindeki ve tavrındaki yakın benzerliği görmek için Clausewitz'den söz etmekte yarar var.

Clausewitz, *Savaş Üzerine* adlı kitabına soyut savaş kavramı ile somut gerçek savaşlar arasında köklü bir farklılık olduğunu anlatarak başlar. Gerçek savaş soyut savaştan farklıdır, çünkü umulan şartlar hiçbir zaman öyle çıkmaz. Olaylar sadece basit nedensellik ile değil, çeşitli neden ve sonuç zincirlerinin birleşmesiyle şekillenir; tesadüfler büyük rol oynar; psikolojik faktörler insanların aldıkları kararların önemli etkenlerini oluşturur vb. Clausewitz bütün bunları 'sürtünme' başlığı altında sınıflandırır - bu başlık, fizikte gerçek ve idealize edilmiş mekanik süreçler arasındaki farkı açıklayan kavrama açık bir benzetmedir. Ancak 'sürtünmeyi' hesaba katarak gerçek savaş ile soyut savaş, pratik deneyim ile teori arasındaki ilişkiyi kavramak mümkündür. Savaşın "gerçeği ile kavramı arasındaki farkın" ve "özel koşulların etkisinin" kaynağı budur.[41]

Kavramı dünya gerçeklerine uygun hale getirebilmek, "deneyimin sonuçlarına tekabül eden sonuçlara sırt dayamak gerekir, çünkü, birçok ağacın ancak çok büyümeden meyve vermesi gibi pratiğin sanatında da teorik yapraklar ve çiçekler çok uzakta filizlenmemeli, asıl toprağı olan pratik deneyimlere yakın durmalıdır."[42]

Savaş sanatı birçok bilime -fizik, coğrafya, psikoloji vb.- dayanır ama her şeye rağmen bir sanattır. Büyük savaş önderi, düşmanı ezmek özel amacı için bu bilimleri iyi kullanabilmesini öğrenebilendir. Savaşın içerdiği çok çeşitli karmaşalık nedeniyle, kumandanın, her şeyden önce bir taraftan deneyime ve kuvvetli irade gücüne, öte taraftan sezinleme ve hayal gücüne ihtiyacı vardır.

"Her savaş özgül gerçekliklerle doludur ama aynı zamanda her biri, generalin şüphelenmiş olabileceği ancak hiçbir zaman kendi gözleriyle görmemiş olduğu ve üstelik gece karanlığında etrafından dolaşması gereken kayalarla dolu keşfedilmemiş bir denizdir. Eğer bir de ters bir rüzgar çıkacak olursa, yani büyük tesadüfi bir olay terslik yaratacak olursa,

o zaman general en mükemmel ustalık, serinkanlılık ve enerjiye ihtiyaç duyar... Bu sürtünmeyi bilmek o çok sözü edilen savaş deneyiminin en önemli tarafıdır ve iyi bir generalden bu beklenir. Şüphesiz, bunları aklında çok büyütüyorsa ve korkuyorsa, o general iyi bir general değildir... fakat iyi bir general bunların farkında olmalıdır ki mümkünse üstesinden gelebilsin ve işte o ihtilaf nedeniyle olanaksız olan bir mükemmellik beklemesin. Ayrıca, bunlar teorik olarak öğrenilemez; ve öğrenilebilecek olsa bile gene de kıvraklık denilen o yargılayabilme deneyimine gerek vardır."[43]

Taktikler ile strateji arasındaki farkı Clausewitz çok iyi ifade eder:

"Strateji, savaşın sonunu temin edecek muharebeyi seçmektir; dolayısıyla tüm askeri eyleme savaşın amaçlarına uygun olması gereken bir hedef vermelidir. Bir başka deyişle, strateji savaşın planını oluşturur ve bu amaçla, son karara yol açacak eylem dizilerini birbirleriyle bağdaştırır; yani değişik atılımlar için planları yapar, her bir atılımda verilecek mücadeleleri düzenler. Bütün bunlar büyük çoğunlukla ancak varsayımlara dayalı belirlendiği için (ki bazıları yanlış çıkacaktır) ve detaylarla ilgili bir sürü hazırlık önceden yapılamayacağı için, doğaldır ki strateji, ayrıntıları anında ayarlamak ve savaş içinde ardı kesilmeden gerekli değişiklikleri genel planda yapabilmek için savaş meydanına orduyla birlikte gitmelidir. Yani strateji, bir an için bile elini işten çekemez."[44]

Taktikler stratejiye tabi olmalıdır. Ancak bir taktiksel adımlar stratejide değişikliklere gerek gösterebilir.

"En büyük şey, her iki tarafın birbirini hükümsüz kılan ilişkilerini gözaltında bulundurmaktır. Bunlardan, her şeyi belirleyen belli bir çekim merkezi, güç ve hareket merkezi oluşur; ve düşmanın bu çekim merkezine tüm güçlerin toplu darbesi yöneltilmelidir."

"Her zaman için küçük büyüğe, önemsiz önemliye, tesadüf zorunluya bağımlıdır. Bu, bakışımıza kılavuz olmalıdır."[45]

"Belirleyici noktada üstünlük en önemli şeydir... bu konu, genellikle, tartışmasız her şeyin en önemlisidir."[46]

Clausewitz'in dogmacılıktan uzak kafası onun hayal ürünü model ile bunun karşıtı gerçek arasındaki ilişkiyi çok iyi bir şekilde kavramasını

sağlamıştır. Teori ile pratiğin şekillenmeleri arasındaki canlı ilişkileri iyi anlamıştır. Savaşta başarılı önderlik için doğru uyarlanması gereken bilimler ile savaş sanatı arasındaki ilişkiye dikkat çekmiştir. Her şeyden öteye, açık bilimsel kavramsal tasarım ile desteklenen sezgi dehasının büyük önemini iyi anlamıştır.

Clausewitz'in yazıları Friedrich Engels'in askeri yazılarını da etkilemiştir ve hem Clausewitz hem de Engels, Lenin'e etkide bulunmuşlardır. Lenin'in özelliği, pratik deneyimin, bilimin ve sanatın karmaşık bileşimiyle; bu taktik ve strateji kavramlarının sadece onun düşüncesinin bir parçası olmakla kalmayıp onda ete ve kemiğe bürünmeleridir. Lenin içgüdüsüyle kısa süre içinde en etkili strateji ve taktikleri geliştirmiş; yüksek irade gücü zekâsının keskinliği ile uygunluk göstermiştir.

Strateji ve taktisyen olarak Lenin'in gücü 1905 Devrimi'nde çiçek açmış ve bundan on iki yıl sonra 1917'de Ekim devriminin başarısıyla tüm ustalığını sergilemiştir.

15
Menşeviklerle yarı birlik

1905 Devrimi'nin fırtınalı aylarında Menşevik Partisi oldukça dağınıktı ve akıntıya kapılmış gidiyordu. Genellikle merkezci unsurlardan oluşan örgütün olaylardan başı dönmüştü ve liberallere bağlılıklarını terkedip Bolşeviklerle tavır alarak, oldukça sola kaymışlardı.

"Birçok Menşevik burjuva devrimine güvenlerini kaybetmeye başladı. Burjuvaziyi ya hain ve karşı-devrimci ya da fiilen varlığını yitirmiş bir güç olarak kafalarından çıkararak, Bolşeviklerin yaptığı gibi iktidarı ele geçirmeye ve geçici devrimci hükümeti kurmaya hazırlandılar. Dan'ın Kautsky'e yazdığı gibi: "Man lebt hier wie im Taummel, die revolutionare Luft wirkt wie Wein; "Sanki sarhoş gibiyiz, devrimci hava şarap gibi etkiliyor insanı."[1]

Menşevik gazete *Naçalo*'nun başyazarları Troçki ve Parvus'tu. Bu gazeteyle Bolşevik *Novaya Jizn* arasındaki ilişkiler, Troçki'ye göre, 'çok dostane'ydi. İki yayın:

"Birbirleriyle hiçbir polemiğe girmediler. Naçalo'nun ilk sayısı çıktı. Mücadeleye katılan bir yoldaşı selamlıyoruz. Birinci sayı yoldaş Troçki'nin yazdığı Ekim grevinin harikulade bir tarifi ile dikkate değer' diye yazmıştı Bolşevik Novaya Jizn. Birbiriyle kavga eden insanlar böyle yazmazlar. Kavga yoktu. Tam tersine, iki yayın burjuva eleştirilere karşı birbirlerini korudular. Lenin geldikten sonra bile Novaya Jizn, benim 'sürekli devrim'

üzerine yazılarımı destekledi. Her iki gazete, iki hizibin de yaptığı gibi, parti birliğinin yeniden kurulmasını savundular. Lenin dahil, Bolşeviklerin Merkez Komitesi, bölünmenin sadece yurt dışı sürgün koşullarının sonucu olduğunu ve devrimin olaylarının hizipler arası mücadeleye hiçbir ciddi zemin bırakmadığını söyleyen bir kararı oybirliğiyle aldılar. Ben de aynı çizgiyi Naçalo'da savundum, sadece Martov pasif bir direnme gösterdi."[2]

Yıllar sonra Lenin hala, "Naçalo'yu hatırlayın... 'Witte, Bourse'nin ajanı, Struve ise Witte'nin ajanıdır' anlayışıyla yazılmış yazıları hatırlayın. Bunlar mükemmel yazılardı! Ve o günler mükemmel günlerdi - Kadetlerin ne olduğu hakkında Menşeviklerle aynı şeyleri söylüyorduk" diye yazmıştır.[3] Sağcı Menşevik Çervanin 1905-1906'yı pişmanlıkla hatırlar: "St.Petersburg'daki Kasım grevine katılmakla, 8 saatlik iş gününün zorla başlatılmasıyla ve ilk Duma'yı boykot etmekle Menşevikler, Bolşeviklerin devrim sarhoşluğunun etkisinde kalmışlardı."[4]

Mevcut durum ve olası gelecek

Moskova'da devrimci işçilerin mücadelelerinde Menşevikler ön saflardaydılar. Moskova Sovyeti'nin 6 Aralık günü yaptığı toplantıda genel grev ve silahlı ayaklanma önerisini coşkuyla desteklediler.[5] Ve bundan birkaç gün sonra, silahlı ayaklanmayı destekleyen bildiri dağıttılar.[6] Menşevik önderlerden Martinov 1905'deki tavırlarını şöyle özetliyordu: "Kendimize şöyle dedik: 'Le vin est tire, il faut le boire.' Madem ki şarap bardağı doldurulmuş, içmek gerekir. Belirleyici anlarda kararlı bir şekilde davranmak gerekir, incelemeye vakit yoktur." Ancak, Menşevikler olayları yönlendirmeye çalışmaktan çok olayların akışına kapılmışlardı. Gene aynı Menşevik önderin dediği gibi, "Fakat fark şuydu ki, biz içinde bulunduğumuz durumu içine düştüğümüz bir durum olarak görüyorduk, Bolşevikler ise bunun için çabalıyor ve bunu doğal olarak görüyorlardı."[7] Hemen birkaç ay sonra Martinov 1905 'deliliği'ne tövbe ediyordu! Martov'un tepkisi tipikti.

Şubat 1906'da Akselrod'a yazdığı bir mektupta şöyle şikayet ediyordu: "İki aydır... başladığım hiçbir yazıyı bitiremedim. Bu ya sinir ya da zihin yorgunluğundan - ama bir türlü aklımı toparlayamıyorum." Bu mektup 1917'den sonra ortaya çıktığında Troçki şöyle demiştir: Martov 1906'daki hastalığına ne diyeceğini bilemiyordu, ama bunun belli bir adı var: Menşevizm. Devrim anında oportünizm, her şeyden önce yalpalama ve 'aklını toparlayamamak' demektir."[8]

Lenin devrim olaylarının baskısının Menşevikleri sola çekmeye devam edeceğini umuyordu. Şubat 1905'den itibaren Bolşeviklerle Menşeviklerin birliğini savundu. Örneğin Kasım ayında şöyle diyordu:

"Herkes biliyor ki, sosyal demokrat işçilerin büyük çoğunluğa parti içindeki bu bölünmeden son derece hoşnutsuzlar ve birlik talep ediyorlar. Herkes biliyor ki, bölünme, partiye karşı sosyal demokrat işçiler (ya da sosyal demokrat olmaya hazır işçiler) arasında belli bir soğukluk yarattı."

"İşçiler parti 'şef'lerinin kendiliklerinden birleşeceklerine neredeyse tüm umutlarını yitirdiler. Birliğin gereği hem RSDİP'in Üçüncü Kongresi'nde hem de geçen mayıstaki Menşevik konferansta resmen kabul edilmişti. O zamandan beri altı ay geçti ama birlik davası hemen hemen hiçbir ilerleme

kaydedemedi. İşçilerin sabırsızdık göstermeye başlamasına hiç şaşırmamak gerekir.”[9]

Aslında Rusya’nın her tarafında Bolşevik ve Menşevik şubeler kendi kendilerine, merkezi politikadan tamamen bağımsız bir şekilde, birleşiyorlardı. Örneğin, ulusal düzeyde iki örgütün resmi birleşmesinden altı ay önce Kasım 1905’de Odessa’da Bolşeviklerle Menşeviklerin birliğinin sağlanmasını Piyatnitski şöyle hatırlar:

“*Merkez Komite’nin ajanı Bolşevik Leva (Vladimirov) iki merkezin tepede birliğini beklemeden her ne pahasına olursa olsun Menşeviklerle birleşme önerisiyle o günlerde St.Petersburg’dan gelmişti. Pogrom’dan (Yahudi soykırımı) önce Odessa’dan gelen Bolşevik Baron (Edward Essen) öneriyi destekledi. İkisinin önerisi hem Menşevik hem de Bolşevik parti üyeleri tarafından samimiyetle karşılandı. Bunu anlamak zor değildi. Soykırım sırasında zaten az olan gücümüzün zayıf ve dağınık olduğu her parti üyesi için açıkça ortaya çıkmıştı. 17 Ekim Manifestosu’ndan sonra örgütümüzün alması gereken biçim üzerine bir raporun yoldaş Gusev tarafından okunduğu Odessa örgütü üyelerinin genel toplantısında Leva ve Baron yoldaşlar Menşeviklerle derhal birleşmeyi önerdiler. Komite birliğe karşı çıkmadı ama tabandan birleşme yöntemine kesinlikle karşıydı. Odessa Komitesi, başında Üçüncü Parti Kongresi’nde seçilmiş Merkez Komite’nin bilgisi ve onayı olmadan Odessa örgütü Menşeviklerle birleşebilirdi. Öte yanda Baron ve Leva ise, tabandan baskı geliştirebilmek için Merkez Komite’nin onayı olmadan birleşme taraftarıydılar. Birlik önerisinin hem Bolşeviklerin hem de Menşeviklerin parti toplantılarında büyük çoğunlukla kabul edileceğinin komite farkındaydı, çünkü birlik taraftarları ne zaman konuşsalar, derhal, neredeyse herkesin desteğini arıyorlardı. Böylece Bolşevik komite kendisinin karşısında olduğu bir birliğin koşullarını hazırlamak zorunda kalmıştı.”*[10]

23 Nisan ve 8 Mayıs 1906 tarihleri arasında Stokholm’de bir ‘Birlik’ Kongresi oldu. Buradan çıkan ‘birleşik’ parti sadece Bolşevikleri ve Menşevikleri (birlikte 70.000 kadar üye) değil, aynı zamanda Yahudi Bund’u (33.000 üye), Rosa Luxemburg’un önderliğindeki Polonya Sosyal Demokratlarını (28.000 üye) ve Letonya Sosyal Demokratları’nı (13.000 üye) kapsıyordu.

Nisan ayında Lenin, Menşeviklerle Bolşevikler arasındaki farkın pratikte azaldığını ve ikisinin birliğinin her zamankinden daha fazla gerekil olduğunu savunmuştu:

“Gerçekten, sorunu sosyal demokratik hareketin olağan, ‘normal’ çizgisinden yaptığı sapmaların ışığında inceleyecek olursak görürüz ki, bu bağlamda bile ‘devrimci kasırga’ döneminde sosyal demokratlar arasında, daha öncesine kıyasta, daha az değil, daha çok dayanışma ve ideolojik bütünlük vardı. Bu ‘kasırga’ döneminde uygulanan taktikler Sosyal Demokratik Parti’nin iki kanadını birbirinden daha da uzaklaştırmadı, aksine daha yakınlaştırdı. Daha önceki anlaşmazlıklar yerini silahlı ayaklanma konusunda fikir birliğine bıraktı. Sosyal demokratların her iki kanadı da devrimci otoritenin embriyon halindeki özel organları İşçi Temsilcileri Sovyeti’nde faaldiler; askerleri ve köylüleri bu Sovyetlere çektiler, küçük burjuva devrimci partiler ile birlikte devrimci manifestolar yayınladılar. Devrim öncesi döneminin eski anlaşmazlıkları yerini pratik konularda hem fikirliliğe bıraktı. Devrimci dalganın yükselmesi anlaşmazlıkları kenara itti, sosyal demokratları militan taktikler uygulamaya zorladı; Duma konusunu arka plana attı ve ayaklanma konusunu gündeme getirdi; ve acil görevleri yerine getirmek üzere sosyal demokratları ve devrimci burjuva demokratlarını birbirlerine yakınlaştırdı. Severny Golos’da Menşevikler Bolşevikler ile beraber genel grev ve ayaklanma çağrısı yaptılar; işçileri iktidarı elde edinceye kadar bu mücadeleyi sürdürmeye çağırdılar. Devrimci durumun kendisi pratik sloganlar ortaya çıkatdı. Olayları değerlendirmede ancak ayrıntılar üzerine anlaşmazlıklar vardı: örneğin, İşçi Temsilcileri Sovyeti’ni; Naçalo devrimci yerel özyönetiminin organları olarak görüyordu, oysa Novaya Jizn bunları proletarya ile devrimci demokratları birleştiren devlet iktidarı organlarının üyeleri olarak görüyordu. “Naçalo proletaryanın diktatörlüğüne eğilimliydi. Novaya Jizn ise proletarya ve köylülerin demokratik diktatörlüğünü savunuyordu. Ama böyle anlaşmazlıklar Avrupa’da her sosyalist partinin her gelişme döneminde görülmemiş midir?”[11]

Fakat Lenin Menşeviklere tamamen güvenilebileceğine kanmamıştı ve birleşik parti içinde kendi hizibini feshetmek niyetinde değildi. ‘Birlik’ Kongresi’nin arifesinde bunu Lunaçarski’ye şöyle anlatıyordu: “Eğer Merkez Komite’de çoğunluğu sağlarsak en sıkı disiplini talep edeceğiz.

Eğer onların küçük-burjuva karakterleri bize uymalarına izin vermeyecek olursa bu onların aleyhine olacak. Bırakın, partiyi bölmenin sorumluluğunu onlar üstlensinler.” Bunun üzerine Lunaçarski, “Ya biz azınlıkta kalacak olursak?” diye sordu. “Onlara uymak zorunda mı kalacağız?”

Lenin gülümsedi ve şöyle dedi:

“Biz birlik fikrinin boynumuzda bağ olmasına izin vermeyeceğiz ve hiçbir şekilde Menşeviklerin bizi ipin ucundan tutarak yönlendirmesine müsaade etmeyeceğiz.”[12]

Lenin olayların baskısının Menşeviklerin sola kaymalarını sağlayacağına gerçekten inanıyordu. 1906’nın sonlarında Menşevikler Kadetlerle seçim ittifakına girdikleri zaman bile, bu adımı şiddetle kınamasına rağmen hâlâ bu görüşünde direniyordu. Örneğin Kasım 1906’da şöyle yazmıştır:

“Sosyal demokratların Kadetlerle ittifak yapmayı onaylamaları örgütsel ilişkilerin tamamen koparılmasını, yani bir bölünmeyi mi gerektirir? Biz böyle düşünmüyoruz ve tüm Bolşevikler bunu böyle görüyor. Birincisi, Menşevikler bilmeden ve kararsızlıkla pratik oportünizmin en âlâsının yolunda daha ilk adımlarını atıyorlar... İkincisi -ve bu çok daha önemli- bugün Rusya’da proletarya mücadelesini nesnel koşulları karşı koyulmaz bir şekilde kesin ve kararlı adım atılmasını zorluyor. İster (bizim tahmin ettiğimiz gibi) devrimin dalgası çok yükseklere çıksın, ister (söylemeye korkuyor olsalar bile bazı sosyal demokratların sandığı gibi) tamamen durulsun, her iki olasılıkta da Kadetlerle ittifak taktikleri kaçınılmaz olarak iflas edecek ve bunun böyle olması çok sürmeyecek. Dolayısıyla bizim şu an için görevimiz, devrimci proletaryanın sadakatine ve sağlam sınıf sezisine güvenerek entelektüel isteriden kaçınmak ve parti birliğini korumaktır. [13]

Lenin’in hiç şüphesi yoktu ki, “Menşevik yoldaşlar burjuva oportünistlerle ittifakın cezasını çekecek ve devrimci sosyal demokrasiye dönecekler.”[14]

Bu arada Tammerfors’taki parti konferansı (3-7 Kasım 1906) Menşeviklerin etkinliği sonucunda Kadetlerle bir seçim ittifakına karar verdi. Lenin’in tepkisi, yerel parti örgütlerinin kentli bölgelerinde bu karara karşı tavır almakta serbest bırakılması şeklindeydi. “Mevcut seçim kampanyasında Menşeviklerin ve Merkez Komite’nin ittifak lehindeki

kararı pratikte yerel örgütleri bağlamaz ve partiyi bir bütün olarak Kadetlerle ittifak taktiklerine zorunlu kılmaz.”[15]

“Konferanstaki tüm delegeler konferans kararlarının bağlayıcı olmadığını ve hiç kimseyi hiçbir şeye zorunlu kılmadığını kabul ettiler; çünkü konferans karar vermeye yetkili bir gövde değil, tavsiye gövdesiydi. Delegeleri demokratik bir şekilde seçilmemiş, Merkez Komite’nin saptadığı yerel örgütlerden dilediği sayıda seçmişti.”[16]

Karar üzerine Lenin şöyle dedi: “Bu konuya ilişkin olarak hangi sınırlar içinde kararlar bağlayıcıdır? Açık ki, Kongre’nin kararlarının ve yerel parti örgütlerinin özerkliğinin Kongre’nin kabul ettiği sınırlarının içinde.”[17]

Peki, Lenin’in o kadar sevdiği demokratik merkeziyetçiliğe ne oldu? Yıllarca partinin alt organlarının üst organlara tabi olması için ve federal parti anlayışına karşı mücadele vermişti. Şubat-Mayıs 1904’de yazdığı *Bir Adım İleri, İki Adım Geri* adlı eserinde, “Merkeziyetçiliğe karşı özerkliği savunma açık eğilimi örgütlenme konularında oportünizmin temel özelliğidir”[18] demişti.

Fakat örgütsel yöntemler Lenin için tamamen siyasi amaçlara tabiydi ve böylece 1906’da birleşik parti için örgüt kuralları kendisinin o ana kadar önerdiği örgüt kurallarından farklı olabiliyordu. Bundan kısa bir süre sonra kendisinin açıkça söylediği gibi:

“Partimizin tüzüğü partimizin demokratik örgütlenmesini çok açık bir şekilde tespit eder. Tüm örgütlenme aşağıdan yukarıya seçim temelinde kurulur. Parti tüzüğü, yerel örgütlerin kendi yerel faaliyetlerinde bağımsız (özerk) olduğunu söyler. Tüzüğe göre, Merkez Komite partinin tüm faaliyetini düzenler ve yönlendirir. Yani açık ki, Merkez Komite’nin yerel örgütlerin bileşimine karışmaya hiçbir hakkı yoktur. Örgüt aşağıdan yukarıya kurulduğuna göre, örgütün bileşimine yukarıdan karışmak demokrasinin ve parti tüzüğünün bariz bir ihlali olur.[19]

Ve Lenin parti disiplini kavramına yeni bir yorum getirir:

“Yetkili kurumlar karar verdikten sonra hepimiz, parti üyeleri olarak, tek bir vücut olarak hareket etmeliyiz. Odessa’daki bir Bolşevik, midesini bulandırsa bile, oy sandığına bir Kadet’in adını gösteren oy pusulasını

atmalıdır. Ve Moskova'daki bir Menşevik, kalbi Kadetler için atıyor olsa bile, oy sandığına sadece Sosyal Demokratların adlarını gösteren oy pusulasını atmalıdır."[20]

Bundan bir-iki ay sonra, Ocak 1907'de, Lenin partinin karşı karşıya kaldığı konularda, parti üyeleri arasında referandum yapmayı önerecek kadar ileri gitti. Şüphesiz bu öneri demokratik merkeziyetçilik kavramının tüm özüne ters düşmekteydi.

"Bir sorunun halledilmesinin gerçekten demokratik olabilmesi için örgütün seçilmiş temsilcilerini bir araya toplamak yetmez. Tüm örgüt üyelerinin, temsilcilerini seçerken, aynı zamanda bağımsız bir şekilde ve kendi başına, tüm örgütün önünde yüz yüze olunan konularda görüşlerini söylemesi gerekir."[21]

Tüm siyasi sorunları referandum ile karara bağlamanın imkansız olduğunu kabul etmesine rağmen Lenin gene de "Çok önemli konular, özellikle kitlelerin kendilerinin belli bir eylemi ile doğrudan bağlantılı sorunlar, demokrasi uğruna, sadece temsilciler göndererek değil, aynı zamanda tüm parti üyelerinin görüşlerini soruşturarak halledilmelidir"[22] demiştir.

Özetlersek, devrim günleri boyunca Menşevikler çoğunlukla olayların akışına kapılmışlar, aynı zamanda farklı Menşevik eğilimler belirmiştir. Sağda Plehanov, Akselrod ve Martov gibileri Kadetler'e eğilimliydiler ve liberallerin önderlik edeceği bir burjuva devrimi anlayışını savunuyorlardı. Solda ise Troçki ve Parvus gibileri vardı ve idenin, bundan yıllar sonra Komünist Enternasyonalin kurulmasını sağlayan sürece benzer bir sürecin -çok sayıda yalpalayan unsurun sola kayması- Menşeviklerin arasında olacağını umuyordu. Lenin Menşevik işçilerin yalpalaması ile birçok Menşevik önderin ıslah olmaz profesyonel yalpalaması arasında bir fark gözetiyordu. Menşeviklerin sağına ve ıslah olmaz yalpalatmalara karşı kesin tavır almakla beraber, sıkı bir grup Bolşeviğin tamamen ayrı bir örgüt olarak durmak yerine, birleşik bir partide bir hizip oluştururlarsa, diğer yalpalayan Menşevik unsurları kazanabilmekte daha başarılı olacaklarına inanıyordu.

16
Lenin aşırı solcuları ihraç ediyor

Bolşevik grubun içinde de Lenin'in önünde bazı zorluklar vardı. Seçimleri boykot konusu, ikinci Duma seçimlerinden sonra bile halledilmiş değildi. Bu seçimlere RSDİP bütünüyle katılmış ve oldukça önemli başarı elde etmişti: 65 sosyal demokrat Duma'ya seçilmişti ve bunların 18'i Bolşeviklerin taraftarıydı.[1]

Ancak 3 Haziran 1907 günü Başbakan Stolipin ikinci Duma'yı feshetti ve hükümeti muhalefetin Duma'daki çoğunluğu derdinden kurtarmak üzere yeni ve son derece adaletsiz bir seçim yasası yayınladı. Yeni yasaya göre, toprak sahibi tabakadan her 230 kişi bir seçmen, şehirli üst tabakadan her 1000 kişi bir seçmen, şehirli alt tabakadan her 15.000 kişi bir seçmen, köylüler her 60.000 kişiye bir seçmen ve işçiler her 125.000 kişiye bir seçmen tayin edebilecekti. Böylece toprak sahipleri ve burjuvazi seçmenlerin %65'ini, köylüler (daha önceki %42 yerine) %22'sini ve işçiler ise (daha önceki %4 yerine) %2'sini atayabileceklerdi. Yeni yasa Asya Rusyası'nın yerli halkının ve Astrahan ile Stavropol eyaletlerinin Türk asıllı halkının seçim haklarını ellerinden aldı. Polonya ile Kafkasya nüfusunun temsilcilerini yarı yarıya indirdi. Konuşma dili Rusça olmayanların tümü seçim haklarını kaybettiler. Bütün bunların sonucu, toprak sahiplerini, ticaret ve sanayi burjuvazisini temsil eden Duma üyelerinin oranını büyük çapta artırmak ve zaten düşük olan köylü ve işçi temsilcilerinin oranını büyük çapta düşürmek demekti.

Daha yeni bağlanmış olan boykot konusu böylece derhal tekrar gündeme geldi. Yerel Bolşevik örgütlerin büyük çoğunluğu Duma'yı boykot etme

tavrına geri dönmek istiyorlardı. Temmuz 1907'de Finlandiya'da toplanan parti konferansında 9 Bolşevik delegeden 8'i, Bogdanov'un önderliğinde, boykot politikasına geri dönme lehinde oy kullandılar. Önerinin kabul edilmemesi için Lenin Menşeviklerle, Polonya sosyal demokratları ve Bundçularla birlikte oy kullandı.

1907 sonbaharında yeni yasa altında yapılan seçimlerde sosyal demokratlar gene de 19 üyelik kazandılar.

1907 konferansının ardından Bolşeviklerin bir kesimi Otzovistler diye bilinen bir grup oluşturdular (Rusça'da Otzovist geriye çağırmak isteyen demektir). 1908'de bu grup oldukça güç topladı ve Bolşevikler içinde Lenin'e ciddi bir alternatif oldu. Yerel örgütleri kazanmak için Leninistler ve Otzovistier arasında rekabet başladı. Lenin, Moskova örgütünü ancak çok küçük bir çoğunluk ile elde tutabildi. Mayıs 1908'de Moskova'daki genel bir şehir toplantısında Otzovistlerin 14 oyuna karşı Lenin'in taraftarlarının 18 oyu vardı.[2] Merkezi Sanayi Bölgesi'nin Bölgesel Bürosu koyu Otzovistti.[3]

Petersburg'da ise 'Ultimatomcular' denilen daha ılımlı bir muhalefet grubu hâkimdi. Bunlar, sosyal demokratik Duma grubuna daha uzlaşmaz bir tavır takınmaları için ultimatom verilmesini istiyorlardı. St.Petersburg Bolşevik örgütü 1909'un Eylül'üne kadar 'Ultimatomcular'ın elinde kaldı.[4]

Her ne kadar Lenin ile boykotçuların anlaşamadıkları asıl konu sosyal demokratların Duma seçimlerine katılıp katılmamaları ve Duma'ya temsilci gönderip göndermemeleri üzerineydiyse de boykotçular, aynı zamanda, yasal sendikaları da boykot etme taraftarıydılar. Eğer sendikalar polise kaydolacak ve sadece yasal faaliyetlerde bulunacaklarsa o takdirde devrim davasına hiçbir yararları olamaz diyorlardı.[5]

Otzovistlerin önderleri arasında bazı çok önemli isimler de vardı. Bunlar, uzun yıllar Bolşeviklerin ikinci şefi olan Bogdanov (Maksimov); en iyi Bolşevik örgütleyici Krasin; propagandacı ve yazarlardan Lunaçarski, Gorki ve Bazarov; tarihçi M.N. Pokrovski ve Duma Bolşevik grubunun başı Aleksinski gibi kimselerdi. Lenin'i, "ne pahasına olursa olsun Menşevik parlamenterizm görüşüne geçmek"le suçladılar.[6] Aralık 1908'deki Tüm-Rusya Konferansı'nda Menşevik Dan, "Bolşeviklerin şimdi Lenin'i Bolşevizme ihanet etmekle suçladıklarını bilmeyen mi kaldı?" diyebiliyordu.[7]

Devrimci hareketin yenilgisi aşırı-solculuk mikrobunun üremesinin koşullarını yaratmıştı. 1905'den sonra devrimcilerin psikolojisi ile 1848

devriminden sonraki psikoloji arasında ilginç bir benzerlik vardır. O günlerin Bogdanov'culari denilebilecek Willich ve Schapper hakkında Marx şöyle demişti:

"Bir devrimin vahşice başarılması, o devrimde yer almış kimselerin aklında, özellikle bu kimseler yurtlarından koparılmış ve sürgüne çıkartılmışsa, güçlü bir iz bırakır. Öyle ki, ılımlı karakterli insanların bile bir süre için gözleri kararabilir. Olayların akışına artık adım uyduramazlar. Tarihin yön değiştirdiğini kabul etmek istemezler. En az kendilerine verdikleri zarar kadar, hizmet ettikleri davaya da zarar veren gizli tertipler ve devrimlerle oynamaya başlamalarının nedeni işte budur. Evet, Willich'in ve Schapper'in hataları işte budur."[8]

Bir devrimin yenilgisinin ardından, Bogdanov'un yaptığı gibi yeni bir silahlı ayaklanmanın hazırlığını en acil görev olarak koymak kadar psikolojik rahatlık veren başka ne olabilir?

Korkunç baskı dönemi, birçok devrimcinin, özellikle somut eylem yapma olasılığı çok kısıtlı olan sürgündekilerin, fiili pasifiklerinin tamamen zıddı olan bir lafta aşırılıkla malül soyut propagandaya yönelmelerine yol açtı. Pratik devrimci sorumluluklardan uzak bu devrimcilik kendini methetmekle kalıyordu ve taviz vermezcilik pasif kendinden memnun olma durumunun örtüsü oluyordu.

Devrimcilerin işçi sınıfının gerçek desteğinden uzak kaldıkları anlar aşırı-solculuk için çok uygundur. İşçi sınıfından tecrit edilmişlikleri ölçüsünde mücadele içindeki işçiler tarafından düzeltilmeye uzaktırlar ve aşırı sloganların cazibesi o derece artar. Zaten kimse dinlemiyorsa, neden aşırı devrimci laflar etmeyelim? Boşluk içinde kalındığı sürece, yeni bir duruma uyma dürtüsü en aza iner.

Bogdanov ve arkadaşlarının nesnel koşullar ne olursa olsun kestirme sonuçlar için gösterdikleri sabırsızlık parti tarafından düzeltilebilirdi - demokratik merkeziyetçilikte demokrasi öğesi işte budur. Ancak, ne yazık ki, parti zaten yok gibiydi ve önderlerinin hatalarını düzeltemezdi. Lenin onları, 'küçük işleri', özellikle parlamento platformunun kullanılmasını reddetmekle suçluyordu. Pratik olarak, taktikleri 'büyük günler'i beklemeye tekabül ediyordu. Onlar, "en önemli ve en acil şeye, yani her türlü koşullar altında işleyebilen, sınıf savaşı ruhunun etkin olduğu, gözle görünür bir şekilde hedeflerini gerçekleştiren ve gerçek Marksist dünya görüşüyle

eğitilmiş işçilerin büyük ve düzgün işleyen örgütlerde birleşmesine engel oluyorlar."[9]

Lenin yeni şartların yeni taktikler gerektirdiğini savunmuştur:

"Devrim sırasında 'Fransızca konuşmayı' öğrendik, yani harekete, mümkün en çok sayıda ayağa kaldırıcı sloganı katmayı, kitlelerin doğrudan mücadelesinin enerjisini artırmayı ve çapını genişletmeyi öğrendik. Şimdi, duraklama, baskı ve dağılma döneminde ise 'Almanca konuşmayı' öğrenmeliyiz; yani işler canlanıncaya kadar yavaş yavaş (bundan başkası işlemiyor), düzenli, sistemli bir şekilde çalışmayı, adım adım ilerlemeyi, santim santim kazanmayı öğrenmeliyiz. Bu faaliyeti sıkıcı bulanlar, bu dönemde de, yolun bu dönemecinde de Sosyal Demokrasi'nin devrimci ilkelerini koruma ve geliştirme gereğini anlamayanlar boşuna kendilerine Marksist demektedirler."[10]

Lenin'e göre devrimciler;

"Zor, yavaş yavaş, günlük angarya bile olacak olsa, eğer tarih, mücadele gününden ve tüm devrimci eylem olanaklarının tükenmesinden sonra, bizi 'otokratik anayasanın' kıyılarında dolaşmaya mahkum etmiş bile olsa, gene de görevlerini yapmalıdırlar... Proletaryaya karşı sorumluluklarımızı yerine getirmek için, esas olarak bizim sloganlarımızın hiddetine, devrimci ruhuna ve 'canlılığına' cezbolmuş, fakat kısa süreler için devrim mücadelesine atılabilecek kadar militan olsa da, karşı-devrim koşullarında olağan günlük mücadele için dayanıklılığı eksik, sosyal demokrasiye özgürlük günlerinde yakınlık duymuş insanları (hatta, 'özgürlük günlerinin sosyal demokratı' tipi ortaya çıkmıştır) sabırla ele alıp yeniden eğitmemiz gerekiyordu. Bu unsurların bazıları yavaş yavaş proletarya faaliyetlerine kazanıldı ve Marksist dünya görüşünü edindiler. Diğerleri, anlamını kavramadan birkaç slogan ezberlediler, sadece bu eski lafları tekrarladılar ve devrimci sosyal demokratik taktiklerin eski ilkelerini değişen koşullara uyarlamaktan acizdiler."[11]

Hiç şüphe yok ki, eğer Bogdanov'un ve onun müttefiklerinin aşırı sol politikaları kenara itilememiş olsaydı, uzun baskı döneminde ve bunu takip eden yavaş yükselme döneminde Bolşevizmden eser kalmazdı. Lenin yıllar

sonra *Sol Komünizm: Bir Çocukluk Hastalığı* adlı kitabında (1920) geriye dönük olarak şöyle yazacaktı:

"Bolşevizm, küçük-burjuva devrimciliğine karşı uzun mücadele yıllarında şekillenmiş, gelişmiş ve çelikleşmiştir. Küçük-burjuva devrimciliği anarşizm kokar ve ondan aldığı bir yönü vardır; tüm önemli konularda tutarlı bir proleter sınıf mücadelesinin koşullarına cevap vermez. Kapitalizmin dehşetleri yüzünden bir küçük-burjuvanın çılgına dönmesi sosyal bir fenomendir ve anarşizm gibi, buna tüm kapitalist ülkelerde rastlanır. Bu devrimciliğin istikrarsızlığını, kısırlığını ve çok çabuk itaata, umursamazlığa, fanteziye ve hatta şu veya bu burjuva geçici hevesine dönüşme eğilimini herkes bilir."[12]

Lenin, gelecek büyük devrimci muharebelere hazırlanmak için, devrimci partinin, kitlelerle beraber, onların ön saflarında, onların arasında erimeden fakat kendini onlardan koparmadan baskı dönemini atlatmasını öğrenmek zorunda olduğunun farkındaydı. Bu aynı zamanda dayanıklı kadroların yetiştirilebileceği ve çelikleşebileceği bir dönemdir. Ancak bu eğitim, mücadelenin çapı ve derinliği gerçekten çok kısıtlı olsa bile boşlukta, mücadeleden uzak yapılamaz.

Bogdanov'un ihracı

Lenin 8 ile 17 Haziran 1909 arasında Paris'teki evinde Bolşevik gazete *Proletari*'nin genişletilmiş yazı kurulu konferansını topladı. Bu konferans, Lenin'in önerisiyle, 1907 Londra Kongresi'nde seçilmiş eski Bolşevik Merkez'i bir köşeye itti ve atama, yerinden alma ve kural saptama yetkisini kendinde topladı. Bunun ardından konferans, "RSDİP içinde belirli bir eğilim olan Bolşevizmin, Otzovizm ya da Ultimatomculuk ile ortak bir yanı yoktur" şeklinde bir karar aldı ve Otzovizmin kılavuzu Bogdanov'u (Maksimov) Bolşevik saflardan ihraç etti. Bogdanov yeni bir yazı kurulu konferansının, bir önceki konferans tarafından atanmış kimseleri görevden alma yetkisine karşı çıktı ancak bir sonuç elde edemedi. Bogdanov'un yeni bir Bolşevik Kongre çağrısı kulak arkası edildi.

Bogdanov'un itirazının usulen haklı olduğunu Lenin kabul ediyordu. "Görevden alınanlar, usul açısından Maksimov'un görevden alınması 'usulsüzdür' ve 'bu kararı tanımıyoruz' diyorlar, çünkü Maksimov 'Londra Parti Kongresi'nin Bolşevik kesimi tarafından seçilmiştir."[13]

Fakat, şimdiki Bolşevik hizibin eskisinin sadece gölgesi olduğunun ve yeni bir konferans toplanacak olursa Bogdanov'un çoğunluk sağlayabileceğinin farkında olan Lenin, tüm gücüyle yeni bir kongre toplanmasına karşı mücadele etti. Toplantıdan şu kararın çıkmasını başardı:

"Özel Bolşevik konferansları veya kongreleri çağırmanın partiyi boydan boya böleceği ve Rus Sosyal Demokrat İşçi Partisi'nde toptan bölünmeyi başlatan kesime giderilemeyecek bir zarar vereceği için Proletari'nin genişletilmiş yazı kurulu:

"Tüm taraftarlarını özel bir Bolşevik Kongresi'nin toplanması için ajitasyona karşı uyarma kararı almıştır, çünkü bu tür faaliyet nesnel olarak partinin bölünmesine yol açacaktır ve devrimci sosyal demokrasinin parti içinde kazanmış bulunduğu durumu ciddi bir şekilde tehlikeye sokabilir."[14]

Bolşevik kanat içinde Bogdanov'a karşı mücadele oldukça zorlu geçti. Aşırı solcular her zaman usulcü, kısır ve gerçeklikten uzaktılar ama, kitle mücadelesi olmaksızın bu nasıl kanıtlanabilir? Bogdanov'a karşı tavrına destek sağlayabilmek için, Lenin'in kendilerine dönebileceği faaliyet halindeki işçiler, canlı bir hareket yoktu. Durum böyle olunca, mümkün

olan tek alternatifi kullanmak zorunda kalmıştı. Bu defa tek alternatif, yazı kurulunun suni, bir şeyi temsil etmeyen genişletilmiş bir toplantısı oldu.

Lenin'in taraftarları arasında Bogdanov'a karşı keyfi yöntemler olarak görünen yöntemlerin kullanılmasından hoşnut olmayan birçok kimse vardı. Hatta o zamanlar Lenin'in en sadık taraftarlarından biri olan Stalin bile Lenin'i keyfi bir iş yapmakla ve Bolşevikleri bölmekle suçlamıştır. Bakinski *Proletari*'nin 27 Ağustos 1909 tarihli sayısında yazdığı başyazıda bir taraftan Duma seçimlerine karşı tavır konusunda Lenin'e siyasi desteğini ilan ederken öte taraftan şöyle demiştir:

"Yukarıda sözü geçen anlaşmazlıklara rağmen yazı kurulunun her iki kesimin de grup için asıl önemli konularda (mevcut durumun değerlendirilmesi, devrimde proleteryanın ve diğer sınıfların rolü, vs.) anlaşıyor olmalarını göz önüne alarak Bakü Komitesi grubun işbirliğinin ve dolayısıyla yazı kurulunun iki kesimi arasında iş birliğinin mümkün ve gerekli olduğuna inanmaktadır.

Bu yüzden Bakü Komitesi yazı kurulundaki çoğunluğun örgütsel politikasına karşıdır ve yazı kurulundaki azınlığın taraftarlarının 'saflarımızdan ihraç' edilmesini protesto eder. Bakü Komitesi aynı zamanda, yazı kurulunun kararlarına uymayacağını ilan eden ve böylece yeni ve daha büyük bir sürtüşmenin zeminini yaratan yoldaş Maksimov'un tavrını da protesto eder."[15]

Bogdanov'a karşı bir felsefe silahı

Lenin'in Bogdanov'a karşı kullandığı silahlardan biri de felsefe olmuştur. Lenin Bogdanov'u uzun zamandan beri tanırdı, Bogdanov bir tıp doktoru ve ekonomi, sosyoloji, doğal bilimler ve felsefe üzerine oldukça ünlü bir yazardı. Lenin onun adını 1898'de Sibirya'da sürgündeyken eline geçen *Ekonomi Biliminde Kısa Dersler* adlı kitabından biliyordu. Bu eseri öyle beğenmişti ki ekonomi politik üzerine bir el kitabı yazmak üzere bir yayınevinden aldığı bir teklifi, "Bogdanov'unki ile yarışmak zor" diyerek reddetmiştir.[16]

Bogdavov 1904'de Bolşeviklere katıldığında *Ampriyomonizm* başlıklı felsefe eserinin ilk cildini Lenin'e göndermişti (bu eserin ikinci cildi 1905'de, üçüncü cildi 1906'da çıkmıştır.). Neo-Kantçı Ernst Mach ve Richard Avenarius'un felsefi yazılarından çok etkilenmiş bir eserdi ve böylece 1909'da Lenin'in felsefi saldırısının başlıca hedefi oldu.

Ortodoks Marksist felsefenin baş sözcüsü ve yeni Menşevik Plehanov, Lenin'in Bogdanov'la ilişkisine sataştığı zaman Lenin 1905 Üçüncü Kongresi'nde şöyle cevap vermişti:

"Plehanov Mach'ı ve Avenarius'u yerden yere vuruyor. Haklarında söyleyebileceğim tek iyi laf olmayan bu insanların sosyal devrimle ne alakası olduğunu bir türlü anlayamıyorum. Onlar bireysel ve sosyal örgütlenme deneyimleri ya da buna benzer bir şeyler üzerine yazıyorlar, ama demokratik diktatörlük hakkında gerçekten bildikleri bir şey yok."[17]

Lenin, Bogdanov'un felsefi görüşlerine katılmıyordu. Gorki'ye yazdığı bir mektubunda Bogdanov'un eserini eline geçer geçmez okuduğunu, katılmadığını ve yazarına uzun bir eleştiri mektubu gönderdiğini yazmıştı. 1906'da Ampriyomonizm'in üçüncü cildi çıktığında Bogdanov, Lenin'e bunu hediye olarak göndermiş, fakat Lenin yeni bir "ilan-ı aşk, felsefe üzerine üç defter tutan kısa bir mektupla" cevaplamıştır! Ancak bütün bunlar Lenin'in Bogdanov'la siyasi işbirliği yapmasını engellememiş ve Lenin felsefi nedenlerle bu ilişkiye son vermek gerektiğini ya da felsefenin siyasi taktiklerle doğrudan ve gerekli ilişkisi olduğu şeklinde bir şey söylememiştir.

Şubat 1908'de Lenin şöyle yazıyordu;

“Proletari’nin yazı kurulu Bolşevik eğilimin ideolojik sözcüsü olarak şunu belirtmeye gerek duymuştur. Bu felsefi anlaşmazlık aslında hizipsel bir anlaşmazlık değildir ve yazı kuruluna göre de böyle olması için bir neden yoktur; bu görüş farklılıklarını hizipsel olarak göstermeye girişmek son derece yanlıştır. Her iki kesimde de bu iki felsefi eğilimin taraftarları vardır.”[18]

Gorki’ye yazdığı 25 Şubat 1908 tarihli mektubunda ise şöyle diyordu:

“1904’ün yazında ve sonbaharında Bogdanov ve ben, iki Bolşevik, felsefeyi nötr bir saha olarak zımnen dışlayan, tüm devrim boyunca süren ve bizim bu devrim sırasında devrimci sosyal demokrasinin (Bolşevizmin) taktiklerini birlikte uygulayabilmemizi sağlayan -ki bunların tek doğru taktikler olduğuna hiç şüphem yok- zımni bir ittifak yaptık.”[19]

"*Felsefedeki tüm farklılıklarımız hakkında Proletari tamamen tarafsız kalmalı ve okuyucusuna eğilim olarak, Rus sosyal demokratlarının devrimci kanadının taktiksel çizgisi olarak Bolşevikleri ampriyokritisizm veya apriyo-monoizm ile bağdaştıracak en ufak bir neden dahi vermemelidir.”*[20]

Lenin 16 Nisan’da Gorki’ye tekrar yazar.

Felsefe parti (hizipsel) işlerinden ayrıştırılmalıdır: Bolşevik merkezin kararı bunu zorunlu kılar.”[21]

Fakat devrim günlerinin ufukta görünmediğinin artık belli olduğu 1908 yılında boykot gibi konularda Lenin ile Bogdanov’un aralarındaki taktiksel farklılıklar kaybolmak yerine önemlerini daha da artırdılar. Bogdanov, Bazarov ve Lunaçarski, Menşeviklerden Yuskeviç, Valentin ve diğer yazarlarla birlikte felsefe üzerine *Marksizm’in Felsefesinin Anahtarları* başlıklı bir dizi denemeler dizisi yayınlanmak için bu anı seçmişlerdi.

Her ne kadar etken olmuşsa da, Lenin’in felsefeye sadece Bogdanov’a karşı hizipsel mücadelede silah olduğu için merak sardığını düşünmek yanlış olur. Felsefe bu dönemde kaçınılmaz olarak Marksist düşüncenin ön planına çıkıyordu. 1905 Devrimi’nden önce sosyalistler arasında tartışılan en önemli konu Karl Marx’ın ekonomik görüşleriydi.

Devrim sırasında bunun yerini Marksist siyaset almıştı. Devrimden sonraki baskı döneminde ise kaçınılmaz olarak Marksist felsefe ön plana çıktı. Lenin'in dediği gibi:

"Eski düzenin 'altüst olduğu' ve bu eski düzen altında yetişmiş, analarının sütünden; bu eski düzenin sütünden; bu eski düzenin ilkelerini, alışkanlıklarını, huylarını, geleneklerini ve inançlarını almış kitlelerin nasıl bir yeni düzenin 'şekillendiğini', hangi sosyal güçlerin bunu nasıl şekillendirdiğini, 'karışıklık' dönemlerinin özelliği olan ölçülemez ve olağandışı acı ısdıraba hangi sosyal gücün deva bulabileceğini görmediği ve göremediği bir ortamın kaçınılmaz ideolojisinin nıb hali olan teslimiyet ve karamsarlıkla uygunluk halindedir."[22]

Siyasetin belli ki çarlık rejiminin dehşetlerini bertaraf edemediği bu ortamda felsefi spekülasyon alemine kaçmak moda oldu. Gerçek bir kitle hareketiyle herhangi bir temasın söz konusu olmadığı koşullarda her şeyin yeni baştan kanıtlanması gerekiyordu -hareketin hiçbir geleneği, hiçbir temel tezi sürekli sorgulamadan muaf değildi.

1904 yılı Immanuel Kant'ın ölümünün 100. yılıydı. Bunu takip eden birkaç yıl içinde bir dizi Marksist yoğun bir şekilde kantçı ahlak ve modern bilimde aldığı adıyla 'neo-kantçı' bilgi teorisini tartıştılar. Bogdanov, Lunaçarski, Bazarov ve diğerleri bu tartışmada Ernst Mach'ın ve Richard Avenarius'un öne sürdüğü haliyle neo-kantçı bilgi teorisi ile Marksizmi birleştirmeye çalıştılar.

Lunaçarski açıkça fideizm (*) lehinde konuşacak kadar ileri gitti, dini benzetmeler yaparak 'tanrıyı arayış' ve 'tanrıyı inşa ediş' gibi şeylerden bahsetti. Gorki de Bogdanov ve Lunaçarski'den etkilenmişti ve o sıralarda yazdığı *İtiraflar* adlı bir roman şu satırlarla zirvesine ulaşır.

"...İnsanlığı bu yeni dine çağırdım... insanlar yaratanlardırlar... tanrı onların içindedir... yıldızların arasındaki boşlukta, burada (yer yüzünde-Tony Cliff) anamı gördüm ve onun efendisini, her şeye kadir ölümsüz insanları gördüm... Ardından duama başladım: 'Ey ulu insanoğlu, arayışın doğum sancısında ve işkencesinde ruhunun güzelliğinden oluşturduğun tüm tanrıların yaratıcısı: Sen benim tanrımsın. Dünyada senden başka hiçbir tanrı yok olmamalı, çünkü mucizeler yaratan tek tanrı sensin."[24]

Lenin’in tepkisi çok keskin oldu. Gorki’ye şöyle yazdı: “Genç kızları baştan çıkaran katolik papaz... cüppesiz, belli bir dini olmayan ama tanrı yaratmayı ve icat etmeyi telkin eden, ideolojik olarak donatılmış ve demokratik bir papazla karşılaştırıldığında ‘demokrasi’ye çok da az zararlıdır.”[25]

‘Felsefe değneği’ni Bogdanov ve arkadaşlarına karşı kullanmasının nedeni, sadece Duma seçimlerine katılım, sendikalarda faaliyet gibi sorunlarda aralarındaki hizipsel farklılıklarından ötürü değildi. Neo-Kantçı felsefi idealizmde, gericilik döneminde Marksizmin yaşamına karşı ciddi bir tehlike gördü. Sosyo-dinsel mistizmle, siyasal ve sosyal pesimizm elele idi ve devrimci hareketten kalanları tehdit ediyordu.

Fakat Lenin’in kendi eseri *Materyalizm ve Ampriyokritisizm*’de bunu canlı bir hareket ile gerçek temas noksanlığının sıkıntısını gösteriyordu. (Bunu, Toplu Eserler’in 38. cildini oluşturan harikulade, diyalektik olarak özlü ve canlı Felsefe Defteri ile karşılaştırmak yeterlidir.) Diğer eserleriyle ilgili olarak her zaman yaptığının aksine, Lenin’in (bu kitabın ç.n) argümanlarını yeni broşürlerle ve yazılarla hiç tekrarlamamış olması önemlidir. Bu kitabın önerdiği tezler hiçbir özel yazı tarafından açılmamıştır. 1909’dan sonraki pek çok mektup da dahil olmak üzere Lenin hiçbir yazısında bu esere atıfta bulunmamıştır.

1909’a gelindiğinde baskı döneminin dinsel, mistik ruhunu arayan anti-materyalist tavırlarına karşı mücadele artık bitmiş sayılırdı. Kitle hareketinde yeni bir şafağın yükselişi uzakta değildi.

Bogdanovcular mücadeleyi bırakıyorlar

Lenin'in zorladığı Haziran 1909 bölünmesinden sonra Bogdanov ve taraftarları RSDİP içinde bağımsız bir grup oluşturdular. Kendilerinin tek 'doğru Bolşevik' olduklarını ilan ettiler. Aralık ayında ise 1904 sonlarında Lenin ve Bogdanov'un birlikte kurmuş olduğu ilk Bolşevik gazetenin adını taşıyan -*Vperyod (İleri)*- bir gazete çıkarmaya başladılar. Bundan sonraki birkaç yıl boyunca bu grup Vperyodist Bolşevikler olarak bilinecekti.

Bir süre için Leninistlere kıyasla işleri oldukça iyi gitti. 1910'un Aralık ayında Lenin'in yazdığı gibi "Vperyodistler... kendi gazete dağıtım ağları ve kendi temsilcileriyle kendilerini bir hizip olarak pekiştirdiler ve Ocak 1910 oturumundan beri defalarca güçlendiler."[26]

Görüşlerini yayabilmek için Bogdanov, Lunaçarski ve Aleksinski, Maksim Gorki'nin yardımıyla 1909 yılında Carpi'de (İtalya), 4 ay süren bir parti okulu düzenlediler. 1910'un sonlarında ve 1911'in başlarında Bologna'da ikinci bir okul düzenlediler.

"Capri okulundaki öğrenciler İlyiç'i Capri'ye gelip konuşma yapmaya davet ettiler. İlyiç bunu kesinlikle reddetti. Onlara bu okulun hizipsel karakterini anlattı ve onları Paris'e çağırdı. Bunun üzerine Capri'de bir iç hizipsel kavga başladı. Kasım ayında okulun düzenleyicisi Vilanov dahil olmak üzere beş öğrenci (toplam oniki kişi vardı) kendilerini resmen koyu Leninist ilan ettiler ve okuldan ayrıldılar. Lenin'in okulun hizipsel karakterinden ne kastettiğini en iyi bu olay ispatlamıştır. Atılan öğrenciler Paris'e geldiler. "Michael ile birlikte beş diğer öğrenci Capri'den geldiler... İlyiç bunlara bir dizi konferans verdi ve onların çalışmalarına çok zaman ayırdı. Bundan sonra verem olan Michael dışındakiler Rusya'ya döndüler. Aralık sonunda Capri'deki çalışma sona erdi ve öğrencilerin geri kalanı Paris'e geldiler. İlyiç bunlara da konferans verdi. "Köylü hareketi ve görevlerimiz" ile "Stolipin'in tarım politikası" gibi güncel konular üzerinde duruldu."[27]

Bu günler küçük işlerin yapıldığı günlerdi: Yurt dışındaki küçücük bir parti okulu bile bir başarıydı. Aslında parti yok gibiydi. Bogdanov ve taraftarları ile olan bölünme her şeyi daha da kötüleştirmişe benziyordu.

Bolşevikler arasındaki kavgalarda yer alanlara ve dışarıdan bakanlara, Lenin'in partisinin sonu gelmiş gibi görünüyordu. Üye sayısı çok düştü, 1907'de 40.000'in üzerindeki üyeden 1910'da birkaç yüz kişi kalmıştı. Bunlar ise küçük gruplar halindeydiler ve gizli polis hepsine sızmıştı. Grupların birbiriyle ya da yurt dışındaki önderlik ile hiçbir teması yok sayılırdı. Üstelik Lenin o güne kadar birlikte olduğu tüm iyi yazarları -Bogdanov, Lunaçarski, Rojkov ve Gorki'yi- kaybetmişti. Bolşeviklerin aydın noksanlığını Menşevikler zevkle seyrediyorlardı. Örneğin Bogdanov ve diğerlerinin ihracından bir-iki yıl sonra Martov, Bolşevik önderliğin defterinin dürüldüğünden bahsediyordu:

"Aralarında gerçekten hiçbir isim bulunmayan ya da tatsız şeyler hatırlatan isimler bulunduran bir avuç insan, aydınlar sınıfından çok aydın lümpen proletaryadan oluşan bir grup. Tek bir aydının -Lenin'in- adını ideolojik bayrakları olarak taşıyan, rütbelerini ellerine almış onbaşılara benziyorlar."[28]

Fakat bu Menşevik kuruntudan başka bir şey değildi. Parti kadrolarının önderlik yetenekleri sadece yazar-çizerlikle ölçülemezdi. Üstelik Lenin kadrolarının yüzlercesini baskı döneminde korumuş, yeni insanlar kazanmış ve bunları eğitmiş, hep gelecek için hazırlamıştı.

17
Menşevizmle son ayrışma

Menşevikler sağa kayıyor

Devrim boyunca sola kayan Menşevikler devrim sona erince bu kez şiddetle sağa yöneldiler. Troçki ve Parvus'un etkisindeki sol kanadı, 10-25 Nisan 1906'daki Stokholm Birlik Kongresi'nde ayırt etmek neredeyse olanaksızdı. Lenin'in dediği gibi,

"Menşeviklerde göze çarpan bir şey, Naçalo'da öylesine açık bir şekilde ortada olan ve partide bizlerin Parvus ve Troçki yoldaşlarla bağdaştırmaya alıştığımız eğilimin hiçbir şekilde ortada görünmemesiydi. Aralarında bazı Parvuzistlerin ve Troçkistlerin olduğu ihtimali doğrudur - bana sekiz kişi kadar oldukları söylendi."[1]

Lunaçarski Menşeviklerin volte face (siyaset değiştirmelerini ç.n.) şöyle anlatır:

"Menşevikler kolayca etkilenebilen, anın duygusuna kapılan insanlardır. Devrimci dalga yükseldiğinde ve Ekim-Kasım 1905 geldiğinde Naçalo kafa-göz yararcasına dörtnala koşmaya başladı ve Bolşeviklerden bile daha Bolşevik oldu. Demokratik diktatörlükten sosyalist diktatörlüğe koştu. Ama devrimci dalga yön değiştirdiğinde, heves kaybolduğunda ve Kadetler ön plana çıktığında Menşevikler kendilerini aceleyle bu boyun eğme havasına

uyarladılar. Şimdi Kadetlerin peşinden yürüyorlar ve Ekim-Kasım cinsi mücadeleleri hor görürcesine kenara itiyorlar.”[2]

1905 Devrimi sırasında sosyal demokratların liberallere karşı ‘nezaket’ göstermeleri gerektiğini savunan Plehanov ve Martov gibi insanlar tek başlarına kalıyorlardı. Şimdi, baskı dönemi sırasında, Menşeviklerin temel taktiği Kadetlerle ittifak kurmak oldu. Menşevizmin sözcülerinden Rahmetov bu koalisyon için şu tartışmayı ileri sürüyordu:

“Kesin bir düşmanlık duvarıyla çevrelendikleri zaman Kadetlerin çark etmeleri ve dönmeleri, ***siyasi koalisyon*** *önerisiyle yaklaşıldığında olacağından daha kolaydır. Anlamsız ve dolayısıyla tabiri caizse işe yaramaz külhanbeylik yerine, Kadetlerden kamuoyu baskısı yoluyla (Duma’ya kararlar, talimatlar, dilekçeler ve talepler göndererek, protesto toplamdan düzenleyerek,* ***İş Grubu ve Kadetler*** *arasında görüşmeler yaparak) çok daha fazla şey elde edilebilir (kalınlar benim - T. Cliff).”*[3]

Kasım 1906’da yazdığı *Kadetler ile Blok* başlıklı bir yazısında Lenin şu tepkiyi gösterir: “Kadetlerle blokları onaylamaları Menşevikleri işçi partisinin oportünist kanadı olarak kesin bir şekilde belirleyen son damgadır.”[4]

Menşevizmin en kalıcı ve sağ akımı, Tasfiyecilik adını almış akımdır. Bu akımın Menşevizm içindeki etkisi Otzovizmin ve Ultimatomculuğun, Bolşevikler arasındaki etkisine benzer. Bir tarafta Bogdanov yasa dışılığı tutku haline getirirken ve Duma’da ya da sendikalarda her türlü yasal faaliyet girişimini hor görürken, öte tarafta Tasfiyeciler tüm hareketi yasal ve açık faaliyetlerle -Duma seçimleri, Duma’da parlamenter faaliyet, yasal sendikalar ve yasal yayınlarla- kısıtlamak istemişler, yasa dışı siyasi örgütlerin ve faaliyetin kısıtlanmasını ya da tasfiyesini desteklemişlerdir. Örneğin, *Naşa Zarya*’nın başyazarı ve Tasfiyecilerin yeni sözcüsü A.N. Potresov Şubat 1910’da açıkça, “bütünlüklü ve örgütlü bir hiyerarşik kurum olarak parti (artık) yoktur” demiştir. Diğer bir Tasfiyeci yayın olan *Vozrojdemye* 30 Mart 1910 sayısında bu görüş üzerine şöyle yorum yapmıştır:

“Feshedilecek bir şey yoktur - ve biz (Vozrojdemye’nin yazı kurulu) kendi adımıza şunu eklemek isteriz: bu hiyerarşiyi eski yeraltı biçimiyle yeniden

kurma rüyası açıkça zararlı bir gerici hayaldir ve bir zamanların en gerçekçi partisinin temsilcilerinin siyasi sezgilerini kaybettiklerini gösterir.”[5]

Menşevik B. Bogdanov’un aynı şekilde dediği gibi, “eski yeraltıyla ilişkiyi kesmek ve gerçekten açık ve aleni siyasal faaliyete başlamak uğraşı - işçi hareketimizin son dönemini simgeleyen yeni özelliği işte budur.”[6]

Yasal ve yasa dışı parti örgütleri arasında hak eşitliği için yaptığı çağrı ile Martov da Tasfiyecilik yolunda önemli yol kaydetmiştir. Ona göre, yasadışı örgütün başlıca görevi yasal partiye destek olmaktır.

“Az veya çok tanımlanmış ve bir dereceye kadar merkezileşmiş bir gizli örgütün şimdi ancak zorunluluk gereği daha gevşek bir şekilde tanımlanmış ve başlıca desteğini açık işçi örgütlerinden alan bir sosyal demokratik partinin inşasında yer aldığı kadarıyla anlamı (ve çok büyük anlamı) vardır."[7]

Lenin bu görüşün, “aslında partinin Tasfiyecilere tabi edilmesine” yol açacağını söylemiştir, çünkü,

“...kendini yasa dışı partiyle eşit görüp onun karşısında yer alan legalist, bir Tasfiyeciden başka bir şey değildir. Polisin zulmünü çeken yasa dışı sosyal demokrat ile yasallığın ve partiden uzaklığın emniyetindeki legalist arasındaki ‘eşitlik’ aslında işçi ile kapitalist arasındaki ‘eşitliktir.’[8]

“...legalistlerin aslında parti yanlısı olup olmadığına karar vermek, özellikle örgütlere düşer, yani biz ‘eşitlik teorisi’ne karşıyız!”[9]

Martov’a göre yeraltı örgütü tamamen yasadışı faaliyetlerin zorlanma anında kullanılmak üzere yedekte tutulan iskelet bir aygıttır. Öte yanda ise Lenin’e göre yasal faaliyetler yeraltındaki partinin faaliyet alanını genişletme amacını güden sadece göstermelik şeylerdir. Yeraltı faaliyetine sırtını çevirmenin siyasi sonuçları çok pahalıya mal olmaya mahkumdur. Şüphesiz, sansürden geçmesi gereken yayınlarda çarlığın devrilmesini savunmak imkansızdır. Partiyi böyle yasal eylem biçimleriyle sınırlandırmak cumhuriyetçilik ilkesini bile unutmak olur. Bu, Kadetlerin pek sevdiği gibi, çarlık rejiminin derece derece anayasal monarşiye dönüşmesini savunmak yolundaki ilk adımdır.

Lenin aşırı-sola karşı mücadele verirken bir taraftan da Tasfiyeciliğe düşme tehlikesine, programı yasal gereklere göre sınırlama tehlikesine karşı uyarılarda bulunmuştu:

“Yasa dışı partinin ‘önemine ve rolünün küçümsenmesine’ karşı mücadele vermemizi özellikle gerektiren şey, yasadışı ve yasal faaliyetin birliğidir. Daha küçük meselelerde daha mütevazı ölçülerde, belirli anlarda, yasal çerçeve içinde parti pozisyonunun savunma ihtiyacıdır ki, bu amaçların ve sloganların kısıtlanmamasını, mücadelenin değişen biçiminin içeriğini bozmamasını, daha az uzlaşılamaz yapmamasını, proletaryanın tarihsel perspektifini ve tarihsel hedefini çarpıtmamasını sağlamamızı bizden özellikle beklemektedir.’”[10]

Haziran 1909’da *Proletari* genişletilmiş yazı kuruluna gönderdiği bir raporda Lenin, iki cephede mücadele çağrısı yapmıştır - aşırı sola karşı ve aşırı sağ Tasfiyecilere karşı. Gerekli olan,

“Tasfiyeciliğin iki çeşidine -Sol Tasfiyeciliğe ve Sağ Tasfiyeciliğe- karşı mücadeledir. Sağ Tasfiyeciler yasadışı bir RSDİP’e gerek olmadığını, sosyal demokratik faaliyetlerin tamamen ya da büyük çoğunluğuyla yasal olanaklara oturtulması gerektiğini söylüyorlar. Sol Tasfiyeciler ise aşırı uca gidiyorlar: onlara göre parti faaliyetinin yasal yolları yoktur, her şeyin ‘başı ve sonu’ ne pahasına olursa olsun yasadışılıktan geçer. Bunların her ikisi de, hemen hemen aynı derecede, RSDİP’in tasfiyecisidirler. Çünkü tarihin bize yüklediği şu durumda yasal ve yasa dışı faaliyetin düzenli ve mantıklı bir bileşimi olmadan RSDİP’i korumak ve pekiştirmek düşünülemez.”[11]

Lenin Otzovistleri Bolşevik saflardan atmayı göze alırken öte tarafta Martov her ne kadar Tasfiyecilere karşı bile olsa özünde her zaman uzlaşma taraftarı birisi olduğu için, bunlara karşı amansız bir mücadele vermekten aciz olduğunu göstermiştir.

İşçi kongresi

Partiyi tasfiye etmenin bir yolu, partinin yerine geniş bir İşçi Partisi ve bir İşçi Kongresi kurmaktı. Menşevizmin (yaramaz çocuğu-ç.n.) Larin, *Geniş Bir İşçi Partisi ve İşçi Kongresi (Moskova, 1906)* adlı bir broşürde bu görüşü savundu. Larin'e göre geniş bir işçi partisi 9 milyonluk Rus proletaryasının 900.000'ini kapsamalıydı. Partinin 'levha'sı indirilmek zorundaydı - bu parti sosyal demokratik bir parti olmamalıydı. Sosyal demokratlar ve sosyalist devrimciler birleşmeliydi. Yeni parti 'tarafsız bir parti' olmalıydı. Sosyal demokratlar ve sosyalist devrimciler bu büyük parti içinde propaganda grupları rolü oynayacaklardı.[12]

Aynı şekilde, Menşevizmin (önemli kişisi -ç.n.) P.B. Akselrod şöyle diyordu:

"İşçi Kongresi son birkaç yıldır süren tasfiye sürecini, feodal devletin ve hiyerarşik sosyo-politik rejimin günü geçmiş tarihsel temelinde büyümüş eski parti rejiminin tasfiyesini tamamlayacak ve aynı zamanda sosyal demokratların tarihinde tamamen yeni bir dönemi, aynen Batı'daki Sosyal Demokratik Partilerin gelişmesindeki gibi bir dönemi başlatacak."[13]

Bir diğer Menşevik, N. Rozkov ise açık, barışçı bir işçi örgütünün kurulmasını - "işçi sınıfının çıkarlarını koruyacak siyasi bir dernek" öneriyordu.[14]

"Bunda şiddetin yeri yok: şiddet gerektirecek bir devrim gerektiğini barındıran bir tek laf, tek bir düşünce yok, çünkü gerçekte böyle bir gereklilik hiç ortaya çıkmayabilir. Eğer geçici çılgınlıktan gözleri dönmüş birisi, böyle bir 'dernek'in üyelerini şiddet yoluyla bir devrim için uğraşmakla suçlamayı aklına takacak olursa, böylesine saçma, asılsız ve hukuksal olarak çürük bir suçlama, suçlayanın kendi başına çarpacaktır!"[15]

Lenin uzun uzun ve ısrarla böyle bir İşçi Kongresi'ne karşı yazılar kaleme aldı. Birincisi; Tasfiyecilerin, İşçi Kongresi hakkındaki reel politiklerinin gerçekçi olmadığını anlattı. Örneğin, Aralık 1911 başlarında şöyle diyordu:

“Yetkililerin böyle bir birlik kurulmasına asla izin vermeyecekleri çok açık... Bunun ‘hayata geçirilmesi’ne aslı izin vermeyecekleri belli. Sadece kör liberaller bunu göremez. Yasal faaliyet yapan sendikalar kurmak iyi bir şeydir, yeter ki, mevcut koşullar altında bunların geniş veya ‘politik’ veya istikrarlı olamayacaklarını bilelim. Fakat, zor kullanma fikrini dışlayan siyasi bir işçi birliği liberal anlayışını telkin etmek boş ve zararlı bir iştir.”[16]

Mart 1912’de Lenin bu sözleti tekrarlar:

“Şüphesiz, liberallerin partisi Kadetlerin bile yasal statüsünün olmadığı Rusya’da geçerli olan siyasi koşullar altında açık bir Sosyal Demokratik İşçi Partisi’nin kurulması ancak hayal olur. Tasfiyeciler yasa dışı partiyi reddettiler ama yasal bir parti kurma sorumluluklarını yerine getiremediler.”[17]

Bundan bir süre sonra Lenin ‘İşçi Kongresi nerede?’ diye soruyordu:

“Bir yıldan uzun zamandır Tasfiyecilere söylüyoruz: laf etmeyi bırakın, ‘işçi sınıfının çıkarlarını koruma derneği’ gibi yasal siyasi derneklerinizi kurmaya başlayın! Laf kalabalığını bırakın, iş yapmaya bakın!

“Ama onlar iş yapmaya başlayamazlar çünkü bugünün Rusya’sında liberal bir hayali gerçekleştirmek olanaksızdır.”[18]

Lenin, yasal bir İşçi Kongresi fikri yerine yasadışı partinin üstünlüğünü savundu:

“1. Mevcut dönemde tek doğru örgütlenme yapısı tipi, yasal ve yasa dışı işçi dernekleri ağıyla donatılmış parti çekirdeklerinin toplamının yasa dışı partisidir.

“2. Yasa dışı inşanın örgütsel biçimini yerel koşullara uyarlamak kesinlikle zorunludur. Yasa dışı çekirdekler için çeşitli örtünme biçimleri ve faaliyet biçimlerini, yerel ve genel yaşam koşullarına uyarlama konusunda, mümkün en büyük esneklik yasa dışı örgütün faaliyetini garantiler.

“3. Örgütsel faaliyet alanında şu andaki en acil görev tüm fabrikalarda işçiler arasındaki en faal unsurlardan oluşan tamamiyle yasadışı parti

komiteleri kurmaktır. İşçi sınıf hareketindeki muazzam yükseliş fabrikaların büyük çoğunluğunda fabrika parti komitelerinin yeniden kurulabileceği ve mevcut komitelerin daha güçlendirilebileceği koşulları yaratmaktadır.

"4. Her merkezde dağınık yerel gruplardan tek bir önder örgüt oluşturmak artık kaçınılmaz hale gelmiştir."[19]

Devrimci sosyalistler tabii ki 'örgütlenme özgürlüğü' için mücadele verirler, ama bu, çarlığı devirme mücadelesinin bir parçası olmalıdır. Çarlığın kısmen reforme edilmesi ile devrimci alaşağı edilişi arasındaki doğrudan ilişkiye dikkat çekmemek, işçileri kandırmak, liberalizme düşmek olur.

"Basın, örgütlenme, toplanma ve grev özgürlüklerinin asla vazgeçilemez olduğunu işçilere anlatmak son derece önemlidir; fakat işte tam da bunları kazanmak için, bunlar ile siyasal özgürlüğün genel temelleri ve tüm siyasal sistemin köklü bir değişimi arasındaki ayrılmaz ilişkiyi görmeliyiz. 3 Haziran rejimi altındaki liberal örgütlenme özgürlüğü hayali değil; genel özgürlük ve özel olarak örgütlenme özgürlüğü için, bu rejime, bu rejimin temellerine karşı mücadeledir."[20] *İşçiler gerçekten örgütlenme özgürlüğü istiyorlar ve bu yüzden tüm halkın özgürlüğü için, monarşinin yıkılması için, cumhuriyet için mücadele ediyorlar."*[21]

Baskı döneminde koşullar tamamen yasal faaliyet üzerinde yoğunlaşma fikrini çok cazip kılmıştı. Yüzlerce aydın tüm faaliyetlerini çeşitli yasal örgütlere-kooperatiflere, sendikalara, eğitim derneklerine, Duma grubunun danışma komitelerine vb.- aktardılar.

"Bu çok kötü yıllar boyunca Tasfiyeciler ön plandaydılar. Olminski, 'onlar polisten daha az zulüm görüyorlar' diye yazıyor. 'Yazarların birçoğu, öğretmenlerin önemli bir kısmı ve genel olarak aydınların çoğu onlara geçti. Hiç umursamıyorlar ve kendileriyle övünüyorlar.' Sayıları her gün azalan Bolşeviklerin, yasa dışı mekanizmalarını korumak üzere yaptıkları her girişim düşmanca çevre koşullarına çarpıyordu. Bolşevizm kesinlikle mahvolmuşa benziyordu. Martov, 'mevcut gelişmelerin tümü herhangi bir kalıcı parti grubu kurma fikrini acıklı bir gerici hayal kılıyor' diye yazıyor."[22]

Lenin, Tasfiyecileri gizli faaliyetten kaçan aydınlar olarak tespit etmiştir:

“Bazı insanların yeraltı faaliyetinden kaçışı yorgunluk ve ruhsuzluk sonucu olabilir. Böyle insanlara ancak acımak uygundur; bunlara yardım edilmelidir, çünkü ruhsuzlukları geçecektir ve filistinizmden, liberal ve liberal-işçi politikalarından kaçma, yeraltı işçi sınıfı çalışmasına yönelme dürtüsü yeniden belirecektir. Ama ne zamanki bu yorgunlar ve ruhsuzlar gazeteciliği platform olarak kullanırlar ve kaçışlarının bir yorgunluk, zayıflık ya da entelektüel dağınıklık ifadesi değil, aksine olumluluktan olduğunu ilan ederler ve hatayı ‘etkisiz’, ‘işe yaramaz’, ‘can çekişen’ vb. yeraltı faaliyetine atfederler, işte o zaman bu kaçkınlar işçi sınıfı hareketinin en kötü danışmanları ve dolayısıyla tehlikeli düşmanları haline gelirler.”[23]

Menşeviklerin hepsinin Tasfiyeci olduklarını söylemek yanlış olur. Ancak Menşevikler genellikte en azından onlara müsamaha göstermişlerdir. Martov ve Dan onları desteklemeseler bile Paris’te yayınladıkları *Golos Sotsial-Demokrata* adlı dergilerinde Bolşevik saldırılara karşı korumuşlardır. Aynı zamanda, Tasfiyecilerin yayınladıkları yasal yayınlarda aktif işbirliği yapmışlardır.

‘Kamulaştırmalar’ konusu

Devrimin gerilemesi ile birlikte partiye para bulma sorunu giderek ciddiyet kazanmaya başlamıştır. Aslında 1905 olayları sırasında bile Bolşevik mekanizma oldukça mütevazi idi. Krupskaya hatıralarında işin çokluğu nedeniyle ikinci bir sekreter, Mihayil Sergeyeviç Weinstein, ve bir sekreter yardımcısı, Vera Rudolfovna Menjinskaya’nın işe başlamasını şöyle anlatır:

“Mihayil Sergeyeviç daha çok örgütlenme ile ilgileniyordu ve daima Nikitin’in (L.B. Krasin) talimatlarını yerine getirmekle meşguldü. Ben atamalardan ve komitelerle ve bireylerle haberleşmekten sorumluydum. M.K. sekreterliğinin ne kadar basit bir teknikle işlediğini şimdi tarif etmek çok zor. Hatırlarım, biz hiçbir zaman M.K. toplantılarına katılmadık, kimse bizden ‘sorumlu’ değildi, toplantı tutanağı tutulmazdı, şifreli adresler kibrit kutularında, kitap ciltlerinin içinde ve benzeri yerlerde saklanırdı."

“Hafızamıza güvenmek zorundaydık. Etrafımızda bir yığın insan vardı, her bakımdan onlara bakmak, ne isterlerse -yayın, pasaport, talimat, tavsiye- temin etmek zorundaydık. Başımızda kimse olmadan, ‘kendi özgür irademize göre’ davranarak bütün bunlarla nasıl başa çıktığımızı ve her şeyi nasıl düzenli bir şekilde tuttuğumuzu şimdi düşünmek çok zor.”[24]

Ve bu üç kişilik sekreterlik 1907 yılında 46.143 üyeli bir partinin işini görüyordu!

Parti profesyonelleri üç-beş kuruşla geçinmek zorundaydılar. “Tüm zamanlarını partiye veren üyeler çok düşük bir ücret alıyorlardı; bazen 3,5 ya da 10 ruble kadar az ve hiçbir zaman ayda 30 rubleyi geçmezdi.”[25] Karşılaştırma yapmak gerekirse, 1903-05 döneminde ortalama işçi ücreti 28 rubleydi.

Parti mekanizması ne kadar mütevazi olursa olsun ve tam-zamanlı çalışanlara verilen maaş ne kadar düşük olursa olsun, gene de her zaman para sıkıntısı vardı. Devrim sırasında bu sorun çoğunlukla zengin sempatizanların bağışları ile gideriliyordu. Örneğin, 1905 baharında 1.000 kadar üyesi olan Moskova Bolşevik örgütünün hesapları şöyleydi:

“Komite’nin Haziran 1905 hesapları, toplam gelirin 9.891 ruble olduğunu gösteriyor. Bunun 1.013 rublesi bir önceki aydandır... Gelirler arasında birkaç tane çok büyük rakam var; bir ‘dost’tan 4.000 ruble, ve ‘silah için’ gelen bir 3.000 ruble var. A.M. Gorki ve bir fabrika sahibinin oğlu gibi Bolşevik davaya yakınlık gösteren birçok zenginin olduğu biliniyor... Diğer bireysel aidatlar ancak 1.378 rubledir.”[26]

Zengin taraftarlardan gelen bağışlar Ekim ayında daha da artmıştı: ‘dostlardan gelen iki 4.000 ruble ve bir de 8.400 ruble vardı.[27]

Martov da benzer durumun Menşeviklerde de olduğunu yazıyordu. Devrimci dönem sırasında:

“Parti örgütlerinin bütçeleri son derece arttı... üye aidatları bunun ancak çok küçük bir bölümüydü. Bakü’deki parti komitesi saymanının raporuna göre Şubat 1905’de toplam 1.382,8 ruble gelirin ancak 38,9 rublesi, ya da %3’ü, işçi aidatlarından gelmişti. Riga parti şubesinin Ağustos’taki bir raporuna göre 558,7 rublenin sadece 143,4 rublesi, ya da %22’si, işçi aidatlarıydı. Sivastopol Komitesi’nin raporu gelirin %14’ünün, Mariupol Şubesi’nin raporları ise %33’ünün üye aidatlarından geldiğini vb gösteriyordu. En yüksek üye aidatı oranının Rus Sosyal Demokratik İvanovo Yoznesensk şubesinden geldiğini gördük; toplam gelirin %53’ü üye aidatlarıydı.”[28]

En önemli ‘meleklerden biri, *Iskra*’yı ilk başlatmak için gereken parayı veren A.M. Kalmikova (ya da ‘teyze’) idi. Kalmikova zengin bir kitapçı ve yayıncı, ucuz popüler kitapların ve ilerici yayınların önde gelen bir dağıtımcısı ve Krupskaya’nın yakın bir arkadaşıydı. Diğer bir ‘melek’, makinist Krasin aracılığıyla Bolşeviklere her ay 2.000 ruble veren büyük tekstil zengini Morozov’du. (Morozov 1905 Devrimi’nin yenilgisinin ardından intihar etmiştir). Morozov’un yeğeni N.P. Schmidt de büyük bağışçılar arasındaydı.

Baskı döneminin başlamasıyla birlikte hemen hemen tüm zengin taraftarlar partiyi yüzüstü bıraktılar. Lenin’in gelir sağlamaktaki büyük becerisi sık sık boşa çıkmaya başladı. Bolşeviklerin sekreteri olmanın yanısıra genel saymanlık görevini de yapan Krupskaya tekrak tekrar para sıkıntısından şikayet eder oldu. Lenin için, Salus revolutionis suprema lex (devrim en büyük ilke) idi. Devrimciler gerekirse sürünerek, çamura

bulanarak hedeflerine ilerlerler. Para konusunda çekilen sıkıntıdan etkilenmemişti. Yukarıda adı geçen Schmidt'in miras meselesi Lenin'in tavrının iyi bir örneğidir:

"Tekstil zengini Morozov'un yeğeni ve Moskova'nın Presnya bölgesinde bir mobilya fabrikasının sahibi genç Nikolay Pavloviç Schmidt 1905 yılında işçilerin tarafına geçmiş ve Bolşeviklere katılmıştı. Schmidt Novaya Jizn'in kurulması için gereken parayı sağlamış ve silah tedarik etmek için de para vermişti. İşçilerle yakın ilişkiler kurdu ve onların en iyi dostlarından biri oldu. Polis, Schmidt'in fabrikasına 'şeytan yuvası' derdi. Moskova Ayaklanması sırasında bu fabrika önemli bir rol oynadı. Nikolay Pavloviç tutuklandı. Hapishanede her türlü işkenceden geçti. Fabrikasına ne olduğunu göstermek için polis onu oraya götürdü. Öldürülmüş işçileri göstermeye götürdüler ve sonunda hapishanede kendisini de öldürdüler. Ölmeden önce Schmidt, tüm varlığını Bolşeviklere bıraktığını dışarıdaki arkadaşlarına bildirmeyi becerdi.

"Nikolay Pavloviç'in kızkardeşi Elizaveta Pavlovna Schmidt'e ağabeyinin servetinin bir kısmı kalmıştı ve o da kendi payını Bolşeviklere vermeye katar verdi. Fakat Elizaveta Pavlovna henüz parayı alabilecek yaşta değildi ve parasını istediği gibi kullanabilmesi için sahte bir evlilik hazırlanmasına katar verildi. Böylece Elizaveta Pavlovna yasal kalmayı becerebilmiş bir savaş birliği üyesi Yoldaş İgnatyev ile bir çeşit evlenme yaptı ve resmen onun karısı olarak, kocasının izniyle, kendisine kalan mirasla istediğini yaptı. Fakat bu evlenme aslında sahte bir evlilikti. Elizaveta Pavlovna aslında başka bir Bolşevik, Viktor Taratuta'nın eşiydi. Bu resmi evlilik onun kendisine kalan mirası derhal alabilmesini ve Bolşeviklere vermesini sağladı."[29]

Buna rağmen Bolşeviklerin mali durumu hâlâ çok kötüydü. Böylece Lenin partiye para bulmak için 'kamulaştırmalar' -silahlı banka vb. soygunları- yapılmasına karar verdi. Birkaç olaydan sonra Menşevikler bağrışmaya başladılar. Troçki, Alman sosyal demokrat basınında Lenin'i şiddetle eleştirdi. Stokholm Parti Kongresi (1906) 4 aleyhte ve 20 çekimser oya karşı 64 oy ile 'kamulaştırmalar'ı yasaklayan bir Menşevik önergeyi kabul etti. Bu, Bolşevik delegelerin Menşeviklerle oy kullandığını gösteriyordu.

Stokholm Kongresi hakkındaki uzun raporunda Lenin tartışma sırasında salonda olmadığı gerekçesiyle silahlı eylemler üzerine bu karar hakkında bir şey söylemekten kaçınmıştır. “Ayrıca, bu tabii ki bir ilke sorunu değildir.” Lenin’in bu tartışma sırasında salonda bulunmaması büyük ihtimalle tesadüfi değildir; kısacası Lenin elinin-kolunun bağlanmasını istememiştir.

Lenin’in hemen hemen her konuyu kazandığı Mayıs 1907’deki Londra Kongresi’nde bile ‘kamulaştırmalar’a karşı büyük çoğunlukla bir karar çıkmıştır. Bolşeviklerin çoğunluğunun Menşeviklerle oy kullandığı bu tartışmada delegeler, “Lenin ne diyor? Lenin’i duymak istiyoruz” diye bağırdıklarında Lenin oturum başkanı olmanın avantajını kullanarak oy kullanmaktan kurtulmuş. ‘Biraz örtülü bir ifadeyle” gülümsemiştir.[30]

Stalin delege olarak katıldığı bu kongre üzerine yazdığı raporunda bu kararı şöyle özürler göstererek anlatmaya çalışmıştır:

“Menşevik önerilerden sadece gerilla eylemleri üzerine olan kabul edilmiştir ki bu bile kazara olmuştur: bu konuda Bolşevikler kavga etmemeyi yeğlemişler ya da bir başka deyişle, salt ‘Menşevik yoldaşlara hiç olmazsa sevinecekleri bir fırsat vermek’ arzusuyla bu konuda mücadeleyi sonuna kadar götürmek istemediler.”

Aslında Bolşeviklerin ‘kavga etmemeyi yeğlemelerinin’ tek nedeni bu konuda sadece Menşevikleri karşılarında bulmaları değildir, aynı zamanda Polonyalılar, Bundçular ve de Bolşevik grubun kendi üyelerinden birçoğunu karşılarında bulmuşlardır.

23 Haziran günü, Londra Kongresi’nden altı hafta sonra ve kongre kararına rağmen, Lenin’in ajanları o ana kadarki en cüretkar kamulaştırmayı -Tiflis hâzinesi kamulaştırmasını- gerçekleştirdiler. Bu baskın 341.000 ruble sağladı ve bu para derhal yurt dışındaki Bolşevik hâzineye aktarıldı. Fakat hasılat çok yüksek değerdeki banknotlardan oluştuğu için bunları yabancı bankalarda değiştirmek hiç kolay olmuyordu, çünkü bankalar böyle girişimlere karşı uyarılmışlardı. Daha sonradan Dışişleri Komiseri olan Litvinov dâhil olmak üzere birkaç önemli Bolşevik bu parayı değiştirmeye çalışırken Batı Avrupa’da tutuklanmışlardır.

Hem Troçki hem de Martov, Londra Kongresi’nde Bolşevikleri şiddetle suçlamışlar ve bir süre sonra ise suçlanmalarını Batı Avrupa sosyalist basının satırlarına taşımaya kadar vardırmışlardır.

Stalin’in Lenin’in dikkatini çekmesi, onun, Tiflis olayı da dahil olmak üzere, dikkatli fakat cesur bir ‘kamulaştırma’ örgütleyicisi olarak aldığı rol olmuştur. ‘Kamulaştırmalar’a katılanlardan bazıları en iyi Bolşeviklerdir. Tiflis’teki ve diğer birçok yerdeki baskınları yapan Kamo (Semyon Arşkoviç Ter Petrosyan) bunun iyi bir örneğidir. Kamo kendisine ve grubunun bir üyesine günde tamı tamına 50 kopek (kuruş) harcırah ayırırdı. Yaptığı işler arasında, bir çok ‘kamulaştırma’, Tiflis Hapishanesi’nden cüretkar bir firar, Rusya’ya silah sokmak gibi eylemler vardı. Bir Alman hapishanesindeyken öyle güzel deli taklidi yapmıştı ki, çeşitli işkencelere rağmen başındakileri inandırdı ve Tiflis Hapishanesi’ne geri gönderildi. Buradan kaçtı, yeniden yakalandı ve idama mahkum edildi, fakat sonradan cezası ömür boyu hapse çevrildi.

Bölünme, bölünme, bölünme

Stokholm'daki Birlik Kongresi'nden sonra Duma seçimleri üzerine olan anlaşmazlık Petersburg'da ön plana çıktı. Sıra Petersburg Duma adaylarını seçmeye geldiği zaman, kesin çoğunlukta olan Leninistler kendi adaylarını seçtirdiler. Ancak 31 Menşevik delege, Menşeviklerin kontrolündeki Merkez Komite'nin talimatına uyarak Petersburg şehir konferansını terk ettiler ve Kadetlerle ittifak oluşturmaya karar alan özel bir yerel konferans yaptılar. Lenin derhal bir broşür yayınladı ve ayrılıkçıları, 'işçilerin oylarını satmak amacıyla' ve 'işçilere rağmen ve Kadetlerin yardımıyla kendi adamlarını Duma'ya sokma pazarlığı' için Kadetlerle suç ortaklığı yapmakla suçladı. Bu sadece ayrılıkçılara karşı değil, aynı zamanda partinin Merkez Komitesi'ne karşı da bir suçlamaydı. Lenin'in yaptığı, parti disiplininin açık bir ihlaliydi. Bu yüzden, 'parti üyesine uymayan tavır' suçuyla kendisini parti mahkemesinin önünde buldu. Kendisinin üç hakem seçme hakkı vardı, Merkez Komite ise diğer üç hakemi ve Letonya, Polonya ve Yahudi Bund örgütleri ise birer hakem atadılar.

Bu dava başlı başına bir önem taşımıyordu ve zaten Menşevik çoğunluğun kaybettiği ve Lenin'in kontrolü ele aldığı yeni bir parti kongresiyle yarıda kalmıştır. Ancak Lenin'in bu davada takındığı tavır, partisinin sağ kanadına karşı verdiği mücadeledeki usanmaz tavrını göstermesi bakımından ilginçtir.

Davanın başında Lenin, "aynı parti içinde yoldaşlar arasındaki ilişkilere yakışmayan bir dil" kullandığını kabul etti[31] ama bunun için hiçbir şekilde özür dilemedi. Gerçekten, Tasfiyecilere ve bunların hareket içindeki yandaşlarına karşı verdiği mücadelede Lenin eline geçirebildiği en keskin silahı kullanmakta asla tereddüt etmemiştir. Ilımlılık Bolşevizmin bir karakteristiği değildir.

Lenin, Plehanov'a birlik öneriyor

Her ne kadar amansız da olsa Lenin hiçbir zaman kin tutmamıştır. Ne zaman bir siyasi muhalifinden uzlaşma adımı görse buna karşılık vermiştir. Plehanov bunun iyi bir örneğidir.

1908-09 döneminde Lenin, aşırı solu gözden çıkararak ve Menşevikler arasındaki Tasfiyeci olmayan unsurları, yani gizli örgüt kurma fikrinden vazgeçmeyenleri yanına çekerek, partiyi yeniden kurma şansını gördü. Menşevikler arasında bu grubun önderi Plehanov'du.

1908 Aralık ayında Plehanov, Tasfiyecilerin gazetesi *Golos Sotsial Demokrata*'nın yazı kurulundan ayrılmıştı. Aynı zamanda artık Martov, Maslov ve Potresov'un yayın yönetmenliğini yaptıkları beş ciltlik *Rusya'da Sosyal Hareket* adlı eserin yazı kurulundan istifa etmişti. Geride kalanlara *Dnevnitski* sayfalarında (sayı 9, 1909) kızgınlıkla saldırdı. Asıl eleştirisini Tasfiyecilerin görüşlerini savunan Potresov'un şu yazısına yönetti:

"Okuyucuya soruyorum... şu 1909 yılında, sakat bir hayalin icadı olacak değil, gerçek bir olgu olarak, Tasfiyeci bir akımın, zaten tasfiye olmaktan beter olmuş ve aslında artık örgütlü bir bütün olarak kalmamış bir şeyi tasfiye etmek isteyen bir akımın varlığını düşünmek mümkün müdür?"

Plehanov buna şöyle cevap verdi:

"Hiç şüphe yok ki ***partimizin kalmadığı inancında olan bir insanın kendisi de partimiz için yoktur.*** *(Kalınlar Plehanov'un) Artık tüm parti üyeleri Bay Potresov bizim yoldaşımız değil demek zorunda kalacak ve belki bazıları, ben zaten uzun zamandır onu öyle görmediğim için beni suçlamayı bırakacak."*[32]

"Potresov sosyal gerçeklere bir devrimci gibi bakma yeteneğini kaybetti." Plehanov'a göre Tasfiyeciliğin yolu "en iğrenç oportünizmin bataklığı" idi. "Onların arasında taze şarap ancak küçük burjuva sirkesini hazırlamak için uygun çok acı bir sıvıya dönüşür." Tasfiyecilik, küçük-burjuva akımların proletarya çevrelerine sızmasını kolaylaştırır. "Az veya çok oportünizm kokan beylerle kol kola girmeye gönüllü olduklarını zaman zaman göstermekle çok büyük bir hata yapıyor olduklarını önemli

Menşevik yoldaşlara göstermeyi defalarca denedim," "Tasfiyecilik ancak sosyal demokrasiye düşman opotünizmin çamurlu bataklığına ve küçük burjuva arzulara gider.[33]

Bu sözlerden sonra Lenin, Plehanov'a uzlaşma önerdi. Lenin'in Kasım 1909'da önerdiği şuydu:

"Tüm parti hiziplerinin ve kesimlerinin parti taraftarı üyeleri arasında bir birlik... Her şeyden çok Bolşevikler ile parti yanlısı Menşevikler arasında, St.Petersburg'daki Vyborglu yoldaşlar ve yurt dışındaki Plehanovcular gibi Menşevikler ile bir birlik... Tasfiyeciliğe karşı açık mücadele verecek, Plehanov'u açıkça destekleyen tüm Menşeviklere ve tabii ki her şeyden öte tüm Menşevik işçilere bu çağrıyı yapıyoruz."[34]

Aslında Lenin'in Plehanov'la işbirliği yapma çağrısından pek bir şey çıkmadı; aralarındaki temel farklılıklar çok derindi. Plehanov'un 1905'de Menşeviklerin aşırı sağında oluşu, liberalleri korkutmasın diye Aralık ayaklanmasına karşı çıkmış olması ve Kadetlere incelikle yaklaşılması çağrısını yapmış olması, Lenin'in bu işbirliği girişiminin çapını çok daraltmıştı.

Lenin'in uzlaşmacılara karşı mücadelesi

Lenin bir taraftan Bolşevik grup içindeki aşırı-solculuğun üstesinden gelmeye çalışmış, diğer taraftan ise Menşevik Tasfiyecilere karşı mücadeleyi sürdürmüştür. Fakat *Vperyod* Bolşeviklerini ihraç etmesinin üzerinden pek geçmeden bu defa Bolşevik grup içinde uzlaşmacılar, ya da kendi tabirleriyle 'parti Bolşevikleri' diye tanınan yeni bir muhalefet ortaya çıktı. RSDİP paramparça ve öylesine bitkin bir haldeydi ki, üyeleri ne olursa olsun birlik, Bolşevizm ile Menşevizm arasında uzlaşma ve her türlü hizipçiliğin durdurulmasını istiyorlardı.

Birçok önde gelen Bolşevik de birleşik parti çağrısını destekledikleri için Lenin kendi grubu içinde taraftar kaybetmeye başlamıştı. Uzlaşmacılar arasında A.I. Rikov, V.P. Nogin, I.F. Dubrovinski, S.A. Lozovşki ve G.Y. Sokolnikov gibi Beşinci Kongre'de Merkez Komite'ye seçilmiş ya da adaylığını koymuş isimler vardı.[35]

Bundan yararlanan Menşevik önderler Ocak 1910 başlarında Paris'te bir Merkez Komite toplantısı çağırdılar. Bu toplantıya karşı çıkan Lenin bu defa sadece tüm parti içinde değil, üstelik kendi hızibi içinde de azınlıkta kaldı. Uzlaşmacılara karşı Lenin'i destekleyen tek önde gelen Bolşevik Zinovyev'di. (Bu andan 1917 olayları onu en zorlu bir sınava sokana değin Zinovyev, Lenin'in tamamen güvendiği en yakın dostu olmuştur.)

Üç hafta süren toplantı boyunca Lenin çok kötü günler yaşadı. Schmidt'ten kalan parayı teslim etmeye razı olmak zorunda kaldı. Kendi grubunun gazetesi *Proletari*'yi kapatmaya ve Menşeviklerle birlikte ortak bir gazete -*Sotsial Demokrata*'yı çıkarmaya razı oldu. Yeni gazetenin yazı kurulunda iki Bolşevik, Lenin ve Zinovyev, iki Menşevik, Martov ve Dan ve Polonya sosyal demokratlarının bir temsilcisi, Varkski olacaktı. Troçki'nin Viyana'daki gazetesi *Pravda*, resmi parti organı haline geldi (Kamenev yardım etmeye gönderildi) ve Merkez Komite'nin gazeteye mali yardım yapmasına karar verildi. Yaraya bir de tuz basar gibi, toplantı Tasfiyecileri sözde kınadı ama aynı zamanda parti hayatına katılmaya davet etti ve **Yeraltı Merkez Komitesi** için aralarından üç kişi atamalarını istedi.

Troçki Paris toplantısının sonuçlarını, "Rus sosyal demokrasisi tarihindeki büyük olay" diye selamlayacak kadar sevinçliydi.[36] Lenin'in tavrını ise Gorki'ye yazdığı 11 Nisan tarihli mektubundan açıkça görmek mümkün:

“MK toplantısında (o ‘uzun toplantı’ - üç haftalık ıstırap, tüm sinirler gergin, şeytan götürsün!)... ‘genel uzlaşma’ havası (kiminle, ne üzerine, niçin? - kimsenin pek bildiği yok); verdiği amansız mücadele yüzünden Bolşevik merkeze gösterilen kin; kavga arayan Menşeviklerin olay çıkarmaları ve sonuç olarak - yara bere içinde bir çocuk.

“Madem öyle, katlanacağız. Ya -en âlâsı- yarayı keseriz, cerahati akıtırız, iyileştiririz ve çocuğu büyütürüz.

“Ya da -en kötüsü- çocuk ölür. Böyle olursa bir süre çocuksuz kalırız (yani, Bolşevik hizbini yeniden kurarız) ve sonradan daha sağlıklı bir çocuğa hayat veririz.”[37]

Ancak bu ‘birlik’ hiçbir zaman hayata geçemedi. Bunun nedeni Bolşeviklerin inatçılığından çok, Menşeviklerin pazarlığın kendilerine düşen tarafını yapmaya hazır olmamalarıydı. Ocak 1910 toplantısı Bolşeviklerin boykotçularla ilişkilerini kesmesi ve Menşeviklerin, Tasfiyecilerle bağlarını koparması kararını almıştı. Lenin kendine düşeni yapmaya çoktan hazırdı ve zaten Bogdanov’u, Lunaçarski’yi ve diğer boykotçuları Bolşevik kamptan ihraç etmişti. Fakat Menşevikler kendi sorumluluklarını yerine getirmenin olanaksız olduğunu gördüler. Tasfiyeci tavır Menşevik saflarda çok hakimdi. Eğer Tasfiyecileri atacak olsalar Menşevik grubu tamamen dağıtmış olacaklardı ve bu, hareket içinde Bolşeviklerin zafer kazanmasına yardım etmek olacaktı. Bir süre sonra Martov aslında bu vaatlerini tutmaya hiçbir zaman için niyetli olmadığını ve Menşeviklerin tam bir kopuşmayı göze alamayacak kadar zayıf olmaları yüzünden toplantıda ‘birlik’e razı olduğunu açıkça söylemiştir.[38]

Birlik planlarına son darbeyi vuran şey, Merkez Komite’ye katılmaya davet edilen üç Tasfiyecinin gizli örgütle herhangi bir ilişkide bulunmayı kesinlikle reddetmeleri oldu. Rusya içerisinde çoğunlukta olan Bolşevik ‘uzlaşmacılar’, başka Tasfiyeci önderlerle yeni görüşmeler yapılmasını önerdiler, ama Lenin bunu duymazlıktan geldi. Martov ve Dan, Lenin ve Zinovyev’le birlikte çıkarmak durumunda oldukları *Sotsial Demokrata*’da kendi görüşlerini yazmayı denedikleri zaman önlendiler. (Varkski yazı kurulunda Lenin ve Zinovyev’le birlikte oy kullandı).

Troçki’nin gazetesi *Pravda* da birleşik parti gazetesi olamadı. Barıştırma girişimleri -kendisinin dediği gibi- Menşeviklerin hiziplerini feshetmeyi ve Tasfiyecileri atmayı reddetmeleri yüzünden boşa çıktığı zaman Troçki

onları kınamadı, “tavır takınmayı erteledi.”[39] Kamanev daha kesin bir tavır almaya Troçki’yi ikna edemedi.

RSDİP’in birliğine karşı çalışan bir diğer faktör ise çarlık gizli polisiydi. Önceleri uzlaşmacıların baş sözcüsü I.F. Dubrovinski’ydi fakat yakalanması çok sürmedi ve Sibirya’da sürgünde intihara itildi.[40] Onun Merkez Komite’deki yerini Aleksey Rikov aldı. Lenin’in bölücü taktiklerine karşı Bolşevikleri örgütlemeye Rusya’ya giden Rikov henüz yeraltındaki Bolşeviklerin hiçbirini göremeden derhal polis tarafından sokakta yakalandı. Ohranka, adamları Malinovski aracılığıyla, Bolşevik önderlikteki herkesin siyasi olarak nerede durduğunu ve nerede bulabileceklerini çok iyi biliyordu. “Rus polisi o zamanlar birlikten yana olmayan Bolşevikleri desteklemeye özellikle meraklıydı. Birleşik ve dolayısıyla daha tehlikeli bir sosyal demokrasiyi önlemek üzere Ohranka’nın talimatları uzlaşmacıları tutuklamaya özen göstermek şeklindeydi.”[41]

Lenin’in bölücü taktiklerinin Ohranka’nın taktikleriyle uyuşuyor olması Menşevikleri çileden çıkardı. Ohranka, sosyal demokrasinin bölünmesinin işçi hareketini zayıflatacağını umuyordu; Lenin ise bunun işçilerin devrimci önderliğini çelikleştireceğini düşünüyordu. Tarih yargısını verdi; gizli polisin planları umdukları meyveyi vermedi. (*)

Lenin’in uzlaşmacılara karşı zafer

Lenin, Ocak 1912’de Prag’da bir konferans çağırdı ve Tasfiyecileri zorla bu toplantıdan dışladı. Bunun üzerine Polonya ve Letonya ulusal partileri, Yahudi Bund, *Vperyod*, Troçki ve Plehanov’un hepsi konferansa katılmayı reddettiler. Toplantıya katılan 14 oy sahibi delege (ki, bunların iki tanesi polis ajanıydılar) Rusya’daki 10 parti komitesini temsil ediyordu. Bu konferans ‘sertlerden’ oluşan yedi kişilik yeni bir Merkez Komite seçti: Lenin, Zinovyev, Orjonikidze, Goloşçekin, Spandaryan, Schwartzman ve (polis ajanı) Roman Malinovski. Kısa bir süre sonra bu MK kendisine iki yeni üye daha aldı: Y.V. Çugaşvili (Stalin) ve I.S. Belostotski. Üç Kafkasyalı -Orjonikidze, Spandaryan ve Stalin- dahil olmak üzere beş üye Rusya içinde faaliyet göstermek üzere gönderildiler.

Troçki tüm sosyal demokratik gruplar arasında birlik idee fix’inden (sabit fikrinden) henüz vazgeçmemişti ve Lenin’in Prag Konferansı’na karşılık olarak, Örgütleme Komitesi’yle ilişkili Menşevikleri Ağustos 1912’de Viyana’da tüm sosyal demokratları kapsayan bir konferans çağırmaya ikna etti. Rusya’da yükselen devrimci havanın, 1905’deki gibi, sosyal demokrasinin farklı eğilimleri arasında bir yatıştırıcı etken olacağını umuyordu. Şöyle yazdı; “*Luç* ve *Pravda*’nın siyasi eğilimleri arasında uzlaşmaz bir çelişki olduğunu iddia etmek gülünç ve saçmadır”, “Tarihsel hiziplerimiz, Bolşevizm ve Menşevizm, kökeninde salt entelektüel oluşumlardır.” (*)

Fakat Troçki feci şekilde yanılıyordu: Bolşevizm ile Menşevizm arasında yıllardır şekillenen ayrışma, üstesinden gelinemeyecek çok derin bir ayrışmaydı ve yeni siyasi uyanış bunu ancak daha da derinleştirecekti. Lenin eski çabalarının meyvesini topluyordu. Taraftarları yeraltının önderleriydiler ve öte yanda Menşevikler ise gevşek ve bölük-pörçük grupçukların bir toplamından ibarettiler. Bolşevikler Viyana Konferansı’na katılmayı reddettiler. Menşevikler, aşırı-sol eski Bolşevikler (*Vperyod*çular) Yahudi Bund ve Troçki’nin grubu bir araya geldiler ve Ağustos Bloku diye bilinen bir konfederasyon kurdular. Troçki başlıca sözcüleriydi ve ısrarla Lenin’in ‘bölücü taktikleri’ne saldırdı. Bu konfedarasyonun kurulmasıyla dağılması bir oldu. Şubat 1912’deki Prag Konferansı’nın ardından Lenin günlük bir yasal gazete çıkartmaya karar verdi. Troçki’nin tüm kızgınlığına rağmen gazetesine *Pravda* ismini koydu. Bolşevik *Pravda*’nın ilk sayısı 22

Nisan'da çıktı ve 1914'de savaşın başlamasına kadar yayın hayatını sürdürdü, Bolşevik Parti'yi kurmakta temel bir rol oynadı. Plehanov bir süre için düzenli bir şekilde yazı gönderdi. Bogdanov ve geri kalan *Vperyod* grubu da yazı göndermeye davet edildiler ama Aleksinski dışında kimse bu ilişkiyi fazla sürdürmedi. Artık Ultimatomculuk, Otzovizm ve hatta Maçizm günlük önemlerini yitirmişlerdi. Plehanov ve Aleksinski'nin *Pravda*'da yazmalarından Lenin çok memnundu.

Lenin 'sert' Bolşevikler arasında bile Menşeviklerle veya Tasfiyecilerle uzlaşma eğilimlerine karşı mücadele sürdürmek zorunda olduğunun farkına vardı. Çünkü, örneğin üç ay boyunca 'Tasfiyeci' kelimesi *Pravda*'ya sokulmamıştı. "Tasfiyecilere karşı söylediklerinin *Pravda* tarafından yazılarından kasten çıkartılmasına Vladimir İlyiç'in bu kadar kızmasının nedeni bundandır. Bunu protesto etmek üzere *Pravda*'ya kızgın mektuplar yazmıştır."[43]

"Bazen, çok sık olmasa da, İlyiç'in yazıları kaybolurdu. Bazen yazıları bekletilir ve gecikmeyle yayınlanırdı. Bu İlyiç'i çok kızdırırdı ve bu nedenle *Pravda*'ya kızgın mektup yazmıştır ama bunlar işleri pek ilerletmedi."[44]

Lenin, *Pravda* yazı kurulu sekreteri V.M. Molotov'a yazdığı 1 Ağustos 1912 tarihli mektubunda şöyle der:

"Sekreter olarak, ve anlaşılan yazı kurulu adına, 'Tasfiyecilere karşı tavrım da dahil olmak üzere, yazı kurulunun ilke olarak yazımı tamamen kabul edilir bulduğunu' yazıyorsun. Madem öyle, neden Pravda inatçı ve muntazam bir şekilde benim yazılarımdan ve diğer arkadaşların yazılarından Tasfiyecilerle ilgili her lafı çıkarmaktadır?"[45]

Ve 25 Ocak 1913'de Duma'daki Bolşevik temsilcilere şöyle yazıyordu;

"Kurul üyelerinden aptalca ve küstah bir mektup aldık. Cevap vermiyoruz. Yazı kurulundan atılmaları gerek... Yayın kurulunun yeniden düzenleme planından hiçbir haber çıkmaması bizi meraklandırıyor... Yeniden düzenleme ya da daha iyisi, eskilerin toptan atılması mutlaka gerekli. Maskaralık. Bund'a ve Zeit'e övgü yağdırıyorlar; bu kısacası, mide bulandırıcı. Luç'a karşı doğru tavır takınamıyorlar. Yazılara yaptıkları muamele rezillik... çileden çıkarıyorlar. Bütün bunlar hakkında haberlerinizi sabırsızlıkla bekliyoruz."[46]

Fakat yazı kurulu sorun olmaya devam etti. 9 Şubat'ta Lenin, Sverdlov'a şöyle yazdı:

"Sınıf bilinçli işçileri bilgilendirmek ve (özellikle Petersburg Komitesi'nin) faaliyetlerini yayınlamak konusunda Pravda'nın işe yararlığı her türlü eleştirinin dahi ötesinde kalır. Bu yazı kurulu hatalarının sözüm ona özerkliğine son vermelisin. Her şeyden önce bu konuya önem vermelisin. Yazı kurulunu kendi eline al. Eğer bu iyi örgütlenecek olursa, son derece beceriksiz, tek bir kelime söylemekten aciz ve laf söylenecek her fırsatı kaçıran Petersburg Komitesi'nde yeni bir canlanma olacaktır. Mümkünse her gün yasal biçimlerde (örneğin, önemli işçilerin adına vb.) beyanda bulunmalıdır. Bir daha söylüyorum bütün durumun anahtarı Pravda'dır. Ancak (ve ancak) bu yolla yerel faaliyetleri de örgütlemek mümkün olacaktır. Yoksa her şey yok olacak."[47]

Merkez Komite, yazı kurulunu yeniden örgütlemek üzere Sverdlov'u Petersburg'a gönderdi.[48] Lenin 9 Şubat 1913 günü Sverdlov'a şöyle yazıyordu: "*Pravda*'daki değişikliklerin başladığını bugün duyduk. Binlerce selam, tebrikler ve başarı dilekleri... Düşmanca bir yazı kuruluyla iş yapmaktan ne kadar usandığımızı bilemezsin."

Her şey üç aşağı beş yukarı Lenin'in istediği gibi oldu. Merkez Komite'nin Rusya Bürosu ve *Pravda*'da yazı kurulunun ortak toplantısı şöyle uzlaştı: Mevcut yazı kurulunun üç üyesi yazı kurulunda kalacaktı ve bunlara ek olarak Sverdlov'un, her ne kadar yazı kurulunda değilse de, oy hakkı ve gazetedeki her yazıyı sansür etme hakkı olacaktı. Fakat bu anlaşma çok sürmedi, çünkü Sverdlov bundan sonraki birkaç hafta içinde tutuklandı.

Yeni yazı kurulu, Tasfiyecilere doğru eğilimi görünüşte giderilmiş bir şekilde, önceleri Lenin'le oldukça samimi bir şekilde iş yaptı. Ancak Mayıs ayının sonlarına doğru yeni bir kavga çıktı: bu defa Pravda aksi yöne, Otzovistlerle işbirliğine doğru kayıyordu. 26 Mayıs günü gazetede Otzovistlerin önderi Bogdanov'un bir bildirgesi yayınlandı. Bogdanov burada Duma grubuna karşı kendilerinin tavrını açıklıyordu. Gazete eline geçer geçmez Lenin çileden çıktı ve derhal yazı kuruluna şöyle yazdı:

“İlişikteki yazımın kesinlikle bütün olarak basılmasını talep ediyorum. Her zaman yazı kurulunun yoldaşça bir tavır içinde değişiklikler yapmasına izin verdim, ama Bay Bogdanov’un mektubundan sonra bu yazının değiştirilmesi veya bu cins herhangi bir şey yapılması hakkını vermiyorum... “Derhal cevap bekliyorum. Bay Bogdanov’un bu alçakça tavrından sonra yazı göndermeye devam edemem.”

Yazı kurulu çok ağır bir dil kullandığını söyleyerek Lenin’in yazısını geri gönderdi. Fakat Lenin ancak tek bir değişikliğe, Bogdanov’un adının önündeki ‘Bay’ (gaspodin) kelimesini çıkarmaya tazı oldu. Bunun üzerine yazı kurulu yazıyı yayınlamayı reddetti ve böylece bu yazı 1939’a kadar yayınlanmadan kaldı.[49]

Bunun ardından Lenin, Kamanev’e *Pravda*’ya baskı yapmasını isteyen bir mektup yazdı ve Ocak 1914’de başyazarlığı ele almak üzere kendisini Rusya’ya gönderdi. Bir kez daha iyi ilişkiler sağlanmış oldu, fakat Bogdanov olayı bitmiş sayılmazdı, çünkü daha Şubat 1914’de bile, Lenin, kendisinin Bogdanov’a karşı tavrından dolayı Rus partisi içindeki hoşnutsuzluğu dile getiren raporlar alıyordu.[50]

Kamanev’in başyazarlığı altındaki *Pravda* ile Lenin arasında iyi ilişki gazetenin Temmuz 1914’de kapatılmasına kadar sürdü. Gazetenin kapatılması aslında yeni bir krizi önlemiş oldu, çünkü savaşa karşı tavır konusunda Lenin ve Kamanev’in kökünden farklı görüşleri ikisi arasındaki bölünmenin nedeni olacaktı.

Yeni uzlaşma aynı zamanda Duma’daki Bolşevik grubunu da etkiledi. Aralık 1912’den Eylül 1913’e kadar neredeyse bir yıl boyunca dördüncü Duma’da oturan altı Bolşevik önceleri Lenin’le pek anlaşamıyorlardı. Seçimlerden sonra yaptıkları ilk şey, hem *Pravda*’da hem de Tasfiyecilerin *Luç*’undan yazı yazmak üzere Menşevik Duma üyeleriyle anlaşmak oldu. Bu bileşik grup, *Pravda*’da yayınlanan özel bir kararlarında, “sosyal demokrasinin birliğinin acil bir gereklilik” olduğunu tespit etmişler, *Pravda* ile *Luç*’un birleşmesi talebinde tavır almışlar ve bu yönde bir adım olarak tüm grup üyelerinin her iki gazetede de yazı yazmalarını önermişlerdi. 18 Aralık günü Luç muzaffer bir eda ile dört Bolşevik meclis üyesinin adlarını (diğer ikisi reddetmişti) gazetenin yazar listesinde yayınlamıştır. Aynı anda Menşevik grubun yedi meclis üyesinin isimleri *Pravda*’nın yazar listesinde yayınlandı.[51]

Aralık sonlarında Krakov'daki bir toplantıda Lenin, Bolşevik üyelerin *Luç*'a yazı yazma kararlarını geri almalarında ısrar etti ve Ocak ayı sonunda Duma yeniden toplandığında Bolşevik üyeler bu konuda bir demeç yayınlayarak *Luç*'tan çekildiler. Ancak Krakov toplantısı aynı zamanda, kendilerinden bir fazla oyu olan ve dolayısıyla sosyal demokratik meclis grubu içinde çoğunluk olan Menşevikler ile eşitlik istenilmesine karar verdi. Duma grubu uzlaşmacı eğilimlere son vermek amacıyla *Pravda*'nın yeniden örgütlenmesi konusunda tereddüdüydü. Altı ay sonra, Haziran 1913'de, Lenin, Duma üyelerine bir mektup yazarak bir kez daha Menşeviklerle eşitlik talep etmelerinde ısrar etti ve bunun reddedilmesi halinde Menşeviklerden ayrılmalarını önerdi.[52] Duma'daki Bolşeviklerin bu konuda adım atmamaları üzerine, Eylül ayındaki Poronin Konferansı'nda bu konu yeniden hemen hemen aynı biçimde karara bağlandı.[53] Bu, Duma üyeleri dahil olmak üzere parti görevlileri ile Merkez Komite'nin ortak bir toplantısıydı. Bunun ardından Duma üyeleri kendilerinden istenilen talebi Menşeviklere götürdüler, talepleri reddedildi ve sosyal demokratik meclis grubu böylece bölünmüş oldu. Bu olay Bolşevik ve Menşevik Duma üyeleri arasındaki dostça ilişkileri sona erdirdi.

Bolşevikleri Menşeviklerden koparmak konusunda Malinovski önemli bir rol -aslında çift taraflı bir rol- oynadı, Jandarma Generali Spiridoviç bu konuda şöyle demiştir: "Bir taraftan Lenin'in ve öte taraftan Emniyet Müdürlüğünün talimatlarını yeri ne getiren Malinovski Ekim 1913'de… 'altılar' ile 'yediler' arasındaki son kavgayı yaratmayı becermiştir."[54]

Bolşevik meclis üyelerinin Menşeviklerden ayrılmaya ikna olmasının neredeyse bir yıl sürmesi, Bolşevizmin Lenin'in diktatörlüğü altında totaliter bir örgütlenme olduğu şeklindeki yaygın görüşten çok farklı bir durum arz eder. Aslında, Lenin kendi üyelerini ikna etmek ve tabiri caizse, partisini kazanmak için tekrar tekrar mücadele vermek zorunda kalmıştır.

18
Yükselen devrimci dalga

Ekonomik refah

1909 yılında ekonomik gerileme yerini refaha bıraktı. Neredeyse her sanayi kolu 1907-08'deki ciddi krizden kurtuldu. Aşağıda, sanayinin başlıca kesimlerin üretimlerini gösteren tablodan anlaşılacağı gibi, krizi takip eden birkaç yıl içinde üretim giderek hızlandı:[1]

Sanayi	Üretim (Milyon pud*)	
	1910	1913
Pik demir	186,0	283,0
Demir çelik	184,0	246,0
Çatı demiri	22,9	25,3
Demiryolu	29,5	35,9
Bakır	1,4	2,0
Kömür	1522,0	2214,0
Petrol	588,0	561,0
Kok kömürü	168,0	271,0
Pamuk tüketimi	22,1	35,9

1 pud = 16,38 kilo

Devrimci hareket de canlandı. İlk kitlesel karışıklıklar öğrenciler arasında başladı.

Öğrenci olayları

1910 sonbaharında ilk Duma'nın liberal başkanı Muromtsev'in ve Leo Tolstoy'un ölümleri üzerine öğrenci gösterileri oldu. Trans-Baykal'daki Zerentui Hapishanesi'nde siyasi tutuklulara yapılan kötü muameleye, öğrenciler gene aynı şekilde gösterilerle cevap verdiler. Üniversitelerde toplantılar yapıldı, protesto kararları geçirildi ve sokaklarda gösteri düzenleme girişimleri yapıldı. Hükümetin baskı yöntemlerini protesto olarak 1911 başlarında bir genel öğrenci boykotu başladı ve tüm Rusya'ya yayıldı. Lenin öğrencilerin bu uyanışlarını sevinçle karşıladı. Bir grup sosyal demokrat öğrencinin yazdığı ve kitlesel işçi eylemleriyle ilişkisi olmaması nedeniyle öğrenci hareketini küçümsemeye çalışan bir mektubu, Lenin, hiç şüpheye yer bırakmayacak bir şekilde eleştirdi. Öğrencilerin mektubu şöyle diyordu: "Biz öğrenci eylemini ancak genel siyasi eylemle eş güdümlü bir eylem olarak görüyoruz ve hiçbir şekilde bundan ayrı düşünmüyoruz. Öğrencileri birleştirebilecek unsurlar ortada yoktur. Bu bakımdan biz öğrenci eylemlerine karşıyız."[2]

Lenin'in cevabı şöyle oldu:

"Böyle bir tartışma son derece yanlıştır. Öğrencilerin ve proletaryanın eşgüdümlü siyasi eylemine vb. doğru çalışmak yolundaki devrimci slogan burada geniş bir temel üzerindeki çok yanlı militan ajitasyonun canlı kılavuzu olmaktan çıkar ve hareketin değişik biçimlerinin değişik aşamalarına mekanik bir şekilde uyarlanmış cansız bir dogma olur. Devrim derslerindeki gibi 'son sözleri' tekrarlayarak, salt eşgüdümlü siyasi eylem ilanında bulunmak yetmez. Siyasi eylem için ajitasyon yapabilmek, her olasılıktan, her türlü koşullardan ve her şeyden öte, her ne olurlarsa olsunlar, ileri unsurlar ile otokrasi arasındaki tüm kitlesel çarpışmalardan yararlanmak gerekir.

"Öğrenci hareketinin, siyasi hareketin düzeyini düşürdüğü veya onu böldüğü ya da onu başka yöne çektiği şartları düşünmek mümkündür - ve bu durumda sosyal demokratik öğrenci grupları tabii ki ajitasyonlarını böyle bir harekete karşı yoğunlaştırmak zorunda olurlar. Fakat şu anda nesnel siyasi koşulların başka olduğu herkesin malumudur. Bu öğrenci hareketi, dar bir özerklik ölçüsüne az çok alışmış yeni bir öğrenci 'kuşağı'nın hareketinin başlangıcının ifadesidir; ve bu hareket, şu anda

diğer kitlesel mücadele biçimlerinin ortada görünmediği, sükunetin hakim olduğu bir ortamda başlamaktadır.”[3]

Öğrenciler işçilerden daha kolay eyleme atılabiliyorlardı, çünkü işçiler baskı yılları boyunca çok çekmişlerdi. Fakat, öğrencilerin canlanışı geniş kitlelerin çok daha derin ve yaygın bir uyanışının ifadesiydi.

İşçilerin uyanışı

1911 yılı işçilerin yavaş yavaş atağa geçmesine şahit oldu. 1908 yılında greve çıkan işçi sayısı çok azdı (60.000), 1910 yılında daha da düşmüştü (46.623); fakat 1911'de 105.110'a çıktı. Ocak 1912'deki Bolşevik konferansı şu tespiti yapıyordu:

"Geniş demokratik çevrelerde ve başlıca da proletaryada olmak üzere bir siyasi canlanışın başlangıcı görülüyor, 1910-11 işçi grevleri, gösterilerin ve proleter toplantılarının başlaması, şehir burjuva demokratları arasında bir hareketin (öğrenci boykotlarının) boy göstermesi vb. hep kitlelerin 3 Haziran rejimine karşı yükselen devrimci duygularının işaretleridir." [4]

4 Nisan 1912'de Lena'daki altın madeni işçilerinin korkunç katliami harekete büyük bir ivme kattı. Sibirya demiryollarından yaklaşık 2.000 kilometre uzaklıkta, Tayga Ormanları bölgesindeki Lena altın ocaklarında 6.000 madenci greve çıkmıştı. Bir jandarma subayı silahsız kalabalığa ateş açılmasını emretti ve 500 kadar işçi öldü, yaralandı. Sosyal demokratik meclis grubu, hükümeti ateş açmakla suçladı ve çarın İçişleri Bakanı A.A. Marakov'dan şöyle küstah bir cevap aldı: "Evet, öyle oldu ve öyle de olacaktır."

Lena Katliamı'nın ardından yapılan gösterilerde daha başından, demokratik cumhuriyet sloganının yükseltilmesi ilginçtir. Bu, çara saf bir şekilde dilekçe verilmesiyle başlayan 1905 Devrimi'nin başındaki durumla karşılaştırıldığında kitleler arasında çok daha yüksek bir bilinç düzeyini gösterir. Böylece Rus işçileri, Nisan 1912'de, yedi yıl önce bırakmış oldukları en yüksek noktadan yeniden başlamış oldular.

Lena altın madenlerindeki kanlı dramın haberi işçi sınıfının kızgınlığını ortaya çıkardı. Ülkenin her bir tarafında sokak gösterileri, toplantılar ve protesto eylemleri yapıldı. Protesto grevlerine 300.000 kadar işçi katıldı. Bu grevler 400.000 işçinin katıldığı 1 Mayıs greviyle birleşti[5] ve diğer siyasi grevler bunları takip etti.

St.Petersburg *guberniası*nın işçi seçmen delegeleri, Aralık 1912'deki dördüncü Duma için seçmenleri seçmek üzere kongrelerini yapmadan, çarlık hükümeti, 21'inin delegeliklerini geçersiz saydığını ilan etti.

Hükümetin bu hareketine cevap olarak St.Petersburg fabrikalarının bir kısmı siyasi grev çağrısı yaptılar. Bu greve 100.000 kadar işçi katıldı.

11 Kasım günü Riga işçileri Sivastopol'daki askeri divanın Ioann Zlatoust zırhlısından bir grup bahriyeliyi idama mahkum etmesine karşı ve aynı zamanda Algaçinski ve Kutomarkski hapishanelerindeki siyasi mahkumlara yapılan işkencelere karşı bir protesto toplantısı düzenlediler. 15.000 işçi, devrimci marşlar söyleyerek Riga sokaklarında yürüdüler. Ertesi gün şehrin büyük fabrikalarından bazılarında siyasal grevler başladı. Moskova'da da birkaç fabrikanın işçileri Sivastopol idamlarına karşı 8 Kasım'da greve çıktılar.

Kasım 1913'de Petersburg'daki Obukhov işletmelerinde altı işçi 'toplum için gerekli fabrikalarda' grevleri yasaklayan yasayı ihlal ettikleri için tutuklandıkları zaman şehrin her fabrikasında protesto toplantıları yapıldı... 100.000 işçi tutuklanan işçilerle dayanışma grevine çıktılar ve mahkeme binası önünde işçilerin örgütlenme hakkını talep eden şiddetli bir gösteri oldu. Bu olaylar karşısında mahkeme tutuklanan işçilere ancak hafif cezalar verdi. Buna rağmen kararın bozulması için başvuruldu ve 20 Mayıs 1914 günü yeni mahkeme başladığında başkent 100.000 üzerinde işçinin katıldığı bir protesto grevi daha yaşadı.[6]

Ve dördüncü Duma'nın açılış günü olan 15 Kasım'da gene 180.000 işçi greve çıktı.

Lenin, *Devrimci Grevlerin ve Sokak Gösterilerinin Gelişmesi (Sotsial-Demokrat, 12 Ocak 1913)* adlı makalesinde haklı olarak şöyle diyordu.

"Devrimci kitle grevlerine, devrimci dalganın yükselişine şahit oluyoruz... Devrimci bir sosyal durum olmadan dünyanın hiçbir ülkesinde çok çeşitli nedenlerle yılda birkaç defa yüzbinlerce işçiyi siyasi eyleme kaldırmak mümkün değildir... Bugün devrimci yükselişin başlangıcı ilk devrimden önceki durumdan karşılaşma götürmez bir şekilde daha ileridedir. Dolayısıyla, yaklaşan ikinci devrim daha şimdiden proletaryada çok daha büyük bir devrimci enerji birikimini göstermektedir... Rus işçilerinin 1912'deki devrimci grevi kelimenin tam anlamıyla ulusal düzeyde olmuştur."[7]

Devrimci siyasi grevler Birinci Dünya Savaşı'nın patlamasına kadar sürdü. St.Petersburg'daki önemli birkaç örneğe değinmek bunu anlatmaya yeter. 'Kanlı Pazar'ın yıldönümü olan 9 Ocak 1913 günü 80.000 işçi işi

bıraktı. Lena katliamının yıldönümü olan 4 Nisan 1913 günü 85.000'den fazla işçinin katıldığı bir günlük grev oldu. Bundan birkaç hafta sonra, 1 Mayıs'ta, 250.000 işçi greve çıktı. 1-3 Temmuz günlerinde 62.000 isçi, işçi sınıfı yayınlarının maruz kaldığı baskıyı, gazetelere sürekli olarak el konulmasını vb. protesto amacıyla grev yaptı. 1914'ün ilk yarısında greve katılan işçi sayısı 1.425.000 idi ve bunların 1.059.000'i siyasi grevlere aitti. Bu neredeyse tüm 1905 boyunca siyasi grevlere katılan toplam işçi sayısına (1.843.000) yakındı. Hareket devrime doğru adım atıyordu fakat savaşın patlaması bu yükselen dalgayı aniden kesti.

Bolşevikler parlamentodan yararlanıyor

1912-14 dönemi boyunca Bolşevikler çarlık Duma’sından çok iyi yararlandılar. Lenin Otzovistlere ve Ultimatomculara karşı, Bolşeviklerin Duma’daki faaliyetlerinin, bu çarlık kurumunun dışındaki devrimcilerin faaliyetlerinin bir parçası olması ve ona tabi kılınması gerektiğini savundu. “Bu alanda takım çalışması oluşturmaları gerekiyordu ki,”

“Her sosyal demokrat meclis üyesi partinin kendisinin arkasında olduğunu, partinin onun hatalarına son derece dikkat ettiğini ve yolunu düzeltmeye çalıştığını gerçekten hissedebilsin; ve her partili işçi partinin genel Duma faaliyetinde yer alabilsin, bu faaliyetin adımlarının pratik Marksist eleştirisini öğrenebilsin, ona yardım etmeyi görevi bilsin ve bu grubun özel faaliyetim partinin tüm propaganda ve ajitasyon faaliyetine uyarlamaya çalışabilsin.’[8]

Ve gene Lenin’in dediği gibi,

“Partiyi ve Duma grubunu birbirine daha yakınlaştırmak, grubun kendisini daha geliştirmek için sıkı bir şekilde ve ısrarla çalışmalıyız ve çalışacağız.

“Duma grubunun hatalarını düzeltmek için parti mücadelesi Rusya’da daha yeni başlıyor. Şu veya bu belirli konularda taktiklerini düzeltmesini kesin ve açık bir şekilde Duma grubuna söyleyen tek bir parti konferansı bile yapmadık. Düzenli bir şekilde çıkan, tüm parti adına bu grubun her adımını takip eden ve ona yol gösteren bir merkezi organımız henüz yok. Yerel örgütlerimiz bu konuda -sosyal demokratların Duma’da her sözü üzerine kitleler arasında ajitasyon yapılması ve şu veya bu konuşmadaki hataların anlatılması konusunda- çok, çok az şey yaptılar.”[9]

Parlamenter kretinizm’e karşı mücadele etmek ve Duma’nın ancak dışarıdaki propaganda için bir platform olarak kullanılması gerektiğini açıklığa kavuşturmak için, Lenin Bolşevik Duma üyelerinin tavırları için şu çok kesin kuralları öne sürdü.

“Sosyal demokratik grubun Duma’da önerdiği yasa tasarılarının amaçlarını yerine getirebilmesi için şu koşullar gereklidir:

1. Tasarılar çok açık ve kesin bir şekilde sosyal demokratların asgari parti programımızda geçen ya da bu programdan kaynaklanan her bir talebini ortaya koymalıdır;

2. Tasarılar asla hukuksal kurnazlık bolluğuyla doldurulmamalıdır; önerilen yasaların başlıca nedenlerini belirtmeli, fakat tüm ayrıntılarıyla tafsilatlı hukuksal metinler olmamalıdır;

3. Tasarılar sosyal refah ve demokratik değişikliklerin, dar hukuksal ya da salt parlamenter bakış açısıyla bakınca önemli görünebilen çeşitli yanlarına aşırı bir önem vermemelidir. Tam tersine, sosyal demokratik propaganda ve ajitasyonun amacının yolundan yürüyerek, tasarılar işçi sınıfına fabrika (ve genel olarak sosyal) reformları ile demokratik siyasi değişiklikler arasındaki gerekli bağlantının mümkün en kesin fikrini vermelidir. Bu olmazsa Stolipin otokrasisinin tüm reformları kaçınılmaz olarak ‘Zubatovist’ tahriflere maruz kalmaya ve beş para etmez kağıt parçası olmaya mahkumdur. Tabii ki ekonomik reformlar ile siyaset arasındaki ilişkinin bu anlatımını gerçekleştirmenin yolu, her yasa tasarısına tutarlı demokrasinin taleplerinin tümünü dahil etmek değil, her bir reforma denk düşen demokratik ve özellikle proleter-demokratik kurumları ön plana çıkarmaktır ve köklü siyasi değişiklikler olmadan bu kurumları gerçekleştirmenin olanaksızlığı yasa tasarısının giriş bölümünde önemle belirtilmelidir.”[10]

Parlamenter grubun parti içinde hakim bir konumda olması gerektiğini öngören reformist çizgiyi Lenin reddetmiştir. Ona göre bu grup bütünüyle partiye tabi olmalıdır, fabrikalarda ve sokaklarda mücadele veren kitlelerin rolünü destekleyen bir rol oynamalıdır.

“Parlamento grubu (‘askeri’ bir benzetme yapacak olursam) genel kurmay değil... daha ziyade, bir an için bando takımı, başka bir an için keşif kolu, ya da diğer bir yan ‘kol’ örgütüdür.”[11]

“Bolşeviklere göre kitlelerin dolaysız mücadelesi... hareketin en yüksek biçimi ve kitlelerin doğrudan eylemi olmadan parlamenter faaliyet hareketin en düşük biçimidir.”[12]

“Kitlelerin devrimci mücadelesini görüp, (buna rağmen) sosyalistlerin parlamentolardaki salt yasal, salt reformist faaliyetlerine tahammül etmek

olanaksızdır... Şurasını açıkça ve alenen belirtmek gerekir ki parlamentodaki sosyalistler konumlarını sadece parlamento konuşmaları yapmak için değil, fakat aynı zamanda işçilerin yasadışı örgütlerine ve devrimci mücadelelerine her çeşit parlamento dışı yardımı yaparak kullanmalıdırlar ve kitleler de, yasadışı örgütleri aracılığıyla, önderlerinin bu faaliyetlerine göz-kulak olmalıdırlar.”[13]

Duma üyeleri üzerinde partinin kontrolü öylesine sağlamdı ki, Bolşevik Duma grubunun liderliği polis ajanı Roman Malinovski’nin eline geçtiği zaman bile Malinovski’nin Duma’daki faaliyetinden polisten çok, parti yarar gördü. Grup üyelerinin konuşmalarının birçoğunu Lenin kendisi yazardı. Malinovski konuşma metnini Lenin’den aldığı zaman Polis Müdürlüğü Şefi’ne götürürdü. Önceleri Polis şefi metinde değişiklikler yapmayı denedi. Fakat meclis üyeleri üzerindeki parti kontrolü öyle sıkıydı ki Malinovski bu değişiklikleri yapamazdı. Duma’daki karışıklık yüzünden yanlışlıkla yaptığını iddia ederek, metnin bir paragrafını atlayacak bile olsa Lenin’in yazdığı asıl metin parti gazetesi *Pravda*’da bütünüyle yayınlanırdı. Malinovski istemese de son derece işe yarar bir Bolşevik ajitatör olduğunu gösterdi!

Aslen bir makinist olan St.Petersburg’dan Bolşevik Duma üyesi A.Y. Badayev Duma grubunun nasıl çok sıkı bir şekilde *Pravda* yazı kurulunun ve fabrikalardaki Bolşeviklerin faaliyetleriyle iç içe olduğunu şöyle anlatmıştır:

“Pravda ve (Duma’daki) grup elele çalışırdı. Parti ve devrimci hareket tarafından kendisine verilen görevleri grubun yerine getirmesi ancak gazetenin yardımıyla mümkündü. Duma kürsüsünü çeşitli renkteki parlamenterlerin tepesinden kitlelere seslenmek için kullandık. Fakat bu ancak işçi basınımızın olması sayesinde mümkündü... Eğer Bolşevik işçi gazetesi olmasaydı bizim konuşmalarımız Taurida Sarayı’nın duvarları dışındaki kimse tarafından duyulmazdı. “Pravda’dan gördüğümüz tek yardım bu değildi. Yazı kurulu odalarında St.Petersburg fabrikalarından ve işletmelerden delegelerle görüşür, çeşitli konuları tartışır ve onlardan bilgi alırdık. Kısacası, Pravda, etrafında devrimci işçilerin toplanabildiği ve Duma’daki grubun faaliyetine destek veren bir merkezdi.”[14]

Bolşevik Duma üyeleri işçilerin mücadelesine yardım etmekte önemli işler görmüşlerdir. Örneğin Ekim 1913 ile 6 Haziran 1914 arasında, hapisteki ve sürgündeki yoldaşlara, çeşitli fabrikalardaki grevci işçilere ve işçi sınıfı hareketinin diğer ihtiyaçları için 12.819 ruble yardım toplamışlardır (bunun 12.063 rublesi toplam 1.295 işçi grubundan gelmiştir).[15]

1912'deki dördüncü Duma seçimlerinde Bolşevikler iyi sonuç elde ettiler ve altı temsilcilerini meclise soktular (Menşevikler yedi üyelik kazandılar). Tüm Bolşevik meclis üyeleri işçi seçim bölgelerinden seçilmişlerdi, oysa Menşeviklerin çoğu orta tabaka bölgelerindendiler. Menşevik üyelerin seçildiği gubernia'da toplam 136.000 sanayi işçisi vardı, fakat Bolşeviklerin seçildiği yerlerdeki toplam sanayi işçisi sayısı, 1.144.000 idi. Bir diğer deyişle, Menşevik meclis üyeleri %11.8 işçi seçmenlere dayanırken aynı oran Bolşevikler için %88.2 idi.[16]

Tüm Bolşevik meclis üyeleri fabrika işçileriydiler; dördü metal işçisi ve diğer ikisi tekstil işçisiydiler. Malinovski, Badayev, Petrovski ve Muranov metal işçileri, Şagov ve Samoylov tekstil işçileriydiler. Bunlar hep en büyük sanayi bölgelerinden seçilmişlerdi: Badayev, St.Petersburg'dan; Malinovski, Moskova'dan; Petrovski, Yekarterinoslav'dan; Muranov, Karkov'dan; Şagov, Kostroma *gubernia*'sından ve Samoylov, Vladimir *gubernia*sındandılar.

Bolşevik bayrak dalgalanıyor

Çarlık otokrasisinin uygulamaya soktuğu seçim sistemi aslında kitleler arasında uzun ve yoğun bir seçim faaliyetine imkan tanıyordu. Köylüleri işçilerden ayrı tutmak için, daha önce gördüğümüz gibi, seçim yasası, işçi seçmen kurullarının kurulmasını ön görüyordu, yani işçi temsilcileri için ayrı bir seçim gerekiyordu. İşçi seçmen kurulundaki seçim kampanyası birkaç aşamadan geçiyordu; önce fabrikalarda ve işyerlerinde temsilciler seçiliyor, ardından seçim kurulu üyeleri seçiliyordu ve sonunda meclis üyesi buradan ayrıca seçiliyordu.

Seçime katılma nedenlerini açıklarken ne adaylar ne de bunları seçen delegeler temsil ettikleri devrimci programı saklamamışlardır. Örneğin Petersburg seçim kurulu Ekim 1912 seçimlerinde şu demeci yayınlamışlardır:

“Rus halkının 1905 hareketi tarafından öne sürülen talepleri daha gerçekleşmemiştir.”

“İşçiler sadece grev hakkından mahrum olmakla kalmamaktadır, greve çıktıkları için işten atılmamalarının garantisi yoktur; sadece sendikalar ve toplantılar örgütleme hakları yok değil, böyle yaptıkları için tutuklanmamalarının önünde bir garanti yoktur; Duma seçim kuruluna delege olma hakları bile yoktur, çünkü seçilince, birkaç gün önce Putilov işletmeleri ve Nevski tersanesi işçilerinin başına geldiği gibi yan etkileri ‘tanınmaz’ ya da sürgün edilirler.

“Bütün bunlardan başka on milyonlarca aç köylü, toprak sahiplerinin ve kırsal bölgelerdeki polis şeflerinin merhametine terkedilmişlerdir.

“Tüm bunlar 1905’in taleplerinin gerçekleştirilmesi gerektiğine işaret etmektedir. Rusya’daki ekonomik hayatın durumu, yaklaşan ekonomik krizin ve geniş köylü katmanlarının artan yoksulluğunun ortadaki işaretleri, 1905’in amaçlarının gerçekleştirilmesini her zamankinden daha acil kılmaktadır.

“Bu nedenlerle biz Rusya’nın belki 1905’dekinden daha da büyük kitle hareketlerinin eşiğinde olduğuna inanıyoruz. Lena olayları (seçim kurulu delegelerinin) yetkilerinin ‘tanınmamasına’ karşı protesto grevleri vb. gibi hareketler bunu doğrulamaktadır.

"1905'te olduğu gibi Rus toplumunun en ileri sınıfı olan Rus proletaryası gene hareketin önderliğini yapacaktır.

"Proletaryanın tek dostu, Rusya'nın feodalizmden kurtulmasından büyük çıkarı olan çilekeş köylülerdir.

"İki cephede mücadele -feodal düzene ve eski güçlerle birlik arayan liberal burjuvaziye karşı mücadele- halkın bundan sonraki eyleminin alması gereken biçim budur. Duma kürsüsü mevcut koşullarda geniş proleter kitlelerini aydınlatmanın ve örgütlemenin en iyi aracıdır.

"İşte bu amaçla temsilcimizi Duma'ya gönderiyoruz. Ona ve dördüncü Duma'nın tüm sosyal demokratik grubuna, taleplerimizi Duma kürsüsünden yayma fakat devlet Duma'sında hukuksal oyunlardan uzak durma görevini yüklüyoruz...

"Duma kürsüsünden sosyal demokratik grup üyelerinin proletaryanın nihai hedefini açıklayan, tüm 1905 taleplerini eksiksiz ilan eden, Rus işçi sınıfını halk hareketinin önderi olarak deklare eden ve liberal burjuvaziyi 'halkın özgürlüğü'nün haini olarak açığa vuran güçlü seslerini duymak istiyoruz. "Dördüncü Duma'nın sosyal demokratik grubunu, yukarıdaki sloganlar temelindeki faaliyetinde, birlik içinde davranmaya çağırıyoruz. Duma'nın sosyal demokratik grubu gücünü geniş kitlelerle sürekli ilişkisinden almalı! Rusya işçi sınıfının siyasal örgütleriyle omuz omuza yürümeli."[17]

Seçimlerde kitle faaliyeti

Seçim kampanyası hiç yavan bir olay değildi. Tam tersine, grevler ve kitle gösterileri temel bir rol oynadı, Badayev kampanyayı şöyle anlatır:

"Seçim atmosferi ve fabrika delegelerinin yarısının acele bir şekilde 'yetkisiz' ilan edilmesi St.Petersburg işçilerinin nefretini uyandırdı. Hükümet çok ileri gitmişti. İşçiler güçlü bir protesto hareketiyle cevap verdiler.

"İlk harekete geçen Putilov fabrikası oldu. Seçim günü olan 5 Ekim'de yemekten sonra tezgahlarına dönmek yerine işçiler atölyelerde toplandılar ve grev ilan ettiler. Bütün fabrika -yaklaşık 14.000 işçi- işi bıraktı. Saat üçte birkaç bin işçi fabrikadan çıktı ve devrimci marşlar söyleyerek Naruski kapısına doğru yürümeye başladılar, ama polis tarafından dağıtıldılar. Hareket Nevski tersanesine sıçradı ve burada 6.500 işçi bir toplantı ve siyasi gösteri düzenlediler. Bunlara Pale ve Maxwell fabrikalarından, Alekseyev işletmelerinden vb işçiler katıldılar. Ertesi günü Erickson, Lessner, Heisler, Vulcan, Duflon, Phoenix, Cheshire, Lebedev ve diğer fabrikaların işçileri de greve çıktılar.

"Grev süratle tüm St.Petersburg'a yayıldı. Grev sadece delege seçimlerinin iptal edildiği fabrikalarla sınırlı kalmadı, birçok diğer fabrika eyleme katıldılar. Toplantılar ve gösteriler düzenlendi. Birçok fabrika, sendikaların baskıya maruz kalmalarına karşı protestolarını (delege) seçimlerinin geçersiz sayılmasına karşı protestolarla birleştirdiler. Grev tamamen siyasi bir grevdi; hiçbir ekonomik talep öne sürülmedi. On gün içinde 70.000'den çok işçi harekete katıldı.

"Grev hareketi, hükümetin işçileri seçim haklarından mahrum edemeyeceğine ikna olup söz konusu fabrikalarda yeni ön seçimler ilan etmek zorunda kalıncaya kadar büyümeye devam etti. Daha önce delege seçimlerine katılmayan birçok fabrika yeni listeye eklendi. Sonuç olarak Duma temsilcisini seçen delegelerin seçimleri fesh edilmek ve ilave delegeler seçildikten sonra yeni bir Duma temsilcisi seçimi yapılmak zorunda kalındı. Bu, işçi sınıfı için ve özellikle, böylesine devrimci sınıf bilinci gösteren St.Petersburg proletaryası için büyük bir zaferdi.

"Yirmi işyerinden fazla yerde, ek delege seçimleri 14 Ekim Pazar günü olacaktı. Pravda ve parti örgütümüz ilk seçimlerdeki kadar güçlü bir seçim

kampanyası yürüttü. İşçilerin seçim hakkından yoksun bırakılmasına karşı protesto hareketi seçimler yapılırken de devam etti ve fabrikalardaki toplantılar devrimci duyguların yükseldiği ve seçim kampanyasına ilginin arttığını gösteriyordu.”

Seçimden sonraki dönem içinde Bolşevik meclis üyelerinin konuşmaları ve yasa tasarısı duyuruları, gene sık sık kitle eylemleriyle baş başa gidiyordu:

“Bizim gensorularımızın amacı mevcut rejimin gerçek yüzünü sergilemek ve açığa çıkartmaktı.

“Kara Yüzler’in Duma’sına sosyal demokratik grubun hazırladığı gösteri aynı gün için bir günlük grev ilan eden St.Petersburg işçilerinin eylemleriyle desteklenmiş ve güçlendirilmişti. Biz Duma kürsüsünden çarlık baskısının son örneği hakkında konuşurken işçiler fabrikalarını ve işyerlerini terk ettiler ve çabucak düzenlenen toplantılarda protesto kararları geçirdiler... “Grev 14 Aralık günü bitmedi. Ertesi sabah diğer fabrikalar ve işyerleri greve katıldılar ve bir gün önce grevde olan yerlerde işe dönmediler. Fabrikalar birbirinin peşi sıra iş bıraktı ve grev hareketi bir haftadan fazla sürdü. Greve katılan işçi sayısının güvenilir bir tahminini yapmak zor ama kesinlikle 60.000’den, yanı St.Petersburg’daki en büyük fabrikalarda çalışan işçi sayısından az değildi. Buna ek olarak birçok büyük işyeri de greve katıldı; matbaalar, tamirhaneler vb... St.Petersburg proletaryasının bu büyük protesto grevi kitlelerin temsilcileriyle olan tam dayanışmasını gösterdi... Sosyal demokratik grup üyeleri, işçilerin temsilcileri, mücadelenin en ortasındaydılar. İşçilerle sürekli temas içindeydik; taleplerini saptamalarına yardım eder, toplanan paraları verir, çeşitli hükümet otoriteleriyle vb. pazarlık ederdik.”[18]

İşçilerin içinde bulunduğu idari koşulları iyileştirmek için verdikleri mücadeleleri, polisin işçi basınına uyguladığı baskıya, çarlığın savaş hazırlıklarına karşı mücadeleleri - bu sorunlar değişik biçimleriyle Bolşevik Duma üyelerinin propaganda ve örgütsel faaliyetinin temelini oluşturuyordu.

“Mart 1914’de St.Petersburg’daki bir dizi olay, işçi hareketinin son derece güçlü bir patlamasına neden oldu. Ayın başlarında St.Petersburg’da

bir dizi siyasi grev başladı. İşçi basınının maruz kaldığı baskıya, grubumuzun gensorularının Duma tarafından sistematik reddine, sendikaların ve eğitim derneklerine uygulanan baskıya vb. karşı işçiler birer günlük protesto grevleri yaptılar. Hareket bütün şehre yayıldı ve birçok işyerine sıçradı. Ayrıca işçiler Duma Başkanı Radzianko'nun silahlanmayı artırmak amacıyla hazırladığı gizli konferansı protesto ettiler. Biz, halkın parasının gene silahlanmaya harcanmasını açığa vurduğumuz zaman 30.000 işçinin katıldığı bir grev tarafından desteklendik.

"Mart ayı boyunca hareket büyümeye devam etti ve Lena işçilerinin kurşunlanmasının yıldönümünde yeni bir ivme kazandı... Yaklaşan yıldönümünü düşünerek biz yeni bir gensoru vermeye karar aldık...

"Tüm parti örgütleri, yıldönümü gösterilerine hazırlanıyor, her fabrika ve işyerinde propaganda yapıyordu. St.Petersburg Komitesi gensoruya destek olarak işçileri sokak gösterilerine çağıran bir bildirge yayınladı ve bir dizi fabrikanın işçileri devlet Duma'sına yürümeye karar verdiler.

"Gösteri 13 Mart günü için planlanmıştı ve grev ilkönce Vyborg bölgesinde başladı. Novi Ayvaz fabrikasında akşam vardiyası gece saat 3'te greve çıktı ve sabahleyin diğer işçiler buna katıldılar. Grev çabucak tüm şehre yayıldı ve eyleme 40.000'i metal işçisi toplam 60.000'den çok işçi katıldı."[19]

Bolşevik Duma grubu aynı zamanda yasadışı faaliyet dahil olmak üzere tüm parti faaliyeti için doğal bir koordinasyon merkezi olarak çalışıyordu.

"İşçiler bana uğrayıp türlü sorular sorarlardı. Özellikle haftalıklarını aldıkları gün uğrarlar ve grev yardım parasını verirlerdi. Bağış getiren her işçi birçok soru sorardı. "Yasadışı' kalanlara pasaport sağlanmasını ve gizli saklanma yeri bulmayı düzenler, grevler sırasında işten atılanlara iş bulmaya yardım eder, tutuklananların adına bakanlıklara dilekçe yazar, sürgündekilere yardım vb. örgütlerdim. Bir grev kötüye gidiyor gibi görünüyorsa grevcilere şevk kazandırmanın yollarını bulmak, gereken yardım sağlamak, bildiri basmak ve göndermek gerekirdi. Ayrıca, pek çok kişisel mesele hakkında sürekli bana danışırlardı."[20]

Öyle ki, Badayev şunları diyebiliyordu; "En küçüğü dahil olmak üzere benim şu veya bu şekilde temas içinde olmadığım tek bir fabrika ya da atölye yoktu."[21]

Bolşevikler sendikalarda yer ediniyorlar

Çarlık Rusyası'ndaki sendikal hareket gerçekten çok zayıftı. Bir sürü karşılıklı yardım gruplarının yanı sıra sendikal nüveler 1890'larda 'işçi komiteleri' veya 'grev komiteleri' şeklinde belirmeye başladılar. Grev komitesi (bunlara grev fonları da denirdi) aslında 1895-97 grevlerinden sonraki başlıca işçi örgütlenmesi biçimiydi. Bunlar sadece bazen bir grevin örgütlenmesi ve grevcilere yardım edilmesine değil, aynı zamanda sanayi içinde kalıcı bir örgütlenme kurmaya yönelikti. Belli bir bölge ya da sanayi içindeki tüm mevcut işçi örgütlerini birleştirecek merkezi bir yapılanma yaratmak üzere bazı girişimlerde bulunulmuştu, fakat 1905'teki devrimci döneme kadar bu hedef başarılamamıştı.(*)

Hatta 1905 Devrimi sırasında bile Rusya'daki sanayi işçilerinin ancak çok küçük bir kısmı -%7 kadarı, ya da rakamla tam 245.550 işçi-sendikalıydılar.[23] Ortadaki sendikalar son derece küçüktü. Yaklaşık toplam 600 sendikadan 349'unun 100'ün altında, 108'inin 100-300 arası üyesi vardı. 2.000'den çok üyeli sendika sayısı sadece 22 taneydi.[24] 1908-09 baskı dönemi sırasında bunlar hepten yok oldular. Sonraları yeniden belirmeye başladılar, ama bir dereceye kadar. Ülke çapında sendika hiç yoktu. Ortalıktaki birkaç yerel sendikanın tüm ülkedeki toplam üye sayısı ancak 20-30.000 kadardı.[25]

Sendikal faaliyet olanakları her ne kadar kısıtlı bile olsa Bolşevikler bunlardan yararlanmak için ellerinden geleni yaptılar ve genel olarak ve özellikle St.Petersburg'daki sendikalarda, rakipleri Menşeviklerden ve sosyalist devrimcilerden daha etkindiler. 21 Nisan 1913'de St.Petersburg Metal İşçileri Sendikası yönetim kurulu seçimleri oldu. Seçilen 14 üyeden 10 tanesi *Pravda*'nın listesindeydi, yani Bolşeviklerin taraftarıydılar. 22 Ağustos 1913'de aynı sendikanın yönetim kurulunun yeni seçimleri oldu. Seçimin yapıldığı toplantıya yaklaşık 3.000 metal işçisi katıldı. Bolşevik liste büyük çoğunlukla kabul edildi ve Menşeviklerin önerdiği liste ancak 150 kadar oy aldı.

Haziran 1914'de Lenin, St.Petersburg'daki 18 sendikanın 14 ünün Bolşeviklerin, 3'ünün Menşeviklerin kontrolünde olduğunu ve bir sendikada iki grubun eşit sayıda taraftarı olduğunu söylüyordu. Moskova'daki 13 sendikanın 10 tanesi *Pravda*cıydı ve 3'ünde kimsenin

mutlak çoğunluğu yoktu, fakat bu üçü de *Pravda*cılara yakındı, Moskova'da bir tane bile Tasfiyeci ya da Narodnik sendika yoktu.[26]

Sosyal sigorta

Her ne kadar işlevi sınırlı olsa da o yıllarda işçi hareketinde emsalsiz bir rol oylayan yasal bir kurum sağlık sigortası kurumuydu. Aslında bu kurum Bolşevizmi destekleyen bir işçi ağı kurmak konusunda sendikalardan daha önemli bir rol oynadı.

Sosyal sigortanın başlatılmasının fiili sonuçları çarlık otoritelerinin umduğundan çok farklı çıktı. Devrimcilerin işçi kitleleri arasındaki etkilerini artırmayı önlemek amacıyla otoriteler sosyal sigorta sahasında iş yasalarıyla işçilerin durumunu iyileştirmeye karar vermişlerdi. Polis Müdürlüğü'nün başkan yardımcısı S.P. Beletski, "İşçiler mali açıdan ne kadar kollanırlarsa çalışan nüfus kitleleri devrimci propagandadan o kadar az etkilenecektir" diye yazmıştı.[27] İçişleri Bakanı N.A. Maklakov aynı konuyu gizli bir genelgede şöyle savunuyordu:

"İş yasası bizim için tarihsel emsali olmayan bir olay ve işçi sınıfı, onları kendi amaçları için sömüren devrimci partilerin etkisi altında. Fakat işçi sınıfı, daha önceki deneylerinden grevlerin asıl ağırlığının kendi omuzlarına düştüğünü gördü ve artık devrimci sloganlara inanmayı bıraktı. Sigorta yasasını sunarak işçileri devrimci faaliyetten uzak tutmak için, içinde bulunduğumuz an, bu nedenle çok uygundur... Fakat diğer taraftan sigorta yasası sigorta edilenlerin emrine çok büyük paralar ayıracak ve bu yüzden işin pratik yanlarını devrimci partinin etkinliğini yok edecek bir şekilde düzenlemek çok önemli."[28]

23 Haziran 1912'de Duma, kaza ve hastalık halinde işçilere ödeme yapılmasını sağlayan iki sigorta yasasını geçirdi. Mevcut 1903 yasasıyla karşılaştırıldığında bu yasalar ileri bir adımdı, fakat gene de tam tatmin edici değildiler. Başlıca eksikliği kapsamının dar kalmasıydı. Ev sanayiinde istihdam edilen herkes, 2.000'den az işçinin çalıştığı yerler, tüm tarım ve inşaat işçileri, Sibirya'daki ve Türkistan'daki tüm işçiler kapsam dışındaydılar. Ayrıca yaşlılar ve işsizler ödenek alamayacaklardı. Aslında tüm sanayi işçilerinin sadece %20'si yasaların kapsamı içindeydi. Sigorta fonunun işlerinin yürütülmesinde işçilerin doğrudan sorumluluğuna izin verilmiyordu. Fakat bunun yerine, aday gösterme ayrıcalıkları vardı.

Bolşevikler yasanın tam koşullarını anlatmayı kendilerine görev bildiler ki işçiler azami fayda görsünler. Aynı zamanda, yasanın kapsamını genişletmek ve sigorta kurumunda işçi temsilcilerinin sayısını çoğaltmak için faaliyeti geliştirmeyi amaç edindiler. 1912'de hastalık ödeneklerinin dağıtımını yapmak üzere St.Petersburg fabrikalarında sağlık fonları kurulmaya başlandı. Bu kurumlar en az 200 işçi çalıştıran fabrikalarda kuruluyordu. Daha küçük fabrikalar için bir tane ortak fon kuruldu. Aslında sonuç olarak her fon 200 ila 1.000 arasında işçiye denk düşüyordu. Bu fonlar işçi ücretlerinden kesintilerle (ücretin yüzde 13'ü) ve işverenden tüm işçilerin toplam kesintilerinin üçte ikisi oranında bir katkıyla finanse ediliyordu. Kısmen işçiler tarafından seçilen ve kısmen işverenin atadığı yönetim kurulları tarafından işletiliyorlardı. Seçilen her beş işçi temsilcisine karşı işveren dört işçi atıyordu. Böylece işçiler belli bir yere kadar özerktiler. Fakat işverenler işten atma tehdidiyle işçi temsilcilerini etkileyebiliyorlardı ve bu durumda işçi temsilcilerinin fon üyelikleri derhal düşüyordu. Bolşeviklerin gazetesi *Pravda* saldırısını ve teşhirlerini fonun yönetimindeki kısıtlamalar üzerinde yoğunlaştırmıştı ve işçilerin tam kontrolü, işçilerden mali katkının durdurulması ve tüm masrafın işverene yüklenmesi için çağrı yapıyordu.

Sosyal demokratik Duma grubu Eylül 1912'de tonların yönetimine saldırmaya başladı. St.Petersburg Bolşevik Komitesi bu kampanyayı genişletmek üzere meclis grubunu desteklemek için bir günlük grev çağrısı yapan bir bildiri yayınladı. Bu grev yukarıda Badayev'in anlattığı, 14 Aralık'ta başlayan ve 60.000 işçinin katılımıyla bir hafta süren grevdir.

Bolşevik ajitasyonunun bir diğer biçimi fona katılım ve bunun, sigorta sorununun dar sınırlarının çok ötesinde propaganda yapmak için kullanılmasına yönelikti, *Pravda*'nın 3 Kasım 1912 sayısının ilan ettiği gibi, "Fabrika sigorta fonları her şeye rağmen işçi hücreleri olacak. Binlerce işçiyi kapsayacak. Tüm Rusya çapında bir ağ oluşturmaları gerek."[29]

Fonlar üzerine bir dizi makale yayınlandıktan sonra *Pravda* 'İşçi Sigortası: Sorular ve Cevaplar' başlığı altında düzenli bir sigorta köşesi ayırmaya başladı. Bolşevikler sigortaya ilişkin sorunları tartışmak üzere işçileri toplantılar düzenlemeye ve fabrikalardaki her gelişmeden Duma'daki Bolşevik üyeleri haberdar etmeye çağırdılar. Sigorta kampanyası yaygınlaştıkça Bolşevik talepler daha kesinlik kazandı: merkezi bir şehir fonu, fonların tamamen işçiler tarafından yürütülmesi ve sağlık yardımlarının fonlara aktarılması.

Bolşeviklerin Ocak 1912 konferansında Lenin hükümetin yasa tasarısı üzerine bir öneri yapmıştı. Bu öneri, partinin nasıl bir Sigorta Yasası istediğini çok açık bir şekilde ifade ediyordu:

"(a) İşçilere her türlü malûllük (kaza, hastalık, yaşlılık, kalıcı sakatlık; çalışan kadınlara hamilelik ve doğum süresi boyunca ayrıca ödenek; dullara ve evdeki gelir sahibinin ölümü halinde öksüzlere hak) ya da işsizlik nedeniyle gelir kaybı halinde ödeme yapılmalıdır;
(b) sigorta tüm çalışanları ve ailelerini kapsamalıdır;
(c) tüm sigortalılar tam gelirleri kadar tazminat almalı ve tüm sigorta masrafı işverenler ve devlet tarafından karşılanmalıdır;
(d) tüm sigorta biçimleri tek tip bölgesel temelli sigorta kurumları tarafından yürütülmeli ve sigortalı insanların kendilerinin tam yönetimi ilkesine dayanmalıdır."[30]

Lenin, Bolşeviklerin bir sigorta yasası için mücadele etmeleri gerektiğini fakat nihai hedefin devrimin tam zaferi olduğunu bir an bile unutmamaları gerektiğini söylemiştir,

"Konferans en büyük ciddiyetle işçileri, sosyal demokratik ajitasyonu, karşı-devrimin hakim olduğu andaki dönemde yasal olarak mümkün olan şeylerle sınırlayarak kısıtlamaya ya da tamamen çarpıtmaya yönelik tüm girişimlere karşı uyardı; öte taraftan, konferans önemle belirtir ki, bu ajitasyonun başlıca amacı, yeni bir muzaffer devrim olmadan işçilerin koşullarında hiçbir gerçek düzelmenin mümkün olmadığını proleter kitlelere anlatmak olmalıdır."[31]

Lenin'e göre, Bolşevikler sosyal sigorta konusunda açık açık kampanya yürütebilmek için her olanaktan yararlanmalıydılar.

"Sınıf bilinçli proletaryanın itirazlarına rağmen Duma'nın tasarısı yasallaşacak olursa, Konferans, yoldaşları, yasanın öngördüğü yeni örgütsel biçimleri (işçi hastalık tazminatı dernekleri) kullanarak sosyal demokrat fikirlerin enerjik bir propagandasını yapmaya, böylece, proletaryayı yeni zincirlere ve yeni boyunduruğa bağlama aracı olarak icat edilen bu yeni yasayı, proletaryanın sınıf bilincini genişletmenin,

örgütlenmenin, güçlendirmenin ve tam siyasi özgürlükle sosyalizm mücadelesini yoğunlaştırmanın aracına dönüştürmeye çağırır."[32]

Sigorta kampanyasını desteklemek için Bolşevikler Ekim 1913'te *Voprosy Strakhovaiya (Sigorta Sorunları)* adlı haftalık bir yayın çıkarmaya başladılar ve bunun dağıtımı 15.000'e kadar çıktı, Lenin bu dergiye sık sık yazmıştır. İçişleri Bakanı Maklakov'un sosyal sigortayı çarlık rejimine istikrar kazandırmak için kullanması yerine Lenin, usta bir şekilde bunu rejime karşı yüzbinlerce işçiyi harekete geçiren bir araca döndürdü. Bu konu üzerine grevler ve gösteriler yapıldı. Fonların etrafında bir Bolşevik taraftarlar ağı kuruldu.

"Mart 1914'de işçi hastalık sigortası derneklerinin Tüm Rusya Sigorta Kurulu'na ve Başkent Kurulu'na temsilci seçmek üzere St.Petersburg'da seçim yapıldı. Bunlardan birincisine 5 asıl ve 10 yedek üye, ikincisine ise 2 asıl ve 4 yedek üye seçilecekti. Her iki halde de Bolşeviklerin öne sürdüğü listeler bütünüyle kabul edildiler. İkinci seçimde sandık başkanının ilan ettiği seçim sonuçları şöyle idi: Pravda taraftarları (Bolşevikler) 37, Menşevikler 7, Narodnikler 5, diğerleri 5."[33]

Lenin'in işçilerin büyük kısmını harekete geçirebilecek ve bağımsız bir sınıf olarak birleştirebilecek en küçük konunun bile değerini derhal kavrayabilmekteki dehası, Bolşeviklerin bu sigorta fonları etrafındaki faaliyetlerinde çok açıktır. Savaşın patlamasının ardından Bolşevik Duma grubunun Sibirya'ya sürüldüğü, partinin yasal günlük gazetesinin kapatıldığı ve sigorta kurumlarının Bolşevikler için tek yasal açık kapı olarak kaldığı zaman bu kendini özellikle gösterdi. Konunun burası bizleri elinizdeki bu ilk cildin ötesine götürüyor, ama Lenin'in bu konudaki yeteneğinin önemini göstermek için burada biraz durmak gerekir.

Voprosy Strakhovaiya ilk sayısında politikasının özünü şöyle anlatmıştı: "Hastalık fonlarının başlatılması yasal ve hatta zorunlu bir faaliyet alanı açmaktadır."[34]Savaşın başlatılmasından sonra ise savaşa açık muhalefet anlamına gelen şu satırları yazdı:

"Hayat pahalılığı herkesin malumu; hepimiz biliyoruz, hepimiz duyduk. Fakat işçi ücretlerinde herhangi bir artışa dair, yüksek fiyatların sıkıntısını

hafifletecek çalışma koşullarındaki herhangi bir düzelmeye dair hiçbir şey durmadık.”[35]

Mayıs 1916’da bu gazete Lenin’in *“Alman ve Alman Olmayan Şovenizm”* adlı bir yazısını yayınladı. Bu yazı bir taraftan açıkça ve keskin bir şekilde Alman şovenizmine saldırıyor, yazının sonunda ise Prusya ve Rusya şovenizmi arasında nitel bir farklılık olmadığını söylüyordu. “Ulusal rengi ne olursa olsun şovenizm hep aynıdır” diyordu.”[36]

1915 ortalarında kurulan Savaş Sanayii Komiteleri seçimlerine öngelen kampanya sırasında *Voprosy Strakhovaniya* Bolşevikler için özellikle işe yarayan bir araç oldu. Bu komiteler işçileri üretimin arttırılması girişimine katmayı hedefliyordu. Savaşa karşı olan Bolşevikler komiteleri boykot etme çağrısı yaptılar, Menşevikler ise komitelere katılmayı destekliyorlardı. *Voprosy Strakhovaniya*, Savaş Sanayi Komiteleri’ni açıkça itham etmeye varan şu satırları yayınladı:

“Ancak siyasi ve toplumsal özgürlükler ortamında, keyfi yönetim tehlikesi ortadan kalktığı zaman, proletaryanın özgür —Tüm-Rusya birliğinin olasılığı söz konusu olduğu zaman— ancak o zaman işçi sınıfı ülkenin savunması konusunda amirane görüşünü sunabilir.”[37]

Savaş yılları sırasında sigorta fonları Lenin’in en büyük rüyalarını aşan kitlesel bir odak noktası oluşturdu. Şubat 1916’da fonların 2 milyon işçi üyesi vardı.[38] Ve Bolşeviklerin bu işçiler üzerinde çok büyük bir etkinlikleri vardı. Ocak 1916’daki Sigorta Kurulu seçimlerinde 70 temsilciden 30’u *Voprosy Strakhovaniya*’nın listesi lehinde oy kullandılar, yani Bolşevikleri desteklediler.[39]

Ohranka bu durumun farkındaydı ve ajanlarının Eylül 1916’daki bir raporu şöyle diyordu: “Eski parti üyeleri hastalık fonları yönetiminin üyeleri olmaya başladılar -bunlar işçiler tarafından seçilmektedir- ve böylece fonlar kesin bir siyasi renk kazandılar”[40] Hiç şüphe yok ki bu kurumların oynayacağı rol konusunda Moklanov değil, Lenin haklı çıkmıştı!

Bolşeviklerin sosyal sigorta kurumunu ele alışları, insanlığın kurtuluşu dileğinin yanı sıra en küçük mücadelelere bile katılmak için daima çaba gösterilmesi gerektiği üzerine tüm devrimciler için çok iyi bir örnektir. Çünkü biliyoruz ki:

“Ne kadar küçük, başlangıçta ne kadar mütevazı, ne kadar önemsiz olsa da proletaryanın her hareketi kaçınılmaz olarak başlangıçtaki hedeflerini aşmaya ve tüm eski düzenle uzlaşmaz ve onu yıkmaya yönelik bir güce dönüşmeye adaydır.

“Proletarya hareketi, kapitalizm altındaki konumunun son derece önemli özellikleri nedeniyle müthiş bir tam boy mücadeleye, tüm sömürü ve baskının karanlık güçlerine karşı eksiksiz zafer için mücadeleye dönüşmeye yönelik belirgin bir eğilime sahiptir.”[41]

19
Pravda

Yasal gazete

Bolşevikler yayın yapabilmek için her yasal olanaktan yararlandılar. Daha önce sözünü ettiğimiz gibi partinin Ocak 1912 Konferansı yasal bir günlük gazete, *Pravda*'yı, çıkarma kararı almıştı. Bu gazete 1910'dan beri yasal olarak St.Petersburg'da yayınlanan haftalık *Zvezda*'nın yerini alacaktı. *Zvezda*, Ocak 1911'den itibaren haftada iki defa ve Mart ayından itibaren haftada üç defa çıkmaya başlamıştı. Sık sık yasaklanıyordu. 63 sayısından 30'u toplatılmış ve 8'i para cezasına çarptırılmıştı. *Zvezda* işçi gruplarından kitlesel bağışlar toplayarak *Pravda*'nın çıkması için gerekli zemini yarattı. *Pravda*'nın ilk sayısı 22 Nisan 1912 günü çıktı.

Pravda da düzenli baskı gördü ve sekiz defa isim değiştirmek zorunda kaldı: *Raboçaya Pravda* (İşçinin Gerçeği), *Severnaya Pravda* (Kuzey Gerçeği), *Pravda Tura* (Emeğin Gerçeği), *Za Pravda* (Gerçek İçin), *Proleterskaya Pravda* (Proleter Gerçek), *Put Pravdi* (Gerçek Yolu), *Raboçi* (İşçi), *Trudovaya Pravda* (Emeğin Gerçeği).

Pravda binası tekrar tekrar basıldı, ceza aldı, yazı kurulu üyeleri tutuklandı ve gazeteyi satan gazeteci çocuklara eziyet edildi. Fakat gazete çıkmaya devam etti. 22 Nisan 1912'den 8 Temmuz 1914'e kadar 645 sayı çıktı. Bu, gazete çalışanlarının yasaları atlatmaktaki yaratıcılıkları, okuyucuların mali desteği, basın yasasındaki gedikler ve polisin beceriksizliği ile mümkün olmuştur.[1]

Ezop dili kullanılması *Pravda*'nın otomatik olarak toplatılma riskine girmeden günün konularını tartışmasını sağladı. Rus Sosyal Demokratik

İşçi Partisi'nden bahsetmek yasak olduğu için 'yeraltı'ndan, 'bütün'den ve 'eski'den söz ederdi. Demokratik cumhuriyet, özel toprak mülklerinin kamulaştırılması ve sekiz saatlik iş gününden oluşan üç maddelik Bolşevik programdan '1905'in eksiksiz talepleri' ya da 'tutarlı Marksist' derken kastedilen Bolşeviklerdi. İleri işçiler gazeteyi nasıl okumak ve anlamak gerektiğini biliyorlardı.

Basın kuralları her sayının ilk üç kopyasının önce sansüre gönderilmesini öngörüyordu. Ancak *Pravda* yazı kurulu sansür beğense de beğenmese de gazeteyi dağıtmaya kararlıydı. Bu üç kopyanın sansüre gönderilmesi ile çok sık olduğu gibi polisin basımevinde belirmesi arasında mümkün en fazla zamanı kazanmak gerekiyordu ve sonunda soruna delice bir çözüm buldular. İlk üç kopyanın sansüre gönderilmesini öngören yasa yolculuğun ne kadar sürmesi gerektiği üzerine bir şey demiyordu. Böylece bu iş basımevindeki 70 yaşında bir ihtiyara emanet edildi. Yaşı, yavaş yürümesini ve sansür bürosuna varmasının iki saat kadar sürmesini garantiliyordu. Gazeteyi teslim ettikten sonra yaşlı adam görünüşte dinlenmek için büroda kalırdı, ama aslında bu, *Pravda*'nın yanı sıra diğer gazeteleri de inceleyen sansür müfettişini gözlemek içindi. Eğer müfettiş *Pravda*'yı okuduktan sonra başka bir gazeteye başlarsa yaşlı adam yavaş yavaş basımevine dönerdi. Fakat eğer müfettiş *Pravda* basımevinin bölgesini kapsayan Üçüncü Polis Bölgesine telefon edecek olursa, bu defa ihtiyar koşarak odadan fırlar, bir taksiye el eder ve geriye koştururdu. Dönüşünü gözlemek için basımevinin etrafına gözcüler yerleştirilirdi bunlar yaşlı adamın koşarak köşeyi döndüğünü gördükleri zaman ne olduğunu hemen bilirlerdi. Alarm işareti verilir ve herkes hararetli bir şekilde işe koyulurdu. Gazeteler ortadan kaldırılır ve saklanır, dağıtım departmanı kapatılır ve baskı durdurulurdu. Polis gelinceye kadar basılan gazetelerin çoğu gitmiş olur, geriye 'protokol' için sadece birkaç tane kalmış olurdu.[2]

Gerçek yazarların serbest kalması için hapse giren sahte yazı kurulu üyeleri bulunurdu. Bunlardan yaklaşık 40 tane vardı ve bazıları okuma-yazma bile bilmezdi. *Pravda*'nın ilk yılı boyunca bu kimseler toplam 47 buçuk ay hapis yattılar. Çıkan 645 sayıdan polis 155 tanesini toplamaya çalıştı ama başaramadı ve 36 sayı para cezasına çarptırıldı.

Her sayının yarısı, sokaklarda gazeteci çocuklar tarafından ve yarısı fabrikalarda satılırdı. St.Petersburg'daki büyük fabrikalarda her bölümden sorumlu birisi olurdu. Bu kimse gazeteyi dağıtır, yardım toplar ve yazı kuruluyla teması sürdürürdü. Dağıtım St.Petersburg dışında çok zordu.

Pravda’nın 6.000 posta abonesi olduğu doğrudur, ancak dağıtım göründüğü kadar kolay değildi. ‘Bunlar tedbir olarak patiska bezlere sarılır ve polisi şaşırtmak için her gün altı değişik postaneden gönderilirdi. Ayrıca *Pravda*’lar paket halinde birçok karmaşık yollarla taşraya yollanırdı. Örneğin, demiryollarında çalışan parti üyeleri ve sempatizanlar yol boyunca diğer yoldaşların beklediği özel olarak tespit edilmiş yerlerde paketleri trenden atarlardı. Bir diğer kasabada gazeteler doğrudan postaneye yollanır ve burada postacılar arasındaki bir yoldaş gazeteler geldiği zaman bunlara sahip çıkardı.

Özellikle bunu çıkaran partinin yasadışı olduğu hesaba katılırsa *Pravda*’nın dağıtımının oldukça başarılı olduğu şüphe götürmez. Günde 40.000 ile 60.000 arasında dağıtılırdı ve cumartesi günleri en iyi günlerdi. Lenin’in el yazısıyla yazdığı ve sonra dikkatli bir şekilde büyük harflerle kopya edilen dört adet bildiriyle karşılaştırılınca bu dev bir adımdı. *Pravda* 1897’de Lenin’in ilk işbirliği yaptığı *St.Petersburg Raboçi Listok (St.Petersburg İşçi Birliği)* adlı gazeteden de çok farklıydı. Bu ilk yayının iki değişik baskısı vardı - Rusya’da balmumlu kağıda teksir edilen birinci baskısı, ki bunun 300-400 kopyası olurdu (Ocak 1897) ve Cenevre’de çıkan ikinci baskısı (Eylül 1897). Şimdiki Batı ölçüleriyle 40.000-60.000 tiraj mütevazı görülebilir, fakat çarlığın baskı koşulları altında bu çok büyük bir başarıydı ve gazetedeki düşünceler yüzbinlerce işçiden karşılık görmüştür. (*)

Lenin her şeye rağmen *Pravda*’nın dağıtımından memnun değildi. Nisan 1914’de *Görevlerimiz* adlı bir yazısında şöyle demiştir:

“*Put Pravdi bugünkünden üç, dört ve beş defa daha fazla dağıtılmalıdır. Bir sendika eki çıkarmalıyız ve yazı kurulunda tüm işçi sendikalarından ve gruplarından temsilciler olmalı. Gazetemizin bölgesel (Moskova, Urallar, Kafkasya, Baltık, Ukrayna) ekleri olmalı... Sınıf bilinçli işçilerin örgütsel, ideolojik ve siyasi yaşamının yayını defalarca büyümelidir.*

“*Put Pravdi, mevcut biçimiyle, sınıf bilinçli işçi için en önemli gazetedir ve daha da geliştirilmelidir, fakat sokaktaki işçi için, hareketin tabanı için, harekete daha çekilmemiş milyonlar için çok pahalı, anlaması çok zor ve çok yukarıda kalan bir gazetedir.*

“*200.000-300.000 tirajlı bir kopeklik*(*) *Veçernaya Pravda’ya başlamak gerekiyor...*

“Put Pravdi’nin okuyucuları arasında, çeşitli fabrikalarda, bölgelerde vb., şimdiden çok daha iyi bir örgütlenme ve haberleşme, gazeteyi işletme ve dağıtım konularında daha faal bir katkı sağlamalıyız. Yazı kurulu faaliyetinde işçilerin daha düzenli bir katılımını sağlamalıyız.[3]

Lenin’in istediği kitlesel bir gazete ancak devrimden sonra gerçekleşmiştir.

Gerçek işçi gazetesi

Pravda işçiler için sıradan bir gazete değil, işçilerin gazetesiydi. Troçki'nin yayınladığı (1908-12) iki ayda bir çıkan ve neredeyse tamamen küçücük bir parlak gazeteci grubu (Lev Troçki, Adolf Ioffe, David Ryazanov ve diğerleri) tarafından yazılan aynı isimdeki gazeteden çok farklıydı. Lenin'in dediği gibi, "Troçki'nin işçi dergisi Troçki'nin işçiler için bir dergisidir, çünkü hiçbir yerinde ne işçilerin inisiyatifinden ne de işçi sınıfı örgütleriyle herhangi bir ilişkiden iz yoktur."[4] Bunun aksine *Pravda*'da tek bir yıl içinde işçilerden 11.000 mektup ve diğer haberler yayınlanmıştır.[5] Bu günde 35 adet demektir.

Yayın hayatına başlamasından birkaç ay sonra Lenin kendi işçi gazetesi kavramını şöyle ifade etmiştir:

"Rus yaşamının dış koşulları nedeniyle, çoğu dağınık ve birbirinden kopuk olan Pravda okuyucuları; Rusya'nın her köşesindeki fabrika ve büro işçilerinin mektupları aracılığıyla hazırlanan haberleri okuduğunda, değişik işkollarındaki ve değişik bölgelerdeki proleterlerin nasıl mücadele verdikleri ve işçi sınıfı demokrasisini savunmak için nasıl uyandıkları konusunda bazı fikirler edinmeye başlar.

"İşçilerin yaşamının yayını Pravda'da daimi bir özellik olarak gelişmeye daha yeni başlıyor. Fabrikalardaki suistimaller hakkında, proletaryanın bir kesiminin uyanışı hakkında, işçilerin davasının şu veya bu alanı için toplanan para hakkında, mektupların yanısıra, işçilerin gazetesinin, işçilerin görüşleri ve duyguları, seçim kampanyaları, işçi delegelerinin seçimleri, işçilerin ne okuduğu, onları özellikle ilgilendiren sorular ve benzeri şeyler hakkında raporlar alacağından bundan böyle hiç şüphe yoktur.

"İşçilerin gazetesi bir işçi forumudur. Tüm Rusya'nın gözü önünde iş genel olarak işçi hayatına ve özellikle işçi sınıfı demokrasisine ilişkin soruları ardarda burada ortaya atmalıdırlar."[6]

Lenin işçilerin kendi yaşamları hakkında kendilerinin yazmaları gerektiğine inanırdı.

“İşçiler her engele rağmen kendi işçi grevleri istatistiklerini kendileri tutmak için tekrar tekrar uğraşmalıdırlar. İki veya üç sınıf bilinçli işçi, grevin eksiksiz bir tarifini, ne zaman başlayıp ne zaman bittiğini, (mümkün olduğu yerlerde cinsiyet ve yaş dağılımı dahil olmak üzere) katılan sayısını, grev nedenlerini ve sonuçlarını derleyebilir. Böyle bir tarifin kopyası söz konusu işçi derneğinin merkezine (sendika veya diğer kurumlara, ya da sendika gazetesinin ofisine); ikinci bir kopyası merkezi işçi gazetesine; ve son olarak üçüncü bir kopyası bilgi için devlet Duma’sındaki işçi sınıfı temsilcilerine gönderilmelidir. Ancak kendileri işe oturarak, işçiyi zamanla, inatçı faaliyet ve ısrarlı gayret sonucunda kendi hareketlerini daha iyi anlamaları ve böylece bu hareketin daha büyük zaferler kazanması yolunda adım atabilirler.”[7]

Lenin *Pravda*’da çok sevilen kısa yazılar yazmasını iyi bilirdi. Bunlar her zaman kesin verilere dayanırdı ve her yazı tek bir konu üzerine yoğunlaşır, bunu anlatırdı. Aynı konuyu sık sık tekrarladığı olurdu, ama her zaman değişik olaylar kullanırdı. Bu tip yazıların nasıl olduğu konusunda örnek olarak burada iki yazısını bütünüyle vermekte yarar var:

1. YAZI

«*RUSLAR VE ZENCİLER*»

"Okuyucu bu ne garip bir karşılaştırma diye düşünebilir. Bir ırk nasıl bir ulusla karşılaştırılabilir?

"Bu geçerli bir karşılaştırmadır. Zenciler kölelikten en son kurtulanlardır ve hâlâ köleliğin acımasız belirtilerini herkesten çok -ileri ülkelerde bile- taşırlar, çünkü kapitalizmin yasal kurtuluştan başka verebileceği bir şey yoktur ve her fırsatta bunu bile kısıtlar.

"Ruslara gelince, tarihe göre bunlar serflik boyunduruğundan 1861'de 'hemen hemen' kurtulmuşlardır. Aynı sıralarda, Amerikan köle sahiplerine karşı verilen iç savaşın ardından Kuzey Amerika zencileri de kölelikten kurtulmuşlardır.

"Amerikan kölelerinin kurtulması Rus kölelerinin kurtulmasından daha az 'reforme edici' bir biçimde olmuştur.

"Bunun içindir ki bugün, elli yıl sonra, Ruslar hâlâ zencilerden çok daha fazla kölelik belirtileri gösterirler. Aslında sadece belirtilerden değil, kurumlardan bahsetmek daha doğru olur. Fakat bu kısa yazıda kendimizi sözünü ettiğimiz konunun küçük bir örneği, okuma-yazma sorunu ile sınırlayacağız. Bilinir ki, okuma-yazma bilmemek köleliğin belirtilerinden biridir. Paşalar, Purişteviçler ve onlar gibilerinin zulmü alandaki bir ülkede toplumun çoğunluğu okuma-yazma bilemez.

"Dokuz yaşının altındaki çocuklar hariç olmak üzere Rusya'nın yüzde 73'ü okuma-yazma bilmez.

"Amerikan zencileri arasında okuma-yazma bilmeyenler (1900 yılında) %44,5'dir.

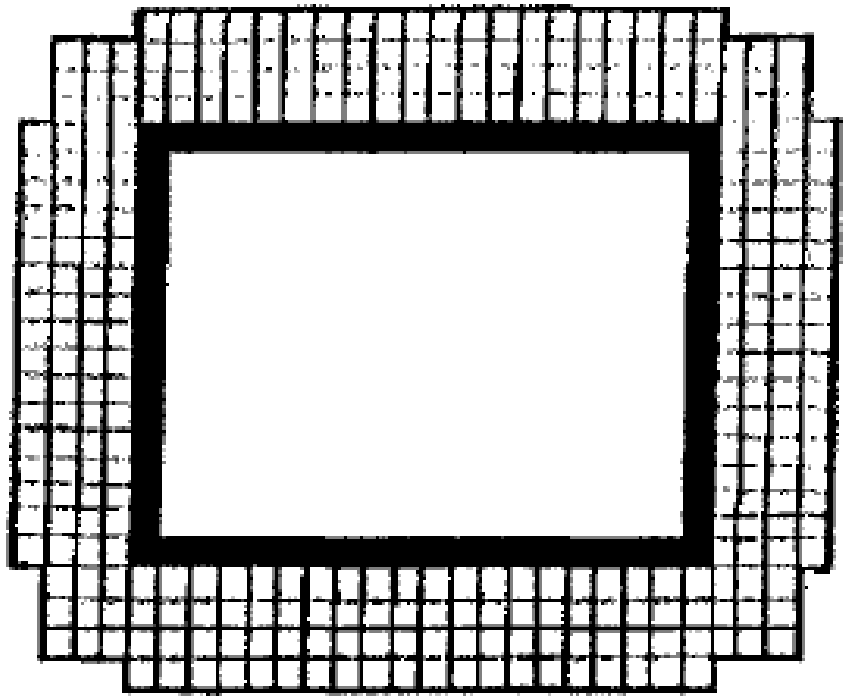
"Böyle rezilcesine yükselen bir okuma-yazma bilmeme oranı Kuzey Amerikan Cumhuriyeti gibi uygar ve ileri bir ülke için yüzkarasıdır. Ayrıca genel olarak Amerika'daki zencilerin durumunun uygar bir ülkeye yakışmayacak kadar kötü olduğunu herkes bilir -kapitalizm ne tam özgürlük ne de tam eşitlik veremez.

"Amerika'da beyazlar arasında okuma yazma bilmeyenlerin oranının %6'dan fazla olmaması çok şey gösterir. Fakat Amerika'yı daha önceki köleci bölgeler (Amerikan 'Rusya'sı') ve köleci olmayan bölgeler (Rusya'ya benzemeyen Amerika) olarak ikiye bölecek olursak birinci bölgede beyazlar

arasındaki okuma-yazma bilmeme oranının %11-12 olduğunu ve ikinci bölgedeki aynı oranın yüzde 4.6 olduğunu görürüz!

"Daha önceden köleci olan bölgelerde beyazlar arasındaki okuma-yazma bilmeyenlerin oranı iki misli daha fazladır. Köleciliğin belirtilerini gösterenler sadece zenciler değildir!

"Zencilerin kötü durumu konusunda Amerika'ya yazıklar olsun!"[8]

2. YAZI

«***RUSYA'DA BÜYÜK TOPRAK SAHİPLERİ VE KÖYLÜLER***»

"19 Şubat 1861'in geçtiğimiz günlerdeki yıldönümü (*) *nedeniyle Avrupa Rusya'sında şu andaki toprak dağılımını hatırlamak yerinde olur.*

"Avrupa Rusyası'ndaki toprak dağılımın en son resmi istatistikleri içişleri bakanlığı tarafından yayınlanmıştır ve 1905'den başlar.

"Bu istatistiklere göre yuvarlak rakamlarla 500 desiatinden fazla toprağı olan yaklaşık 300.000 büyük toprak sahibi vardır ve bunların toplam toprakları 70.000.000 desiatin tutmaktadır.

"10.000.000 kadar yoksul köylü hanesinin elindeki toprak aynı miktardadır.

"Demek ki her bir büyük toprak sahibine karşılık, ortalama olarak yaklaşık 330 yoksul köylü ailesi düşer ve her bir köylü ailesinin 7 desiatin toprağına karşılık, her bir büyük toprak sahibinin 2.300 desiatin toprağı vardır.

"Bunu grafik olarak göstermek için yukarıdaki şemayı hazırladık.

“Ortadaki büyük beyaz dikdörtgen büyük toprak sahibinin mülkünü gösterir. Bunun etrafındaki kareler küçük köylü topraklarını temsil eder.

“Toplam olarak 324 kare vardır ve beyaz dikdörtgenin alanı 320 kareye eşittir.”[9]

Bu, karmaşık bir Marksist analizin bayağılaştırmadan uzak, çok ilginç ve mükemmel sadelikte bir açıklamasıdır.

Kitleler için Marksist terimlerle yazmak, parti kadrolarına yazmaktan çok daha zordur. Kadrolar için tartışmalar analitik bir biçimde geliştirilebilir. Kitleler için bunlar işçilerin kendi deneyimlerine dayanmalıdır ve Marksizmi bilmeyi gerektiren tartışmalar kullanılmalıdır. Lenin'in her iki tür okuyucuya göre yazı yazma konusunda üstüne yoktur. Üslubu basit ve dolaysızdır. Kısacası Lenin ikna etmek isteyen birisidir. Edebi biçimler onu ilgilendirmez. Yazı sade, etkin ve tekrarcıdır- Düşüncesinin samimiyetini ve derinliğini gösteren şey üslubunun bu sıklığı ve doğrudanlığıdır. Yazısı süsten ve belirsizlikten, kaçamaktan ve ihtiyattan uzaktır.

Lenin G.N. Çernişevski'ye Rus devrimcilerinin en büyüğü olarak saygınlık duyardı. Bu ikisi arasında, üslup dahil olmak üzere, çok büyük bir benzerlik vardır. Çernişevski kendi Ne Yapmalı'sının başında okuyucuya şöyle der: "Bende artistik yeteneğin gölgesi bile yoktur. Hatta dilimi bile iyi bilmem. Fakat önemli olan bu değildir: okumaya devam eden, sayın okuyucu. Bunu okumaktan yararınız olacak. Gerçek, büyük bir şeydir; ona hizmet eden yazarın kusurlarını telafi eder." Bu aynı zamanda Lenin'in tavrıydı. Yazıları ile yazıların anlattığı gerçeklik arasına bir duvar çeken gösterişçilerden, laf kalabalığı yapanlardan ve süslü üslup meraklılarından hoşlanmazdı. Ne Lenin'de ne de Çernişevski'de üslup zerafetçiliğinin damlasını aramak boşuna olur.

Lenin 1919'da yazdığı zerafetten noksan bir program tasarısını şöyle savunmuştur:

"Birbirine benzemez parçalardan oluşan bir program zarif değildir (ama tabii ki, önemli olan bu değildir), fakat başka bir program kısacası yanlış olurdu. Ne kadar tatsız, olursa olsun, noksanı ne olursa olsun, daha uzun bir süre bu birbirine benzemezlikten, farklı malzemelerle bir bütün oluşturma zorunluluğundan kurtulamayacağız."[10]

Gerçeğe dürüst bir şekilde bakmak pahasına süsleme yapmaya hiç tahammülü yoktu. Kendisi, çok karışık sorunları basit bir dille açıklardı. Okuyucusuna tepeden bakmaz, tam tersine ona büyük saygınlık gösterirdi.

"Popüler bir yazar basit ve genel olarak bilinen verilerden başlayarak okuyucusunu derin düşüncelere, derin bir eğitime doğru çeker; basit

tartışmaların ve etkileyici örneklerin yardımıyla bu verilerden çıkarılacak temel sonuçları gösterir ve düşünen okuyucunun aklında yepyeni sorular uyandırır. Popüler bir yazar, okuyucunun düşünmediğini, düşünemediğini veya düşünmek istemediğini varsaymaz; tam tersine, gelişmemiş okuyucusunun ciddi bir şekilde aklını kullanmaya niyetli olduğunu varsayar; ona bu ciddi ve zor işinde yardım eder, yol gösterir, ilk adımları atmasına katkıda bulunur ve kendi başına yol kat etmesini öğretir. Sıradan bir yazar okuyucusunun düşünmediğini, düşünmekten aciz olduğunu varsayar; ciddi bilgi yolundaki ilk adımlarında ona yol göstermez, aksine, çarpıtılmış ve basit bir biçimde, şaka ve şaklabanlıkla karışık bir şekilde, bilinen bir teorinin tüm 'önceden hazır edilmiş' sonuçlarını sunar, ki okuyucu çiğnemek zorunda bile kalmadan kendine verileni sadece yutsun."[11]

Lenin aynı zamanda büyük bir öğretmendi. Olimpiya Tepeleri'nden talebelerine inmez, onlarla birlikte yeni yüksekliklere çıkardı. Onlarla birlikte güçlüklerin üstesinden gelmenin yollarını bulmaya çalışırdı ve dinleyicileri de bu önderin onlar için ve onlarla birlikte yüksek sesle düşündüğünü hissetmiş olmalıydılar. Lenin'in konuşmaları genellikle sloganlarla değil, çok basit cümlelerle biterdi: "Eğer bunu anlıyorsak, eğer böyle yapacak olursak, o zaman şüphesiz başaracağız demektir." Veya, "bunu yapmak için laf değil iş yapmalıyız." Ya da, daha basit bir biçimde, "sizlere söylemek istediğimin hepsi bu."

Lenin'in basit ve gösterişsiz üslubunu en iyi bir biçimde onun *Pravda*'daki sayısız yazılarında görmek mümkündür. Bu yazılar işçi okuyucuya konuları kendisinin kavrayabilmesi, dünyayı anlayabilmesi ve değiştirebilmesi için güven verir. Aynı zamanda bu yazılar Bolşevikleri diğer gruplardan, özellikle Menşeviklerden ayıran çizgiyi hiç bulandırmamışlardır. Açık bir siyasi hat sunmuşlardır. Bu konuda da Lenin'in *Pravda*'sı Troçki'nin *Pravda*'sından tamamen farklıdır. Troçki "siyasallaşmış parti taraftarları yerine 'sıradan işçilere' hitap etmeye, okuyucularına 'yön değil, hizmet vermeye' niyetlenmişti."[12]

Deutscher, Troçki'nin *Pravda*'sı hakkında şöyle der:

"Pravda'nın düz dili ve parti birliğini savunuyor olması ona belli bir popülerlik sağladı ama kalıcı bir siyasi etkinlik sağlayamadı. Bir hizibin ya da grubun görüşlerini ifade edenler az veya çok karmaşık tartışmalara

girerler ve hareketin tabanından çok, üst ve orta katmanlarına hitap ederler. Öte yanda Troçki'nın yaptığı gibi, bütün farklılıklara rağmen parti, saflarını birleştirmelidir diyenlerin basit, anlatması kolay ve cazibesi kesin görüşleri vardır. Fakat bu cazibe genellikle sunidir. Parti kadrolarını kendi daha karışık tartışırmalarıyla kazananlar, sonunda tabanın da kulağına erişmeye namzettirler; kadrolar kendi tartışmalarını basitleştirilmiş biçimiyle daha aşağı taşırlar. Troçki'nin tüm sosyalistlerin dayanışması için yaptığı çağrılar bir an için birçok kimsenin alkışını toplamıştır. Fakat zamanında bu çağrıyı alkışlayan aynı kimseler sonunda ona aldırmamış, şu veya bu hizibin peşinden gitmiş ve birlik vaazını yalnız bırakmışlardır. Bundan başka, Troçki'nin popüler tavrında, düz lafa verdiği önemde ve 'yön değil hizmet' verme vaadinde az denilemeyecek bir demagoji vardır. Çünkü politikacı ve özellikle devrimci, kendini dinleyenlere en iyi hizmeti onlara yön vererek yapar."[13]

Lenin'in *Pravda*'daki yazıları sadece tabana değil, parti kadrolarına da hitap etmiştir.

"ABC eğitimi, (temel eğitimi kast ediyor -ç.n.) temel bilgi ve bağımsız düşünce eğitimi, hiçbir zaman, hiçbir şart altında bu büyük okulda ihmal edilmeyecek. Fakat ABC'yi öğrenme gereğini daha yüksek bilgi edinmekten kaçmanın bahanesi yapmaya çalışacak olanlar, veya (ABC'yi öğrenenlerden çok daha küçük bir insan çevresi için mümkün olan) bu yüksek öğrenimin geçici, muğlak ve 'dar' sonuçlarını elementler okulun kalıcı, derin, engin ve somut sonuçlarının yerine koymaya çalışacak olanlar çok büyük bir kısa görüşlülük etmiş olurlar. Ve hatta, bu büyük okulun tüm anlamını saptırmaya katkıda bulunmuş olurlar, çünkü yüksek eğitimi görmemezlikten gelerek, şarlatanların, demagogların ve gericilerin daha sadece ABC'yi öğrenmiş halkı yanlış yola saptırmalarını kolaylaştırmış olurlar."[14]

Pravda'yı neredeyse tamamen Lenin yönetiyordu. Temel yazı kurulu çizgisini belirleyen o olmuştur. Her gün gazeteye yazı, diğerlerinin yazılarına karşı eleştiri, öneriler, düzeltmeler vb. gönderirdi. Gazeteyi daha kolay yönetebilmek için, Haziran 1912'de Paris'ten St.Petersburg'a ekspres tren ile 24 saat uzaklıkta olan Avusturya'nın Krakov şehrine (Polonya Galiçya'sına) taşınmıştır.

Lenin kadrolar için *Pravda*’nın yanı sıra başka dergileri de kullanmıştır. St.Petersburg’da Aralık 1911’den Haziran 1914’e kadar çıkan *Prosreşçeniye (Aydınlık)* adlı sosyo-politik ve edebi dergi bunun bir örneğidir. Lenin bu derginin başlıca yazarıydı ve derginin sanat ve edebiyat bölümlerini Maksim Gorki yazardı. *Prosreşçeniye*’nin tirajı 5.000’e kadar çıkmıştır.

Kadrolara yönelik partinin çıkardığı diğer teorik dergi *Sotsial Demokrata* idi. Bu yasa dışıydı ve bu yüzden belli konularla yasal basından daha iyi uğraşabiliyordu. Şubat 1908 ve Ocak 1917 arasında bu derginin 58 sayısı çıkmış ve bunlardan beşi çeşitli ekler yapmıştır. Bu dergideki yazıların 80’den fazlası Lenin tarafından yazılmıştır. 1912-13 döneminde *Sotsial Demokrata* ancak çok aralıklı çıkabilmiş, iki yıl içinde sadece altı sayı yapabilmiştir. Lenin, *Sotsial Demokrata*’yı Rusya’ya sokmakta büyük güçlük çekmiştir. 1913’de yazdığı bir mektupta şöyle der: “Rusya ile doğru dürüst ulaşım kurmak neredeyse imkansız. 1910 ve 1911 deneyimi gösteriyor ki, içeri sokulan yayınların pudlarcası depolarda kalıyor ve dağıtım için ne adres ne de buluşma yerleri var.”[15]

Bu hiç şaşırtıcı değildi, çünkü 1912’ye kadar Rusya’ya sokulan yayınların dağıtımının sorumlusu Brendinski, bir Ohranka ajanıydı.

Ancak Ohranka yurt dışındaki Bolşevik basının önemini küçümseme gafletinde bulunmuştu. Ajanlardan birisinin Haziran 1914’deki bir raporu şöyle der:

“Bunları taşımaya harcanan gayrete ve olanaklara rağmen bunların hiçbir olumlu sonucu yoktur: tamamen göçmen teorisyenler tarafından yazılmış ve Rusya’ya çok büyük bir aradan sonra ulaşan bu yayınlar tüm güncelliklerini yitirmektedir. Yarı okur-yazar alt sınıfların anlayacağı bir şey değildir ve sosyal duyguları harekete geçirmekte hiçbir önemi yoktur.”[16]

Tam tersine, *Sotsial Demokrata* ve ondan önceki *Proletari*, Bolşevik Parti’nin önde gelen kadrolarına yol göstermekte kilit bir rol oynamıştır. Bu dergiler Lenin’in ve onun etrafındaki bir grup göçmenin düşüncelerini Rusya’daki yandaşlarına ulaştırmanın başlıca kanalı olmuşlardır.

Ayrıca, Bolşeviklerin kitap ve broşür yayınlayan bir de yayınevleri vardı. En tutulan yayınlardan biri *Sputnik Raboçego (İşçilerin Elkitabı)* adlı 1914 yılı cep takvimiydi. Bu yayında Rus işçi yasaları, Rus ve uluslararası işçi

sınıfı hareketi, siyasi partiler, dernekler ve sendikalar, basın vb. üzerine pek çok önemli bilgi vardı. İşçilerin Elkitabı polis tarafından toplatıldı. Fakat aslında polis daha ele geçirmeden tüm baskı bir gün içinde satılmıştı. Lenin bu elkitabını ilk eline geçirdikten sonra Inessa Armand'a yazdığı bir mektupta 5.000'inin hemen satıldığını söyler.[17] Şubat 1914'de sansür nedeniyle yapılan kesintiler ve değişikliklerden sonra ikinci bir baskısı çıkmıştır; bu elkitabından toplam 20.000 tane satılmıştır.

Lenin tüm siyasi yayınların tamamen parti kurumlarına tabi olmasını savunmuştur:

"Burjuva geleneklerinin, kar peşinde koşan ticarileşmiş burjuva basınının, burjuva edebi profesyonelliğinin ve bireyciliğinin, 'aristokratik anarşizmi'nin ve kar yapma gayretinin tam tersine sosyalist proletarya parti yayını ilkesini öne koymalı, bu ilkeyi geliştirmeli ve mümkün olduğu kadar bütünlüklü bir şekilde pratiğe dökmelidir.

"Bu parti yayını ilkesi nedir? Sadece, sosyalist proleterya için, yayıncılığın, bireyleri ve grupları zenginleştirme aracı olmaması değildir: aslında yayıncılık proletaryanın ortak davasından bağımsız bireysel bir uğraşı olamaz. Kahrolsun tarafsız yazarlar! Kahrolsun edebi süper yazarlar! Yamalık proletaryanın ortak davasının parçası olmak, tüm işçi sınıfının bütün siyasi bilinçli öncüsünün başlattığı tek bir büyük sosyal demokratik mekanizmanın 'dişli çarkları ve vidaları' olmalıdır. Yayıncılık örgütlü, planlı ve bütünlüklü sosyal demokratik faaliyetin bir parçası olmalıdır.

"Yayın ve dağıtım merkezleri, kitapevleri ve okuma odaları, kütüphaneler ve benzeri kurumlar - hep parti kontrolü altında olmalıdırlar. Özgür bir basın, sadece polisten özgür değil aynı zamanda sermayeden, kariyerizmden, ve hepsinden öte, burjuva-anarşist bireycilikten özgür bir basın kurmak istiyoruz ve de kuracağız."[18]

Bundan bir yıl sonra sosyal demokratlar ve burjuva basını üzerine Lenin şu sözlerini eklemiştir:

"Bir sosyal demokratın burjuva gazetelerine yazması mümkün müdür? Şüphesiz hayır!

"Burada Rusya'da bu kurallardan uzaklaşmaya hakkımız var mıdır? Bazı kimseler, her kuralın bir istisnası vardır diyebilir. Bu doğrudur. Bir

gazetede yazdı diye bir kimseyi sürgüne mahkum etmek yanlış olabilir. Para kazanmak için bir burjuva gazetesinin önemsiz bir bölümünde çalışan bir sosyal demokratı lanetlemek bazen zordur. Acil ve iş cinsinden bir tekzipi vb. yayınlatmak kabul edilebilir.”[19]

Pravda: örgütlenme aracı

Gazetenin örgütlenme aracı görevini görmesi binlerce işçinin okuması, yazı yazması ve satması nedeniyle değil, bu gazetenin kendisine para toplamak üzere işçi grupları kurulmasını teşvik etmesindendir. Hem Bolşevik gazetesi *Pravda* hem de Menşevik gazetesi *Luç*, düzenli para toplama ve bağış raporları yayınlamaktaydı. *Pravda*'nın 12 Temmuz 1912 sayısında Lenin şöyle yazmıştır:

"İşçilerin kendi inisiyatifleri ve gayretleri açısından, örneğin 30 işçi grubunun topladığı 100 ruble bir dizi 'sempatizan' tarafından toplanan 1.000 rubleden çok daha önemlidir. Küçük fabrika işçi grupları, tarafından toplanan beş kopekler temelinde kurulan bir gazete sempazitan aydınların verdiği yüzlerce rubleyle kurulan bir gazeteden (hem mali olarak hem de hepsinden önemlisi, işçilerin demokratik hareketinin gelişmesi açısından) çok daha güvenilir, sağlam ve ciddi bir girişimdir."[20]

Ve bundan birkaç gün sonra şunu eklemiştir:

"İşçi, gazetesine her işçinin maaşlarını aldıkları her gün bir kopek vermesi gelenek haline gelmelidir. Aboneler her zamanki gibi devam etsin ve geçmişte gazeteye bağışta bulunabilenler bunu yapmaya devam etsinler. Bunun yanı sıra, 'işçi gazetesi için bir kopek' geleneğini yerleştirmek ve yaymak çok önemlidir.

"Böyle bağışların önemi bunların her şeyden önce aralıksız her maaş günü düzenilik kazanmasına ve bu düzenli katkıya daha çok sayıda işçinin katılmasına bağlıdır. Hesaplar basit bir şekilde tamlanabilir: 'şu kadar kopek' demek - o fabrikada şu kadar işçinin para verdiği anlamına gelir ve eğer büyük bağışlar varsa bunlar, 'ayrıca, şu kadar işçi şu kadar vermiştir' diye açıklanır."[21]

1912 yılında *Pravda* 620 işçi grubundan, Menşeviklerin gazetesi ise 89 gruptan para almıştır, 1913 yılında işçi gruplarından *Pravda*'ya 2.181, Menşeviklere 661 bağış gelmiştir. 1914 yılında, 18 Mayıs'a kadar *Pravda* 2.873 işçi grubundan, Menşevikler 671 işçi grubundan destek görmüştür. Yani *Pravda*cılar işçi gruplarının 1913 yılında yüzde 77'sini, 1914 yılında

yüzde 81'ini örgütlemişlerdir.[22] *Pravda*'ya para toplamak için kurulan gruplar yasal bir parti noksanlığını gidermiştir. Ve Lenin bundan şu doğru sonucu çıkarır: "İşçilerin beşte dördü *Pravda* kararlarını kendi kararları gibi kabul etmişler, *Pravda*cılığı tasvip etmişler ve fiilen *Pravda* etrafında birleşmişlerdir."[23]

Nisan 1912'den Mayıs 1914'e kadar *Pravda*'ya bağış yapan toplam işçi grubu sayısı 5,674'dür (tabii, bazı gruplar birden çok bağış yapmışlardır, fakat bunların ayrıca sayıları elde yoktur; yani aslında gazete etrafında toparlanan gerçek işçi grubu sayısı bundan oldukça azdır). 1 Ocak ve 13 Mayıs 1914 döneminde işçi gruplarından gelen ortalama bağış 6.59 ruble, ya da bir St.Petersburg işçisinin ortalama haftalık maaşıdır.

Pravda hemen hemen tamamiyle işçilerden aldığı mali yardıma dayanıyordu. 1 Ocak ve 13 Mayıs 1914 arasında gazeteye gelen bağışların yüzde 87'si işçi gruplarından ve yüzde 13'ü işçi olmayanlardandır (Menşevik gazeteye gelen paranın yüzde 44'ü işçilerden, yüzde 56'sı işçi olmayanlardandır).[24]

Lenin, 14 Haziran 1914'de *Trudovaya Pravda*'dan şöyle der: "İki buçuk yıldan az bir zaman içinde *Pravda*cılar tarafından bir araya getirilen 5.674 işçi grubu, Rusya'daki mevcut kötü koşullar göz önüne alındığında, oldukça büyük bir rakamdır. Ancak bu daha işin başı. Binlerce değil, onbinlerce işçi grubu gerekiyor. Faaliyetlerimizi on kat yoğunlaştırmalıyız."[25] Ne yazık ki bundan birkaç hafta sonra savaş başlamış ve *Pravda*, Lenin'in hedefine hiç ulaşamamıştır.

20
Bolşevik Partisi
kitle partisi oluyor

Plehanov'un zamanındaki sosyal demokratlar önce tek haneli sayılarla, daha sonra iki haneli sayılarla sayılabilirdi. Lenin'in dahil olduğu ikinci kuşak (Lenin, Plehanov'dan 14 yaş küçüktür) siyasi faaliyete 1890'ların başlarında girmiştir, ki bu zamanlarda artık yüzlerce sosyal demokrattan söz etmek mümkündü. Lenin'den on yaş daha gençlerden oluşan üçüncü kuşak (Troçki, Zinovyev, Kamanev, Stalin vb.) yüzyılın dönüşümünde sosyal demokrasiye katıldıklarında, artık sayılar binlere çıkmıştı.

Rus Sosyal Demokratik İşçi Partisi'nin Aralık 1903'de St.Petersburg'da (Bolşevik ve Menşevik taraftarları birlikte olmak üzere) sadece 360 üyesi vardı. 1904 kışı boyunca üye sayısı oldukça düştü[1] ve 1905 başlarında 300'ün altındaydı. Fakat 1905 Üçüncü Kongresi'ne verdikleri raporda St.Petersburg Komitesi toplam 737 Bolşevik üyesi olduğunu söylüyordu.[2] Menşevik *Iskra* Nisan 1905'de St.Petersburg'da Menşeviklerin 1.200-1.300 üyesi olduğundan söz ediyordu.[3] Yani 1905 ortalarında toplam parti üyesi sayısı 2.000 kadardı. Ocak 1907'ye gelindiğinde Bolşeviklerin 2.105 üyesi, Menşeviklerin 2.156 üyesi olmuştu -toplam 4.261 parti üyesi[4], Moskova'da ise Sosyal Demokrat Parti üye sayısı Kasım 1904'te 300'den Eylül 1905'te 8.000 e çıkmıştı- bir yıldan kısa süre içinde 25 kat artmıştı.[5]

Tüm ülke çapında benzer artışlar oldu. İkinci Kongre'ye (1903) sunulan raporlara göre parti üye sayısı, Bund hariç olmak üzere, binden fazla olamazdı.[6] Ancak Nisan 1906'daki Dördüncü Kongre'ye kadar geçen

zaman içinde Bolşeviklerin 3.000, Menşeviklerin 18.000 üyeye çıktığı tahmin ediliyor.[7] 1907'de ise toplam parti üye sayısı 150.000 olmuştu: Bolşevikler 46.143; Menşevikler 38.174; Bund 25.468; Polonya partisi 25.654; Letonya partisi 13.000.[8]

Artık parti esas olarak bir işçi sınıfı partisi olmuştu, gerçekten çok az aydın vardı: Mayıs 1914'de Lenin, "Genç Rus İşçileri ... artık Rusya'daki örgütlü Marksistlerin onda dokuzunu oluşturuyor diye yazıyordu.[9] Bundan önce, 1912 yılında, aydınlar hakkında şöyle demişti:

"Toplumun sözde 'eğitim görmüş' ve 'aydın'larının çoğunun... onda dokuzunun ya da belki yüzde doksandokuzunun yaptığı... milyoner olurken görülen başarıdan gözü dönmüş hainliktir, fakat onda dokuzu, ya da belki yüzde doksandokuzu aynı hainliği, radikal öğrenciler olarak başlayıp şu ya da bu ofiste, şu veya bu dolandırıcılık peşinde 'rahat iş' sahipleri haline gelerek yapıyorlar."[10]

Mart sonlarında L.B. Kamanev'e yazdığı mektupta Lenin şöyle dert yanmaktadır. "Tüm 'aydınlar' Tasfiyecilerin safında. İşçilerin büyük çoğunluğu bizimle beraber, fakat işçiler kendi aydınlarını yaratmakta büyük güçlük çekiyorlar. Yavaş ve zor oluyor. [11]

20 Aralık 1913'de V.S. Voitinski'ye yazdığı mektubunda gene şöyle der: "Aydınlar ortalıktan çekildi (kalleşlerin yolu açık olsun) ve işçiler Tasfiyecilere karşı kendi ayakları üstünde durabiliyorlar."[12]

St.Petersburg Parti Komitesi'nin faaliyetini anlatan Badayev tekrar tekrar partide aydın noksanlığından söz eder: Bildiri yazmak çok önemliydi, komite bu bildirileri basma ve dağıtma mekanizmasını iyileştirmek için büyük gayret sarf ederdi. Komite'nin tümü işçilerden oluşuyordu ve bildirilerimizi kendimiz yazardık ama bunları düzeltmeye yardım edecek aydınları bulmakta zorluk çekerdik."[13] 1914'de tutuklanıncaya kadar *Pravda*'nın sekreterliğini yapan S.V. Malişev bir işçi sınıfı gazetesini yürütmenin güçlüğünü şöyle anlatır:

"Bizim hiç okula gitme olanağımız olmamıştı. Hepimiz yarı okur-yazar Bolşeviktik; hepimiz hapse girinceye kadar okumaya boş vermiştik ve hemen hemen hepimiz hapsi görmüştük. Orada, her gün, ismin hallerini,

fiilleri, yan cümlecikleri, sıfatları yazdık, öğrendik. Hapisten çıktıktan sonra parti talimatlarınca sekreter ya da gazete başyazarı masasına oturduk."[14]

Bolşevik Partisi'nin sınıf kompozisyonu partinin sınıf programına tam uyuyordu. Başka yerlerde her gün bölünmeler, birleşmeler ve yeni bölünmeler oluyordu. Fakat Bolşevikler kitleler içindeki derin kökleri sayesinde, 1912-14 döneminde ne bir bölünme ne de tek bir ihraç yaşamadılar. Kitlelerin üstün gücü Bolşevik Partisi'ni bir arada tuttu.

Kitleler içinde kökü olmayan grupların yalpalaması kaçınılmazdır, Lenin'in dediği gibi:

"Bu gruplarda hakim olan şey, işçileri çeken ve gerçek hayat tarafından doğrulanan sağlam, açık bir çizgi değil, dar çevre diplomasisidir. Kitlelerle temas yokluğu, Rusya'daki kitlesel sosyal demokratik akımlarda tarihsel kökleri olmamaları... ve yılların deneyimi ile sınanmış, tutarlı, bütünlüklü, açık ve tam kesin bir çizgi noksanlıkları, yani taktiksel, örgütsel ve programatik sorunlara cevap yokluğu -işte dar çevre diplomasisinin yeşerdiği toprak budur ve bunun belirtileri böyledir."[15]

Lenin aynı konuya başka yerlerde de değinmiştir:

"Genel olarak siyasette ve özellikle işçi sınıfı hareketinde, ancak kitlesel etkinliği olanlar ciddiye alınır…"[16]

"…kitleler olmadan siyaset, maceraperest siyasettir."[17]

1905 Devrimi partinin büyümesine nasıl büyük bir katkıda bulunmuşsa, baskı yılları onu neredeyse tüketmiştir. Bu dönem üzerine güvenilir rakamlar yoktur, ama üye sayısı 1910'da herhalde 1905 Devrimi öncesinden daha fazla değildir. Ancak ilk devrimin sonu ile yeni devrimci mücadelenin yükselmesi arasındaki süre nisbeten kısa -dört, beş yıl kadar- olduğu için baskı döneminde partiden ayrılan birçok işçi sonradan tekrar katılmıştır.

Ve yeni dönemde Bolşevikler yeraltı faaliyetlerinin meyvesini topladılar. Baskı döneminde ayakta kalabilen bir avuç üye şimdi binlerce yeni üye kazanıyordu. Aslında tarih, 1890 başlarında 10-20 üyeden bin üyeye çıkmaktan, şimdi bin üyeden 10 bin üyeye çıkmanın daha kolay olduğunu göstermiştir. Lenin ve yandaşları, bir an için bile siyasetlerinden ve

uzlaşmaz devrimci ilkelerinden taviz vermeden, kitlelere erişme ve yasal olanakları kullanma yeteneklerini göstermişlerdir.

‘İstikrarsızlık’ ve Bolşevizmin istikrarı

Bolşevizmin tarihi birçok istikrarsızlık, kesilme örneği gösterir - bunların çoğu partinin faaliyet gösterdiği yasadışı koşulların kaçınılmaz sonucudur.

Eski bir Bolşeviğin tahminlerine göre, polis operasyonları yüzünden, yüzyılın başlarında bir sosyal demokratik grubun ortalama ömrü sadece üç aydır.[18] Moskova ile St.Petersburg arasındaki demiryolu üzerinde küçük bir kasaba, fakat Rus sosyal demokrasisinin önemli bir merkezi olan Tver’den 1903’deki bir rapor işçi gruplarında çok hızlı bir üye devri daimi olduğunu anlatır: “Birçoğu düzenli gelirdi ve diğerleri bir-iki kere geldikten sonra uğramazdı.”[19] Aynen Lenin’in Kasım 1908’de yazdığı gibi, “Devrimimizin ilk döneminde (1905 -T. Cliff) devrimcilerin ortalama ‘ömürleri’ herhalde birkaç ayı geçmezdi.[20]

Partinin üst kurumlarında durum farklı değildi. Merkez Komite üyeleri ve parti temsilcileri aslında polis takibine karşı daha büyük tehlike içindeydiler. Yurt dışından döndükten sonra Rusya içinde uzun süre serbest kalanların sayısı çok azdır. Üst düzey Bolşeviklerden Dubrovinski, Goldenberg, Tomski, Breslav, Şvartsman, Serebryakov, Zaiutski, Stalin ve Sverdlov hep Rusya’ya dönüşlerinden sonraki üç ay içinde tutuklanmışlardır. Orjonikidze, Inessa Armand, Goloşçekin, Kamanev, Piyatnitski ve Spandaryan bir yıl içinde yakalanmışlardır. Hiç yakalanmayan dört kişi vardır; Belostotski, Zevin, Malinovski ve Iskrayannistov, ki bunların son ikisi polis ajanıdır. Rusya içinde bir yıldan fazla serbest kalabilen sadece onbeş kişi vardır: Rikov, Kostrov, Belostotski, Zevin, Goloşçekin, Spandaryan(*), Lobova, Şvartsman, Rozmiroviç ve altı Duma üyesi. Bu durum hiç şaşırtıcı değildir; daha önce de belirttiğimiz gibi en az bir polis ajanının bulunmadığı tek bir Bolşevik konferansı olmamıştır![21]

Parti komiteleri de istikrarsızdılar. Örneğin bir Merkez Komite Rusya Bürosu kurmak yıllar sürmüştür -bu ancak 1912’nin başlarında mümkün olmuştur.[22] Kasım 1912’ye kadar St.Petersburg Komitesi kurulamamıştır.[23] 1912 yazında Moskova’da bir komite kurulmuş, fakat bu 1913 baharında dağılmıştır.[24] 1914 baharında Krupskaya neredeyse tüm parti örgütünün dağıldığından yakınmıştır.[25] Temmuz 1914’deki St.Petersburg Parti Komitesi’nin üç temsilcisi polis ajanıdır.[26] Ocak ile

temmuz 1914 arasındaki tutuklanmalar sonunda, bu komite en az beş misli küçülmüştür. Daha önce gördüğümüz gibi, parti komitelerindeki siyasi farklılıklar da söz konusuydu; bunlar sık sık yalpalar ve Lenin ile ihtilafa düşerlerdi.

Parti önderliğinde de önemli değişiklikler yaşanmıştır. 1896-1900 arasında Lenin'in müttefikleri Martov ve Potresov'du. 1900-1903 arasında önderlik Plehanov, Akselrod ve Zasuliç'in elindeydi. 1903-1904 döneminde Lenin tek başına kaldı. 1904 yılında Lenin ile birlikte Bogdanov, Lunaçarski ve Krasin başa geçtiler. Bu üçü sonradan bozuştular ve partiden ayrıldılar (Krasin 1907'de diğer ikisi 1909'da). Bu olaydan sonra önderlik Lenin, Zinovyev ve Kamanev'den oluşuyordu, 1917 olayları sırasında bu ikisi Ekim ayaklanmasına karşı çıktılar ve Lenin'den ayrıldılar.

Önderlikteki bu sık değişikliğin sebebi neydi? Partiyi yönetmek için insan seçme süreci beraberinde birçok tehlikeyi getirir. Yönetime gelen insanlar doğal olarak kendi faaliyet yöntemlerini düşüncelerini ve tavırlarını zamanın belirli, ivedi gereklerine uydurma eğilimi gösterirler. Rus devrimci hareketi sınıf mücadelesindeki değişikliklerden dolayı birçok defalar hat değiştirmiştir. Belli bir aşamada kendini zamanın ivedi görevlerine uyarlayan bir önder bir sonraki aşamada kendinin zamana uymadığını görmüştür. Örneğin, Bogdanov, Lunaçarski ve Krasin 1905'teki yükselen devrimci dalga dönemine çok iyi uymuşlardır. Fakat bundan sonraki baskı ve yavaş ilerleme dönemine kendilerini uyduramamışlardır. Öte yandan Zinovyev ve Kamanev işin zor tarafını öğrenmişler, mevcut devrimci olasılıkları abartmanın hata olduğunu, baskı dönemi sırasındaki ve bunu takip eden küçük işler -Duma faaliyeti, sigorta kampanyası vb. dönemi boyunca yavaş fakat düzenli örgütlenme ve ajitasyon faaliyeti yapmanın gerektiğini anlamışlardır. Fakat iş 1917'nin büyük olaylarına geldiğinde Zinovyev ve Kamanev eksik kalmışlardır.

Kadroların önemli politik kararlar alması gerekmeyebilir ama üst düzey önderlik için bu zorunluluktur. Bu nedenle, partideki konumu ne kadar yüksek bir düzeyde ise bir önder anın koşullarına o kadar uymak zorundadır ve o denli de tutucu olmaya eğilim gösterir. Herbert Spencer'in tespitini tekrarlamak gerekirse, her oluşum kendi mükemmelliği ile doğrudan orantılı bir biçimde tutucudur. Bu aynen siyasi örgütler için de böyledir. Böylece her fazilet bir kusur olur. Bir taraftan usanmadan aynı amacı -işçi iktidarını- takip ederken aynı zamanda mevcut koşullara kendini uyarlama konusunda Lenin parti önderleri arasında benzersizdir.

İstikrarsızlık yaratıcı tüm bu faktörlere rağmen Bolşevik Partisi'nin bütün gücü ile ayakta kalabilmiş olması onun sınıf içindeki derin kökleri, gerçek bir kitlesel işçi partisi olması yüzündendir. Şüphesiz her büyüklük ölçüsü, göreli olmak zorundadır. 1922'de 22 Gubernia ve Oblasts'ı kapsayan bir Bolşevik Parti anketine göre partiye 1905'den önce katılanların sayısı 1085'dır.[27] Bu anketin dışında kalan bölgeler için aynı rakam kaba bir tahminle bunun yaklaşık iki katıdır. Devrim ve iç savaş sırasında büyük sayıda parti üyesinin hayatlarını kaybettikleri hesaba katılırsa, 1915 ile 1922 arasında parti üyeliğinde önemli bir devamlılık olduğunu görürüz. Partiye istikrar kazandıran kadrolar işte bunlardır. Sanayi proletaryasının sadece 2.5 milyon kadar olduğu bir ülkede yasadışı koşullarda çalışan bir parti için, uzun yıllar boyu ayakta kalabilmiş birkaç bin kişilik bir kadro örgütlemesi dikkate değer bir başarıdır.

St.Petersburg: Öncü

St.Petersburg 1912-14 yıllarında 1917'deki gelişmeler için ilk işaretleri vererek, Bolşevik Partisi'nin ve proletaryanın gelişmesinde belirleyici bir rol oynamıştır.

Fakat bu 1905 yılı için geçerli değildir. 1905 Devrimi sırasında Menşevikler Petersburg'da Bolşeviklerden daha güçlüydüler ve Bolşeviklerin daha güçlü olduğu yer Moskova'ydı. 1905 Devrimi'ni takip eden yıllar içinde bile Bolşeviklerin durumu Petersburg'da iyi değildi. Şehrin Kuzey Batı bölgesinde, en çağdaş makina sanayisinin merkezi olan Vyborg bölgesinde durum özellikle kötüydü. Lenin 1907'de burası için, "Vyborg bölgesi, Menşevik yatağı" diye söz etmiştir.[28] 25 Mart 1907'deki Petersburg Komitesi seçimlerinde Vyborg bölgesinden Menşevikler 267, Bolşevikler ise ancak 155 oy almışlardır. Putilov İşletmeleri'nin bulunduğu Neva bölgesinde ise durum biraz daha iyidir; Menşevikler 231 ve Bolşevikler 202 oy almışlardır. Oysa Okrujov'da Bolşeviklerin oyu 300, Menşeviklerin oyu 50'dir.[29]

Bolşeviklerin Petersburg'da işlerini zorlaştıran diğer bir faktör, 1905-1907 yıllarında sanayi işçileri arasında kendilerine rakip çıkan Narodniklerin mirasçıları sosyalist devrimcilerdir. 1907'deki İkinci Duma'ya üye seçecek seçim kurulunun önseçimlerinde 17 sosyal demokrat ve bir sosyal demokrat sempatizanına karşı, 14 sosyalist devrimci seçilmiştir. Sosyalist devrimciler özellikle büyük fabrikalarda çok başarılıydılar - seçim kurulundaki işçi temsilcilerinin 9'u iki dev fabrikadan (Semyanikovski Zavot ve Obukhovski Zavot'tan) çıkmıştır. En büyük dört fabrikadaki tablo şudur: Toplam 14 seçim kurulu temsilcisinin 11'i sosyalist devrimci, 3'ü sosyal demokrattır. Küçük fabrikalardan ise 15 sosyal demokrat, 3 sosyalist devrimci temsilci çıkmıştır. Sosyal demokratların asıl gücü bu seçimlerde 50-100 işçi çalıştıran orta büyüklükteki fabrikalarda kendini göstermiştir.

Sosyalist devrimcilerin büyük fabrikalarda böyle iyi sonuçlar elde etmelerinin nedeni, işçi sınıfının genel olarak ve özellikle kırsal bölgelerden yeni gelmiş vasıfsız işçilerin yoğun olduğu büyük fabrikalarda henüz olgunluk kazanmamış olmasıdır.

Baskı yılları sırasında Sosyalist Devrimci Parti'nin kadroları, hatta Menşeviklerden daha kötü bir şekilde, entelektüellerin hastalıklarının -

istikrarsızlık, karamsarlık, hizipçilik, Tasfiyecilik- kurbanı olmuşlar ve parti neredeyse St.Petersburg'da tamamen yok olmuştur. Menşeviklerin sonu da farklı olmamıştır.

Öte yandan St.Petersburg işçileri mücadele içinde olgunlaşmaktadır. Lenin'in sık sık tekrarladığı bir köylü özdeyişindeki gibi, "kamçı yiyen birisi kamçı yememiş iki kişiye bedeldir." Devrim ve baskı yılları Rus işçi sınıfının ileri kesiminin bilincini geliştirmiştir ve bu kesimin en önünde St.Petersburg gelmektedir. Moskova'daki işçi nüfusunun ancak yarısını barındırmasına rağmen St.Petersburg grev rakamları Moskova'nın çok ilerisindedir. 1905'de St.Petersburg'daki grevci işçi sayısı 1,033.000, aynı zamanda Moskova'da 540.000'dir.[30] St.Petersburg'da ücretler Moskova'dakinin neredeyse iki katıdır. St.Petersburg'un en ileri semti Vyborg olmuştur ve bu isim yıllar boyunca tekrar tekrar ortaya çıkacaktır.

Baskı yılları boyunca usanmadan faaliyetlerini yeraltında sürdüren Bolşevikler yavaş yavaş işçi sınıfı içinde önderliği kazanmışlardır. 1912'den itibaren St.Petersburg işçilerinin önderliğinde en öndedirler. 2 Temmuz 1914'de Lenin, *Trudovaya Pravda*'da St.Petersburg'u şöyle anlatır:

"St.Petersburg son birkaç yıldır işçi sınıfı hareketinin en önündedir. Taşranın bazı (artık pek az) yerlerinde proletarya 1907-1911'in uyuşukluğundan henüz kurtulamamış ve diğer yerlerde St.Petersburg proletaryasına daha yeni ayak uydurmaya başlamış olsa bile St.Petersburg proletaryası işçi sınıfını ilgilendiren her olaya tepki göstermiştir. St.Petersburg proletaryası en öndedir."[31]

Sınıf mücadelesinin yükselmesi Bolşevizmin St.Petersburg'da güçlenmesini hem etkilemiş hem de ondan etkilenmiştir.

1905'in devrim aylarının deneyi milyonlarca insanın kalbinde ve aklında derin bir iz bırakmıştı. Bu özellikleri parti üyeleri için ve hatta baskı döneminde partiyi terk eden ve sonradan yeniden canlılık kazanmakta yavaş davrananlar için bile geçerlidir. Binlerce eski parti üyesi devrimin çarpıcı günlerinden sadece hatıraları değil, aynı zamanda ellerindeki yayınları, broşürleri ve gazeteleri saklamışlardı. 1912-1914 yıllarında devrimci mücadele yeniden başladığı zaman binlercesi yeniden partiye katıldı. 1905 ve 1906'da her ne kadar Menşevikler Bolşeviklerden daha etkin olmuşlarsa

da, daha 1907'de Bolşevikler durumu kendi lehlerine çevirmeye başlamış, örgütlü işçiler arasında, özellikle St.Petersburg'da, üstünlük kazanmışlardır.

Bir önceki bölümde gördüğümüz, *Pravda*'ya para gönderen işçi grupları ve gazeteye gelen mektup ve rapor sayıları açıkça göstermektedir ki, 1912-14 yıllarında Bolşevikler (sanayi işçisinin çapı bağlamında) kitlesel bir devrimci parti olmuşlardır. Lenin Ağustos 1913'te parti üye sayısının 30.000 ile 50.000 arasında olduğunu tahmin eder.[32] Fakat bu büyük olasılıkla abartılmış bir rakamdır.

Her şeye rağmen Lenin şu sözlerinde haklıdır. "Parti siyasal yaşama faal bir katılım gösteren sınıf bilinçli işçi Marksistlerin çoğunluğunun bulunduğu yerdir."[33]

"İlk defa olarak gerçek Marksist bir partinin gerçek, proleter temelleri sağlam bir şekilde atılmaktadır."[34]

"İşçi sınıfı hareketinin tek -ve yenilmez- güç kaynağı işçilerin sınıf bilinci ve mücadelelerinin geniş kapsamıdır, yani, bu mücadeleye ücretli işçi kitlelerinin katılımıdır."[35]

Polis müdürlüğü şefi Lenin'in Bolşevizmin 1913'deki gücüne dair değerlendirmesini doğrulamaktadır:

"Son on yıl içinde... Usanılmaz bir şekilde mücadeleye, direnişe ve sürekli örgütlenmeye yetenekli, en enerjik ve cesaretli unsurlar... Lenin'in etrafında yoğunlaşan örgütler ve kişiler olmuşlardır... Dikkate değer her parti örgütlenmesinin daimi örgütsel beyni Lenin'dir... Leninistler grubu her zaman diğerlerinden daha iyi örgütlü, amaç birliğinde daha güçlü, fikirlerinin işçiler arasında propagandasını yapmakta daha yaratıcıdır... İşçi hareketinin güçlenmeye başladığı son iki yıl içinde Lenin ve taraftarları diğerlerine nazaran işçilere daha çok yaklaşmışlar ve tamamen devrimci sloganlar tespit eden ilk grup olmuşlardır... Bolşevik çevreler, nüveler ve örgütler şimdi her şehirde vardır. Hemen hemen her fabrika merkeziyle daimi haberleşme ve temas kurulmuştur. Merkez Komite hemen hemen düzenli çalışmaktadır ve tamamen Lenin'in elindedir... Bunlar göz önüne alındığında, şu anda tüm yeraltı partisinin Bolşevik örgütler etrafında bir araya geliyor olmasında ve aslında Bolşeviklerin gerçek Rus Sosyal Demokratik İşçi Partisi olmasında şaşılacak bir şey yoktur."[36]

Lenin’in Bolşevizmin kitlesel köklerinden iyimserlik ve güvenle sözettiği anlarda Martov Menşevizmin örgütsel zayıflığından dert yanmaktadır. Örneğin Eylül 1913’de, Metal İşçileri Sendikası seçimlerde Bolşeviklerin zaferinin haberini aldığında Martov, Potresov’a şöyle yazmıştır:

“Zayıflığımızı bizim alıştığımızdan bile daha bariz bir şekilde ortaya çıkaran Metal İşçileri Sendikası olayı beni çok üzdü. Çok muhtemelen bu mevsim boyunca St.Petersburg’daki durumumuz daha da sıkışacak. Fakat asıl kötü olan bu değil. Daha kötüsü, örgütsel olarak bakınca Menşevizmin zayıf küçük bir çevre olarak kalmış olması.”[37]

Pravda’nın yarısından çoğu St.Petersburg’da satılırdı. *Pravda*’ya l Ocak ile 13 Mayıs 1914 arasında, toplam 2873 işçi grubu tarafından toplanan 18.934,10 rublenin 13.943,24 rublesi St.Petersburg’daki 2024 işçi grubundan gelmiştir. Yanı *Pravda*’ya para toplayan işçi gruplarının yüzde 70’i ve toplanan paranın yüzde 74’ü St.Petersburg’dan gelmiştir.[38] St.Petersburg’daki işçi gazetelerine bağış toplayan bütün işçi gruplarının yüzde 86’sı topladıkları parayı *Pravda*’ya ve sadece yüzde 14’ü Menşevik gazeteye vermişlerdir. Taşradaki işçi gruplarından Menşevikleri destekleyen yüzde 32’dir.[39]

Bolşevik Parti örgütü 1912-14 yıllarında St.Petersburg’da imrenilecek güçtedir. Aralık 1911’de *Raboçaya Gazeta*’ya (Lenin’in Paris’ten yayınladığı sevilen bir gazete) gelen bir mektup çeşitli parti hücreleri arasında bağların kurulduğunu ve St.Petersburg Komitesi’nin oluşturulduğunu söyler. Komite’nin şehrin şu bölgeleriyle bağları vardır: Naruski, Vyborski, Petersburgski, Gorodskoy ve Vasili Ostrovski. Bu örgütlerin en iyisi Vasili Ostrovski’dedir, çünkü burada hem bir bölge komitesi hem de alt komiteler faaliyet göstermektedir.[40]

Ocak 1913 sonunda bir Petersburg Komitesi yönetim kurulu toplantısı yapılmış ve şehir örgütü yapısı için şu plan kabul edilmiştir: Mümkün olan her yerde seçimle gelen, üyelerin en çok üçte biri atama yoluyla saptanan geniş demokratik bir Petersburg Komitesi ve üç kişilik dar, gizli bir yürütme kurulu; emniyet ve süreklilik için yürütme kurulu çoğunlukla koopt edilerek saptanacak fakat St.Petersburg Komitesi tarafından onaylanacak. Bunun ardından St.Petersburg Komitesi daha da büyük

etkinlik kazandı. Her türlü işçi örgütü bunu RSDİP'in tek yetkili yerel örgütü olarak tanıdı.[41]

1913 sonunda bu örgüt daha da sağlam temellere oturmuştu. Artık her ilçenin bir grubu olmuştu ve giderek daha fazla ilçeden temsilciler komitelere katılmışlardı. Petersburg Komitesi artık her iki ya da üç haftada bir düzenli toplantı yapmaya başlamıştı ve yürütme kurulu son derece faaldi. Yürütme kurulunun üç asil iki yedek üyesi vardı ve bunların üçü işçi, ikisi aydındı. Haftada iki defa toplanıyor, mevcut durumu ve partinin tepkisinin ne olması gerektiğini tartışıyorlardı. Yürütme aynı zamanda yurt dışındaki Merkez Komite'yle temas sürdürüyor ve onları şehirdeki tüm faaliyetlerden haberdar ediyordu.

Badayev Eylül 1913'de Poronino Bolşevik Konferansı'na, St.Petersburg'daki Bolşevik örgütü ve faaliyetinin içeriği hakkında bir rapor vermiştir. Bu rapor mevcut durumun detaylı bir tarifini yapmaktadır. Büyük memnuniyetle karşılanan bu rapor şöyle demektedir:

"St.Petersburg bölgesindeki tüm faaliyet geçen sonbahardan beri işlev kazanan St.Petersburg Komitesi tarafından kontrol edilmektedir. Komite'nin her fabrikada ve işyerinde ilişkileri vardır ve buralardaki her gelişmeden haberdar edilir. Semt örgütlenmesi şöyledir: Fabrikalardaki parti üyeleri çeşitli atölyelerde hücreler oluşturmaktadır ve bu hücrelerden gelen delegeler fabrika komitesini oluşturur (küçük fabrikalarda üyelerin kendileri komiteyi oluşturur). Her fabrika komitesi veya büyük fabrikalarda atölye hücreleri bir sayman tayin ederler ve bu sayman her ücret günü aidatları ve diğer fonları toplar, gazete abonmanlarını tutar vb. Ayrıca, fonların toplandığı kurumları ziyaret etmek, toplanan miktarın ellerine geçtiğini görmek için parayı toplamak için bir denetmen tayin edilir. Bu yöntem sayesinde para konusundaki suistimallerden kaçınılmış olur."

"Her semtin komitesi gizli oyla üç kişilik bir yürütme komisyonu seçer. Komite'nin bütününün yürütme komisyonunun kimlerden oluştuğunu bilmemesine dikkat gösterilir."

"Semt yürütme komisyonları, gene tüm semt komitesi tarafından isimlerinin bilinmemesini sağlamaya çalışarak St.Petersburg Komitesi'ne delegelerini gönderir. St.Petersburg Komitesi de üç kişilik bir yürütme komisyonu seçer. Bazen, gizlilik nedeniyle, temsilcilerin semt komisyonundan seçilmesi uygun görülmez ve St.Petersburg Komitesi'nin talimatlarıyla koopt edilirlerdi."

“Bu sistem sayesinde St.Petersburg Komitesi üyelerinin gizli polis tarafından öğrenilmesi zorlaştırılmış ve böylece komitenin faaliyetini sürdürmesi, örgütlerin faaliyetlerine yön vermesi, siyasi grev ilan etmesi vb. olanaklı kılınmıştır.”[42]

St.Petersburg parti örgütünün ve aynı zamanda ulusal partinin örgütsel yapısının odak noktası Duma grubuydu. Bu grubun başında bir polis ajanının -Malinovski’nin- bulunması ve tüm üyelerinin savaş patlak verdikten hemen sonra tutuklanması partinin yapısını çökertmiştir. Fakat hikayenin bu kısmını daha ilerde göreceğiz.

St.Petersburg dışında parti örgütünün durumu, 1914’de bile, son derece zayıftı. Örneğin, 21 Şubat 1914’de Krupskaya Elena Stasova’ya şöyle yazar:

“Yasadışı örgüt paramparça. Hiçbir sağlam bölgesel merkez yok. Yerel örgütler birbirinden habersiz ve çoğunlukla her yerde örgütlerde sadece işçiler var, profesyoneller (profesyonel devrimciler) çoktan kayboldular. Hiçbir yerde gizli adres yok, ne de böyle gizli uygulamalar var.”[43]

St.Petersburg’daki Bolşevikler örgütsel açıdan diğer yerlerdeki yoldaşlarından kat kat ileriydiler. Hatta birçok kasabada Şubat 1917 Devrimi’nden çok sonraya kadar Bolşevikler Menşeviklerden örgütsel olarak ayrı bile değildiler.

“Ekaterinburg, Perm, Tula, Nijni-Novgorod, Sormovo, Kolomna Yuzovka gibi işçi merkezlerinde Bolşevikler Menşeviklerden Mayıs sonunda ayrıldılar. Odessa, Mikolayev, Elizavetgrad, Poltava ve Ukrayna’daki diğer yerlerde daha haziran ortalarında bile Bolşeviklerin bağımsız örgütleri bile yoktu. Bakü, Zlatoust, Bejetski ve Kostroma’da Bolşevikler Menşeviklerden ancak haziran sonuna doğru ayrıldılar.”[44]

Aslında tam 351 parti örgütü birçok hallerde Eylül 1917’ye kadar birleşik Bolşevik Menşevik örgütü olarak kalmışlardır.”[45]

İleride göreceğimiz gibi, 1917’de yerel örgütler sadece Petersburg’la ilgileniyor diye Merkez Komite’ye sık sık sitem etmişlerdir ve bunda haklılık payları vardır.

Savaşın öngününde devrimci yükseliş

1914'ün ilk yarısındaki siyasal grevlerin sayılarının 1905 ölçülerine yaklaştığını daha önceki sayfalarda gördük, 1914'deki 1 Mayıs gösterisi daha önceki yıllardan çok daha büyük geçti, St.Petersburg'da 250.000 ve Moskova'da yaklaşık 50.000 işçi o gün greve çıkarlar ve bir dizi şehirde de grevler olur.

En önemli gericilerden Duma üyesi Puruşkeviç 2 Mayıs günü şu izlenimi verir:

"Dikkate değer olaylara şahit oluyoruz; 1904'e çok benzeyen bir dönemden geçiyoruz. Eğer kör değilsek, belli farklılıklara rağmen şimdi olanlarla 1904'te olanlar arasında büyük benzerlik olduğunu görmek zorundayız. Bundan gerekli sonuçları çıkarmalıyız."[46]

St.Petersburg Bolşevikleri 7 Temmuz günü birkaç gün önceki işçilere ateş açılması olayını protesto için bir grev ve gösteri çağrısı yaparlar.

"7 Temmuz sabahı şehir aynı 1905'deki haline benziyordu. Bir iki istisna dışında fabrikalar ve işyerleri kapanmış ve yaklaşık 130.000 işçi greve çıkmıştı. İşçiler sokaklara döküldüler ve polis devriyeleri bunları kontrol etmekten tamamen acizdi; ancak Nevski bölgesinde gösteri yapılmasını önleyebildiler, Fransız devlet başkanının huzurunda herhangi bir skandala engel olabilmek için işçilerin şehir merkezine varmalarını önlemek üzere çok sayıda polis gücü burada toplanmıştı. Hareket sadece gösterilerden ibaret değildi. Normal trafik kesilmiş; tramvaylar durdurulmuş ve yolcular inmeye zorlanmış, kontrol platformları uzaklaştırılmıştı. İşçiler araçlara doldular ve hareket etmelerini önlediler. Daha sonraki saatlerde tramvay depolarının bir tanesinde işçiler grevcilere katıldılar... İşçiler tüm polis korkusunu yitirmişlerdi; polis zorbalığına karşı amansız bir mücadele verdiler ve birçok yumruklaşmalar oldu."

"O gece şehrin valisi ve içişleri bakanı günün olayları üzerine acil bir fikir alışverişinde bulundular ve büyük önlemler almaya karar verdiler. Ertesi sabah vali halkı, karışıklığın sonuçlarına karşı uyaran bir demeç yayınlanladı ve sonuç olarak, 1905'e Trepov'un verdiği meşhur emri yeniledi: 'Kurşuna acımayın.'

"Buna rağmen hiçbir durgunlaşma belirtisi yoktu ve 12 Temmuz gününe kadar hareket büyümeye devam etti. Grevcilerin sayısı 150.000'e çıktı ve 9

Temmuz günü St.Petersburg sokaklarında barikatlar belirdi. Tramvaylar, fıçılar, direkler vb. barikat yapımında malzeme olarak kullanılıyordu ve bunlar genellikle Vyborg bölgesinde kurulmuşlardı. Tüm trafik durdurulmuştu ve birçok yerlerde işçiler sokakları kontrol ediyorlardı."[47]

Ne yazık ki, Temmuz 1914 hareketi 1 Ağustos'ta Rusya'nın savaş ilan etmesiyle kesildi. Bunun ardından hareket önce geriledi, fakat sonra yeniden yükselecekti. Savaş son tahlilde devrimci hareketi hızlandıracak, güçlendirecek ve derinleştirecekti...

Gelecek kitap:

Lenin II
Bütün İktidar Sovyetlere

Tony Cliff

Çeviren:
Tarık Kaya

Kaynaklar 1

Bölüm I
Lenin Marksist oluyor

1. Lenin, *Collected Works (Toplu Eserler, bundan sonra 'Eserler'),* Cilt 5, s.48.

2. I. Lalayants, *'On My Meetings with V.I. Lenin in the Period 1893-1900' (Lenin ile 1893-1900 Döneminde Karşılaşmalarım),* Proletarskaya Revoliutsiia, No.1 (84), 1929, s.49.

3. A. Elizarova, *'Memories of Alexander Ilyich Ulyanov'*, Proletarskaia Revoliutsiia, No. 2-3, 1927, s.287.

4. P.P. Pospelov ve diğerleri, *Vladimir Ilyiç Lenin: Biografia*, Moskova, 1963, s.9.

5. E. Foss, *'The First Prison of VI. Lenin' (Lenin'in İlk Mahkumiyeti),* Ogonek, No.ll, 1926, s.5.

6. V. Adoratski, *'After 18 Years (meeting Vladimir Ilyich) ' (18 Yıl sonra, Vladimir Ilyiç'le Karşılaşma),* Proktarskaia Revoliutsiia, 3 (26) 1924, s. 94.

7. Lenin, *Works (Eserler)*, Cilt 5, s.517-8.

8. G.M. Krjijanovski. *O, Vladimire İlyiçe*, Moskova 1924, s. 13-14.

9. N. Valentinov, *Vstreçi s Leninym*, New York 1953, s. 106.

10. L. Troçki, *The Young Lenin (Lenin'in Gençliği),* New York 1972, s.192.

11. a.g.e., s.31.

12. Lenin, *Works (Eserler)*, Cilt 42, s.443.

13. a.g.e., s.453

14. I. Deutscher, *Lenin's Childhood (Lenin'in Çocukluğu),* Londra 1970, s.52-3.

15. F. Venturi, *Roots of Revolution (Devrimin Kökleri)* Londra 1960, s.34-5.

16. a.g.e., s.129.

17. a.g.e., s.136.

18. a.g.e., s.159.

19. a.g.e., s.505.

20. a.g.e., s.503.

21. G.V. Plehanov, *Selected Philosophical Works (Seçme Felsefe Eserleri)*, Cilt 1, Moskova 1961, s.182.

22. B.A. Çagin, *Proniknovenie idei Marksiynta v Rossiin*, Leningrad 1948, s. 10.
23. A. Valiski, *The Controversy over Capitalism (Kapitalizm Tartışması)*, Londra 1969, s.63.
24. K. Marx ve F. Engels, *Manifesto of the Communist Party (Komünist Manifesto)*, Selected Works (Seçme Eserler) içinde, Cilt 1, Londra 1950, s.36-7.
25. *Perepiska K. Marksa i F. Engels s Russkimi politiceskimi deiateliami*, Moskova 1947, s.341.
26. Valiski, a.g.e., s.26.
27. Plehanov, a.g.e.'den, s.439.
28. Troçki, a.g.e., s.52-3.
29. V. Korolenko, Die Geschichte meines Zeitgenossen, Berlin 1919, Cilt 1, s.47-8.
30. N.K. Karatayev, *Narodnicheskaya ekonomiçeskaya literatura*, Moskova 1958, s.631
31. V. Ivanov-Razumnik, *Itoriya russkoy obşçesvennoy nrysl*, Petersburg 1908, Cilt 2, s.335.
32. S.H. Baron, Plehanov, Londra 1963, s.44.
33. Venturi, a.g.e., s.511.
34. a.g.e., s.481.
35. a.g.e., s.516.
36. M.N. Pokrovski, *Brief History of Russia (Kısa Rusya Tarihi)*, Cilt 1, Londra 1933, s.220.
37. G.V. Plehanov, *Soçineniya, Cilt 1*, Moskova 1923, s. 67.
38. Plehanov, *Selected Philosophical Works (Seçme Felsefe Eserleri)*, s.844.
39. Plehanov, *Our Differences (Aramızdaki Farklılıklar)*, a.g.e., s.348.
40. Pokrovski, a.g.e., s.230.
41. Plehanov, *Selected Philosophical Works (Seçme Felsefe Eserleri)*, s.451.
42. a.g.e., s.224
43. a.g.e., s.266.
44. a.g.e., s.120,
45. a.g.e., s.452.
46. a.g,e., s.138.
47. a.g.e., s.390.

48. a.g.e., s.391-2.
49. a.g.e., s.392.
50. a.g.e., s.402-3.
51. Troçki, a.g.e., s. 189-90.
52. Baron, a.g.e., s.126.
53. L. Martov, *Razvitye krupnoy promişlennosti i raboçeye dvijeniye v Rossii*, Petersburg-Moskova 1923, s. 19.
54. M. Gordon, *Workers Before and After Lenin (Lenin'den Önce ve Sonra İşçiler)*, New York 1941, s: 16.
55. Lenin, *Works (Eserler)*, Cilt 18, s.297
56. Bkz. N.S, Krupskaya, *Memories of Lenin (Lenin Anıları)*, Londra 1970, s. 14-5.
57. E. Lampert, *Sons Against Father (Babaya Karşı Oğullar)*, Oxford 1965, s.173.
58. D. Geyer, *Lenin in der russisen Sozialdemokretie*, Köln-Graz 1962, s,7-8.
59. Baron, a.g.e., s.144.
60. G.V. Plehanov, *İzbrannie filosofkie proizvedania*, Cilt 4, Moskova 1956, s.113-4.
61. a.g.e., s.392.
62. a.g.e., s.86.
63. A. Gramsci, *Prison Notebooks (Hapishane Defterleri)*, Londra 1971, s.387.
64. Bkz. Plehanov, *Philosophical Works (Felsefe Eserleri)*, s.789.
65. Lenin, *Works (Eserler)*, Cilt 1, s.338.
66. a.g.e., s.394.
67. a.g.e., s.499.
68. a.g.e., s.400-1.
69. a.g.e., s.401
70. Perepiska *G.V, Plehanova i P.B. Akselrod, Cilt 1*, Moskova 1925, s.271.
71. Plehanov, *Philosophical Works (Felsefe Eserleri)*, s.116-7.
72. Lenin, *Works (Eserler)*, Cilt 1, s.503.
73. a.g.e., Cilt 18, s.359.
74. a.g.e., Cilt 16, s.119-20.
75. a.g.e., Cilt 4, s.246,
76. a.g.e., Cilt 5, s.474-5.

Kaynaklar 2

Bölüm 2
Teoriden pratiğe

1. G.V. Plehanov, *'The Russian Worker in the Revolutionary Movement' (Devrimci Hareket İçinde Rus İşçisi)*, Soçineniya, Cilt 3, s.131.

2. a.g.e., s.143.

3. K. Mendelsohn, *Worker Opposition in the Russian Jewish Socialist Movement: from the 1890s to 1903'* (1890'larla 1903 Arasında Rus Yahudi Sosyalist
Hareketinde İşçi Muhalefeti), International Review of Social History, 1965.

4. A.K. Widman, *The Making of a Workers Revolution: Russian Social Democracy 1891-1903* (İşçi Devrimi; Rus Sosyal Demokrasisi, 1891-1903), Şikago 1967, s.31.

5. J. Frankel, derleyen, *Vladimir Akimov on the Dilemmas of Russian Marxism 1895-1903 (Rus Marksizminin İkilemleri Üzerine V. Akimov'un Görüşleri)*, Londra 1969, s.235-6.

6. Mendelsohn, a.g.e.,'den.

7. S.İ. Mitskeviç, *Revolyutsyonnaya Moskva*, Moskova 1940, s.144.

8. Wildman, a.g.e., s.34.

9. a.g.e., s.32.

10. a.g.e., s.37.

11. L. Martov, *Zapiski sotsial-demokrata, Berlin* - Petersburg-Moskova 1922, s.224-5.

12. a.g.e., s.227.

13. G.V. Plehanov, *O zadaçi sotsialistov v borbe s golodom u Rossii*, Cenevre 1892, s.58.

14. a.g.e., s.227.

15. S.N. Valk, *'Materials on the History of May Day in Russia' (Rusya'da Bir Mayıs'ın Tarihiyle İlgili Malzemeler)*, Krasnaya letopis, No, 4, 1922, s.253.

16. V.V. Sviatlovski, *İstoriya professionalnogo dvijeniya v Rossi*, Leningrad 1925, s.301.

17. D. Pospielovski, *Russian Police Trade Unions (Rus Polis Sendikaları)*, Londra 1971, s.7.

18. Ob Agitatsii, Cenevre 1896, s.1.
19. a.g.e., s.9.
20. a.g.e., s.16.
21. a.g.e., s.17.
22. a.g.e., s.17-18.
23. L. Martov, *İstoriia RSDRP*, Moskova 1922, s.28.
24. L. Martov, *Zapiski sotsial-demokrata*, s.250-2.
25. Akimov, a.g.e., s.238.
26. a.g.e., s.288.
27. L. Martov, a.g.e., s.227-32.
28. Akimov, a.g.e., s.214.
29. L. Martov, a.g.e., s.227-8.
30. A. Voden, *'At the Dawn of Legal Marxism' (Legal Marksizmin Şafağı)*, Letopis Marksiytna, No. 3, 1927, s.80.
31. Wildman, a.g.e., s. 166.
32. a.g.e., s.164.
33. L. Deich, derleyen, *'Gruppa Osvobojdenic Truda'*, Moskova 1928, Cilt 6, s. 174.
34. *Perepiska G. V. Plekhanova i P.B. Akselroda*, Cilt 1, s.166.
35. a.g.e., s. 32,
36. Deich, a.g.e., s.204-5.
37. a.g.e., s. 207-8.
38. Lenin, *Works (Eserler)*, Cilt 2, s.114.
39. a.g.e., s.115.
40. a.g.e., s.72.
41. a.g.e., s.85.
42. Novy Mir, Haziran 1963.
43. Krupskaya, a.g.e., s.19.
44. a.g.e., s.20.
45. Geyer, a.g.e., s.49.
46. Lenin, *Works (Eserler)*, Cilt 5, s.491.
47. Krupskaya, a.g.e., s.21.
48. a.g.e., s.26.
49. a.g.e., s.25.
50. R. Pipes, *Social Democrasy and the St.Petersburg Labor Movement, 1885-1897 (Sosyal Demokrasi ve Petersburg İşçi Hareketi)*, Cambridge, Mass. 1963, s,93-4.

51. Pokrovski, a.g.e., Cilt 2, s.37.
52. Krupskaya, a.g.e., s.29.
53. T. Dan, The Origins of Bolshevism (Bolşevizmin Kaynakları), New York 1964, s.211-2.
54. Pipes, a.g.e., s.124.
55. Lenin, *Works (Eserler)*, Cilt 4, s.173-4.
56. L. Martov, Zapitska, s.410.
57. Lenin, *Works (Eserler)*, Cilt 4, s.367.
58. a.g.e., s.293-4.
59. a.g.e., s.367.
60. a.g.e.
61. Dan, a.g.e., s.212.
62. Krupskaya, a.g.e., s.27.
63. Lenin, *Works (Eserler)*, Cilt 36, s.51-2.

Kaynaklar 3

Bölüm 3
Partinin İnşası yolunda

1. Lenin, *What is to be Done? (Ne Yapmalı), Works (Eserler),* Cilt 5, s.467.

2. *Kommunisticeskaya partiya sovetskogo soyuza v rezoliutsiakh i reşeniyakh sezdov, konferntisii i plenuniov,* TsK, 7.ci baskı, Moskova 1953, Cilt 1, s. 14.

3. Krupskaya, a.g.e., s.43.

4. Lenin, *Works (Eserler)*, Cilt 4, s.215-6.

5. a.g.e., s.216.

6. a.g.e., s.216-7.

7. a.g.e., s.218-9.

8. a.g.e., s.222-3.

9. a.g.e., s.333-4.

10. a.g.e., s.334.

11. a.g.e., s.335.

12. a.g.e., s.334,

13. a.g.e., s.338.

14. a.g.e., s.340.

15. a.g.e., s.341-42.

16. a.g.e., s.348.

17. Krupskaya a.g.e., s.54-5.

18. L. Troçki, *My Life (Hayatım)*, New York 1960, s. 150.

19. A.V. Lunaçarski, *Revolutionary Sillouettes (Devrimci Siluetler)*, Londra 1967, s.39.

20. M. Gorki, *Lenin*, Edinburgh 1967, s.42.

21. Lenin, *Letter to Lenin's Mother*, 1 Ekim 1900 *(Lenin'in Annesine Mektup), Works (Eserler)*, Cilt 37, s.592.

22. A.N. Potresov, *Posmertnyi sbornik proizvedenii*, Paris 1937, s.299.

23. Troçki, *My Life (Hayatım)*, s. 152.

24. Z. Krjijanovskaya, *Neskolko ştirikov iz jijni Lenina*, Moskova 1925, Cilt 2, s.49.

25. C. Zetkin, *Reminiscences of Lenin (Lenin'den Anılar)*, New York 1934, s.50-1.

Kaynaklar 4

Bölüm 4
Ne Yapmalı

1. Lenin, *Works (Eserler)*, Cilt 5, s.349.
2. a.g.e., s.375.
3. a.g.e., s.384.
4. a.g.e., s.386.
5. a.g.e., s.384-5.
6. a.g.e., s.422.
7. Gramsci, a.g.e., s,197.
8. Lenin, *Works (Eserler)*, Cilt 4, s.315.
9. a.g.e., s.316.
10. a.g.e.,
11. Marx, Engels, Lenin, *Anarchism and Anarcho-Syndicalism*, Moskova 1972, s. 57.
12. Lenin, *Works (Eserler)*, Cilt 5, s.402.
13. a.g.e., s.412.
14. a.g.e., s.425.
15. a.g.e., Cilt 6, s.475.
16. Bkz. *Troçki*, *My Life (Hayatım)*, s.106-7,
17. Lenin, *Works (Eserler)*, Cilt 5, s.423.
18. a.g.e., s.441-2.
19. a.g.e., s.442.
20. a.g.e,, s.443.
21. a.g.e., s.467.
22. a.g.e., s.464.
23. a.g.e., s.472-3.
24. a.g.e., Cilt 1, s.298.
25. a.g.e., Cilt 5, s,22-3.
26. a.g.e., s.514-6.
27. a.g.e., s.515.
28. a.g.e., Cilt 6, s.238.
29. a.g.e.,
30. a.g.e., s.243-5.
31. a.g.e., s. 248-9.

32. a.g.e., s.252.
33. a.g.e., s.251.
34. a.g.e., s.476-8.
35. Lenin, *One Step Forward, Two Steps Back (Bir Adım İleri, İki Adım Geri),* a.g.e., Cilt 7, s.244.
36. a.g.e., s.246.
37. Lunaçarski, a.g.e., s.69.
38. B. Lockhart, *Memoirs of a British Agent (Bir İngiliz ajanının Anıları)*, Londra 1932, s.233-4.
39. M. A. Silvin, *'To the Biography of V. I. Lenin' (Lenin'in Biyografisine)*, Proletarskaya Revolyutsia, No, 7, 1924, s. 68.
40. Gorki, a.g.e., s. 13.
41. Lenin, *Works (Eserler)*, Cilt 42, s.457.
42. a.g.e., Cilt 16, s.253.
43. J. Martov, *Geschichte der russichen Sozialdemokratie*, Berlin 1926, s.49-50.
44. a.g.e., s.60.
45. Lenin, *Works (Eserler)*, Cilt 19, s. 329.
46. a.g.e., s.330.
47. a.g.e., Cilt 7, s.384.

Kaynaklar 5

Bölüm 5
1903 Kongresi:
Bolşevizmin doğuşu

1. Krupskaya, a.g.e., s.56.
2. a.g.e., s.69.
3. Troçki, *My Life (Hayatım)*, s. 152.
4. Krupskaya, a.g.e., s.78,
5. Pisma *P.V. Akselroda i in. O. Martova*, Berlin 1924, Cilt 1, s. 46.
6. İ. Getzler, *Martov*, Londra 1967, s.75.
7. Lenin, *Works (Eserler)*, Cilt 36, s. 112.
8. a.g.e., s.113.
9. Wildman, a.g.e., s.241.
10. L. Troçki, *Stalin*, Londra 1947, s.39,
11. Krupskaya, a.g.e., s. 100-1,
12. O. Piyatnitski, *Memoirs of a Bolshevik (Bir Bolşevik'in Anıları)*, Londra, s.57.
13. Krupskaya, a.g.e., s.71.
14. Geyer, a.g.e., s.319-20.
15. J.P. Netti, *Rosa Luxemburg*, Londra 1966, Cilt 1, s.263-6.
16. Krupskaya, a.g.e., s.71.
17. *Vtoroi sezd*, RSDRP, Moskova 1959, s.374.
18. *Protokoly 2-go oçerednogo sezda zagraniçnoy ligi russkoy revolitsionnoy sots. -demokratii*, Cenevre 1904, s.57.
19. *Vtoroi Sezd*, RSDRP, s. 169.
20. Taslak için bkz: *Iskra, No. 21, 1 Haziran 1902*;
kabul edilen program için bkz: *KPSS v Revoliutsiakh*, s. 37-47.
21. Lenin, *Works (Eserler)*, Cilt 6, s. 502-3.
22. *Vtoroi sezd* RSDRP, s. 169.
23. Marx, Engels, Lenin, *Anarchism*..., s. 103,
24. Martov, *Geschichte* ..., s.81.
25. Lenin, *Works (Eserler)*, Cilt 7, s.363.
26. a.g.e., s.286.
27. a.g.e., s.395.
28. a.g.e., s.31.

29. a.g.e., Cilt 34, s.195.
30. Krupskaya, a.g.e., s.52.
31. a.g.e., s.53.
32. a.g.e., s.92-3.
33. a.g.e., s.217.
34. Lenin, E.A. *Krasikov'a Mektup*, 5 Nisan 1905, *Works (Eserler)*, Cilt 36, s.145.
35. a.g.e., Cilt 35, s.99.
36. Krupskaya, a.g.e., s.229-30.
37. a.g.e., s.76.
38. Troçki, *Stalin'den*, s.42.
39. Piyatnitski, a.g.e., s.59-60.
40. Troçki, *Stalin*, s.42.
41. Lenin, *Works (Eserler)*, Cilt 7, s. 39.
42. a.g.e., Cilt 18, s. 181-2.
43. a.g.e., Cilt 34, s.164-5.
44. a.g.e., Cilt 7, s.206.
45. a.g.e., s.404.
46. a.g.e., s.346-7.
47. a.g.e., s.147-8.
48. Krupskaya, a.g.e., s.79.
49. a.g.e., s.79.
50. Lenin, *Works (Eserler)*, Cilt 7, s.356-7.
51. a.g.e., s.391-2.
52. a.g.e., s.324-5.
53. L. Troçki, *History of the Russian Revolution, (Rus Devrimi Tarihi)*, Londra 1934, s.1156,
54. Lenin, *Works (Eserler)*, Cilt 34, s.200-1,
55. *Leninskii sbornik*, Cilt 15, s.249-59, 351-3.
56. Lenin, *Works (Eserler)*, Cilt 7, s.571.
57. a.g.e., s. 574.
58. a.g.e., Cilt 8, s. 143-4.
59. D. Lane, *The Roots of Russian Communism (Rus Komünizminin Kökleri)*, Assen 1969, s.71.
60. Troçki, Stalin, s.43.
61. Geyer, a.g.e., s.410.
62. Lenin, *Works (Eserler)*, Cilt 34, s.245.

63. a.g.e., Cilt 8, s.37.
64. a.g.e., Cilt 34, s.303.
65. *Listovski Petersbyrgskikh bolşevikov 1902-1907 gg.* Cilt 1, Leningrad 1939
66. Lane, a.g.e., s.74.
67. a.g.e., s.101.
68. V.l. Nerski, *Raboçeye dvijeniye v yanvarskiye dni 1905 goda*, Moskova 1930, s.85, S.M. Schwarz, *The Russian Revointion of 1905 (1905 Rus Devrimi)*, Şikago 1967, s.65,
69. Nevski, a.g.e.,
70. a.g.e., s. 157. Schwarz a.g.e., s.67.
71. *Tretii sezd* RSDRP, Moskova 1959, s. 544-5.
72. Martov, *Geschichte der russischen Sozialdemokratie*, a.g.e., s.88.
73. Lane, a.g.e., s.72.
74. Lenin, *Works (Eserler)*, Cilt 8, s.78.
75. a.g.e., s. 145.
76. a.g.e., Cilt 34, s.293.
77. a.g.e., s.314-5.
78. a.g.e., s.315.
79. a.g.e., s.324.
80. a.g.e.,
81. a.g.e.,
82. a.g.e., Cilt 36, s.78.
83. *What is to be Done? (Ne Yapmalı?)*, a.g.e., Cilt 5, s.467.
84. K. Marx ve F. Engels, *Works (Eserler)*, Berlin 1966, Cilt 27, s, 185.
85. a.g,e., s.186.
86. Troçki, *Naşı politiçeskiye zadaçi*, Cenevre 1904, s.4.

Kaynaklar 6

Bölüm 6
Liberallere karşı mücadele

1. Lenin, *Works (Eserler)*, Cilt 11, s.385.
2. D.J. Dallin, *The Rise of Russia in Asia (Rusya'nın Asya'da Yükselişi)*, Londra 1950, s.79.
3. a.g.e., s.81.
4. Aktaran B. Pares, *A History of Russia (Rusya Tarihi)*, Londra 1937, s.428.
5. Dan, a.g.e., s.297.
6. Lenin, *Works (Eserler)*, Cilt 7, s.501-2-7,
7. a.g.e., s.509-10.
8. A. Martinov, *Dve Diktatury*, Cenevre 1904, s.57-8.
9. Aktaran G. Zinovyev, *lstoriya Rossisskoy Kommunistiçeskoy Partiy (Bolşevikov)*, Moskova-Leningrad 1923, s. 158.
10. Plehanov, *Setected Philosophical Works* (Seçme Felsefe Eserleri), a.g.e., s.116.
11. Plehanov, *Soçinenia,* Cilt 15.
12. Lenin, *Works (Eserler)*, Cilt 7, s. 507.
13. a.g.e., s.511.
14. a.g.e., s.512.
15. a.g.e., Cilt 8, s.258.
16. a.g.e., s.511-2.
17. a.g.e., s.492.
18. Bkz. toprak sorunu üzerine makaleler kolleksiyonu: *Agrarnii vopros*, Moskova 1905, derleyenler: P.D. Dolgorukov ve I.I. Petrunkeviç ve özellikle de M. Ya. Gertsenstein'ın makalesi, *Land Nationalisation* (Toprağın Kamulaştırılması.)
19. Lenin, *Works (Eserler)*, Cilt 12, s.191.
20. a.g.e., s.532.
21. a.g.e., s.191.
22. a.g.e., s.257.
23. a.g.e., Cilt 15, s.22.
24. a.g.e., s.25.
25. Pokrovski, a.g.e., Cilt 2, s. 148.

26. a.g.e., s.181.
27. a.g.e.,
28. a.g.e., s.246.
29. S. E. Sef, *Burjuaziya v 1905 godu*, Moskova-Leningrad 1926, s.82.
30. P. N. Milyukov, *God borbi, Publitsistiçeskaya Khronika* 1905-1906, St.Petersburg 1907, s.171
31. Sef, a.g.e., içinde, s.109.
32. a.g.e., s. 101.
33. Krupskaya, a.g.e., s.17.

Kaynaklar 7

Bölüm 7
1905 Devrimi

1. S. S. Harcave, *First Blood: The Russian Revolution of 1905 (İlk Kan: 1905 Rus Devrimi)*, Londra 1965, s. 23,
2. Pokrovski, a.g.e.. Cilt 2, s.52-3.
3. Lenin, *Works (Eserler)*, Cilt 15, s.276.
4. a.g.e., Cilt 8, s.l 18.
5. Harcave, a.g.e., s.97.
6. L. Troçki, *1905*, New York 1972, s.77.
7. a.g.e., s.76.
8. Lenin, *Works (Eserler)*, Cilt 8, s.97.
9. a.g.e., s.98.
10. a.g.e., s.167.
11. *Tretii sezd* RSDRP, a.g.e., s.54.
12. N. Doroşenko, *Krasnaya letopis, (Ocak 1905 Günlerinde Sosyal Demokrat Bolşevik ögrütlenmelerin Rolü)* Sayı 3, 1925, s.211. Schwarz, a.g.e., içinde, s.68-9,
13. Doroşcnko, a.g.e., s.212.
14. a.g.e., s.213-4.
15. a.g.e., s.214.
16. a.g.e., s.215. Schwarz, a.g.e., s.68-70.
17. Lenin, *Works (Eserler)*, cilt 8, s. 90-1.
18. a.g.e., s. 114.
19. Krupskaya, a.g.e., s.104.
20. Lenin, *Works (Eserler)*, Cilt 8, s. 106.
21. a.g.e., s.416.
22. Krupskaya, a.g.e., s. 104-5.
23. ‘Lenin ve N. K. Krupskaya’nın S. I. Gusev’le Yazışmaları’, *Proletarskaya revolyutsiya*, *Sayı 2 (57)*, 1925, s.23-4. Schrwarz, a.g.e., s.66.
24. a.g.e., s.36. Schwarz, a.g.e.,
25. ‘Odessa Örgütü ile N. Lenin ve N. K. Krupskaya’nın Yazışmaları’, *Proletarskaya revolyutsiya*, Aralık 1925, s.62. Schwvarz, a.g.e., içinde, s. 157-8.
26. Lenin, *Works (Eserler)*, Cilt 34, s.359.

27. a.g.e., Cilt 10, s. 160-1.
28. V. S. Voitinski, *Cody pobed i porajenii*, Moskova 1923. J.L.H.Keep, *The Rise of Social Democracy in Russia, (Rusya'da Sosyal Demokrasinin Yükselişi)* içinde, Londra 1964, s.230.
29. V. S. Voitinski, a.g.e., s. 194. Keep, a.g.e., s.231.
30. B. I. Gorev, *lz partiinogo proşlogo*, Leningrad 1924, s.75-6. Schwarz, a.g.e., s. 180.
31. Schwarz, a.g.e., s.180-1,
32. *Novaya Jizn*, Sayı 5, Kasım 1905. Lane, a.g.e., s. 188.
33. P, Gorin, *Oçerki po istorii sovetov rabocikh deputatov v 1905 godu*, Moskova 1905, s.60. Schwarz, a.g.e., s.181.
34. V.I. Nevski, *Sovety v 1905 godu*, s.39-40, 70.
Schwarz, a.g.e., s.183-4.
35. Sverçkov, *Na zare revolyuttsii* içinde, Moskova 1921, s.6-7; Troçki'nin mektupları kitabın girişini oluşturmaktadır. Schwarz, a.g.e., s.181.
36. Lenin, *Works (Eserler)*, Cilt 10, s. 19.
37. a.g.e., s.20.
38. a.g.e., s.21.
39. a.g.e.,
40. a.g.e,, s.23-4.
41. Troçki, *1905*, a.g.e., s.224.
42. Lenin, *Works (Eserler)*, Cilt 8, s.99.
43. a.g.e., Cilt 11, s. 124-5.
44. Netti, a.g.e., Cilt 1, s.340.
45. Troçki, *1905*, a.g.e., s.251, 253-4.
46. L. Troçki içinde *Nay Slovo*, 17 Ekim 1915. L. Troçki içinde, *The Penmanent Revolution* (Sürekli Devrim), Londra 1962, s.254.

Kaynaklar 8

Bölüm 8
“Partinin kapılan açılsın"

1. J.V. Stalin, *Works (Eserler)*, Cilt 1, s.80.
2. Troçki, *Stalin*, a.g.e., s.64.
3. Krupskaya, a.g.e., s. 114-5.
4. Lenin, *Works (Eserler)*, Cilt 8, s.145-6.
5. a.g.e., Cilt 34, s.307.
6. a.g.e., Cilt 8, s.409-10.
7. *Tretti sezd* RSDRP, a.g.e., s.255. Schwarz, a.g.e., s.217,
8. *Tretii sezd* RSDRP, a.g.e., s.267.
9. a.g.e., s.265.
10. a.g.e., s.334.
11. a.g.e., s.275.
12. a.g.e., s.335. Schwarz, a.g.e., s.218-9.
13. Lenin, *Works (Eserler)*, Cilt 8, s.408.
14. *Tretii sezd* RSDRP, a.g.e., s.362.
15. Lenin, *Works (Eserler)*, Cilt 8, s.407-15.
16. Martov, *Geschichte der Russischen Sozialdemokratie*, a.g.e., s. 136.
17. Lenin, *Works (Eserler)*, Cilt 13, s. 107-8.
18. a.g.e., Cilt 10, s.32.
19. a.g.e., Cilt 16, s.301-2.
20. a.g.e., Cilt 13, s.102.
21. *The Reorganization of the Party (Parti’nin Yeniden Örgütlenmesi)*, a.g.e., Cilt 10, s.32.
22. a.g.e., s.31.
23. a.g.e., s.23.
24. a.g.e., Cilt 9, s.238.
25. a.g.e., Cilt 8, s.408.
26. a.g.e., Git 10, s.36.
27. a.g.e., Cilt 11, s.359.
28. Lane, a.g.e., s.12-3.
29. a.g.e., s.37.
30. a.g.e., s.36.
31. a.g.e., s.35.

32. Lenin, *Works (Eserler)*, Cilt 11, s.354-5.
33. a.g.e., Cilt 43, s.613.
34. Lane, a.g.e., s.25-6.
35. a.g.e.,
36. *Trttii sezd* RSDRP, a.g.e., s.547-53.
37. *Proletari*, Sayı 22, Ekim 1905, Lane, a.g.e., s.116,
38. Keep, a.g.e., s.287.
39. Lane, a.g.e., s.37.
40. a.g.e., s.38.
41. a.g.e., s.39.

Kaynaklar 9

Bölüm 9
Silahlı ayaklanma üzerine

1. Lenin, *Works (Eserler)*, Cilt 9, s. 132.
2. a.g.e., Cilt 2, s. 342.
3. a.g.e., Cilt 5, s.515-6.
4. a.g.e., Cilt 8, s.373-4.
5. a.g.e., Git 9, s.18-19.
6. a.g.e., s.132.
7. a.g.e., s.369.
8. a.g.e., Cilt 11, s.177.
9. a.g.e., s. 176-7.
10. a.g.e., s.174-5.
11. *Leninskii Sbornik*, Cilt 26, s.355-65.
12. Lenin, *Works (Eserler)*, Cilt 9, s.344.
13. a.g.e., s.344-6.
14. a.g.e., Cilt 8, s,153.
15. 8 Ekim 1917, a.g.e., Cilt 26, s.355-65.
16. Pokrovski, a.g.e., Cilt 2, s.208-9.
17. a.g.e., s.212.
18. Lenin, *Works (Eserler)*, Cilt 23, s.250.
19. a.g.e., Cilt 10, s.113-4.
20. a.g.e., Cilt 11, s.173.
21. *Iskra*, 2 Mart 1904, Dan, a.g.e., s.203.
22. Lenin, *Works (Eserler)*, Cilt 8, s. 174.
23. *Piatyi sezd* RSDRP, Moskova 1934, s.62.
24. Lenin, *Works (Eserler)*, Cilt 8, s.398.
25. a.g.e., Cilt 11, s.178.

Kaynaklar 10

Bölüm 10
Geçici devrimci hükümet tartışması

1. Dan, a.g.e., s.332.
2. Lenin, *Works (Eserler)*, Cilt 8, s.286.
3. a.g.e., Cilt 9, s.256.
4. a.g.e., s. 194.
5. a.g.e., s.56-7.
6. a.g.e., s.23.
7. a.g.e., s.28-9.
8. a.g.e., s.112.
9. a.g.e., s.27.
10. a.g.e., Cilt 21, s.33.
11. a.g.e., Cilt 13, s.328.
12. Troçki, *1905*, a.g.e., s.35.
13. *Results and Prospects (Sonuçlar ve Olasılıklar), Troçki, The Permanent Revolution (Sürekli Devrim) içinde*, a.g.e., s.194-5.
14. a.g.e., s.201.
15. a.g.e., s.203.
16. a.g.e., s.204-5.
17. a.g.e., s.233-4.
18. a.g.e., s.236-7.
19. Marx ve Engels, *Selected Works (Seçme Eserler)*, a.g.e., Cilt 2, s.161.
20. Troçki, *1905*, a.g.e., s.316-7.
21. Lenin, *Works (Eserler)*, cilt 13, s.111.
22. a.g.e., Cilt 8, s.27.
23. a.g.e., Cilt 9, s.314.
24. a.g.e.,
25. Troçki, *Results and Prospects (Sonuçlar ve Olasılıklar), Troçki, The Permanent Revolution (Sürekli Devrim) içinde*, a.g.e., s. 163-4.

Kaynaklar 11

Bölüm 11
“Mujik isyan ediyor”

1. G.T. Robinson, *Rural Russia under the Old Rejime, (eski Düzen altında Kırsal Rusya)*, Londra 1932, s.155-6.
2. L.O. Owen, *The Russian Peasant Movement. 1906-1917 (Rus Köylü Hareketi, 1906-17)* Londra 1937, s.20.
3. Troçki, 1905, a.g.e,, s.188.
4. a.g.e., s.189-90
5. Lenin, *Works (Eserler)*, Cilt 13, s.227.
6. a.g.e., s.256.
7. a.g.e.,
8. a.g.e.,
9. a.g.e., Cilt 4, s.44-5.
10. a.g.e., Cilt 10, s.170.
11. a.g.e., Cilt 6, s.127-8.
12. a.g.e., s. 132.
13. a.g.e., s. 133.
14. a.g.e., s.134.
15. a.g.e., s.140.
16. Krupskaya, a.g.e., s.110.
17. a.g.e.,
18. Lenin, *Works (Eserler)*, Cilt 13, s.257.
19. a.g.e., s.256.
20. a.g.e., s.256-7.
21. a.g.e., Cilt 10, s.177.
22. a.g.e., s.88.
23. a.g.e., s.194-5.
24. a.g.e., Cilt 13, s.291-2.
25. a.g.e., Cilt 15, s.309.
26. a.g.e., s.310.
27. a.g.e., s.311.
28. a.g.e., s.313.
29. a.g.e., s.313-4.
30. a.g.e., Cilt 13, s.398-9.

31. a.g.e., Cilt 15, s.311.
32. a.g.e., Cilt 13, s.398.
33. Plehanov, *Soçineniya*, a.g.e., Cilt 3, s.119.
34. a.g.e., s.382-3.
35. Lenin, *Works (Eserler)*, Cilt 12, s. 189.
36. a.g.e., s.203.
37. a.g.e., Cilt 13, s.458.
38. a.g.e., Cilt 10, s. 158-9.
39. a.g.e., Cilt 13, s.243-4.
40. a.g.e., s.292-3.
41. a.g.e., s.319-20.
42. a.g.e., Cilt 14, s.138.
43. a.g.e., Cilt 13, s.323.
44. a.g.e., s.324-5.
45. a.g.e., s.430.
46. a.g.e., Cilt 10, s.411.
47. a.g.e., s.191.
48. a.g.e., Cilt 15, s.59.
49. a.g.e., Cilt 13, s.121.
50. a.g.e., Cilt 12, s.467.
51. a.g.e., Cilt 15, s.349.
52. a.g.e., Cilt 12, s.181-2.
53. a.g.e., Cilt 9, s.315.
54. a.g.e., Cilt 13, s.349.
55. a.g.e., Cilt 10, s.280.

Kaynaklar 12

Bölüm 12
1905'in önemi

1. Lenin, *Works (Eserler)*, Cilt 15, s.268.
2. a.g.e.,
3. a.g.e., s.269.
4. a.g.e., s.268.
5. a.g.e., Cilt 23, s.241.
6. a.g.e., s.237.
7. a.g.e., Cilt 16, s.387.
8. a.g.e., Cilt 15, s.53.
9. a.g.e., s.208-9.
10. a.g.e.,s.274.
11. a.g.e., Cilt 10, s.253-4.
12. a.g.e., s.259.
13. a.g.e., Cilt 17, s.293.
14. a.g.e., Cilt 23, s.240.
15. a.g.e., Cilt 13, s.26.
16. a.g.e., Cilt 8, s.563,
17. a.g.e., Cilt 11, s.435,
18. a.g.e., Cilt 16, s.123.
19. a.g.e., Cilt 29, s.563.
20. a.g.e,, s.396.
21. a.g.e., Cilt 13, s.65.

Kaynaklar 13

Bölüm 13
Yenilgi dönemi

1. Lenin, Works (Eserler), Cilt 10, s.135.
2. *KPSS v Rezolyutsiyakh* etc.. a.g.e., Cilt 1, s.100-1.
3. Lenin, *Works (Eserler)*, Cilt 10, s. 152.
4. a.g.e., Cilt 11, s.17.
5. a.g.e., s.130.
6. a.g.e., s.351.
7. a.g.e., Cilt 12, s.142.
8. Troçki, *My Life (Hayatım)*, a.g.e., s.223.
9. Troçki, *Stalin*, a.g.e., s. 126-7.
10. Lenin, *Works (Eserler)*, Cilt 16, s.395-6.
11. a.g.e., s.395.
12. a.g.e., s.406.
13. Pokrovski, a.g.e., Cilt 2, s.284.
14. Lenin, *Works (Eserler)*, Cilt 15, s.17.
15. a.g.e., s.345.
16. Krupskaya, a.g.e., s.192.
17. Stalin, a.g.e., Cilt 2, s.150-1,
18. Lane, a.g.e., s.104.
19. Martov, *Gechichte der; russischen Sozialdemokratie*, a.g.e., s.195.
20. Troçki, *Stalin*, a.g.e., s.95.
21. Lenin, *Works (Eserler)*, Cilt 15, s.17-18.
22. a.g.e., s.345-6.
23. a.g.e., Cilt 34, s.411.
24. a.g.e., Cilt 16, s.289.
25. a.g.e., Cilt 17, s,17.
26. a.g.e., s.202.
27. a.g.e.,s.584
28. a.g.e., Cilt 36, s.81.
29. Zinovyev, a.g.e., s.241.
30. Krupskaya, a.g.e., s.148.
31. Lenin, *Works (Eserler)*, Cilt 18, s.319.
32. a.g.e., Cilt 37, s.372.

33. a.g.e., s.396-7.
34. a.g.e., s.451.
35. a.g.e., s.356.
36. a.g.e., Cilt 34, s.421.
37. Krupskaya, a.g.e., s.185-6.
38. a.g.e., s.218.
39. D. A. Longley, *'Central Party: Control in the Bolshevik Party' (Bolşevik Partisi'nde Merkezi Parti Kontrolü)*, mimograf 1937.
40. Lenin, *Soçineniya*, *5*. Rusça baskı, Cilt 48, s.54-5.
41. a.g.e., Cilt 47, s.223.
42. a.g.e., Cilt 48, s.267.
43. a.g.e., s.58.
44. Stalin, a.g.e., Cilt 2, s.159,
45. Piyatnitski, a.g.e., s.162
46. *Proletarskaya revolyutsiya*, sayı 2(14) 1923, s.452.
47. *Istoriya KPSS*, Moskova 1966, s.369.
48. Lenin, *Works (Eserler)*, Cilt 31, s.28.
49. a.g.e., Cilt 9, s.182.
50. a.g.e., Cilt 12, s.513-4.
51. a.g.e., Cilt 9, s. 182-3.
52. a.g.e., Git 10, s.423-4.
53. a.g.e., Cilt 11, s.80-1.
54. a.g.e., s. 141.
55. a.g.e., s. 145.
56. a.g.e., Cilt 13, s.60.
57. a.g.e., Cilt 11, s.278.
58. a.g.e., Cilt 13, s.39-40.
59. a.g.e., s.42.
60. a.g.e., Cilt 25, s.305-6.

Kaynaklar 14

Bölüm 14
Strateji ve taktikler
1. Lenin, *Works (Eserler)*, Cilt 24, s. 43.
2. a.g.e., Cilt 30, s.356.
3. a.g.e., Cilt 35, s. 131.
4. a.g.e., Git 9, s.86.
5. a.g.e., Cilt 7, s.65.
6. a.g.e., Cilt 27, s.48.
7. a.g.e., Cilt 26, s.135.
8. a.g.e., s.56.
9. a.g.e., Cilt 9, s.103.
10. *Molodaya gravdiya*, Şubat- Mart 1924, s.248.
11. Gramsci, a.g.e., s.201.
12. I. Deutcher, *Stalin*, Londra 1949, s. 116.
13. Lenin, *Works (Eserler)*, Cilt 17, s.280.
14. a.g.e., Cilt 9, s. 146.
15. L. Troçki, *Terrorism and Communism (Terörizm ve Komünizm)*, University of Michigan Press 1961, s. 101.
16. Lenin, *Works (Eserler)*, Cilt 9, s. 149.
17. L. Troçki, *History of Russian Revolution (Rus Devrimi Tarihi)* a.g.e., s. 138.
18. Lenin, *Works (Eserler)*, Cilt 9, s.149.
19. a.g.e., Cilt 12, s.262.
20. a.g.e., s.489.
21. a.g.e., Cilt 9, s.262.
22. L. Troçki, *History of Russian Revolution (Rus Devrimi Tarihi)*, a.g.e,, s.978.
23. Lenin, *Works (Eserler)*, Cilt 5, s.502.
24. L. Troçki, *On Lenin (Lenin Üzerine)*, Londra 1971, s. 124-5.
25. a.g.e., s.193-4.
26. "*Bolşevikler Devlet İktidarını Elde Tutabilirler mi?*" Lenin, *Works (Eserler) içinde*, Git 26, s.120.
27. Krupskaya, *Pravdas*, 106.
28. L. Troçki, *Diary in Exile (Sürgün Günlüğü)*, Londra 1958, s.81.

29. T. Deutcher (derleyen), *Not by Politics Alone (Yalnızca Politikayla Değil)*, Londra 1973, s.71.
30. Lenin, *Works (Eserler)*, Cilt 5, s.509-10.
31. a.g.e., Cilt 35, s.242.
32. a.g.e.. Cilt 33, s.227.
33. a.g.e., Cilt 31, s. 57.
34. a.g.e., Cilt 26, s.58.
35. a.g.e., Cilt 8, s.523.
36. a.g.e.. Git 10, s.310-1,
37. a.g.e., Cilt 13, s.159.
38. a.g.e., Cilt 10, s.442-3.
39. a.g.e., Cilt 11, s.230.
40. a.g.e., s.321.
41. Carl von Clausewitz, *On War (Savaş Üzerine)*, Londra 1971, s. 164-5.
42. a.g.e., s.91.
43. a.g.e., s.166.
44. a.g.e., s.241.
45. a.g.e., s.389.
46. a.g.e., s.266.

Kaynaklar 15

Bölüm 15
Menşeviklerle yarı birlik

1. Getzler, a.g.e., s. 182.
2. Troçki, *My Life (Hayatım)*, a.g.e., s.182.
3. Lenin, *Works (Eserler)*, Cilt 12, s.352.
4. a.g.e., Cilt 16, s.104.
5. M I. Vasilev-*Yujni Moskovskii sovet raboçikh deputatov v 1905 g*., Moskova 1925, s.85.
6. M. N. Pokrovski (derleyen), *1905*, Moskova-Leningrad 1926, s.443-5.
7. B.D. Wolfe, *Three who made a Revolution (Bir Devrimi Yapan Üç Adam)*, Boston 1948, s,340.
8. Troçki, *My Life (Hayatım)*, a.g.e. v s. 182-3.
9. Lenin, *Works (Eserler)*, Cilt 10, s.37.
10. Piyatnitski, a.g.e., s.90-1.
11. Lenin, *Works (Eserler)*, Cilt 10, s.251-2.
12. A. Lunaçarski, *Vospominaniya o Linine*, Moskova 1933, s.21.
13. Lenin, *Works (Eserler)*, Cilt 11, s.321.
14. a.g.e., s.325.
15. a.g.e., s.321.
16. a.g.e., s.322.
17. a.g.e.,
18. a.g.e., Cilt 7, s.306.
19. a.g.e., Cilt 11, s.441-2.
20. a.g.e., s.323.
21. a.g.e., s.434.
22. a.g.e., s.435.

Kaynaklar 16

Bölüm 16
Lenin aşırı solcuları ihraç ediyor

1. A. Levin, *The Second Duma (İkinci Duma)*, Nesvhaven 1940, s.70.
2. Lenin, *Works (Eserler)*, Cilt 15, s.458.
3. a.g.e., Cilt 16, s.42,
4. a.g.e., s.68-74.
5. T. Hammond, *Lenin on Trade Unions and Revolution 1893-1917 (Sendikalar ve Devlet Konusunda Lenin 1993-1917)*,New York 1957, s. 56-7,
6. Lenin, *Works (Eserler)*, Cilt 16, s.67.
7. a.g.e.,s.48.
8. K. Marx, *The Cologne Communist Trial (Köln Komünistleri Davası)*, Londra 1971, s.131
9. Lenin, *Works (Eserler)*, cilt 16, s.349.
10. a.g.e., Cilt 15, s.358-59.
11. a.g.e., s,457-8.
12. a.g.e., Cilt 31, s,32.
13. a.g.e., Cilt 16, s.52.
14. a.g.e., Cilt 15, s.449.
15. Stalin, *Works (Eserleri)*, a.g.e., Cilt 2, s. 172.
16. Letters to his Mother (Annesine Mektupları), 14 Şubat ve 29 Mayıs 1898, Lenin, *Works (Eserler)*, Cilt 37, s.155, 264.
17. a.g.e., Cilt 8, s.389.
18. a.g.e., Cilt 13, s.448-9.
19. a.g.e., s.449.
20. a.g.e., s.452-3.
21. a.g.e., Cilt 34, s.393.
22. a.g.e., Cilt 17, s.51.
23. a.g.e., Cilt 14, s.19.
24. M. Gorki, *The Confession (İtiraf)*, Londra 1910, s.309, 319-20.
25. Lenin, *Works (Eserler)*, Cilt 35, s. 122.
26. a.g.e., Cilt 16, s.366.
27. Krupskaya, a.g.e., s. 174-5.

28. Naşa Zariya, sayı 3, 1914, Getzler, a.g.e., s.137.

Kaynaklar 17

Bölüm 17
Menşevizm ile son ayrışma
1. Lenin, Works (Eserler), Cilt 10, s.323-4.
2. a.g.e., s.369.
3. a.g.e., Cilt 11, s.57-8.
4. a.g.e., s.320.
5. a.g.e., Cilt 16, s.242-3.
6. a.g.e., Cilt 17, s.164.
7. L. Martov, '*On Liquidationism ' (Tasfiyecilik Üzerine), Golos sotsialdemokrata*, Ağustos-Eylül 1909, Getzler, a.g.e., s.125.
8. Lenin, *Works (Eserler)*, Cilt 16, s. 158.
9. a.g.e.,
10. a.g.e., s.153.
11. a.g.e., Cilt 15, s.432-3.
12. a.g.e., Cilt 12, s.390.
13. *Jivaya Jizn*, 25 Temmuz 1913, a.g.e., Cilt 19, s.414-5.
14. N. Rikov, *'The Present Situation and the Main Tasks of the Working Class Movement at the Present Moment' (Rusya'da Bugünkü Durum ve Bulunduğumuz Momentte İşçi Sınıfi Hareketinin Başlıca Görevleri),* Naşa Zarya, sayı 9-10, a.g.e., Cilt 17, s.322.
15. a.g.e., s.323.
16. a.g.e., s.357-8.
17. a.g.e., s.540.
18. a.g.e., Cilt 18, s.395.
19. a.g.e., s.458-9.
20. a.g.e., s.417-8.
21. a.g.e., s.243.
22. Troçki, *Stalin*, a.g.e., s.l 11.
23. Lenin, *Works (Eserler)*, Cilt 19, s.398.
24. Krupskaya, a.g.e., s.127-8.
25. E. Yaroslavski, *History of the Communnist Party (Komünist Partisi'nin Tarihi)*, Moskova 1927, Cilt 5, s. 15.
26. Lane, a.g.e., s.108.
27. a.g.e.,

28. Martov, *Geschichte der russischen Sozial-demokratie*, a.g.e., s.133.
29. Krupskaya, a.g.e., s.161-2.
30. Troçki, *My Life (Hayatım)*, a.g.e., s.218.
31. Lenin, *Works (Eserler)*, Cilt 12, s.424-5.
32. a.g.e., Cilt 17, s.493-4.
33. a.g.e., Cilt 16, s.19-20.
34. a.g.e., s.101.
35. Zinovyev, a.g.e., s,162.
36. *Pravda*, Viyana, 12 Şubat 1910. Getzler, a.g.e., s.132.
37. Lenin, Works (Eserler), Cilt 34, s420.
38. L. Martov, *Spasiteli ili uprazdniteli?*, Paris 1911, s. 16.
39. *Pravda*, Viyana, sayı 12, I. Deutcher, *The Prophet Armed (Silahlı Sosyalist) içinde*, Londra, 1954, s.195.
40. Zinovyev, a.g.e., s.244-5.
41. M. A. Tsialovski (derleyen), *Bolşevki, Dokumenty po istorii bolşevizma 1903 po 1916 god bivşago moskovskago okbrannago otdeleniya*, Moskova 1918, s.48 ve sonrası. O.H. Gankin ve H. H. Fisher, *The Bolsheviks and the World War (Bolşevikler ve Dünya Savaşı) içinde*, Stanford University Press 1940, s. 10ü.
42. Lenin, *Works (Eserler)*, cilt 20, s.475-6.
43. Krupskaya, a.g.e., s.209.
44. a.g.e., s.226.
45. Lenin, *Works (Eserler)*, Cilt 35, s.47.
46. a.g.e., Cilt 43, s.335.
47. a.g.e., Cilt 35, s.79.
48. Lenin'in Soçineniya'nın 16. cildinde bir dipnot, 3. baskı, s.696, aktaran Troçki, *Stalin*, a.g.e., s.148.
49. Lenin, *Works (Eserler)*, Cilt 43, s.356.
50. a.g.e., s.385-7.
51. Troçki, *Stalin*, a.g.e., s.144.
52. Lenin, *Works (Eserler)*, Cilt 35, S.101-2.
53. Bkz. a.g.e., Cilt 19, s.425-6.
54. Troçki, *Stalin*, a.g.e., s. 160.

Kaynaklar 18

Bölüm 18
Yükselen devrimci dalga

1. P.L Iyaşşenko, *History of the National Economy of Russia (Rusya'nın Ulusal Ekonomisinin Tarihi)*, New York 1949, s.688.
2. Lenin, *Works (Eserler)*, Cilt, 15, s.214-5.
3. a.g.e., s.215-6.
4. a.g.e., Cilt 17, s.467.
5. a.g.e., Cilt 18, s. 105.
6. T. Dan, Martov, *Geschichte der russischen Sozialdemokratie*, a.g.e,, s.268-9.
7. Lenin, *Works (Eserler)*, Cilt 18, s.471-2.
8. a.g.e., Cilt 15, s.352-3.
9. a.g.e., s.298-9.
10. a.g.e., Cilt 16, s.111-2.
11. a.g.e., Cilt 15, s.294.
12. a.g.e., Cilt 16, s.32.
13. a.g.e., Cilt 36, s.384.
14. A. Badayev, *The Bolsheviks in the Tsarist Duma (Çarlık Dumasında Bolşevikler)*, Londra 1933, s.179.
15. Lenin, *Works (Eserler)*, Cilt 20, s.541-2.
16. a.g.e., Cilt 19, s.462.
17. Badayev, a.g.e., s.21-2.
18. a.g.e., s.53-6.
19. a.g.e., s.86.
20. a.g.e., s.86.
21. a.g.e.,
22. S. P. Turin, *From Peter the Great to Lenin (Büyük Petro'dan Lenin'e)*, Londra 1935, s.53.
23. V. Grineviç, *Professionalnoe dvijenye raboçikh v Rossii*, St.Petersburg 1908, s.285.
24. a.g.e.,
25. S. M. Schwarz, *Labor in the Soviet Union (Sovyetler Birliği'nde Emek)*, New York 1952, s.338.
26. Lenin, *Works (Eserler)*, Cilt 20, s.387.

27. M. Korfut, *‘The 1912 Insurance Ad’ (1912 Sigorta Yasası)*, Krasnaya letopis, sayı 1 (25) 1928, s. 139.
28. a.g.e., s.163.
29. S. Miligan, *The Petrograd Bolsheviks and Social Insurance. 1914-17 (Petrograd Bolşevikleri ve Sosyal Sigorta. 1914-17)*, Soviet Studies, Ocak 1969.
30. Lenin, *Works (Eserler)*, Cilt 17, s.476.
31. a.g.e., s.478.
32. a.g.e., s.478-9.
33. a.g.e.. Cilt 20, s.234.
34. *Voprosy strakhovaniya*, 26 Ekim 1913, Milligan, a.g.e.,
35. a.g.e., 20 Mart 1913. a.g.e.,
36. a.g.e., 31 Mayıs 1916, Lenin, *Works (Eserler)*, Cilt 22, s.184.
37. a.g.e., 31 Ağustos 1915. Milligan, a.g.e.,
38. a.g.e., 16 Şubat 1916, a.g.e.,
39. a.g.e.,
40. M. G. Fleer, *Peterburgskii komitet Bolşevikov v gody voiny 1914-17*, Leningrad 1927, s.69.
41. Lenin, *Works (Eserler)*, Cilt 8, s.426.

Kaynaklar 19

Bölüm 19
Pravda

1. Çok ilginç bir tasvir için bkz. W. Bassow, *The Prerevolutionary Pravda and Tsarist Censorship' (Devrim öncesi Pravda ve Çarlığın Sansürü)*, The American Slavic and East European Review, Şubat 1954.
2. a.g.e.,
3. Lenin, *Works (Eserler)*, Cilt 36, s.283.
4. a.g.e., s.212.
5. a.g.e., Cilt 20, s.328.
6. a.g.e., Cilt 18, s.300.
7. a.g.e., Cilt 19, s.324.
8. a.g.e., Cilt 18, s.543-4.
9. a.g.e., s.586-7.
10. a.g.e., Cilt 29, s.166-7.
11. a.g.e., Cilt 5, s.311-2.
12. *Pravda*, Viyana, sayı 1. I. Deutscher, *The Prophet Armed (Silahlı Sosyalist)* a.g.e., s.193.
13. a.g.e., s.193-4.
14. Lenin, *Works (Eserler)*, Cilt 8, s.454-5.
15. *Proktarskaya revolutsiya*, sayı 2 (14) 1923, s.45.
16. a.g.e., s.455.
17. Lenin, *Works (Eserler)*, Cilt 35, s. 132.
18. a.g.e., Cilt 10, s.45-7.
19. a.g.e., Cilt 11, s.262.
20. a.g.e., Cilt 18, s.188.
21. a.g,e., s.201.
22. a.g.e., Cilt 20, s.363.
23. a.g.e., s.320.
24. a.g.e., s.369.
25. a.g.e., s.370.

Kaynaklar 20

Bölüm 20
Bolşevik Partisi kitle partisi oluyor

1. Lane, a.g.e., s.72.
2. *Trettii sezd* RSDRP, a.g.e., s.547.
3. *Iskra*, sayı 97, Nisan 1905, Lane, a.g.e., s.74.
4. Lenin, *Works (Eserler)*, Cilt 12, s,400.
5. Pokrovski, *"Brief History of Russia" (Rusya'nın Kısa tarihi)*, a.g.e., s.155.
6. *Vtoroy sezd* RSDRP, a.g.e., s.514-685.
7. Lenin, *Works (Eserler)*, Cilt 11, s.264-5.
8. M. Liadov, *"The London Congress of the RDSLP in Figures" (Sayılarla RSDİP'nin Londra Kongresi)*, Itogi Londonskogo sezda, St.Petersburg 1907, s.84.
9. Lenin, *Works (Eserler)*, Cilt 19, s.329.
10. a.g.e., Cilt 18, s.274.
11. a.g.e., Cilt 35, s.93.
12. a.g.e., Cilt 43, s.368.
13. Badayev, a.g.e., s.110.
14. S. V. Malişev, *Molodaya gvardiya* içinde, sayı 2-3 1925, s. 138-9.
15. Lenin, *Works (Eserler)*, Cilt 20, s. 471-2.
16. a.g.e., s.465.
17. a.g.e., s.356.
18. O. Piyanitski, *Iskrovski period v Moskve*, Moskova-Leningrad 1928, s.60.
19. N. Angarski (derleyen), *Doklady sotsial demokratiçskikh komitetov vtoromu sezdu RSDRP*, Moskova-Leningrad 1930, s.616.
20. Lenin, *Works (Eserler)*, Cilt 15, s.289-90.
21. Longley, a.g.e.,
22. *Istoriya KPSS*, Moskova 1966, Cilt 2, s.338.
23. a.g.e., s.384-5.
24. *Proletarskaya revolyutsiya*, sayı 2 (14), 1924, s.452.
25. *lstoriçeskii arkhiv*, sayı 1, 1957, s.26-7.
26. A. Kiselev, *'In July 1914' (Temmuz 1914'de), Proletarskaya revolyutsiya, sayı 7* (30) 1924.

27. Lane, a.g.e., s.12.
28. Lenin, *Works (Eserler)*, Cilt 12, s.20.
29. a.g.e., s.400.
30. a.g.e., Cilt 16, s.399.
31. a.g.e., Cilt 20, s.553.
32. a.g.e., Cilt 19, s.406.
33. a.g.e., s.444.
34. a.g.e., Cilt 20, s.279.
35. a.g.e., s.363.
36. Aktaran Troçki, *Stalin*, a.g.e., s.162-3.
37. Aktaran L. Harrison, *The Problem of Social Stability in Urban Russia, 1905-1917' (Rusya Şehirlerinde Toplumsal İstikrar Sorunu)*,
Slavic Review, Aralık 1964.
38. Lenin, *Works (Eserler)*, Cilt 20, s.364-5.
39. a.g.e., s.366.
40. *Partiya Bolşevikov v gody novogo revolyutsionnogo poderna 1910-14 gg*., Moskova 1959, s.284-7.
41. a.g.e., s. 29.
42. Badayev, a.g.e., s.109.
43. R. H. McNeal, *Bride of the Revolution (Devrimin Gelini)*, Londra 1973, s. 145.
44. Troçki, *History of the Russian Revolution (Rus Devrimi Tarihi)*, a.g.e., s.445.
45. V. V. Anikeev, *Voprosy Istorii KPSS*, sayı 2 ve 3, 1958.
46. Badayev, a.g.e., s.153.
47. a.g.e., s.176-7.

Dipnotlar

1. Plehanov, Farklılıklarımız'ın 1905 baskısında, 1884'teki bu sözleri için şu kabul edilemeyecek özürü gösteriyor: "Bu sözlere bakarak, Emeğin Kurtuluşu Grubunu'nun 'terörizme' sempati gösterdiği söylenmiştir. Ancak, bu grup ömrü boyunca terörizmin işçiler için *uygun olmadığına* inanmıştır. Aydınların tanrı gibi inandıkları terörist eyleme karşı çıkmanın hiç şüphesiz o zamanlar bir faydası olmazdı.

2. *Russkoye Bogatstvo*, en önemli Narodnik teorisyenlerden N.K. Mihaylovski'nin editörlüğünü yaptığı önde gelen bir ekonomi, sosyoloji, felsefe ve edebiyat dergisidir.

3. Bu ilk kongrenin federalist ve gevşek bir örgüt anlayışı vardı. Tüzük maddelerinden bir tanesi, gelecek kongreye ertelenecek herhangi bir sorun üzerinde merkez komitesinin karar almamasını, ancak çok acil sorunları kendi başına karara bağlamasını şart koşuyordu. Bu takdirde bile merkez komite kararının oybirliğiyle alınması gerekiyordu. (Kaynak: Kommunisticeskaya partiya sovetskogo soyuza v rezoliutsiakh i reşeniyakh sezdov, konferntisii i plenuniov, TsK, 7ci baskı, Moskova 1953, Cilt 1, s. 14.)

4. V. Bonch-Bruyevich Rusya'daki mezhep hareketleri konusunda önde gelen bir bilirkişiydi ve incelemelerinin birkaç cildi yayınlanmıştı. Lenin ile yakın işbirliği yapmış, İkinci Kongre'de onu desteklemiş ve başından sonuna kadar Bolşevik kampta kalmıştır. 1905 Devrimi sırasında ve sonrasında Bolşevik yeraltı yayınlarını örgütlemekte faal rol oynamıştır.

5. Bu basımevi Rusya'daki yeraltı matbaalarının en büyüğüydü ve gerçekten yeraltında, bir mahzende idi. Burada yedi tane fedakâr parti üyesi vardı. Günde on saat ve acil durumlarda aralıksız çalışıyorlardı. Mahzende ne ısıtma ne de havalandırma olanakları vardı. Fark edilmemek için gündüzleri hiç kimsenin dışarı çıkmasına izin verilmiyordu. Geceleri ise sırayla bir iki saatliğine temiz hava almaya çıkıyorlardı.

6. 1 deisatin = 10 926 526 metre kare

7. Çarcı Başbakan Stolipin muzaffer karşı-devrimin temel ürünü olan Kasım 1906 yasası ile ünlenmiştir. Bu yasa, çoğunluğun iradesine karşı bile olsa, komün içindeki köylülerin bir azınlığa, ortak toprağın bir kısmını özel mülkiyetleri olarak ayırma hakkı vermiştir. Stolipin bu politikasını, 'güçlü olanlara güvenmek' olarak tarif etmiştir, yani zengin köylülerin büyük

toprak sahipleri ve otokrasi ile güçbirliği yapmalarına dayanmak. "Ortakçılık ilkesine karşı doğal tedbir özel mülkiyettir" demiştir. "Küçük mülk sahibi devlet içindeki tüm istikrarlı düzenin dayandığı çekirdektir." Stolipin’in tarım yasasının amacı, kırsal bölgelerde kulakları otoraksi lehinde yeni bir sosyal destek kaynağı haline getirmek ve aynı zamanda toprak sahiplerini korumak ve köy komünlerini zorla ortadan kaldırmaktır.

8. Aslında Lenin daha Kanlı Pazar’dan üç gün sonra, mücadeleye önderlik etmek üzere demokratik halk komitelerine ihtiyaç olduğunu öne sürmüştü: "Her fabrikada, her bölgede, her büyük köyde devrimci komiteler kurulacak. İsyan eden halk, Çarlık otokrasisinin tüm hükümet kurumlarını devirecek ve derhal Kurucu Meclis çağrısını ilan edecek. / *Kaynak: Lenin, Works (Eserler), Cilt 8, s.99.*

9. İşçilerin komitelere dahil edilmesine kadroların karşı çıkması sadece Bolşeviklere özgü bir olay değildi. Aynı şey Menşeviklerin arasında da olmuştu. / *Kaynak: (16). Martov, Geschichte der Russischen Sozialdemokratie, a.g.e., s. 136.*

10. "Kazanmasını öğrenmeliyiz" diyoruz çünkü böyle merkezlerde sosyal demokrat işçilerin sayısı şüphesiz parti üyelerinin sayısından defalarca fazla. Bizim derdimiz, hep aynı biçimde faaliyet alışkanlığı, buna karşı mücadele etmeliyiz. Gereken her yerde lose Organisationen -daha gevşek ve daha kolaylıkla yaklaşılabilir proletarya örgütleri- kurmasını öğrenmeliyiz. Sloganımız: Daha geniş bir Sosyal Demokratik İşçi Partisi’ne evet, partiye benzeyen bir işçi birliğine ve partiye benzemeyen bir partiye hayır!" / ***Kaynak: a.g.e., Cilt 11, s.359.***

11. Bu derleme üyelerin kendi değerlendirmelerine göre düzenlenmiştir ve bunların yarısından çoğu kendini ‘işçi’ saymaktadır. Rakamlardaki az sayıda ‘köylü’ cevabı ‘köylülük’ sınıflandırmasının mesleki değil, doğumdaki yasal konuma işaret ettiğinin delilidir; daha 1905’te bile hareketin içindeki ‘köylü’lerin çoğu çoktan köyden fabrikalarda çalışmak üzere ayrılmış kimselerdi. / *Kaynak:* ***a.g.e.,***

12. Troçki’nin teorisinin bu yanı, Marx’ın 1848 Alman devrimi incelemesinin geliştirilmiş halidir. Hatta 1848 devriminden bile önce Komünist Manifesto, Almanya’daki ileri koşullar ve gelişmiş proletarya’dan dolayı, "Almanya’daki burjuva devrimi... onu hemen izleyecek proletarya devriminin başlangıcıdır" der. Marx, burjuvazinin anti-feodal devrimi yapmaktaki acizliğiyle karşı karşıya kalan işçi sınıfının yapması gereken şeyin burjuva devrimini proletarya devrimine, ulusal

devrimi uluslararası devrime dönüştürme mücadelesi vermek olduğundan bahseder. Komünist Birlik Merkez Konseyi'nde verdiği bir söylevde, (Mart 1850) şöyle der: "Demokratik küçük-burjuvazi mümkün olduğu kadar çabuk bir şekilde devrimi sona erdirmek umudunda olsa bile... bizim çıkarlarımız ve görevimiz devrimi sürekli kılmaktır - bütün az veya çok varlıklı sınıflar iktidardan düşürülünceye, proletarya devlet iktidarını ele geçirinceye ve proletaryanın birliği, sadece tek bir ülkede değil, dünyanın tüm hakim ülkelerinde proletarlararası rekabetin tükenmesi ve en azından önemli üretici güçlerin proleterlerin elinde toplanması sağlanınca değin." Bu söylevini Marx şu sözle bitirmiştir: "Onların (işçilerin) savaş narası sürekli devrim olmalıdır!" / *Kaynak: **Marx ve Engels, Selected Works (Seçme Eserler), a.g.e., Cilt 2, s.161.***

13. Razin Stepan, 1667-71 yıllarındaki feodal baskıya ve serfliğe karşı köylü ayaklanmasının büyük önderidir.

14. M.N. Porovski hatırlarında, 1908'de, kendisinin de içinde bulunduğu Lenin'e gönderilen Bolşevik delegasyonun, ondan felsefi çalışmalarını bırakıp pratik siyasete dönmesini istediğini anlatır. Ancak Lenin bunu reddeder. / ***Kaynak: I. Deutcher, Stalin, Londra 1949, s. 116.***

15. Lenin, Fideizmi bilgi yerine imanı koyan ya da genel olarak imana büyük önem veren bir doktrin olarak tanımlamıştır. / ***Kaynak: a.g.e., Cilt 14, s.19.***

16. Lenin, Malinovski'nin bir Ohranka ajanı olduğunun hiç farkında değildi. Tekrar onu göklere çıkarmış ve Martov'un 'iftiraları'na karşı onu şiddetle korumuştur:

"Naşa Raboçnaya Gazeta ne yaptı?"

"Malinovski'nin ajan provokatör olduğunu ima ediyordu ve sinsi dedikodular yaydı."

"Zaten bu entelektüel dedikoducular skandal tüccarlığı sanatının, Martov'a ve Martov'dan (ya da onun gibi başka utanmaz iftiracılardan) laf taşımanın, imalı dedikodular körüklemenin, ya da birisinin yaptığı imayı alıp yaymanın eski ustalarıdır! Bu skandal tüccarı entelektüel dedikocular arasında tek bir defa bulunan bir kimse (eğer kendisi de bir dedikoducu değilse) ömrünün sonuna kadar bu adi yaratıklara mutlaka nefret duyacaktır."

*"Martov ve Dan'in yaydığı 'dedikodu'lara bir an bile inanılmaz; bunlara inanmamaya, önemsememeye kesin kararlıyım." (**Kaynak: Lenin, Works (Eserler), cilt 20, s.475-6.)***

Kim kimi kullanıyordu? Bu sorunun gene ortaya çıkacağı bir diğer an, Rusya'nın savaş çabasını zayıflatmak ve Almanya'nın düşmanlarını bölmek için Mareşal Ludendorff'un 1917'de, Lenin'i 'mühürlü tren' içinde Almanya üzerinden Rusya'ya dönmesine müsaade ettiği andır.

17. Troçki'nin 1917'ye kadar, devrimde partinin rolünü ve tarihte Bolşevizmin yerini ne kadar az anladığı her şeyden önce onun *1905* adlı kitabında açıktır. Bu kitabın hiçbir yerinde ne Bolşeviklerden ne de Lenin'den bir kere bile bahsedilmez. Bu zayıflık, Troçki'nin müritlerinin tekrar tekrar Troçki'nin çok daha az önem taşıyan eserlerini yayınlamalarına rağmen neden St.Petersburg Sovyeti'nin önderinin bu çok ilginç kitabını asla yayınlamamalarının sebebidir. Bu müritlerin basınında 1905'in lafı hemen hemen hiç geçmez.

18. 1 pud = 16,38 kilo

19. Rusya Polonyası'nda ve Letonya'da grev komitelerinden kalıcı bir örgüt kurma girişimleri çok daha başarılıydı ve Yahudi işçilerin 1900 yılında yüzde 20-40 kadarı sendikalıydılar. 1897'de ortaya çıkan Bund, grev komitelerinden geniş destek görüyor ve faaliyetini bunlara dayandırıyordu. / ***Kaynak: S. P. Turin, From Peter the Great to Lenin (Büyük Petro'dan Lenin'e), Londra 1935, s.53.***

20.*Pravda*'nın tirajı oldukça istikrarsız, koşullara göre değişkendi. Örneğin Nisan ve Mayıs 1912'de 60.000 çıkmış, fakat yaz aylarında 20.000'e düşmüştür. / ***Kaynak: a.g.e., s.212.***

21. *Pravda*'nın fiyatı 2 kopekti.

22. Rusya'da köleliğin kalkmasının yıldönümü.

23.Bir yıl sonra yakalandığı için Spardanyan'ı iki listeye de koydum.

24. Bunlar sonraki yıllarda değişmiştir. 1908'e gelindiğinde gayri resmi hemfikirlik ortamı dağılmış, onun yerini Jogiçes'in -ortada Bolşevikler gibi ahenkli bir grup olmaksızın- Leninist hakimiyet uygulama girişimi artmıştı.

25. Köle olmayan ama genelde derebeyinin sağladığı konutlarda oturan, ona çalışmaya zorunlu olan orta çağ hizmetkârlar sınıfı.